

Loški razgledi

**LOŠKI
RAZGLEDI
56**

Škofja Loka 2010

LOŠKI RAZGLEDI
56 – 2009

Uredila:

Judita Šega

Uredniški odbor:

Helena Janežič

mag. Tone Košir (tehnični urednik)

Ivica Krek

Marija Lebar

Judita Šega (glavna urednica)

dr. France Štukl

Za vsebino člankov odgovarjajo avtorji. Redakcija zaključena marca 2010.

Jezikovni pregled:

mag. Alenka Klemenc

Prevodi:

Martin Cregeen (angleščina)

Alenka Vojsk (nemščina)

Tehnična priprava za tisk:

Studio Grad Škofja Loka

Oblikovanje naslovnice:

Nives Lunder

Tisk:

Littera picta, d. o. o., Ljubljana, 2010

Izdalo in založilo:

Muzejsko društvo Škofja Loka

zanj mag. Aleksander Igličar, predsednik

www.mdloka.si

Naklada:

800 izvodov

Izdajo Loških razgledov je finančno podprla Občina Škofja Loka.

ISSN 0459-8210

Drage bralke in bralci Loških razgledov!

Pred nedavnim sem se vrnila s potovanja po deželi onkraj Atlantika, vpeti v prostrani in turistom vabljeni latinoameriški prostor. Za Evropejce je to čisto drug svet, svet drugačnih kultur, običajev in načinov življenja. Mogoče je prav ta drugačnost tisto, kar mu navzven daje poseben čar, nekaj, kar nas kot magnet vleče v tuja, pa čeprav dostikrat revna mesta in dežele, kjer z zanimanjem občudujemo ostanke nekdanjih kultur, lepote narave, brezčasnosti v prostoru ... In vendar - ali ob hlastanju za tem, da v naših glavah in dušah shranimo vso obilico podatkov, ki jih zaznavajo naša čutila, sploh pomislimo, da nam dostikrat ne bi bilo treba tako daleč v svet, saj imamo tudi doma kaj videti in kaj pokazati. A kaj, ko tega naravnega in kulturnega bogastva dostikrat niti ne vidimo, se ga ne zavedamo, ker nam je dano in se nam zdi samo po sebi umevno, da je tako.

Tudi letošnji Loški razgledi poskušajo predstaviti nekaj drobcev iz naše bogate preteklosti, ob tem pa prinašajo še vrsto zanimivosti iz aktualnega vsakdana. Razgledi tako po svoji tematiki ostajajo bolj znanstveni oziroma poljudnoznanstveni, ostala poglavja so nekoliko bolj informativnega značaja. Leto 2009 je bilo leto številnih obletic in raznovrstnih kulturnih dogodkov, med katerimi moramo posebej omeniti ponovno uprizoritev Loškega pasijona. V Loških razgledih smo tokrat pokukali v zakulisje pasijona in ga predstavili kot primer managementa kulturne dediščine. Predstavljamo tudi del razstavne dejavnosti Loškega muzeja, ki je v tem letu praznoval 70. letnico delovanja. Ne spreglejte zapisa o kapucinskem prirodoslovju v Škofji Loki, ki vas ne bo pustilo ravnodušne. Začudenih boste ob spoznanju, s kakšnimi znanstvenimi vprašanji in zakonitostmi so se stoletja nazaj ob branju knjig seznanjali in o njih razmišljali loški kapucini. Podobno so o delu in zapuščini Charlesa Darwina lani razmišljali dijaki škojfeloške gimnazije in ob sodelovanju z akademsko slikarko Majo Šubic ustvarili zanimiv multidisciplinarni projekt. Posebno mesto v tokratni številki namenjamo filozofu, teologu in pesniku dr. Alešu Ušeničniku, človeku, ki je vidno zaznamoval slovenski prostor v obdobju med obema vojnama, potem pa bil dolgo časa persona non grata, čeprav je imel velike zasluge za ustanovitev Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Želim vam prijetno branje.

*Judita Šega
glavna urednica*

Vsebina

Contents

<i>Judita Šega</i>	Uvodne misli <i>Foreword</i>	5
Razgledi		11
<i>Boris Golec</i>	Slovensko uradno besedilo iz druge polovice 17. stoletja <i>Slovene official text from the second half of the 17th century</i>	13
<i>Stanislav Južnič</i>	Kapucinsko prirodoslovje v Škofji Loki <i>Capuchin natural history in Škofja Loka</i>	34
<i>Jože Štukl</i>	Loški grad skozi stoletja <i>Loka Castle through the centuries</i>	73
<i>Jurij Šilc</i>	Rodbina Stanonik na loškem ozemlju do konca 19. stoletja (2. del) <i>The Stanonik family on Loka territory until the end of the 19th century (Part 2)</i>	89
<i>France Štukl</i>	Umetnostnozgodovinska zbirka Edvarda in Karla Strahla <i>The art history collection of Edvard and Karl Strahl</i>	110
<i>Damir Globočnik</i>	Zimski pejzaži in tihožitja O slikarstvu Mirne Pavlovec <i>Winter landscapes and still lifes</i> <i>On the painting of Mirna Pavlovec</i>	127
<i>Tone Košir</i>	Od ranocelnikov do šolanih zdravnikov v Selški dolini <i>From army surgeons to trained physicians in the Selca valley</i>	141
<i>Matija Križnar</i>	Rudišče Knape – nekoč in danes <i>Knape ore deposits – formerly and today</i>	155

<i>Bojan Kofler</i>	Pirenejski govnač tudi v Sloveniji <i>Trypocopris pyrenaeus also in Slovenia</i>	163
Aleš Ušeničnik in njegov čas <i>Aleš Ušeničnik and his times</i>		167
<i>Stane Granda</i>	Osnovne značilnosti časa življenja in dela Aleša Ušeničnika <i>Basic characteristics of the time in which Aleš Ušeničnik lived and worked</i>	169
<i>Janez Juhant</i>	Narod in kultura – Aleš Ušeničnik (1868–1952) <i>Nation and culture – Aleš Ušeničnik (1868–1952)</i>	177
<i>Kajetan Gantar</i>	Poljanski rojak Aleš Ušeničnik – ne le filozof, ampak tudi pesnik <i>Poljane local Aleš Ušeničnik – not just a philosopher, also a poet</i>	186
Občina in občinski nagrajenci <i>The municipality and municipal award winners</i>		197
<i>Andreja Ravnihar Megušar</i>	Občina Škofja Loka z izkušnjami v med- narodnem sodelovanju (2. del) <i>The Municipality of Škofja Loka and its experience of international cooperation (Part 2)</i>	199
<i>Sabina Kocjančič</i>	Priznanja Občine Škofja Loka za leto 2009 <i>Awards of the Municipality of Škofja Loka for 2009</i>	220
<i>Sabina Kocjančič</i>	Priznanja Občine Škofja Loka za leto 2000 <i>Awards of the Municipality of Škofja Loka for 2000</i>	226
<i>Milka Bizovičar, Tina Dolenc</i>	Občina Gorenja vas-Poljane v letu 2009 <i>The Municipality of Gorenja vas-Poljane in 2009</i>	239

Gospodarstvo <i>Economy</i>		247
<i>Igor Drakulič</i>	Matjaž Miklavč – Obrtnik leta 2009 <i>Matjaž Miklavč – Small Businessman of the Year 2009</i>	249
Leposlovje <i>Literature</i>		257
<i>Andrej Rant</i>	Pesmi <i>Poems</i>	259
Gradivo in spomini <i>Material and memoirs</i>		265
<i>Romana Bohinc</i>	Projekt Škofjeloški pasijon 2009 – management žive dediščine <i>Project of the Škofja Loka Passion 2009 – management of the living heritage</i>	267
<i>Mojca Mravlja, Vesna Žakelj, Špela Bajželj, Manca Mrežar, Arijana Radić</i>	Darwinovo leto 2009 z dijaki Gimnazije Škofja Loka <i>Darwin's year of 2009 with pupils of Škofja Loka Gymnasium</i>	274
<i>Mateja Hafner Dolenc</i>	Od Sokolskega doma 1922 do Sokolskega doma 2009 <i>From Sokolski dom 1922 to Sokolski dom 2009</i>	284
<i>Aleksander Igličar, Pavel Toplak</i>	Restavriranje oltarjev v cerkvi sv. Miklavža na Godešiču <i>Restoring the altars in the Church of Sv. Miklavž in Godešič</i>	293
<i>Marko Vraničar</i>	Ivan Grohar v Londonu <i>Ivan Grohar in London</i>	301
<i>Urška Jurman</i>	Razstava risb Iveta Šubica <i>Exhibition of the drawings of Ive Šubic</i>	311

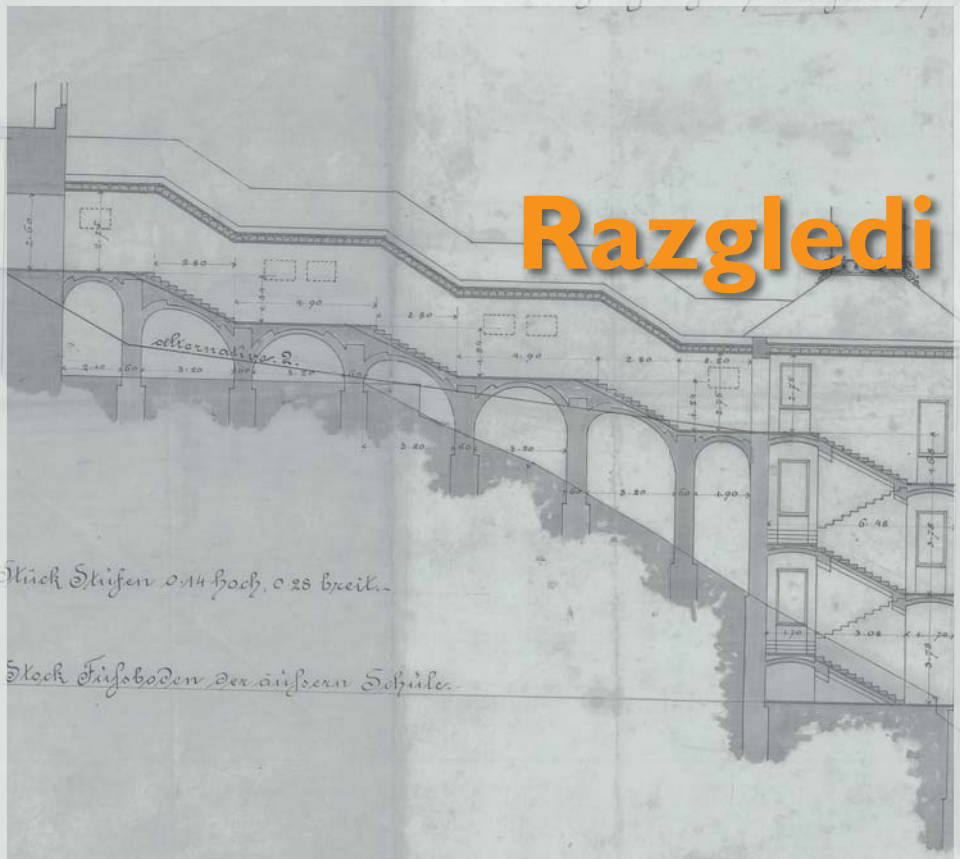
<i>Jana Mlakar, Boštjan Soklič, Mojca Šifrer Bulovec, Barbara Sterle Vurnik</i>	Muzejska pričevanja naše kulturne preteklosti 1939–2009 <i>Museum testimony of our cultural past 1939–2009</i>	315
<i>Matjaž Metaj</i>	60 let Filatelističnega društva Lovro Košir <i>60 years of Lovro Košir Philately Society</i>	326
<i>Aleksander Igličar</i>	60 let ansambla Jaz pa ti <i>60 years of the 'Jaz pa ti' Ensemble</i>	336
<i>Marjan Potočnik</i>	Radio Sora je praznoval 30-letnico delovanja <i>Radio Sora celebrated the 30th anniversary of its activity</i>	339
<i>Tomaž Lunder, Agata Pavlovec</i>	30 let Združenja umetnikov Škofja Loka <i>30 years of Škofja Loka Association of Artists</i>	349
<i>Rosvita Pesek</i>	Ivan Oman, kmet iz Zminca <i>Ivan Oman, farmer from Zminec</i>	357
<i>Alojzij Pavel Florjančič</i>	Franc Braniselj (1917–2009) <i>Franc Braniselj (1917–2009)</i>	362
<i>Alojzij Pavel Florjančič</i>	Milenko Arnejšek (1948–2009) Grebeni. Pot ki vodi proti vrhu. Pot, ki vodi k nebu. <i>Milenko Arnejšek (1948–2009) Ridges. The path that leads to the peak. The path that leads to the sky.</i>	367
Delovanje Muzejskega društva Škofja Loka <i>Activities of the Škofja Loka Museum Society</i>		371
<i>Uredništvo</i>	Zbor članov Muzejskega društva Škofja Loka za leto 2009 <i>Assembly of the members of the Škofja Loka Museum Society for 2009</i>	373

<i>Helena Janežič</i>	Blaznikov večer, posvečen loškemu rojaku dr. Tinetu Debeljaku <i>Blaznik's evening, devoted to the Loka local, Dr. Tine Debeljak</i>	384
<i>Aleksander Igličar</i>	Blaznikovi večeri <i>Blaznik's evenings</i>	398
<i>Helena Janežič</i>	Novosti v zbirki Doneski <i>Novelties in the Doneski collection</i>	404
<i>Aleksander Igličar</i>	Društveni izlet v Idrijo <i>Society's excursion to Idrija</i>	407
Predstavitve knjig in kronika <i>Presentation of books and the chronicle</i>		409
<i>Snežna Taler</i>	Izšlo je v letu 2009 <i>Published in 2009</i>	411
<i>Franc Podnar</i>	Kronika občin Škofja Loka, Železniki, Žiri in Gorenja vas-Poljane <i>Chronicle of the municipalities of Škofja Loka, Železniki, Žiri and Gorenja vas-Poljane</i>	416
Objave virov <i>Publication of sources</i>		433
<i>Matjaž Bizjak</i>	Srednjeveški obračuni freisinške škofije 5. del: Obračuni gospostva Škofja Loka 1441-1478 <i>Medieval accounts of the Freising Dioces Part 5: Accounts of the Škofja Loka estates 1441-1478</i>	435
Uredništvo <i>Editorial Board</i>	Avtorji prispevkov <i>Authors of contributions</i>	463
Uredništvo <i>Editorial Board</i>	Navodila avtorjem člankov <i>Instructions to authors of contributions</i>	467
Uredništvo <i>Editorial Board</i>	Nakup knjig in Loških razgledov <i>Purchase of books and Loški razgledi</i>	469

Schloß-Realität Dischoflaach

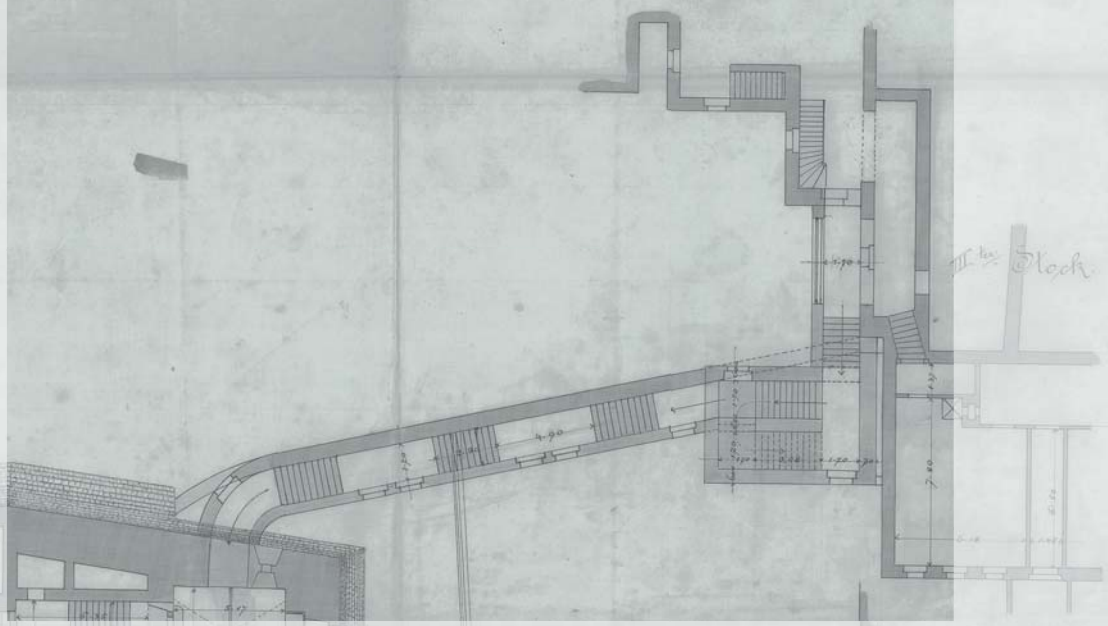
Profil des Stiegenhauses und des Verbindungs-Ganges / Project 1-1/

Razgledi

110 Stück Stufen 0,14 hoch, 0,28 breit.

Dritter Stock Treisboden, der außern Schüle.

Slovensko uradovavno besedilo iz druge polovice 17. stoletja

Izvleček

Med štirinajstimi slovenskimi uradovavnimi besedili v Raspovi rokopisni knjigi obrazcev je najstarejše, edino zapisano še v drugi polovici 17. stoletja, po vsej verjetnosti nastalo v Škofji Loki, vsekakor pa so ga tu uporabljali. Knjiga, poimenovana po dveh članih kranjske plemiške rodbine Rasp, je bila sicer namenjena prepisovanju raznih listin kot vzorcev za sestavljanje podobnih dokumentov. Zapis škofjeloškega besedila postavljamo v čas po letu 1654. Sestavljeno je iz dveh komplementarnih delov: daljšega poduka prisežnikom, z obveznim svarilom o pogubljenju zaradi krive prisege, in krajšega prisežnega obrazca, s katerim se prisežnik v prvi osebi zavezuje, da bo pričal resnico.

Abstract

Slovene official text from the second half of the 17th century

Among 14 Slovene official texts in Rasp's manuscript book of forms the oldest is the only one from the second half of the 17th century, probably written in Škofja Loka and certainly used there. The book, named after two members of the Carniolan noble family Rasp, was intended as a sample for composing similar documents. The Škofja Loka Slovene text is dated to a time after 1654. It consists of two complementary parts: a longer "lesson" to persons taking an oath, with mandatory warnings about perdition for false swearing, and a shorter form of oath in the first person by which persons giving testimony under oath swear to tell the truth.

Lansko odkritje in objava škofjeloškega protireformacijskega razglasa iz leta 1590, enega najzgodnejših uradovavnih besedil v slovenskem jeziku sploh,¹ zasenčita vsak še tako obsežen in poveden tovrstni mlajši zapis v slovenskem jeziku, povezan s Škofjo Loko. Zgovoren dokaz je dejstvo, da se je pričujoča objava uradovavnega besedila iz druge polovice 17. stoletja uvrstila v letošnje *Loške razgled*e, čeprav je bila predvidena že za lansko številko.

1 Šega - Golec, Münchenska zakladna najdba, str. 173–190.

Sicer je besedilo že v letu 2008 doživelo kritično objavo v *Arhivih*, in to skupaj z drugimi slovenskimi besedili, v glavnem prav tako prisežnimi, zapisanimi v t. i. Raspovi knjigi obrazcev.² Zato je namen tega prispevka predvsem osvetliti povezanost omenjene rokopisne knjige in plemiške rodbine Rasp s Škofjo Loko, kjer je najverjetneje nastalo tudi najstarejše slovensko besedilo v knjigi, osrednji predmet te obravnave. Poleg tega je medtem prišlo na površje nekaj novih dejstev v zvezi z usodo knjige in dosedanjim vedenjem o njej.

Raspova knjiga obrazcev, njena usoda in njenih 14 slovenskih uradovanih besedil

Začnimo pri zadnjem – **novih spoznanjih**. Izkazalo se je, da je na slovenska besedila v Raspovi knjigi obrazcev, danes shranjeni v Zbirki rokopisov v Arhivu Republike Slovenije,³ naletel že umetnostni zgodovinar France Stelè, v letih okoli 1. svetovne vojne, in sicer v kamniškem župnijskem arhivu. O najdbi mladega Steleta, ki je besedila tudi prepisal, je skopo poročal literarni zgodovinar France Kidrič v svojem kronološkem seznamu starejših slovenskih tiskov in rokopisov (1921–22), pri tem pa vsa besedila pomotoma uvrstil pod leto 1728.⁴ Do tega je prišlo, ker sam knjige ni imel v rokah in slovenskih tekstov ni mogel primerjati s kontekstom; za datacijo mu je lahko služilo le datirano slovensko besedilo v Steletovem prepisu. Vse kaže, da je knjiga nato potonila v pozabo in tudi njeno iskanje v kamniškem župnijskem arhivu sčasoma ne bi bilo več uspešno. Neznano kdaj je namreč zapustila župnišče in se slednjič znašla v Ljubljani.⁵ Kako se je to zgodilo, ni natanko pojasnjeno. Stvar je namreč bolj zapletena, kot se je zdelo. V aksesijski knjigi Arhiva Republike Slovenije 1945–1974, katere začetni del so sestavili naknadno, se namreč ista knjiga pojavi kar dvakrat, obkraj z navedbo, da gre za današnji rokopis I/109r. Po prvem vpisu je prišla v arhiv leta 1950 iz Narodnega muzeja kot »Raspova kopijska knjiga listin z beležkami 1702«, spre-

2 Golec, Raspova knjiga obrazcev, str. 63–96.

3 ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, I–109r.

4 Kidrič, Opombe, str. 77: »1728 –: prisežni obrazci: 2 razlagi prisege (str. 10–11, 249), 2 vzorca za prično prisego (str. 11, 249), 11 indiv. priseg (priloga knjige na posebnem listu št. 2. ima datum 19. VI. 1728) in pa (str. 221) indiv. »Excommunicationis formula Carniolica« (rokopis z naslovom »Formular mein Hanns Georgen Raspen« v farnem arhivu v Kamniku – našel ter mi prepisal dr. Fr. Stele)«.

5 Knjiga se je ločila od vsebinsko sorodnih knjig, ki so prav tako pripadale župniku Maksimilijanu Leopoldu Raspu (1673–1742) in so do novejšje dobe ostale v kamniškem župnijskem arhivu, danes pa so deponirane v fondu župnije Kamnik v Nadškofijskem arhivu Ljubljana. Dve knjigi z naslovom Memorabilia vsebujeta zgodovinske zapiske, cerkvene in vladne odloke, knjiga formularjev pa prepise listin, pravnih uredb, pisem in obrazcev (NŠAL, ŽA Kamnik, Razne knjige, fasc. 7, stare signature Ž 554, Ž 354 in Ž 211). Prim. tudi SBL III, str. 34.

mljal pa jo je podatek o izvoru: »iz graščine Krumperk«.⁶ Po drugem vpisu, ki sem ga zasledil že po objavi besedil v *Arhivih*, naj bi jo arhiv kot »formularno knjigo Leopolda Raspa« kupil leta 1956 od vdove pravnega zgodovinarja Kamničana Janka Polca.⁷ Težava je ta, da danes v Zbirki rokopisov ni dveh »Raspovih knjig« in so prav zato kasneje obe pridobitvi identificirali z Raspovo knjigo obrazcev, rokopis št. I/109r. Pred dobrim letom, ko sem poznal le prvi vpis v akcesijski knjigi – pridobitev leta 1950, izvor graščina Krumperk – se je zdela stvar logična, še posebej, ker so Krumperk skoraj dve stoletji posedovali Raspi.⁸ Toda odkar je znano, da je bila knjiga okoli leta 1920 še v kamniškem župnišču, kjer je njen drugi del v prvi polovici 18. stoletja tudi nastajal, in da je osrednji slovenski arhiv leta 1956 prevzel »formularno knjigo (Maksimilijana) Leopolda Raspa«, ni dvoma, da se na našo knjigo nanaša ta vpis v akcesijski knjigi, in ne oni iz leta 1950. Tako ostaja kot možna le takšna razlaga: knjigo si je iz župnišča sposodil domačin Janko Polec (1880–1956) in je prišla v arhiv iz Polčeve zapuščine neposredno po njegovi smrti. Kakor koli, njenih slovenskih besedil ni očitno nihče opazil niti ob prevzemu knjige v arhiv niti v naslednjih treh desetletjih in pol, vse dokler ni arhivist Drago Trpin, leta 1992, med urejanjem Zbirke rokopisov, naletel na prvo⁹ od skupaj 14 besedil v slovenščini. Njegov zapis o tem v dopolnjenem popisu zbirke me je dobro desetletje zatem spodbudil, da sem natanko pregledal okoli 500 strani obsegajočo knjigo in našel v njej še trinajst slovenskih besedil. Ta so bila, kot se je izkazalo zdaj, odkrita že drugič; prvi najditelj France Stelè je namreč poskrbel zgolj za prepis, ne da bi on sam ali Kidrič besedila tudi objavila.

Analiza vsebine celotne knjige je pokazala, da ta ni nastala hkrati. Kidričeva datacija z letnico 1728 je občutno prepozna, saj so v knjigo tedaj skoraj že prenehali vpisovati. Njeni začetki sežejo globoko v 17. stoletje, najmlajša datacija katerega od prepisanih dokumentov v njej pa je 31. december 1738. Skupaj s priloženo polo, nastalo malo po letu 1739, predstavlja knjiga pravo malo zakladnico zgodnjenovoveške uradovalne slovenice, tako posvetnega kakor cerkvenega izvora. Po številu slovenskih uradovanih besedil je od Raspove bogatejša le peščica rokopisnih knjig,¹⁰ a je Raspova glede na zastopanost zvrsti slovenskih dokumen-

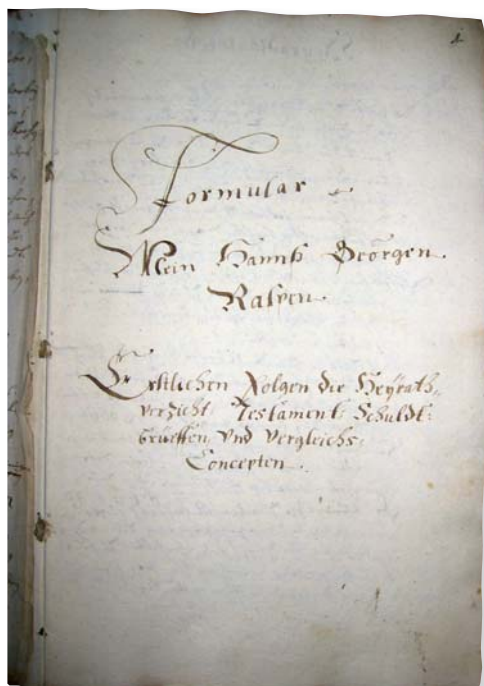
6 ARS, Akcesijska knjiga 1945–1974, tek. št. 262, 18. 4. 1950.

7 Prav tam, tek. št. 545, 7. 8. 1956.

8 Prim. Golec, Raspova knjiga obrazcev, str. 69. – Krumperk je bil v rokah rodbine Rasp od leta 1631 do 1803 (Smole, *Graščine*, str. 246–247).

9 ARS, Popis Zbirke rokopisov, zap. št. 407. – Trpin je rokopis označil kot »knjiga obrazcev« in ga s pridržkom, z oznako »domnevno«, datiral v prvo polovico 18. stoletja. Med tremi jeziki rokopa je za nemščino in latinščino navedel tudi slovenščino ter kot posebnost pripisal: »slovenska prisega str. 10, 11«.

10 Takšne so knjiga prisežnih obrazcev ljubljanskega mesta s 17 slovenskimi obrazci iz obdobja od prve polovice 17. do prve polovice 18. stoletja, ki je edina tudi glede na čas nastanka primerljiva z Raspovo, ter štiri mlajše knjige sodnih protokolov gospostva Bled iz 18. stoletja, s 15 do 30 krajšimi sodnimi prisegami. – Ljubljanska knjiga obrazcev: ZAL, ZAL LJU 505, Rokopisne

Naslovnica Raspove rokopisne knjige.
(hrani Arhiv Republike Slovenije)

tov med vsemi najbolj raznolika, saj najdemo v njej pet različnih zvrsti uradovanih besedil. Dve sta poduk pričam pred priseganjem s prisežnim obrazcem za pričë, eno besedilo je razglas o cerkvenem izobčenju, v enajstih zapisih pa gre za individualne prisege; med temi so tri sodne in osem povezanih z zadržki za sklenitev zakonske zveze.

Posvetili se bomo samo prvemu besedilu, edinemu, ki je bilo zapisano še v 17. stoletju, in katerega zapis povežemo s škofjo Loko. Prej pa si oglejmo nekaj dejstev o knjigi sami in o škofjeloški rodbini Rasp, po kateri se knjiga upravičeno imenuje.

Izvirni naslov, ki ga je dobila v drugi polovici 17. stoletja, najverjetneje v škofji Loki, odkriva tako lastnika in prvega avtorja Janeza Jurija Raspa kot tudi vsebinsko zasnovo rokopisa.¹¹ Foliant velikega formata s pergamentnim ovitkom

iz neznanega kodeksa je po vsebini tipična rokopisna knjiga prepisov po zvrsti in vsebini različnih dokumentov, zlasti listin, kakršne so si uradniki oziroma pisarji sestavljali kot predloge (»šimelje«) za svoje poslovanje.¹²

knjige, Cod. XXIII, št. 49, knjiga priseg ljubljanskih meščanov in uradnikov. Prim. objave: Simonič, *Prisege Ljubljanskega mesta*, str. 196–220; Oblak, *Trije slovenski rokopisi*, str. 260–289; Golec, *Mestna prisežna besedila*, Ljubljana 1. del (LJU 1–17). – Največ slovenskih podložniških priseg vsebujejo naslednje knjige blejskih sodnih protokolov: ARS, AS 721, Gospostvo Bled, knj. 37 (30 priseg iz obdobja 1738–1743), knj. 41 (15 priseg iz let 1751–1756), knj. 49 (22 priseg za čas 1777–1779) in knj. 50 (15 priseg za leta 1779–1781). Prim. objavo: Ribnikar, *Slovenske podložniške prisege*, str. 47 sl.

- 11 Izvirni naslov knjige se glasi: »Formular / Mein Hannß Georgen Raspen / Erstlichen folgen die Heÿrath= Verzicht= Testament= Schuldt=Brüeffen, vnd Vergleichs Concepten«.
- 12 O tovrstni praksi na Slovenskem v 17. stoletju: Dolenc, *Ljubljanska rokopisna zbirka*, str. 24–25. V Zbirki rokopisov ARS (AS 1073) sta še dve taki knjigi, prva ima naslov »Formularbuch« in domnevno izvira iz prve polovice 18. stoletja (I-101r), druga z letnico 1739 pa »Formulare Variarum litterarum« (219r). Vsebina Raspove knjige je bila pri poznejšem pisarniškem urejanju in številčenju povsem ustrezno zajeta v strnjem naslovu »Raznovrstni pisni sestavki«, zapisanem na prvi strani pergamentnih platin: »Nr. 6 Aller Gattungen Schriften Aufsätze«. Pisava razkriva, da je bil avtor tega pozneje dodanega naslova Maksimilijan Leopold Rasp, sin prvega lastnika knjige, ki je po očetovi smrti nadaljeval vpisovanje in je knjigo tudi paginiral ter

Prvi del knjige z obsegom 160 listov (320 strani) je zasnoval in mu dal naslov Janez Jurij Rasp, ki je vanj skladno z naslovom prepisoval najrazličnejše dokumente pravne narave: poročne pogodbe, oporoke, odpovedna, zakupna in dolžniška pisma in drugo. Drugi del je poznejši in je bil sprva namenjen samo dokumentom normativne narave.¹³ Vsa besedila v knjigi – izjema so morda samo zadnje strani – so poznejši prepisi predlog, zato je pri vsakem treba razlikovati med časom nastanka in zapisa. Med obema je od primera do primera zelo različen časovni razpon, pri dokumentih iz obdobja od 1550 do 1575 tudi več kakor celo stoletje.¹⁴ Pri vpisovanju dokumentov ni sicer nikakršnega vsebinskega ali kronološkega reda, ampak si prepisi sledijo tako, kakor so predloge prihajale piscem pod roke. S tem je oteženo ugotavljanje, kdaj je bil kak prepis vpisan, saj določeni dataciji neredko sledi tudi več desetletij starejši datum. Analiza individualnih rokopisov v knjigi je odkrila, da je vanjo pisalo vsaj pet rok, največji del oče Janez Jurij in sin Maksimilijan Leopold Rasp. Očetu s pridržki pripisujemo rokopis, s katerim je njegovo ime, skupaj s svojilnim zaimkom, zapisano v naslovu knjige (Formular Mein Hannß Georgen Raspen),¹⁵ identifikacija sinovega rokopisa pa je nedvoumna, saj je preverljiva z več referenčnimi viri.¹⁶ Za knjigo kot celoto je zato tudi ustreznější naslov Rasпова knjiga, in ne le poimenovanje po Janezu Juriju, ki je knjigo začel voditi in je na prvi strani ovekovečil svoje ime.

---

opremil s kazalkami in geselskim registrom; tega najdemo na prvi od prvotno nepopisanih strani pred naslovom. Rasp mlajši je foliant oštevilčil z ločenima paginacijama strani 1–320 in 1–158, saj gre v resnici za dva vsebinska sklopa. Tako kot v razpravi v Arhivih 2008/1 (Golec, Rasпова knjiga obrazcev) tudi v pričujočem prispevku razlikujem strani prvega in drugega dela z navajanjem rimske številke I oziroma II.

- 13 V tem delu zaseda kar 122 strani kranjski sodni red s svojimi 71 poglavji, sledijo mu deželnoknežji ukazi in instrukcije iz časovnega razpona med letoma 1550 in 1568. Ti se na sodni red navezujejo tudi vsebinsko, nekateri pa so »zašli« v nadaljevanje pozneje, najbrž samo zaradi praznega prostora.
- 14 Časovni razpon med nastankom predloge in prepisom v knjigo poznamo najbolje za slovenski razglas cerkvenega izobčenja (pag. I/221). Prepis je glede na datacijo dokumenta pred njim (pag. I/220) nastal kmalu po 4. septembru 1700, predloga pa je bila zapisana v ljubljanske škofijske protokole dobrih šest let prej, 3. septembra 1694 (NŠAL, ŠAL, Škofijski protokoli, fasc. 10, knj. 18, 1694–1695, pag. 164–167).
- 15 Vprašanje, ali je Janez Jurij Rasp res svojeručno popisal prvo petino svoje knjige obrazcev, ostaja deloma še odprto. Ni bilo namreč mogoče najti Rasповega podpisa in primerljivega rokopisa, ki bi bil brez dvoma njegov in bi ga lahko uporabili kot neizpodbitno referenco. Težava je še večja, ker ima kot »moj urbar« naslov tudi urbar njegove posesti za obdobje 1666–1694, a rokopis ne ustreza tistemu v knjigi obrazcev (ARS, AS 730, Gospodstvo Dol, knj. 5, urbar posesti Janeza Jurija Raspa 1666–1694: »Mein Vrbarium Hanß Georgen Raspen zu Osterberg Vnd Lußthal 1666«).
- 16 Prim. zlasti tri vsebinsko sorodne knjige z Rasповo pisavo, svojeručnimi podpisi in značilnimi obrobniimi kazalkami (NŠAL, ŽA Kamnik, Razne knjige, fasc. 7, stare signature Ž 554, Ž 354 in Ž 211).

Nagrobnik Vilhelma Gotholda Raspa v jugozahodnem delu obzidanega hodnika starološkega gradu. V. G. Rasp je umrl leta 1562.

O okoliščinah nastanka in pisanja knjige ter njenih namenih po svoje zgovorno pričata že kratka življenjepisa lastnikov in glavnih piscev, očeta in sina Raspa, prvega – zemljiškega gospoda in uradnika, drugega – župnika in arhidiakona. Pripadala sta znani kranjski plemiški rodbini, ki je na Kranjskem živela od začetka 16. stoletja do izumrtja v 19. stoletju. Raspi so se priselili z Bavarskega in pridobili plemiški predikat »zum Osterberg und Lusthal« šele v novi domovini. Tu jim lahko do 18. stoletja sledimo v službah pri deželni upravi, pozneje pa so bili zaslužni za dvig šolstva, gospodarstva, umetnosti in kulture.¹⁷

Prvi lastnik in pisec knjige obrazcev **Janez Jurij Rasp** (1624–okoli 1690) ni sodil med vidnejše člane rodbine in ni izstopal ne po premoženju ne po svojem javnem delovanju. Izhajal je iz tiste od treh vej kranjskih Rasпов, ki se ni dokopala do baronskega in grofovskega naslova, ampak je do zadnjega pripadala viteškemu stanu.¹⁸ Na svet je prišel kot sin Viljema in Elizabete Rasp v Škofji Loki, kjer so ga krstili 1. maja 1624,¹⁹ in je vse življenje ostal »mestni plemič«. Pred njegovim rojstvom je družina sicer imela v lasti graščino Stara Loka, ki sta jo oče in

stric postopoma prodala, a tudi potem so Raspi ostali zemljiški gospodje, saj so na Škofjeloškem obdržali marsikatero zemljišče in desetino.²⁰ Janez Jurij je bil torej Škofjeločan s plemiških naslovom, manjši zemljiški gospod²¹ ter član viteške klopi

17 SBL III, str. 29.

18 SBL III, str. 31–32.

19 NŠAL, ŽA Škofja Loka, rojstna matična knjiga 1623–1634, s. p., 1. 5. 1624. Prim. tudi SBL III, str. 31.

20 Blaznik, *Škofja Loka*, str. 167.

21 Kot »Hannß Geörg Rasp zu Altenlackh vnd Osterberg etc.« je leta 1657 v kranjski imenjski knjigi nasledil umrlega očeta Viljema z 22 goldinarji, 41 krajcarji in 1 denarčem imenjske rente

kranjskih deželnih stanov.²² Maks Miklavčič ga označuje kot zvestega gojenca ljubljanskih jezuitov,²³ pri katerih je vsekakor dobil tudi izobrazbo, ustrežno za opravljanje uradniških poslov. Poleg tega, da je vodil lastno posest, je bil pred letom 1666 v službi podglavarja loškega gospostva in mesta²⁴ ter v letih 1672–1682 loški žitničar.²⁵ Oženil se je pri tridesetih, leta 1654 v Ljubljani, z rosno mlado, še ne petnajstletno Marijo Lucijo Kunstl, iz tedaj napredujoče plemiške družine poznejših baronov Polhograjskih,²⁶ in imel v zakonu z njo dvanajst otrok.²⁷ Kje in kdaj natanko se je njegova življenjska pot sklenila, ostaja odprto.²⁸ Po doslej znanih podatkih je bil še živ leta 1689,²⁹ preminil pa je najpozneje zgodaj jeseni 1693; takrat je namreč njegova žena izpričana kot vdova.³⁰

(ARS, AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, št. 5 (1619–1661), fol. 89^v). Obseg njegove posesti je kazal manjša nihanja do leta 1669; takrat se je ustalil pri 24 goldinarjih, 19 krajcarjih in 1 denariču (prav tam, št. 6 (1662–1756), fol. 145). Urbar Raspove posesti za obdobje 1666–1694 priča, da so bili njegovi podložniki (okoli 30) raztreseni po širšem škofjeloškem območju, k urbarju pa so sodile tudi razne desetine in zemljišča (ARS, AS 730, Gospostvo Dol, knj. 5, urbar posesti Janeza Jurija Raspa 1666–1694).

- 22 ARS, AS 2, Deželni stanovi za Kranjsko, šk. 528, fasc. 306a, pag. 560, ad 3. 6. 1673; šk. 539, fasc. 308b, pag. 1360, 3. 9. 1681; prav tam, pag. 1384, 5. 12. 1681; šk. 544, fasc. 310, pag. 1273, 12. 3. 1687; prav tam, pag. 1365, 30. 6. 1687.
- 23 *SBL III*, str. 31.
- 24 ARS, AS 2, Deželni stanovi za Kranjsko, šk. 522, fasc. 304c, pag. 583, 27. 9. 1666.
- 25 *SBL III*, str. 31.
- 26 NŠAL, ŽA Ljubljana – Sv. Nikolaj, poročna matična knjiga 1651–1682, pag. 30; prim. Schiviz von Schivizhoffen, *Der Adel*, str. 148; prim. tudi *SBL III*, str. 31, vendar je naveden napačen kraj poroke Škofja Loka. – Marija Lucija Kunstl je bila krščena v Ljubljani 10. decembra 1639 (NŠAL, ŽA Ljubljana – Sv. Nikolaj, rojstna matična knjiga 1638–1643, pag. 85).
- 27 Osební podatki o otrocih: *SBL III*, str. 31–32; ARS, AS 730, Gospostvo Dol, fasc. 138, Genalogica, Rasp družina, rodovnik 15.–18. stol., pag. 15; ARS, AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 208, Rasp. – V škofjeloških krstnih matičnih knjigah je zaslediti samo krste osmih otrok: Erazma Sigfrida 25. 10. 1656, Marije Cecilije 9. 1. 1660, Jožefa Ignaca 7. 7. 1664, Kordule 28. 10. 1668, Katarine Maksimile 6. 1. 1670, Maksimilijana Leopolda 19. 11. 1673, Antona Ignaca 21. 7. 1677 in Jurija Jožefa 23. 1. 1680 (NŠAL, ŽA Škofja Loka, indeks rojstnih matičnih knjig 1623–1736). Preostalih štirih otrok ni ne v krstnih maticah starološke župnije ne v maticah ljubljanske stolne župnije (NŠAL, ŽA Stara Loka, indeks rojstnih matičnih knjig 1613–1790; ŽA Ljubljana – Sv. Nikolaj, indeks rojstnih matičnih knjig 1653–1692).
- 28 Njegova smrt ni vpisana ne v mrliško matico župnije Stara Loka, v katero so v tem času še vpisovali umrle škofjeločane, ne v mrliško knjigo ljubljanske stolne župnije sv. Nikolaja (NŠAL, ŽA Stara Loka, indeks mrliških matičnih knjig 1678–1789; ŽA Ljubljana – Sv. Nikolaj, mrliška matična knjiga 1658–1735).
- 29 *SBL III*, str. 31, navaja, da je po listini z dne 31. julija 1689 še prevzel neke fevd in najbrž umrl v Škofji Loki okoli leta 1690.
- 30 Raspova knjiga obrazcev, pag. I/195, 9. 10. 1693.

S smrtjo Janeza Jurija je nastopila tudi največja prelomnica v vodenju Raspove knjige obrazcev. Prevzel jo je sin **Maksimilijan Leopold Rasp** (1673–1742) ter jo odnesel s seboj na svoje službeno mesto v Kamnik. Rasp mlajši je drugače kot oče znana osebnost, doktor teologije, duhovnik, v slovenski kulturni zgodovini zasidran kot »operoz«, mecen in pospeševalec ljudske izobrazbe. Luč sveta je prav tako kakor oče Janez Jurij zagledal v Škofji Loki, kjer je bil krščen 19. novembra 1673.³¹ Toda rodno mesto je zapustil zgodaj, ne da bi se vanj kdaj za dlje časa vrnil. Po končani jezuitski gimnaziji v Ljubljani je v Gradcu študiral filozofijo, duhovniško posvečenje je prejel v Rimu, doktorat iz teologije pa leta 1697 dosegel na Sapienzi. V domovino se je vrnil dve leti pozneje in spomladi 1700 nastopil svojo prvo in tudi edino službo župnika – v Kamniku. Tu je župnikoval vse do smrti dobrih 42 let pozneje, večji del tega časa obenem kot oglejski arhidiacon za Gorenjsko. Z vsestransko izobrazbo je Maksimilijan Leopold združeval solidno umetnostno prizadevanje, kar se je odrazilo zlasti v predelavi in umetnostni opravi cerkva v Kamniku in okolici, bil je dejaven član ljubljanske Academie Operosorum in zelo zaslužen za kamniško šolstvo.³²

Čas okoli njegove smrti, 12. decembra 1742, predstavlja hkrati konec »življenjske dobe« Raspove knjige obrazcev. Razen nekaj praznih listov je bila že nekaj časa domala polna, zato po letu 1725 vanjo skoraj ni bilo novih vpisov.³³ Najmlajši datum v knjigi, 31. december 1738, je pripis k nekemu dokumentu in ga je osebno prepisal Maksimilijan Leopold (pag. II/140), na priloženi poli pa najdemo še leto dni mlajši datum 23. december 1739, ki ga je zapisala druga, za zdaj neznana roka (pag. II/176).

Precej manj natančno kot konec vodenja knjige lahko opredelimo čas njene nastavitve. Ta je še posebej pomemben za ugotovitev časa nastanka prvega prisežnega besedila v knjigi, ki ga povezujemo s Škofjo Loko. Žal je prvi lastnik in pisec knjige Janez Jurij Rasp, drugače kot njegov sin in drugi pisci, dosledno izpuščal datume prepisanih dokumentov.³⁴ Njegovo celotno prepisovalsko delo, ki se konča sredi strani 111, zapolnjujejo torej nedatirani prepisi dokumentov, kar močno otežuje ugotavljanje časa nastanka folianta. Kdaj je prvi lastnik knjigo nastavil in kdaj vanjo sam prenehal vpisovati, ostaja tako neznanka, a je v obeh primerih ugotovljiv vsaj približen čas. Prvi dataciji iz leta 1575 (pag. I/113) sledi datacija dokumenta, nastalega v Ljubljani 7. februarja 1681 (pag. I/121), in tej do

31 NŠAL, ŽA Škofja Loka, rojstna matična knjiga 1673–1683, s. p., 19. 11. 1673. Prim. *SBL III*, str. 34.

32 *SBL III*, str. 34; prim. tudi Kemperl, Maksimilijan Leopold Rasp, str. 86–88.

33 Najmlajša datacija dokumenta v prvem delu knjige je 31. julij 1725 (pag. I/314). V drugem delu se v davčnem seznamu vrstijo leta do 1728 (pag. II/163), popis vojaških obveznosti avstrijskih dežel (*Proposition*) pa nosi letnico 1734 (pag. II/164).

34 V prvem delu, namenjenem vpisovanju različnih spisov za vzorčne obrazce, zasledimo prvo datacijo – zgodnji datum 3. oktober 1575 – šele na pagini 113, in to izpod peresa neidentificiranega nadaljevalca Raspovega dela.

pojava rokopisa Maksimilijana Leopolda Raspa (pag. I/173) kronološko pomešane datacije z letnicami med 1668 in 1685. Ugotovitve niso posebej povedne, saj ne vemo, s kolikšnim časovnim zamikom od datacij so dokumente prepisali v knjigo. Malo opore za določitev časa nastanka knjige nudijo tudi datumi in letnice, ki jih pred prvim datiranim dokumentom srečujemo v samih besedilih. Večinoma so namreč prezgodnje (med 1600 do 1642) in le enkrat samkrat, 4. februarja 1671 (pag. I/99), gre za čas, v katerem je bil Janez Jurij v aktivni dobi. Tudi siceršnja vsebina ni v pomoč pri identificiranju časa nastavitve knjige. V prepisanih listinah so zastopani vsi družbeni sloji, od podložnikov in meščanov do duhovnikov, plemičev in deželnih funkcionarjev, pogosto je naveden kraj izstavitve listine, večinoma na Kranjskem, precejkrat tudi na Koroškem, časovno oprijemljivi podatki so redki. Najbolj povedno dejstvo, s pomočjo katerega lahko za začetek vodenja knjige določimo leto »ante quem non«, so prepisi listin na prvih straneh folianta, ki se nanašajo na Raspovega tasta, ljubljanskega župana Gregorja Kunstla († 1639).³⁵ Janez Jurij si je torej v knjigo obrazcev najprej prepisal dokumente svoje bližnje priženjene okolice, do katerih gotovo ni prišel pred poroko z Marijo Lucijo Kunstl, spomladi 1654. Ta letnica pomeni tako najzgodnejši možni začetek vodenja knjige in je hkrati tudi izhodišče za določanje nastanka prepisa prvega slovenskega dokumenta v njej, ki sledi neposredno zadnji od treh Kunstlovih listin (pag. I/10–12). Če upoštevamo znana dejstva o delovanju Janeza Jurija Raspa, in njegove s tem povezane poslovne potrebe, je tovrstne obrazce potreboval najpozneje od druge polovice petdesetih let 17. stoletja. Dve leti in pol po poroki, jeseni 1656, mu je namreč umrl oče Viljem Rasp³⁶ in Janez Jurij ga je nasledil kot dedič posesti.³⁷ Potrebe po predlogah za pisanje uradnih dokumentov pa so se samo povečale, ko je opravljal funkcijo loškega podglavarja. Kdaj natanko je to mesto zasedel, ni ugotovljeno, a vsekakor vsaj nekaj let pred letom 1666, ko je bil omenjen že kot nekdanji podglavar.³⁸ V tej ali kakšni drugi gospoščinski službi je bil že leta 1660 in 1665, ko mu je deželna oblast naložila določene časovno omejene obveznosti v zvezi z vojsko in cestami na Škofjeloškem.³⁹

35 Prva listina je ženitni dogovor med Kunstlom in Marijo Stemberg, glede na rojstva otrok sklenjen najpozneje leta 1626 (pag. I/2–4), druga je njegova oporoka že iz časa županovanja 1638–1639 (pag. I/4–8), tretja pa neka Kunstlova potrdilna prisega (pag. I/10). Gregor Kunstl (Kunstelj) je umrl leta 1639, sredi županskega mandata (Fabjančič, *Zgodovina ljubljanskih sodnikov*, str. 167; več o njem prav tam, str. 111–116). O rojstvih njegovih otrok v drugem zakonu med letoma 1627 in 1639 gl. NŠAL, Ljubljana – Sv. Nikolaj, indeks rojstnih matičnih 1621–1653.

36 ARS, AS 730, Gospodstvo Dol, fasc. 138, Genealogica, Rasp družina, rodovnik 15.–18. stol., pag. 15.

37 ARS, AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, št. 5 (1619–1661), fol. 89^r.

38 ARS, AS 2, Deželni stanovi za Kranjsko, šk. 522, fasc. 304c, pag. 583, 27. 9. 1666.

39 Prav tam, šk. 514, fasc. 303a, pag. 1251, 27. 8. 1660, pag. 1261–1262, 28. 8. 1660; šk. 521, fasc. 304b, pag. 751, 29. 9. 1665.

Na nastavitev folianta kmalu po letu 1654 kažejo predvsem poslovne potrebe in čas poroke Janeza Jurija Raspa, le malo natančneje pa lahko opredelimo čas, ko je sam prenehal vpisovati v knjigo. Pri koncu drugega, normativnega dela folianta, v katerem nikjer več ne srečamo njegovega rokopisa, je sin Maksimilijan Leopold nad nedatiranim davčnim seznamom zapisal: »Hoc Notata Circiter Ao. 1680 usque ad 1685« (pag. II/165). Sklepamo lahko torej, da je Janez Jurij prenehal vpisovati najpozneje v tem času, v prvi polovici osemdesetih let.⁴⁰ Nedolgo po njegovi smrti, med letoma 1689 in 1693, se je knjiga tudi za vedno poslovila od Škofje Loke. Vmesni dobi drugih, neidentificiranih zapisovalcev (pag. I/111–172), sledi prepisovalsko obdobje sina Leopolda Maksimilijana (od pag. I/173 dalje). Kot že rečeno, ju ločuje tudi geografsko okolje vodenja. Rasp starejši je večinoma deloval v Škofji Loki,⁴¹ a tudi v Ljubljani,⁴² njegov sin pa le kratek čas v Škofji Loki in deželni prestolnici,⁴³ potem je več kakor štiri desetletja preživel kot župnik v Kamniku. Knjigo je tja prenesel ob začetku službovanja, spomladi 1700, ali nedolgo potem. Tudi začetek njegovega vpisovanja sodi v ta čas, kar zelo verjetno pomeni, da je med prejšnjimi prepisovalci in njim preteklo nekaj let. Kronološko pomešani dokumenti izpod peresa njegovih predhodnikov nosijo namreč letnice 1668 do 1685, prvi datirani dokument, ki ga je prepisal Maksimilijan Leopold Rasp, pa ima datum 10. avgust 1698 (pag. I/179). Poleg tega Raspa mlajšega pred letom 1699 vrsto let skoraj ni bilo na Kranjskem.⁴⁴ Ko je knjigo prevzel, je nekaj let vanjo marljivo vpisoval vsebine raznih dokumentov, zato si datacije prepisov, napisanih z njegovo roko, sledijo skoraj v kronološkem zaporedju. Prve so po večini še zgodnejšega datuma (med 1660 in 1670), sledi vrsta ljubljanskih iz let od 1693 do 1700, na pagini 220 pa je v dokumentu z dne 4. septembra 1700 kot lokacija izstavitve prvič navedeno kamniško župnišče (Pfarrhoff Stain), posreden dokaz, kje se je knjiga znašla na prelomu iz 17. v 18. stoletje.

40 Posredno potrditev, da je v osemdesetih letih še imel opraviti s knjigo, ponuja tole dejstvo. Pri prepisu neke poravalne pogodbe je letnico, navedeno v besedilu, najprej pomotoma zapisal kot 1681 in jo nato popravil v 1671 (pag. I/99). Težko si namreč predstavljamo, kako se lahko prepisovalec zmoti tako, da zapiše desetletje, ki bo šele sledilo.

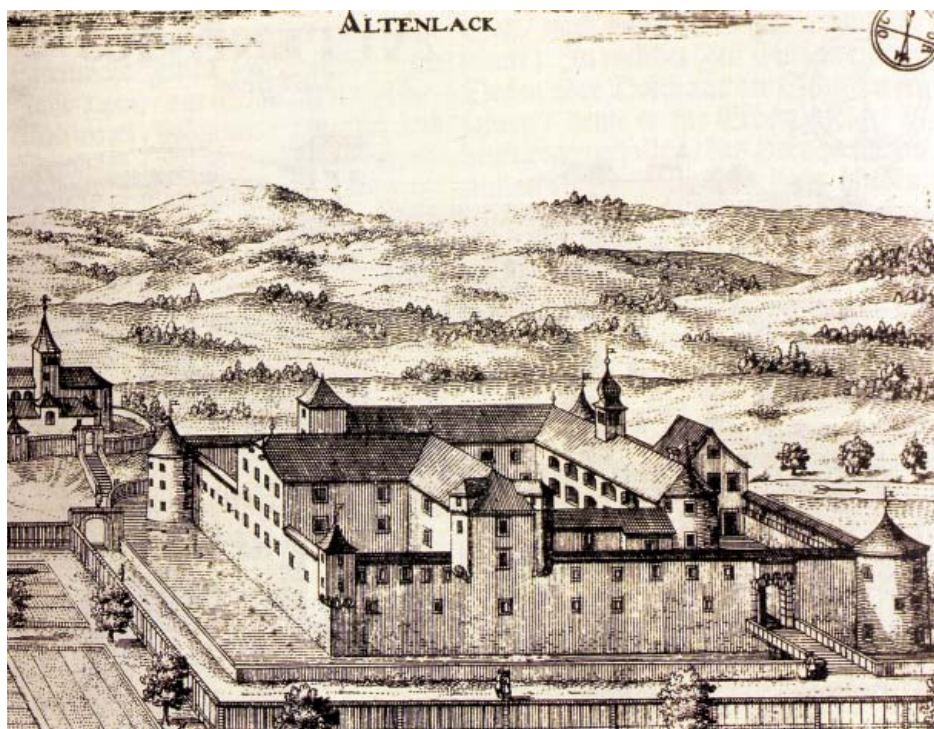
41 V knjigi obrazcev se na škofjeloško okolje nanaša le malo zadev iz časa Janeza Jurija Raspa (pag. I/105, I/181). Poleg njegove službene navezanosti na Škofjo Loko je v tem mestu potrjeno tudi bivanje njegove družine, saj je bilo v Škofji Loki med letoma 1656 in 1680 krščenih osem njegovih otrok (NŠAL, ŽA Škofja Loka, indeks rojstnih matičnih knjig R 1623–1736), sin Maksimilijan Leopold Rasp pa je kot 15-letnik 19. februarja 1689 tu svojeručno podpisal neko listino (pag. I/235).

42 Med prvimi dokumenti, ki jih je v knjigo prepisal Maksimilijan Leopold Rasp, je odkupno pismo Janeza Jurija Raspa, izdano v Ljubljani nekemu rojenjaku (pag. I/175).

43 V Škofji Loki je Maksimilijan Leopold izdal omenjeno listino (pag. I/235) in nedatirano patrimonialno rzsodbo (pag. I/193), v Ljubljani pa dva dokumenta, prvega 15. decembra 1697 (pag. I/209) in drugega 10. februarja 1699 (pag. I/189).

44 O času študija in vrnitvi na Kranjsko prim. *SBL III*, str. 34.

»Življenjsko dobo« Raspove knjige obrazcev lahko tako razmejimo z dvema letnicama »ante quem non«: začetek vpisovanja ne pred letom 1654 (poroka Janeza Jurija Raspa z Marijo Lucijo Kunstl) ter konec vodenja ne pred 1739 (najmlajši datirani dokument). Od Škofje Loke se je poslovila najpozneje v začetku 18. stoletja, če je ni Rasp starejši že pred svojo smrtjo († med 1689 in 1693) odnesel s seboj kam drugam in je tako prišla z njegovim sinom v kamniško župnišče od tam. Pri iskanju odgovora se je mogoče opreti le na naslednja dva podatka. V knjigi je najzgodnejši podpis sina Maksimilijana Leopolda kot prepisovalca (»Max Leopold Rasp zu Altenlagkh«) pod prepisom dokumenta, datiranega 19. februarja 1689 v Škofji Loki (pag. I/235). Tedaj mu je bilo komaj dobrih petnajst let in se je šele vadil v pisarskih poslih, njegov oče pa je še živel. Rasp ml. je nato podpisan kot priča pod oporoko neimenovane oporočnice, datirano v Ljubljani 26. novembra 1697 (pag. I/202).

Starološki grad na bakrorezu Andreja Trosta iz Valvasorjeve *Slave vojvodine Kranjske*, 1689.

Slovensko besedilo, najverjetneje zapisano v Škofji Loki

Štirinajst slovenskih besedil Raspove knjige je raztresenih na štirih mestih: skoraj na samem začetku, v drugi polovici prvega dela in povsem na koncu, na treh listih priložene pole.⁴⁵ Le prvi dve sta izpod peresa očeta in sina Raspa in samo prvo besedilo, delo Janeza Jurija Raspa, je bilo zapisano še v 17. stoletju, zelo verjetno v Škofji Loki. Za drugo vemo, da je nastalo leta 1694 v Ljubljani in ga je Maksimilijan Leopold Rasp zapisal v knjigo leta 1700 ali malo pozneje. V prvih letih 18. stoletja, leta 1704 ali takoj potem, se jima je pridružilo tretje slovensko besedilo, delo neznanega prepisovalca, enajst priseg na posebni poli pa je po letu 1739 prepisala četrta, prav tako neidentificirana roka, in sicer iz predlog, nastalih v Kamniku v dvajsetih in tridesetih letih 18. stoletja. Glavnina besedil (11) je torej vsebinsko vezanih na Kamnik in tam jih je bilo kar 13, od skupno 14, tudi prepisanih.⁴⁶ Samo najzgodnejše, prisežni poduk in obrazec, ni povezano s Kamnikom, ampak lahko zanj z veliko verjetnostjo sklepamo, da ga je Janez Jurij Rasp prepisal v knjigo v Škofji Loki, kjer je takrat živel in deloval.⁴⁷ Vsekakor pa ga je v škofjeloškem okolju kot gosposčinski uradnik uporabljal pri zapriseganju podložnikov in mestnih prebivalcev.

»Škofjeloško« prisežno besedilo je po zvrsti enako tretjemu, zapisanemu v Kamniku leta 1704 ali kmalu zatem.⁴⁸ Pri obeh gre za splošna formularja brez konkretnih časovnih, geografskih ali personalnih elementov, ki se uvrščata med pravne poduke prisežnikom. Obema sledi prisežni obrazec o resničnosti izpovedbe, kot ga je v prvi osebi izgovarjal prisežnik. Vsebinsko sta oba poduka sorodna ljubljanskemu za krivoprisežnike, znanemu v zapisu iz leta 1777, le da je ta napisan v prvi osebi, daljši ter precej mlajši od obeh besedil v Raspovi knjigi.⁴⁹ Ti sta po strukturi, vsebini in po času zapisa bliže dvodelnima promisornima prisegama za priče, ohranjenima v knjigi obrazcev iz koroškega Pliberka, nastalima v drugi polovici 17. stoletja.⁵⁰ Nasprotno ne predstavljata nič doslej neznanega njuni nadaljevanji, promisorna prisežna obrazca o resničnosti izpovedbe, ki jo bo prisežnik dal pod prisego. Znanih je namreč kar nekaj slovenskih obrazcev te vrste, in to iz obdobja vse od druge polovice 16. stoletja; kot najstarejša se je ohranila prisega za priče iz Velike Nedelje (1570).⁵¹

45 Pag. I/10-12, I/221, I/249-250 in II/173-175. – Kidrič je naštel 16 besedil, ker je pri prvem in tretjem besedilu štel posebej *razlagi prisege in vzorca za prično prisego* (Kidrič, opombe, str. 77).

46 Golec, Raspova knjiga, str. 69.

47 O Škofji Loki kot kraju njegovega bivanja ne pričajo le poslovna in službena razmerja, ampak tudi krsti Rasprovih otrok (gl. op. 27).

48 Pag. I/249-250; Golec, Raspova knjiga, str. 69, 78-81.

49 Prim. objavo poduka: Golec, Ljubljansko škofijsko gospostvo, str. 254-256.

50 Objava: Domej, Pliberška prisega, str. 256-257.

51 O naboru tovrstnih prisežnih besedil gl. zlasti: Košir, *Prisege v slovenščini*, str. 7-8.

O okoliščinah in natančnejšem času nastanka prvega slovenskega besedila v Raspovi knjigi (pag. I/10–12) je malo oprijemljivih dejstev. Z veliko verjetnostjo lahko nastanek zapisa postavimo v Škofjo Loko, glede na njegovo mesto v knjigi pa skoraj na sam začetek pisanja knjige, to je po letu 1654. Časa in kraja nastanka predloge ne poznamo, če pa upoštevamo, da je Rasp starejši prevzel del tastovega – Kunstlovega arhiva in iz njega v knjigo prepisal tudi prve listine, bi šlo lahko za ljubljansko okolje.

Prvo slovensko besedilo je med skupaj štirinajstimi po obsegu drugo najdaljše, sestavljeno tako kot najdaljše tretje iz dveh komplementarnih delov: daljšega poduka prisežnikom z obveznim svarilom o pogubljenju zaradi krive prisege in krajšega prisežnega obrazca, s katerim se prisežnik v prvi osebi zavezuje, da bo pričal resnico. Oba dela imata skupen slovenski naslov »Slouenska Persega«, kar za naslove tovrstnih zgodnjenovoveških besedil ni bilo nekaj običajnega, saj so naslove praviloma pisali nemško ali latinsko. Pozornost pritegne tudi poimenovanje jezika »slovenski«. To morda ni izpričano v naslovu nobenega drugega uradnega besedila iz tako zgodnjega obdobja.⁵²

Obravnavano prisežno besedilo iz Raspove knjige je v nadaljevanju **objavljeno v dveh oblikah**, levo v transkripciji in desno za lažje razumevanje vsebine še transliterirana v sodobni slovenski črkopis. Transkripcija vključuje tudi razlikovanje med veliko in malo začetnico,⁵³ ne upošteva pa vrstic izvornika.⁵⁴ Največ težav je povzročalo šumniško zapisovanje nekaterih sičnikov (npr. Pershesete). V takih primerih se je prečrkovanje ravnalo po običajni sičniški oziroma šumniški izgovorjavi, čeprav bi bilo zapis mogoče izgovarjati na oba načina, tako z glasovno vrednostjo sičnika kakor šumnika.

52 Pred tem srečujemo nemška in latinska poimenovanja: »krainisch«, »windisch« ipd. Približno iz istega časa, druge polovice 17. stoletja, nosi slovensko ime (Ena Slouenska Prisega) nedatirani dvodelni prisežni obrazec, zapisan v rokopisni knjigi iz Pliberka na Koroškem. Objava: Domej, Pliberška prisega, str. 256–257. Faksimile prvega dela prisege: Ogris, Slovenica, str. 298.

53 Največ težav sta pri transkripciji povzročala veliki K in Z, saj je marsikdaj nemogoče ločiti med veliko in malo črko, zato ju na začetku besede enotno zapisujem kot inicialko. V nekaj primerih se je bilo težko odločiti tudi med različnimi tipi črke s; zanjo po presoji uporabljam nabor teh znakov: s, S in f.

54 Če bi upoštevali vrstice izvornika, vzporedna postavitve transkribiranega in transliteriranega besedila zaradi prevelike dolžine vrstic pogosto tehnično ne bi bila izvedljiva.

Poduk prisežnikom in prisežni obrazec o resničnosti izpovedbe

Slouenska Persega.

Vi moÿ Priatele Potehmal Kir ste na Donashni dan Skusiuacho gruntno Gosposhino pued nas Kakor od tega vishi-ga uleti tekozi praude, Ime N. postauleni Com : mifsarÿ hprizhuanu Sa Schaffani, toku boste nar Po : prei Sa Schlishali, Kai ta persega usebi dershi, inui Kar leti perstie, Kateri Se upersegi gori usdigneio pomenio.

Ta perui perst palz pomeni Gospodi Boga Ozheta nebes: Kiga.

Ta drugi perst linu Boshÿga.

Ta Tretti perst S: Duha, tu ie ta Sueta troÿza, Koker ta sama praua Refsniza, te isti vi oblubiti inu Pershesete, De io ui ozhete lubiti Skusi uasho pouedano Prauo Samo bogu depadaiezho resnizo, inu ne ozhete nistar Super taisto resnizo Kai Kriuiga pouedati, ni Salubesni inu Sa Sourashtua, ni fa priasni, ali Sa mittou volo, Denez de bode praua ni refniza prou na dan postaulena utaki uishi, Koker da tudi ui morete na Sodni dan per tih Shiuih inui mertueh od tiga oistriga Richtaria, tiga Sinu Bosiega Kateriga biui radi Deleshni billi, inui ta iste resnize inu prauize Sufemi isuolenimi, inu uso nebesco drushino uekomai ushivati, to use pomenio te iste terie perstie.

Ta Zhetterti perst pomeni tu meihenu

Slovenska persega.

Vi moji prijatele, potehmal kir ste na donashni dan skuzi vašo⁵⁵ gruntno gosposhino pred⁵⁶ nas kakor od tega višiga v le-ti tekoči pravde, ime N. postavljeni komisarji h pričvanu zašafani,⁵⁷ toku boste narpoprej zaslišali, kaj ta persega v sebi drži, inuj kar le-ti prstje, kateri se v persegi gori vzdignejo, pomenijo.

Ta prvi prst palc pomeni Gospodi Boga Očeta nebeškiga.

Ta drugi prst sinu Božjiga.

Ta tretji prst Sv. Duha, tu je ta Sveta Trojica, koker ta sama prava resnica, te isti vi oblubiti inu persežete, de jo vi očete lubiti skuzi vašo povedano pravo samo Bogu depadaječo resnico inu ne očete ništar zuper taisto resnico kaj kriviga povedati, ni za lubezni inu za sovraštva, ni za prijazni ali za mitov volo, tenveč de bode pravda in⁵⁸ resnica prov na dan postavljena v taki viži,⁵⁹ koker da tudi vi morete na sodni dan per tih živih inuj mrtveh od tiga ojstriga rihtarja, tiga Sinu Božjega, kateriga bi vi radi deležni bili, inuj ta iste resnice inu pravice z vsemi izvolenimi inu vso nebeško družino vekomaj uživati, to vse pomenijo teiste t(e)rije prstje.

Ta četrti prst pomeni tu mejhenu

55 V izvorniku pomotoma *uacho*.

56 V izvorniku pomotoma *pued*.

57 *Zaşafati* = ukazati, zapovedati, iz nem. verschaffen.

58 V izvorniku pomotoma *ni*.

59 *Viža* = način, iz nem. Weise.

delli v katerim ie ta Dusha Skrita inu Shranena.

Ta Roka pak pomeni to nebesko Kralestuu, inu uso nebesko Drushino, Kateri uso resnizo poudo ta Sa ie Sturil inu perdrufhil htim boshym nebescim Vudam, Inu mo bode ta ista pouedana Resniza od Gospodi Boga guisnu Dobru plazhana, Kateri pak Kriiu persheshe, ima uerieti ali vedeti hperuimo De Se ie od te vezhne resnize alli prauize tu ie od Gospodi Boga inu use nebeske drushbe ali Suetnikou od Lozhil, taku per teh istih nikar le nima ta nar manshi dellesh Jemetti, temutsh od neh vekomai od lotshen, inu na dna tiga pakla pahnan biti tudi tankai, Ker uso Kriuizo inu lusche terdio uto vezhnu ferderbane priti, tega nekuli Khonza ni temuz veden teh Sob Scripaine ima iemeti, na bodete use na uashe uboge Dushize Spomiflili usak tri persti gori usignil, inu fa mano Taku Govorili.

Jest N. perseshem per tem Jemeni Gospodi Boga, inu te Sute Trojze, de iest hozhem te prae Boshye Resnize, Kar ie meni uedezhe, inu Bodem Sa nih uprashan, pouedati inu Kar ie meni nauedezhe, Samouzhati, ni fa obeno mitto danu, Sourashtua, ali Sa lubesne uolo, Koker meni bog Pomagai na Moi posledni Dan, Kadar Se bode moia dusha od tega Telefsa Lozhila Amen.

telo/telu,⁶⁰ v katerim je ta duša skrita inu shranena.

Ta roka pak pomeni to nebeško kraljestvu inu vso nebeško družino, kateri vso resnico povdo, ta sa je sturil inu perdrufžil h tim Božjim nebeškim vudam,⁶¹ inu mu bode ta ista povedana resnica od Gospodi Boga gvišnu dobrou plačana, kateri pak krivu perseže, ima verjeti ali vedeti h prvimo, de se je od te večne resnice ali pravice, tu je od Gospodi Boga inu vse nebeške družbe ali svetnikov odločil, taku per teh istih nikar le nima ta narmanši delež jemeti, temuč od neh vekomaj odločen, inu na dna tiga pakla pahnan biti tudi tankaj, ker vso krivico inu luže trdjo v to večnu ferderbane⁶² priti, tega nekuli konca ni, temuč veden teh zob škripajne ima jemeti, na bodete vse na vaše uboge dušice spomislili vsak tri prsti gori vzi gnil inu za mano taku govorili.

Jest N. persežem per tem jemeni Gospodi Boga, inu te Svete Trojice, de jest hočem te prave Božje resnice, kar je meni vedeče, inu bodem za nih vprašan, povedati inu kar je meni na vedeče, zamoučati, ni za obeno mito danu, sovrastva ali za lubezni volo, koker meni Bog pomagaj na moj posledni dan, kadar se bode moja duša od tega telesa ločila. Amen.

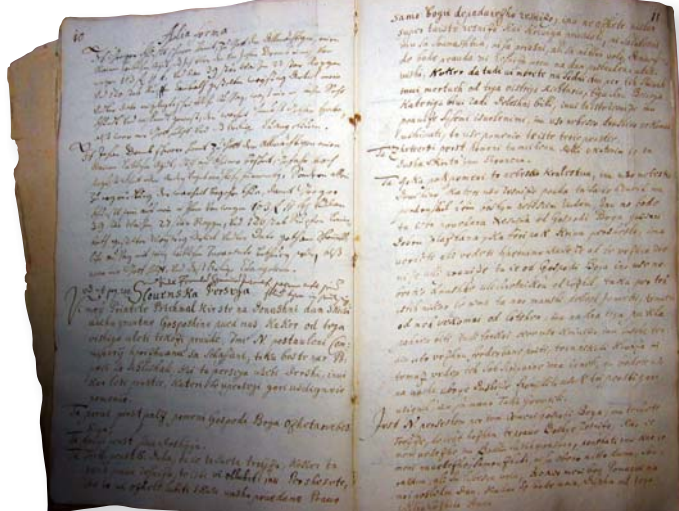
60 V izvorniku pomotoma *delli*.

61 Udom.

62 *Ferderbane* = poguba, pogubljenje, iz nem. Verderbnis.

Besedilo je bilo vsekakor **namenjeno ljudem brez znanja nemščine**. Iz nagovora jasno izhajajo, da gre za podložnike, ki jih je njihovo zemljiško gospodarstvo poslalo k pričanju: »Vi, moji prijatelje, kir ste /.../ skuzi vašo gruntno gosposhino /.../ h pričvanju zašafani«. Pričanje je potekalo pred komisarji, imenovanimi za vodenje pravnega postopka: »pred nas koker od tega višiga v le-ti tekoči pravde (Ime N.) postavljeni komisarji«. Ti so pričam najprej predstavili vse potrebne okoliščine in pravne posledice prisežnega dejanja, zato so v prvi osebi. Zaradi napačne rabe sklona se na prvi pogled sicer zdi, kot da so prisežniki enako kakor komisarji, vendar pa bi bilo to v popolnem neskladju s sobesedilom. Do rabe imenovalnika (»postavljeni komisarji«) namesto tožilnika (»postavljene komisarje«) je prišlo bodisi že v izvorniku s prevajanjem iz nemščine bodisi pri prepisovanju iz predloge. Enako napačno rabo sklona srečamo ob koncu poduka: »vsak tri prsti gori vzignil«. Da obrazec ni bil zapisan v knjigo neposredno kot prevod iz nemške predloge, pa potrjujejo očitni prepisovalski spodrsjlaji: *uacho* za svojilni zaimek vašo, *pued* za predlog pred in *delli* za telo ali telu.

Navajanje svojilnega zaimka vaš – »skuzi vašo gruntno gosposhino« – ne pomeni nujno, da komisarji niso bili uradniki istega zemljiškega gospodarstva, ki so mu pripadali prisežniki. Tudi navedba »od tega višiga v le-ti tekoči pravdi postavljeni komisarji« morda ni izraz določenega specifičnega primera, temveč ustaljene prakse. Formulacija »Ime N.« je v prepisanem obrazcu nadomestila konkretno ime iz predloge in je pri nadaljnji uporabi obrazca rezervirana za vsakokratno poimenovanje pravdne zadeve oziroma oseb, ki v njej sodelujejo: npr. tekoča pravda o tej osebi ali tej stvari. Osrednja vsebina obrazca je standardna za vse vrste sodnih priseg: prisežnik je bil z njo natančno poučen o pomenu prisege z nazorno razlago, kaj simbolizira vsak posamezni prst na roki, s katero prisega, in

Prvo slovensko besedilo »Slouenska Persega«, pag. I/10. (hrani Arhiv Republike Slovenije)

kakšne so ob morebitni krivi prisegi posledice za njegovo dušo. Temu sledi drugi del, kratek prisežni obrazec v prvi osebi, da bo prisežnik na zastavljena vprašanja odgovarjal samo z resnico in molčal o tem, česar ne ve.

Oglejmo si še nekaj **pravopisnih in jezikovnih značilnosti** besedila. Črkopis besedila jasno kaže vplive slovenske knjižne norme. Ti so še posebej opazni pri rabi dvočrkja *zh* za šumnik [č]. Sicer srečujemo tudi zapisa z (*tekozi, Denuez*) in *tsh* (*temutsh, lotshen*). Glede na dobo nastanka ni mogoče pričakovati razlikovanja pri pisanju drugih dveh šumnikov, ki ju največkrat ponazarja isti sestavljeni grafem *sh*. Fonem [š] je poleg tega zapisan še kot nemški *sch* (*Schaffani, Schlshali*), v kombinaciji s fonemoma *k* in *t* pa tudi kot *s* (*nebes=Kiga, nistar, nebesco, nebesko*). Šumnik [ž] je pisan najbolj dosledno, praviloma kot *sh*, a tudi kot *s* (*Bosiega*) in *sch* (*lusche*). Pri sičnikih je najdoslednejše pisanje grafema *z* za glas [c] (*trožza*), [s] in [z] pa sta največkrat zapisana enako, kot *s* (*Skusi*), a tudi kot *f* (*linu, Sulemi, la obeno*), *s* pa še podvojeno kot *fs* (Refsniza).

V zvezi z jezikovnimi značilnostmi gre najprej poudariti, da je besedilo prevod iz nemške predloge; na to kaže že njegova skladnja. Vokalna redukcija *palc* pri samostalniku *palec* kaže na nastanek prevoda v 17. stoletju, čeprav ni izključeno, da je navedeni primer šele redakcija zadnjega prepisovalca. Tudi mešanje dolenskih prvin z gorenjskimi je zelo verjetno posledica prepisovalskega posega. Dolenjski, tedanji knjižni, elementi so v takem primeru starejši, saj jih je več kot gorenjskih, npr. *skuzi, tu, zuper, ojstriga, inuj, mejhenu, gvišnu, dobru, škripajne, taku, vudam*. Sekundarni gorenjski, bodisi delo Janeza Jurija Raspa bodisi že koga pred njim, so manj številni: *h pričvanu, Bog, koker, shranena, ferderbane, mrtveh*. Za dolensko-gorenjsko mešanico kot posledico prepisovalske redakcije pa gre verjetno pri besedni zvezi *nebeško kralstvu*.

V knjigi je raztresenih še nekaj zvrstno podobnih besedil. Nanje je Rasp mlajši pozneje opozoril s kazalkami (*vide*), s katerimi je povezal sorodna besedila. Tako kazalka pri prvem slovenskem besedilu opozarja na tretje (pag. I/249–250) in obratno, pri obeh pa najdemo tudi kazalko na nemški prisežni obrazec, zapisan na prvih, neoštevilčenih straneh knjige: »Aÿdtschwur Teutsch« (poznejša arhivska pagina 2a).⁶³ Kazalka pri tem obrazcu edina opozarja na vsa tri sorodna besedila v knjigi, tj. na obe slovenski in na nemški obrazec za krivoprisežnike, zapisan skoraj na začetku knjige (pag. I/8–9) malo pred prvim slovenskim besedilom. Vsa štiri besedila, dve slovenski in dve nemški, se med seboj po vsebini nekoliko razlikujejo in drugo drugemu niso mogli biti predloga. Razlikujejo se tudi od nemškega poduka prisežnikom na posebni poli ob koncu knjige (pag. II/176), na kateri je zapisanih enajst slovenskih priseg.⁶⁴

63 Pri prvem slovenskem besedilu (pag. I/10) se kazalka glasi: »Vide Formulam Germanicam Juramenti pagina ante primum folium supra in principiis«. Kazalka pri tretjem besedilu (pag. I/249) pravi: »Vide die teütsche Formulam des Aÿdschwurs auf paginam primam.«

64 Pri tem besedilu ni kazalke, ker je celotna pola nastala pozneje, morda celo že po smrti Maksimilijana Leopolda Raspa.

Pomen Raspove knjige in njenega najstarejšega besedila

Raspova knjiga obrazcev vsebuje značilne zvrsti pisane uradovalne slovenice 17. in prve polovice 18. stoletja, ki je bila v tej dobi sicer domala v celoti namenjena samo ustni rabi. Posebnost knjige je predvsem ta, da srečamo na enem mestu veliko zvrstno raznolikost besedil, upošteva seveda, kako maloštevilna so bila v tem času slovenska uradovalna besedila.

Mesto pravnega poduka, zapisanega najverjetneje v Škofji Loki – blizu samega začetka knjige – priča, v katerih primerih je slovenščina v uradovalni sferi še najpogosteje prišla do veljave. Pomen same knjige obrazcev pa lahko merimo tudi po tem, da poznamo med sorodnimi zgodnjenovoveškimi ohranjenimi knjigami uradnih formularjev samo dve, ki vsebujeta slovenska besedila. Prva je t. i. Laybasserjeva rokopisna zbirka uradnika ljubljanskega stolnega kapitlja Hansa Laybasserja, ki so jo vodili od leta 1641 vsaj do leta 1665.⁶⁵ V njej sta zapis slovenskega prevoda gorskih bukev iz leta 1646⁶⁶ in nedatirani torzo slovenskega prisežnega obrazca.⁶⁷ Z Raspovo knjigo jo lahko primerjamo po obsegu slovenskih besedil, nikakor pa ne tudi po raznovrstnosti, saj vsebuje samo dvoje zvrsti: normativno besedilo (zakon) in del promisornega prisežnega obrazca o pričanju resnice. Druga tovrstna knjiga je nastala v koroškem Pliberku v drugi polovici 17. stoletja in vsebuje dve slovenski dvodelni promisorni prisegi za priče.⁶⁸

Raspova knjiga, nasprotno, zvesto odlikava stanje zgodnjenovoveške pisane uradovalne slovenščine. Reprezentativno je namreč zastopana večina zvrsti zapisov, ki so v slovenskem jeziku sploh nastajale, namenjene skoraj izključno le javni ustni rabi, tj. priseganju in razglašanju. Kot takšna je knjiga zelo indikativen izraz skromne zastopanosti pisane slovenščine tako glede na zvrstnost kot količino v poplavi nemških in latinskih dokumentov.

Pomen najstarejšega slovenskega besedila v knjigi, katerega nastanek povežemo s Škofjo Loko, je predvsem v njegovi starosti, saj poznamo iz časa pred 18. stoletjem zelo malo slovenskih uradovalnih besedil. V škofjeloškem prostoru je kot uradovalni zapis po starosti na petem mestu. Njegova predloga bi bila verjetno težko starejša od najstarejšega znanega škofjeloškega uradovalnega dokumenta – protireformacijskega razglasa iz leta 1590, lahko pa bi nastala pred tremi zapisi iz prve polovice 17. stoletja – dvema promisornim prisegama škofjeloških podložnikov freisinškemu škofu (1615 in po 1618) in kratko sodno prisego (1627).⁶⁹ Njeno odkritje pomeni pomembno obogatitev sicer precej široke palete

65 O knjigi: Dolenc, Ljubljanska rokopisna, str. 24–29, 101–106, 195–199, 285–289. Prim. tudi: Kambič, *Recepcija*, str. 104–112.

66 Objava: Dolenc, Ljubljanska rokopisna, str. 199, 285–289.

67 Objava: Dolenc, Nekoliko uradnih, str. 109–110.

68 Domej, Pliberska prisega, str. 256–257.

69 Objava promisornih priseg podložnikov: M. Kos, Slovenske prisega, str. 72–73. Objava sodne prisega : F. Kos, Prisega, str. 704.

zgodnjenovoveških uradovlnih besedil v slovenskem jeziku, ki so jih zapisali ali uporabljali na Škofjeloškem.

VIRI:

Arhiv Republike Slovenije (ARS):

Akcesijska knjiga 1945–1974.

AS 2, Deželni stanovi za Kranjsko: šk. 522, 528, 539, 544.

AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko: št. 5, 6.

AS 721, Gospostvo Bled: knj. 37, 41, 49, 50.

AS 730, Gospostvo Dol: knj. 5, fasc. 138.

AS 1073, Zbirka rokopisov: 219r, I–101r, I–109r, Popis Zbirke rokopisov.

AS 1075, Zbirka rodovnikov: št. 208.

Nadškofijski arhiv Ljubljana (NŠAL):

ŠAL, Škofijski protokoli: fasc. 10.

ŽA Kamnik: Razne knjige, fasc. 7.

ŽA Ljubljana – Sv. Nikolaj: indeksa rojstnih matičnih knjig 1621–1653 in 1653–1692, rojstna matična knjiga 1638–1643, poročna matična knjiga 1651–1682, mrliška matična knjiga 1658–1735.

ŽA Stara Loka: indeks rojstnih matičnih knjig 1613–1790, indeks mrliških matičnih knjig 1678–1789.

ŽA Škofja Loka: rojstni matični knjigi 1623–1634 in 1673–1683, indeks rojstnih matičnih knjig 1623–1736.

Zgodovinski arhiv Ljubljana (ZAL):

ZAL LJU 505, Rokopisne knjige, Cod. XXIII, št. 49.

LITERATURA:

Blaznik, Pavle: Slovenica v arhivalijah freisinškega loškega gospostva. V: *Loški razgledi* XVIII (1971), str. 74–79.

Blaznik, Pavle: *Škofja Loka in loško gospostvo (973–1803)*. Škofja Loka: Muzejsko društvo, 1973.

Dolenc, Metod: Ljubljanska rokopisna zbirka pravnih obrazcev in predpisov izza tridesetletne vojne. V: *Kronika slovenskih mest* II (1935), str. 24–29, 101–110, 195–199, 285–289.

Dolenc, Metod: Nekoliko uradnih spisov s slovenskimi jezikovnimi drobtinami iz 18. stoletja. V: *Časopis za zgodovino in narodopisje* XXVI (1931), str. 101–110.

Domej, Teodor: Pliberska prisega iz druge polovice 17. stoletja. V: *Jezik in sloustvo* XIX (1973/74), str. 255–257.

Fabjančič, Vladislav: *Zgodovina ljubljanskih sodnikov in županov 1269–1820. 3. zvezek. Župani in sodniki 1605–1650* (Gradivo in razprave 28). Ljubljana: Zgodovinski arhiv, 2005.

Golec, Boris: Ljubljansko škofijsko gospostvo (Pfalz) – zakladnica slovenskih sodnih priseg (1752–1811). V: *Arhivi* 28 (2005), št. 2, str. 239–312.

- Golec, Boris: *Mestna prisežna besedila v slovenskem jeziku do začetka 19. stoletja*. Ljubljana: Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, 2009 (Elektronske znanstvenokritične izdaje slovenskega slovstva: EZISS), elektronski dostop: <http://nl.ijs.si/e-zrc/prisege/>.
- Golec, Boris: Raspova knjiga obrazcev – mala zakladnica uradovalne slovenščine 17. in prve polovice 18. stoletja. V: *Arhivi 31* (2008), str. 63–96.
- Kambič, Marko: *Recepcija rimskega dednega prava na Slovenskem s posebnim ozirom na dedni red Karla VI*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2007.
- Kemperl, Metoda: Maksimilijan Leopold Rasp in vsebina poslikave v prezbiteriju župnijske cerkve v Kamniku. V: *Zbornik za umetnostno zgodovino. Nova vrsta 30/31* (1995/1996), str. 83–101.
- Kidrič, France.: Opombe k protiref. (karol.) dobi v zgodovini slovenskega pismenstva. V: *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino III* (1921–22), str. 73–133.
- Kos, Franc.: Prisega iz leta 1627. V: *Ljubljanski zvon* 11 (1891), str. 704.
- Kos, Milko: Slovenske prisege loških in blejskih podložnikov iz prve polovice 17. stoletja. V: *Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo* 22 (1941), str. 71–74.
- Košir, Matevž: Prisege v slovenščini. V: *Arhivi XV* (1992), str. 6–11.
- Oblak, Vatroslav: Trije slovenski rokopisi iz prve polovice XVII. stoletja. V: *Letopis Matice slovenske za leto 1887*. Ljubljana: Matica slovenska, 1887, str. 259–315.
- Ogris, Alfred: Slovenica v Koroškem deželnem arhivu. Prispevek v počastitev 100. obletnice Koroškega deželnega arhiva in mednarodnega sodelovanja med sosednjima arhivoma. V: *Arhivi XXVII* (2004), št. 2, str. 295–306.
- Ribnikar, Peter: *Slovenske podložniške prisege patrimonialnega sodišča Bled*. Ljubljana: Partizanska knjiga, 1976.
- SBL III = Slovenski biografski leksikon. Tretja knjiga. Raab–Švikaršič*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1960–1971.
- Schiviz von Schivizhoffen, Ludwig: *Der Adel in den Matriken des Herzogtums Krain*. Görz: Selbstverlag, 1905.
- Simonič, Fr.: Prisege Ljubljanskega mesta. V: *Letopis Matice slovenske za leto 1884*. Ljubljana: Matica slovenska, 1884, str. 196–220.
- Smole, Majda: *Graščine na nekdanjem Kranjskem*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1982.
- Šega, Judita – Golec, Boris: Münchenska zakladna najdba – škofjeloški slovenski razglas iz leta 1590. V: *Loški razgledi 55* (2008), str. 173–190.

Summary

Slovene official text from the second half of the 17th century

Among 14 Slovene official texts in Rasp's manuscript book of forms the oldest is the only one from the second half of the 17th century, probably written in Škofja Loka and certainly used there. Rasp's manuscript book of forms was intended as a sample for composing similar documents. It is named after two members of the Carniolan noble family Rasp. The father, Janez Jurij, a small landowner and estate official, started the book, but the majority of entries were contributed by the son, the widely educated parish priest, Maksimilijan Leopold Rasp. The book was created over a time span that can be delineated as not earlier than 1654 and the end not after 1739. The established localities in which entries were made in the book are Škofja Loka and Kamnik. The book contains five different types of official documents and faithfully depicts the state of the written official Slovene language in Early Modern Times. The majority of types of records that were created at all in the Slovene language and which were intended exclusively for public oral use, i.e. in taking oaths and proclamations, are in fact represented.

The first Slovene manuscript, probably created in Škofja Loka, is the longest of that kind and consists of two complementary parts: a longer "lesson" to those taking an oath, with a mandatory warning about perdition for false swearing, and a shorter form of oath in the first person, by which a person giving testimony under oath swears to tell the truth. The first entry can be dated with great probability to the time when the book was started, i.e., after 1654. The text is a translation from a German original; it reveals a vocal reduction and a mixture of Dolenjska (Lower Carniola) dialect originals with Gorenjska (Upper Carniola) and is very probably a result of transcription. The importance of the text lies mainly in its age, since very few Slovene official documents from before the 18th century are known.

Kapucinsko prirodoslovje v Škofji Loki

Izvleček

Opisujemo pomembne frančiškanske in kapucinske znanstvenike. Zanima nas njihovo znanstveno delovanje in knjige, ki so jih kupovali za škofjeloško kapucinsko knjižnico. Med frančiškani in kapucini, ki so vplivali na razvoj znanja med Slovenci, opisujemo predvsem R. Bacona, R. Lulla, D. Skota in V. Magnija. Posebno pozornost posvečamo prirodoslovnim knjigam kapucinskih knjižnic, predvsem škofjeloški.

Abstract

Capuchin natural history in Škofja Loka

The most important Franciscan and Capuchin scientists connected with Škofja Loka Capuchin Library are described, with particular reference to their scientific work bought for the Capuchin Škofja Loka Library. The Franciscans R. Bacon, D. Scot, R. Lull and V. Magni were considered to be the most influential in what are today Slovene lands. Particular attention was devoted to natural history books in Capuchin libraries, especially at Škofja Loka.

Uvod

Frančiškani in kapucini so s Frančiškovim vodilom za zbiranje svetih spisov na častnih krajih močno vplivali na razvoj knjižnic med Slovenci in še posebej na branje prirodoslovnomatematičnih knjig. Bili so in so še najštevilnejši red na Slovenskem. Mnogi naši učenjaki so se šolali pri njih in vstopali v njihove vrste. Kdo so bili frančiškanski matematiki, astronomi in fiziki pod gorenjskimi obronki južnih Alp?

Razvoj frančiškanskega reda vseskozi temelji na izročilu sv. Frančiška; njegov v naravo usmerjeni pogled je bil vedno zelo blizu prirodoslovnim vedam. Zato so frančiškani ob svojih novih postojankah redno postavljali bolnišnice in lekarne,

za njihove knjižnice pa so, ob vodilnih frančiškanskih uslužbencih – bibliotekarjih, pogosto skrbeli izurjeni knjigovezi – redovniki.

Na Škofjeloškem so svoj pečat pustile vse veje frančiškanov. Kapucini (manjši bratje puščavniki v črnih habitih) so leta 1528¹ s papeško bulo po nekaj letih nesoglasij dosegli samostojnost pod vrhovnim vodstvom minoritov (konventualov) kot posebna tretja veja frančiškanov. Popolno pravno samostojnost so dosegli leta 1610;² prav tedaj so med protireformacijo postali zelo prepoznavni pridigarji v slovenskih krajih.³

Zdravniki med inkunabulami in barokom v loški kapucinski knjižnici

Ljubljanski frančiškani so imeli Manliisovo *Luminare* v inkunabuli iz leta 1497; vezali so jo ob lekarniški priročnik Augustisa de Quiricusa in po dve deli Giovannija Michela Savonarole, po katerih je v Ferrari predaval o urinu in namakanju v bližnjih toplicah.⁴ Škofjeloški kapucini so si priskrbeli starejši natis Manliisa (1513), Turjačanov knjižničar Schönleben pa je popisal poltretje desetletje poznejši natis te slovite Manliisove knjige o lekarništvu, aromatičnih in drugih zdravilih. Suardi je nadaljeval Manliisovo delo v samostojni knjigi o dišečih zdravilih; seveda so jo škofjeloški kapucini kupili brez obotavljanja. Dišeči zvarci zdravil so gotovo še bolj dehteli izza samostanskih zidov.

Sylvius Le Boë je bil eden od začetnikov kemične biologije; s kemisko afiniteto je pojasnil uporabo soli v telesu, začel zagovarjati Harveyjevo teorijo krvnega obtoka in užival v

Luca Pacioli je leta 1509 objavil stilizirano skico črke S
Leonarda da Vincija in jo vključil v svojo knjigo.

(foto: Stanislav Južnič)

1 Merlo, 2007, 401, 408; Bahčič, 2007, 152.

2 Dolinar, 2004, 138; Egger, Lehmann, Rotzetter, 2003, 36.

3 Škrabec, 2002, 41.

4 Gspan, Badalič, 1957, 188, 229.

Drevo družbenih slojev v Petrarkovi knjigi.
(foto: Stanislav Južnič)

novostih destilacije alkoholnih pijač »*aqua vitae*«. Ustanovil je iatrokemijsko medicinsko šolo; bil je profesor medicine v Leydenu (po letu 1658), vodja tamkajšnjega prvega kemijskega laboratorija in vice kancler (1669/70).⁵ O iatrokemiji Sylviusa Le Boëja je razpravljala Sennert v *Consensu*, ki ga je Mayr ponujal Ljubljancanom leta 1678, z veseljem pa so ga brali tudi škofjeloški kapucini. Tachenius se je od pruskega lekarniškega pomočnika povzpел do padovskega doktorata in med Benečani zaslovel s suho destilacijo zdravilnega kačjega strupa. Willis je predaval kemijo in naravoslovje v Oxfordu, dokler si ga ni kralj vzel za osebnega zdravnika, kar mu je omogočilo ustanovitev Kraljeve družbe. Domneval je, da zrak vsebuje gorljivo snov, potrebno za dihanje, ki so jo stoletje pozneje odkrili kot kisik. Tako so z Etmüllerjevo knjigo, ki jo je graviral Georg Franco, krški kapucini na velika vrata vstopili v svet tedaj napredne iatrokemije; le-ta je

sledila filozofskemu kamnu in zdravilom za prav vse bolezni mesa po zgodnjih idejah frančiškana Janeza iz Rupescisse.⁶ Na Janezu je gradil Paracelsus, češ da je treba bolezni zatirati z umetno destiliranimi zdravili, med njimi z alkoholom.⁷ Seveda je Paracelsus, in za njim še marsikateri veseljak, pretiraval glede dobrobiti alkohola, užitega v rujnem vinu. Paracelsusova dela (1605) so s pridom brali tudi loški kapucini, z ljubljanskimi frančiškani vred.⁸ Poznejša Etmüllerjeva zbrana dela so hranili novomeški frančiškani, dopolnjena s spisi Morellusa in Schroederja, ob njih pa so imeli še precej Paracelsusovih knjig.⁹

Zgodnji frančiškani so mehanske vede delili na sedem umetnosti, kot jih je priznaval Hughes de Saint-Victor (1098?–1141) v *De Erudites didascalica*: tkanje, delo z lesom, kamnom in kovinami, poljedelstvo, lov, navigacijo, teater z umetnostjo iger in medicino.¹⁰ Novodobna razdelitev v strokovne skupine po črkah

5 Grdenič, 2007, 373–374.

6 Lenhart, 1923, 18–19.

7 Grdenič, 2007, 110, 357, 411.

8 Dolar, 2000, 442.

9 Mušič, 1938, 445.

10 Béat, 1894, 102.

abecede je bila očitno domislica vseh kapucinskih knjižničarjev, povzeta po skupnih pravilih, med drugimi jih je objavil benediktinec Oliverius Legipontius v nürnberški izdaji (1746), ki so jo kupili ljubljanski frančiškani.¹¹ Podobne strokovne skupine so izbrali gvardijan Joahim iz Kranja, za škofjeloško kapucinsko knjižnico (1740–1743) z 834 deli v več kot 1000 zvezkih, ali danes neznana kapucinska knjižničarja v Vipavskem križu in Celju. Krški knjižničarji so res izpustili črki S in V, v poznejših katalogih pa si tega niso več mogli privoščiti, saj so potrebovali vseh 24 črk za strokovne skupine, ki so bile približno enotne na vsem današnjem slovenskem ozemlju. Starejša knjižničarja, Terpin in Schönleben, sta raje uporabljala devet oziroma osemnajst oštevilčenih strokovnih skupin; podobno sta pozneje počela Wilde in Čop v licejski knjižnici.

Škofjeloški kapucinski katalog je nastajal med letoma 1740 in 1753, z delitvijo na štiriindvajset strokovnih skupin. Leta 1786 so ga dopolnili s prilivom 2036 knjig iz razpuščenega kapucinskega samostana v Kranju, urejenih leta 1841, in z deli ukinjene ljubljanske oziroma novomeške kapucinske knjižnice. Od novomeških kapucinov so dobili vsaj triinpetdeset knjig, vsaj tri knjige pa so prešle od novomeških kapucinov k njihovim sosedom, frančiškanom.¹² Škofjeloška kapucinska filozofija s fiziko je pod oznako S štela petnajst knjig, latinski učbeniki z oznako T so se ponašali z devetindvajsetimi knjigami, zdravstvo (medicina s farmacijo) pa pod oznako Y z dvanajstimi knjigami.¹³ V Vipavskem Križu so leta 1749 izbrali štiriindvajset strokovnih skupin; tudi pri njih je filozofija s sholastiko in fiziko dobila oznako S, medicino pa so povezali s herbariji in, presenetljivo, celo s pravom pod črko Y.¹⁴

Fizika, medicina in alkimija med gorenjskimi kapucini

a) Loška fizika znotraj filozofije

Preglednica 1: **Časovna razvrstitev fizikalno-matematičnih spisov loških kapucinov, popisanih v Joahimovem katalogu (1740–1753, Škofja Loka).**

Joahim iz Kranja je knjige ločeval po formatih. Strokovni skupini filozofije je pripisal črko S; dodane so knjige filozofskih piscev, ki so se Joahimu zdele del strokovne skupine sholastike (T) ali drugih ved.

11 Dolar, 2000, 436.

12 Benedik, 1994, 213; Benedik, 1995, 169.

13 Benedik, 1995, 169.

14 Bahor, 2005, 684–685.

Pisec	Naslov	Leto in jezik
Magnus, Albertus	<i>Divi Alberti Magni phisicor(um) sive ...</i> (KSSKL-Loka S 3). Libri 9.	1494 L
Magnus, Albertus	<i>Liber Alberti Magni De C(o)elo et mundo</i> (adligat).	1495 L
Magnus, Albertus	<i>Liber Alberti Magni De Mineralibus</i> (adligat).	1495 L
Magnus, Albertus	<i>De secretis mulierum: item de virtutibus herbarum, lapidum & animalium ... de mirabilium mundi.</i> Amstelodami: Henriem et Theodor Boom (KSSKL-Loka Y 3); 1558. Lugduni: Haeredes Jacobi Junta (NUK-DS 75758); 1637. Strasbourg: Zetzner (NUK-8858).	1485? L
	<i>Aristotelis de natura hominum, animalium ...</i> (KSSKL-Loka S 1).	
	<i>Platoni opera</i> (KSSKL-Loka S 1c).	
Pico della Mirandola, Giovanni Francesco (*1470, †1533)	<i>Veritum vanitates</i> (KSSKL-Loka T 42). Ioannis Francisci Pici Mirandulae Domini et Concordiae Comititis, de Rerum Praenotione Libri Novem: pro Veritate Religionis, Contra Superstitiosas vanitates Editi. Argentorati: Knobloch.	
De Fonseca, Pedro (*1528 Cortizada na Portugalskem, SJ 1548 Coimbra, †4. 11. 1599 Lizbona)	<i>Petri Fonsecae SJ Comentarium in libros Metaphysicorum</i> (KSSKL-Loka S 6).	
Toledo, Francisco (Francisci Toledi)	<i>Commentaria una cum quaestionibus in universam Aristotelis logicam.</i> Romae. 17 ponatisov (KSSKL-Loka S 8).	1572?
	<i>Questiones speculativas morales logica metaphysica Arlis</i> (KSSKL-Loka S 13).	
	<i>P: Guid. Charboni Philos per argumenta complicata tom 1</i> (KSSKL-Kranj, Loka S 4).	

Lull, Raimund; Valeriis, Valerius de; Brunus, Jordanus	<i>Raimundi Lulli Opera Ea, Quae Ad Adinventam Ab ipso Artem Universalem, Scientiarum Artiumque Omnium Brevi compendio, firma(ue) memoria apprehendendarum, locupletissima(ue) vel oratione ex tempore pertractandarum, pertinent: Ut Et In Eandem Quorundam Interpretum Scripti Commentarii ...; Accessit Huic Editioni Valerii De Valeriis Patricii Veneti aureum in artem Lulli generalem opus.</i> Argentorati: Zetzner; 1609. Argentorati; 1617. Argentorati: Zetzner (KSSKL-Loka S 9); 1651/52. Argentorati: Zetzner (NUK-3272, NUK-5273 Gruberjev ekslibris <i>Zur Mechanik</i> ; NUK-4648 (1751?) z adligatom NUK-4758); 1722. Beati Raimundi Lulli Doctoris illuminati Et Martyris Opera Quinque Saeculorum Vicissitudinibus Illaesa Et Integra Servata T. 1–3. Moguntiae: Häffner.	1598
	<i>Samlung (Seimlung) von Samstiche-Grundsätze von Logik</i> (KSSKL-Loka S 10).	
	<i>Universa philosophica</i> (KSSKL-Loka S 11).	
Aristotel	<i>Metaphysica Arlis</i> (KSSKL-Loka S 12).	
Juan Caramuel Lobkowitz (*1606, cistercijanec, †1682)	<i>Joanis Caramuel Percursor Logicus seu philosophi rationalis</i> (KSSKL-Loka S 1a); 1642. <i>Rationalis et Realis Philosophia Authore Reverendo asmodum et Exinuo D. D. Joanne Caramuel Lobkowitz Dunensi Religioso ...</i> Lovanii: Everard de Wite (NUK-4403 , cistercijanska vezava iz Stične, fizika in medicina na kratko omenjena na straneh 458–459).	
Joannis Gabriel Boyvin (*1605, OFMConv, †1681)	<i>(Rini SJ. P. Joannis Boyvin ord. min. observ.) Philosophia Scoti a prolixitate, & subtilitas eius Opus philosophicorum studentibus sic attemperatum. Ut in illo habeant ad manus philosophiae Scoti integritatem, & profunditatem planam.</i> 1–4, Venetiis: Gaspar de Storti (KSSKL-Loka S 16–19, 312 strani). 1734. <i>Theologia Scoti a prolixitate, & subtilitas eius Opus Theologicum ... Boyvin. In Provincia Franco Parisina strict. Observ. Lectore Theol ...</i> Venezia: Hieronumus Savioni (NUK-13470).	

Balthasar Geraldini (Gerraldini, *1624, †1678); Franc (Anton) grof Dietrichstein (*1643, †1721)	<i>Quaestiones philosophicae in antiquissima et celeberrima universitate Viennensi, ab illustrissimo Sac: Rom: Imp: Comite Francisco Antonio de Dietrichstein, disputandae, praeside R.P. Baltasare Geraldino, Soc: Jesu. Viennae Austriae: Matthei Cosmerovis (Quaestiones ex universa philosophia 1-2) (S (trije izvodi); NUK-21411; KSSKL-Loka S 21-22, 2 zvezka 515(15) + 502 (14) strani, 13 cm).</i>	1661
Schott, Kaspar	1661. <i>Cursus mathematicus, sive absoluta omnium mathematicarum.</i> Herbipoli: Schönwetter (S). Ponatisa: 1674. Francoforti: Cholin; 1699. <i>Cursus mathematicus, sive absoluta omnium mathematicarum.</i> Francoforti: Moen (NUK-4217 jezuitski ekslibris; KSSKL-Loka T 1).	1699
Pomey, François-Antoine (Pomay, Pomai, *1619 grofija Venaissin, SJ, †1673 Lyon)	<i>Indiculus universalis rerum fere omnium, quae in mundo sunt, scientiarum item, artiumque nomina, apte breviterque colligens. L'univers en abrege ... Par le P. F. P. de la Compagnie de Jesus (KSSKL-Loka T 36; NUK-14033; NUK-62903); 1698 ... Universal-Register, das ist Vollständige Teutsch-Lateinische Nomenclatura ... Nürnberg: Wolfgang Moritz Endters.</i>	1667 L
Silvestro Mauro (Maurus, *1618/9 Spoleto, SJ, †1687 Rim)	<i>P: Silvestri Mauri SJ Aristotelis opera brevi paraphrasis illustrata. 1-6. Romae (S, KSSKL-Loka S 4, 5).</i>	1668
Anonimno	<i>Calendarium novum. Ad bene moriendum perquam utile...</i> Viennae: Joan. Bapt. Hacque/Monachii; Sebastian Rauch 1-2 (KSSKL-Loka T 33). Istočasni natis: Paris (4 listi + 229 strani).	1673
Zahn, Joannes (*1633, †1707), kanonik v Würzburgu	<i>Specula physico mathematica-historica notabili al mirabili scientiorum in qua mundi mirabilis aeconomia, necv non mirifice amplus, et magnificus ... 1-2. Norimbergae: Lochner (NUK-8462; KSSKL-Loka S 27, na strani 4: 35 Cerkniško jezero po Valvasorju z drugimi slikami). Objavil še leta 1685. <i>Oculus artificialis teledioptericus sive telescopium, ex Abitia rerum naturalium et artificialium ... Herbipoli: Heyl (NUK-8447), ponatis: 1702. Norimbergae: Lochner (NUK-8446).</i></i>	1696

<p>Kornmann, Henricus (*okoli 1580, †okoli 1640)</p>	<p><i>(Oeconomia Philosophica) Multi miraculo Oeconomia (Opera curiosa in tractatus quatour distributa, quorum I. miracula vivorum II. miracula morthiorum opus novum et admirandum in deam partes distributam. III. templum naturae historicum, in quo de natura et miraculis elementorum, ignis, aëris, aquae et terrae disseritur. IV. quaestionis enucleatae de terrae disseritur. IV. quaestionis enucleatae de virginum statu ac jure. Ex optimis tum sacris, tum profanis authoribus juribusque natur. Divin. Canonic, civil desumpta, atque illustrium Theol. Jurisc. Medic. Physic aliorumque multorum probatorum virorum scriptis et monumentis pertractata, cujusqu. Status hominibus ad modum utilia, jucunda et necessaria.</i> Francoforti ad Moen: Genschius (Frankfurt: Gensch) (NUK-8258, ekslibris in nalepka ljubljanskega avguštinca patra Marcelina).</p>	<p>1694</p>
<p>Gervais Pordicensis (Brisacensis, *1648 Breisach, OFMCap, †1717)</p>	<p>1687. Solodori: Peter Joseph Beranard; 3. izdaja 1697. Solodori (Solothurn, Švica); 1699. <i>Cursus Philosophicae Capucinatorum 1–3 (Cursus Philosophicae brevi et clara methodo in tres tomules distributus; auctore P. F. Gervasio Brisacensi, Ordinis fratrum minorum Capucinatorum Provinciae Helveticae (Hungariae). Tomulus primus, Logica. Tomulus secundus octo libros Physicorum, seu Physicam universalem. Tomulus tertius, complectens libros de coelo, de generat., de meteoris, de animae, seu Physicam particularem et Metaphysicam).</i> Coloniae Agrippina (Köln): Joan Schlebusch (NUK-4615 brez ekslibrisov; KSSKL-Loka/Kranj S 13–15). 1711. Köln: J. Schlebusch. Leta 1697 je objavil <i>Cursus Theologicus brevi et clara methodo in Tres Partes et Sex Tomulus distributus ...</i> Četrta izdaja: 1716 Köln.</p>	<p>1699 L</p>
<p>Reinzer, Francisco (Reinitzer, SJ)</p>	<p><i>Meteorologia philosophico-politica, in duodecim dissertationes per quaestiones meteorologicas et conclusiones politicas divisa, appositisque symbolis illustrata.</i> Augustae Vindelicorum: Wolf (W-1412; NUK-8357, Folio; 2; KSSKL-Loka S 2, 3).</p>	<p>1709 L</p>

Purchot, Edmond	1700. <i>J.Cl. Edmundi Purchotti Exercitationes scholastico in varias partes Philosophia</i> . Paris: Goignard; 1730. Venetiis: Manfrè (KSSKL -Loka S 23; Mestna knjižnica Rijeka).	1730?
Semery, Andreas (*1630, SJ, †1717)	1690. <i>Triennium Philosophicum quod P. Andreas Semeryremus e Societate Jesu in Collegio Romano Philosophiae iterum Professor Detabat Qu. Ac Editione ab Authori Recognitum & Auctum. Annus Secundus</i> . Venetiis (NUK -4449, 2. izdaja; KSSKL -Loka S 25); 1708. Venetiis (NUK -5188, 4. izdaja, ekslibris ljubljanskih bosonogih avguštincev).	1690, 1708?
Johann Rudloff (SJ); Joseph Traurig	<i>R. P. Joannis Rudloff SJ. Philosophia rationalis</i> . Olomucium: Rosenberg (KSSKL -Loka S 20).	1712
Chiusole Anton	<i>Geographia de Anton Chiusole (Il Mondo antico, moderno e novissimo ovveo breve trattato dell'antica e moderna Geographia con tutte la novita accorse circa la mutazione de'domini stabiliti nelle paci di Utrecht</i> . Venezia: Giamb. Recurti (KSSKL -Loka T 9; NUK -24059).	1722 I
Valentin Esprit Flécher (*1632, škof 1687, †1710)	<i>Lettre de Flechrer</i> (KSSKL -Loka S 26; <i>Lettres Choises de M Flechies eveque Denis</i> (KSSKL -Kranj V 64)). Lettre pastorale de M. Flecher, eveque de Nismes, sur le malheurs du temps. Paris: Prosper Maechand: 1709. De la Haye: Troyel; 1735. Lyon; 1752. Paris.	1707
Boethius	<i>Boethius, Anici Manili Torquati De Consolitione philosophica libri 5</i> (KSSKL -Loka S 28, 29).	
	<i>Distinctiones philosophicae</i> (KSSKL -Loka S 30).	
Jaslinszky, András (*1715 Szinna pri Košicah, SJ 14. 10. 1733 Košice, †1784 Rozsnyó (Rosnaviae, Rožnava) na Češkem)	<i>P. Andrea Jaslinszki SJ Institutiones Physicae</i> . Tyrnavia (NUK -8497 jezuitska; KSSKL -Loka T 4, 800 strani, 16 tabel, 14 cm); 1761.	1756, 1761?
Ivancsics, Joannes	<i>P: Joann Ivancsics SJ Institutiones Logicae in usum discipulorum conscriptae. Porro. Institutiones Metaphysicae</i> . Tyrnaviae: S. J. (KSSKL -Loka T 5; NUK -4476, 205 strani, 19 cm, adligat NUK -4477 (Metafizika)).	1757

	<i>Visier Kunst</i> (KSSKL-Loka T 4): Meyer, Georg Friedrich. 1675. Basel, ali Beyer, Johann Hartmann. 1603 Franckfurt.	
Weise, Christian	<i>Campus eloquentia</i> (KSSKL-Loka T 9). Praecepta Oratoria quibus Methodica docendi & proficiendi ratio, quam in Scriptis suis susius diduxit Cl. Weisius, breviter succincte & perspicue sicitur: in gratioa eorum, Qui totius Eloquentioe campum ... Lipsiae: Lampe.	1690
	<i>Rudimenta historia biblia</i> (KSSKL-Loka T 3).	
	<i>Methodo abregue langue Allemade</i> (KSSKL-Loka T 4).	
	<i>Philosophia universa</i> (KSSKL-Loka T 37).	
Symson, Matthias	<i>Manuale geographicum</i> (KSSKL-Loka T 49).	
Redlhamer, Joseph (SJ)	<i>Philosophia naturalis</i> (W-1553; NUK-8199; FSNM; KSSKL-Loka S 8).	1755 L
Triesnecker, Franz von Paula (Frans de, *2. 4. 1745, †29. 1. 1817)	<i>Ephemerides Astronomicae Anni 1798</i> . Viennae: Trattner (KSSKL).	1798 L
Donat, Joseph	<i>P. Donati Introductio in philosophiam veteram et novam tom 1 et 2</i> (KSSKL-Loka S 7). Morda enaka Donatovi <i>Summa philosophiam christianae. I. Logica et Introductio in Philosophiam Christianam</i> . Oeniponti, ki so jo leta 1914 prevedli v New Yorku, v 1950-ih letih pa ponatisnili v Innsbrucku.	
Ferrari da Monza, Joseph Anton (*de Modoetia (Monza), OFMConv) ^Δ	<i>Josephi Antoni Ferrarii Philosophia peripatetica adversus veteres et recentiores: praesertim philosophos firmioribus propugnata rationibus Joannis Dunsii Scoti subtilium principis doctrinis accommodata, atque in tres tomos distributa</i> . Venetiis: Modest Fentius (KSSKL-Loka S 11). 1754. Venetiis: Thoma Betinelli.	1746–1747

^Δ V letih 1760–1766 je objavil teologijo.

Kolumb, Galileo, Galvani ali Volta. Nekatera med Lulloviimi številnimi deli so nastala pod peresom njegovega soimenjaka in soseda, krščenega Žida Raimundusa Catalanusa.²¹ Lull se je posebno izkazal z raziskovanjem spomina, kjer mu je med frančiškanskimi redovniki sledil predvsem Bernard iz Lavinheta.²²

Po letu 1600 so komentarje posameznih odlomkov Aristotela začeli nadomeščati obsežni *Cursus philosophiae* kot znanilci moderne nove znanosti. Kapucin Anton Marija Schyrl Rheita je izumil zemeljski teleskop, ki se še dandanes uporablja, za razliko od Keplerjevega; skoval je naziva okular in objektiv, za nameček pa narisal še zemljevid Lune (1645). Branil je sistem podoben Tychovem, zagotavljal pa je celo obstoj več satelitov okoli Jupitra, Saturna in Marsa (1643).²³ Seveda mu večina ni verjela. Kapucin Cherubin Le Gentil (*Orleans, OFM Cap, †1680) je izumil mikroskop z dvojni okularjem (1678) in telegraf (1679). Schyrlu Rheiti in Le Gentilu ob bok lahko postavimo Valeriana barona Magnija kot tretjega slavnega kapucinskega iznajditelja.²⁴ Kapucin Francis Marie Jablier je izumil fotometer; dopisni član pariške akademije, kapucin Emmanuel iz Viviersa, je sestavil številne priljubljene mikroskope in teleskope. Kapucin Chrysologus André je načrtoval planisfere, zemljevide in izboljšave barometra.²⁵ Hilarius Altobello je objavil zvezdovid, ki ga je upošteval celo Kepler,²⁶ dopisoval pa si je z Galilejem.

Frančiškani so tudi veliko misijonarili, čeprav jim Kircher kot tekmeccem ni pripisal tolikšnega pomena kot jezuitskima sobratoma Gruberju in Albertu D'Orvilleu, ki sta leta 1661 zapustila Peking in se odpravila v Tibet, v Lhaso.²⁷ Kongregacija *Propaganda fide* je leta 1703 dovolila kapucinom misijonarje v Tibetu, tako da so bili v Lhasi med letoma 1702 in 1712 ter 1716 in 1745 (do preganjanj med letoma 1742 in 1745).²⁸ Junija 1747 so v kitajski provinci Kiang-si zaprli frančiškana, najbrž patra Urbana de Canzio.²⁹

Kapucini so imeli v danes slovenskih krajih vsaj devet študijskih hiš, med njimi pet bogoslovnih in štiri filozofske: v Cmureku, Ptuj, Celju in Novem mestu. Zasedli so koroški Beljak (1629) v Štajerski provinci, kjer so že domala štiri stotletja delovali minoriti, podobno kot v Volšperku;³⁰ zaradi benediktinskih tekmeccem so imeli v 19. stoletju manj možnosti med Celovčani. Gorenjski observanti so se naselili v Kamnik, med letoma 1493 in 1495 ter znova leta 1627. Kapucini so se najprej ustalili v Kranju (1640) in šele 28. 4. 1707 v Škofji Loki; vendar so po uki-

21 Lenhart, 1923, 17–18, 38–39.

22 Lenhart, 1923, 20.

23 Lenhart, 1923, 24.

24 Lenhart, 1923, 25.

25 Lenhart, 1923, 25.

26 Lenhart, 1923, 26.

27 Lenhart, 1923, 37.

28 Gaubil, 1970, 472 (pismo Delislu 12. 8. 1752).

29 Gaubil, 1970, 573–575.

30 Bahor, 2005, 396, 679.

nitvi kranjskega samostana (1786) tamkajšnje knjige pristale pri loških sosedih.³¹ Podobno je cesarski odlok dne 16. 5. 1786 pokončal novomeške kapucine;³² Jožef II. je bil pač v marsikaterem pogledu šiba Božja.

Loški in kranjski kapucinski samostan v času Štajerske province zaradi bližine ljubljanskih teoloških študijev nikoli nista bila noviciatski ali študijski hiši³³, zato so se tamkajšnji redovniki bolj usmerili v pridiganje in v ta namen oskrbovali svojo knjižnico. Loški kapucini so sprva brali Albertusa Magnusa; predvsem so listali njegovo mineralogijo, manj pa fiziko ali astronomijo.³⁴ Danes neznana loška kapucinska roka je s svinčnikom zapisala v Albertovo fiziko napačno letnico natisa, 1485. Albertov življenjepis, izpod Trithemiusovega benediktinskega peresa, so brali kot uvod v Albertovo mineralogijo z botaniko, naslovljeno Skrivnosti žena, ki ju danes v dveh žepnih izdajah brez ekslibrisov hrani tudi NUK. Magnusovim beneškim razmišljanjem o mineralih (1495) je sledil ponatis (Oppenheim: J. Koebel) iz leta 1518, z opisom kamnov, alkimističnimi postopki pa tudi obravnavo kovin, najavljeno v naslovnici na 71. listih polovičnega A4 formata, z nekaj alkimijsko obarvanimi začetnicami. Kamnine je seveda povezoval z nebesnimi znamenji,³⁵ Averroesom, Avicennovo alkimijo, Demokritom,³⁶ Hermesovim in Empedoklesovim mnenjem o kovinah.³⁷ Razpravo je zaključil z opisom posameznih kovin, najprej z živim srebrom,³⁸ ne da bi omenil pravkar odkriti idrijski rudnik.

Loški kapucini se z vrhano žlico poguma niso branili protestantskih knjig, če so le pripomogle k boljšemu zdravju. Hranili so knjigo wroclawskega luteranca Daniela Sennerta, profesorja medicine v Wittenbergu (1603), kjer je poučeval skupaj s svojim svakom Michaelom Döringom. Sennert je zastarelo Galenovo medicino in Aristotelov nauk začinil z nasprotovanjem Paracelsusovim novostim, v spodbudo razmišljanjem o atomih; s tem je postal poglavitna opora Boylovih razmišljanj.³⁹ Volf Engelbert Turjačan je kupil kar dve Sennertovi knjigi, Mayr pa je leta 1678 svojim ljubljanskim strankam, poleg dveh Sennertovih del, ponujal Barnerovo knjigo o Sennertovih medicinskih sistemih. V Ljubljani so hranili dva ponatisa Sennertovih medicinskih pisem (1634), ki jih je kupil tudi Volf Engelbert Turjaški. V enem od ljubljanskih izvodov je bila Sennertova razprava o vročini vezana za Sennertovimi Pismi; v drugi izdaji⁴⁰ je bil najprej vezan tekst o vročini, pogrešamo pa portret pisca pred naslovnico. Loški kapucini so pridobili zgodnejšo

31 Bahor, 2005, 397–398, 679, 681; Jan, 2000, 3.

32 Benedik, 1994, 213.

33 Benedik, Kralj, 1994, 31, 35.

34 Opomba Marte Gartner.

35 Magnus, 1518, 26v.

36 Magnus, 1518, 42v–43r.

37 Magnus, 1518, 48r.

38 Magnus, 1518, 58v.

39 Blair, 1997, 190; Craig, 2006, 137; Grdenič, 2007, 366, 397–399, 410.

40 NUK-11724.

objavo Sennerta iz leta 1611; pisal je o naravi, razdelitvi medicinskih ved,⁴¹ vzrokih bolezni,⁴² diagnostiki,⁴³ prognoztiki⁴⁴ in indikacijah. Loški kapucini so kupili celo filozofijo Johannes Decius Barovusa, iz romunskih pokrajin onstran Donave, tiskano v protestantskem Wittenbergu (1595).

Loški kapucini se niso prav nič otepali nenavadno številnih knjig jezuitskih piscev, med njimi Jaslinszkyja, Schotta,⁴⁵ Severyja, Reinzerja, Redlhamerja, Antonia Possevina (1586); kupili so teologijo astrologa Jožefa Petra Pinamontija in dunajski Hevenesyjev Kristusov pasijon (1710), ki je gotovo navdihoval kapucina Romualda Marušiča pri pripravi škofjeloškega pasijona (1721). Loški kapucini so kupili celo politično filozofijo dekana dunajske filozofske in teološke fakultete (1696) Ampacha Rochusa (*1656, SJ, †1709), ki jo je poznejši ljubljanski knjigarnar Mayr tiskal leta 1675, v Salzburgu. Hevenesy je bil pri Kranjcih še posebno priljubljen, saj so na ljubljanski licejki hranili njegovo eksperimentalno fiziko in teološka dela, med njimi dve bogoslovji v slovenskem prevodu. Konec 17. stoletja je Hevenesy postal dekan trnavske filozofske fakultete; med letoma 1700 in 1716 je bil rektor dunajske univerze in celo provincial. Napisal je 34 knjig, vsaj tri bogoslovne pa so po njegovi smrti tiskali ljubljanski jezuiti.⁴⁶ Tudi Pinamonti je bil Kranjcem dobro znan, saj je jezuit Janez Krstnik Prešeren v

41 Sennert, 1664, 127.

42 Sennert, 1664, 369.

43 Sennert, 1664, 394.

44 Sennert, 1664, 745.

45 Po zgibanki: *Kapucinska knjižnica Škofja Loka*.

46 Reisp, 2001, 130.

Pripomočki iz Khelovega učbenika pri loških kapucinih, 1751. (foto: Stanislav Južnič)

Vakuumski poskusi na osmi slikovni plošči Khelove fizike, 1755. (foto: Stanislav Južnič)

Gradcu iz italijanščine prevedel njegovo astrološko delo (1715).

Loški kapucini so kupili logiko Rudolfa Snelliusa (1595) in razmišljanja Irca iz 13. stoletja, Thomasa Hibernicus Palmerstowna (1555), ki kljub sodelovanju s frančiškani ni pripadal nobenemu redu. Loški kapucini so se postavljali kar s štirimi izdajami Palmerstownovih spisov, od leydenske iz leta 1555 do dobro stoletje poznejše (1678). Palmerstown je sledil svetovljanskim potovalnim navadam svojih dni; študiral je bogoslovje v Parizu, umrl pa je na mejah neapeljske kraljevine.

Loški kapucini so seveda radi brali bogoslovce iz svojih logov, predvsem enciklopedično delo Roberta de Cambraija iz francosko-belgijske province (1700) in novejša bogoslovna razmišljanja kapucina Ulricha pl. Gamblinga (1772). Med fiziki kapucini so brali Ferrari da Monzo in Bartolomeja Barbierija de Castelvetro, ki se je šolal pri sv. Bonaventuri v Emiliji, uveljavil pa se je v Parmi. V prvem delu je obravnaval logiko, v drugem pa fiziko; za nameček je razglabljal še o nebu in svetu. V tretjem delu je opisal Aristotelovo porajanje s propadanjem, dušo, človeka in metafiziko. Med svojim polstoletnim poučevanjem teologije za parmske kapucine je svoje bogoslovne učne knjige prilagodil nauku sv. Bonaventure.

Preglednica 2: Časovna razporeditev knjig nedatiranega kranjskega kataloga (Kranj), s strokovno skupino filozofije pod črko V; katalog ni ločeval formatov tiskovin.

Pisec	Naslov	Leto in jezik
Décsi, János (Decius Barovius, Joannes)	<i>D: Deczy Joannis (Joanni Dezii) Synopsis philosophiae in privatum memoriae subsidum Thesibus et velut Aphorismis quibusdam comprehensa ... Wittebergae: Welac</i> (KSSKL-Kranj V 65, Loka S 6).	1595

Hubernius, Mauritius (Moritz)	<i>(Astronomia stum.) Globulum Coelestis et Terrestris fabrica et usus; das ist: eygentilliche und gründtliche Unterweisung, wie man beyde kugeln, so wol die himlische als irridische, künstlich zurichten und nützlich gebrauchten soll, der gleichen zuvor in deutscher Sprach nicht gesehen worden: an jetzo aber allen dieser edlen Kunst Liebhabern, welch der lateinischen Sprach nicht kündig, zu nutz und günstigem gefallen, mit besonderm Fleiss zusammen getragen unnd in Truck verfertigt.</i> Nurnberg: Georg Leopold Fuhrmann (M, KSSKL-Kranj V 37, KSSKL-Loka T 6).	1615
Marci a Bavdunio (OFMcap)	<i>Marci a Bavdunio ord. cap Paradisus philosophica usus et doctorum angelici Seraphici studiosi</i> (KSSKL-Kranj V 21, Loka S 5, 886 strani); 1664. Massilae; 1673 Lugduni.	1670?
Magirus, Johann (*1537, †1614)	<i>Magiri Joannis Physiologiae peripatetica libri 6 cum comentariis Accessit Caspari Bartholini (*1585, †1629) Malmogii Dani Enchiridon Metaphysicum</i> (KSSKL-Kranj V 62, Loka S-7).	
Eylend von Bellisiren, Martin; Taube, Dietrich von (omenjen v posvetilu)	<i>Modus Artis fortificatoriae Belgicus das ist Niederlandische Festung Bawen: in welchem der Anfang und zunehmung der löblichen Fortification, biß auff die heutige Niederländische Manier tractiret, Wie nicht weniger die Latinischen, Francözischen, Italianischen, und Wlachischen termini derer sich die ingenieurs hierin(n) zu gebrauchen pflegen, expliciret, und erjlähret werden.</i> Dresden: Wolff Seyffert (KSSKL-Kranj V 45; KSSKL-Loka T 7).	1582, 1624, 1630, 1632
Porta, Giovanni Battista Della (*1534/5, †1615)	1561. <i>Magiae naturalis, sive: De miraculis rerum naturalium Libri III.</i> Joanne Baptista Porta Neapolitano Auctore. Lugduni: Guilielm. Roullium, Peter Leffen; 1650. Rothomagi (KSSKL-24; KSSKL-Kranj V 61; S; E (latinska, italijanska, nemška)).	I

Pauluccio, Joseph	<i>D: Paulucciis Josephi sem. dom. Cler. Apes Philosophis mellificante, sive universa philosophia sub Aussicius Barberinum Apium. Roma: Ignaz de Lazari (KSSKL-Kranj V 85, Loka S 5; NUK-25198 brez ekslibrisa, Aristotelova fizika (Pauluccio, 1654, 297)).</i>	1654 L
Bartholomei de Barbaris (Barbieri de Castelvetro, Bartolomej, OFMCap)	<i>Bartholomei de Barbaris ord Capuc: Flores et fructis philosophico ex Seraphico pars 2da continuat totam physicam pars 3ta continuat tractatus generatione et corruptione, anima, physiognomia hominis, metaphysica (KSSKL-Kranj V 18, 19, 20; KSSKL-Loka S 2).</i>	1677 L
Stroz, Anton (benediktinec); Edel, Conradus; Kobolt, Wilibaldus (*1676, †1749)	<i>P: Stroz Antoni ord. s. Benedicti quaestiones speculativo moralis in logicam, et Metaphysicam Angelici Doctoris et Aristotelis junctis peregris physicae. Pro suprema Philosophia Laurea in lucem e arenam dederunt. Conradus Edel & Wilibaldus Kobolt ... bacalavris philosophicae ... Salisburgi: Jo. Bapt. Mayr (KSSKL-Kranj V 46; NUK-4822, adligat NUK-4823 z Joannes Werlein Bambergensis bacalavris philosophicae).</i>	1696
O'Kelly de Aghrim, Sir William	<i>D: O Kelly Guilelmi philos. doct. J. u. Licentiati Philosophia Aulica Juxta veterum ac recentiorum philosophorum placita. Compendiose, ac methodo parisiensi pertractata, et illustroribus superioris aevi inventis, et experimentis illustrata, et quatour in partes, amputata prolixitate, divisa. In gratiam studiosae nobilitatis, aut vulgarem philosophiam fastidientis, aut scholarum taedium non ferentis, aut denique rerum curiosarum avidae. Pars I. Ex praenotionibus, & logica. 2. Ex ethica. III. Ex physica. IV. Ex metaphysica, & interprete. Neo-Pragae: Hampoelan, Joan Georg Hofeaker (KSSKL-Kranj V 45, Loka S 12).</i>	1701

Thonhausen, Theophil (SJ)	<i>P. Thonhausen Theophili SJ Dissertatio physico-ethica de hominid physigonomia et dissertationes physicis selectis Francisci Bayle Tolosatus</i> (KSSKL-Kranj V 91). Leta 1727 je na Dunaju objavil <i>Ortus et progressus aedium religiosarum Viennensium</i> .	
Mitterdorfer, Sebastian (*1686, SJ, †1743)	<i>P. Mitterdorfer Sebastiani SJ Admirandi globi terraquei opificio</i> (KSSKL-Kranj V 108).	172?
Rentz, Placidi (benediktinec)	<i>P. Rentz Placidi ord. S. Benedicti philosophia ad mentem Angelici doctor Thomae Aquinas – logica, ejusdem physica universalis, ejusdem metaphysica</i> . Coloniae 1–3 osmerka (KSSKL-Kranj V 81–83, Loka S 1–3).	1723
Oberhauser, Bernard (*1694, benediktinec, †1739)	<i>Oberhauser Bernardi ord s. Benedicti (Biennium) Philosophia universalis peripartitico – thomistica in 4 partes divisa quarum I. sumulus II. Logicam III. Physicam universalem IV. Physicam particularem un cum Metaphysica, et speciali ad quamlibet partem accomodato rerum, ac verborum, simulque praecipuorum in scholis nostris usitatorum axiomatum indice complectitur ... Universitate salisburgensi praeside P. Bernardo Oberhauser ... publicae disputati me exposuit ... Georgius Cajetanus Ruedorffer, Josephus Cajetanus Elichauer, Maurus Arnet</i> . Salisburgi: J. J. Mayr (KSSKL-Kranj V 36, 19 cm, KSSKL-Loka S 9). 1730. Augustae: Mathia Wolff (NUK-).	1725
Kircher, Athanasius	<i>De venenis liber physico-medicus publico commodo recusatus ...</i> Gradec: Widmanstad (KSSKL-Kranj V 72, Loka Y 16).	1739 L
Caroli Francisci d'Abra de Rochus (*1580 grad Raconis, †1646)	<i>Caroli Francisci d'Abra facultatis Phlogica Doct Summa (Rationis) totius philosophia in est logica, ethica, physica ex ethica quam physica</i> (KSSKL-Kranj V 11, Loka S 10). ^Δ	1617

Δ D'Abra je bil profesor filozofije na kolegiju Plessis (1609–1615), nato profesor bogoslovja na Collège de Navarre. Leta 1624 je v Parizu predstavil razširjeni ponatis *Metafizike*.

Felicis Brandimarlis a Castro	<i>Felicis Brandimarlis a Castro veterano ord. capuc. Sapientia tuba scientia id est tractatus scolasticos de arte sacra concionandi</i> (KSSKL-Kranj V 38).	
	<i>Distinctione ex natura oli formali vulgo statistica contraversia prima philosophica et contraversia 2da physica</i> (KSSKL-Kranj V 73).	
Alvari Emanuelis (SJ)	<i>P: Alvari Emanuelis SJ gramatica</i> (KSSKL-Kranj V 75).	
	<i>P: Alvari Emanuelis SJ de constructione</i> (KSSKL-Kranj V 75). Emanuelis Alvari, e societate Jesu, De Constructione Grammatica, Liber Secundus, Sive de Octo Partium Orationis Constructione: Scholiis Auctoris Praetermissis. Coloniae: Birkmann.	1710
	<i>P. Soauri Cipriani SJ de Arte rhetorica</i> (KSSKL-Kranj V 77).	
	<i>Ortationes Cicero</i> (KSSKL-Kranj V 78).	
Henlein, Henricus?	<i>Universa philosophia disputationi solenni exposita</i> (KSSKL-Kranj V 79).	
	<i>Carmina diversa ad diversa nominum status et varies</i> (KSSKL-Kranj V 80).	
	<i>Rethorica pro candidatem</i> (KSSKL-Kranj V 86).	
	<i>D: Assarino Luca Diverse lettere</i> (KSSKL-Kranj V 87).	
	<i>D: Strobl de Adelheimb Joannis Georgis Selectionibus epistolarum thesaurus epistolae familiares</i> (KSSKL-Kranj V 88).	
	<i>P. Padau Michaelis SJ Orator extemporaneus ... apologemata hierogriphica</i> (KSSKL-Kranj V 89).	
	<i>P: Bohuslav Alojzij Balbini S Examen maliseum id est Nova cum Apicularum Colonia ... Amata generitatem ...</i> (KSSKL-Kranj V 90).	
	<i>P: Virgilio Maronis Opera</i> (KSSKL-Kranj V 102).	
	<i>M. Val Martialis Epigramata ex Museo Petri Scriveris</i> (KSSKL-Kranj V 103).	

<p>Martin Gottscheer (*1648, SJ, †1731); Johann Georg Krassnigg (student)</p>	<p><i>P: Gottscheer Martini SJ Philosophia Universa Divo Buoni ejusque venerabuli Religioni Carthusiane Delictae (KSSKL-Kranj V 104) = Philosophia polemica (secundum aphorismos Aristotelis Stagirtae cum annotationibus tum philosophicus, tum strategicis ex variis desumptis... in celeberrima Universitate Graecensi publicae disputationi. Graecii: Widmanstand) (KSSKL-Loka S 1).</i></p>	<p>1690</p>
	<p><i>P: Neumaus Georgi SJ Argumenta Ad Hominem Physica – Moralia (KSSKL-Kranj V 105).</i></p>	
<p>Avancinus, Nicolaus</p>	<p><i>P: Avancini Nicolai SJ Pars 3tia orationum (KSSKL-Kranj V 107). Orationes – in tres partes divisae. Quarum prima continent orationes de Deo et Deo homine; secunda; de B. Virgine et Sanctis; tertia, Panegyres, Epicedia, Prolusiones et exercitationes. Vienna: Blaeu (NUK-); 1675. Koln: I.W. Traese (NUK-6304).</i></p>	
<p>Georgii Reeb (*1593, SJ, †1662)</p>	<p><i>P: Reeb Georgii SJ Distinctiones Philosophicae (KSSKL-Kranj V 109); 1629. P: Reeb Georgii SJ Distinctiones et axiomata Philosophica a R.P. Georgio Raab S.J. Philos. Prof. in Academia Dilingana. Ingolstadii: Gregor Haenlin, Georg Sartor; 1631. Distinctiones Philosophicae, quarum frequentior usus anno M.DC.XXIV. in dilinganâ Academiâ explicata. Coloniae: Ioann Kinck; 1636–1637. Distinctiones Philosophicae. Duaci (Douai): Bartholomaei Bardou (155+225 strani o filozofski terminologiji); 1682. Editio quarta. Coloniae: Ioann Antkinch (NUK-4707); 1703. Editio quinta. Coloniae: Jacob Promper (NUK-4671).</i></p>	<p>1629/1703</p>
<p>Perbegg, Josef (*1. 8. 1677 Ostrovica (Osterwitz) pri Deutschlandsbergu ali Maribor, SJ 14. 10. 1692, †8. 12. 1728 Celovec)^Δ</p>	<p><i>P: Perbegg Josephi SJ Magnetismus, et Sympatia rerum, seu experientia quadam physica ex probatis authoribus collecta. Gradec: Widmanstand (KSSKL-Kranj V 110).</i></p>	<p>1711</p>

Δ Sommervogel, 6: 484–485. Skupaj s Pavlom Tafernerjem sta objavila potopis Turčije in Kitajske.

Vida, Marco Girolamo (*okoli 1485, †1566)	<i>D: Vidae Hieronymi Cremonensis Albae Episcopi Opera de variis Scientis uit hymni de rebus divinis ... bucolica</i> (KSSKL-Kranj V 115).	1547/1603
Puteanus, Erycius (*1574, †1646)	<i>Eryci Puteani, Epistolarum Apparatus Novus, et Musae=lenuis, in quo officia familiaria Negotia Studia Ecoponemur</i> (KSSKL-Kranj V 120).	1641-1663
Khell	<i>Physica ex recentiorum observationibus accommodata. 1-2.</i> Viennae: Trattner (KSSKL-Kranj V 29, Loka T 2-3; NUK-8206).	1751, 1754/55 L

b) Loška medicina s sorodnimi vedami

Zdravilstvo je bilo vtakano v temelje nauka sv. Frančiška.⁴⁷ Antična medicina vseh vrst, po vzoru Plinija, je prišla med loške kapucine v eni poznejših beneških izdaj inkunabule Simona iz Genove. Ponatis Kircherja (1739) je našel svojo pot h kranjskim in nato loškim kapucinom, obenem pa v ljubljanski NUK, Reko, Olomuc in, seveda, Gradec. V tem času so graški univerzitetni profesorji fizike in filozofije za boljši pouk ob Kircherju tiskali še veliko drugih jezuitskih baročnih učencjakov, med njimi predvsem Casatija. Kircherjevo knjigo o strupih so sestavili iz njegovih mnogoterih medicinskih prispevkov o kugi, kačjem kamnu in plesu žrtev pika tarantele, začinjenem z zdravilnimi učinki glasbe, sprva objavljenih v *Ars Magnetica* (1654). Kircher je obravnaval mineralne,⁴⁸ rastlinske⁴⁹ in živalske strupe.⁵⁰ V Gradcu so Kircherjevemu delu privezali še popis bakalavrov, dovršenih slušateljev fizike; najprej so našteli študente iz jezuitskih vrst, nato pa še nekoliko manjše število dijakov iz drugih redov.

Kranjski kapucini so brali še več jezuitske fizike od loških sosedov; ob Kircherju še Khella, Krausa,⁵¹ Thonhausena in Mitterdorferja. Med svojimi pisci so kranjski kapucini brali Bavdunija, med frančiškani pa Bartholomei de Barbarisa; upoštevali so tudi dva benediktinska filozofa. Bavduni je leta 1667, 1670 in 1673 objavil *Paradisus theologicus unius & trium doctorum, angelici, seraphici ...*

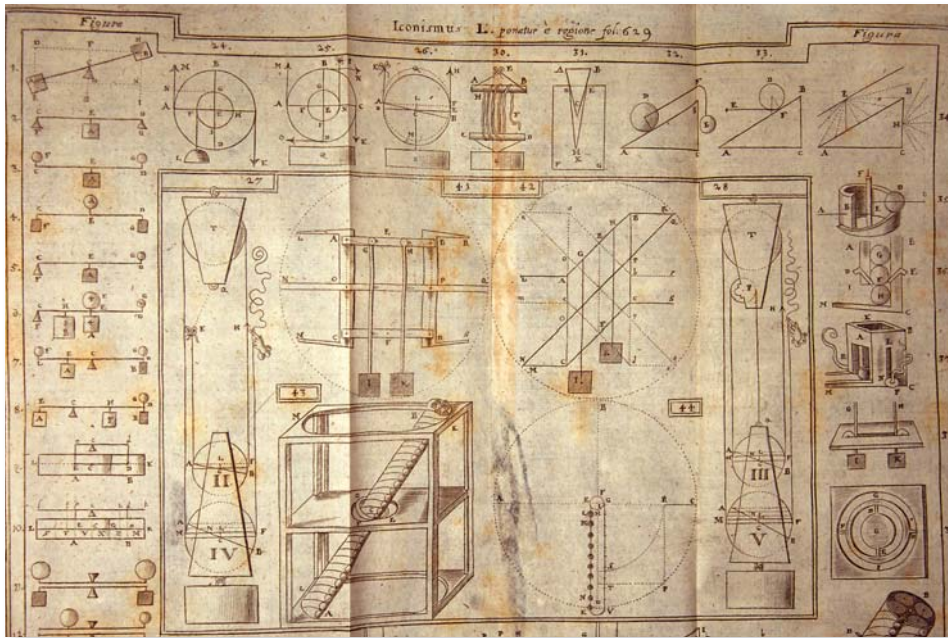
47 Nikić, 2000, 10.

48 Kircher, 1739, 4.

49 Kircher, 1739, 13, 56-57.

50 Kircher, 1739, 158.

51 Diar, I./37r, str. 975D/14, 1010D/12; Lukács, 1988, 2: 796-797; Stoeger, 1855, 196; Sommervogel, 4: 1129.

Skice domnevnih večnih gibal, ki jih je Schottu pomagal opisati poljski jezuit Adam Kochanski, 1699. (foto: Stanislav Južnič)

Kranjčani niso pozabili kupiti zelo pomembne knjige Porta, člana in podpredsednika Cesijeve in Galilejeve Akademije *dei Lincei*. Porta je v prvi izdaji štirih knjig in drugi izdaji dvajsetih knjig opisal temeljna optična odkritja: kamero obskuro, brez ilustracije v četrtem poglavju druge knjige prve izdaje, po Keplerjevem mnenju pa celo teleskop. O ceveh (*tubus*), polnih ognja in smodnika, je pisal bolj v bojne namene.⁵² Pisal je tudi o okularjih, ki spreminjajo barve.⁵³ O lečah je pisal v 10. poglavju 17. knjige, kjer je svetoval tudi kombinacijo konkavne in konveksne leče v enoten sistem,⁵⁴ kar je opazil in hvalil Kepler, na koncu 14. poglavja 17. knjige pa si je privoščil še Arhimedu podobno posrečeno narisano kurjenje skozi lečo.⁵⁵ Sam naziv teleskop je skoval Cesi, v nasprotju z Galilejevo perspektivo pred letom 1612, Porta pa se je zaman potegoval za prioriteto tudi na osnovi svojega Optičnega loma (Neapelj, 1593). Opisal je kemijo z alkimijskimi transmutacijami v 5. knjigi, magnetne z njihovim lomljenjem po Gilbertovem vzoru v 7. knjigi,⁵⁶ ženska lepotila v 9., destilacijo v 10., toplotne pojave (še posebej pri železu) v 12. in 13. knjigi, kuhanje v 14., poskuse s statiko v 18., pnevmatske

52 Porta, 1650, 466–468.

53 Porta, 1650, 371.

54 Porta, 1650, 586, 596–597.

55 Porta, 1650, 600.

56 Porta, 1650, 298.

poskuse s plini tik pred odkritjem vakuuma s Heronovo vodno uro vred⁵⁷ v 19. in kaos izrednih nepovezanih poskusov z vodo, destilacijo itd. v zadnji 20. knjigi. Zanimal se je tudi za tajnopis, podobno kot Tritheimius. Vsaj v drugi polovici knjige je svoje domislice sproti ilustriral z majhnimi slikami. Vsekakor je Porta pisal podobno Kircherju ali Sennertu in utemeljil fizikalne poskuse.

Preglednica 3: **Kapucinski medicinski spisi v loški zbirki (zdravstvo, strokovna skupina Y) z različno oštevilčenimi knjigami, ločenimi po formatih.**

Pisec	Naslov	Leto in jezik
Simon, Genuensis	Clavis Sanationis.	1507 L
Suardis, Paulus (deloval 1479-1481)	<i>Thesaurus Aromatariorum medic ... (z Luminare maius).</i>	1512 L
Manlius, Joannes Jacobus de	<i>Luminare maius (Lumen apothecarum in folio) (KSSKL-Loka Y 1).</i>	1513
Brunschwig, Hieronim	<i>Apoteck für den g[e]meyne[n] man.</i> Witte(m) berg.	1527 N
Brasavola, Anton (*1500, †1555)	<i>Antonimuse Brasauoli Ferrariensis, Examen omnium simplicium medicamentorum, quorum in officinis usus est ...</i> Romae: Blado.	1536 L
Villanova, Arnaldus de	<i>Schola salernitana Authore Joane Mediolano (KSSKL-Loka Y 5).</i>	1557
Hessus, Helius	<i>D: Elbani Hessi Libelus de tuenda bona valitudine libr. (KSSKL-Loka Y 4).</i>	1560 L
Bosch, Johann	<i>De peste, nec non quo pacto ...</i>	1562 L
Bosch, Johann	<i>Rathschlag, Wie man sich zu ...</i>	1562 N
Schelling, Conrad	<i>Ein kurtz Regiment, wie man sich in Zeit Regierender Pestilentz.</i>	1575 N
Weygel (Guldenmundt), Hans	<i>Auszlegung und beschreybung der Anatomi.</i>	1563 N
Wittich, Johan	<i>Tröstlicher Unterricht für Sc... (adligat k Wittich 1602).</i>	1598 N
Wittich, Johan	<i>Consilium Apoplecticum. Seu d ... (KSSKL-Loka Y 7, ekslibris krških kapucinov).</i>	1602 N
Tancke, Joachim; Balduss, Christoph	<i>Promptuarium Alchemiae.</i>	1610 N

57 Porta, 1650, 638.

Sennert, Daniel	<i>Institutionum medicinae libri 4.</i> Wittenberg (KSSKL-Loka Y 2; S).	1611 L
Nolle, Heinrich (de loval 1612-1619)	<i>Naturae sanctuarium, quod est physica hermetica ...</i> (KSSKL-Loka Y 6).	1619 L
Minderer, Raymund	<i>Raimundi Mindereri Medicinae.</i>	1617 L
Ruland, Johann	<i>Joannis Davidi Rulandi Medici Doctori 2. Pharmacopoea nova in reposita sunt stercisa</i> (KSSKL-Loka Y 2).	1644 L
Rivière, Lazare	<i>Lazari Riverii, Cons[i]liarii; Praxis Medica</i> (KSSKL-Loka Y 11).	1658 L
Ryff, Walther	Kurtzes Hand-Büchlein, und Experiment.	1659 N
Morellus, Petrus; Brunn	<i>D: Petri Morelli Methodus praescribendi formula remedis</i> (KSSKL-Loka Y 2).	1680 L
	<i>D. Felicuis Maurer, medici doctor Observationes curiosa Physicare</i> (KSSKL-Loka Y 3).	
	<i>Apotheke fur den grewinen Mann</i> (KSSKL-Loka Y 4).	
	<i>D. Christophoro Vetero Brausv De Gptheri</i> (Ddegoterhi) (KSSKL-Loka Y 4).	Gotica
	<i>Medicus echora nolle</i> (KSSKL-Loka Y 8).	
	<i>Pauli Bartbete Praxis medica</i> (KSSKL-Loka Y 9).	
Johann Joachim Becher (*1635 Speyer, †1682 London)	<i>Jos. Joachim Becher Land Medicus</i> (KSSKL-Loka Y 10).	
	<i>Krautenbuch</i> (KSSKL-Loka Y 17).	
	<i>Artzenbuch</i> (KSSKL-Loka Y 15).	
	<i>Alisicum</i> (KSSKL-Loka Y 16).	
	<i>Haus Arzney</i> (KSSKL-Loka Y 23).	
Schwenken, Gottfried	<i>D: Chimisten Gottfried Schwenken - Worstellung eines nutzsten mässigen Lebnis</i> (KSSKL-Loka Y 24).	
Norr, Erhardt	<i>Chirurgischer Wegweiser : allen Angehenden ...</i> Nürnberg: Hoffmann, 1744. Nürnberg: Raspe (KSSKL; NUK-11932).	169? N
Lower, Richard	Ein gantz neues sehr nutzlich ...	1738 N
Beynon, Elias	<i>Der barmhertzige Samaritter.</i> Sine loco.	170? N

Paracelsus	<i>Dess Fürsten aller Artzetzen Aureoli Paracelsi Tractat (Dess erfarnesten Fürsten aller Artzetzen Aureoli Theophrasti Paracelsi von ersten dreyen Principiis, was ire Formen und Wirkung: Item zwen Tractat von Läme) ...</i> Basel (KSSKL-Loka Y 1). Manj verjetno: <i>Theophrasti Bombast von Hohenheim; genant Paracelsi Magni ... Zween unterschiedene Tractat: 1. Von des Harns und Puls Urtheil ...</i> Strassburg: Zetzner. Druga Paracelsusova dela: 1555 (NUK-12088); 1573 (NUK-11604).	1563
Dubé, Paul	<i>Il medico de' poveri trattato</i> (Da Sebastiano Castellini <i>Pharmacorum conficiendum ratiotiano Castellini–il medico de poveri trattato practi.</i>) (KSSKL-Loka Y 22, 25).	1734 I
Bäumler	<i>Gottfried Samuel Bäumlers ... Präservierender Arzt, oder Gründliche Anweisung, wie sich der Mensch ...</i> Strassburg: Dulssecker (KSSKL-Loka Y 12).	1738 N (prva izdaja 1731)
Vandermonde, C.	<i>Supplemento al dizionario di sanita (Dizionario di sanita 1 & 2</i> (KSSKL-Loka Y 17, 18)).	1771 I

Tako kot krški so tudi loški kapucini prisegli na iatrokemijo: zato so kupili Morellijevo predelavo Brunnovih predpisanih medicinskih formul. Novomeški frančiškani pa so ob Morellusu hudomušno kupili še tekmece, med njimi delo enega poglobitnih nasprotnikov iatrokemije, iatromehanika Jona Freuda.⁵⁸

Conrad Schelling, domači zdravnik volilnega kneza Philippa, je leta 1494/95 objavil knjigo o sifilisu, loški kapucini pa so brali njegova poznejša razmišljanja o kužnih boleznih. Nabavili so tudi Vandermondejev medicinski slovar v zgodnjem beneškem prevodu: pisec si je dopisoval s tedaj vodilnim raziskovalcem elektrike Nolletom (1755); raziskoval je tudi Albrecht Hallejevo medicino. Kot profesor medicine in kirurgije kraljeve pariške vojaške šole je Vandermonde preučeval proizvodnjo jekla in železa za vojsko; postal je celo eden prvih urednikov medicinskega časopisa (1755). Primerjal je grška in sodobna neharmonična glasbena razmerja, podobno kot njegov sodobnik, Pirančan Tartini. Poleg Vandermondejevih pariških zdravil so se loški kapucini zanimali še za Lowerja, ki je med zahodnjaki prvi vpeljal transfuzijo krvi, sodeloval pa je tako z Willisom kot z Robertom Hookom.

⁵⁸ Mušič, 1938, 445.

Simboli okoli portreta cesarja Leopolda I. (1699), iz G. Schottovega poglavja o napadalnem in obrambnem vojskovanju. (foto: Stanislav Južnič)

Prednaslovnica iz druge izdaje Portove Naravne magije (1650), ki so jo uporabljali kranjski in nato loški kapucini. (foto: Stanislav Južnič)

Schönleben je za Turjačana katalogiziral Lazar Rivièrovo knjigo *Institutiones medica* (1657), pod latiniziranim Ryffovim priimkom »Rivius«, medtem ko so se loški kapucini raje zdravili po leto dni mlajši Rivièrjevi medicini.⁵⁹ Ryff je v Baslu pri tiskarju druge izdaje Kopernika objavil delo o arhitekturi, perspektivi, geometriji in vojaških vedah. Najprej se je izučil za lekarnarja v Güstrowu (Mecklenburg), preden je odšel v Strasbourg za mestnega fizika. Gojil je samosvoje ideje o destilaciji in kirurgiji; objavil je celo prvo nemško pisano anatomijo. Leta 1540 in 1542 je v Strasbourg izdal *Majhno nemško lekarno*, z opisom domačih zdravil, predvsem pa kuhanja; kupili so jo loški kapucinski, ljubitelji dobro obložene mize. To knjigo, polno barvnih skic rastlin,⁶⁰ so v Strasbourg tiskali še celo stoletje, pod psevdonimom Quintusa Appollinarisa, eno zadnjih izdaj pa je Mayr prodajal leta 1678 v Ljubljani; gurmansko navdušenje Kranjcev je frančiškan Vodnik pozneje poživil s *Kuharskimi bukvami*.

59 Schönleben, 1768/1772, 322.

60 Ryff, 1575, 109^v, 139^r, 143^r.

Zdravnik, paracelzijski alkimist in pesnik Joachim Tancke je leta 1589 prevzel katedro v Leipzigu, kjer je nekoč predaval Kopernikov prvi učenec Rheticus. Tancke je tam večkrat vihtel celo rektorsko palico. Do leta 1624 je sodeloval pri objavah Johanna Thöldeja Hessenskega, mestnega komornika v Frankenhausenu in solastnika solarne, ki je objavljaval alkimijo pod posrečenim imenom izmišljenega nemškega benediktinskega meniha, Basiliusa (Bazilij) Valentinusa.⁶¹ Loški kapucini so kupili posmrtno predelavo Tanckevega dela iz leta 1610, ki je bilo ponatisnjeno štiri leta pozneje. Balduss je podpisal posvetilo v prvi knjigi, posvečeni filozofskemu kamnu. Tancke je že uporabil naziv kemija, ki je bil za tisti čas novost. Ob Tancku so loški kapucini brali še hermetično alkimijo Heinricha Nolla (1619) o filozofskem kamnu. Nolle je bil profesor na univerzi Giessen; med letoma 1612 in 1619 je tako posrečeno pisal o okultni medicini, da ga še danes tiskajo. Tolikšno število razglabljanj o filozofskem kamnu seveda ni bilo v kapucinski knjižnici nič nenavadnega, čeprav ne vemo zagotovo, ali se je Ločanom z njim res posrečilo napraviti kaj zlatega. Morda pa le?

Ločani so brali Paracelsiusa in Stahlovega predhodnika Becherja. Slednji je leta 1666 postal komercialni svetnik na Dunaju, kar je stopnjevalo priljubljenost njegovih del pri nas. Kranjski kapucini so med medicinskimi knjigami popisali še zdravilsko knjigo pesnika Petrarke, z močno astrološko obarvano naslovnico osebe, ki z rokami in nogami vleče štiri osnovne elemente: ogenj, vodo, zemljo in zrak; vendar je nadobudni loški kapucinski knjižničar zapis prečrtal in knjigo raje uvrstil eno stran nazaj, k filozofiji.

Ločani so se v duhu tedanje dobe dobro založili s knjigami proti demonom in čarovnicam, niso pa pozabili niti na strokovnjake kova Sorbaita ali Rantzauja. Dunajski klinik Sorbait je hvalil kopanje v termah, potem ko je leta 1680 uspešno zdravil grofa Zrinjskega z vodo rogaške slatine, lastnino kneza Herbarda Turjaškega. Verbova doktorska disertacija pri Sorbaitu je bila najbrž prvi domači zapis o zdravilni moči rogaške slatine.⁶² Kranjski kapucini so brali celo medicinsko delo Heinricha Rantzaua, Tychovega prijatelja in danskega kraljevega upravitelja Schleswig-Holsteina. Uvod v knjigo je podpisal arnstadski mestni zdravnik J. Wittich, na koncu je bila dodana še nepaginirana Pontanova razprava o kugi, za zaključek pa še stvarno kazalo. Dve skupaj vezani Wittichovi razpravi, povezani s študentskimi disputacijami, so imeli tudi kranjski kapucini, vendar sta danes shranjeni pri njihovih loških sosedi. Wittichova disputacija bakalavrov je imela med zadnjimi poglavji spis Martina Lutra.⁶³

Razprave med Rantzauom in Hemmingasom, o uporabnosti Afonsovih ali Kopernikovih »pruskih«⁶⁴ tabel, je prekinila Hemmingasova smrt. Rantzau jih je povzel

61 Grdenič, 2007, 366–367.

62 Režek, 1962, 172.

63 Wittich, 1598, 71.

64 Oestmann, 2004, 185, 199, 246.

novembra 1584, v pismu nizozemskemu leidenskemu humanistu – stoiku Justusu Lipsiju,⁶⁵ katerega razglabljanja o politiki in morali so kranjski kapucini prav tako navdušeno brali.

Rantzau je na 120 straneh žepnega formata objavil tretji, to pot frankfurtski ponatis iz leta 1591, ki so ga lastniki radi vezali kot adligat k drugim medicinskim delom, še posebej tistim izpod peresa Guilielma Gratarolija iz Bergama. V tretjem frankfurtskem ponatisu ni bilo dodatkov izpod peres J. Pontanusa in J. Witticha. Rantzau je v duhu tedanjih dni in horoskopa, ki ga je zanj sestavil Dasypodius, povezoval medicino z astrologijo.⁶⁶ Navajal je zdravilne zvarke astrologa Marsilija Ficina (*1433, †1499) in še posebej destilacijo vina, torej žganje, ki je bilo tedaj bolj zdravilo, kot okrepičilo.⁶⁷ Klimakterij je povezoval z gibanjem Saturna pa tudi z Aristotelovim naukom.⁶⁸ Knjigo je zaključil z medicinskimi eksperimenti, kot so jih postavili za kralja Anglije⁶⁹ in druge visoke osebe.

Preglednica 4: Medicinski spisi v kranjski kapucinski zbirki, z dodanimi farmacevtskimi ter botaničnimi in celo zemljepisno-matematično Krausovo knjigo (strokovni skupini W, X).

Pisec	Naslov	Leto in jezik
Petrarca, Francesco	Petrarca, Francesco; Lemmer, Manfred (ur.). 1532. <i>Von der Artzney bayder Glueck, des guten und widerwerigen. De remedies Utrisque fortunae, dt.</i> Leipzig: Steiner (T; KSSKL-Kranj W 1).	1532?
Regiomontanus	<i>Kalender, vonn allerhandt artzney ... planeten ... Augsburg (KSSKL-Kranj W 33) (adligat).</i>	1539 N
Cordus, Valerius	<i>Valeri Cordi Dispensatorium sive pharmacorum conficiendorum ratio, a Petro Coudebergo Pharmacopeo Antverpiano.</i> Antwerpiae: Christophor Plantin (KSSKL-Kranj X 90).	1580 L

65 Oestmann, 2004, 133.

66 Rantzau, 1591, 49.

67 Rantzau, 1591, 74.

68 Rantzau, 1591, 84–85.

69 Rantzau, 1591, 111.

<p>Rantzau, Heinrich (Rantzovi, *1526 Steinbug (Breitenburg), †1598 grad Breitenburg v Holsteinu); Pontanus, Joannes (†1572); Wittich, Johan (*1537, †1596)</p>	<p>1576. <i>De conservanda valetudine, Das ist: Von Erhaltung menschlicher Gesundheit: ein sehr nützliches Handbuch, allein Menchen hohes und niedriges Standes, auch den Wanders und Kriegssleuten gantz dienstlichen... von Heinrich Rantzau in Latein gebrach, Jetzt aber gantz trewlich verdeutscht und zum andernmal ubersehen und mit vielen herrlichen Experimentlein ... vermehrt. Darbay auch 2 nützliche tractetlein von ... der Pestilentz ... Johannis Pontani ... desgleichen ein kurtzer Extrap... Die peste. Durch Johannem Wittichium.</i> Leipzig: Hans Steinmann; 1585. Leipzig: Hans Steinmann. 1587. Leipzig: Hans Steinmann (KSSKL-Kranj X 51, KSSKL-Loka Y 3, »Ranzau Henrici handbuch«, 383+33 strani, 20 cm); 1601. Leipzig: Voegelin.</p>	<p>1587</p>
<p>Thyraei, Petrus (*1546, SJ, †1601)</p>	<p><i>R. P. Petri Thyraei Novesiensi SJ Theologi, et Professoris Herbipolensis De apparitionibus spirituum tractatus duo: quorum prior agit de apparitionibus omnis generis spirituum dei, angelorum, daemonum, et animarum humanarum libro uno ... (P: Thurai Petri Novesiani SJ Demoniate cuim locis in festis) Coloniae: Cholin (Petri Thyriaci; Thaurli Petri SJ Demonica, KSSKL-Kranj W 18, 32, Loka T 2, 16+486 strani 21 cm).</i></p>	<p>1600</p>
<p>Thyraei, Petrus (SJ)</p>	<p><i>P: Thurai Petri Novesiani SJ tractatis ... spirituum ... angelorum ... veteris testamenti (KSSKL-Kranj W 19).</i></p>	
	<p><i>D. Gaileri Johannis oder herren Bauern Berger Sittlecher Marray phlirgil in welche suicvh alle-resy (KSSKL-Kranj W 20).</i></p>	
	<p><i>D: Weber Joannis Adami can reg s. August Eticis Politicis (KSSKL-Kranj W 26).</i></p>	
	<p><i>Peyer Johann Hatmani ... planche ... glasser (KSSKL-Kranj W 30).</i></p>	
	<p><i>Alberti Agidii Secretari di consilia atici Licufero (KSSKL-Kranj W 31).</i></p>	

Schrötter, Franz Ferdinand von	<i>Unpartheyische Gedanken über verschiedene fragen bey gelegenheit der Succession in die von der verstorbenen Kurfürsten Maximilian Joseph rücklassene Länder und Güter.</i> Wien (KSSKL-Kranj W 34).	1778
	<i>Ethica symbolica</i> (KSSKL-Kranj W 57).	
	<i>D: Meisch Christiani</i> (KSSKL-Kranj W 58).	
	<i>Del Si. Graziano Baldsar L'uomo di corte – d. Josepus Francisci Pate 1.a 1-2</i> (KSSKL-Kranj W 59, 60, KSSKL-Loka V 24).	
	<i>Bucolica Vergilii</i> (KSSKL-Kranj W 61).	
	<i>Alerhandliche divisum der krankhen</i> (KSSKL-Kranj W 62).	
	<i>Justina oderr</i> (KSSKL-Kranj W 63).	
	<i>P: Vogleri Georgio Sj sieben büchen ...</i> (KSSKL-Kranj W 64).	
	<i>Partinger Francisci Sj Practis fructose</i> (KSSKL-Kranj W 65). <i>Automedico</i> (KSSKL-Kranj W 66).	
	<i>D: Colman Petri der Mercu</i> (KSSKL-Kranj W 67).	
	<i>Hich Schur fur alle stand der kranchen</i> (KSSKL-Kranj W 68).	
	<i>P: Solfi Caroli clerrv reg d</i> (KSSKL-Kranj W 69).	
	<i>Wolfborath garden blumen gerwachte</i> (KSSKL-Kranj W 70).	
	<i>Aesopi fabulo</i> (KSSKL-Kranj W 71).	
	<i>Del sig. Nardi Isidoro il segredario principialio instructio</i> (KSSKL-Kranj W 72).	
	<i>Hocht Gliche ...</i> (KSSKL-Kranj W 82).	
	<i>Schuneren Balthasaris die mouer und ... pflanz</i> (KSSKL-Kranj W 83).	
	<i>Esopi Physice</i> (KSSKL-Kranj W 84).	
	<i>Schellesnik Norberti Joannis ... Fundamentalis Bodnis</i> (KSSKL-Kranj W 85).	
	<i>D: Bravnik Hermani Tutirich un w ... 300 und wet baudniss nachfragen</i> (KSSKL-Kranj W 86).	
	<i>Terentis comediae</i> (KSSKL-Kranj W 87).	

	<i>Del Francesco Renato Idea del bon governo</i> (KSSKL-Kranj W 89).	
	<i>Le grand almanach pour anne 1621</i> (KSSKL-Kranj W 90).	
	<i>P: Mancini Leopoldi SJ Vidicarum Morale</i> (KSSKL-Kranj W 92).	
Peter Pinamonti (*1632, SJ, †1703)	<i>P. Pinamonti Petri Exorcista Rite edoctus seu accurata Methodus omne malefigiorum genus probe ac prudenter curandi. Venetiis: Pittoni</i> (KSSKL-Kranj W 93).	1707/1740
	<i>Sacerdote provento per si existencia de morborum alcuni sacramenti vari exorcismi</i> (KSSKL-Kranj W 94).	
Martinus de Cochem	<i>P. Martini de Cochem ord Capuc. Hocverdivge zim scorigen ... communion</i> (KSSKL-Kranj W 101).	
	<i>P. Martini de Cochem libelus informus</i> (KSSKL-Kranj W 102). Morda: 1765. <i>Der grosse Baum-Garten ... Grossglogau: Sulzbacher.</i>	
Francisci Maria de Capellis (liturgični spis plodovitega avtorja)	<i>P. Francisci Ma ... de Capellis a Bononia capucin ... Circus aurea seu breve ceremonialum ritualum</i> (KSSKL-Kranj W 103).	
	<i>Le seur e la sacre le secretarie de la mode de scrive letteres morales</i> (KSSKL-Kranj W 104, 105).	
	<i>P: Hohenburges Francisci SJ Curiosula philosophico-moralis Hipparchi discursus</i> (KSSKL-Kranj W 105).	
	Berloui Joanis cum Cleve nominum proprietorum eclie et indice (KSSKL-Kranj W 109).	
Locatelli, Pietro	<i>Exorcismi potentissimi, & efficaces, ad expellendas aëreas tempestates, a daemonibus per se, sive ad nutum cujusvis diabolici ministri excitatas. Ponatis: 1680. Editio altera correctur. Labaci: Mayr (NUK-12640). Ponatis: 1698. Editio tertia correctur. Labaci: Mayr (NUK-13807; NM-5367; KSSKL-Kranj W 107, Loka V 14 (Locatelli Conationes (KSSKL-Loka V 29)).</i>	1628
Kastelec, Matija (*1620, †1688)	1676. Gradec: Winmanstad; 1682. <i>Bratovske bukvice</i> . Ljubljana: Mayr (KSSKL-Kranj W 91, Loka T 10).	

	Kastelec. 1684. <i>Nebeški zil (cil)</i> . Ljubljana (KSSKL-Loka T 13).	
	<i>Manducio exorcismo</i> (KSSKL-Loka T 36).	
	<i>Del Marasi Pertegino Ayverimenti a visitate ert infermi</i> (KSSKL-Kranj W 121).	
	<i>P: Kozi Joannes Ultimum mundi gubernium</i> (KSSKL-Kranj W 122).	
	<i>Narrationem Sylva Narratione</i> (KSSKL-Kranj W 123).	
	<i>Trost der Krankheit</i> (KSSKL-Kranj W 125).	
	<i>Francisci Xaveri SJ epistolarum</i> (KSSKL-Kranj W 125).	
	<i>Apologi Morales</i> (KSSKL-Kranj W 141).	
Lipsius, Justus (*1547 Overijse, †1606 Leuven)	<i>Justi Lipsi politicorum</i> (KSSKL-Kranj W 142).	
Lipsius, Justus	<i>Lipsi moralia</i> (KSSKL-Kranj W 152).	
	<i>Del p. Ciaffoni Bernardino conventiales</i> (KSSKL-Kranj W 153).	
	<i>Fedro Andrea Maximilaia cas</i> (KSSKL-Kranj W 154).	
Polancus, Johannes (SJ)	<i>Polanci Joannes (Planci Joanns) SJ compulsium doctorum</i> (KSSKL-Kranj W 107).	
	<i>Polanci Joannes (Planci Joanns) SJ Methodus molalibus no. 107</i> (KSSKL-Kranj W 162).	
	<i>Directirum agendorum tempos pestis</i> (KSSKL-Kranj W 171).	
	<i>Walsdat Adami Trost Krauchen</i> (KSSKL-Kranj W 172).	
	<i>Mathioli Patri Andrea</i> (KSSKL-Kranj X 1).	
	<i>Welser Joannis</i> (KSSKL-Kranj X 12).	
Agricolo, Joannis	<i>Agricolo Joannis Chirurgia parva</i> (KSSKL-Kranj X 42).	
	<i>Brunschwig Hieronimi Apotecj</i> (KSSKL-Kranj X 52).	
	<i>Horcgs Jacon wunderbachen</i> (KSSKL-Kranj X 53).	
Cornaro, Ludovicus (*1484, †1566)	<i>Cornaro Ludovici</i> (KSSKL-Kranj X 60).	
Bartholomäus Carrichter (*1507, †1573)	<i>Carrichten Bartholomaico medicis</i> (KSSKL-Kranj X 61).	

	<i>Mizardi Antonis</i> (KSSKL-Kranj X 73).	
de Sorbait, Paul (*1624 Hannover, †1691)	<i>Authorisirte zum zeit der ras Praeservatin ... Sorbat Pauli ubear dau batriben</i> (KSSKL-Kranj X 84). Morda: 1679. <i>Consilium medicum ...</i> Wien/Salzburg: Mayr (M).	
Joseph Kraus (*9. 11. 1678 Neumarkt (Štajerska ob zgornji Muri), SJ, †16. 11. 1718 Osijek)	<i>Consolatio Geographiae in solatium desolatae mathesis et discipulorum per modum recreationis automnalis instituta et proposita a rev. D. Carolo Rodhe, sacri exemptique ordinis Cisterciens. Celeberrimi Monasterii ad Fontes Marianos professo, praeside R. P. Josepho Kraus è Societate Jesu. Edita in examine publico ipso praeside.</i> Labaci: Mayr typis, anno MDCCXVII, 8°. (KSSKL-Kranj W 88; NM-9076, Erberg, 1798, Knjiga 18, stran 57, 119 strani, 16 cm 8°).	1717

Ajdovski kapucin Redeskini v loški kapucinski knjižnici cepi Skota z Boškovičem

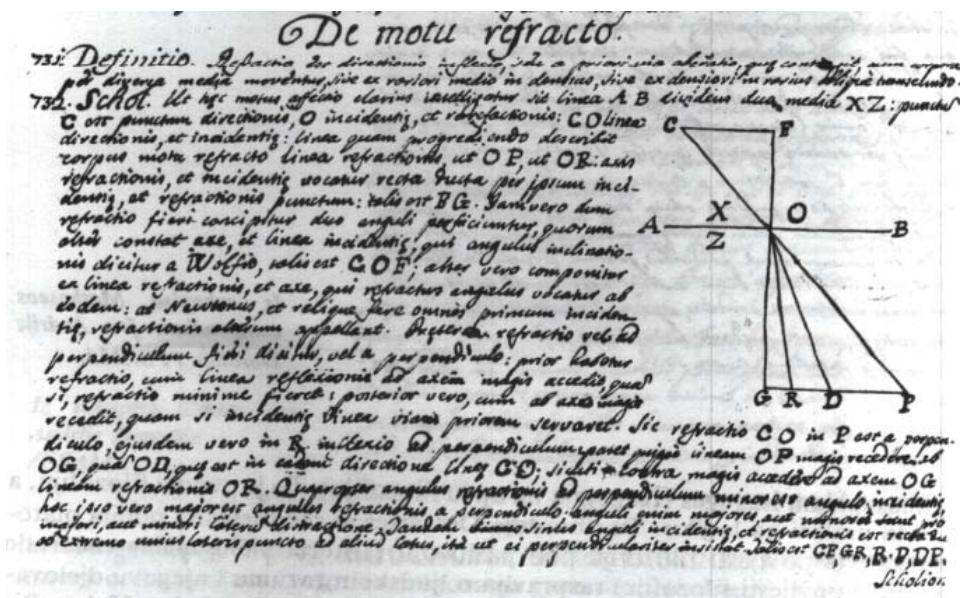
Posebno znamenit zagovornik Boškovičevih idej je bil ajdovski kapucin skotist Ambrozij Redeskini, ki so ga v Zagrebu predlagali celo za škofa. Boškoviču se je približal prek Skota, za razliko od jezuitov, ki so Boškovičeve novosti raje sprejeli prek filozofije svojega sobrata Francisca de Suáreza. Dvaintridesetletni Redeskini je svoja razmišljanja utemeljil na matematičnih vedah kot zagrebški lektor »novih študijev«. Med bivanjem v Zagrebu je leta 1778 zapisal pet razpredelic fizikalnih in geometrijskih sil, ki jih je pojasnil s skotistično ontologijo; ta zagrebški spis je danes v loškem samostanu.⁷⁰ Za Boškovičeve pristaše je uporabljal takrat udomačeni naziv sodobniki (*Recentioris*), s pohvalnim prizvokom, svoj spis pa je namenil predvsem pouku. Rokopisu je dodal pet tabel, fizikalne in geometrične slike. Po nagovoru dijakom je v uvodu (*prolegomena*) razpravljal o pojmu in izvoru filozofije, s filozofskimi šolami vred. Sledile so logika, metafizika s kozmologijo in naravno teologijo, končno pa še splošna fizika (filozofija narave) in posebna fizika. Med prvimi je skotistični hilemorfizem združil z Boškovičevim naukom tako, da je elemente proglasil za enovite substance brez razsežnosti.⁷¹ Redeskinijeva substanca ni več Descartesova *res extensa*, temveč delovanje

70 Sodnik-Zupanec, 1943, 25–26; Sodnik-Zupanec, 1975, 306, 307; Sodnik-Zupanec, 1960, 3: 63, 403; Benedik, Kralj, 1994, 60, 238.

71 Sodnik-Zupanec, 1960; 63; Redeskini, 1778, *Physica generalis* 93.

Boškovičevih odbojnih oziroma privlačnih sil po enotnem splošnem zakonu.⁷² Boškovičeve rešitev je uporabil tudi pri problemu stika teles prvin,⁷³ delovanju na daljavo,⁷⁴ homogenosti prvin⁷⁵ in absolutnih pritisklin.⁷⁶ Po Skotu je zanikal realno razliko med bistvom in bitjo,⁷⁷ uporabljal pa je predvsem Bivaldovo *Institutiones* (1766) in Horvathovo *Physica* (1774), ki sta povzemali Boškovičev nauk. Umrl je pri goriških kapucinih.

Med Boškoviču naklonjenimi frančiškani se je izkazal Redeskinijev sodobnik, Hrvat iz Pešte Ignjat Martinović, ki je pisal o destilaciji nafte, mikrometru, višini ozračja in mavrici; končno se je prelevil v prostozidarja in klavrno končal kot vodja jakobinske zarote.⁷⁸ Redeskini je v loškem samostanu gotovo bral filozofski tečaj kapucina švicarske province Gervaisa Brisacensis, ki je sicer izšel pol stoletja pred Redeskinijevim rojstvom, vendar mu je Redeskini v marsičem sledil pri uvodnih definicijah filozofije in njenih šol. Gervais se je po logiki v posebni paginaciji lotil še splošne fizike, s posebnim poudarkom na vakuumskih poskusih z živim srebrom, kapucina Valerijana Magnija; le-temu je očitno pripisal Torricellijev poskus, saj ubogega Torricellija še omenil ni. Gervais se je nato ukvar-

Zapiski o lomu svetlobe, ok. 1790. (foto: Stanislav Južnič)

- 72 Redeskini, 1778, *Physica generalis*, diss. 2: § 4.
- 73 Redeskini, 1778, *Physica generalis* 108; *Cosmologia* 155; *Logica* 238.
- 74 Redeskini, 1778, *Physica* 204.
- 75 Redeskini, 1778, *Physica* 100; *Metaphysica* 155.
- 76 Redeskini, 1778, *Metaphysica* 87.
- 77 Redeskini, 1778, *Ontologia* C III § 3.
- 78 Dadić, 1982, 2: 340–341; Perčič, 2000, 126.

jal s posebno fiziko ob sistemih sveta, narisanih s Tychovim na zadnjem mestu.⁷⁹

Po Redeskinijevem zgledu so tudi drugi frančiškani sprejeli Boškovićevo fiziko, med njimi frančiškan Andrija Dorotić, ki je po poučevanju v Peruggii do prevzema bogoslovne katedre v Šibeniku (1797) predaval na pglavitnem frančiškanskem učilišču *Ara Coeli* v Rimu. Tu je sestavil številne rokopise o sodobni fiziki Boškovićeve vrste. V nauku o lomu se je ob geometrijskem izvajanju skliceval na Wolffa in Newtona.⁸⁰

Zaključek

Ob negi bolnikov v bolnišnicah in lekarnah so frančiškani in kapucini od nekdaj veliko pozornosti posvečali knjižnicam, kjer so radi vzdrževali celo lastne knjigoveze. Kapucinska ljubezen do knjig žanje sadove tudi v novi dobi medmrežnih povezav, čeravno frančiškanske in kapucinske knjižnice v sodobni Sloveniji še vedno niso do potankosti raziskane in katalogizirane; komaj si lahko predstavljamo zaklade preteklih dob, ki jih skrivajo. Zato slovenski raziskovalci danes sistematično popisujejo frančiškanske in kapucinske knjižne zaklade, najbolj napredna med njimi pa je prav škofjeloška kapucinska knjižnica, s svojimi vpisi v Cobissu.

OKRAJŠAVE:

ARS – Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana.

Diar. – Diarium Ministri jezuitskega kolegija v Ljubljani. *AS*, Zbirka rokopisov, I./37r (1712-1721), I./38r (1722-1736), I./39r (1737-1754) in I./40r (1754-1772).

HHStA, FAA – Haus-, Hof- und Staats-archiv, Dep. Fürstlich Auerspergsches Archiv. Dunaj.

FSLJ – Knjige in rokopisi iz knjižnice frančiškanskega samostana v Ljubljani.

FSKA – Knjige iz knjižnice frančiškanskega samostana v Kamniku.

FSKO – Knjige iz knjižnice nekdanjega frančiškanskega samostana sv. Ane v Kopru.

FSNG – Knjige iz knjižnice frančiškanskega samostana v Novi Gorici.

FSNM – Knjige in rokopisi iz knjižnice frančiškanskega samostana v Novem mestu.

KSSKL – Knjige in rokopisi iz knjižnice Kapucinskega samostana v Škofji Loki.

KSVK – Knjige in rokopisi iz knjižnice Kapucinskega samostana v Vipavskem križu.

MINSPT – Knjige iz knjižnice Minoritskega samostana sv. Petra in Pavla na Ptujju.

MUK – Frančiškansko modroslovno učilišče na Kostanjevici nad Gorico.

NM – Signature Narodnega muzeja v Ljubljani.

NŠALj – Nadškofijski arhiv v Ljubljani.

NUK – Signature Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani.

OFMConv – frančiškani minoriti.

OFMCap – frančiškani kapucini.

79 Brisacensis, 1699, 3: 34/35.

80 Dadić, 1982, 1: 289–290; Bezina, 1992, 86–87; Dorotić, okoli 1790.

PBL – *Primorski biografski leksikon* (ur. Martin Jevnikar in drugi). Gorica: Mohorjeva.

SBL – *Slovenski biografski leksikon*. Ljubljana.

Frančiškanski šematizmi – Pletz, Joseph. 1839. *Stand der kroatisch-krainerischen*

Franciskaner-Orden Provinz des H. Kreuzes. Labacii: J. Blasnik (NUK-7053); 1853–1894.

Schematismus der kroatisch-krainerischen Franciskaner-Orden Provinz des H. Kreuzes.

Labacii: Blasnik. Labacii: Egger, Gorizia: Hillariansis (NUK-II 21893).

VJŠ - Višji jezuitski študiji.

VIRI:

E – 1798. Abecedni avtorski katalog knjižnice Jožefa Kalasanca Erberga: Verzeichniss der Bücher in der freiherrl/ichen/ Erbergischen Bibliothek am d. J. 1798. **ARS**, AS 730, GrA, I Gospostvo Dol (Lustthaler Archiv), knjigi 17 in 18.

Historia Annua Collegij Labacensis. 1722–1773. **NUK**. Ms. 1544.

Joahim iz Kranja. 1740–1743 (dopolnjevan do 1753, nato še 1841). Catalogus Librorum Bibliothecae Locopolitanae Fratrum Minorum Capucinatorum. **KSSKL**.

Redeskini, Ambrozij. 1778. P. Ambrosii Redescini de Haidovio O.C. Institutiones universae Philosophia Recentioris, usibus discipulorum accomodatae. Zagrebiae. **KSSKL**.

S – Schönleben, Janez Ludvik. 1668 (prepis leta 1762). Catalogus Sive Repertorium omnium Librorum Bibliothecae Illustrissimi et excellentissimi Domini Domini Wolffgangi Engelberti R:I: Comitis ab Auersperg, et Gottschee, Domini in Schön= et Seisenberg, inclit: Carniola Ducatus, et Marchia Slavica Supremi, ac hereditoris Mareschalli, et Cameraris, ac Caes: Mais: actualis Cameraris et Consiliaris intimi, Provincia Capitanei Supremi, et Continui Deputatorum Praesivi ec: ec: In Clases Decem et octo divisus A:R:D:g:E:N:E:D:D:C:S:B: Anno Domini 1668. **HHSIA**, **FAA**, VII Laibach, A 14/4 conv. 1 Laibach-Fürstenhof 1729–1895, str. 1–431.

T – Terpin, Filip. 14. 10. 1655. Index librorum et authorum bibliothecae Oberburgensis excellentissimi et reverendissimi principis episcopi Labacensis conscriptus per reverendum dominum Philippum Terpin vicarium generalem anno 1655 (**NŠALj**, *Škofijski arhiv (Ljubljana)*). Kapitelski arhiv, Fascikel 96/14). Datirano na strani 24^V »Ifos gratias libri in ingensu Parohia Oberburgensi ad suam lenam tatradiut suscepit tom edu D. Georgius Hoffmerig von Bilicenciatu, quos item pro Diocense med do zur Celsitudine plemenit rechinare tenentur det: 14 Octobris 1655 Phillippi Terpini Vic.«

Vorardi, Saveriano. Med 1724–1761. Philosophia Peripatetica as mentem Aristotelis Magni magistri exposita. (vstavljen nevezan listek: »Adum Undoⁿ aet obssmo Patri Saveriano Vorardi Ordis Capucini Philia Lettori. PP. Capucinis Guiglelmum«) ... Physica, Methia (sic!) et Mathematica ... Ethica ... Tractatus in Generale (strani 187a–188a). 188 listov. **NUK** Ms. 86.

Z – Zois, Žiga. 181. Bibliothecae Sigismundi Liberi Baronis Zois – Catalogius. **NUK**, Ms. 667.

Zo – Zois, Žiga. Okoli 1800. **ARS**, AS 1052, katalogizirane knjige.

LITERATURA:

- Bahčič, Robert. 2007. *Čudež, ki traja 800 let. Zgodovina Frančiškove karizme v svetu in pri nas*. Ljubljana: Brat Frančišek.
- Bahor, Stanislav. 2005. Samostanske knjižnice na Dolenjskem. Frančiškani in knjižnica frančiškanskega samostana v Novem mestu. *Rast*. 66/3–4: 387–409.
- Bahor, Stanislav. 2005. Samostanske knjižnice na Dolenjskem. Kapucini in kapucinski samostan Krško. *Rast*. 66/6: 673–691.
- Béat, Évangéliste de S. 1894. *Saint François et la science*. Paris: H. & L. Casterman.
- Benedik, Metod. 1994. Kapucini v Novem mestu. *Zgodovinski časopis*. 48/2: 195–216.
- Benedik, Metod. 1995. Kapucinska knjižnica v Škofji Loki. *Knjižnice na Škofjeloškem: jubileji zbornik ob 50-letnici Knjižnice Ivana Tavčarja Škofja Loka* (ur. Florjančič, Ana). Škofja Loka: Knjižnica Ivana Tavčarja. 163–170.
- Benedik, Metod; Kralj, Angel. 1994. *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih*. Ljubljana: Institut za zgodovino cerkve.
- Blair, Ann. 1997. *The Theater of Nature Jean Bodin and Renaissance Science*. Princeton: University Press.
- Brisacensis, Gervais Pordicensis. 1699. *Cursus Philosophicae Capucinatorum*. Köln: Joan Schlebusch.
- Craig, Martin. 2006. With Aristotelians Like These, Who Needs Anti-Aristotelians? Corpuscular Matter Theory in Niccolò Cabeo's Meteorology. *Early Science and Medicine*. 11/2: 135–161.
- Dadić, Žarko. 1982. *Povijest egzaktnih znanosti u Hrvata*. I–II. Zagreb: SNL.
- Dolar, Jaro. 2000. Knjižnica frančiškanskega samostana v Ljubljani. *Frančiškani v Ljubljani: samostan, cerkev in župnija Marijinega oznanjenja* (ur. Kranjc, Sivin). Ljubljana: Samostan in župnija Marijinega oznanjenja. 433–445.
- Dolar, France-Martin. 2004. *Knjižnice skozi stoletja*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Egger, Willi; Lehmann, Leonhard; Rotzetter, Anton. 2003. *V Frančiškovem duhu*. Ljubljana: Brat Frančišek.
- Gaubil, Antoine. 1970. *Correspondence de Pékin 1722–1759*. Genève: Droz.
- Grdenič, Drago. 2001. *Povijest kemije*. Prevod: 2007. *Zgodovina kemije*. Ptujška Gora: In obs medicus.
- Gspan, Alfonz; Badalić, Josip. 1957. *Inkunabule v Sloveniji*. Ljubljana: SAZU.
- Jan, Mateja. 2000. *Provincienca knjig kapucunskega samostana v Škofji Loki*. Teološka fakulteta Ljubljana: diplomsko delo.
- Kircher, Athanasius. 1739. *De venenis liber physico-medicus publico commodo recusus ...* Gradec: Widmanstad (NUK-11688; KSSKL; 4+224+8, 8°).
- Lenhart, John M. 1923. *Science in the Franciscan Order. A Historical Sketch*. New York: Joseph F. Wagner, Inc.
- Lukács, Ladislaus S.J. 1988. *Catalogus generalis seu Nomenclator biographicus personarum Provinciae Austriae Societatis Jesu (1555–1773), II–III*. Romae: Institutum Historicum S. I.

- Magnus, Albertus. 1494. *Divi Alberti Magni phisicor(um)sive De phisico auditu libri octo*. Venetiis: Joan et Forlivio Gregorio (KSSKL, 5+124 str. 2°, z adligatoma istega pisca).
- Mušič, Drago. 1938. Iz zgodovine medicine na Dolenjskem: gradivo v novomeškem frančiškanskem samostanu in splošni oris. *Zdravniški vestnik*, št. 12: 437–455.
- Nikić, Andrija. 2000. *Medicina i slavna prošlost franjevac*. Mostar: Franjevačka knjižnica i arhiv.
- Oestmann, Günther. 2004. *Heinrich Rantzau und die Astrologie. Ein Beitrag zur Kulturgeschichte des 16. Jahrhunderts*. Braunschweig: Disquisitiones Historiae Scientiarum.
- Pacioli, Luca. 1509. *Divina proportione della mathematiche*. Venetiis.
- Perčič, Tone. 2000. *Prostozidarstvo*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Porta, Giovanni Battista. 1650. *Magiae naturalis*. Rothomagi.
- Rantzau, Heirich. 1591. *De conservanda valetudine*. Frankfurt.
- Reisp, Branko. 2001. *Redki stari tiski*. Ljubljana: Slovenska matica.
- Režek, Adolf. 1962. Rogaška Slatina in Zrinjski. *Kronika*, 10 (3), 172–184.
- Ryff, Walther Hermann (pseudonim Quintus Appollinaris). 1540. *Kurtzs Handtbüchlin und Experiment vieler Artzneyer, durch den gantzen Körper des Menschen, von dem Haupt biß auff die Füß. Sampt lebendiger Abcontrafactur etlicher gemeiner Kreutter, und darauf ... herley gebranter und Destillierten Wassern, Krafft und Tugendt. Durch den G. Appollinarem selbst erfahren und beweret. Jetzundt von newem gemehret, u. gebessert an vielen Orthen, sampt einem nützlichen Register*. Strassburg: Jos. Rihel. Ponatis pri istem tiskarju: 1542; 1571; 1575 (NUK-11538; NUK-11788 v lasti Ane in nato Hohenwarta leta 1603 in 1620, leta 1632 pa z ekslibrisom Tobiasa Bortnagsa); 1588; 1589; 1607; 1659 (KSSKL).
- Sennert, Daniel. 1634. *Epitome institutionum medicinae et librorum de febribus*. Wittenberg (S). Ponatis: 1664. ... *Editio secunda ab autore ad huc recensita et aucta*. Wittenberg: Haered. T. Mevi, Elerd Schumacher (NUK-11724; NUK-11899).
- Sodnik-Zupanec, Alma. 1943. *Vpliv Boškovičeve prirodne filozofije v naših domačih filozofskih tekstih XVIII. stoletja*. Ljubljana: SAZU.
- Sodnik-Zupanec, Alma. 1960. Redeskini Ambrozij (Geslo). *SBL*. 3: 63.
- Sodnik-Zupanec, Alma. 1975. *Izbrane razprave*. Ljubljana: Slovenska matica.
- Sommervogel, Carlos, S.J. 1890–1900. *Bibliothèque de le Compagnie de Jésus, Première partie: Bibliographie par les Pères Augustin et Aloys de Backer, Nouvelle Édition par Carlos Sommervogel, S. J. Strasbourgeois*, Bruxelles-Paris: publiée par la province de Belgique, Tome I–IX.
- Stoeger, Joannes Nepomuk. 1855. *Scriptores Provinciae Austriacae Societatis Jesu ab ejus origine ad nostra usque tempora*. Viennae: Typis congregationis mechitharisticae.
- Suardi, Paulus de. 1512. *Thesaurus Aromatariorum medic ...* (KSSKL). 1525. *Thesaurus Aromatirorum Pauli Suardi*. Venetiis.
- Škrabec, Stanislav. 2002. *Naša Kostanjevica*. Nova Gorica: Branko/Ljubljana: Jutro.
- Tišler, Miha. 2003. *Prispevki kemije k evropski kulturi in civilizaciji*. Ljubljana: SAZU.

Summary

Capuchin natural history in Škofja Loka

The most important Franciscan scientists are described in connection with Škofja Loka Capuchin Library, with a focus on their scientific work as a reflection of the scientific interest of the Škofja Loka Capuchins who read those works. The works of the Franciscans R. Bacon, D. Scot, R. Lull and V. Magni are considered to be the most important Franciscan literature at Škofja Loka, because their thoughts had great influence on the development of scientific thinking in Slovenian lands. Loka Capuchins did not read the original works of the Franciscan pioneers of early modern mathematical sciences, such as Englishman William Okham or the Italian Luca Pacioli.

Particular attention was devoted to natural history books in Capuchin libraries, especially at Škofja Loka. Although the Capuchin monastery in Škofja Loka is among the youngest, it was able to survive all political upheavals and not only kept its own library during troubled historical times, but also enriched it with books from its fellow monasteries which were not so lucky under the rule of Emperor Joseph 2nd.

Loški grad skozi stoletja

Izvleček

V prispevku skušamo ob pomoči ohranjenih arhivskih virov, upodobitev grajske stavbe in najnovejših arheoloških odkritij rekonstruirati videz Loškega gradu, od njegovih zgodnjih začetkov v drugi polovici 12. stoletja in vse do današnjih dni. Skozi stoletja se je grajska stavba spreminjala in dopolnjevala, v skladu s potrebami vsakokratnih lastnikov in duhom časa, in se, čeprav v precej spremenjeni podobi, ohranila vse do danes.

Abstract

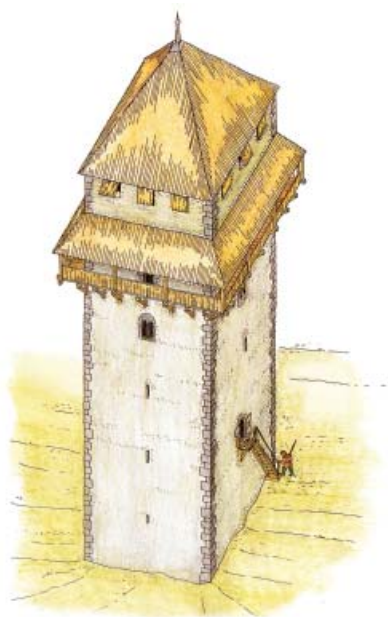
Loka Castle through the centuries

With the aid of preserved archive sources, old depictions of the castle building and the most recent archaeological findings, we attempt to reconstruct the appearance of Loka Castle from its early beginnings in the second half of the 12th century right up until today. Over the course of the centuries, the castle building was altered and enlarged in line with the needs of the then owners and spirit of the time, and has been preserved right up until today, although in considerably changed appearance.

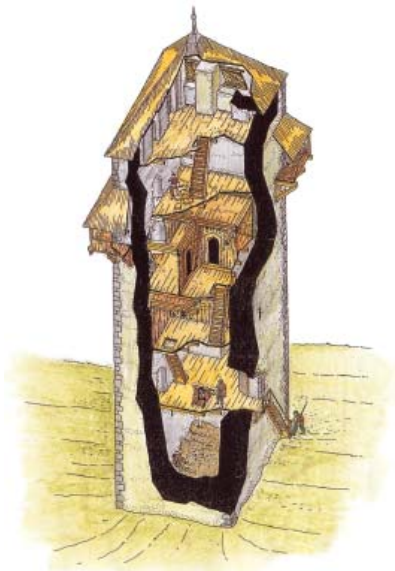
Loški grad do potresa leta 1511

Kako daleč nazaj segajo začetki Loškega gradu nam pisni viri ne poročajo. Glede na ohranjene omembe lahko njegove začetke umestimo vsaj v drugo polovico 12. stoletja. Na Loški grad se najverjetneje nanaša omemba iz leta 1202, kjer beremo o močno utrjenem gradu v Loki (*castrum firmissimum in loco qui dicitur Lonca*),¹ kar dokazuje obstoj Loškega gradu od konca 12. stoletja dalje. Iz dokumenta, datiranega v leto 1270, ki govori o gradovih in utrdbah na freisinškem

1 Kos, *Gradivo za zgodovino Slovencev, 5. knjiga (1201–1246)*, str. 7; Zahn, *Codex diplomaticus Austriaco-Frisingensis, Band XXXI*, str. 124–125.

Sl. 1: Poskus rekonstrukcije romanskega stolpastega gradu. (po Črepinšek, 2007)

Sl. 2: Pogled v notranjost romanskega stolpa. (po Črepinšek, 2007)

ozemlju, lahko sklepamo, da so oskrbnikov sedež najkasneje do tega časa prenesli iz Zgornjega stolpa na spodnji Loški grad. Še eno omembo in hkrati zelo zgovoren dokaz o obstoju Loškega gradu srečamo v prvem popisu grajskega inventarja iz leta 1315, kjer se v povezavi z gradiščansko službo omenja Zgornji stolp, kot stari stolp nad gradom (*turris antique super castrum*).²

Kakšen je bil prvotni Loški grad? Dokaj dobro podobo o videzu prvotnega Loškega gradu si lahko ustvarimo z natančnim proučevanjem popisov premičnega grajskega inventarja iz začetka 14. stoletja³ in razporeditve prostorov, v katerih so inventar popisali. Na podlagi tega pridemo do spoznanja, da je bila osrednja bivalna zgradba stolpaste oblike (sl. 1). To nas ne preseneča, saj je bila ta oblika gradu prevladujoča v času romanike in tudi še v zgodnjem gotskem obdobju.

Stolp je bil najverjetneje kvadratnega tlorisa in zelo podoben tistemu, ki je stal na Kranjcu. Na podlagi podatkov iz inventarnih popisov in primerjave z drugimi podobnimi stolpastimi gradovi iz tega obdobja ugotavljamo, da je imel več nadstropij. Vhod je bil zaradi večje varnosti dvignjen od tal, nahajal se je v prvem nadstropju, in bil dostopen po odmični lestvi ali stopnicah. Vhodne odprtine so bile ozke, okna pa podobna majhnim linam. Zid se je z nadstropji tanjšal in na nastale police so tramove položili tako, da so bila posamezna nadstropja predeljena z lesenimi stropi (sl. 2).

Tla so bila v večini prostorov lesena, pokrita z žaganimi smrekovimi deskami, izjemoma tudi z opečnimi tlakovci. Nadstropja so bila med seboj povezana z lesenimi stopnicami. Le v pritličju, kjer so bili kletni in skladiščni prostori, je bil strop zidan in obokan. Strehe tovrstnih stolpastih gradov so bile najpogosteje piramidalne oblike in prekrile z lesenimi skodlami, saj tovrstno kriti-

2 Zahn, *Codex diplomaticus Austriaco-Frisingensis, Band XXXVI*, str. 122.

3 1315, 1318, 1321.

no še v času gotike najpogosteje srečujemo na gradovih in tudi v mestih. Od ostale kritine so možne tudi skrilaste ploščice ali opeka, saj se ognjevarna kritina vse bolj uveljavlja od začetka 14. stoletja dalje. V tem obdobju je bila opeka zelo draga, zato še ni prišla v splošno rabo in tudi v mnogo kasnejšem času so bile opečnate strehe redke.⁴

Zaradi večje varnosti in potrebe po številnih pomožnih objektih znotraj zavarovanega dvorišnega prostora so stolp utrdili z obzidjem. Ne vemo zanesljivo, kdaj se je to zgodilo. Glede na zgodnjo omembo »močno utrjenega gradu« v pisnih virih lahko domnevamo, da je bil z obzidjem obdan že od začetka 13. stoletja dalje. Bolj zanesljive dokaze o obstoju obzidja imamo za stoletje kasneje. V inventarnih popisih iz začetka 14. stoletja se poleg prostorov v stolpu omenjajo tudi konjušnica, kuhinja in kašča. Za te objekte domnevamo, da so se zaradi velikosti ali specifičnih potreb nahajali izven stolpa, znotraj zavarovanega grajskega dvorišča, prislonjeni ob zunanje stranice stolpa ali ob obzidje.

O dodatnem utrjevanju dvorišča okrog stolpastega gradu priča tudi najdba manjšega okroglega obrambnega stolpa. Temelji stavbe (sl. 3) so bili odkriti pri prenovi kletnih prostorov v SV vogalu današnje grajske stavbe. Stolpa zaradi pomanjkanja datacijsko občutljivih najdb zaenkrat žal nismo uspeli natančneje časovno umestiti, v grobem lahko njegov nastanek iščemo v obdobju od 13. do 15. stoletja.

Sl. 3: Pogled na del odkopanih temeljev manjšega okroglega stolpa. (foto: Jože Štukl)

Loški grad od potresa 1511 do leta 1803

V potresu, ki je 26. marca 1511 prizadel loško področje, je bil poleg Zgornjega stolpa na Kranclju in Wildenlacka nedvomno močno poškodovan tudi prvotni Loški grad. Škof Filip je od vseh treh gradov sklenil obnoviti samo Loškega, medtem ko so ostala dva opustili. Pri tem je Zgornji stolp zaradi neposredne bližine služil kot priročni kamnolom, saj se je nahajal tik nad Loškim gradom. Glavna obnova Loškega gradu je potekala med leti 1513–1516, povsem zaključena pa je bila šele leta 1527, ko je bil dograjen jugovzhodni stolp v smeri proti mestu. O obnovi gradu škofa Filipa govorijo tri kamnite napisne plošče. Prva se danes nahaja v pritličju grajskega hodnika, prvotno je bila vzdana na osrednjem stolpu, druga je nad nekdanjim vhodom v grad z mestne strani, tretja pa na podnožju

⁴ Makarovič, Grad Vodriž, str. 41; Makarovič, Pričevanje gotskega stolpa Koblja, str. 158–159.

Sl. 4: Škofjeloški grad, detajl Merianovega bakroreza iz leta 1649.

potresni obnovi povsem ohranil staro srednjeveško zasnovo, sklepamo, da stolpa niso porušili in ga postavljali na novo, temveč le popravili in posodobili v duhu novega časa. Če bi prvotni grad, z vsemi pripadajočimi poslopji, povsem podrli in zgradili na novo, bi že v zasnovi pričakovali modernejšo zgradbo, primernejšo novemu duhu časa, saj je nov grajski kompleks nastajal v času, ko sta se srednji vek in z njim povezana utrdbeno arhitektura počasi umikala in prepuščala mesto novi dobi, ki je prinesla spremembe tudi v zahtevah po udobnejšem in prijaznejšem bivališču.

Podobno kot stavbna analiza nam zgornjo tezo potrjujejo tudi pisni viri. V obračunu za leto 1517 najdemo podatek, da so tedaj porabili pri obnovi gradu 130.000 zidnih opek in 24.750 korcev za streho. Med obrtniki razen zidarjev srečamo še opekarje, kovača, tesarja, mizarja, kamnoseka, steklarja in celo urarja. Veliko omenjenega materiala so porabili pri obnovi osrednjega stolpa, ki so ga okrasili in mu dali v stilu tedanjega časa renesančni videz.⁶ Mogočna zgradba je bila kvadratnega tlorisa, s stranico 18 metrov in zidom debeline 3 metrov, v višino je segal 35 metrov. Na vrhu je imel konzolni venec, namenjen obrambi, ter dva stražna stolpiča na jugozahodnem in severovzhodnem vogalu. Streha je imela piramidalno obliko, prekrita je bila z opeko (sl. 4).

Ob zaključevanju del pri obnovi gradu se je škofu Filipu porodila misel, da bi dal zgraditi še en stolp v smeri proti mestu. Tako je oktobra leta 1516 pisal

kapele. Obnovitvena in gradbena dela so se začela takoj po potresu, saj je škof Filip že avgusta 1511 javil v Škofjo Loko, da bo na pomoč poslal dobrega stavbenika in zidarja, ki bo pripravil vse potrebno za obnovo.⁵

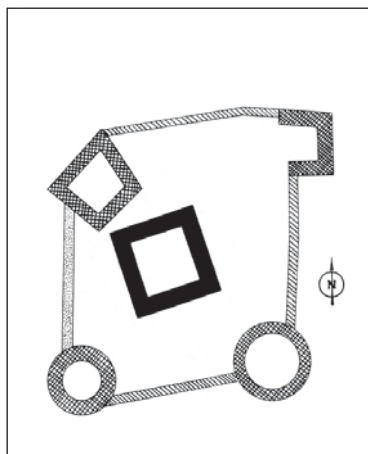
Tako se v obračunu za leto 1513 omenja mojster Jurgko Mawrer, v družbi opekarskega mojstra in mnogih delavcev, ki so sodelovali pri obnovi. Apno so žgali v Lubniku in pri Bodovljah. Že v tem letu so stroški obnove znašali 729 mark in 77 soldov.

Glavna bivalna zgradba prvotnega gradu je bil osrednji stolp. Kaj se je z njim zgodilo v potresu in do kakšne mere je bil poškodovan, ne vemo. Že iz same oblike gradu, ki je tudi po

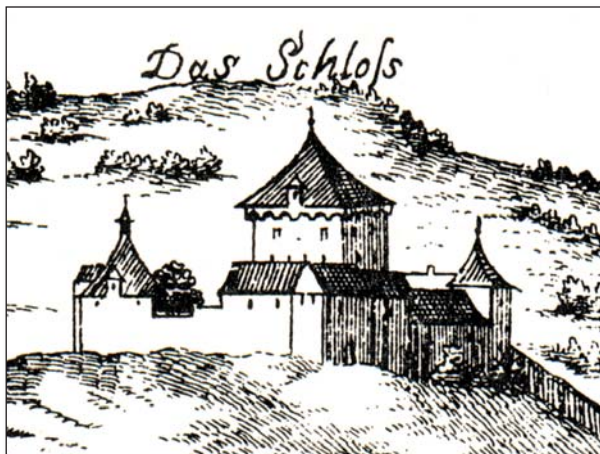
5 Blaznik, *Škofja Loka in loško gospostvo*, str. 156.

6 Blaznik, *Škofja Loka in loško gospostvo*, str. 156–157.

Sl. 5: Tloris Loškega gradu po popotresni obnovi v letih 1511–1527. (Štukl, 1967)

Sl. 6: Škofjeloški grad po Valvasorju (1679).

Mestnemu svetu v Škofji Loki, naj po slu že ob prvi kurirski poti v Freising pošljejo podatke, kakšen naj bo stolp in koliko bi delo stalo. Ker se je kljub vsemu začetek gradnje zavlekel, je spomladi leta 1525 loški oskrbnik in kaščar Baltazar Siegesdorfer opozoril škofa, da bi bilo ob gradu v smeri proti mestu nujno zgraditi stolp, kajti tam je obzidje stalo na temelju, ki je bil že močno dotrajan. Šele ob ponovnem Siegesdorferjevem opozorilu leta 1526, da so časi hudi in bi bilo Škofjo Loko treba bolje utrditi, se je škof odločil za gradnjo in že do naslednjega leta je bil stolp zgrajen. S tem zadnjim gradbenim dejanjem se je povsem zaključila popotresna obnova Loškega gradu in grajski kompleks je dobil novo podobo. Nekako na sredini grajskega dvorišča je stal mogočen osrednji stolp. Zunanjo linijo gradu so na vseh štirih vogalih utrdili s stolpi. Na jugozahodnem in jugovzhodnem vogalu sta bila dva okrogla stolpa. Med obema so bila na obzidje prislonjena gospodarska poslopja. Na severovzhodu in severozahodu sta bila za razliko od obeh okroglih stolpov nekoliko manj izrazita vogalna stolpa kvadratne oblike. Skozi severozahodnega je bil preko dviznega mostu speljan glavni, tudi tovorni vhod na grad (sl.5). Grajsko dvorišče je bilo na zahodni strani zaprto z visokim zidom, ki se je zaključeval s pokritim obrambnim hodnikom.⁷

Glede namembnosti prostorov so viri zanesljivejši predvsem za oba okrogla stolpa. V jugozahodnem so bile grajske ječe, ki jih omenja vir iz leta 1634, ki dalje pravi, da je bila v stolpu nameščena tudi natezalnica. Prostori so bili že pred sredino 17. stoletja v zelo slabem stanju, podstrešni tramovi so bili tako dotrajani, da bi že večji sneg utegnil porušiti ostrešje. V jugovzhodnem stolpu, ki se že leta 1529 v virih omenja kot »*capeln turn*«, je bila grajska kapela, ki pa najbrž ni bila posvečena, najverjetneje je šlo le za hišni oratorij (sl. 6).

7 Blaznik, *Škofja Loka in loško gospostvo*, str. 158; Reisp, *Škofjeloški grad*, str. 25–26.

Sl. 7: Loški grad leta 1698.
(hrani Loški muzej)

Sl. 8: Škofjeloški grad konec 18. stoletja.
(hrani Loški muzej)

Vhod v stolp je bil še leta 1676 naravnost iz grajskega dvorišča, nasproti vrat je bil postavljen oltar. Pod njim je bil prostor, kamor je skozi mrežo vodila visoka lestev, saj so ta prostor v tem času uporabljali kot ječo.⁸

Po temeljiti obnovi gradu po potresu so v naslednjih dvesto letih opravljali le najnujnejša vzdrževalna dela, kot so popravila strehe ter krpanje grajskih poslopij in obzidja. Zob časa je močno načenjal slabo vzdrževane grajske objekte. Tako je leta 1667 glavar poročal, da je grajsko obzidje proti samostanu in njegovemu vrtu povsem razmajano in se je pod veliko grajsko sobo že podrlo. Popravilo obzidja je gospostvo stalo 400 goldinarjev. Leta 1673 je glavar napravil predračun za najnujnejša dela pri spodnji grajski dvorani, zraven knežje sobe, pri konjskem hlevu in prepereli ograji ob poti v mesto. Glavar je tudi leta 1683 ponovno poročal o slabem stanju grajskega obzidja. Po njegovih besedah je bil zid na mnogih mestih

zelo načet, dotrajan je bil dvizni most, okna v obzidju pa razbita. Položaj je postal še bolj kritičen, ko je potres leta 1691 močno razmajal grajsko poslopje (sl. 7). Tedaj je glavar poklical stavbenika iz Ljubljane, ki mu je svetoval najbolj nujna dela. Srednje nadstropje bi bilo treba na vseh štirih vogalih povezati z železjem, v knežji sobi in zgornjem nadstropju pa dvigniti z opeko pokrita tla in povezati zidove s hrastovimi tramovi ter železjem. Ker je bilo stanje resno, se je škof Janez Francišek odločil za temeljitejše posege. Obsežna gradbena dela so trajala šest let (1716–1722). Živahno gradbeno dejavnost in obseg del pri obnovi gradu ponazarja podatek iz obračunskega obdobja 1717–1718. V tem času so bili na gradu zaposleni zidarski mojster z 31 zidarji in 2 mešalcema malte ter tesarski mojster z 10 tesarskimi pomočniki. Poleg omenjenih je tu delalo še 24 dninarjev. Iz Ljubljane so navozili 28.900 kosov zidne in 15.000 kosov strešne opeke. Gradbeni stroški v tem letu so znašali 4.598 goldinarjev. V sezoni 1719–1720 so se lotili obnavljanja severnega trakta, ki je bil v 17. stoletju nizek in neenoten. V smeri

8 Blaznik, *Škofja Loka in loško gospostvo*, str. 159–161; 257–258.

proti samostanu je bilo staro obzidje tako razmajano, da je težko padajoče kamene nevarno ogrožalo življenje na samostanskem vrtu. Obzidje so temeljito popravili in utrdili s škarpami. Pri poslopju, ki je gledalo proti samostanu, so zrušili star hodnik in ga nadomestili z novim. V prihodnjih dveh letih (1720–1722) so se lotili vzhodnega trakta, ki so ga povsem na novo prezidali. Dvignili so ga na enotno višino s skupnim podstrešjem, ga povezali z železjem in obokali prostore, namenjene registraturi. V ta namen so iz Ljubljane pripeljali 13.000 kosov svodne opeke.⁹ Zaradi izgradnje obokov v veži severovzhodnega stolpa je bilo po celotnem grajskem kompleksu treba spremeniti višino tlakov, stropov, stopnišč ter oken in vrat.

Baročne prezidave so bile zahtevne tudi zaradi visoke nadzidave starih stavbnih struktur. Za eno nadstropje so povišali severovzhodni stolp in tej višini prilagodili celoten vzhodni trakt ter stolp kapele. Tako so najnižji del obzidja nadzidali za tri nadstropja, srednji del za dve nadstropji, renesančni palacij pa prav tako kot severovzhodni stolp za eno nadstropje. Na krožnem jugovzhodnem renesančnem stolpu s kapelo so zgradili tri nadstropja visoko osmerokotno stavbo¹⁰ (primerjaj sl. 7 in 8). Grad je s tem dobil nov videz (sl. 8), njegova podoba se do konca 19. stoletja ni več spreminjala.

Loški grad od leta 1803 do moderne dobe

Sl. 9: Janez Potočnik: Panorama Škofje Loke z gradom iz prve polovice 19. stoletja.
(Izrabi Loški muzej)

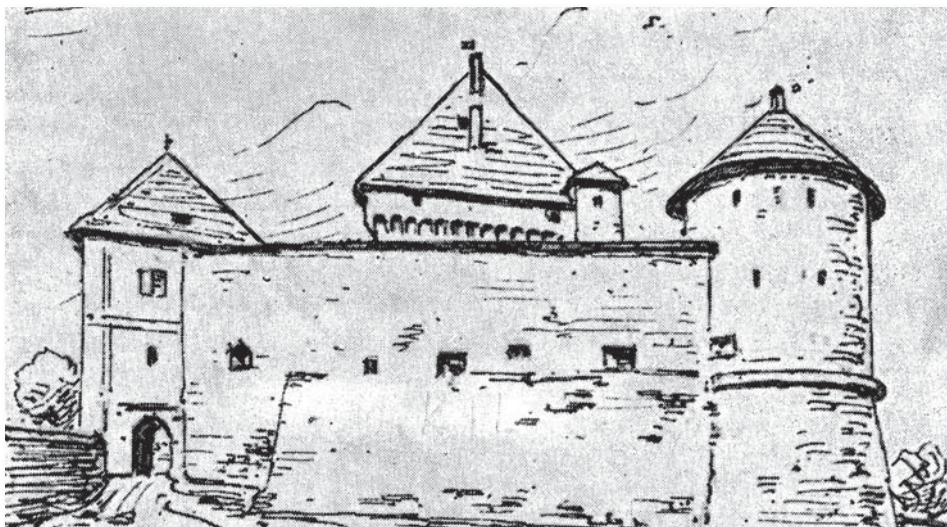
9 Blaznik, *Škofja Loka in loško gospostvo*, str. 262–265.

10 Likar, *Nova odkritja na Loškem gradu*, str. 73.

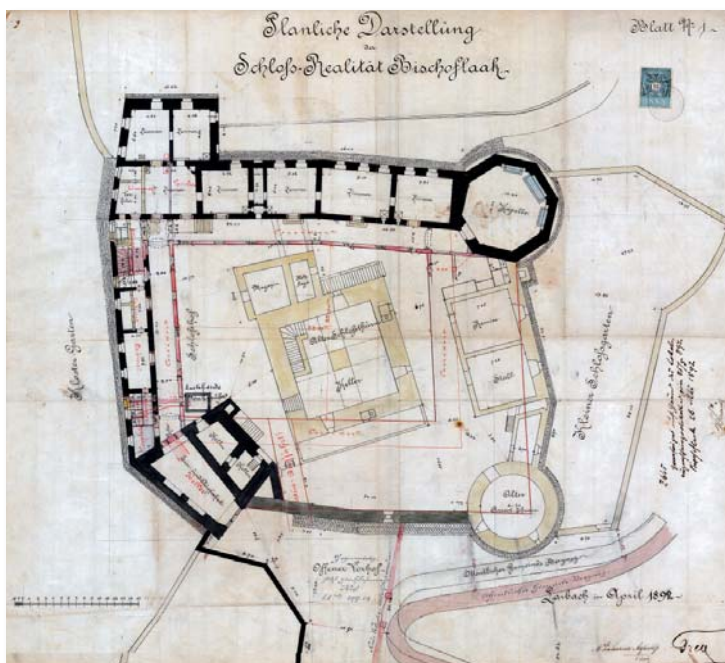
Ko je bilo Loško gospostvo leta 1803 podržavljeno, je tudi grad prevzela država in v njem nastanila razne urade – davkarijo, sodišče, zemljiško knjigo (sl. 9). Leta 1870 ga je kupil največji slovenski industrialec svoje dobe Fidelis Terpinč. Po njegovi smrti (1875) ga je podedovala njegova posvojena hči Emilija Baumgartner, nato pa njene hčerke, ki so ga s posredovanjem svojega očeta Janeza Baumgartnerja konec leta 1890 prodale uršulinskemu samostanu v Škofji Loki, za ceno 10.000 kron. Kupnina je bila v celoti poravnana že 4. januarja, lastninska pravica do gradu pa vknjižena malo kasneje, in sicer 31. januarja 1891.¹¹

Uršulinke so grad kupile, ker so potrebovale nove prostore, da bi razširile svoj vzgojni zavod, saj je število gojenk v internatu naraščalo in je v samostanu primanjkovalo prostora. Takoj po nakupu so začele z obnovo. Delo je prevzel arhitekt Viljem Treo iz Ljubljane, ki je naredil načrte za obnovo (sl. 11, 12, 14) in izročil gradbena dela Kranjski gradbeni družbi iz Ljubljane, s katero je bila sklenjena pogodba za adaptacijo, novogradnjo ter povezavo gradu s samostanom v mestu. Najprej se je pojavilo vprašanje, kaj storiti z osrednjim, dvoriščnim stolpom. Arhitekt Treo je v imenu Uršulinskega zavoda in po svojem strokovnem mnenju prek Okrajnega glavarstva v Kranju poslal naslednje poročilo: *»Najprej se mora porušiti srednji stolp, ker zavzema celotno dvorišče, preprečuje celotni grajski stavbi svetlobo in zrak in se zaradi svoje posebne gradnje ne more za nič porabiti ... Južna stran je zaradi slabih sanitarij vsa uničena in se ne more primerno sanirati. Od daleč se od srednjega stolpa ne vidi drugega kot rob pod ostrejšem in opeka na strehi (sl. 10). Ostrešje je cca. 12 m visoko, staro in okvarjeno ... Ker z visoke strme strehe pada sneg z veliko silo deloma na dvorišče,*

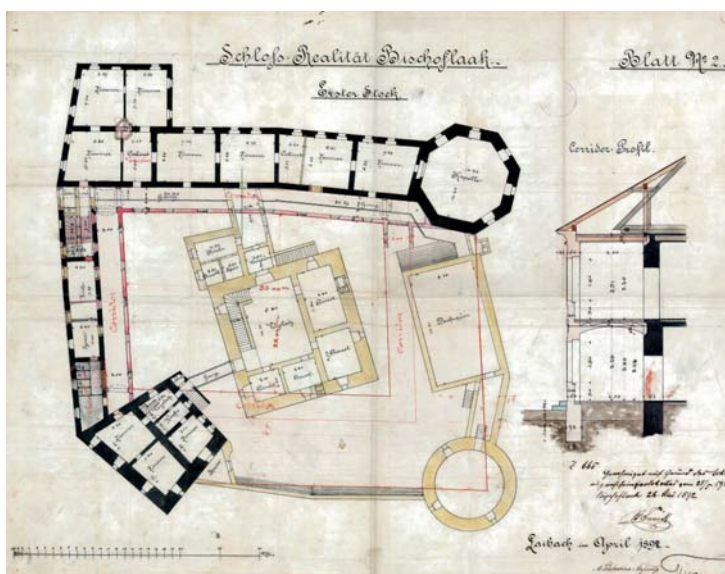

Sl. 10: L. Benesch: Pogled na Loški grad z zahodne strani, leta 1891, tik pred začetkom prenove.

¹¹ Reisp, *Škofjeloški grad*, str. 30; Gorišek, *Škofjeloški grad*, str. 16.

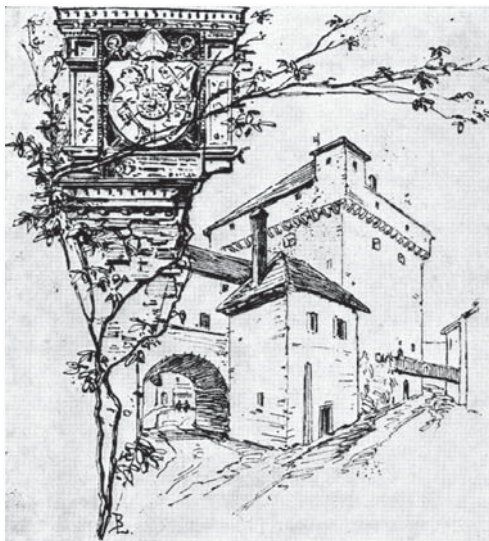

Sl. 11: Prvi list načrta Loškega gradu arhitekta Wiljema Trea, kjer je zabeleženo stanje pritličja pred obnovo in vrisane predvidene prezidave.
(hrani Loški muzej)

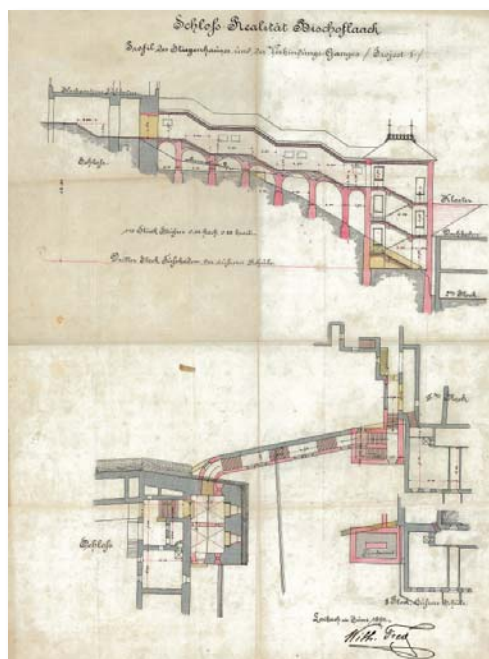

Sl. 12: Drugi list načrta Loškega gradu arhitekta Wiljema Trea, kjer je zabeleženo stanje 1. nadstropja pred obnovo in vrisane predvidene prezidave.
(hrani Loški muzej)

Sl. 13: L. Benesch: Pogled na dvorišče Loškega gradu z osrednjim stolpom, leta 1891, tik pred začetkom prenove.

Sl. 14: Tretji list načrta Loškega gradu arhitekta Wiljema Trea, kjer je vidna ena od nerealiziranih variant pokritega stopnišča, ki je povežalo grad s samostanom v mestu. (hrani Loški muzej)

12 Gorišek, Škofjeloški grad, str. 16, 24–27.

deloma na hodnike in strehe, tako prav lahko nastane velika nesreča ... Najprej mora biti porušen ta stolp, da se bo mogla sanirati ostala zgradba in narediti dvorišče svetlo in zračno. S tem bi naredili prostor za hodnike in odstranili nevarnost za prebivalce stavbe. Stolp ni gradbeni spomenik, ki bi bil deželi v čast in ki mora biti zaščiten pred propadom. Vzdrževanje, saniranje in restavriranje gradu, da bi se ga moglo uporabljati, je nemogoče. Tako grajsko poslopje, kot je sedaj, ne more lastniku nič koristiti. Severni in vzhodni trakt proti mestu, kjer so sedaj uradi in stanovanja, ostanejo nedotaknjeni. Tako ostane tip srednjeveškega gradu nedotaknjen.¹²

25. maja 1892 je Uršulinski zavod od Mestnega občinskega urada v Škofji Loki dobil dovoljenje za rušenje srednjega stolpa (sl. 15) in za zidanje dveh, 3 metre širokih hodnikov na severni in vzhodni dvoriščni strani zgradbe ter za druge adaptacije. Že do konca leta 1891 je bilo zgrajeno pokrito stopnišče, ki je po pobočju hriba povežalo grad s samostanom v mestu (sl. 14). Leta 1892 so s pomočjo 70 kaznjencev iz Ljubljane v šestih mesecih porušili srednji stolp. Enaka usoda je doletela tudi zahodni del grajskega obzidja. Z manj kakovostnim drobnim gradbenim materialom iz stolpa in obzidja so nasuli dvorišče do današnje višine – za okoli 2.80 m in izravnali prostor med dvoriščem ter vrtom. Iz kakovostnejših kamnitih ostankov so sezidali dva, 3 metre široka hodnika na dvoriščni strani severnega in vzhodnega trakta. Med okroglim stolpom in kapelo so zgradili rekreacijsko dvorano. Obnovili so tudi

kapelo, kjer so popravili razpokane zidove, naredili nova, večja okna in zgradili nov, višji in ožji zvonik. 5. novembra 1893 je nadškof Jakob Missia slovesno blagoslovil obnovljene grajske prostore. Kljub uradnemu odprtju prenovljenih grajskih prostorov so se nekatera gradbena dela v naslednjih letih še nadaljevala. Proti koncu leta 1893 so začeli z obnovo jugozahodnega okroglega stolpa. Povsem so preuredili notranjost ter vgradili nova in večja okna. Leta 1894 je stolp dobil današnjo podobo. V letih 1906–1908 so nad rekreacijsko dvorano zgradili še eno nadstropje, za spalnico gojenk; s tem je bila obnova povsem zaključena. Uršulinski šolski in vzgojni zavod, ki je deloval na gradu (sl. 16), je bil v tem času najlepši in najmodernejši v vsej Avstriji.¹³

Sl. 15: Rušenje osrednjega stolpa na dvorišču Loškega gradu, 1892. (hrani Loški muzej)

Sl. 16: Loški grad po obnovi okrog leta 1900. (zasebna last)

13 Reisp, *Škofjeloški grad*, str. 30; Gorišek, *Škofjeloški grad*, str. 25–29.

Sl. 17: Nemški vojni ujetniki na dvorišču Loškega gradu. *(hrani Loški muzej)*

Sl. 18: Moški KPD na Loškem gradu med leti 1948–1958. *(hrani Loški muzej)*

Uršulinke so svoje vzgojno-izobraževalno poslanstvo nemoteno opravljale vse do 1. svetovne vojne. Škofja Loka v tem obdobju ni bila neposredno na frontni črti, imela je zgolj zaledno funkcijo. Leta 1915 je prostore notranje uršulinske šole na Loškem gradu zasedla vojska. Tu so odprli vojno bolnišnico, kamor so dovažali ranjene vojake s Soške fronte. Notranja šola se je začasno preselila v zgornje nadstropje zunanje šole, ukinjena sta bila tudi oba otroška vrtca. Kljub temu, da je bila šolska dejavnost na Loškem gradu začasno okrnjena, je prišlo do nekakšnega sožitja med vojaško bolnico in samostanskimi šolami. Dekleta so izdelovala darila za ranjence, pripravljala proslave in nabožne igre.¹⁴

Po 1. svetovni vojni so uršulinke nadaljevale vzgojno in šolsko delo vse do leta 1941, ko so Nemci zasedli grad in samostan, zaplenili premoženje, sestre pa pregnali iz Škofje Loke. V gradu so nastanili urade okupacijske oblasti.

Po osvoboditvi je Loški grad zasedla slovenska OZNA. V času od maja do avgusta 1945 je bilo na gradu prehodno zbirno taborišče za transporte zajetih slovenskih domobrancev in tistih, ki so jih Angleži vračali iz ujetniškega taborišča v Vetrinju pri Celovcu na avstrijskem Koroškem. Na gradu so bila prva zaslišanja, v okolici gradu in Škofje Loke pa tudi izvensodni poboji.¹⁵

Po avgustu 1945 na Loški grad naselijo nemške vojne ujetnike (sl. 17) in organizirajo vojaško bolnišnico.

Po odhodu nemških vojnih ujetnikov (1948) se je na Loškem gradu naselil kazenskopoboljševalni dom (KPD). Jetniki so bivali na gradu (sl. 18) in hodili na delo v tovarno kovinarske, elektro in čevlarske stroke – MOTOR v Vincarjih – nekdanjo Thalerjevo tekstilno tovarno.

Uršulinke se po vojni na Loški grad niso več vrnile, prav tako niso mogle obnoviti šolske dejavnosti, saj je bila ta po novem povsem v pristojnosti države. Vrnile so se zgolj v samostan, ki pa jim ga je nova poveljna oblast leta 1954 z odlokom o razlastitvi odvzela skupaj z vsemi drugimi nepremičninami.¹⁶ S pritožbami niso uspele, zato so se morale leta 1961 dokončno izseliti iz Škofje Loke.

Z ukinitvijo kazenskopoboljševalnega doma na Loškem gradu (1958) je grad v upravljanje prevzela Občina Škofja Loka in leta 1959 je v prostorih gradu začel z delom Loški muzej.

14 Jamar-Legat, *Loško šolstvo od 1900 do 1941*, str. 162.

15 Zavadlav, *Sužnjeposestniško kapitalistično gospodarstvo Udbe za Slovenijo*, str. 83.

16 Kolar, *Uršulinke in njihove ustanove v času totalitarnih družbenih razmer na Slovenskem*, str. 132. V.: *Tristo let Ljubljanskih uršulink*.

LITERATURA:

- Bizjak, Matjaž (ur.): *Blaznikov zbornik. Znanstveni prispevki s simpozija ob dvesto letnici sekularizacije freisinške in briksenske posesti na Slovenskem*. Ljubljana : Založba ZRC, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2005.
- Blaznik, Pavle: *Srednjeveški urbarji za Slovenijo. 4. zvezek: Urbarji freisinške škofije*. Viri za zgodovino Slovencev. Ljubljana : SAZU, 1963.
- Blaznik, Pavle: Zgodovinski razvoj freisinškega Loškega gospostva. *Loški razgledi* 19, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1972, str. 15–47.
- Blaznik, Pavle: *Škofja Loka in loško gospostvo (973–1803)*. Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1973.
- Gorišek, Doroteja: Škofjeloški grad. Ob stoletnici adaptacije gradu. *Loški razgledi* 40, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1993, str. 15–30.
- Jamar-Legat, Jeja: Loško šolstvo v drugi polovici 19. stoletja. *Loški razgledi* 18, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1971, str. 80–86.
- Jamar-Legat, Jeja: Loško šolstvo od 1900 do 1941. *Loški razgledi* 19, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1972, str. 160–169.
- Kogoj, Marija Jasna (ur.): *Tristo let Ljubljanskih uršulink. Zgodovina samostana, njegovih šol in kulturnih dejavnosti*. Ljubljana : Družina, 2002.
- Kogoj, Marija Jasna: *Uršulinke in njihovo vzgojno poslanstvo*. Ljubljana : Družina, 2006.
- Kolar, Bogdan: Uršulinke in njihove ustanove v času totalitarnih družbenih razmer na Slovenskem. V: *Tristo let ljubljanskih uršulink*. Ljubljana : Družina, 2002, str. 115–135.
- Kos, Franc: *Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku, 5. knjiga (1201–1246)*, Ljubljana : Leonova družba, 1928.
- Likar, Darko: Nova odkritja na Loškem gradu ob prenovi starega vhoda. *Loški razgledi* 55, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2009, str. 61–76.
- Makarovič, Gorazd: Grad Vodriž – spomenik zgodnjegotske viteške stanovanjske kulture. *Etnolog* 1 (LII), Ljubljana : SEM, 1991, str. 30–80.
- Makarovič, Gorazd: Pričevanje gotskega stolpa Koblja o stanovanjski kulturi. *Etnolog* 5 (LVI), Ljubljana : SEM, 1995, str. 143–206.
- Pokorn, Franc: Loka. *Dom in svet*, letnik VII, št. 5, Ljubljana : Katoliška tiskarna, 1894.
- Reisp, Branko: *Škofjeloški grad*. Kulturni in naravni spomeniki Slovenije 130, Maribor : Obzorja 1984.
- Simonič, Primož: Spominski plošči o potresu leta 1511. *Loški razgledi* 11, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1964, str. 208–210.
- Stopar, Ivan: *Grajske stavbe v osrednji Sloveniji. I. Gorenjska. Knjiga 3: Med Polhovim Gradcem in Smednikom*. Ljubljana : Viharnik, 1998.
- Stopar, Ivan: *Svet viteštva. Življenje na srednjeveških gradovih na Slovenskem*. Ljubljana : Viharnik, 2005.
- Štukl, France: Inventar škofjeloškega gradu iz leta 1315. *Loški razgledi* 11, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1964, str. 205–208.
- Štukl, France: Gradivo za stavbno zgodovino Loškega gradu. *Loški razgledi* 14, Škofja Loka :

Muzejsko društvo, 1967, str. 61–67.

Zahn, Josef: *Codex diplomaticus Austriaco–Frisingensis, Fontes rerum Austriacarum. II. Abteilung.* Diplomataria et acta. Oesterreichische Geschichts-Quellen, XXXI. Band. Wien, 1870.

Zahn, Josef: *Codex diplomaticus Austriaco–Frisingensis, II. Band, Fontes rerum Austriacarum. II. Abteilung.* Diplomataria et acta. Oesterreichische Geschichts-Quellen, XXXV. Band. Wien, 1871.

Zahn, Josef: *Codex diplomaticus Austriaco–Frisingensis, III. Band, Fontes rerum Austriacarum. II. Abteilung.* Diplomataria et acta. Oesterreichische Geschichts-Quellen, XXXVI. Band. Wien, 1871.

Zavadvav, Zdenko: *Sužnjeposestniško kapitalistično gospodarstvo Udbe za Slovenijo : prispevki za raziskovanje.* Ljubljana : samozaložba, 2005.

Summary

Loka Castle through the centuries

The beginnings of Loka Castle date back to the second half of the 12th century. A mention from 1202 of a strongly fortified castle in Loka probably refers to Loka Castle. Around 1270, the seat of the stewards was moved there from the nearby Upper Tower on Krancelj.

The main residential building of the original Loka Castle was a multi-storey tower with a square ground plan, which, for the sake of added security and the need for numerous auxiliary buildings, was surrounded with walls within a protected courtyard space, probably already at the beginning of the 13th century.

On 26 March 1511, the original Loka Castle was struck by an earthquake. It was restored between 1513 and 1527 under the guidance of the enterprising Bishop Filip. Since it retained the old medieval plan even after the post-earthquake restoration, it can be concluded that the original castle complex was not demolished but only repaired and improved in the spirit of the new time. The central residential building thus remained a renovated square multi-storey tower, surrounded by walls and strengthened with towers at all four corners.

Over the following 200 years, only the most urgent maintenance work was carried out on the castle, so the teeth of time increasingly gnawed at the castle buildings. The condition was worsened still further by an earthquake in 1691. Bishop Janez Francišek therefore decided on a thorough building intervention in 1716-1722. During this period, the northern and eastern castle wings were renovated and rebuilt, and the appearance of the castle then remained unchanged right up to the end of the 19th century.

With the disestablishment of the Loka estates in 1803, Loka Castle also came into state hands. The Austrian authorities moved various offices here – the tax court and land register. In 1870, the castle was bought by Fidelis Terpinč, who left it to his adopted daughter Emilija, and in 1890 her three daughters sold it to the Ursuline monastery in Škofja Loka. The new owners had the central tower in the courtyard

demolished and thoroughly rebuilt and renovated the entire castle in line with their needs, giving it today's appearance. An Ursuline upbringing and education institute began to function in the renovated castle building, which worked right up to the beginning of the Second World War, when, with the occupation of the castle, the Germans housed the office of the occupation authorities here and expelled the sisters from Škofja Loka. After liberation, the castle was seized by the Slovene OZNA (Department for National Protection) and from May to August 1945 there was a transit collection camp here for captured and returned Slovene home guards. From August 1945, German prisoners of war were housed in the castle and a military hospital was also organised. After the departure of the German prisoners of war in 1948, the premises of Loka Castle were occupied by a penal correctional home, which remained here until its abolition in 1958. The following year, the Municipality of Škofja Loka took over management of the castle and Loka Museum began to function in it.

Rodbina Stanonik na loškem ozemlju do konca 19. stoletja (2. del)

Izveček

V prispevku prikazujemo zgodovinski razvoj rodbine Stanonik na loškem ozemlju do konca 19. stoletja. Prvi Stanoniki, ki po vsej verjetnosti izvirajo iz soseske sv. Lenarta v polhograjski župniji, so na loško ozemlje prišli kot gostači v prvi polovici 17. stoletja. Leta 1679 se je v koroškem uradu, na kmetiji v Valterskem Vrhu, nastanil Jakob, sin Janeza Stanonika, ki dal tej domačiji tudi ime pri Jakobcu. Njegovi potomci so se v naslednjih, nekaj več kot 200 letih, naselili v Bodovljah, Breznici pod Lubnikom, Brodeh, Bukovem Vrhu, na Gabrški Gori, v Gorenji Žetini, Kremeniku, Logu nad Škofjo Loko, na Planici, v Podobenu, Retečah, Sestranski vasi, Sopotnici, Stari Loki, pri Sv. Barbari in Zmincu. V sestavku so prikazane njihove sorodstvene povezave.

Abstract

The Stanonik family on Loka territory until the end of the 19th century (Part 2)

The contribution presents the historical development of the Stanonik family on Loka territory until the end of the 19th century. The first Stanoniks, who probably came from the St. Leonhard hamlet in Polhov Gradec parish, arrived on Loka territory as tenants in the first half of the 17th century. In 1679, Jakob, son of Janez Stanonik, resided in a farm in the village of Valterski Vrh, in the Carinthia district, and called his house Pri Jakobcu (At Jakob's). Over the course of the next more than 200 years, his descendants settled in the following villages: Bodovlje, Breznica pod Lubnikom, Brode, Bukov Vrh, Gabrška Gora, Gorenja Žetina, Kremenik, Log nad Škofjo Loko, Planica, Podobeno, Reteče, Sestranska vas, Sopotnica, Stara Loka, Sv. Barbara and Zminec. The paper presents their genealogical links.

Jakobcova rodbina

Kot smo videli v prvem delu sestavka¹ so se od soseske pri sv. Filipu in Jakobu v Valterskem Vrhu Stanoniki razselili po loškem ozemlju. Najprej so leta 1733 prišli v starološko sosesko sv. Gabrijela na Planici in od tam 1782 k sv. Juriju v Staro Loko. Od Jakobca so šli 1752 v sosesko Marijinega vnebovzvetja v Malenskem Vrhu v poljanski župniji, 1759 v sosesko sv. Petra v Bodovljah, od tam 1863 k Sv. Barbari in 1870 v Reteče. Potem so šli Jakobci 1783 k sv. Florjanu v Sopotnico in 1793 v Kremenik v poljansko župnijo, od tam pa okoli 1820 v Podobeno in 1877 v Bukov Vrh. Dalje so šli od Jakobca 1794 v bližnji Log nad Škofjo Loko, od tam 1821 v sosesko sv. Tomaža v Brodeh, dalje 1847 v Breznico pod Lubnikom in 1874 še v Sestransko vas v poljansko župnijo. Leta 1829 so se od Jakobca naselili tudi v sosesko sv. Primoža na Gabrško Goro.

Planica

Šoštarjeva domačija na Planici, št. 6 ob cesti v Dolini. Hiše danes ni več. (ARS, AS 176, L126/5)

Stanoniki so se od Jakobca iz Valterskega Vrha najprej naselili na Planici v starološki župniji.²

Jurij Stanonik (*1698, †1768) med 1733 in 1763. K Šoštarju na Planico, št. 6 v starološki soseski sv. Gabrijela se je 1733 priženil *Jurij Stanonik* (*1698 v Valterskem Vrhu, †1768), sin Jakobcovega Jakoba (*1653) in Magdalene (* okoli 1660). Poročil se je s *Špelo Berdnik* (* okoli 1710, †1771), hčerjo Antona. V poročni knjigi je Jurijev priimek zapisan kot Schnovnickh. V zakonu je bilo deset otrok: Jera (*1740), Marija (*1742), Helena (*1743), Urša (*1744), Tomaž (*1745), Marija (*1748),

Jakob (*1750), Marjeta (*1752, †1752), Anton (*1753, †1837 v Stari Loki, št. 30) in Špela (*1756, †1758). Sin Anton se je 1782 poročil z Marijo Šifrer in se naselil pri Binšarju v Stari Loki (glej **Stara Loka**).

Marija Stanonik por. Pušar (*1748, † okoli 1798) med 1763 in okoli 1798. Jurijeva hči *Marija* (*1748) je ostala doma in se je 1763 poročila z *Gregorjem Pušarjem*, sinom Janeza. Marija je umrla že pred letom 1799. Po Marijini smrti se je Gregor 1799 drugič poročil z Nežo Hribernik, hčerjo Mateja. Imela sta le hčer Nežo (*1801), nato pa je Gregor umrl.

Andrej Stanonik (*1776) med 1803 in 1854. Vdova Neža se je 1803 v Stari Loki poročila z *Andrejem Stanonikom* (*1776 v Bodovljah, št. 7), sinom Matije (*1729 v Valterskem Vrhu, †1805 v Bodovljah, št. 7) in Urše roj. Okorn (* okoli 1734 pri

1 Šilc, Rodbina Stanonik, str. 32–45.

2 NŠAL, ŽA Stara Loka, š. 1, SA 1774–1884.

Andreju nad Zmincem). Imela sta tri otroke: Marijo (*1804), Janeza (1808) in Mateja (*1809).

Matej Stanonik (*1809, †1887) med 1854 in 1882. Andrejev sin *Matej* se je 1854 poročil z *Nežo Dolinar* (*1822 na Planici, †1883). Imela sta tri otroke: dvojčka Janeza (*1854, †1940) in Marijo (*1854, †1856) ter ponovno Marijo (*1858, †1946 v Virlogu, št. 3), ki se je 1881 poročila z Jurijem Završnikom v Virlog, št. 3.

Janez Stanonik (*1854, †1940) od 1882. Domačijo je prevzel sin *Janez*, ki se je 1882 poročil z *Marijo Jurčič* (*1854 na Križni Gori, št. 12), hčerjo Janeza in Maruše roj. Dobre. Imela sta sedem otrok: Janeza (*1883), Antona (*1884, †1941), ki se je 1919 v Bukovščici poročil s Francko Hamoni, Marijo (*1886, †1912), Jakoba (*1888, †1890), Mino (*1890, †1891), Franceta (*1893, †1894) in Francko (*1895, †1930).

Gorenja Žetina

Leta 1752 so se Jakobcovi naselili tudi v poljanski župniji, v soseski Marijinega vnebovzetja v Malenskem Vrhu.³

Matej Stanonik (*1721, †1763) med 1752 in 1778. V sosesko Marijinega vnebovzetja v Malenskem Vrhu (verjetno v Gorenjo Žetino) se je 1752 priženil Jakobcov *Matej Stanonik* (*1721 v Valterskem Vrhu, †1763), sin Valentina (*1701 v Valterskem Vrhu, †1780 v Valterskem Vrhu, št. 1) in Jere roj. Sušnik (*1698 na Setniku, †1779 v Valterskem Vrhu, št. 1). Poročil se je z *Marjeto Možina*, hčerjo Primoža. Imela sta pet otrok: Luka (* okoli 1753, †1820), Andreja (*1755), Mateja (*1758, †1759), Jero (*1760, †1760) in Špelo (*1761).

Luka Stanonik (* okoli 1753, †1820) med 1778 in 1819. Matejev sin *Luka* se je 1778 omožil k Primcu v Gorenjo Žetino, št. 9, z *Nežo Demšar* (*1754), ki ji je oče Mihael tik pred poroko (30. januarja 1778) tudi izročil kmetijo. Luka in Neža sta imela štiri otroke: Jero (*1779), Marijo (*1781), Mateja (*1783, †1784) in Nikolaja (*1784).

Marija Stanonik por. Peternel (*1781) med 1819 in 1845. Posest je z izročilno pogodbo 27. januarja 1819 prešla v roke hčerke *Marije*, ki se je omožila s *Primožem Peternelom* (*1795 v Koprivniku, št. 12), sinom Valentina in Jere roj. Eržen. Poroka je bila 20. septembra 1819 v Malenskem Vrhu. Posestvo je nato oktobra 1845 prevzel sin France Peternelj (*1821), leta 1883 so posestvo prisodili njegovemu sinu Janezu (*1858).

Primcova domačija sredi vasi v Gorenji Žetini, št. 9. Hiša je bila med 2. svetovno vojno požgana, sedaj Gorenja Žetina, št. 10, priimek Peternelj. (ARS, AS 176, L255/3)

3 ZAL-ŠKL, ŠKL 364, t. e. 4, k. V; NŠAL, ŽA Poljane nad Škofjo Loko, š. 1, SA 1759-1842.

Bodovlje

Iz Valterskega Vrha so se Stanoniki naselili tudi v kajži pri Žabnikarju v Bodovljah, kjer so živeli med leti 1759 in 1870.⁴

Matija Stanonik (*1729, †1805) med 1759 in 1788. Pri Žabnikarju v Bodovljah, št. 7, sta se po poroki, ki je bila leta 1759 v Škofji Loki, naselila *Matija Stanonik* (*1729 v Valterskem Vrhu, †1805), sin Valentina (*1701 v Valterskem Vrhu, †1780 v Valterskem Vrhu, št. 1) in Jere roj. Sušnik (*1698 na Setniku, †1779 v Valterskem Vrhu, št. 1) ter *Urša Okorn* (* okoli 1734 pri Andreju nad Zmincem), hči Jurija. Rodilo se ima je osem otrok: Martin (*1762), Gregor (*1765), Simon (* okoli 1767, †1817), Janez (*1770), Primož (*1773), Andrej (*1776), Matej (*1779, †1785) in Marija (*1782, †1849 na Črnem Vrhu, št. 22). Hči Marija se je 1805 omožila z Jernejem Kržišnikom (*1777) na Črni Vrh, št. 22. Sin Andrej (*1776) se je 1803 poročil z Nežo Hribernik vdovo Pušar in se naselil pri Šoštarju na Planici v staro-loški župniji (glej **Planica**).

Simon Stanonik (* okoli 1767, †1817) med 1788 in 1824. Matijev sin *Simon* je 8. marca 1788 prevzel domačijo in se deset let kasneje, 1798, v Škofji Loki poročil z *Marijo Lipič* (*1775, †1844), hčerjo Jakoba. Imela sta devet otrok: Barbaro (*1798), Uršo (*1800, †1873 v Bodovljah, št. 10), Jakoba (*1802, †1878), Marijo (*1805, †1889), Jurija (*1807, †1809), Mino (*1809), Heleno (*1812, †1892), Luka (*1814, †1814) in Katarino (*1815). Kar štiri Simonove hčere so imele nezakonske otroke. Urša je imela tri nezakonske otroke: Franceta (*1823), Jurija (*1831, †1909 v Retečah, št. 13) in Volbenka (*1837, †1838). France se je 1863 poročil z Marijo Jenko in se naselil v Dolinski mlin pri Sv. Barbari (glej **Sv. Barbara**), Jurij se je 1870 poročil z Nežo Jazbec in se naselil v Retečah (glej **Reteče**). Naslednja

Simonova hči Marija je imela tri nezakonske otroke: Gašperja (*1831), Jerneja (*1846, †1847 v Zmincu, št. 21) in Lovrenca (*1848) in je kot beračica živela v Bodovljah, št. 12. Sin Lovrenc se je 1880 poročil z Jero Sušnik, s katero sta kot gostača živela v Zmincu in Brodeh (glej **Zminec**). Prav tako je imela tri nezakonske otroke Mina, in sicer: Jurija (*1838), Jakoba (*1842) in Valentina (*1847). Četrta hči Helena pa je imela nezakonskega sina Adama (*1833, †1835 v Breznici, št. 1).

Žabnikarjeva kajža v Bodovljah, št. 7, tik ob Poljanščici, blizu cerkve sv. Petra. Koča je bila podrta in je sedaj ni več. (ARS, AS 176, L261/2)

4 ZAL-ŠKL, ŠKL 364, t. e. 5, k. VI; NŠAL, ŽA Župnija Škofja Loka, š. 2, SA 1762-1885.

Jakob Stanonik (*1802, †1878) med 1824 in 1870. Najstarejši Simonov sin *Jakob* je prevzel domačijo 13. decembra 1824 in se 27. januarja 1845 v Škofji Loki poročil z *Jero Svolfšak* (*1822). Rodilo se ima je sedem otrok: Nikolaj (*1845), Marija (*1847, †1858), Marija (*1850), ki se je 1882 poročila z Janezom Ambrožičem iz Zminca, št. 3, Marjana (*1852, †1858), Ivanka (*1855, †1858), Marija (*1859) in Marjana (*1862). Posestvo je 12. januarja 1870 prevzel France Bernik (*1845 v Bodovljah, št. 8), ki se je 1873 poročil z Mino Fojkar (*1843 pri Ožboltu nad Zmincem, št. 19) in nato 1878 z Ano Alič (*1845 v Vinharjah, št. 1)

Stara Loka

Anton Stanonik (*1753, †1837) med 1782 in 1822. *Anton Stanonik* (*1753 na Planici), sin Jurija (*1698 v Valterskem Vrhu, †1768 na Planici) in Magdalene (* okoli 1660) s Planice, se je naselil pri Binšarju ob farni cerkvi sv. Jurija v Stari Loki, št. 30 (kasneje št. 49). Tu se je 1782 poročil *Marijo Šifrer* (*1755 v Žabnici, † okoli 1790), hčerjo Urbana in Jere roj. Cegnar. Anton in Marija sta imela štiri otroke: Katarino (*1783), Antona (*1785), Jerneja (*1787, †1787) in Marijo (*1788, †1861 na Godešiču, št. 15). Po smrti žene Marije se je Anton 1791 drugič poročil, in sicer z *Marijo Križaj* (* okoli 1770), hčerjo Gregorja. Imela sta štiri otroke: Špelo (*1792), Jerneja (*1794), Marijo (*1796, †1846) in Mateja (*1798, †1873). Hči Marija (*1788) iz prvega zakona se je okoli 1812 poročila s Simonom Krmeljem (*1785, †1863 na Godešiču, št. 15), s katerim sta se naselila na Godešiču, št. 15.

Binšarjeva kajza v Stari Loki, št. 49, tik ob mežnariji za farno cerkvijo sv. Jurija. Sedaj Stara Loka 64, kjer ima starološka župnija večnamensko Jurjevo dvorano. (ARS, AS 176, L129/7)

Matej Stanonik (*1798, †1873) med 1822 in 1873. Antonov sin iz drugega zakona *Matej*, ki je bil tkalec, se je 1819 v Škofji Loki poročil z *Jero Gradišnik* (*1796 v Karlovcu, št. 4, †1870), hčerjo Antona in Helene roj. Osterc. Matej je dobil domačijo, tretjinsko kmetijo, z izročilno pogodbo leta 1822.⁵ Matej in Jera sta imela osem otrok: Valentina (*1821, †1904), Franceta (*1823), Mico (*1827, †1898 v Škofji Loki, št. 23), ki se je 1871 omožila z vdovcem Jurijem Hafnerjem (*1813 v Stari Loki, št. 37) k Jamniku v Staro Loko, št. 37, Mino (*1830, †1890), Tomaža (*1831, †1871), Ano (*1835, †1901), Nikolaja (*1837, †1917 v Ljubljani) in Ivanko (*1840, †1905). Sin Nikolaj je 1861 postal učitelj in do 1878 služboval v Starem trgu pri Ložu, nato v Šmartinu pri Kranju in od 1892 kot nadučitelj v Selcih. Bil je tudi član Vdovskega učiteljskega društva⁶ in zastopnik učiteljstva v okrajnem šolskem svetu v Kranju. Med njegovim učiteljevanjem v Starem trgu ga

5 Štukl, *Knjiga hiš Stara Loka*, str. 186.

6 Zborovanje šolskih društev, str. 328.

je 1875 časopis *Laibacher Schulzeitung* v članku »Klerikale Fanatike« v zvezi z volitvami v Kranjsko trgovsko zbornico lažnivo napadel češ, da je on tropo nemirnežev, ki še pravice voliti niso imeli v obrtniškem oddelku, našuntal, da so davkarskemu diurnistu iz Črnomlja legitimacije, katere je od volilcev dobil, pobrali s silo in ga imenoval kot nekdanjega cerkovnika, čeprav je bilo takrat na Kranjskem malo učiteljev, ki niso bili cerkovniki.⁷ Zgodba se je končala tako, da ga je sodišče v Novem mestu oprostilo.⁸ Umrl je 14. aprila 1917 v Ljubljani.⁹

Valentin Stanonik (*1821, †1904) med 1873 in 1896. Matejev sin *Valentin* je z notarsko izročilno pogodbo prejel po očetu posestvo 1873, za tem pa je 1896 z izročilno pogodbo prešlo na Marijo Mejač.

Sopotnica

Mežnar v Sopotnici, št. 5, ob cerkvi sv. Florijana. Sedaj Sopotnica, št. 5 in priimek Habjan. (ARS, AS 176, L240/6)

Na Mežnarjevi domačiji ob cerkvi sv. Florijana pod gričem Kucljem (590 m), sledimo Jakobcove Stanonike od 1783 do 1849.¹⁰

Marija Krajnik por. Stanonik (* okoli 1760, †1829) med 1778 in 1821. K Mežnarju v Sopotnico, št. 5, se je ob koncu 18. stoletja (1783) od Jakobca iz Valterskega Vrha priženil *Matija Stanonik* (*1764 v Valterskem Vrhu, št. 1, †1837), sin Jožefa (*1731 v Valterskem Vrhu, †1807 v Valterskem Vrhu, št. 1) in Urše roj. Vodnik (*1742 v Valterskem Vrhu). Poročil se je z *Marijo Krajnik* (* okoli 1760 v Sopotnici, †1829), verjetno hčerko Janeza, ki je posest prevzela konec leta 1778. Imela sta šest otrok: Luka (*1784), Marijo (*1787, †1868), Gregorja (*1789, †1819), Jero (*1792), Marijo (*1794, †1864 v Stanišah, št. 5) in Nežo (*1796, †1870). Marija se je 1819 poročila z Andrejem Krmeljem h Krmelju v Staniše, št. 5.

Neža Stanonik por. Potočnik (*1796, †1870) med 1821 in 1849. Matijeva hči *Neža* je pred poroko leta 1821 prevzela posestvo; omožila se je z *Gregorjem Potočnikom* (*1797 v Krivem Brdu, št. 1), sinom Antona in Marjete roj. Debeljak. Posestvo je za tem 1849 prešlo na njenega sina Janeza. Ta se je 1860 poročil s Katarino Mezek (*1832).

7 »Laibacher Schulzeitung«, str. 52.

8 Gosp. učitelj Stanonik, str. 349.

9 Kranjske vesti, str. 5.

10 ZAL-ŠKL, ŠKL 364, t. e. 1, k. VII; NŠAL, ŽA Župnija Škofja Loka, š. 1, SA 1751-1876.

Kremenik

Pri Perku v Kremeniku, št. 6 je bila cela kmetija podložna loškemu gospodstvu. Tja so se leta 1793 naselili prvi Stanoniki iz Valterskega Vrha.¹¹

Marija Miklavč por. Stanonik (*1774, †1849) med 1793 in 1840. K Perku se je ob koncu 18. stoletja od Jakobca iz Valterskega Vrha priženil **Tomaž Stanonik** (*1771 v Valterskem Vrhu, št. 1, †1851), sin Jožefa (*1731 v Valterskem Vrhu, †1807 v Valterskem Vrhu, št. 1) in Urše roj. Vodnik (*1742 v Valterskem Vrhu). Poročil se je z **Marijo Miklavč** (*1774 v Kremeniku, št. 6, †1849), hčerko Martina (*1733 v Vinharjah, †1792 v Kremeniku, št. 6) in Marije roj. Oblak (*1738 v Kremeniku). Hči Marija je pred poroko 1793 prevzela posestvo, verjetno po svoji materi Mariji roj. Oblak, saj je v zemljiški knjigi zapisana kot Mina Oblak por. Stanonik (Stalounig). Tomaž in Marija sta imela enajst otrok: Tomaža (*1793, †1806), Gašperja (*1796, †1801), Mateja (*1799, †1874 v Podobenu, št. 3), Marijo (*1803, †1806), Uršo (*1805, † v Črnem Vrhu, št. 23), Nikolaja (*1808, †1873), Marijo (*1812, †1875 v Črnem Vrhu, št. 59), Ano (*1813), Andreja (*1815, †1815), Luka (*1816, †1888) in Špelo (*1821). Sin Matej se je poročil z Nežo Peternel in se priženil h Košaku v Podobeno (glej **Podobeno**), hči Urša se je 1825 omožila v Črni Vrh, št. 23 k Luku Osredkarju, hči Marija se je 1837 omožila v Črni Vrh, št. 59 k Antonu Burjeku, Špela pa se je 1840 omožila v Hotovljo, št. 20 k Valentinu Jamšku.

Kmetija pri Perku v Kremeniku, št. 6.,
zadaj gozd v Stanovniku. Sedaj Kremenik,
št. 4, priimek Stanonik. (ARS, AS 176, L31/6)

Nikolaj Stanonik (*1808, †1873) med 1840 in 1873. Sin **Nikolaj** je prevzel posestvo 1840 in je bil dolžan ob prevzemu bratu Luku izplačati 100 goldinarjev, sestri Špeli pa 300 goldinarjev in naturalije. Nikolaj se je tega leta poročil z **Ano Demšar** (*1813 v Bukovem Vrhu, št. 21, †1881), hčerko Jurija (*1792 v Bukovem Vrhu, št. 21, †1872 v Bukovem Vrhu, št. 21) in Špele roj. Osredkar (*1790 na Črnem Vrhu, št. 23). Imela sta šest otrok: Antona (*1841), Franceta (*1842), Nežo (*1844), Valentina (*1846), Jakoba (*1848, †1937) in Marijo (*1852, †1927 v Golem Vrhu, št. 3). Hči Neža se je 1873 omožila v Zadobje, št. 14 k Blažu Bozovičarju, sin Valentin se je poročil z Jero Jelovčan in si je zgradil novo hišo v Bukovem Vrhu (glej **Bukov Vrh**), hči Marija pa se je 1874 omožila v Goli Vrh, št. 3 k Pavlu Koširju (*1849 v Lučinah, št. 6, †1932 v Golem Vrhu, št. 3).

Jakob Stanonik (*1848, †1937) od 1882. Nikolajev sin **Jakob** se je 1875 poročil z **Uršo Oblak** (*1853 v Bukovem Vrhu, št. 5), hčerko Ignaca (*1821 v Bukovem Vrhu, št. 5, †1879 v Bukovem Vrhu, št. 5) in Marije roj. Dolenc (*1814 v Četeni

11 ZAL-ŠKL, ŠKL 364, t. e. 4, k. V; NŠAL, ŽA Poljane nad Škofjo Loko, š. 1, SA 1759-1842.

Ravni, †1867 v Bukovem Vrhu, št. 5). Jakob je 1882 tudi prevzel posestvo. V zakonu je bilo devet otrok: Marija (*1875, †1917 v Todražu, št. 3), Matej (*1877, †1916), France (*1880, †1962 v Vinharjah, št. 8), Valentin (*1882, †1957 v Kremeniku, št. 4), Andrej (*1883, † po 1904 v ZDA), Ana (*1886, †1943 v Žirovskem Vrhu sv. Urbana, št. 22), Francka (*1889, †1972 na Dolenji Dobravi, št. 23), Marjana (*1890, †1896) in Jera (*1893, †1987 v Zadobju, št. 16). Najstarejša hči Marija se je poročila s kovačem in mlinarjem Mihaelom Selakom v Todraž, št. 3, sin Matej se je oženil k Mariji Jelovčan v Dolenčice, št. 10, France se je poročil z Marjano Dolenc iz Vinharjev, št. 3, sin Andrej je 1904 odšel v ZDA, hči Ana se je 1910 poročila z Andrejem Erženom, Francka se je poročila s kovačem in mlinarjem Mihaelom Selakom v Todraž, št. 3, vdovcem svoje sestre Marije, Jera pa se je poročila s Francetom Kržišnikom iz Vinharjev, št. 10 in si ustvarila dom v Zadobju. Domačijo je prevzel sin *Valentin*, ki se je poročil s *Francko Štucin* (*1894 v Žirovskem Vrhu sv. Urbana, št. 4, †1963 v Kremeniku, št. 4), hčerko Franceta (*1855 v Podgori, št. 12, †1915 v Žirovskem Vrhu sv. Urbana, št. 4) in Marije roj. Oblak (*1852 v Gorenji vasi, †1918 v Žirovskem Vrhu sv. Urbana, št. 4). Valentin in Francka sta imela deset otrok.

Pri Perku v Kremeniku, št. 6. Slikano pred 2. svetovno vojno; portal iz 1842 in inicialkama M. S. (Miklavž tj. Nikolaj Stanonik) je še vedno ohranjen. (*osebni arhiv Ivana Stanonika*)

Log nad Škofjo Loko

Pri Mlinarju v Logu, št. 4 je bila tretjinska kmetija, in mlin z dvema mlinskima kamnoma, ki je bila podložna župnijski cerkvi sv. Martina v Poljanah. Tja se je ob koncu ob 18. stoletja priženil Ignac Stanonik od Jakobca iz Valterskega Vrha.¹²

Ignac Stanonik (*1769, †1852) med 1794 in 1832. Leta 1794 se k Mlinarju priženil *Ignac Stanonik* (*1769 v Valterskem Vrhu, št. 1, †1852), sin Jožefa (*1731 v Valterskem Vrhu, †1807 v Valterskem Vrhu, št. 1) in Urše roj. Vodnik (*1742 v Valterskem Vrhu). Poročil se je z *Magdaleno Debeljak* (* okoli 1770 v Logu, št. 4, †1844), vdovo po Valentinu Grošlju. Ignac in Marjeta sta imela šest otrok: Nežo

(*1796), ki se je poročila s Simonom Kržišnikom in živela v Gabrku, št. 2, Mateja (*1798), Marijo (*1801), ki se je 1834 omožila v Bukov Vrh, št. 13 k Juriju Kržišniku, Pavla (*1803, †1871), Martina (*1804, †1880 v Brodeh, št. 9), ki se je naselil v Brodeh in se prvič poročil s Špelo Oblak in drugič z Marijo Vodnik (glej **Brode**) ter Gregorja (*1807, †1876 v Logu, št. 1), ki se je 1847 poročil z Jero Štibelj (*1814, †1894), hčerjo Petra in Marije roj. Guzelj, vdovo po Primožu Jelovčanu iz Vinharjev, št. 10. Imela sta štiri otroke: Marjeto (*1847 v Vinharjih, št. 10, †1847 v Vinharjah, št. 10), Jurija (*1848, †1870 v Logu, št. 6), Gregorja (*1851 v Bačnah, št. 11, †1871 v Logu, št. 6) in Marijo (*1855 v Bačnah, št. 11), ki se je 1877 poročila z Matijo Arharjem v Zminec.

Pavel Stanonik (*1803, †1871) med 1832 in 1871. Sin *Pavel* je prevzel posestvo in mlin marca 1832 in se je 9. februarja 1835 v Škofji Loki poročil z *Marijo Košir* (*1814 v Logu, št. 9, †1884), hčerko Primoža (*1776, †1846 v Logu, št. 9) in Urše roj. Kisovic (*1785, †1849 v Logu, št. 9). Imela sta sedem otrok: Marijo (*1836, †1840), Gregorja (*1839, †1840), Marijo (*1841), Janeza (*1843, †1893 v Logu, št. 5), Franceta (*1845, †1913 v Sestranski vasi, št. 5), Marjano (*1848) in Jurija (*1851, †1861). Hči Marija se je poročila 1871 z Janezom Dolencem v Gorenjo vas, št. 23, hči Marjana pa se je 1876 omožila z Martinom Mrakom iz Loga, št. 10. Oče Pavel je obdeloval tudi njivo, ki je bila pod podružnično cerkvijo sv. Filipa in Jakoba v Valterskem Vrhu. V zemljiški knjigi združenih župniščnih prebend v Škofji Loki je navedeno, da je imela podružnica dve njivi, eno je obdeloval Pavel Stanonik in drugo Urh Arhar iz Loga, št. 2.

Mlinar v Logu nad Škofjo Loko, št. 4, kjer se Sovpat izliva v Poljanščico. Sedaj Log nad Škofjo Loko, št. 9 in priimek Stanonik. (ARS, AS 176, L267/2)

12 ZAL-ŠKL, ŠKL 364, t. e. 211, t. e. 229, I in t. e. 230, II; ZAL-ŠKL 1, t. e. 24, a. e. 214; NŠAL, ŽA Škofja Loka, š. 2, SA 1762-1885 in š. 3, SA 1799-1892.

Gospodarsko poslopje pri Mlinarju v Logu nad Škofjo Loko, št. 4 pred drugo svetovno vojno. (osebni arhiv Erazma Stanonika)

Kmetija pri Košaku v Podobenu, št. 3 je na desni strani vasi. Sedaj Podobeno, št. 3 in priimek Oblak. (ARS, AS 176, L199/5)

France Stanonik (*1845, †1913) med 1872 in 1874. Po smrti očeta Pavla je prešlo posestvo 1872 na sina *Franceta*, ki pa se je 1874 poročil s Francko Kržišnik in se priženil h Kalarju v Sestransko vas (glej **Sestranska vas**).

Janez Stanonik (*1843, †1893) od 1874. Domačijo je nato prevzel Francetov brat *Janez*, ki se je 1883 poročil z *Marijo Čadež* (*1856 v Delnicah, št. 14), hčerko Antona (*1820 v Logu, št. 11) in Neže roj. Lukančič (*1812 v Delnicah, št. 14). Imela sta pet otrok: Jurija (*1883, †1954), ki se je 1928 poročil s Katarino Rupar, Marijo (*1884, †1961), Janeza (*1886), Ano (*1888, †1956 v Škofji Loki), ki se je 1922 poročila s Tomažem Benedikom, ter Ivanko (*1890, †1974 na Vačah). Oče Janez je umrl 1893 v Logu, št. 5.

Podobeno

Matej Stanonik (*1799, †1874) med okoli 1820 in 1859. H Košaku v Podobeno, št. 3 se je naselil Perkov *Matej Stanonik* (*1799 v Kremeniku, št. 6, †1874), sin Tomaža (*1771 v Valterskem Vrhu, št. 1, †1851 v Kremeniku, št. 6) in Marije roj. Miklavč (*1774 v Kremeniku, št. 6, †1849 v Kremeniku, št. 6). Okrog leta 1820 se je poročil z *Nežo Peternel* (*1796, †1863), hčerjo Tomaža (*1763). Matej in Neža sta imela šest otrok: Nežo (*1822, †1835), Marijo (*1825), Jurija (*1828, †1899 na Volči, št. 1), Marijo (*1831, †1837), Katarino (*1834) in Antona (*1837). Sin Jurij se je 1853 v

Poljanah poročil z Ano Dolenc (*1832 na Volči, št. 9), hčerjo mežnarja Jerneja in Špele roj. Miklavč. Imela sta hčeri Marijo (*1854 na Volči, št. 1) in Marjano (*1860 na Volči, št. 1) ter sina Mateja (*1865 v Lomu nad Volčo, št. 18).

Anton Stanonik (*1837) od 1859. Posestvo je prevzel Matejev sin *Anton*, ki se je 1859 poročil z *Marijo Jesenko* (*1835 v Poljanah, št. 11), hčerjo Martina in Katarine roj. Čadež. Rodilo se jima je osem otrok: France (*1860), Janez (*1862, †1947 pri Lenartu nad Lušo), Marija (*1864, †1938 v Ljubljani), Marjana (*1866),

Jera (*1869, †1870), Jurij (*1871), Florijan (*1874, †1878) in Anton (*1877, †1948). Sin France se je 1886 poročil z Marjano Alič (*1858 na Trati, št. 17, †1938 v Poljanah), se naselil v Žabji vasi, št. 6 in imel štiri otroke: Janeza (*1887), Ano (*1892), Cirila (*1895) ter Franceta (*1901), drugi sin Janez je bil poročen z Ivanko Demšar in je živel pri Lenartu nad Lušo, št. 5, hči Marija se je 1882 poročila Urbanom Pintarjem (*1859 v Lovskem Brdu, št. 3), Marjana se je 1890 poročila k sosedu Juriju Dolencu (*1864 v Podobenu, št. 2, †1944 v Podobenu, št. 2) v Podobeno, št. 2, sin Jurij se je 1895 v Poljanah poročil s Katarino Miklavčič (*1876 v Lovskem Brdu, št. 2), hčerjo Mateja in Polone roj. Krek in se naselil v Lovskem Brdu, št. 2. Domačijo je prevzel sin *Anton*, ki se je poročil z *Marijo Možina* (*1881 v Dolencicah, št. 5, †1945). Imela sta enajst otrok.

Brode

V Brodeh so se naselili Stanoniki od Mlinarja iz Loga, ti pa so seveda potomci Jakobcovih iz Valterskega Vrha. Najprej so se naselili leta 1821 k Oblaku, od tam 1869 h Kožuhu in 1876 še k Brdarju.¹³

Špela Oblak vdova Žumer por. Stanonik (*1786, †1830) med 1818 in 1830. K Oblaku v Brode, št. 9 se je 1821 od Mlinarja iz Loga priženil *Martin Stanonik* (*1804 v Logu, št. 4, †1880), sin Ignaca (*1769 v Valterskem Vrhu, št. 1, †1852 v Logu, št. 4) in Magdalene roj. Debeljak (* okoli 1770 v Logu, št. 4, †1844 Logu, št. 4). Poročil se s *Špelo Oblak* (*1786 v Brodeh, št. 9, †1830), hčerko Gregorja in Neže roj. Križaj, vdovo po Primožu Žumru. Špela je prevzela posestvo 6. aprila 1818, pred poroko s Primožem. Po Primoževi smrti se je Špela 1822 drugič poročila z Martinom in imela z njim dva sinova: Jurija (*1825) in Mateja (*1827, †1901 v Zmincu, št. 3). Sin Jurij se je 1847 poročil z Marijo Sušnik iz Breznice, vdovo po Primožu Krmelju (glej **Breznica pod Lubnikom**), drugi sin Matej pa se je 49-letni poročil 1876 k Brdarju v Brode z Marijo Pintar, vdovo po Luku Vodniku (glej **Brode**). Kot kaže, sta oba sinova ostala brez potomstva.

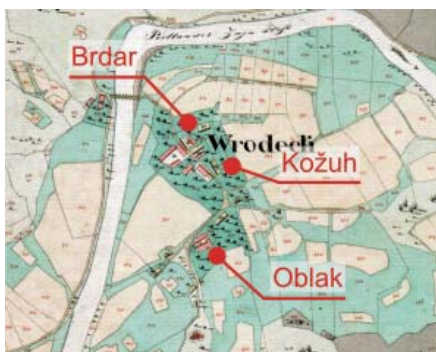
Martin Stanonik (*1804, †1880) med 1830 in 1880. Špela je marca 1830 umrla in julija 1830 je prešlo posestvo v **Martinove** roke. Leta 1831 se je Martin poročil z *Marijo Vodnik* (*1814 v Brodeh, št. 2, †1891), hčerko Mihaela in Neže roj. Debeljak. Martin je imel z Marijo še trinajst otrok: Gregorja (*1833, †1887 v Brodeh, št. 8), Janeza (*1834), Marijo (*1837), Uršo (*1839, †1890 v Gabrovem, št. 3), Antona (*1842, †1880), Martina (*1843), Jero (*1846, †1887 v Brodeh, št. 8), Marjano (*1849), Mino (*1850, †1851), Ignaca (*1854, †1858), dvojčka Franceta (*1854, †1855) in Ignaca (*1854, †1858) ter Ignaca (*1859, †1871). Sin Janez je umrl pri vojakah, hči Marija se je 1858 v Škofji Loki poročila s Francetom Šinkom (*1824 v Gabrovem, †1866 v Breznici, št. 21), vdovcem po Maruši Habjan (*1829, †1858) in se preselila k Mežnarju v Breznico, št. 21, hči Urša se je 1860 poročila

13 ZAL-ŠKL, ŠKL 364, t. e. 1, k. VII; ZAL-ŠKL, ŠKL 1, t. e. 24, a. e. 214; NŠAL, ŽA Škofja Loka, š. 2, SA 1762-1885 in š. 3, SA 1803-1892.

z Jakobom Volčičem (*1837, †1866 v Gabrovem, št. 3) in se preselila k Andercu v Gabrovo, št. 3, sin Anton se je poročil 1869 z Marijo Kumer in priženil h Kožuhu v Brode (glej **Brode**), hči Jera se je omožila 1882 z Gregorjem Dolinarjem (*1849 v Sopotnici, št. 1, †1886 v Brodeh, št. 8); živila sta pri Pavleču v Brodeh, št. 8, hči Marjana pa se je 1872 omožila z vdovcem Jurijem Fortunom s Trate, št. 27.

Martin Stanonik (*1843, †1906) od 1880. Na domačiji je rod nadaljeval sin *Martin*, ki se je 1880 v Škofji Loki poročil z *Marjano Sušnik* (*1855 v Breznici), hčerko Jakoba in Jere roj. Perko. Imela sta sedem otrok: Marjano (*1883, †1885), Janeza (*1885, †1920), ki se je 1909 v Poljanah poročil z Ano Debeljak (*1884 na Visokem nad Škofjo Loko, št. 2), Lovrenca (*1888, †1889), Ivanko (*1890), ki se je 1909 poročila z Jurijem Dolencem, Pavla (*1893, †1996), Marjano (*1895, †1896) in Francko (*1898, †1919).

***

Kmetije Oblak v Brodeh št. 9, Kožuh št. 4 in Brdar št. 3. Sedaj Brode št. 7 in priimek Zatlter, št. 4 in priimek Demšar ter št. 3 in priimek Prevodnik. (ARS, AS 176, L261/4)

Anton Stanonik (*1842, †1880) med 1869 in 1880. Od Oblaka h Kožuhu v Brode, št. 4 se je 1869 priženil *Anton Stanonik* (*1842 v Brodeh, št. 9, †1880 v Javorjah nad Poljanami), sin Martina (*1804 v Logu, št. 4) in Marije roj. Vodnik (*1814 v Brodeh, št. 2, †1891 v Brodeh, št. 9). Anton se 25. januarja 1869 v Škofji Loki poročil z *Marijo Kumer* (*1846 v Brodeh, št. 4), hčerko Ignaca in Neže roj. Kokelj. Imela sta šest otrok: Marjano (*1869, †1870), Katarino (*1870, †1871), Francko (*1872, †1941), Marjano (*1874, †1957), Jožefa (*1876) in Ivanko (*1878, †1879). Anton se je 20. januarja 1880 pri nekem ženitovanju prehladil in umrl za pljučnico v Javorjah nad Poljanami; Marija se je leto za tem, 1882, poročila z Antonom Demšarjem iz Loga nad Škofjo Loko, št. 13.

***

Matej Stanonik (*1827, †1901) od 1876. Leta 1876 se je 49-letni *Matej Stanonik* (*1827 v Brodeh, št. 9), sin Martina (*1804 v Logu, št. 4) in Špele roj. Oblak (*1786 v Brodeh, št. 9, †1830 v Brodeh, št. 9) poročil z Marijo Pintar (*1832 v Zmincu), vdovo po Luku Vodniku in se naselil pri Brdarju v Brodeh, št. 3, kamor se je 1863 prvič poročila Marija. V zakonu verjetno ni bilo potomcev. Oče Matej je umrl 1901 v Zmincu, št. 3.

Gabrška Gora

Stanoniki iz Valterskega Vrha so se na Gabrški Gori naselili leta 1829. Najprej k Mežnarju,¹⁴ kasneje pa še k Mežnarjevi kajži na Kališ.

Marija Debeljak por. Stanonik (*1811) med 1829 in 1865. K Mežnarju na Gabrško Goro, št. 10 se je 1829 od Jakobca iz Valterskega Vrha priženil *Janez Stanonik* (*1808 v Valterskem Vrhu, št. 1, †1883), sin Antona (*1780 v Valterskem Vrhu, št. 1, †1853 v Valterskem Vrhu, št. 1) in Jere roj. Vodnik (*1779 pri Sv. Barbari, št. 4, †1851 v Valterskem Vrhu, št. 1). Poročil se je z *Marijo Debeljak* (*1811 na Gabrški Gori, št. 9, †1870), hčerko Primoža (*1787 na Gabrški Gori, št. 9) in Neže roj. Likar. Marija je 6. februarja 1829 prevzela posestvo po svojem očetu Primožu. Janez in Marija sta imela trinajst otrok: Janeza (*1829), Marijo (*1831), Andreja (*1832), Jurija (*1834, †1890 na Gabrški Gori, št. 9), Jero (*1836, †1859), Jakoba (*1837), Mateja (*1838), Marijo (*1839, †1865), Matija (*1842, †1842), Marka (*1843), Petra (*1845, †1851), Marjano (*1847) in Heleno (*1852). Sin Andrej se je poročil z Marjeto Alič in se naselil v Breznici (glej **Breznica pod Lubnikom**), Jakob se je poročil z Marijo Alič (*1840) iz Podobena in je živel na Gabrški Gori, št. 9, Marko pa se je 1870 poročil s Katarino Rajgelj iz Sr. Bitenj, št. 66. Hči Marjana se je 1872 poročila s Francetom Dolencem (*1842 v Podobenu, št. 2) in živela v Bačnah, št. 4. Hči Helena se je 1878 poročila s Simonom Božičem iz Spodnje Luše, št. 22.

Matej Stanonik (* 1838) od 1865. Z izročilno pogodbo z dne 13. novembra 1865 je posestvo prevzel sin *Matej*, ki se je 26. novembra 1866 v Škofji Loki poročil z *Marijo Krmelj* (*1847 v Stanišah, št. 2), hčerko Jakoba (*1817 v Stanišah, št. 2) in Špele roj. Trobec (*1820 pri Ožboltu nad Zmincem). Imela sta štirinajst otrok: Ivanko (*1869), Marijo (*1870, †1881), Janeza (*1871), Marjano (*1873), Francko (*1876), Martina (*1877, †1882), Nežo (*1879), Katarino (*1881), Pavla (*1883, †1888), Marijo (*1885, †1897), Uršo (*1886, †1897), Heleno (*1888, †1888), Franceta (*1888, †1888) in Barbaro (*1889, †1897). Hči Ivanka se je omožila v Breznico, št. 9 k Francetu Pintarju, hči Marjana se je 1895 poročila z Janezom Tavčarjev iz Čabrač, št. 9, sin Janez se je oženil s Francko Sušnik iz Breznice, št. 2, hči Francka se je 1899 omožila z Janezom Bogatajem z Dolenjega Brda, št. 11, Neža se je 1910 poročila z Blažem Križnarjem iz Delnic, Katarina pa se je 1900 poročila v Delnice, št. 4, k Juriju Križnarju, ki je bil brat sestrinega moža Blaža.

Mežnar na Gabrški Gori, št. 10 in kajža Na Kališ, št. 9, levo pod cerkvijo sv. Primoža in Felicijana. Kajža je že podrti, pri Mežnarju pa je sedaj Gabrška Gora, št. 7 in priimek Dolenc. (ARS, AS 176, L199/5 in L199/6)

14 ZAL-ŠKL, ŠKL 364, t. e. 5, k. VI.

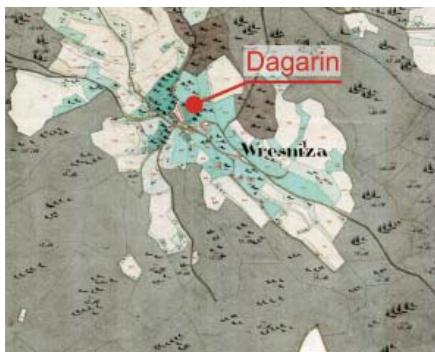
***

Jakob Stanonik (*1837, †1876) od 1866. Starejši Matejev brat *Jakob* se je 1866 v Poljanah poročil z *Marijo Alič* (*1840 v Podobenu, št. 6), hčerko kajzarja Primoža in Barbare roj. Ferlic. Naselila sta se v Mežnarjevi bajti oz. na Kališ na Gabrški Gori, št. 9, kjer se jima je rodilo pet otrok: Terezija (*1869, †1875), Marjana (*1870, †1950 na Gorenji Dobravi), France (*1872, †1931 v Žirovskem Vrhu sv. Antona, št. 16), Marija (*1875) in Ivanka (*1876, †1958 v Poljanah, št. 56). Hči Marjana se je 1888 v Poljanah poročila z Matijo Mrakom (* okoli 1855 v Delnicah, št. 10). Hči Marija se je 1896 poročila z Jurijem Potočnikom iz Loga nad Škofjo Loko, št. 15, najmlajša hči Ivanka pa se je 1901 poročila z Matejem Potočnikom (*1873 v Bukovem Vrhu, št. 18, †1918) in živela v Podobenu, št. 6. Sin *France* se je 1897 v Poljanah poročil s *Katarino Košir* (*1877 v Delnicah, št. 12, †1962 v Žirovskem Vrhu sv. Antona, št. 16), hčerko Luka in Marije roj. Mohorič. Skupaj sta imela France in Katarina kar 12 otrok,¹⁵ med njimi tudi Franceta (*1906, †1983 na Dobračevi), očeta znane slovenska literarne zgodovinarke, etnologinje in pedagoginje Marije Stanonik (*1947 na Dobračevi). V prvem desetletju 20. stoletja je družina zapustila Gabrško Goro in se preselila v Žirovski Vrh sv. Antona, št. 16, kamor so prenesli tudi hišno ime Kališar.

Breznica pod Lubnikom

V Breznico se je prvi Stanonik naselil od Oblaka v Brodeh in je bil potomec Mlinarjevih iz Loga oziroma Jakobcovih iz Valterskega Vrha. Pri Dagarinu v Breznici so Stanoniki od 1847.¹⁶

Jurij Stanonik (*1825, †1891) med 1847 in 1891. K Dagarinu v Breznico, št. 15, se je 1847 od Oblaka iz Brodov priženil *Jurij Stanonik* (*1825 v Brodeh, št. 9, †1891), sin Martina (*1805 v Logu, št. 4) in Špele roj. Oblak (*1785 v Brodeh, št. 9). Tu se je 1847 poročil s 50-letno *Marijo Sušnik* (*1797 v Breznici, št. 15, †1868), hčerko Jožefa in Marije roj. Kržišnik, vdovo po Primožu Krmelju (*1776 v Breznici, št. 5, †1846 v Breznici, št. 5), ki je bila od 6. oktobra 1831 lastnica te domačije. Kmalu po poroki, 10. marca 1848, je posestvo prešlo v roke moža Jurija. Po smrti žene Marije se je Jurij 1869 v Škofji Loki drugič poročil z *Marijo Oman* (*1853 v Zmincu, št. 9). Imela sta dvanajst otrok: Marijo (*1871, †1889 pri Florjanu nad

Kmetija Dagarin v Breznici pod Lubnikom, št. 15. Sedaj Breznica pod Lubnikom, št. 12 in priimek Klemenčič. (ARS, AS 176, L240/7)

15 Štucin, *Živiljenjska zgodba kmetice*, str. 14.

16 ZAL-ŠKL, ŠKL 364, t. e. 1, k. VII; NŠAL, ŽA Škofja Loka, š. 1, SA 1751-1876 in š. 3, SA 1802-1892.

Zmincem, št. 5), Marjano (*1872, †1939), Marjeto (*1875, †1877), Franceta (*1877, †1877), Janeza (*1878), Francko (*1880, †1950 v Spittalju), Heleno (*1883, †1944), Ivanko (*1885, †1966), Ano (*1888, †1947 v Bodovljah, št. 2), Marijo (*1891, †1968 v Škofji Loki) in Antona (*1892, †1903 v Breznici, št. 3). Najstarejša hči Marija se je 1888 omožila k Florjanu nad Zmincem, št. 5, k Francetu Krajniku, Marjana se je 1898 omožila z Martinom Habjanom iz Sopotnice, št. 1, in se naselila v Zmincu, št. 3, Francka se je omožila s Francetom Habjanom iz Sopotnice, št. 1, in se naselila v Breznici, št. 6, Helena se je 1921 poročila s Pavlom Habjanom, Ivanka 1913 z Janezom Pintarjem, Ana 1911 z Jožetom Kalanom in 1922 s Francetom Prevodnikom, najmlajša hči Marija pa 1927 s Francetom Božnarjem.

***

Naslednji Stanoniki, tudi potomci Jakobcovih, ki so se naselili v Breznici, so bili Mežnarjevi iz Gabrške Gore.

Andrej Stanonik (*1832) od 1863. V Breznico, št. 10, sta se naselila *Andrej Stanonik* (*1832 na Gabrški Gori, št. 10), sin Janeza (*1808 v Valterskem Vrhu, št. 1) in Marije roj. Debeljak (* okoli 1805 na Gabrški Gori, št. 9) in *Marjeta Alič* (*1837 v Logu, št. 13), hčer Janeza in Neže roj. Primožič, ki sta se poročila 1861 v Poljanah. Imela sta tri otroke: Franceta (*1867), Francko (*1870) in Marijo (*1875, †1892).

Sv. Barbara

V Dolinski mlin pri Sv. Barbari so prišli 1863 Stanoniki od Žabnikarja iz Bodovelj, ki so bili potomci Jakobcovih iz Valterskega Vrha.¹⁷

France Stanonik (*1823) od 1863. *France Stanonik* (*1823 v Bodovljah, št. 7) je bil nezakonski sin Uršule (*1800 v Bodovljah, št. 7, †1873 v Bodovljah, št. 10), hčere Simona Stanonika in Marije roj. Lipič. Poročil se je 1863 v Škofji Loki z *Marijo Jenko* (*1827 v Dragi, †1898), hčerko mlinarja Tilna Jenka iz Drage. Marija je bila vdova po Urbanu Rahnetu iz Dragočajne in je imela iz prvega zakona sina Franceta (*1857 na Ladji). Marija in France sta postala zakupnika Dolinskega mlina v Hrastniški grapi.¹⁸ Iz njunega zakona so sinovi Andrej (*1863 pri Sv. Barbari, št. 3) in Jakob (*1865 pri Sv. Barbari, št. 3) in ponovno Jakob (*1866 pri Sv. Barbari, št. 3, †1947 v Sori, št. 45).

Sin *Andrej* se je 1886 v Škofji Loki poročil z *Nežo Fojkar* od Sv. Barbare, št. 13, hčerjo Tomaža in Jere roj. Vodnik. Najprej sta živela doma in imela otroke: Andreja (*1886, †1952 v Medvodah), ki se je 1917 v Sori poročil z Marijo Jamnik, Marijo (*1889, †1956 v Trnovcu), ki se je 1911 v Sori poročila z Janezom Jamnikom, Ivanko (*1891, †1896). Potem se je družina preselila k Ožboltu nad Zmincem, št. 28, kje se je rodil še sin Lovrenc (*1898, †1963), ki se je 1923 poročil s Katarino Jamnik z Osovnika, št. 1.

17 ZAL-ŠKL, ŠKL 1, t. e. 24, a. e. 214.

18 Štukl, Vodni pogoni, str. 75.

Dolinski mlin pri Sv. Barbari, spodaj ob sotočju Hrastnice in Lipnika. Sedaj Sv. Barbara, št. 4 in priimek Setnikar. (ARS, AS 176, L13/3)

Najmlajši Francetov sin Jakob se je 1890 v Škofji Loki poročil z Marjeto Dolinar od Sv. Barbare, št. 13, hčerjo Blaža in Jere roj. Potrebuješ. Družina je živela najprej na ženinem domu, kjer se je rodil sin Valentin (*1891, †1921), nato so bili gostači pri Sv. Barbari, št. 1. Tu sta se rodila hči Marija (*1893, †1986 v Ljubljani), ki se je 1926 poročila s Francetom Končanom v Črnuče in sin Anton (*1895, †1916). Potem so se naselili na Jakobovi domačiji v Dolinskem mlinu pri Sv. Barbari, št. 12, kjer so se rodili še: Ivanka (*1896, †1898), Pavel (*1898, †1898), Neža (*1899, †1956 v Domžalah), Jakob (*1900, †1900), Urša (*1901) in Ana (*1907, †1907).

Reteče

Jurij Stanonik (*1831, †1909) od 1870. *Jurij Stanonik* (*1831 v Bodovljah, št. 7, †1909) je bil nezakonski sin Uršule (*1800 v Bodovljah, št. 7), hčere Simona Stanonika in Marije roj. Lipič. Leta 1870 se je poročil z *Nežo Jazbec* (*1839 v Gorenji vasi pri Retečah, št. 18, †1911 v Retečah, št. 18), hčerjo Primoža in Neže roj. Žagar in se naselil v Petačevi kajži v Retečah, št. 13. Z Nežo sta imela štiri otroke: Marjano (*1870), Franceta (*1876, †1877), Marijo (*1880, †1880) in Francko (*1882, †1883). Edina preživela hči Marjana se je 1896 poročila z Matejem Bogatajem iz Reteč, št. 6 s katerim sta imela šest otrok.

Sestranska vas

France Stanonik (*1845, †1913) od 1874. H Kalarju v Sestransko vas, št. 5, kjer sta bila žaga in mlin, se je 1874 priženil Mlinarjev *France Stanonik* (*1845 v Logu, št. 4, †1913) sin Pavla (*1803 v Logu, št. 4, †1871 v Logu, št. 4) in Marije roj. Košir (*1814 v Logu, št. 9, †1884 v Logu, št. 4). Poročil se je s *Francko Kržišnik* (*1856 v Sestranski vasi, št. 17, †1934), hčerjo Mateja in Urše roj. Bogataj. France in Francka sta imela osem otrok: Marijo (*1875, †1890), Polono (*1878), Franceta (*1879), Marjano (*1881, †1956 v Lučinah, št. 7), Tomaža (*1883), Francko (*1887, †1955 v Logu, št. 13), Janeza (*1889, †1890) in Maksa (*1891, †1969 v Kamniku). Mlin je 19. decembra 1896 zajel požar in je popolnoma pogorel, zahteval je tudi človeško žrtev, 74-letnega Ignaca Oblaka iz Hotovlje.¹⁹ Hči Polona se je 1898 poročila z Janezom Dolinarjem iz Podgore, št. 6, Marjana se je poročila z Antonom Koširjem v Lučine, Francka pa s Pavlom Demšarjem v Log nad Škofjo Loko. Maks je končal gimnazijo in bogoslovje v Ljubljani in leta 1914 postal duhovnik ter bral

¹⁹ Feuer, str. 2550.

ново mašo na dan mobilizacije (26. julija). Najprej je eno leto služboval kot kaplan v Kostanjevici, nato je bil štiri leta prefekt v zavodu sv. Stanislava v Šentvidu nad Ljubljano. Od tu je na lastno željo odšel za kaplana na Rako, v letih 1922–26 je bil župnijski upravitelj na Črnem Vrhu, nato pa je bil gimnazijski katehet v Kočevju. Umrl je v Kamniku, leta 1969. Na Kalarjevi domačiji je ostal sin *Tomaž*, ki se je 1913 poročil z *Marijo Kržišnik* (*1888 v Podobenu). Imela sta hčer in štiri sinove. Danes je pri Kalarju hišna št. 38, gospodarji pa so še vedno Stanoniki.

Bukov Vrh

Valentin Stanonik (*1846) od okoli 1877. Perkov *Valentin Stanonik* (*1846 v Kremeniku, št. 6), sin Nikolaja (*1808 v Kremeniku, št. 6, †1873 v Kremeniku, št. 6) in Ane roj. Demšar (*1813 v Bukovem Vrhu, št. 21, †1881 v Kremeniku, št. 6), si je zgradil novo hišo v Bukovem Vrhu, št. 22. Valentin se je 3. junija 1877 v Javorjah nad Škofjo Loko poročil z *Jero Jelovčan* (*1853 v Zaprevalu, št. 1), hčerjo Antona in Neže roj. Krmelj. Valentin in Jera sta imela enajst otrok: Marijo (*1878, †1892), dvojčka Nikolaja (*1879, †1879) in Franceta (*1879, †1879), Marjano (*1880, †1883), Jerneja (*1882, †1896), Barbaro (*1884, †1892), Franceta (*1886, †1892), Valentina (*1889, †1892), Ano (*1890, †1892), Ano (*1894, †1894) in Ivanko (*1896), ki je edina preživela otroštvo, se poročila z Janezom Kisovcem in živela v Hotovlji, št. 16.

Zminec

Lovrenc Stanonik (*1848, †1907) med 1881 in 1891. *Lovrenc* je bil nezakonski sin Marije (*1805 v Bodovljah, št. 7), hčere Simona Stanonika (* okoli 1767 v Bodovljah, št. 7, †1817 v Bodovljah, št. 7) in Marije roj. Lipič (*1775, †1844 v Bodovljah, št. 7). Leta 1880 se je Lovrenc poročil z *Jero Sušnik* (*1852 v Zmincu, št. 4, †1905 v Zmincu, št. 30), vdovo po Antonu Dolencu. Kot gostača sta živela v Zmincu, št. 4, Zmincu, št. 29 in Brodeh, št. 13. Imela sta šest otrok; v Zmincu Antona (*1881), Francko (*1882, †1888), Florjana (*1884), ki se je poročil 1910 na Koroško Belo s Katarino Gustin, Ivanko (*1885), Petra (*1887) in Francko (*1889, †1925), ki se je 1919 poročila z Matejem Burjekom in v Brodeh še Marijo (*1891) in Jero (*1893, †1967 v Kranju), ki se je 1915 v Stari Loki poročila z Jožetom Hafnerjem. Oče Lovrenc, ki je bil po poklicu drvar, je umrl 1907 v Brodeh, št. 14.

Zaključek

Predstavljena sinteza sorodstvenih povezav med Stanoniki na loškem ozemlju²⁰ nam jasno kaže mogočno rodbino Jakobc, po vsej verjetnosti izhajajočo iz polhograjske župnije, ki jo sredi 17. stoletja začenja Janez Stanonik v soseski sv. Filipa in Jakoba v Valterskem Vrhu.²¹ Njegovi potomci se v 18. stoletju naselijo v Bodovljah, Gorenji Žetini, Kremeniku, Logu nad Škofjo Loko, Planici, Sopotnici in Stari Loki, v 19. stoletju pa še v Breznici pod Lubnikom, Brodeh, Bukovem Vrhu, na Gabrški Gori, v Podobenu, Retečah, Sestranski vasi, pri Sv. Barbari in Zmincu.

Mnogi Stanoniki so si ustvarili močne kmetije. Poleg Jakobca v Valterskem Vrhu, so bile kmetije še v Breznici (Dagarin), Brodeh (Oblak, Kožuh), na Gabrški Gori (Mežnar), v Gorenji Žetini (Primc), Kremeniku (Perk) in Sopotnici (Mežnar). V Stari Loki pri Binšarju so bili tkalci, mnogi pa so bili mlinarji: pri Mlinarju v Logu, v Dolinskem mlinu pri Sv. Barbari in pri Kalarju v Sestranski vasi. Med njimi najdemo tudi kajžarje, dninarje in hlapce, ki so si kruh služili po večjih kmetijah. Tudi med izobraženci je v 19. stoletju znanih nekaj Stanonikov, učitelj Binšarjev Nikolaj (*1837 v Stari Loki, št. 30, †14. aprila 1917 v Ljubljani) in duhovnika Jakobcov Luka (*14. oktobra 1811 v Valterskem Vrhu, št. 1, mašniko posvečenje 12. avgusta 1838, †12. januarja 1857 v Žalni) ter Kalarjev Maks (*30. septembra 1891 v Sestranski vasi, št. 5, mašniško posvečenje 16. julija 1914, †7. maja 1969 v Kamniku).

Od konca 19. stoletja do danes so po moški liniji potomci Jakobcovih Stanonikov ostali še v Kremeniku, kjer so od 1793, Logu nad Škofjo Loko, kjer so od 1794 in Sestranski vasi, kjer so od 1874. Seveda pa so se v 20. stoletju Stanoniki naselili tudi drugod po Loškem; kje vse, pa občutno presega namen tega sestavka.

- 20 Pri tem so bile uporabljene matične knjige župnij Črni Vrh, Javorje nad Škofjo Loko, Polhov Gradec, Poljane nad Škofjo Loko, Stara Loka, Škofja Loka in Trata - Gorenja vas, ki jih hrani NŠAL (prim. Krampač, *Vodnik*). Na tem mestu se iskreno zahvaljujem **Ivanu Stanoniku** iz Loga nad Škofjo Loko, ki mi je odstopil veliko njegovih zbranih rodoslovnih zapisov o Stanonikih, mi posredoval nekatere pomembne podatke in slikovno gradivo ter tako pomembno obogatil ta sestavek.
- 21 Takrat se pojavijo Stanoniki tudi v koroški županiji na območju potoka Hrastnice v soseski sv. Ožbolta. Njihovo potomstvo, ki se je nadaljevalo v poljanski župniji, kakor tudi Stanonike na Starološkem, bomo obravnavali v tretjem delu sestavka, ki bo objavljen v prihodnji številki Loških razgledov.

VIRI IN KRAJŠAVE:

a. e. – arhivska enota

ARS – Arhiv Republike Slovenije

k. – knjiga

M – mrliška matična knjiga

NŠAL – Nadškofijski arhiv Ljubljana

P – poročna matična knjiga

R – krstna matična knjiga

SA – status animarum (družinska knjiga)

š. – škatla

t. e. – tehnična enota

ZAL-ŠKL – Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki

ARS, AS 176, Franciscejski kataster za Kranjsko, L4 Stara Loka.

ARS, AS 176, Franciscejski kataster za Kranjsko, L13 Sv. Barbara.

ARS, AS 176, Franciscejski kataster za Kranjsko, L31 Dobje.

ARS, AS 176, Franciscejski kataster za Kranjsko, L126 Križna Gora.

ARS, AS 176, Franciscejski kataster za Kranjsko, L129 Škofja Loka.

ARS, AS 176, Franciscejski kataster za Kranjsko, L199 Podobeno.

ARS, AS 176, Franciscejski kataster za Kranjsko, L240 Sopotnica.

ARS, AS 176, Franciscejski kataster za Kranjsko, L255 Gorenja Ravan.

ARS, AS 176, Franciscejski kataster za Kranjsko, L261 Zminec.

ARS, AS 176, Franciscejski kataster za Kranjsko, L267 Staniše.

NŠAL, ŽA Črni Vrh, R 1789–1890, P 1789–1872, M 1789–1900.

NŠAL, ŽA Javorje nad Škofjo Loko, R 1764–1907, M 1822–1876.

NŠAL, ŽA Polhov Gradec, R 1622–1900, P 1679–1888, M 1719–1900.

NŠAL, ŽA Poljane nad Škofjo Loko, R 1656–890, P 1689–1884, M 1689–1890.

NŠAL, ŽA Poljane nad Škofjo Loko, Knjige, š. 1, SA 1759–1842.

NŠAL, ŽA Stara Loka, R 1612–1898, P 1652–1873, M 1677–1905.

NŠAL, ŽA Stara Loka, Knjige, š. 1, SA 1774–1884 (Planica).

NŠAL, ŽA Škofja Loka, R 1623–1903, P 1652–1902, M 1804–1895.

NŠAL, ŽA Škofja Loka, Knjige, š. 1, SA 1751–1876 (Sv. Florijan, Sopotnica, Breznica, Gabrovo).

NŠAL, ŽA Škofja Loka, Knjige, š. 2, SA 1762–1885 (Bodovlje, Zminec, Sv. Petra hrib, Brode, Gabrk, Staniše, Sv. Filip in Jakob, Log).

NŠAL, ŽA Škofja Loka, Knjige, š. 3, SA 1799–1892 (Log, Staniše, Valterski Vrh).

NŠAL, ŽA Škofja Loka, Knjige, š. 3, SA 1803–1892 (Brode, Gabrk).

NŠAL, ŽA Škofja Loka, Knjige, š. 3, SA 1802–1892 (Sv. Florjan, Zapotnica, Gabrovo, Breznica).

NŠAL, ŽA Trata-Gorenja vas, R 1788–1874, P 1788–1868, M 1788–1874.

ZAL-ŠKL, ŠKL 1, Občina Zminec, t. e. 24, a. e. 214, Popis prebivalstva 1880.

ZAL-ŠKL, ŠKL 176, Lenček Niko, notar in odvetnik v Škofji Loki, t. e. 79, poslov. štev. 4042.

ZAL-ŠKL, ŠKL 364, Zemljiška knjiga sodišča v Škofji Loki, t. e. 1, Zemljiška knjiga Gospodstva Škofja Loka, k. VII.

ZAL-ŠKL, ŠKL 364, Zemljiška knjiga sodišča v Škofji Loki, t. e. 4, Zemljiška knjiga Gospodstva

Škofja Loka, k. V.

ZAL-ŠKL, ŠKL 364, Zemljiška knjiga sodišča v Škofji Loki, t. e. 5, Zemljiška knjiga Gospostva Škofja Loka, k. VI.

ZAL-ŠKL, ŠKL 364, Zemljiška knjiga sodišča v Škofji Loki, t. e. 211, Zemljiška knjiga združenih župniščnih prebend v Škofji Loki.

ZAL-ŠKL, ŠKL 364, Zemljiška knjiga sodišča v Škofji Loki, t. e. 229, Zemljiška knjiga župnijske cerkve sv. Martina v Poljanah in njenih podružnic, I.

ZAL-ŠKL, ŠKL 364, Zemljiška knjiga sodišča v Škofji Loki, t. e. 230, Zemljiška knjiga župnijske cerkve sv. Martina v Poljanah in njenih podružnic, II.

LITERATURA:

—: Feuer. *Laibacher Zeitung*, letnik 115, št. 296, Ljubljana, 1896, str. 2550.

—: Gosp. učitelj Stanonik. *Novice*, letnik 33, št. 43, Ljubljana, 1875, str. 349.

—: Kranjske vesti. *Učiteljski tovariš*, letnik 57, št. 8, Ljubljana, 1917, str. 5.

—: »Laibacher Schulzeitung« in pa laži, ki zagovarjajo sleparije pri volitvah v Kupčijsko zbornico. *Novice*, letnik 33, št. 6, Ljubljana, 1875, str. 52.

—: Zborovanje šolskih društev: »Vdovskega učiteljskega društva«, »Slovenskega učiteljskega društva« in »Narodne šole« v Ljubljani. *Novice*, letnik 40, št. 39, Ljubljana, 1882, str. 328.

Šilc, Jurij: Rodbina Stanonik na loškem ozemlju do konca 19. stoletja (1. del). *Loški razgledi* 55, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2008, str. 32–45.

Štukl, France: *Knjiga hiš Stara Loka : Stara Loka in njene hiše*. Doktorska disertacija, Škofja Loka, 1995, 274 str.

Štukl, France: Vodni pogoni v nekdanji občini Zminec. *Loški razgledi* 40, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1993, str. 71–96.

Štucin, Cilka: *Življenjska zgodba kmetice iz Žirovskega Vrha*. Žirovski Vrh sv. Urbana : samoizdaja, 2007, 125 str.

Zusammenfassung

Die Familie Stanonik im Gebiet von Lack bis zum Ende des 19. Jahrhunderts (2. Teil)

Die ersten Stanoniks sind in der ersten Hälfte des 17. Jahrhunderts im Kärntner Amt der Lacker Herrschaft in Erscheinung getreten. Ihr Ursprung jedoch ist auf dem Gebiet von Billichgraz/Polhov Gradec, genauer im Ortsteil St. Leonhard/Sv. Lenart in Schwarzenberg/Črni Vrh nad Polhovim Gradcem zu finden. Auf Lacker Gebiet findet man sie erstens im 17. Jahrhundert in St. Filipp und Jakob/Sv. Filip in Jakob (= Waltarskiwerch/Valterski Vrh). Von hier aus ließen sie sich im 18. Jahrhundert in Wodoule/Bodovlje, Gorejnaschettina/Gorenja Žetina, Kremenik, Nalogu/Log nad Škofjo Loko, Planitza/Planica, Sapotnitza/Sopotnica und Altenlack/Stara Loka nieder. Im 19. Jahrhundert sind sie in Wresnitza/Breznica pod Lubnikom, Wrodech/Brode, Sabatberg/Bukov Vrh, Gaberskagora/Gabrška Gora, Podobenim/Podobeno, Retetsche/Reteče, Sestranskawas/Sestranska vas, St. Barbara/ Sv.Barbara und in Sminz/Zminec zu finden.

Meistens gibt es sie unter Bauern Namens Stanonik in Waltarskiwerch/Valterski Vrh, Wresnitza/Breznica pod Lubnikom, Wrodech/Brode, Gaberskagora/Gabrška Gora, Gorejnaschettina/Gorenja Žetina, Kremenik und in Sapotniza/Sopotnica. Unter ihnen waren auch zahlreiche Müller (in Na logu/Log nad Škofjo Loko, St. Barbara/Sv. Barbara und in Sestranska vas/Sestranska vas). Einige von ihnen waren auch Kaischler, die aber auch andere Berufe ausübten (Weber in Altenlack/Stara Loka); andere wiederum verdienten sich ihr Brot als Tagelöhner und Knechte auf grösseren Bauerngütern. Im 19. Jahrhundert gab es unter ihnen auch schon die ersten Gebildeten, Lehrer und Geistlichen.

In dem Aufsatz wird die umfangreiche genealogische Forschungsarbeit erläutert und weist darauf hin, wie die Familie Stanonik sich in 200 Jahren aus dem Bauernhof bei St. Filipp und Jakob über den Großteil des Pöllandertales/Poljanska dolina der Lacker Herrschaft ausgebreitet hat.

Umetnostnozgodovinska zbirka Edvarda in Karla Strahla

Izveček

*Ob 80. letnici smrti smo obudili spomin na loškega rojaka, skoraj pozabljenega starološkega viteza Karla Strahla in njegove prednike. Z njegovo smrtjo se je sesula evropsko primerljiva umetnostnozgodovinska zbirka slik, muzealij, umetnoobrt-
nih predmetov in drugih raritet. Raziskave iz 30. let prejšnjega stoletja bi kazalo na
novo proučiti, dopolniti in ažurirati. Ta sestavek naj bi navdušil nove, mlade
raziskovalce različnih strok, da bi se interdisciplinarno znova lotili tako imeno-
vanega »Strahlovega paketa«.*

Abstract

The art history collection of Edvard and Karl Strahl

*On the 80th anniversary of his death, we mark the memory of a Loka citizen, the
almost forgotten Old Loka knight, Karl Strahl, and his forebears. His death brought
to an end an art history collection of paintings, museum items, craft works and
other rarities of European standard. Research from the thirties of the last century
needs to be newly studied, supplemented and updated. This paper is intended to
inspire new, young researchers of various professions to set to work again in an
interdisciplinary manner on the so-called »Strahl package«.*

Uvod

Na božični večer (24. 12.) leta 1929 je v 80. letu starosti umrl zadnji starološki graščak Karel vitez plemeniti Strahl. Pokopali so ga v Stari Loki, na dan sv. Štefana (26. 12.). Z njegovo smrtjo se je razsula bogata, nacionalno pomembna kulturnoumetniška zbirka. Ob 80. obletnici smrti je vredno obuditi spomin na tega pomembnega, vendar od Ločanov skoraj pozabljenega rojaka.

Leta 1930 je dr. Janko Polec v *Zborniku za umetnostno zgodovino* (ZUZ) objavil temeljne prispevke o obeh Strahljih, očetu in sinu. Prvi prispevek je naslovil: *Edvard in Karl Strahl*, drugega: *Karla Strahla zgodovina starološkega gradu in njegova avtobiografija*, tretji prispevek pa obsega *Katalog Strahlove galerije slik*.¹ Naslednje leto je Janko Polec objavil še *Pisma Franca Pustavrha in Ivana Franketa Edvardu Strahlu*.² Zanimivo je, da se je takšne teme lotil pravnik dr. Janko Polec in ne umetnostni zgodovinar in takratni banovinski konservator dr. France Stele, ki bi bil za to delo bolj pristojen, zaradi stroke in po službeni dolžnosti. Dr. Stele se je oglašil v *Zborniku za umetnostno zgodovino* naslednje leto, leta 1931, s prispevkom »*Strahlova oporoka in naše ustanove*«. ³ Objavil je svojo korespondenco z graščakom in opozoril na nekatere nesporazume, ki sta jih usklajevala in končno rešila. Smrt razgovorom ni dopustila postaviti pike na i, zato je verjetno Steletu ostalo nekaj grenkobe in je pisanje o Strahlu in njegovi zbirki rad prepustil svojemu kamniškemu rojaku, pravniku in pravnemu zgodovinarju dr. Janku Polcu. Dokumenti, ki so služili obema piscema, so se ohranili v različnih fondih in arhivih. Originalni zapuščinski spis se je ohranil v Zgodovinskem arhivu Ljubljana (dalje: ZAL), Enota v Škofji Loki, v fondu Okrajnega sodišča Škofja Loka, pod št. A 314/29, fascikel 177. Ne vem, kdaj je na fascikel nekdo z debelim peresom zapisal: »*Važno iz kulturno zgodovinskih razlogov. Ne uničiti!*«. Prihodnje raziskovalce Strahlove zapuščine čaka še osebni arhiv obeh Strahlov, shranjen v Arhivu Republike Slovenije, prav gotovo so viri tudi v arhivu Narodne galerije. Največ dokumentacije obeh Strahlov je v arhivskem fondu Graščine Stara Loka, pod oznako AS 780. Do fascikla 12 gre za grajske zadeve od leta 1590 dalje, med katerimi so tudi podatki o crngrobski cerkvi, župnijskih in občinskih zadevah, od fascikla 13 do 44 pa za ožji Strahlov arhiv. Zanimivo bi bilo ugotoviti, kdo so sedanji lastniki slik in vrednejših muzealij. V zapuščini notarja Steva Šinka v ZAL v Škofji Loki so še nekateri spisi in sezname, ki opisujejo zadeve v zvezi s sekvestrom leta 1919 in 1920. Zanimivo je tudi, kako je dedič Hugo Westeneck prvotno skušal znižati vrednost Strahlove zapuščine, da bi jo potem po odbitkih dražje prodal. Pozneje se je premislil in je zahteval čim višje ceno.

Po 80 letih je ponovno čas za nov pristop do »Strahlovega paketa«, predvsem do kataloga slik in njihovih usod, kar bi zapolnilo kar nekaj strokovnjakov.

1 *Zbornik za umetnostno zgodovino*, letnik X/1930, str. 45–83, 84–106, 107–210.

2 *Zbornik za umetnostno zgodovino*, letnik XI/1931, str. 50–68.

3 *Zbornik za umetnostno zgodovino*, letnik XI/1931, str. 50–74.

Starološki grad in njegovi graščaki

Za začetek si na kratko oglejmo zgodovino starološkega gradu in njegovega gospostva. Škof je svoje zveste vazale in uslužbence plačeval z zemljiško posestjo. Predel Stare Loke so kmalu pridobili škofovi vazali, ki so službovali predvsem kot gradiščani na škofovih postojankah in v službah kot gosposčinski uradniki.

V Stari Loki se je razvilo samostojno zemljiško gospostvo. V 15. stoletju je posest pridobila rodbina Siegesdorfer, bili so škofovi gradiščani na Starem gradu pod Lubnikom. Za njimi so starološki grad prevzeli Raspi, ki so posest v 16. stoletju zadnjikrat povečali. V svojih zapiskih Karl Strahl z zadovoljstvom ugotavlja, da so bili grajski predniki vedno katoličani, za razliko od puštalskih gospodov, kjer je bilo v 16. stoletju leglo luterancev.⁴ Prav radi so donirali za cerkve in razne cerkvene beneficije. V poznejših stoletjih so se lastniki v Stari Loki pogosto menjali. Z gradom in gospostvom so gospodarile številne kranjske plemiške družine. Leta 1755 je posest iztržil bogat kmet Matevž Demšar iz Zgornje Žetine (stara hišna številka 8, danes pri Markus). Bil je podjeten kmet, ki se je ukvarjal s takrat donosno prodajo platna, sitarstvom in gostinstvom. Posest si je pridobil tudi v Stražišču in po nekaterih virih tudi v Dorfarjih. Rodovniki lastnikov med Demšarjem in Strahlom se, po navedbah starološkega dekana Jerneja Božiča, dr.

Starološki grad na votivni sliki iz cerkve sv. Florijana v Sopotnici, 1782. (Ihrani Loški muzej)

4 Trditev ne drži, saj je iz arhivskih virov razvidno, da so bili starološki zemljiški gospodje naklonjeni preganjanim loškim protestantom in so jim dajali zatočišče. (op. ur.)

Janka Polca, Franceta Pokorna in Majde Smole, nekoliko razlikujejo, predvsem pri »suh« veji v Dorfarjih. Matevž je imel dva sinova – Jožefa, ki ga je leta 1767 nasledil v Stari Loki, in Martina, ki je bil najprej vojak. Ko so ga odkupili od vojaščine, je kot trgovski posrednik obogatel s špekuliranjem, se priženil v Dorfarje (stara hišna števil. 12) in si tu zgradil »graščino«. Njegov sin Vincenc je slabo gospodaril, se zadolževal in nazadnje vse zapravil. Posest so po delih pokupili okoliški kmetje, »graščino« pa podrli. Martinov brat Jožef je gospodaril v Stari Loki. Po smrti prve žene je v nunskem samostanu v Loki spoznal gojenko Terezijo Justino plemenito Hohenwarth in se z njo poročil. Imela sta več otrok, hči Terezija se je poročila s stotnikom Friderikom Strahlom. Po smrti očeta Jožefa ga je na starološki posesti nasledil sin Jožef, Terezijin brat, ki je posest prevzel po dopolnjeni polnoletnosti, leta 1814. Brat Jožef ni imel veselja in ne volje za gospodarstvo, leta 1819 je svoj del posesti prodal svaku Frideriku Strahlu. Jožef je umrl leta 1841, v Gradcu.

Friderik Strahl je bil potomec stare meščanske družine iz Erfurta v Turingiji, kjer imajo v stolnici celo nagrobnik. Udinjal se je v avstrijski vojski, bil je poklicni vojak, oficir in nazadnje stotnik, večkrat ranjen v Napoleonovih vojnah. Zaradi slabega zdravja je pred prihodom v Staro Loko služboval pri zalednih enotah, nazadnje v Novem mestu. Po prihodu v Staro Loko je že leta 1821 umrl zaradi posledic vojnih ran, star komaj 37 let. Ko je služboval v Novem mestu, sta bila tam rojena oba njegova otroka, Henrieta (1816) in Edvard (1817). Leta 1829 jima je umrla še mama Terezija. Njun skrbnik je postal mamin brat Franc Ksaver Demšar. Ta je bil pravnik in precej premožen, živel je na Dunaju. Za svoja varovanca je (sicer na daljavo) lepo skrbel. Potoval je širom po Evropi, tja do Pariza, po Holandiji in avstrijskih topliških krajih. Na stara leta ni bil posebno trdnega uma, umrl je leta 1846 na Dunaju. Zbiral je slike, del zapuščine je zapustil obema varovancema.

Edvard Strahl je prav tako kot stric doštudiriral pravo in se po njegovem nasvetu zaposlil bližje Stari Loki, kjer naj bi spravil v red posestvo, ki so ga nevestno, in v svojo korist, upravljali številni zakupniki. Po vseh zahtevanih izpitih je prvo službo dobil v Ljubljani. Ko se je leta 1844 poročil s hčerko predsednika Deželnega sodišča v Ljubljani, Cecilijo plemenito Petenegg, so ga morali po takratni zakonodaji, zaradi sorodstva, predstaviti. Najprej v Gorico, kjer pa ni bil rad. Pozneje je bil imenovan za predsednika Okrajnega sodišča v Trebnjem na Dolenjskem. Leta 1849 se je sestra Henrieta poročila s kočevskim okrajnim

Plemiška diploma Edvarda Strahla, kneza
Liechtensteinskega, 1843.
(hrani Arhiv Republike Slovenije)

glavarjem Jožefom Schiwitzom plemenitim Schiwitzhofnom. Ob tej priložnosti je Edvard odkupil sestrin delež posesti in postal edini lastnik starološkega gradu in posestva. Leta 1850 se mu je v Trebnjem rodil edini sin Karel. Štiri leta zatem je Edvard Strahl napredoval in postal svetnik Deželnega sodišča v Ljubljani. Naslednje leto mu je umrla žena Cecilija, leta 1856 pa še sestra Henrietta. Sam je zbolel za kolero, jo premagal, vendar je ostal šibkega zdravja. Ni se več poročil. Po vzoru takratnih »graščakov« je imel hišo tudi v Ljubljani na Bregu, ki jo je pozneje kupil pisatelj dr. Ivan Tavčar. V Ljubljani se je poleg službe udejeval tudi v pravnem združenju. Bil je znan kot izvrsten pravnik, prevzemal je zahtevne primere. S poravnavo je za kranjsko deželo ugodno rešil star spor z državo in ji s tem prihranil večjo vsoto denarja.

Strahlov tast Karl plemeniti Pettenegg je izhajal iz plemiške družine in je lahko dokazoval plemstvo že od leta 1689. Želel je, da bi bili njegov svak in njegovi potomci prav tako plemeniti. Strahl razen patricijskega stanu, tudi s predpono »von«, ni mogel dokazati plemstva. Tastu na ljubo in v dobrobit sina si je prizadeval za pridobitev dednega plemstva. Pridobitev plemiškega naslova ga je zaposlovala vrsto let. Leta 1848 mu je knez Alojz Liechtensteinski podelil dedno plemstvo, in sicer na račun pokojnega očeta stotnika Friderika. Leta 1873 je s posebno diplomom dobil avstrijsko dedno plemstvo in viteštvo. V grbu je, poleg zanj sestavljenih elementov in običajne heraldične opreme, še v železen oklep orokavičena roka, prvina Raspovega grba. Raspi so bili nekdanji lastniki graščine. Pod grbom je pomenljiv napis »*Bleib treu Dir selbst*« (ostani zvest samemu sebi).

Plemiška diploma, s katero je avstrijski cesar Franc Jožef podelil Edvardu Strahlu dedno plemstvo in viteštvo, 1873. (hrani Arhiv Republike Slovenije)

Edvard Strahl ni bil le sposoben pravnik, ampak tudi homo politikus. Sredi 60. let je bil deželni poslanec v veleposestniški kuriji. V istem času je bil tudi ljubljanski občinski odbornik. Zaradi slabega zdravja se je z 51. leti, leta 1868, upokojil. Že pred upokojitvijo je bil Strahl tesno povezan z domačim krajem. Z dekanom Kramerjem sta se, ob pol legalni gradnji nove starološke farne cerkve, že na začetku sprla in si vsak po svoje razlagala pravno podlago za gradnjo nove cerkve. Strahl je dekanu očital nespoštovanje predpisov in ošabnost. Kramer se je zagovarjal in mu našteval svoje argumente. Do blagoslovitve temeljnega kamna sta se prvič toliko pobotala, da ga je Kramar poleg drugih slavnih sodobnikov in dobrotnikov zapisal v listino temeljnega kamna. Strahl se mu je zavezal dati prispevek 600 goldinarjev. Na likofu pa sta trčila. Strahl: »*Na zdravje prifarskega prostožidarja!*«⁵ Kramar pa za njim: »*In vseh njegovih nasprotnikov.*« V župnijski kroniki se Edvarda Strahla pozneje niso nikoli več spomnili.

Grb staroloških graščakov Strahlov.
(foto: France Štukl)

Nastanek Strahlove umetniške zbirke

Osamljeni in bolehni graščak si je že sredi šestdesetih let izbral poseben konjiček: zbiranje starin in slik. Njegova žena, tast in tašča so bili amaterski slikarji. Po zgledu sorodstva se je tudi Edvard začel zanimati za umetnost, sprva predvsem za slike. Nekaj desetih slik je ostalo v gradu še od prejšnjih lastnikov, Erbergov in Lukančičev, nekaj jih je pridobil iz stričeve dunajske zapuščine. Na začetku šestdesetih let 19. stoletja se je Strahl seznanil z vsiljivim in dragim italijanskim prekupčevalcem starin Aleksandrom Volpijem. Ta je dragocenosti kupoval in zbiral po vsej tedanji Avstriji in jih preprodajal zbirateljem. Od njega je med leti 1864 in 1878 odkupil okoli 17 slik starih tujih mojstrov, katerih avtorstvo pa ni bilo vedno preverjeno. Slike domačih slikarjev mu je, seveda precej ceneje, priskrbela hišna gospodinja Johana Struppi, imenovana tudi Cena.⁶ Bila je sestrična

5 *Kronika*, str. 147.

6 Ime Johana oziroma Cena izhaja iz imena Janez Nepomuk (Nepomučena – Cena).

Ivan Franke: Portret Edvarda Strahla, olje na platno.
(hrani Loški muzej)

slikarja Karla Götzla iz Kranja. Slednji je izviral še iz Layerjeve šole in delavnice. Johana Struppi - Cena je bila rojena v Kranju, leta 1820. Z Edvardom sta se skupaj vozila po gorenjskih župniščih in preiskovala cerkvene podstrehe in podobarske delavnice. Strahl je poleg slik začel zbirati še staro pohištvo in druge raritete. Seznanil se je tudi z amaterskim slikarjem, duhovnikom Francem Pustavrhom (1827-1871), kaplanom v Velesovem med leti 1859 in 1867, ki mu je posredoval več slik. Nekaj jih je Strahl še po Pustavrhovi smrti kupil iz njegove zapuščine. Za restavratorja je zaposlil slikarja Kurz von Goldensteina in Pavla Künla.

Ker Edvard Strahl ni popisal svoje zbirke, čeprav je iz arhiva razvidno, da si je to želel, je proti koncu življenja hotel vsaj teoretsko opisati zgodovino

slikarstva in umetne obrti. V letu njegove smrti (1884) je v *Laibacher Wochenblattu* v podlistkih objavil prvi umetnostnozgodovinski pregled naše, danes bi rekli slovenske, zgodovine umetnosti: *Kunstzustande Krains in den vorigen Jahrhunderten*. Prispevek je temeljil na arhivskih virih in lastnih opažanjih. Gotovo je uporabljal v dolškem arhivu ohranjene zgodovinske zapise barona Jožefa Kalasanca Erberga, poznal je prispevke Avgusta Dimitza, Karla Dežmana, Petra Pavla Radicsa, Henrika Coste in drugih takratnih zgodovinarjev. Sestavek je istega leta izšel tudi kot separat v samozaložbi, v Gradcu. V nadaljevanjih je nameraval popisati še umetnoobrtne muzealije, vendar je uspel objaviti le prispevek o skrinjah. V svoji zbirki je imel 24 skrinj, ki so razvojno prikazovale obdobje med leti 1680 in 1812. Zadnji objavljeni prispevek je bil *Der Pultkasten und die Kabinette* (verjetno je mislil na t. i. tabernakeljske omare, o. p.). V rokopisu so ostali še zapisi o stolih, steklenini, zrcalih, glini, terakoti, majoliki in porcelanu. Nedokončan je ostal tudi članek o fajansi.

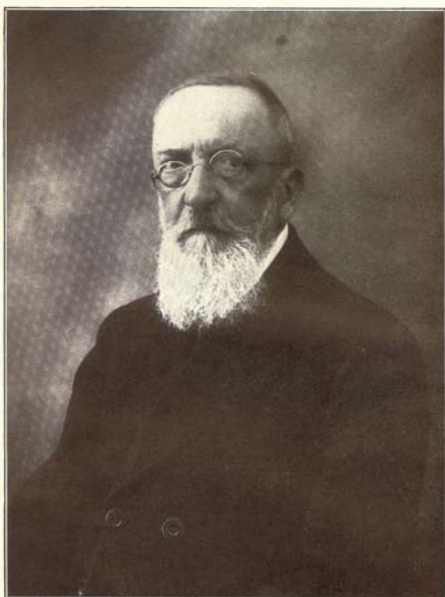
V Strahlovem arhivu bi bilo zanimivo pregledati njegovo literarno zapuščino, saj je znano, da je za tisk pripravil svojo pesniško zbirko. Lirske pesmi je posvečal svoji prvi dunajski ljubezni - Betty. Nekatere pesmi imajo politično vsebino. Poskusil se je tudi v povesti in drami, pisal je politične epigrame. Prvi je prevajal Prešernove pesmi.

Edvard je bil tip uradno nemško liberalno mislečega in govorečega intelektualca druge polovice 19. stoletja, ki je že spoznal, da je prihodnost namenjena Slovanom. Škoda, da v Loki ni imel enakovrednega sogovornika. Zanimiva je njegova umetnostnozgodovinska študija. Že dr. Polec je poudaril pomembnost te »fine« Strahlove knjižice, ki predstavlja pregled naše umetnostnozgodovinske dediščine. Zaradi poznejših, bolj profesionalnih, pregledov slovenske umetnosti smo Slovenci na ta prvi poskus naše umetnostne zgodovine pozabili. Leta 1970 se je spisa spomnil, ga prevedel in komentiral dr. Emilijan Cevc, Polčev rojak in velik prijatelj Ločanov. Objavil ga je v *Loških razgledih* pod naslovom *Spis Edvarda Strahla o umetnostnih razmerah na Kranjskem v preteklih stoletjih (Kulturnozgodovinska študija)*.⁷

Edvard Strahl je umrl septembra 1884, pokopali so ga v Ljubljani.

Sin edinec Karl se je rodil leta 1850, ko je oče služboval v Trebnjem. Po materini smrti ga je vzgajala guvernanta in hišna gospodinja Cena Struppi, ki je bila pri hiši že v času življenja njegove matere in ji je tudi obljubila, da bo pazila na otroka. Razvojno, intelektualno pa je na sina najbolj vplival oče. Ohranjena so pisma, iz katerih je razvidno, da se je Karl vedno posvetoval z očetom in večinoma tudi upošteval njegovo voljo. Prav imenitno, a obzirno, je Polec zapisal, da so Karla vse življenje »preganjali« oče, guvernanta, dekla in nazadnje žena; danes bi takšnim razmeram rekli travmatično življenje. Kljub temu je imel očeta v lepem spominu, saj mu je omogočal družino sošolcev, ki so se zbirali pri njem v gradu, med njimi npr. Anton Jamnik, pozneje župnik v Sorici in Groharjev mecen. Ko je Karl konec šestdesetih let zaključeval študij prava v Gradcu, sta tam z očetom preživela dve leti. Do nastopa prve službe je nato kako leto skupaj s Ceno gospodaril z delom očetovega posestva v Stari Loki, ki mu ga je ta dal v najem. Že v tem prvem starološkem obdobju je pokazal zanimanje za napredno gospodarjenje in domači kraj. Prvo službo je dobil v Ljubljani, potem je služboval še v Novem mestu, Mokronogu, Dobrli Vesi, Brežicah, na Ptuj in nazadnje spet v Ljubljani, kjer je bil svetnik deželnega sodišča. Od rojstva je bil slaboviden in bolan na očeh, zato se je, na priporočilo zdravnikov, leta 1899 upokojil in prišel za stalno živeti v Staro Loko. Najlepšo karakteristiko si je zapisal sam, v prošnji za upokojitev, kjer pravi: *»V nasprotju s svojim očetom se nisem nikdar udeleževal javnega življenja, ker me strankarski in narodni prepiri niso zanimali in sem bil vedno prepričan, da mora biti uradnik in posebno sodnik popolnoma neodvisen, prijatelj in pomočnik občinstvu, s katerim pride v dotiko. To stališče je imelo za posledico, da se nisem samo ogibal vsake agitacije in vsake udeležbe pri volitvah, marveč tudi občevanja z ljudmi prononsiranega značaja, tako, da sem popolnoma osamel in da so me posebno na Spodnjem Štajerskem prištevali Nemci Slovincem, Slovenci pa Nemcem. Nosil sem usodo osamelosti in hodil svojo pot. S tem sem*

7 Cevc, Spis Edvarda Strahla ..., str. 80–107.

Po fotografiji Augusta Blažnika v Šteffi Loki.

Karl Strahl

Karl Strahl, zadnji starološki graščak.
(iz: Zbornik za umetnostno zgodovino, 1930)

pa vsaj dosegel ime nepristranskega in poštenega sodnika.»⁸

Dokler je živel oče, sta skupaj še zbirala umetnine, po njegovi smrti je zbirko bolj naključno dopolnjeval, predvsem jo je urejal, postavljaj in prestavljaj. Kaže, da je bil za zbiranje in nakupe bolj skop in si je manj privoščil. Tudi finančne razmere mu dragih nakupov niso več dovoljevale, posebno po potresu leta 1895. Leta 1879 se je Strahl nameraval poročiti, vendar mu je oče s svojimi očitki, grožnjami in neugodnim testamentom to preprečil. Karl ga je spet ubogal. Po očetovi smrti se je leta 1886 poročil s hčerko očetovega prijatelja, Mimi plemenito Lehmannovo. Po poročnem potovanju jo je pripeljal v Staro Loko, kjer pa ga je takoj zapustila. Ko sem se ob pisanju doktorata v devetdesetih letih prejšnjega stoletja seznanil z nekaterimi Staroločani, ki so graščaka še poznali, ni nihče poznal pravega vzroka za njen odhod. Polec navaja, da je odšla »brez

krivde moža še pred vzpostavitvijo prave zakonske skupnosti.»⁹

Leta 1892 je dobil službo v Ljubljani. V bližini doma se je ves posvetil gospodarstvu, ki ga je zazimalo že takoj po študiju. Bil je nosilec modernega kmetovanja in prifarski posestniki so ga imeli za svojega svetovalca. Leta 1895 mu je potres močno poškodoval graščino in posestvo Marof v Bižah¹⁰ za Kamnitnikom. Pri gradu je pozidal nov zahodni trakt, Marof pa v istem arhitekturnem slogu popolnoma prezidal. Za vsa ta popravila je moral prodati večjo gozdno parcelo.¹¹ Okrog leta 1900 je bil duša ustanovitve Vodovodnega in Gasilskega društva v Stari Loki. Denar za društvi so zbirali z vaškim gledališčem, za katerega je Strahl pisal enodejanke; uprizarjali so jih na grajskem dvorišču. Leta 1930 je dekan Matija Mrak te igrokaze še hranil in jih pokazal dr. Polcu, kasneje so se izgubile in jih še iščemo. Občina Stara Loka je Strahla imenovala za častnega občana.

8 Polec, Edvard in Karl Strahl, str. 71.

9 Polec, Edvard in Karl Strahl, str. 72.

10 Ledinsko ime Biže izhaja iz nemškega izraza Wiese, kar pomeni travnik.

11 Polec, Karla Strahla zgodovina ..., str. 103.

Na Potoku je Karl Strahl (1905) zgradil vodno napravo, ki naj bi poganjala mlatilnico, slamoreznicu in krožno žago. Zaradi kroničnega pomanjkanja vode naprava ni zaživela in je prenehala delovati že v času njegovega življenja, pred letom 1922. Ostanki naprave se še vidijo pri današnjem podhodu pod cesto, pri šoli Ivana Groharja.¹² V Bižah se je lotil tudi izdelave cementne strešne opeke, tudi to podjetje je ugasnilo zaradi preveč skrbne in predrage izdelave.

Leta 1908 mu je umrla zvesta gospodinja Cena. Na spomeniku, ki ni več ohranjen, je pisalo: *»Tukaj počiva zvesto srce, Bog naj mu zvesto povrne«*.¹³

Naslednje leto je bilo Strahlove »idile« konec, ko se je po 23 letih vrnila žena in prevzela gospodarjenje na gradu. Prenehali so z gospodarstvom, te spremembe opisuje Polec.¹⁴ Leta 1993 sem se o teh časih pogovarjal z Janezom Koširjem, Marofarjem (rojenim 1900), ki je leta 1926 odkupil hišo in del Strahlove posesti Marofa v Bižah za Kamnitnikom, in je graščaka dobro poznal. Takole je povedal: *»Ko je umrla Cena, ki je graščaku gospodinjala, so vitezu nasvetovali, naj vzame »gospišco« nazaj. Ko se je ta vrnila, je moral Strahl dati vse hlapce in dekle proč. Prišla sta dva »pedenarja« (strežnika, o. p.). Eden je bil samo za zunaj, eden samo za znotraj. Strahl je dal proč vso živino, čeprav je imel lepe hleve in svinjake. V svinjakih je imel poseben prostor za breje svinje. Takrat so Prifarci pokupili razno orodje. Strahl je delal odlično cementno strešno opeko. Delal jo je na Marofu in ljudje so jo zelo hvalili. Je bil pošten in ni goljufal pri cementu«*.¹⁵

V 1. svetovni vojni so se pri Strahlu na posestvu naselili vojaki s trenom. Sam je prevzel nevhvaležno službo tajnika aprovizacijskega odbora. V svoji tankovestnosti je raje videl, da so grajski stradali, kot da bi drugi trpeli pomanjkanje. Tudi od zakupnikov parcel takrat ni zahteval dajatev v naravi. Pri delu v skladišču je ozebel. V pomoč prebivalstvu se je vključila tudi žena. Graščakinja Marija pl. Strahlova je načelovala odboru Rdečega križa. Člani aprovizacijskega odbora so bili župnik (dekan Matija Mrak), župan Gašper Triller (Žejgl) in graščak. Strahl je postal tajnik odbora. Rad se je imenoval »občinski moker«.¹⁶ *»Za starološki sejem prišel je grajščak pl. Strahl v župnišče sam po par kilo moke, da ni bil brez kruha.«* pravi zapis v župnijski kroniki.¹⁷ O tem, kako je čutil s Prifarci, pove pesmica, ki jo je zložil, ko so morali dati za vojsko veliki zvon: *»Ti vabil si žive in mrtve spremljal, si varoval nam dome pred strelo. Zdaj brani junaško sovražni naval, pribori nam zmago veselo!«*.¹⁸ Tudi gospa si je pridobila starološke simpatije. Leta 1917 je dekan zapisal: *»Gospa Marija Strahlova, graščakinja v Stari Loki, je bila odlikovana s častno svetinjo Rdečega križa z vojno dekoracijo.*

12 Štukl, *Knjiga hiš III*, str. 92.

13 Polec, Edvard in Karl Strahl, str. 73.

14 Polec, Edvard in Karl Strahl, str. 73.

15 Polec, Karla Strahla zgodovina ..., str. 102–104; Štukl, *Knjiga hiš III*, str. 231.

16 *Kronika*, str. 211.

17 *Kronika*, str. 212.

18 *Kronika*, str. 216.

Odlikovana gospa bila je največja dobrotnica, prava usmiljenka vojaških bolnic v Škofji Loki. Dan na dan je obiskovala usmiljenja vredne ranjence, jih tolažila in razveseljevala z najrazličnejšimi darovi, katere je v veliki večini sama kupovala ali pa jih zbrala pri drugih dobrotnikih. Naj bi se zaslužnega odlikovanja veselila še mnogo let.»¹⁹ Ob nastanku nove države so v župnijski kroniko zapisali: »10. novembra (1918, o. p.) so ponočnjaki streljali v grad pl. Strahla, ker je lastnik Nemeč in mora tedaj zapustiti Jugoslavijo. Druge rabuke v Stari Loki ni bilo. Tako smo primeroma mirno prijadrali iz Avstrije v Jugoslavijo.«²⁰ Strahlu so ukinili tudi pokojnino. To so mu spet priznali po posredovanju narodnjakov, dr. Ivana Tavčarja (Poljanca) in dr. Karla Trilerja (Ločana). Kljub vsemu se Strahlu Prifarci niso zamerili, za nove zvonove je leta 1922 daroval kar 16.000 kron.²¹

Nagrobna plošča zakoncev Marije in Karla Strahla na fasadi starološke cerkve.
(foto: France Štukl)

Zakoncema Strahl so se zemeljske ure iztekle leta 1929. »2. aprila je umrla Marija pl. Strahl, roj. Lehmann, graščakinja, v starosti 75 let. Bila je visoko izobražena, verna in plemenita gospa. N. v m. p.«²² Decembra je umrl še graščak. Ob smrti mu je starološki dekan v kroniki namenil kar precej prostora. Poleg zgodovine rodu je poudaril predvsem njegovo vernost in pravičnost. S Prifarci je pristopal k obhajilu. Postno postavbo so v gradu natanko spolnjevali. »In ker je bil veren mož, bil je, dasi Nemeč, slovensko je dobro govoril (tudi

pisal, o. p.), v najhujši nemškuterski dobi pravičen Slovencem. Staroločani bodo zadnjega grajskega gospoda težko pogrešali. N. v m. p.«²³ Dekan Matej Mrak mu je v župnijski kroniki redno posvečal svoje misli. Časopisi so ob njegovi smrti, ne glede na strankarsko pripadnost, zapisali: »Umrl je predober mož, idealen poštenjak, do zadnje žilice demokrat in po krvi in srcu najplemenitejši aristokrat – zadnji vitez Strahl.«²⁴

Strahlovo edino veselje v zadnjih letih življenja je bilo ukvarjanje z zbirko, saj je z gospodarstvom na ženino željo moral prenehati. Ona je po vrnitvi prevzela funkcioniranje graščine, slike so postavili po njenem okusu in zamislih. Karl je rad sprejemal obiske in razkazoval zbirko. Loški »enfant terrible« Ante Gaber je

19 Kronika, str. 220.

20 Kronika, str. 224.

21 Kronika, str. 232.

22 Kronika, str. 245.

23 Kronika, str. 246.

24 Polec, Edvard in Karl Strahl, str. 75.

pozneje zapisal, da je slabovidni gospod stal pod sliko in govoril o njej, razlaga pa je bila prava za drugo sliko. Gospa Marica Grašič, rojena Šink (Hudarevnikova), se je z veseljem spominjala grajskih obiskov, saj je graščak takrat poslal po vaše otroke, da so se igrali z otroki, ki so prišli v grad na obisk.

Oporoka Karla Strahla in nadaljnja usoda umetniške zbirke

Ob nastanku Jugoslavije je država Strahlu postavila sekvester na premoženje. Za sekvestra je imenovala ravnateljja loške hranilnice Avgusta Nadila. Omenili smo že graščakove težave s pokojnino. Narodna vlada mu je tudi naročila, da mora narediti popis zbirke. Kljub vsem težavam po propadu Avstro-Ogrske je ostal zvest domovini in obljubil, da ostane v deželi vse, kar je pomembno za našo domovino. Uklonil se je državi in skupaj z Antejem Gabrom sta pričela popisovati zbirke. Katalogizacija ga je zaposlovala približno tri leta. V tem času je napisal še dva pomembna prispevka: *Schloss Altenlack und seine Besitzer* in *Mein Vaterhaus*. Naredil je tudi dve oporoki za primer, če bi prej umrla žena in obratno. Po ženini smrti, aprila 1929, je 4. oktobra loškemu notarju Stevu Šinku zaupal zapis in izvedbo zadnje variante svojega testamenta, ki mu ga je sam narekoval. Novembra ga je notar Šink še enkrat obiskal, da sta pred pričami razjasnila še neko mesto v oporoki, ki bi si ga dediči lahko različno tolmačili in je bilo pozneje tudi zares sporno. Karl Strahl je bil zelo navezan na starološki grad in svojo umetniško zbirko. V tem smislu je napisal tudi oporoko. Znana je anekdota, kako je starološki gruntar Alovč pri njem kupoval skrinjo za neko doto. Ko sta se že vse domenila, je graščak ugotovil, da bi mu potem prav tista skrinja v zbirki manjkala, zato kupčija ni uspela. Skrb za grad in zbirko je strnil v stavek da »... naj bo to, kar sem doslej ohranil in ne brez težav skrbno varoval, vsem prizadetim v korist in blagoslov.«²⁵ Kmalu po vojni so ga zaradi zbirke slik in muzealij pričeli obiskovati »veščaki«, kot je imenoval ljubljanske umetnostne strokovnjake in starinarje.

Karl Strahl je oporoko napisal svojemu poklicu primerno. Za čas po smrti je določil proceduralne postopke izvrševanja poslednje volje. Potomcev ni imel, ženinega sorodstva pa ni cenil, čeprav je ženi obljubil, da jim bo vse zapustil. Ženinemu nečaku je celo dejal, da je starološki grad zanj predraga ljubica, ki ne prinaša dohodkov, ampak dela stroške. Pri dedovanju je predvidel zaplete. Dediče je poučil, da so z njim samo v svaštvu in po postavi ne morejo spodbijati njegove poslednje volje. »Gospode (sorodnike njegove žene, o. p.) naj se drži iz hiše, dokler inventura ni končana.« Po inventuri in cenitvah so se sorodniki pritožili nad prenizko cenitvijo, vendar so tožbe po vrsti izgubili. Pritožbe in procedure so potekale kar najhitreje in prinesle tudi dokončne rešitve, ki se jim ni dalo več oporekati. Dedovali so po tretjinah: svak, svakinja in nečak, tako kot je sorodnikom sam obljubil.

25 Polec, Edward in Karl Strahl, str. 80.

Strahl je predlagal, da se njegove nepremičnine in premičnine prodajo po delih, dediči in volilojemalci so se z njegovo voljo strinjali. Najprej poglejmo nepremičninski del oporoke. Najemnike svojih parcel je razdelil na premožnejše, ki imajo večja posestva, in zakupnike, ki nimajo nič ali premalo lastne zemlje. Želel je, da bi bila zapuščina revežem v korist. Po njegovi volji so ocenili nepremičnine in grajskim poslopjem pridružili le najbližja zemljišča. V oporoki je Strahl kot cenilca izključil loškega župana Josipa Hafnerja, ker mu ta v času življenja ni bil naklonjen. Zato je sodišče pozneje iz previdnosti določilo cenilce nepremičnin iz Ljubljane, Škofje Loke in Železnikov. Zakupnikom je (razen bogatim, ki jih je poimensko naštel) zemljišča namenil v nakup za cenilno vrednost, preostala posest je šla na dražbo. Zakupnikom je omogočil nakup v treh obrokih, ob podpisu pogodbe so plačali tretjino vrednosti, ob letu drugo tretjino in čez dve leti še zadnjo. Obresti niso smele biti višje od 5 %. Od treh kozolcev, s skupno 41 okni, je zakupnikom namenil dva večja, z 29 okni. Ta dva kozolca bi novi lastniki vzdrževali skupno in jih uporabljali po njihovih potrebah. Dva kozolca sta stala tam, kjer je sedaj vrtec Najdihojca, eden je bil v bližini današnjega naselja Podlubnik. Samo dva zakupnika zemljišča nista odkupila. Grad, s preostalimi parcelami ter neprodanimi in rodbinskimi slikami, je prevzel ženin nečak, Hugo pl. Westeneck, ravnatelj elektrarne na Ptujju, in ga prodal Francu Dolencu, veleposestniku in trgovcu z lesom v Stari Loki.

Hodnik v drugem nadstropju z vhodom v veliki salon. Na prednji steni je slika družine Wolfa Adama barona Erberga, na levi steni pa slika Janeza Jurija Lemberga. (iz: *Zbornik za umetnostno zgodovino*, 1930)

Dražba premičnin je potekala od 12. maja 1930 dalje. Najprej so prodajali rastline, sledile so slike in skulpture, majolika, porcelan, steklo, obleka, perilo, tkanine, kuhinjsko posodje in razno orodje. Od srede junija dalje je potekala prodaja pohištva.

Kot smo že večkrat omenili, je Strahl svoji umetniški zbirki namenjal veliko pozornosti. Izdelal je razne vrste popisov po zvrsteh predmetov in umetnin ter po njihovih lokacijah. V prvi kategoriji je popisal slike, v drugem popisu je katalogiziral ostale premičnine in starine.

To, kako resno so pristopili k izvedbi Strahlove oporoke in popisovanju prostorov in premičnin, je razvidno že iz tega, da so takoj po njegovi smrti, že na sveti večer ob 22. uri, pričeli postopek zapečatenja prostorov in ga v prvi fazi dokončali na božič ob 3. uri zjutraj. Delo so nadaljevali na sveti dan, od 10. do 13. ure. Celoten postopek je opravil notar Stevo Šink kot sodni komisar v imenu Okrajnega sodišča v Škofji Loki, ki ga je zastopal dr. Jakob Prešeren. Ta dva sta bila tudi najbolj zaslužna, da je zapuščinska obravnava potekala tako hitro in v korist naših osrednjih kulturnih ustanov. Odkup celotnega gradu in zbirke v tistem času ni bil mogoč, čeprav je dr. Stele že dosti pred Strahlovo smrtjo menil, da bi bila ohranitev zbirke kot Strahlov muzej tipičen primer svoje dobe in bi imela trajno vrednost. Vitezove velikodušne geste, da omogoči kulturnim ustanovam 25 % popust na cenilno vrednost umetnin in predmetov, pa so se te, ob podpori takratnega bana inž. Dušana Serneca, velikodušno poslužile. V cenilno komisijo za umetnine so bili imenovani dr. Niko Zupanič, direktor Etnografskega muzeja, z namestnikom dr. Stankom Vurnikom, za Narodno galerijo pa ravnatelj Ivo Zorman, slikar Matej Sternen, dr. Izidor Cankar, dr. France Stele in dr. Balduin Saria. Zadnjega je določil notar Šink namesto Strahlovega predlaganca dr. Knola iz Zagreba, ki zaradi bolezni in starosti ni mogel več sodelovati. Star denar je ocenil prof. Josip Mantuani, srebrnino in drobne predmete pa loški urar Franc Benedičič. Licitacijo so zaključili 1. julija 1930.

Predmete in pohištvo so kupili Prifarci in Ločani. Po izboru slik in predmetov za Narodno galerijo, Etnografski in Narodni muzej so šle preostale slike, knjige in zbirke na licitacijo. Narodni muzej je prevzel 135 predmetov, od tega 33 slik, Etnografski muzej 75 predmetov in knjig ter 2 slike. Narodna galerija je izbrala 95 slik. Po Polčevem inventarju, ki pa ni bil dokončen, je šlo v prodajo 436 slik, drugih »umotvorov« je bilo 697. Grajski arhiv je takrat prevzel Narodni muzej, zdaj je v Arhivu Republike Slovenije. Bogato pravno knjižnico je pridobila Pravna fakulteta. Premični inventar in slike so kupovali poklicni starinarji iz Ljubljane (Amalija Jurečič), Zagreba, Banata in Beograda (Josip Linjevič). Slike so kupovali tudi pooblaščenci za naročene lastnike, nekaj jih je šlo brez posrednikov v tujino. Nekaj pohištva in drugega inventarja so pokupili Strahlovi uslužbenci, Prifarci in Ločani. Med kupci dražjih slik so iz Stare Loke omenjeni naslednji domačini: Anton Berčič, Franc Kalan, Marija Zore in Dolinar. Kupci iz Loke (Ločani in taki, ki so v Loki samo delovali) so bili: predsednik sodišča dr. Jakob Prešeren, advokat Ivan Pokorn, notarjeva žena Alojzija Šink, polkovnik Viljem Lulič, zdravnik dr. Ivan Hubad, zdravnik dr. Jože Rant, lekarnar Oto Burdych, starološki župan Anton Hafner, trgovec Miha Ješe, Ivo Ogorevc (Funtek), gostilničar Karel Rottenbücher, baron Avgust Wolkenberg in drugi. Slike so bile dela znanih domačih in tujih mojstrov. Med domačimi slikarji so: Anton Cebej, Valentin Metzinger, Fortunat Bergant, Martin Johann Kremser - Schmidt, Anton Janša, Matej Langus, Anton Herrlein, Pavel Künl, Anton Karinger, Leopold Layer, Mihael

Stroj, Ivan Franke, Šubici in drugi. Od tujih slikarjev so bili v zbirki zastopani: Jacopo Tintoretto, Guido Reni, Rembrand van Rijn, Jakob Ruisdael, Giovanni Battista Tiepolo, Jacopo Bassano in Claude Lorrain. Najdražje slike so ostale neprodane, nekatere je naknadno še odkupila Narodna galerija, ki je za nakupe porabila skoraj 100 tisoč dinarjev.

Po Strahlovem naročilu je morala Narodna galerija ekshumirati očeta Edvarda, ki je bil pokopan v Ljubljani, in ga prepeljati na starološko pokopališče; to zadolžitev je opravila leta 1937. Dekan Mrak je zapisal: »26. 10. so pripeljali iz ljubljanskega pokopališča trupla Edvarda in Cecilije pl. Strahl ter ju pokopali v Strahlovem grobišču. Ekshumacijo in prevoz je oskrbela Umetnostna galerija v Ljubljani.«²⁶ Posebnega obeležja niso oskrbeli. Karl in Marija imata na cerkvenem zidu ob vhodu v zakristijo skromno ploščo z napisom:

MARIA ALOYSIA DE STRAHL
NATA NOBILIS DE LEHMANN
NAT. 13. 8. 1854, OB. 2. 4. 1929.

CAROLUS DE STRAHL
NAT. 12. 9. 1850, OB. 24. 12. 1929.

R. I. P.

Starološki grad danes. (foto: Tina Arh)

Prazen grad, z delom družinskih slik, in okoliške parcele so dediči prodali lesnemu veletrgovcu Francu Dolencu. Ta je ob začetku gospodarske krize poskrbel, da se je posesti čim prej znebil. Leta 1933 je grad s preostalim posestvom prodal Društvu Dom slepih, ki je leta 1935 vanj že naselilo prvih 15 slepih varovancev.

Karl Strahl je ostal zvest samemu sebi, tako, kot je imel zapisano v grbu. Na koncu oporoke je zapisal: »*Iz srca želim, da naj bo to, kar sem doslej hranil in ne brez težav skrbno varoval, vsem prizadetim v korist in blagoslov. Prosim vse, katere sem v življenju žalil, odpuščanja z zagotovilom, da so veljale moje prav pikre besede le stvari in nikoli osebi žaljenega. Odpuščam pa tudi iz srca vsem, ki so mene žalili in zapuščam brez srda, pa tudi brez obžalovanja ta svet.*« Še v času življenja je na drugem mestu zapisal: »*Le posojeno je vse, kar pridobiš, na odpoklic ob vsaki uri.*«

VIRI:

ZAL-ŠKL, Okrajno sodišče v Škofji Loki, ŠKL 173, t. e. 177.

LITERATURA:

- Cevc, Emilijan: Spis Edvarda Strahla o umetnostnih razmerah na Kranjskem. V: *Loški razgledi* 17, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1970, str. 80–107.
- Polec, Janko: Edvard in Karl Strahl. *Zbornik za umetnostno zgodovino*, letnik X, Ljubljana, 1930, str. 45–83.
- Polec, Janko: Karla Strahla zgodovina starološkega gradu in njegova avtobiografija. *Zbornik za umetnostno zgodovino*, letnik X, Ljubljana, 1930, str. 84–106.
- Polec, Janko: Katalog Strahlove galerije slik. *Zbornik za umetnostno zgodovino*, letnik X, Ljubljana, 1930, str. 107–210.
- Polec, Janko: Pisma Franca Pustavrha in Ivana Franketa Edvardu Strahlu. *Zbornik za umetnostno zgodovino*, letnik XI, Ljubljana, 1931, str. 50–68.
- Stele, France: Strahlova oporoka in naše ustanove. *Zbornik za umetnostno zgodovino*, letnik XI, Ljubljana, 1931, str. 50–54.
- Štukl, Franc: *Knjiga hiš v Škofji Loki III. Stara Loka in njene hiše*. Ljubljana – Škofja Loka : Zgodovinski arhiv Ljubljana, 1996.
- Florjančič, Alojzij Pavel (ur.): *Več kot tisoč let. Kronika župnije sv. Jurija Stara Loka*. Stara Loka : Župnija sv. Jurija, 2005.

Summary

The art history collection of Edvard and Karl Strahl

The Strahl family originated from Erfurt in the province of Thüringen in Germany and obtained an Old Loka estate at the beginning of the 19th century. The bishop's vassals received the Old Loka castle and estate in perpetuity for conscientious service from the Bishop of Freising in the 14th century. The owners often changed between the 16th and 18th centuries the owners often changed and were no longer bound to the bishop's service. For the most part they belonged to the local landed aristocracy. In the middle of the 18th century, the castle and estate were taken over after auction by Matevž Demšar, a rich farmer from Zgornja Žetina. He bought the castle with the proceeds of trade in flax and sieve making, from catering and speculating in real estate, and thus »ennobled himself«. The Strahls finally took ownership of the castle and the estate through family connections and purchase in the middle of the 19th century. The last Strahls, father Edvard and son Karel were involved in collecting pictures, art craft items, museum exhibits and various rarities throughout their lives, especially after retirement. Edvard Strahl was a type of German-speaking (Ljubljana) liberal, who knew the provincial language although he wrote the first art history handbook for Slovene lands in German and even translated Prešeren's poetry. He obtained some older pictures from the Demšar family and other previous owners of the castle. He obtained the works of local painters by collecting pictures throughout Gorenjska. He invested in the works of foreign painters through the Italian dealer, Volpi. Unfortunately, he did not have an equal in Loka. His only son Karel continued to collect and organise the collection. He was attached to farmers in Fara and helped them to build an aqueduct and to found a fire fighting society, and was also an example in modern farming. He had no children, and only had relatives on his wife's side, whom he considered unworthy of his property and collections. As a recognised lawyer he arranged the will so that the property could not be inherited by a single heir, but was divided into three parts. He guaranteed Slovene cultural foundations a 25 % discount in purchases of the pictures, books and museum items. He showed great social sensitivity for small farmers from Fara, allowing them to buy lots of land at favourable prices. After Strahl's death, over the course of half a year, the art history collection and the lands of the estate were sold and the castle emptied. The people of Loka and Fara bought a great deal of the moveable property. Selected works of art were bought at a discount by Slovene cultural foundations. A large number of nationally important exhibits were scattered throughout the then Yugoslavia and abroad. »Strahl's package« awaits fresh study.

Zimski pejsaži in tihožitja

O slikarstvu Mirne Pavlovec

Izvleček

Mirna Pavlovec (rojena 1953) se uvršča med osrednje predstavnike sodobnega slovenskega krajinskega slikarstva. Motivi njenih slik večinoma izvirajo iz okolice Škofje Loke, zato lahko govorimo tudi o nadaljevanju bogate tradicije škofjeloškega krajinskega slikarstva. Slike v oljni tehniki in dela na papirju v akrilni tehniki izpričujejo suvereno obvladovanje formalne plati slikarstva, kar je najbolj očitno pri zahtevnem upodabljanju zasneženih površin. Razpoloženska ubranost narave v zimskem času do neke mere odzvanja v umetničinem značaju. Včasih barvna zadržanost in nežni barvni akordi odstopijo mesto poudarjeni koloristični interpretaciji, pojavlja se tudi težnja po »temni« sliki. Podobne pristope srečamo tudi pri tihožitjih. Uveljavila se je tudi kot ilustratorka del za otroke in mladino.

Abstract

Winter landscapes and still lifes On the painting of Mirna Pavlovec

Mirna Pavlovec (born 1953) is ranked among the central representatives of contemporary Slovene landscape painting. The motifs of her paintings for the most part derive from the surroundings of Škofja Loka, so we can also speak of continuing the rich tradition of Škofja Loka landscape painting. Paintings in oil technique and works on paper in acrylic technique testify to a sovereign mastery of the formal sides of painting, which is clearest in the demanding depiction of snowy surfaces. The harmony of mood of nature in wintertime to some extent echoes the artist's character. The colour restraint and soft colour accords sometimes make way to an emphatic colouristic interpretation, and tendencies to »dark« paintings also appear. We meet a similar approach with still lifes. She has established herself as an illustrator of works for children and young people.

Mirna Pavlovec

Mirna Pavlovec je po študiju na ljubljanski likovni akademiji za osrednja slikarska motiva izbrala krajino in tihožitje. Slikarka, ki podobo krajine razume kot odraz konkretnega motiva in avtonomen likovni organizem ter nam s pogledi v posebna krajinska prizorišča, s snegom odeta polja, jase ali gozdne obronke, razkriva lastno bivanjsko izkušnjo in odnos do narave, se je uvrstila med najzanimivejše predstavnike sodobnega krajinskega slikarstva na Slovenskem.

Zaradi suverene slikarske interpretacije in samosvoje vsebinske ubranosti so zimski pejzaži in nežna, v snežno belino potopljena tihožitja postala njen razpoznavni znak, podobno kot so bili intimistični pejzaži, še zlasti rečne krajine, in tihožitja značilni za Franceta Pavlovca, slikarkinega starega očeta in enega najboljših slovenskih krajinarjev, ki je na likovno pot stopil v času med obema vojnama.

Mirna Pavlovec s predanostjo, dostojno družinske tradicije, s svojim slikarskim opusom odgovarja na pomembno in za vsako likovno generacijo znova aktualno vprašanje: Kako slikati krajino danes?

Na Mirninih slikah, ki že tri desetletja nastajajo v svojevrstni odmaknjenosti in na videz mimo aktualnih tendenc slovenskega slikarstva, sta se na samosvoj način prepletla dva načina slikarske obravnave krajinskega motiva: na eni strani racionalno, dokaj podrobno opisovanje motivnih značilnosti, ki ga srečamo pri realistično usmerjenih slikarjih, in na drugi pristop, ki temelji na primarnosti poteze s čopičem oziroma neposrednosti slikarske interpretacije. Vendar se pejzaži ne podrejajo nobeni od omenjenih skrajnosti. Motivi niso podani na dosleden način, kompozicije so preoblikovane v sozvočno celoto, slikarska poteza je sicer sproščena, a vselej natančno premišljena in zaradi beline zimskega ambienta nima ekspresivnega značaja.

Manj znano je, da je Mirna Pavlovec sprva slikala tudi krajinske kompozicije in tihožitja v rjavih, zelenih in drugih odtenkih. Barvna lestvica je bila včasih tako temna, da je bilo komaj mogoče razločiti posamezne motivne sestavine. Interpretacija motivov in slikarski postopek sta bila podobna. Zaradi izbora barv in gostih barvnih nanosov je bil soroden tudi razpoloženski podton. Težnja po »temni sliki« se je v slikarskem opusu Mirne Pavlovec oglašala tudi kasneje.

Pri izbiri načina slikanja v oljni ali akrilni tehniki je Mirno vodila želja po iskanju harmoničnega soglasja med vsebinsko dorečenostjo in formalnim jezikom. Zato se je oprla na različne slikarske smeri. Ozrla se je tudi k začetkom domače slikarske moderne: realistično doslednost je povezala s (post)impresionistično neposrednostjo, sodobno gestualnostjo, sproščenostjo in minimalizmom. Rezultat je zanimiva slikarska sinteza. Lahko bi dejali, da si je v slikarskem opusu Mirne Pavlovec žlahtna slikarska tradicija naredila moderen izraz.

Z minimalističnim pristopom je mišljena sposobnost doseči intenziven učinek z racionalnimi likovnimi sredstvi (kompozicija, barva, poteza čopiča, nanos

barve s slikarsko lopatico, črta). Mirno Pavlovec je k odločitvi za upodabljanje pogledov na zimsko krajino, poleg razpoloženske ubranosti narave v zimskem času, ki do neke mere odzvanja v umetničinem značaju, najbrž usmerjala tudi možnost reduciranja motiva na osnovno, dokaj enostavno kompozicijsko ureditev, ki pa jo je s pretanjeno obdelavo slikarske površine in spreminjanjem strukture in načina barvnega nanosa mogoče oplemenititi in spremeniti v polnokrvno likovno doživetje. Pogosta je sinteza med različnimi slikarskimi pristopi in postopki, med katere spadajo premišljeni in sunkoviti potegi čopiča ali črtala ter razmazi barve s slikarsko lopatico po površini platna. Nekateri ustvarjalni gibi ne morejo biti več v polni meri nadzorovani.

Krajinski prostor je nakazan s pomočjo reducirane kompozicijske konstrukcije in z bogatimi slikarskimi sredstvi. Mirna Pavlovec je v intervjuju leta 1993 poudarila: *»Če me pritegne motiv, izsek, detajl v naravi, 'mi pade na dušo' ali v oči, se pravi, da ga čustveno dojamem, potem ga pričnem razumsko razčlenjevati, razmišljati o njem. Celoten motiv vidim ploskovito, skratka, motiv razčlenim na ploskve (nebo, drevesa, zemljo) in se poskušam izogibati realistični perspektivi. Ni moj namen slikati narave realistično, pač pa jo posnemati le toliko, kolikor je potrebno za pojasnitev nekega likovnega objekta. /.../ V veliki meri je vnaprej določeno, kako je kompozicija sestavljena, kje bo stalo drevo na primer, kje stezica. Morda gre za kakšno malenkost, ki dopolni ali dokonča samo sliko, kakšno naključno potezo, po kateri se mi zdi, da je slika končana. Dopolnjuje se premišljena trdna gradnja slike z naključnimi namazi, potezami.«¹*

Skica za sliko brez snega, 2003, akril, papir, 25 x 35 cm. (foto: Matija Pavlovec)

1 Plestenjak, Narava kot izgovor za slikanje, *Delo*, 4. 8. 1993, št. 178.

V zimsko spokojnost pogreznjene pejsaže praviloma tvorijo trije temeljni prostorski pasovi: zasnežene poljane s temno gmoto gozda, grmičevja ali rahlo nagnjenih posameznih drevesnih debel in dreves, zaobljeni hribi in strme gore ter nebo. Umetnostni zgodovinar in likovni kritik Janez Mesesnel je poudaril: *»Izbrani izrez je pri Mirni Pavlovec prostorsko jasno odrejen in v ploskev ga prenaša po načelu prečiščenja, opuščanja nepotrebnih in zlasti neuglašanih podrobnosti ter z vselej jasno, včasih drzno kompozicijsko vizijo.«*²

Podroben pogled na Mirnine krajinske podobe pove, da se ne srečujemo samo s pretehtanim razporejanjem kompozicijskih sestavin, temveč tudi z izredno občutljivim niansiranjem in suverenim obvladovanjem tehnične plati štafelajnega slikarstva, kar je najbolj očitno pri zahtevnem upodabljanju zasneženih površin. Kljub temu, da so kompozicije grajene s pomočjo velikih ploskev, je slikarka veliko pozornost posvetila obravnavi posameznih partij. *»Sama narava je eno samo dogajanje oziroma je izgovor za to, kar se dogaja na likovni površini. Dogodki pa nastanejo med likovnimi ploskvami (nebo, gozd, zasneženo polje).«*

*Konkretna podoba narave kot objekta je samo izgovor za vse moje delo.»*³

Macesen, 2005, akril, papir, 40 x 60 cm.

(foto: Matija Pavlovec)

Čeprav je Mirna Pavlovec vselej dosledno vztrajala pri prikazu konkretnega motiva, lahko že pri njenih prvih delih ugotavljamo, da jo je pritegnilo tudi likovno razmišljanje o razmerju med obliko, površino in detajli, kar bolj kot o realističnem slikarskem pristopu govori o ustvarjalki, ki jo zanimajo principi širokega razpona modernističnih slikarskih praks (mdr. abstraktno slikarstvo). Likovni elementi, prostor, barva in oblika težijo k temu, da postanejo sami sebi namen. Hotenje po temeljitem preoblikovanju, stiliziranju, racionalizaciji ali ojačitvi motivnih komponent in gradnji slikovnega prostora s širokimi, celo grobimi potezami ali ploskvami barve je včasih razvidno v tolikšni meri (mdr. pri skupini upodobitev macesnov), da si lahko zastavimo vpraša-

2 Mesesnel, *Prispevek našemu krajinarstvu*.

3 Plestenjak, *Narava kot izgovor za slikanje, Delo*, 4. 8. 1993, št. 178.

nje, ali ni slikarka morda prišla do prelomne točke in v bližnji prihodnosti načrtuje prestop v abstraktno zasnovano likovno polje. Takole je razmišljal umetnostni zgodovinar in likovni kritik dr. Ivan Sedej: »*Krajina ni samo odsev neke pojavnosti ali realnosti, ampak narobe – je umetniška realnost, ki je določeni krajini (po naključju) podobna. To pa pomeni, da se Mirna Pavlovec na formalni ravni giblje na robu 'abstrakcije', v vsebinskem pa je ta prestop naredila že zdavnaj.*«⁴

Tudi znotraj navidezno enolične beline naletimo na kopico likovnih intervencij. Prostrana zasnežena polja, planjave, gozdovi, grmičevje, griči, holmi in gore, ki trepetajo v sončnih žarkih ali se pogrezajo v koprenaste meglice večernega mraka, skrivajo kopico slikarskih posegov: potege s čopičem, plastenje barv, zarise z držalom čopiča v barvno površino idr. Drobní potegi s črtalom se včasih dobesedno zajedajo v barvo. Zaradi zarisov v tanek barvni nanos, ki tvorijo svojevrstno grafično risbo, površina slik deluje izrazito materialno, pastozno in celo reliefno. Pod zgornjo plastjo lahko začutimo podslikavo v temnejših, najpogostejše rjavkastih tonih.

Svetlobne variacije atmosferskega plašča zimskega pejzaža, neravnost in rahlo nagubanost zasneženih površin, njihovo bolj sluteno kot pa vidno nagubanost, zasenčenost, skratka, v naravi prisotne neenakomernosti snežnih partij slikarka lahko dosega le s spreminjanjem debeline in značaja barvnega nanosa. Slike na platnu so izdelane v oljni tehniki. Slikarka je neposrednost ustvarjalnega postopka ohranila tudi pri delih na papirju v akrilni tehniki, ki tvorijo samostojno skupino pogledov na zimsko krajino. Motivi so prilagojeni formatu lista.

Barvna zadržanost in nežni barvni akordi lahko odstopijo mesto poudarjeni koloristični interpretaciji, ko slikarka zamolke ali intenzivne barvne podslikave ne zastre z belo barvo. V tem primeru osrednji poudarek prispeva enoten barvni ton neba, ki ga lahko mehča belina snega.

Mirna Pavlovec se je uvrstila med osrednje predstavnike domačega krajinskega slikarstva, ki so svoj likovni nagovor oprli na iskanje novih likovnih odrazov krajine oziroma spreminjanje krajinskega motiva v osebno občuteno interpretacijo, odslikavo oziroma odsev ustvarjalčevega doživljajskega sveta. Krajino pogosto dojemajo kot ustvarjalni impulz, pobudo za oblikovanje različnih razpoloženskih, psihološko poglobljenih krajinskih podob in hkrati/ali kot iztočnico za razreševanje formalnih vprašanj. Krajinski motiv je v slednjem primeru lahko »izgovor za likovno igro med ploskvami in črtami, pretveza za ustvarjanje likovnih prostorov«.⁵

Ker Mirnine pejzaže lahko malone brez izjeme geografsko lociramo v okolico Škofje Loke (t. i. slovenski impresionistični Barbizon), lahko govorimo tudi o nadaljevanju bogate tradicije škofjeloškega krajinskega slikarstva.

4 Sedej, zloženska samostojne razstave v Galeriji Avsenik.

5 Izjava Mirne Pavlovec v zloženki samostojne razstave v Kosovi graščini, str. 4.

Tenkočutne in avtentične krajinske podobe Mirne Pavlovec je z naklonjenostjo sprejemala likovna publika, likovna kritika pa jih je hkrati priznavala, da jim v domačem slikarstvu skoraj ni mogoče najti primerjave (dr. Cene Avguštin, dr. Ivan Sedej, Maruša Avguštin, Barbara Plestenjak, Judita Krivec Dragan, Janez Mesesnel, Vladimir Gajšek, Franc Zalar, Andrej Pavlovec, Boštjan Soklič idr.),⁶ in poudarjala, da je Mirna Pavlovec slikarka velike izpovedne moči. Njen slikarski postopek je usmerjen v podoživljanje pejsaža v zimskem času, odetega v značilno skopo barvno lestvico, ki je po slikarski plati morda bolj zahtevna kot kalejdoskopska podoba ostalih letnih časov.

Mirna Pavlovec ja zadržan likovni rokopis povezala z vsebinsko poglobljeno stjo. Pretanjeno naslikana zasnežena polja in gozdovi niso samo bolj ali manj verno upodobljeni motivi, v katerih se dosledno odraža tisto, kar je bilo v danem trenutku pred slikarkinimi očmi. Vanje so vpleteni odmevi slikarkinega dojemanja zimske pokrajine med samotnimi sprehodi po Gorajtah (ravnina v bližini Škofje Loke, iz katere izvira večina slikarkinih motivov iz osemdesetih in prve polovice devetdesetih let preteklega stoletja) in po Sorškem polju. Mirna Pavlovec je zatrdila: *»Ker hočem biti zaradi svojega slikanja veliko v naravi, fizično občutim stik z njo. S trdnostjo zemlje.«*⁷

Slike Mirne Pavlovec, ki meni, *»da je narava tako živa, da se dotika človeka tudi navznoter«*,⁸ imamo zato lahko za nekakšna zrcala, v katerih se kažejo slikarkina razpoloženja ob soočenju s krajinskim ambientom, pa tudi čustveni in predstavnostni svet ter življenjska filozofija. Ko je slika narejena, na nek način odkriješ samega sebe, poudarja slikarka. Umetnostni zgodovinar in likovni kritik dr. Cene Avguštin je zapisal: *»Kadarkoli si ogledujemo krajine in tihožitja Mirne Pavlovec, jih ne ocenjujemo kot bolj ali manj uspele posnetke naravne resničnosti, temveč predvsem kot izraz avtoričinih razgibanih likovnih iskanj in želje po poglobljenosti slikarske govorice. Bolj očitno kot pri marsikaterem drugem ustvarjalcu se v slikarkinih platnih zrcali notranja podoba umetnika, njegov pogled na svet in njegova moč in sposobnost odzivanja na njegove spremenljivosti.«*⁹

Morda zato podobe v sneg odete pokrajine skrivajo mnogo protislovij. V njih lahko razbiramo predvsem lirično umirjenost, meditativno zasanjanost in elegičnost, ki prežemajo krajino med zimskim počitkom. Takole je o Mirninih slikah razmišljal književnik, prevajalec, publicist in slikar Vladimir Gajšek: *»V tem slikarkinem videnju zimskega časa in poslikavi se skriva torej snežno samotno občutje, ki je blizu zimskim haikujem v japonski in slovenski poeziji. Brezčasje samote je v slikarstvu Mirne Pavlovec osredinjeno, sega v mirne krajine zimskega samoopazovanja, v modrino biti, ki se je naselila v slikarki sami. Zimska*

6 Glej pri navedbi virov in literature.

7 Plestenjak, Narava kot izgovor za slikanje, *Delo*, 4. 8. 1993, št. 178.

8 Izjava Mirne Pavlovec v zloženci samostojne razstave v Kosovi graščini, str. 4.

9 Avguštin C., zloženska samostojne razstave v Galeriji Mestne hiše, 1981.

Rob Sorškega polja, 2003, akril, papir, 50 x 70 cm. (foto: Matija Pavlovec)

Nebo nad Sorškim poljem I, 2007, akril, papir, 70 x 100 cm. (foto: Matija Pavlovec)

slikarska pobeljenost se začne znova z vidnim dnem, v katerega se je zazrla slikarka, kakor da bo trajal vse leto.

Ko bi gledali na slikarstvo Mirne Pavlovec s psihološkimi očmi, bi resda odkrili nenehno navzočnost sebevidne samote, torej arhetipe intuitivno melanholične slikarske narave, ki se iz nezavednega dvigajo v duhovnost in dušo.«¹⁰

»Zimske krajine mogoče za gledalca res učinkujejo lirično zaradi bele barve ali zaradi načina interpretacije. Z dodajanjem bele barve se ta učinek zvišuje oziroma s svetljenjem dobi še večji pomen,« meni slikarka. Toda otožna poetičnost zimske krajine nemalokrat odstopi svoje mesto skrivnostnemu nemiru in dramatičnosti. Slikarka je poudarila, da je dramatičnost nekaterih slik posledica likovnega izražanja in občutenja narave.¹¹

Slike se spreminjajo v pomnike mogočnosti narave, v kateri ni prostora za človeka, saj bi ta le porušil njeno harmonijo. Na prisotnost človeka opozarjajo le v snežne površine odtisnjene sledi. Mirna je v kompozicije vključila samo psico Eno, nekdanjo spremljevalko na sprehodih po Gorajtah. V nekaterih novejših delih pa je slikarka človeški figuri namenila enakovredno pozornost kot krajini (slike iz manjšega ciklusa Sprehajalci).

Slike so zasnovane kot skladno učinkujoče celote, vendar znotraj tovrstne likovne harmonije marsikdaj lahko začutimo poteze nečesa strašljivega. Morda slikarka v kompozicije skriva svoje občasne strahove in stiske.¹² Nad opustelimi snežnimi planjavami in temačnimi gozdovi se zlovešče spreletavajo ptice (mdr. pri kompozicijah enega zadnjih večjih ciklusov Nebo nad Sorškim poljem).

Kljub zasanjani otožnosti in neredko celo pesimistični ubranosti, zloveščim podtonom in odsotnosti človeške figure so nam krajinske podobe Mirne Pavlovec vselej zgovorno potrjevale, da slikarka v naravi išče svojevrstno pribežališče ali zatočišče. Po mnenju dr. Ceneta Avgušтина so Mirnini sugestivni zimski pejzaži postali prizorišča slikarkine – lahko pa tudi naše – kontemplativne zama-

Zimski sprehodi z Eno VII, 1992, olje, platno, 150 x 145 cm. (foto: Mattija Pavlovec)

10 Gajšek, Zimski sprehodi Mirne Pavlovec, *Slovenec*, 13. 5. 1996, št. 108.

11 Plestenjak, Narava kot izgovor za slikanje, *Delo*, 4. 8. 1993, št. 178.

12 Avguštin M., zloženska samostojne razstave v Kosovi graščini, str. 4.

knjenosti. »*Ob delih Mirne Pavlovec ne podoživljamo samo notranjih vzgibov, ki so vodili slikarko pri oblikovanju te ali one krajinske podobe, takega ali drugačnega tihožitja, v njih nemalokrat najdemo tudi sebe, ujete v podobna razpoloženja, podvržene enakim čustvenim osamitvam, kot jih izžarevajo njena dela. Mirnine slike niso prikrojene okusu tega ali onega gledalca, v svojem izrazu, v svoji povednosti govorijo vsakomur.*«¹³

Mirnin oče, umetnostni zgodovinar, likovni kritik in dolgoletni ravnatelj Loškega muzeja Andrej Pavlovec je zapisal: »*Slika postane znanilec časa, človekovega bivanja, vidno znamenje pokopanih misli in težko izgovorljivih besed. Bolj ko s težavo spoznavamo zastrti svet slikarkinih motivov, bolj postaja odprti naši notranji zaznavi. Ta temačni (tudi v belem?) svet se odpre in razsvetli šele v nas, ko ga počasi vsrkamo vase.*«¹⁴

Lahko bi zapisali, da nam Mirna Pavlovec s svojimi zimskimi pejzaži pripoveduje o letnem obdobju, ki ji je značajske blizu. Ali pa navedli njene besede: »*Slikarstvo je zame vse absolutno, duhovno bivanje, ki me do neke stopnje pomirja.*«¹⁵ Umetnostna zgodovinarica in likovna kritičarka Maruša Avguštin je zapisala, da je slikarstvo Mirne Pavlovec »*odraz umetničnega globokega doživljanja sveta in zavedanja sebe v njem*«. ¹⁶ Naslikano krajino je zasnovala tako, da se spreminja v zapis njene lastne eksistence. Stvarne, topografsko prepoznavne in lokalno določljive krajine, po katerih se pogosto sama sprehaja, upodablja kot osebno videne podobe, ki so berljive zlasti na simbolni ravni.

Povsem očitno je, da slikarki videna resničnost ni zadoščala, kar nam potrjujejo ne samo drobna, včasih komaj opazna preoblikovanja motivnih danosti, temveč tudi bela barva, ki priklepa nase vrsto simbolnih konotacij. Mirna Pavlovec je opozorila na naslednji vidik bele barve: »*Bela pa po Kandinskem zveni kot molk, ki nikakor ni mrtev, marveč poln možnosti. Zveni kakor molk, ki ga bomo zdaj mogli doumeti. Je nič, ki je pred začetkom, pred rojstvom. Torej ravno obratno kakor črna barva, ki notranje zveni kakor nič brez možnosti, kakor večni molk brez prihodnosti, brez upanja. Mislim si, da bi belo barvo lahko zamenjala s katerokoli drugo, vendar bi bil učinek mogoče drugačen. Izogibam se prevelikih kontrastov.*«¹⁷

Bela je »barva« zime in hladu, pa tudi daljnih razsežnosti in transcendentnega. Umetnostna zgodovinarica in likovna kritičarka Judita Krivec Dragan ugotavlja: »*Zima je že v občem razumevanju obdobje mirovanja, simbol Severa, mraza in teme ter zato arhetipska predstava o kraljestvu bogov smrti, zima pripada tudi slovanski Morani, lahko pa je očarljiva v mehkih oblikah, prefinjeni barvni*

13 Avguštin C., zloženska samostojne razstave v Galeriji Mestne hiše, 1989.

14 Pavlovec, zloženska samostojne razstave v Kulturnem domu Španskih borcev.

15 Plestenjak, Narava kot izgovor za slikanje, *Delo*, 4. 8. 1993, št. 178.

16 Avguštin M., zloženska samostojne razstave v Kosovi graščini, str. 4.

17 Plestenjak, Narava kot izgovor za slikanje, *Delo*, 4. 8. 1993, št. 178.

Bele vrtnice, 2001, akril, papir, 40 x 50 cm. (foto: Matija Pavlovec)

*skali, kjer pridejo do izraza nianse in monokromne možnosti posameznih, pretežno hladnih barv.*¹⁸

Slikarstvo Mirne Pavlovec se je zato pogosto gibalo na meji med mimetičnim in meditativnim, razumskim in intuitivnim, stvarnim in vzvišenim, konkretnim in simbolnim. *»Gre za izrazito psihološko poglobljeno podobo pokrajine, ki biva na odmaknjenih planjavah in obronkih gozda, tam nekje na meji med realnim in pravljичnim, zatopljeno v spokoj brezčasja, kjer so se vsaj na videz umirile tudi sile narave.*¹⁹

Skopa barvna lestvica, ki je omejena na snežno bele ter rahlo tonirane dele motiva in vanje kompozicijsko nadvse skladno razmeščeno, bolj ali manj temno ali živahno obarvano drevje, hribe ali strme gore pred obzorjem, se presenetljivo ponovi pri tihožitjih. Lahko bi dejali, da se je zima naselila tudi na tihožitja. Predvsem gre za drobne šopke, cvetove v vazah in podstavkih za rože, sadeže na pladnjih in mizah, ki pa jih je slikarka včasih upodablja tudi na velikih platnih. Zato velja poudariti, da je motivni svet Mirne Pavlovec res intimnega značaja, vendar se umetnica odlikuje s suverenim slikarskim pristopom, ki ga razbiramo v sproščenih potezah s čopiča ali slikarske lopatice in črtah, vtisnjenih v barvo z ostrim držajem čopiča. Uporaba omenjenih slikarskih pripomočkov je odvisna od narave in posebnosti upodobljenega motiva, ki slikarki pogosto lahko služi kot sredstvo za poglobljanje v zakonitosti prostorske kompozicije in slikarske obdelave motiva. *»Ker je bilo pač postavljeno, se je ohranilo tudi dlje in sem imela dovolj časa za raziskovanje odnosov med oblikami. Slikanje tihožitij je bilo namen raziskovanja teh odnosov med oblikami, med barvami in oblikami.*

18 Krivec Dragan, *Zimski sprehodi*, str. 2.

19 Krivec Dragan, *Zimski sprehodi*, str. 2.

Trije medvedki, Zlatolaska in Čunja. Ilustracija iz knjige Zlate Vokač:
Prvo potovanje mačka Čunje, 1995. (foto: Igor Pustovrh)

*Zdaj sem prispela tako daleč, da ni več pomembno, ali slikam krajino ali tihožitja, ker ni več važen motiv, temveč samo spopad z likovnimi elementi.*²⁰

Likovni nagovor Mirne Pavlovec smo skoraj povsem poistovetili z zimskimi krajinami in upodobitvami šopkov, vendar slikarko lahko spoznavamo tudi kot avtorico zanimivih mladinskih in otroških ilustracij. Pri ilustracijah v tehniki kolorirane perorisbe je ohranila nekaj stičnih točk s slikarstvom. Če bi želeli izluščiti sledove slikarske izkušnje v ilustratorskem opusu, velja v prvi vrsti opozoriti na kompozicije, ki jih določa premišljena razporeditev svetlih in temnih partij, ali na primer na vitka, rahlo stilizirana, značilno upognjena drevesna debla, ki so bila zlasti pri prvih ilustratorskih nalogah za založbo Mladinska knjiga dosledno prevzeta iz slikarskih rešitev.

V vsem ostalem se ilustracije razlikujejo od Mirninih slikanih podob zime. Namesto zabrisanih oblik nastopajo ostre konture. Široki namazi barve so na ilustracijah prepustili svoje mesto drobnopotezni, nežni risbi s tušem, monokromno zasnovi slik pa je nadomestil vsebini in formalni rešitvi prilagojen izbor barv iz celotne barvne palete. Drobnno črtkanje se pogosto zgosti v raster. Osnovna, tanka perorisba s tušem se z akvarelnimi barvami povezuje v likovno premišljeno celoto.

Namesto likovnega prikazovanja osebnih izkušenj in odnosa do narave se je slikarka morala identificirati z literarnimi predlogami pravljичnega, fantastičnega ali satiričnega značaja. Nosilci zgodb so človeški ali počlovečeni liki, zato se je morala posvetiti oblikovanju figure, ki se v njenem slikarstvu praviloma ne poja-

20 Plestenjak, Narava kot izgovor za slikanje, *Delo*, 4. 8. 1993, št. 178.

vlja. Pri tem ji je uspelo oživiti nekaj zgovornih junakov, ki so sicer ljubki in prikupni, a le tam, kjer to zahteva zgodba.

Pogoj za uspešno izvedeno ilustratorsko nalogo je preplet ilustracije z literarno predlogo. Mirnina pretanjena, elegantno stilizirana in kljub temu stvarna risba je ustrezala značaju ilustriranih besedil, ki so večinoma pritrdilno odzvanjala tudi v umetničinem siceršnjem razumevanju sveta in življenja, tako da je ilustratorica lahko postala njihova likovna soustvarjalka. Ilustracija namreč lahko odločilno prispeva k bralčevemu razumevanju teksta, kar najbrž še zlasti velja za njene ilustracije J. R. Tolkienovega pravljичno-pustolovskega romana *Hobit* (1986), *Vodovnikove vesine* Richarda Adama (1987), *Strahca* Patricie Wrightson (1990), pravljic Zlate Vokač *Vesele zgodbe o vampirjih* (1994) in *Prvo potovanje mačka Čunje* (1995), zbirke otroških pesmi Janeza Sagadina *Žužkolandija* (1997), proznih del za otroke in mladino *Premagani strah* Tomaža Vrabiča (1998 in 1999), *Sin Srakolin* Vinka Möderndorferja (1999), *Tristo bolhic na klavir* Nelde Štok-Vojška (2001) in *Vrbova 13* Danute Wawiłowe in Natalije Usenko (2009). Zanje je oblikovala vrsto zanimivih fantastičnih, pravljичnih in drugih junakov: palčke in gorske škrate, čarovnice in vešče, zmaje, ajde in velikane, vile in vilinčke, vampirje in vampirke, počlovečene živali, učenega črnega mačka, hobita Bilba, čarovnika Gandalfa, prikupno predstavljene nadležne žuželke idr. Pripravila je tudi likovno opremo za publikacijo Loškega muzeja (mapa Par v praznični narodni noši, iz druge polovice 19. stoletja/Figuri za oblačenje, 1998), ilustracije za učbenik Marije Potočar *English for hairdressers* (1995) in bila soavtorica ilustracij v učbeniku in delovnemu zvezku za začetni pouk slovenskega jezika in kulture v tujini avtoric Slavke Pogač & Marjance Klepac *Slovenščina skozi letne čase / Zima* (1997). Ilustracije Mirne Pavlovec so objavljene tudi v knjigah za otroke *Ciklame za Nano*, *Kresnica na dlani* (obe 2005) in *Sonce v brlogu* (2008) ter reviji *Mavrica*.

Biografski podatki:

Mirna Pavlovec je bila rojena 7. decembra 1953, v Ljubljani. S šestimi leti se je z družino preselila v Škofjo Loko. Slikarstvo je študirala na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani. Ukvarja se s slikarstvom in ilustracijo. Do sredine devetdesetih let je živela in ustvarjala v Škofji Loki, nato se je preselila v Srednje Bitnje pri Žabnici. Je članica Zveze društev slovenskih likovnih umetnikov. Deluje kot slikarka v svobodnem poklicu.

Prvo samostojno razstavo je pripravila leta 1981. Med drugim je večkrat samostojno razstavljala v Škofji Loki (Knjižnica Ivana Tavčarja, Sejna dvorana občine, kapela Puštalskega gradu, Osnovna šola Cvetka Golarja, Galerija Ivana Groharja, Galerija Fara), Kranju (Mala galerija, Galerija Nova, Galerija v Prešernovi hiši, Galerija v Mestni hiši), Ljubljani (Klub znanstvenih in kulturnih delavcev, Vodnikova domačija, Galerija Commerce, Galerija Krka, Galerija

Labirint, Bežigradska galerija, Emona, Galerija Petrol–zemeljski plin, Kulturni dom Španski borci, Knjižnica Prežihov Voranc, Galerija Lerota, Galerija ZDSLU, Galerija Commerce), Dolu pri Ljubljani (Kulturni dom Dolsko), Radovljici (Galerija v Šivčevi hiši), Begunjah (Galerija Avsenik), Novem mestu (Dolenjska galerija, Razstavišče SDK), Kostanjevici na Krki (Lamutov likovni salon), Rogaški Slatini (razstavní salon zdravilišča), Tacnu (Srednja policijska šola), Tolminu (Knjižnica Cirila Kosmača), Velenju (Kulturni center Ivana Napotnika), Železnikih (Salon pohištva Alples, Iskra), na Bledu (Festivalna dvorana), Jesenicah (Razstavní salon Dolik, Kosova graščina) in Brdu pri Kranju (Hotel Kokra).

Sodelovala je na številnih skupinskih razstavah in več likovnih kolonijah. Med drugim se redno udeležuje Majskega salona DSLU, slovenskega bienala ilustracije in razstav Društva likovnih umetnikov Škofja Loka. Dvakrat je sodelovala na Bienalu ilustracije v Bratislavi (BIB). Njene slike so uvrščene v več javnih zbirk, z ilustracijami je zastopana v Stalni razstavi zbirke ilustracij v Šivčevi hiši v Radovljici.

VIRI IN LITERATURA:

- Avguštin, Cene: zloženska samostojne razstave v Galeriji Mestne hiše. Kranj, 1981.
- Avguštin, Cene: zloženska samostojne razstave v Galeriji Mestne hiše. Kranj, 1989.
- Avguštin, Maruša: zloženska samostojne razstave v Kosovi graščini. Jesenice, 2006.
- Boltar, Barbara: *Nebo nad Sorškim poljem*. Katalog samostojne razstave v Galeriji Šivčeve hiše. Radovljica, 2007.
- Gajšek, Vladimir: Zimski sprehodi Mirne Pavlovec. *Slovenec*, 13. 5. 1996, št. 108.
- Globočnik, Damir: Lirične krajine Mirne Pavlovec v Kranju. *Naši razgledi*, 6. 12. 1991, št. 23, str. 680.
- Globočnik, Damir: *Sprehodi po Gorajtah*. Katalog samostojne razstave v Galeriji Prešernove hiše. Kranj, 1993.
- Globočnik, Damir: Nekaj misli o krajinskem slikarstvu na Gorenjskem. V: *Nova Atlantida* 3, št. 11, 1996, str. 117–128.
- Globočnik, Damir: *Ilustracije*. Katalog samostojne razstave ilustracij v Galeriji Prešernove hiše. Kranj, 1998.
- Krivec Dragan, Judita: *Zimski sprehodi*. Katalog samostojne razstave v Galeriji ZDSLU. Ljubljana, 1996.
- Matijević, Luka: *Tihožitja in krajine*. Zloženska samostojne razstave v Dolenjski galeriji. Novo mesto, 1984.
- Mesesnel, Janez: *Prispevek našemu krajinarstvu*. Zloženska samostojne razstave v Galeriji Božidar Jakac. Kostanjevica na Krki, 1990.
- Pavlovec, Andrej: Ob razstavi Mirne Pavlovec na Jesenicah. *Železar*, julij 1984.
- Pavlovec, Andrej: zloženska samostojne razstave v Kulturnem domu Španskih borcev. Ljubljana, 1985.
- Plestenjak, Barbara: Narava kot izgovor za slikanje (pogovor z M. Pavlovec). V: *Delo*, 4. 8. 1993, št. 178, str. 7.

Sedej, Ivan: Mirna Pavlovec v Šivčevi hiši. *Glas*, 22. 10. 1982, str. 5.

Sedej, Ivan: zloženska samostojne razstave v poslovni stavbi Emona. Ljubljana, 1983.

Sedej, Ivan: *Slike*. Katalog samostojne razstave v Bežigradski galeriji. Ljubljana, 1986.

Sedej, Ivan: zloženska samostojne razstave v Razstavišču SDK. Novo mesto, 1991.

Sedej, Ivan: zloženska samostojne razstave v Galeriji Avsenik. Begunje na Gorenjskem, 1993.

Summary

Winter landscapes and still lifes

On the painting of Mirna Pavlovec

Mirna Pavlovec (born 1953), after studies at the Academy of Fine Arts in Ljubljana, chose landscapes and still lifes as central painting motifs. She lived and worked in Škofja Loka until the middle of the nineties and then moved to Srednje Bitnje by Žabnica. She is a member of the Association of Societies of Slovene Fine Artists and works as a freelance painter. She held her first independent exhibition in 1981.

She is ranked among the main representatives of local landscape painting, who rests her artistic expression on a search for new artistic reflections on the landscape and changing landscape motifs in a personal interpretation or reflection of the creator's experience of the world. Because the motifs derive almost without exception from the surroundings of Škofja Loka, we can also speak of a continuation of the rich tradition of Škofja Loka landscape painting.

Mirna Pavlovec, with the decision to depict views of winter landscapes in addition to the harmony of mood of nature in wintertime, which to some extent echoes the artist's character, probably also aimed at the possibility of reducing the motif to a basic, fairly simple compositional arrangement but which, with delicate working of the painting surface and changing the structure and method of the colour layers, it is possible to ennoble and transform into a full-blooded artistic experience. It is often a synthesis between various painting approaches and procedures. A noble painting tradition has alighted on a modern expression in the painting opus of Mirna Pavlovec.

The pictures in oil technique and works on paper in acrylic testify to sovereign mastery of the formal sides of landscape painting, which is clearest with the demanding depiction of snowy surfaces. The painting procedure is directed at the experiencing of paysage in wintertime, covered in a characteristically sparing colour range. Sometimes the colour restraint and soft colour accords make way to emphatic colouristic interpretations, and a tendency also appears for »dark« pictures.

The modest colour scale, which is limited to soft white and lightly shaded parts of the motif, with above all harmoniously disposed, more or less dark or lively coloured trees, hills or steep mountains in front of the horizon, is repeated in the still lifes.

She is also established as an illustrator of works for children and young people of a fairytale, fantastic or satirical character. In her illustrations, she uses delicate, elegantly stylised drawings and some compositional solutions that she developed within the context of painting.

Od ranocelnikov do šolanih zdravnikov v Selški dolini

Izvleček

Osnovna organizacijska oblika zdravstvene službe na Kranjskem je bil od začetka druge polovice 19. stoletja naprej zdravstveni okraj, v katerem je delal okrajni zdravnik, (nem. *Bezirksarzt*). Na Loškem sta bila v tem času zdravstvena okraja, v Škofji Loki in Železnikih. Ker še ni bilo dovolj doktorjev medicine, so na stalnih mestih okrajnih zdravnikov službovali tudi šolani ranocelniki. Tako je ostalo tudi ob novih zdravstvenih predpisih leta 1870 in 1887. V Železnikih je vsaj že leta 1825 delal prvi okrajni zdravnik, ranocelnik Karl Gerbetz. Prvi doktor medicine, Čeh Ivan Portik, je prišel v Selško dolino leta 1886, a za manj kot eno leto. Tudi Konstantin Hiersche, ki je na Selškem delal več kot dvajset let, je bil Čeh. V članku obravnavamo čas do prihoda dr. Valerije Strnad, leta 1921.

Abstract

From army surgeons to trained physicians in the Selca valley

The basic organisational form of work of health services in Carniola from the beginning of the second half of the nineteenth century was initially health districts, in which a district physician worked (German: *Bezirksarzt*). There were two health districts at that time in Škofja Loka and Železniki. Because there were not enough doctors of medicine, trained army surgeons also served in permanent posts of district physicians. This remained the same with new healthcare regulations in 1870 and 1887. In Železniki, the first district physician, the army surgeon Karl Gerbetz worked at least from 1825. The first doctor of medicine, the Czech Ivan Portik, came to the Selca valley in 1886, but for less than a year. Konstantin Hiersche, who worked in the Selca valley for more than twenty years, was also Czech. The article covers the time until the arrival of Dr. Valerija Strnad in 1921.

Uvod

S tem prispevkom nadaljujemo pisanje o zdravstvu na Loškem in s tem dopolnjujemo leta 2002 izdano knjigo ob 50-letnici Zdravstvenega doma Škofja Loka. V Arhivu Slovenije hranijo 34 škatel dokumentov z naslovom Deželni zbor in odbor za Kranjsko, kjer so dokumenti, ki se nanašajo na zdravstveno službo od leta 1870 do konca 1. svetovne vojne. Pri pregledovanju gradiva smo spoznali tedanjo centralistično ureditev zdravstvene službe v državi. Temu dejstvu se moramo zahvaliti, da so dokumenti urejeni, kar je idealna možnost za kasnejše raziskave. Slika razmer od vključno leta 1919 naprej je povsem drugačna, saj je v arhivih ohranjenih bistveno manj dokumentov, mogoče pa nismo znali najti prave poti do njih.

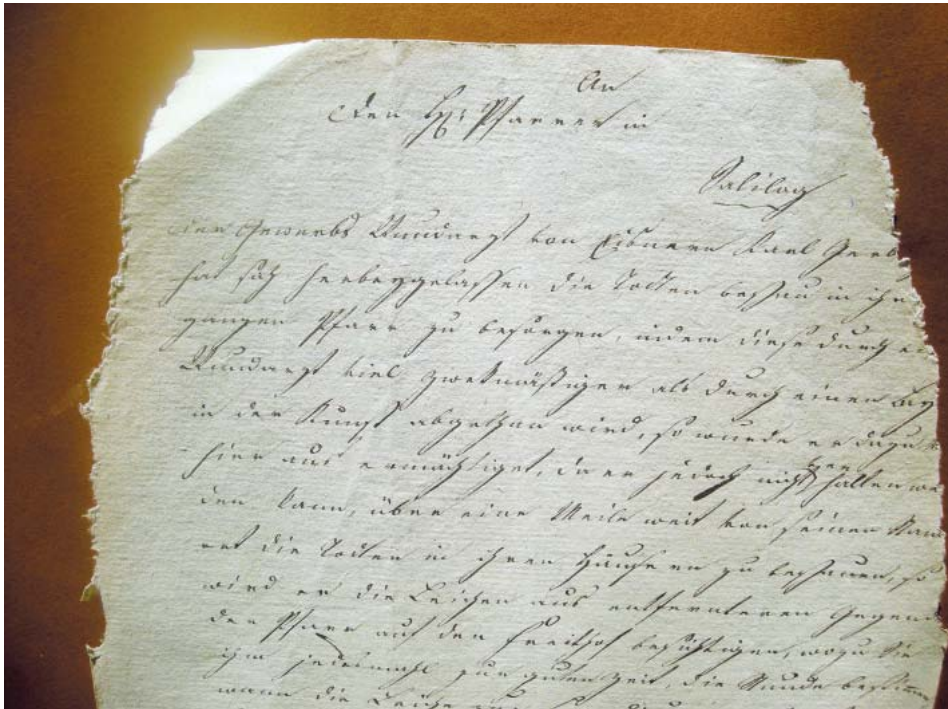
Loški rojak Franc Pokorn, arhivar ljubljanske škofije in dolgoletni župnik v Besnici, je iz matrikul¹ in status animarumov² župnij Stara Loka in Škofja Loka izpisal vsa imena, ki so tako ali drugače povezana z zdravstveno službo.³ Med njimi ni nobenega, ki bi bil povezan s Selško dolino.

Da ne bi bilo nepotrebne zmede, bomo najprej opredelili poimenovanje zdravniških poklicev. Šolani zdravniki so dobili naziv *doktor*, uradno **doctor medicinae**, skrajšano *dr. med.* Že iz besede same razberemo, da so imeli šolani zdravniki pravico (po Hipokratovi prisegi tudi dolžnost!) druge učiti umetnosti zdravljenja, saj beseda doktor izhaja iz latinskega izraza *doctor*, učitelj. Drugi tip zdravnika je bil ustrezno šolan **ranocelnik**, *kirurg*, *chirurgus*. Ti so bili iskani v obdobju, ko še ni bilo dovolj doktorjev, že okoli leta 1880 pa so postajali odvečni in so morali sprejeti delo v najbolj odmaknjenih zdravstvenih okrajih ali okrožjih, kamor niso uspeli privabiti doktorjev. Za Kranjsko deželo je bila zanje v prvi polovici 19. stoletja najbližja šola ljubljanski medicinski licej, zatem pa v Gradcu na Štajerskem. Bilo so večji kirurgi, zdravili so tudi notranje bolezni. Kot usposobljeni porodničarji so pomagali tudi pri porodih, predvsem ob zapletenih, ko znanje in izkušnje babice niso zadoščali za rešitev novorojenca in porodnice. Ranocelnike so imenovali tudi *ranarji*; poleg porodništva so namreč obvladali predvsem zdravljenje ran in poškodb kosti, sklepov ter tudi manjše operativne posege. Od tod v nemškem jeziku Wundarzt (nem. die Wunde = rana). V vseh najdenih dokumentih, napisanih v slovenskem jeziku, najdemo za njihov poklic besedo *zdravnik*, nikoli pa niso pred svojim priimkom oziroma imenom pisali »dr.«. Po tem jih brez težav ločimo od zdravnikov z diplomom medicinske fakultete. Brez zadreg ločimo ranocelnike in *padarje*; slednji so bili dejansko brez ustrezne zdravstvene izobrazbe. Dostikrat so prevzeli večšine katerega od prednikov. Več jih najdemo

1 Matrikula – matična vpisna knjiga rojstev, porok ali smrti.

2 Status animarum – družinska knjiga, popis duš po hišah in vaseh v župniji.

3 V NŠAL hranijo v škatli 381 v zapuščini duhovnikov tudi mapo Franca Pokorna (Škofja Loka, 1–28, razno). V mapi je obsežen seznam oseb, od leta 1596 naprej.

Pismo župnijskemu uradu Zali Log iz leta 1825, kjer se prvič omenja Karl Gerb(etz), ranocelnik v Železnikih.

na podeželju kot v mestih, saj so v vseh časih proti njim nastopali šolani zdravniki, ki so živeli in delali predvsem v mestih. Padarji so zdravili rane z različnimi doma zvarjenimi mazili, ravnali polomljene kosti in sklepe, neredki pa tudi različne bolezni zagovarjali z uroki in zdravili bolne živali. Na Loškem, tudi v Selški dolini, so dokaj dobro obdelani. Ob šolanih zdravnikih, tako doktorjih kot tudi ranocelnikih oziroma kirurgih, so delovali ves čas do 2. svetovne vojne, nekateri še po njej. O njih je bilo v Loških razgledih že veliko napisanega.⁴ Za tokratni prispevek je zanimiv predvsem prehod od šolanih kirurgov – ranocelnikov do doktorjev medicine, ki je bil prisoten v Škofji Loki in Železnikih. Zaradi obsežnega gradiva bomo ostali v Selški dolini, Škofje Loke se bomo lotili kdaj kasneje. V Poljanski dolini – na Trati in v Žireh – »spopada« med doktorji in ranocelniki ni bilo, saj je oblast v obeh zdravstvenih okrožjih omogočila zaposlitev zdravnika šele v dvajsetih letih prejšnjega stoletja, ko so ranocelniki dejansko že izumrli in jih na izpraznjena mesta več niso zaposlovali.

⁴ V bibliografiji Loških razgledov, skupina 61, predvsem v prispevku Mete Sterle, LR 37/1990, str. 87-122.

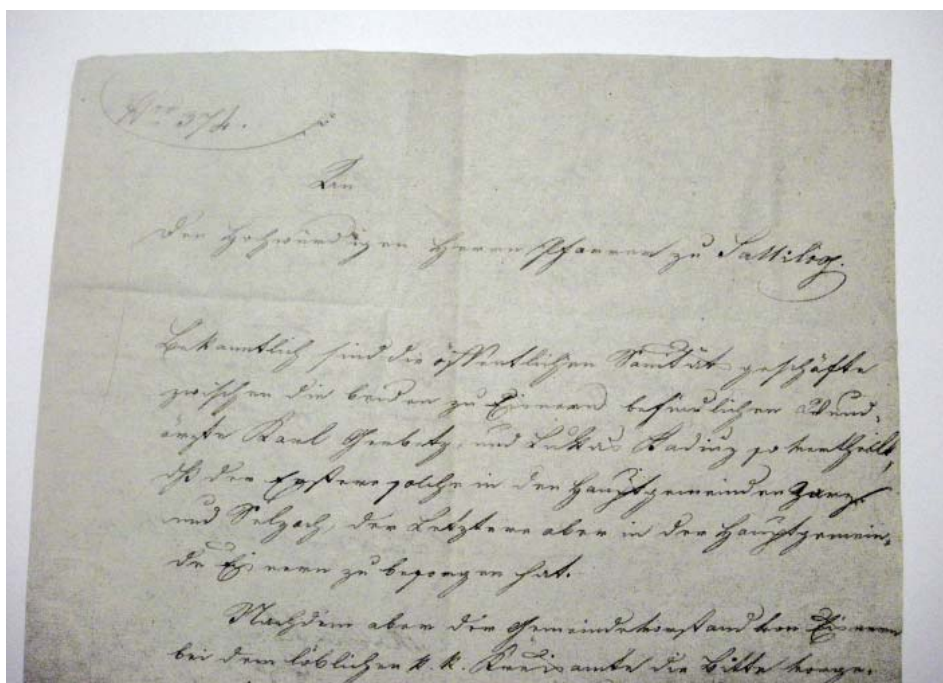
Mesta okrajnih zdravnikov (nem. Bezirkssarzt) je od leta 1870 naprej na Kranjskem določal Deželni odbor, in sicer na osnovi avstrijskega zakona o ureditvi zdravstvene službe. Predpis je občinam nalagal, da vsaka zase (ali po več skupaj) zaposli svojega zdravnika. Občina s 6.000 prebivalci je morala imeti svojega zdravnika in najmanj eno babico. Zdravniki in babice so svoje delo strankam zaračunali, občina pa je morala zagotavljati brezplačno zdravljenje in pomoč pri porodih revnim ljudem, ne glede na premoženje pa pomoč v času epidemije ali pri spolnih boleznih. V občini z zdravnikom so ustanovili *zdravstveni okraj*, v njem pa *zdravstveno komisijo*, ki je predvsem skrbela za zdravljenje revežev in babiško službo.⁵ Leta 1870 so pri Deželnem odboru za Kranjsko naredili seznam zdravstvenih okrajev oziroma zdravniških mest, v njem sta tudi Škofja Loka in Železniki (za občine Železniki, Selca in Sorica), ne pa tudi Žiri, ki so spadale pod Idrijo, in Trata v Poljanski dolini, za katero je že v pripravi podobna raziskava kot tokratna za Selško dolino.

Leta 1887 je bil sprejet nov avstrijski zakon o zdravstveni službi. Še istega leta so pripravili nov zakon za vojvodino Kranjsko. Uzakonili so *zdravstveno okrožje*, na čelu katerega je *zdravstveni zastop*, ki je imel poleg nalog nekdanje zdravstvene komisije še dodatne zadolžitve: pripravo finančnega načrta okrožja in letna poročila, upravljanje sredstev okrožja, plačevanje zdravnikov in babic, organiziranje pregledov mesa pred prodajo itd.. Občine so ob davkih plačevale zdravstveno *doklado*, ki so jo delili na dva dela: približno dve tretjini je dobilo zdravstveno okrožje, eno tretjino pa deželni zaklad v Ljubljani. Zdravstveni zastop je reševal vse zdravstvene probleme lokalne narave. Plačeval je tudi okrožnega zdravnika in babice. Na tem mestu omenjamo le določilo, da mora biti kandidat za prosto (vakantno) zdravniško mesto avstrijski državljani, ki obvlada nemški in slovenski jezik ter je moralno brez madeža. Zakon je opredelil zdravstveno službo kot javno in okrožni zdravnik je moral zdraviti tudi reveže ter sodelovati pri delu zdravstvenega zastopa. Zdravnik v odmaknjenih krajih, kamor so prištevali tudi Železnike, je imel višjo plačo kot na primer tisti v Škofji Loki; v Železnikih 500, v Škofji Loki pa le 400 goldinarjev. Šolani ranocelnik je dobival letno okoli 100 goldinarjev nižjo plačo kot doktor.

Prehod od ranocelnikov do doktorjev medicine v Železnikih

Predvidevali smo, da so v bogatih in trdnih Železnikih imeli zdravnika, najbrž šolanega ranocelnika, že vsaj v prvi polovici 19. stoletja – tako kot v Škofji Loki, a za to nismo imeli dokaza. Zato smo navajali podatek, da je bil prvi železnikarski zdravnik Ivan Dominik. Pri proučevanju arhivskega gradiva župnije Zali Log je Vincenc Demšar naletel na dva dopisa župnijskemu uradu, ki sta naše vede-

5 Povzeto iz *Postave o uredbi zdravstvene službe v občinah, veljavne za vojvodstvo Kranjsko*. ARS, Deželni zbor in odbor za Kranjsko, t. e. 1528.

Pismo župnijskemu uradu Zali Log iz leta 1834, ki navaja, da je bil Karl Gerbetz takrat ranocelnik za občini Selca in Sorica.

nje pomaknila kar za 44 let nazaj, v leto 1825. Dne 18. februarja tega leta je namreč v pismu ljubljanskega okrajnega urada župniku v Zalem Logu naveden Karl Gerb(etz), ranocelnik v Železnikih (nem. Wundarzt in Eisern). Manjkajoči zaključek njegovega priimka je našel v pismu Okrajnega oblastva Loka (Bezirks Obrigkeit Lak), datiranem 18. 5. 1834. Tu je napisano, da je **Karl Gerbetz** ranocelnik za občini Selca in Sorica, za Železnike pa je ranocelnik **Lucas Kadiuz**.⁶ V status animarumu župnije Železniki nista vpisana, zato o njima nimamo podatkov.⁷ Verjetno je bil Karl Gerbetz sin ranocelnika in okrajnega zdravnika Jožefa Gerbca, ki je delal v Škofji Loki vsaj že leta 1788. Njegov najstarejši sin je bil Karel (*1799), ki je bil tudi ranocelnik, a zanj doslej nismo vedeli, kje je delal.

Leta 1869 je prišel v Železnike ranocelnik **Ivan Dominik**, ki je po osmih letih odšel v Bohinjsko Bistrico⁸ (več o njem v nadaljevanju). V Selški dolini so ostali brez zdravniške pomoči. Vsi poskusi s ponovnimi razpisi in obljubo višje

6 Župnija Železniki, arhiv župnije Zali Log.

7 NŠAL, Status animarum župnije Železniki, 1790–1899.

8 Ivan Dominik in njegovi so pri izgovorjavi naglaševali prvi zlog, da so ga ločili od krstnega imena Dominik, pa tudi slišalo se je bolj nemško, je zapisala dr. Vida Košmelj iz Kranja, dne 17. 1. 2009.

plače (200 goldinarjev bi primaknil deželni zaklad) so bili neuspešni. Enkrat tedensko je v Železnike prihajal dr. Arko iz Škofje Loke, za kar je dobival po 400 goldinarjev letne plače. Celó na deželni ravni so ugotavljali, da je pomanjkanje zdravnikov na Loškem najbolj pereče, saj je tu delal en sam zdravnik, morali pa bi vsaj trije. Železnikarski župan Josip Levičnik je leto za letom Deželni odbor pisno opozarjal na odsotnost zdravnika in prosil za pomoč pri iskanju primerne kandidata. Ponujeno letno plačo so dvignili na 700 goldinarjev, saj je bilo v Selški dolini že več kot 7.700 prebivalcev. Morda je tudi to vplivalo na ostarelega rano-celnika Matevža Godca, da je leta 1886 prišel v Železnike.

Matevž Godec je bil rojen leta 1820, v Kresnicah ob Savi. Kirurški študije je pri petindvajsetih končal na ljubljanskem medicinskem liceju. Več let je delal v tržaški bolnišnici, zatem pa devet let pri avstrijskem Lloydju v Trstu. Leta 1886 je sprejel mesto okrožnega zdravnika (nem. Bezirksrundarzt) v Železnikih. Sam je zapisal, da govori slovenski, nemški, laški in francoski jezik. Zaradi starosti je v Železnikih težko opravljal svoje delo, že leta 1889 so spet prosili Deželni odbor za razpis za novega zdravnika, *ker je M. Godec prestar in torej nezmožen za hojo po naših goratih krajih*, kot je v prošnji zapisal načelnik zdravstvenega okrožja Franc Košmelj.⁹ Tega leta je začel dr. Arko enkrat tedensko spet ordinirati v Železnikih kot nadomestni zdravnik (substitut). Na razpise se je Godec sicer javljal, a ga niso sprejeli. Ni znano, kam se je odselil.

Nismo uspeli dokazati, da bi v Železnikih v osemdesetih letih delal zdravnik **Ferdinand Koshza**. Omenjen je le v pismu Okrajnega glavarstva Kranj, ki ga je leta 1912 poslalo Deželnemu odboru z vprašanjem, ki se je nanašalo na njegovo delo v Železnikih.¹⁰

V letih od 1889 do 1891 so se vrstili ponovljeni razpisi za Železnike. 21. 10. 1891 so ponujali letno plačo že 800 goldinarjev, poleg te pa še 250 goldinarjev starostnih doklad, kar naj bi privabilo tudi katerega od starejših zdravnikov. V razpisih so znižali prejšnje zahteve glede pogovornega jezika: ob nemškem naj bi zdravnik obvladal še slovenski ali drug slovanski jezik,¹¹ s tem so omogočili zaposlitev čeških zdravnikov. V Pragi je namreč delovala zelo stara medicinska fakulteta, tam je bilo dovolj šolanih doktorjev, ki so se vse pogosteje zanimali za delo na Kranjskem in Štajerskem. Tako je v Železnike prišel Čeh dr. **Ivan Portik**, ki pa je razumel le hrvaški jezik. Bil je sprejet pod pogojem, da po enem letu dokaže obvladanje slovenskega jezika. Delo je nastopil 29. 2. 1892. Očitno se v Železnikih ni dobro počutil, saj je že oktobra istega leta kandidiral za mesto okrožnega zdravnika v Senožecah na Krasu in ga tudi dobil. V prošnji je navedel, da je imel

9 ARS, Deželni zbor in odbor, t. e. 1528.

10 ARS, Deželni zbor in odbor, t. e. 1556, št. spisa 9385.

11 Deželni odbor je razpise objavljval v Slovenskem narodu in Leibacher Zeitungu, ki sta izhajala v Ljubljani, občasno tudi v čeških časopisih.

v Železnikih *le skromno sobico, pa še to sem izgubil*.¹² Sledilo je ponovno ordiniranje dr. Arka, enkrat tedensko. Ponovljeni razpisi so bili brez odziva. Šele leta 1894 se je javil ranocelnik Ivan Dominik, ki je kot okrožni zdravnik delal v Kranjski Gori. Ker se ni javil noben *dr. med.*, je s prijavo uspel. Člani zdravstveneга zastopa so namreč ocenili, da se bo *najhitreje uvedel v delo, saj teren pozna že iz prve zaposlitve v Železnikih*.¹³

Ivan Dominik je bil Ljubljčan, rojen leta 1835. Opravil je študij v Gradcu, kjer je *dosegel Diplomato patrona kirurgije ino porodničarstva*, kot je sam zapisal v prošnji za službo na Brdu pri Lukovici, maja 1889. Iz istega vira povzemamo, da je najprej tri leta delal v Brežicah kot *provizor*, kar pomeni, da ni bil nastavljen za stalno. V letih 1868/69 je bil asistent na porodniškem oddelku ljubljanske bolnišnice.¹⁴ V tem času se je včlanil v tedanje Društvo zdravnikov za Kranjsko.¹⁵ Včlanjenje dokazuje, da društvo ni bilo rezervirano izključno za doktorje medicine. Med člani smo našli tudi nekatere druge ranocelnike, ki so delali na Kranjskem. V Železnikih je prvič delal od 12. 5. 1869 do 21. 1. 1877. O njegovem delovanju v Železnikih nismo našli nobenih podatkov. Delo je nadaljeval v Bohinjski Bistrici, kjer je ostal dobrih enajst let. Marca 1888 je prevzel delo okrožnega zdravnika v Prevojah v zdravstvenem okrožju Brdo pri Lukovici. Ko je v letih 1889/90 deželna oblast morala v skladu z novim zakonom o zdravstveni službi ponovno razpisati vsa zdravniška mesta, tudi že zasedena, se je za Prevoje poleg Dominika prijavil dr. Alojzij Homan, loški rojak. Deželni odbor je sprejel dr. Homana, kar smo podrobneje že opisali.¹⁶ Ranocelnik Dominik je bil prisiljen iskati drugo službo; zaprosil je za prosto mesto v Kranjski Gori in ga tudi dobil. Tam je ostal od začetka junija 1890 do ponovne preselitve v Železnike.

Iz dopisov načelnika železnikarskega zdravstvenega okrožja razberemo, da so Dominika v času prvega službovanja imeli radi, ostal jim je v lepem spominu, zato so ga jeseni leta 1893 težko čakali. V Železnikih je začel delati 8. novembra. Dobil je 600 goldinarjev letne plače.¹⁷ Stanovanje in ordinacijo je imel v hiši Železniki št. 48. Ivan Dominik je ordiniral do konca svojega življenja. Zadnji dve leti je Zdravstvenemu zastopu z veliko zamudo izdajal račune za opravljeno delo, kar je že kazalo na njegovo resno bolezen. Zato je prišlo do motenega finančnega poslovanja okrožja in Deželni odbor je moral večkrat posredovati. Načelnik okrožja Luka Košmelj je spomladi 1899 predlagal, da Dominika upokojijo in razpišejo prosto mesto okrožnega zdravnika. Dominik je to odklonil, v upanju, da se bo pozdravil. Še v bolniški sobi je sprejemal bolnike, ki so iskali njegovo pomoč. Trpek in grob je dopis železnikarskega Zdravstvenega zastopa Deželnemu odbo-

12 ARS, Deželni zbor in odbor, t. e. 1531.

13 ARS, Deželni zbor in odbor, t. e. 1533.

14 ARS, Deželni zbor in odbor, t. e. 1529, leto 1989/II.

15 ARS, Zdravniško društvo, fascikel I.

16 Košir, Dr. Alojzij Homan, str. 126.

17 ARS, Deželni zbor in odbor, t. e. 1532.

ru, ki ima datum 15. 4. 1899: *Okrožni zdravnik Ivan Dominik je hudo bolan. Na nasvet zdravnikov bo šel v bolnico, k(j)er trdno upa še delovati, ako pa to ne bode mogoče, tudi ne bode več dolgo tlačil naše zemlje.*¹⁸ Odpeljali so ga v ljubljansko bolnišnico, kjer je 12. maja tega leta zaradi raka na želodcu umrl. Pokopali so ga v Železnikih.¹⁹ Ob smrti je imel dobrih enaintrideset let delovnega staža.

O Dominikovem delu je le malo zapisanih podatkov. Več pa vemo o njegovem življenju. Kaže, da družina svojih izdatkov ni prilagajala njegovi zdravniški plači. Pred selitvijo iz Kranjske Gore v Železnike je Deželni odbor prosil za predujem 200 goldinarjev na železnikarsko plačo, da bo poravnal stroške selitve. Predujem so mu odobrili in ga izplačali. Tudi leta 1895 je naslovil na odbor prošnjo za posojilo 200 goldinarjev. V prošnji je zapisal: *Preponižno podpisani je meseca septembra t. l. omožil svojo hčerko in si je vsled tega nekoliko dolgov nakopal ... Ker mora ta dolg zdaj plačati in nima potrebnega denarja, ko je tudi zaslužek majhen bil, ponižno prosim veleslavni Deželni odbor za 200 goldinarjev posojila proti vračilu v 20 mesečnih rokih.*²⁰ Dominikova hči Adela se je pri petindvajsetih omožila z ovdovelim železnikarskim županom Lukom Košmeljem, ki je imel gostilno pri Meru v Železnikih. Bil je tudi načelnik zdravstvenega zastopa Železniki, vse do svoje prerane smrti, pri enainštiridesetih, leta 1905. Ovdovela Adela Košmelj je primoženo domačijo prodala in se z otroci odselila iz Železnikov.²¹

Na tem mestu bomo spoznali usodo zdravnikove vdove, ki je po moževi smrti ostala brez sredstev za preživljanje. Emilija Dominik, roj. Wiedeman, je takoj po moževi smrti zaprosila za vdovsko miloščino. Deželni odbor ji je nakazal 50 goldinarjev, ki pa jih mora vrniti, ko bo dobila vdovsko pokojnino, ker se to izplačuje iz posebnega sklada.²² Nekaj višjo denarno pomoč ji je nakazal tudi železnikarski zdravstveni zastop. Pokojnino so ji odobrili in prvi dve leti je še živela v Železnikih. Leta 1902 se je preselila v Maribor, po treh letih pa v Ljubljano. Odobrili so ji 400 kron (200 goldinarjev) dosmrtna rente letno. Višino rente so določali na osnovi delovne dobe pokojnega moža.²³ Kaže, da ji priznana renta ni omogočala dostojnega življenja, zato je večkrat prosila za zvišanje. Prošnjam so ugodili, a z veliko zamudo. Leta 1910 je imela 500 kron letne rente.

Umrlega zdravnika je nadomestil dr. Arko iz Škofje Loke. Razpis za novega zdravnika je bil že julija 1899, a brez odziva. Na ponovni razpis se je januarja 1900

18 ARS, Deželni zbor in odbor, t. e. 1540.

19 UE Škofja Loka, MMK župnije Železniki, 1889–1941, str. 39.

20 ARS, Deželni zbor in odbor, t. e. 1534.

21 Pismo dr. Vide Košmelj iz Kranja, dne 17. 1. 2009.

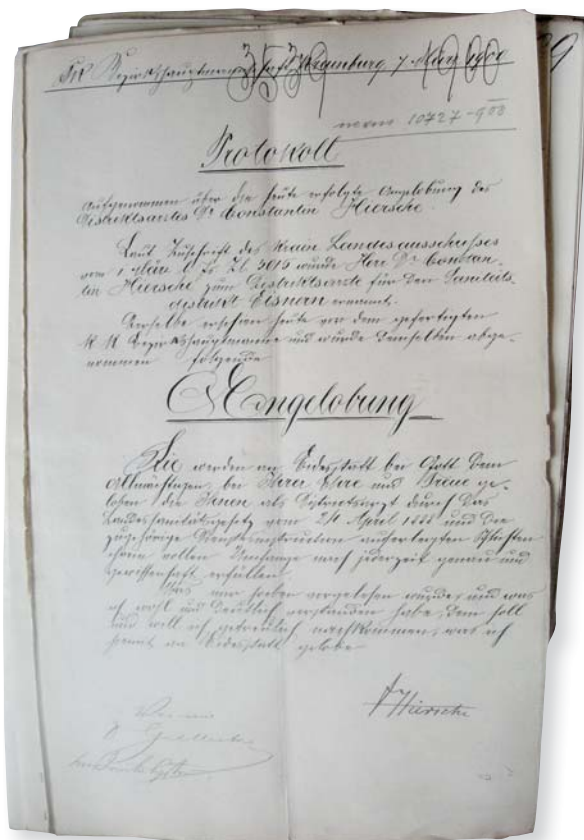
22 Zdravniki so prva tri leta službovanja plačevali po 15 %, zatem pa 4,3 % letne plače v deželni zaklad, ki je izplačeval pokojnino zdravniku, po njegovi smrti pa rento njegovi vdovi. Po letu 1890 so prispevke znižali na 10 oziroma 2 %.

23 ARS, Deželni zbor in odbor, t. e. 1543 in 1551.

pri županu Luku Košmelju oglašil češki zdravnik dr. Konstantin Hiersche, ki je bil pripravljen priti v Železnike. Naredil je ugoden vtis in zdravstveno okrožje je Okrajnemu glavarstvu v Kranju predlagalo, da podpre njegovo prošnjo, ki jo je poslal Deželnemu odboru. Ob ustrezni podpori je bil sprejet. Z delom je začel 8. marca 1900.

Dr. Konstantin Hiersche se je rodil 23. 3. 1863, v Hradec Kralove ob reki Labi, vzhodno od Prage na Češkem. Na Medicinski fakulteti v Pragi je diplomiral 18. 10. 1890. Dobro leto je praktical v praških bolnišnicah, nato se je zaposlil v c. kr. mornarici kot fregatni zdravnik. Kot član znanstvene odprave v Avstralijo se je na Salomonovih otokih pri zdravljenju bolnih mornarjev tako izkazal, da je dobil visoko državno odlikovanje, *Zlati zaslužni križ s krono*. To mu je omogočilo, da se je že leta 1899 upokojil. Prišel je v Ljubljano, kjer je dobro leto delal kot sekundarj v bolnišnici in se naučil slovenskega jezika. V prošnji za zaposlitev je navedel, da je samski, zdrav, krščansko katoliške vere in govori tudi italijanski ter hrvaški jezik. Pri pisanju prošnje je navedel naslov v Sori pri Medvodah. Tam je tedaj župnikoval gospod Frančišek Hiersche (1866–1954), Čeh po rodu, ki je teološke študije opravil v Ljubljani. Leta 1903 je upravljal tudi župnijo Reteče.²⁴ Ker je v reteški kroniki omenjen kraj njegove smrti, Polzela v Savinjski dolini, smo poiskali zapis v tamkajšnji mrliški knjigi. Ugotovili smo, da je bil sin Augustina Hierscheja in Marije, roj. Lehnerove.²⁵

Prisega dr. Konstantina Hierscheja pred okrajnim glavarjem v Kranju, leta 1900.

24 Kronika župnije Reteče, str. 176.
25 UE Žalec, MMK župnije Polzela, leto 1954.

Železniki pred prvo svetovno vojno. (hrani Gorenjski muzej)

Dr. Konstantin Hiersche se je naselil v Dermotovi hiši, Železniki št. 33, in tu odprl ordinacijo. Sprejel je vse zahteve zdravstvenega zastopa, ki mu jih je ta postavil ob nastavitvi. Vsak teden se je vozil tudi v Sorico in Selca, kjer je imel nekajurno ordinacijo, v Selcih celo ob nedeljah popoldne. Zdravstveni zastop je v Sorici št. 20 najel ordinacijsko sobo pri trgovcu Lovru Pintarju in zanj plačeval 20 kron letno. Za delo zunaj Železnikov so zdravniku poleg potnih stroškov priznali tudi za 100 kron višjo letno plačo, kar je dvignilo zdravstveno doklado v železnikarskem zdravstvenem okrožju na 7, po letu 1910 pa celo na 11 odstotkov, kar je bilo skoraj dvakrat toliko kot v Škofji Loki. Že od prihoda v Železnike dr. Hiersche naprej ni soglašal s stališčem Okrajnega glavarstva v Kranju, ki ga je – kot upokojenca – nastavilo le kot začasnega zdravnika. Sklicevali so se na zakonske ovire za stalno namestitev. Več let si je prizadeval za stalno nastavitev, a neuspešno. Leta 1908 je celo odpovedal službo in bil že nastavljen na Nižjem Avstrijskem. Deželni odbor, ki je spor reševal, je vztrajal, da se mora odpovedati državni pokojnini, če hoče stalno nastavitev. V zadevo je uspešno posegel železnikarski zdravstveni zastop in zdravnik je ostal, čeprav Deželni odbor ni popustil.²⁶

Dr. Hiersche je Zdravstvenemu zastopu Železniki redno obračunaval opravljeno delo za reveže. Iz obračunov spoznamo vsaj nekaj njegovega dela z bolniki. Zdravila je izdeloval sam in jih bolnikom izdajal. Na zalogi je imel material za obveze, ki ga je potreboval pri oskrbi ran in opeklin. Skrbel je za zdravila in druge potrebščine za babice na Selškem. Bolnike je obiskoval na domu. Zastop mu je v

²⁶ ARS, Deželni zbor in odbor, t. e. 1551, spis št. 15103.

prvem desetletju 20. stoletja za prehojeni ali prevoženi kilometer plačeval po 30 vinarjev (stoti del krone), v naslednjem pa po 40. Za vsak daljši obisk, na primer v Sorico ali Bukovščico, je dobival po 4 krone – pol dnevnice. Stroški za njegova pota v redno ordinacijo v Sorici in Selcih so letno znesli okoli 900 kron.²⁷

Prvi dopust je vzel šele leta 1911, ko se je 10. maja oženil z Antonijo Riedlinger, pl. Kastenberga. Njenega porekla ne poznamo.²⁸ Dr. Vida Košmelj se spominja, da je bila gospa Toni Slovenka.²⁹ Rodila naj bi se jima hči, ki pa naj bi kmalu po rojstvu umrla. Zapisa krsta ali smrti otroka nismo našli.

Dr. Hiersche je ostal v Železnikih do upokojitve (1921).

O njem je dr. Vida Košmelj napisala: *Leta 1901 je nastopil službo dr. Konstantin Hiersche. Služboval je na trgu, do svoje smrti leta 1921, kjer je tudi pokopan ... Sicer pa se je s prebivalci dobro razumel in so ga imeli radi. Po smrti moža je gospa Toni Hiersche zapustila Železnike in se ni nikoli več vrnila.*³⁰ Ob drugi priložnosti pa pravi: *Bil je dober, zelo priljubljen zdravnik ... Za njegov grob je menda skrbela občina.*³¹ Šli smo po sledi napisanega. Zapisa njegove smrti v mrliški knjigi župnije Železniki nismo našli. Obrnili smo se na Inštitut za zgodovino medicine v Ljubljani, kjer so našli njegov Stanovski list v imeniku članov Zdravniške zbornice za Slovenijo, žal brez datuma. Vpisano je zdravnikovo stalno bivališče, in sicer Polzela. Podpis: predsednik dr. V. Gregorič. Na dodatnem listu je rokopisna zabeležka: *umrl sept. 1923.*³² Predvidevamo, da je bil Stanovski list izpolnjen leta 1921. Zapisa njegove smrti v mrliški knjigi župnije Polzela v letih 1921–1923 ni. Torej je umrl drugje. Zapis njegove smrti smo našli v mrliški matični knjigi Bolnice Ljubljana, kjer je umrl 13. septembra 1923. Tam je vpisan tudi njegov zadnji naslov – Polzela 99.³³ Dr. Košmeljeva se spominja pripovedovanja: *Dr. Hiersche je bil pokopan v Železnikih, kjer je imel lep spomenik s kovinsko ograjo okoli groba. Zdravnikova vdova, ki po moževi smrti ni več prišla v Železnike, se za spomenik ni več zanimala in najemnino zanj je do 2. svetovne vojne plačevala občina. Po vojni je bil spomenik zapuščen in Drago Dolenc ga je kupil za svojega očeta.*³⁴ Spominski napis za dr. Hierscheja je kamnosek odklesal in danes na njem o zdravniku ni več nobene sledi. Pri iskanju zapisa zdravnikove smrti smo naleteli na smrt zdravnikove matere Marije Hiersche, roj. Lehner. Kot vdova notarja in odvetnika dr. Avgusta Hierscheja je živela pri sinu v Železnikih in tam leta 1905 umrla.³⁵ S tem smo dokazali, da sta bila zdravnik

27 ZAL-ŠKL, Zdravstveno okrožje Železniki, t. e. 1.

28 Župnija Železniki, Status animarum, Dermotova hiša, Železniki št. 33.

29 Pismo dr. Vide Košmelj iz Kranja, dne 25. 11. 2009.

30 Košmelj, *Železniki skozi čas*, str. 266.

31 Pismo dr. Vide Košmelj iz Kranja, dne 17. 1. 2009.

32 Inštitut za zgodovino medicine MF v Ljubljani, Stanovski list za vpis v zdravniški imenik zbornice.

33 UE Ljubljana, MMK Bolnice Ljubljana, leto 1923, str. 211.

34 Pismo dr. Vide Košmelj iz Kranja, dne 25. 11. 2009.

35 UE Škofja Loka, MMK župnije Železniki, 1889–1941, str. 58.

Konstantin in sorški župnik Frančišek brata.

Poskusi, da bi našli zdravnikovo fotografijo, so bili neuspešni. V Muzeju Železniki nimajo o njegovem življenju in delu nobenih podatkov. Iskali smo podatke o njegovi ženi. Bili smo neuspešni, saj v registru plemiških rodbin na Kranjskem nismo našli pl. Kastenberga.³⁶ Za Spodnjo Štajersko takšnega registra ni.

Ob upokojitvi dr. Hierscheja je marca 1921 prišla v Železnike zdravnica dr. Valerija Strnad (1890–1961), ki je do takrat delala v Hrastniku v Zasavju, in tu ostala do smrti. Tudi ona je bila češkega porekla, a rojena v Ljubljani, kjer je bil njen oče direktor tobačne tovarne. Njeno življenje in delo v Selški dolini sta opisana v Železnih nitih in ga na tem mestu ne ponavljamo.³⁷ V arhivu je ohranjenih več njenih receptov za zdravila, ki jih je izdelovala sama.³⁸

Zahvala

Za pomoč pri nastajanju prispevka se zahvaljujem Juditi Šega, dr. Francetu Štuklu in Vincencu Demšarju, ki so mi svetovali ter pomagali pri iskanju podatkov o zdravstveni službi v Selški dolini.

KRATICE IN KRAJŠAVE:

ARS	Arhiv Republike Slovenije
c. kr.	cesarsko kraljevi (do leta 1918)
MF	Medicinska fakulteta
MMK	mrliška matična knjiga
nem.	v nemškem jeziku
NŠAL	Nadškofijski arhiv Ljubljana
pl.	plemeniti(a)
RMK	rojstna matična knjiga
UE	upravna enota
ZAL-ŠKL	Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki

36 Schiviz von Schivizhoffen, Der Adel in den Matriken des Herzogtums Krain.

37 Košmelj, Spomini na dr. Valerijo Strnad, str. 87–94.

38 ZAL-ŠKL, ŠKL 145, t. e. 1 in 2.

VIRI:

- ARS, AS 38, Deželni zbor in odbor za Kranjsko, 1861–1918, X/6, t. e. 1528 do 1562.
- ARS, AS 590, Zdravniško društvo na Kranjskem, 1861–1892, fascikel I.
- Inštitut za zgodovino medicine MF v Ljubljani, Stanovski list za vpis v zdravniški imenik zbornice.
- Košmelj Vida, pismo avtorju, 17. 1. 2009.
- NŠAL, Status animarum župnije Železniki, 1790–1899.
- NŠAL, Zapuščina duhovnikov: Franc Pokorn, t. e. 381, Škofja Loka 1–28, razno.
- UE Ljubljana, Matična knjiga umrlih Bolnice Ljubljana, leto 1923.
- UE Škofja Loka, Župnija Železniki, Rojstna matična knjiga, 1889–1920.
- UE Škofja Loka, Župnija Železniki, Mrliška matična knjiga, 1889–1941.
- UE Žalec, Mrliška matična knjiga Polzela, leto 1954.
- UE Žalec, Župnija Polzela, Mrliška matična knjiga za leta 1921–1923.
- ZAL–ŠKL, ŠKL 145, Zdravstveno okrožje Železniki, 1901–1931, t. e. 1 in 2.
- Župnija Železniki, Status animarum Župnije Železniki.
- Župnija Železniki, arhiv župnije Zali Log.

LITERATURA:

- Košir, Tone: *Petdeset let Zdravstvenega doma Škofja Loka*. Škofja Loka : Zdravstveni dom, 2002.
- Košmelj, Vida: *Železniki skozi čas*. Radovljica : Didakta, 2007.
- Košmelj, Vida: Spomini na dr. Valerijo Strnad. V: *Železne niti 2*, Železniki : Muzejsko društvo, 2005, str. 87–94.
- Kronika župnije Reteče*. Zbornik ob 150-letnici župnije Reteče. Reteče, 2001.
- Schiviz von Schivizhoffen, Ludvig: *Der Adel in den Matriken des Herzogtums Krain*. Gorica 1904.
- Sterle, Meta: Ljudsko zdravilstvo na Loškem. V: *Loški razgledi 37*, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1990, str. 87–122.

Summary

From army surgeons to trained physicians in the Selca valley

The contribution deals with the health service in the Selca valley in the period from 1825 to 1921. During this time, the headquarters of the health district were in Železniki, or after 1887 of the health district for the municipalities of Selca, Sorica and Železniki. The district physician (German: Bezirksarzt) was based here. Because there were not enough qualified physicians in the nineteenth century, in Železniki they had an army surgeon as doctor (German: Wundarzt) trained at the school of medicine in Ljubljana or in suitable schools in Graz in Styria. On graduating, he obtained the title surgeon and obstetrician. Army surgeons were trained to treat wounds and conduct births in complicated cases that a midwife could not handle. They also treated internal illnesses. People – and also they themselves – counted them among doctors, although they did not add the title dr. med. to their surname.

Even before the end of the nineteenth century, they wanted to employ a doctor of medicine in the districts. Since there were not enough Slovene doctors for the countryside, they also employed Czechs, who had to learn the Slovene language for at least a year. The first qualified doctor in Železniki was the army surgeon, Karl Gerbetz, who was serving in the Selca valley at least in 1825. He was followed by Luka Kadiuz. Ivan Dominik served in Selška for two periods: first from 1869 to 1877. After years of work in other health districts and regions he returned in 1894 to Železniki and worked here until his death in 1891. During the period of his absence, the Loka physician Dr. Anton Arko walked to Železniki. For some years The army surgeon Matevž Godec worked here for some years, but because of old age was unable to make difficult journeys in the field. The Czech, Dr. Ivan Portik, worked here for one year only, in 1892. Dr. Konstantin Hiersche, a Czech by birth remained here longer, having first worked as an army physician in the imperial navy. After early retirement, he came to his brother Frančišek, the parish priest in Sora by Medvode. He learned the Slovene language while working in Ljubljana hospital and in 1900 was accepted for the post of district physician in Železniki. People respected him and valued him as a doctor. On retirement, he moved with his wife to his brother Frančišek in Polzela, and one of the first female physicians in Slovenia, Valerija Strnad came to Železniki, and remained here for forty years.

Rudišče Knapa – nekoč in danes

Izvleček

Rudarstvo ima v Sloveniji dolgo tradicijo, tudi okolica Škofje Loke ni izjema. V Selški dolini so rudarili več stoletij; središče so bili Železniki. Pri Knapih so rudarjenje opustili okoli leta 1875, začetki po zapisih segajo celo v leto 1533. Pri naši raziskavi smo ob porušenih izkopih in rovih odkrili nekatere rudne minerale, kot so pirit, sfalerit in galenit, ter tudi kristale sadre in hidricinkita. Rudišče pri Knapih je z vidika kulturno-tehniške in naravoslovne dediščine velikega pomena in ga je treba ohraniti.

Abstract

Knapa ore deposits – formerly and today

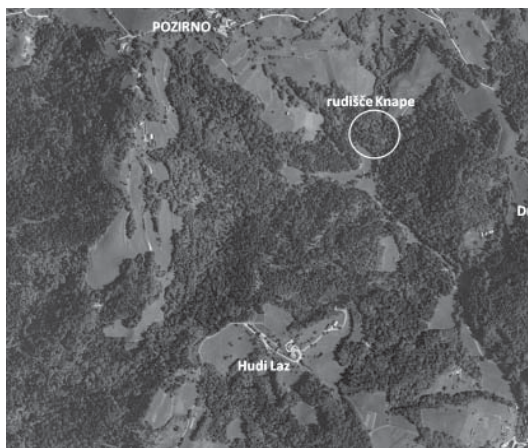
Mining has a long tradition in Slovenia and the area around Škofja Loka is no exception. There has been mining in the Selca valley for many centuries. Mining was abandoned in the vicinity of Knapa village about 1875, but the first written document about Knapa deposits dates back to 1533. Our investigation revealed that most of the mining tunnels have been destroyed but we discovered some minerals in the mining dump, such as pyrite, sphalerite and galenite and some secondary minerals, such as gypsum and hidrozincite. The mine at Knapa is important from the technical heritage and natural history aspects and it should be better documented and preserved.

Uvod

Rudarjenje ima v Sloveniji že dolgo tradicijo. V Selški dolini so rudo zagotovo iskali že v železni dobi ali še prej. Rimljani so skoraj gotovo naredili katerega od rovo v okolici Železnikov. Pri prebiranju starih virov povsod po škofjeloški okolici naletimo na mnoge omembe rudišč ali posameznih pojavov rud. Nekatera rudišča, tako kot knapovsko, so zavita v skrivnost in o njih pričajo le ohranjena ledinska imena. V prispevku predstavljamo nekaj zanimivih podatkov o nekoč aktivnem rudišču pri Knapih v Selški dolini, ki dopolnjujejo tehniško in naravoslovno zgodovino škofjeloškega območja.

Zgodovina knapovskega rudarjenja

Sl. 1: Položaj rudišča Knap. (vir: *geopedia.si*)

Sl. 2: Pogled na danes poraščeno območje rudišča Knap. Na desni strani spodaj se nahaja odval izkopane rude, na sredini so bili glavni izkopi.

(foto: *Matija Križnar*)

Podatkov o zgodovini Knap in rudarjenja, povezanega s to vasjo, je malo. Zanimiv je zapis Blaznika,¹ ki piše, da je bil na območju Bukovščice v tridesetih letih 16. stoletja rudnik vitriola. Omenja letnico 1533, ko naj bi loški kaščar Lienhart Siegesdorfer tam odkril rudo in upal, da bo v globinah odkril srebro. Leta 1555 je Siegesdorfer poročal o pritožbah loških podložnikov zaradi škode, ki naj bi jo rudnik povzročal okoliškimi gozdovom. V letih 1559 in 1561 ga viri omenjajo med devetimi lastniki, skupaj z Jurijem Raspom, Janžem Nagličem, Ožbaltom Preliberjem, Jakobom Heinricherjem in nekaterimi drugimi loškimi meščani.² Zadnji podatki so iz leta 1568, ko se rudnik še omenja, kasneje pa se, kot je razvidno iz podatkov iz leta 1643,³ omenja le še vas Knap.

Prvo omembo vasi Knap iz leta 1642 omenja tudi Mlakar,⁴ ki navaja, da je vas v Krajevnem leksikonu Dravske banovine opisana kot naselbina bukovških rudarjev. Piše tudi, da so po opustitvi rudarjenja v Jablenovcu do leta 1874 železno rudo kopali za Mujevcem pod Pozirnim. Mlakar⁵ omenja tudi rudnik Bukovica v grapi Jablenovca, južno od Zatrekey, ki naj bi obratoval med leti 1540 in 1580. O rudniku in iskanju rude v grapi poto-

1 Blaznik, *Škofja Loka in loško gospostvo*, str. 182.

2 Blaznik, *Škofja Loka in loško gospostvo*, str. 183.

3 Blaznik, *Škofja Loka in loško gospostvo*, str. 183.

4 Mlakar, *Metalogenetska karta*.

5 Mlakar, *Metalogenetska karta*, str. 3.

Sl. 3: Izsek iz geološke karte Franza Kossmata iz leta 1910. Vrisana je vas Knapa, medtem ko rudišče ni vrisano.

Sl. 4: Poskusni izkop, kjer so verjetno sledili rudi. Izkop je na skrajnem severnem delu rudišča.
(foto: Matija Križnar)

ka Zamujovca piše ponovno Blaznik⁶ in omenja, da so jo kopali celo do leta 1875.

Po 2. svetovni vojni so območje rudišča raziskovali različni geologi in poizvedovali o zgodovini rudarjenja. Drovenik je leta 1955⁷ zapisal, da v arhivu (današnji Geološki zavod Slovenije) nimajo podatkov o tem zapuščenem rudniku in so se morali opirati na tiste, ki so jim jih posredovali okoliški prebivalci. Čeprav je generacija, ki je takrat še rudarila, že umrla, so od kmeta Franca Pogačnika izvedeli, da so v rudniku kopali železovo rudo in jo vozili v Železnike, kjer so jo topili. Prav tako so rudo iskali tudi višje, na pobočju do Pozirna oziroma na južnem pobočju Sv. Mohorja.

O zelo aktivnem rudarstvu pričajo tudi drugi podatki o rudniških rovih v okolici Knap. Tako Drovenik pri opombah⁸ navaja, da jim je kmet Jerala iz Hudega Laza pokazal okoli 20–30 metrov dolg rov v apnencu. Rov naj bi ležal na nadmorski višini 555 metrov in približno kilometer severozahodno od njegove kmetije; tudi tam naj bi kopali železovo rudo.

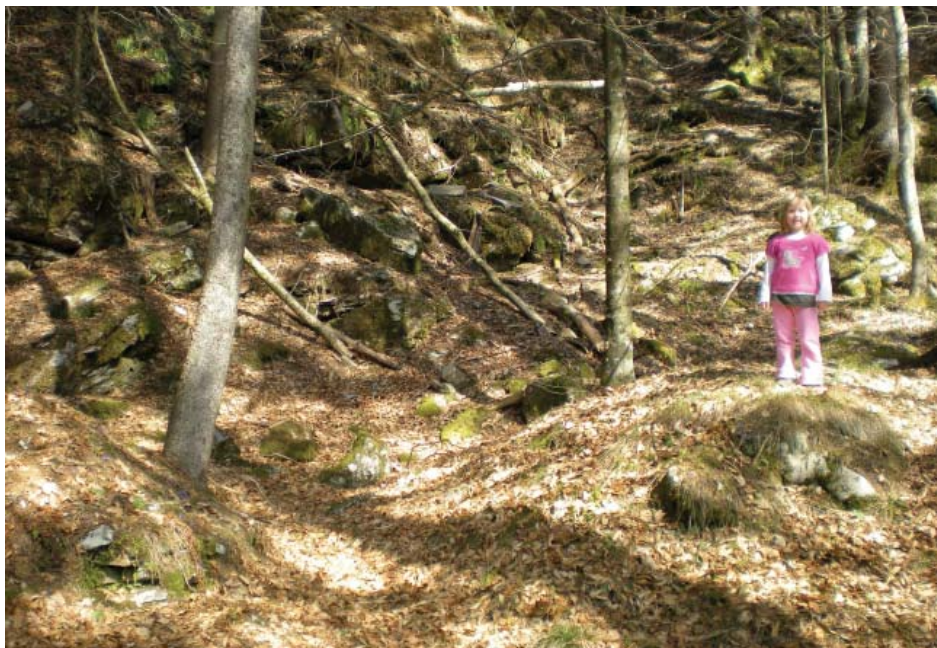
Najbolj nenavadno je, da nekateri raziskovalci zgodovine rudarstva v Sloveniji rudnika pri Knapih sploh ne omenjajo. Prav tako Kossmat⁹ na svoji geološki karti in tolmaču k njej rudnika ne omenja, čeprav izčrpno piše o okoliški geološki

6 Blaznik, *Kolonizacija*.

7 Drovenik, *Poročilo o pregledu zapuščenega rudnika Knapa*.

8 Drovenik, *Poročilo o pregledu zapuščenega rudnika Knapa*.

9 Kossmat, *Erläuterungen zur geologischen Karte*.

Sl. 5: Izvozni jarek in zrušen rov v glavnem delu rudišča. (foto: Matija Križnar)

zgradbi (sl. 3). Rudnik omenjajo tudi Perne s sodelavci¹⁰ in Florjančič,¹¹ ki piše da so v Knapih pri Bukovščici z raziskovalnimi rovi rudo iskali še po 2. svetovni vojni.

Geološke raziskave

Geološke raziskave so enako zanimive kot zgodovina rudišča. Prenekateri geolog je prečesal tamkajšnje območje še v času Avstro-Ogrske države, vendar o samem rudišču ni veliko zapisanega. Glavni del raziskav o zgradbi rudišča in njegovi mineraloški sestavi je potekal po letu 1950. Prva sta rudišče raziskala Drovenik leta 1955 in Berce leta 1956. Berce piše, da okoliško ozemlje gradijo karbonske, permske in triasne kamnine. Ruda naj bi se nahajala v permskih apnencih in dolomitih, ki se med seboj večkrat menjajo. Omenja tudi, da je rudno telo dolgo okoli 50 do 60 metrov in široko do 25 metrov. Ob takratnih geoloških raziskavah so izdelali tudi podrobno geološko karto rudišča.¹²

V letih 1969 in 1970 so za geološke raziskave nad rudiščem izvrtali tri vrtine, v skupni dolžini okoli 400 metrov.¹³ Po proučitvi zbranih vzorcev so prišli do

10 Perne, Bradeško, Šifrer, Vilfan, *Rudniki v okolici Škofje Loke*.

11 Florjančič, *Rudnine*.

12 Berce, *Poročilo o geološkem kartiranju*.

13 Mlakar, *Metalogenetska karta*.

zaključka, da se orudjenje nahaja v spodnjetriasnem apnencu. Šele ponovna raziskava vzorcev in natančna analiza tektonske zgradbe rudišča in njegove okolice sta pokazali, da se orudjenje verjetno nahaja tudi v ladinjskih plasteh,¹⁴ kar velja še danes. Glede na ladinjsko (srednjetriasno) starost kamnin z rudo povezujejo nastanek rudišča z vulkansko dejavnostjo v triasni dobi. Nekateri raziskovalci¹⁵ pišejo, da je nastanek rude epigenetski, ko naj bi rudne raztopine zapolnile že razdrobljene kamenine, drugi temu nasprotujejo.¹⁶

Postavlja se zanimivo vprašanje, kaj so pravzaprav iskali rudarji v rudišču. Zelo verjetno je, da so rudo kopali okoliški kmetje, kot dodatno dejavnost, in tukaj je treba iskati odgovore. Berce¹⁷ piše, da so v preteklosti verjetno kopali in iskali železovo rudo, ki je bila v obliki železnega »klobuka« blizu površine. Ko pa so prišli do primarne rude, so kopanje ustavili. O nezanimivi primarni rudi pričajo tudi veliki kosi s piritom in drugimi minerali na odvalu, ki smo jih odkrili med našim raziskovanjem (sl. 6). Prav nepoznavanje je bil verjetno poglavitni vzrok, zakaj se rudišče ni izkoristilo do konca, kar potrjuje tudi navedba Berceta,¹⁸ ki piše, da po pripovedovanju domačinov ni bilo organiziranega enotnega odkopavanja pod strokovnim vodstvom.

Sl. 6: Minerali tvorijo lepo plastovitost v kamnini. Pojavljajo se pirit, galenit, sfalerit, kremen in kalcit. Slikani primerek je bil nabran na odvalu. (foto: Matija Križnar)

Sl. 7: Limonit (zmes železovih hidroksidov), najden ob potoku pri rudišču. Verjetno so prav takšno rudo iskali in kopali v preteklosti. (foto: Matija Križnar)

14 Mlakar, *Metalogenetska karta*, Drovenik s sodelavci, Nastanek rudišč.

15 Grafenauer, *Genetska razčlenitev*.

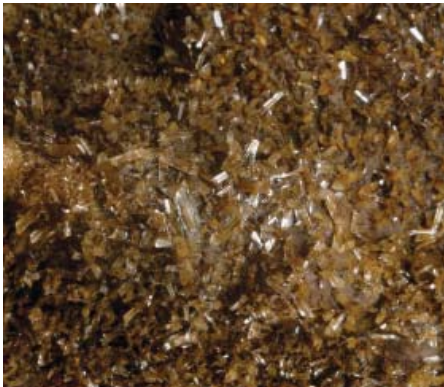
16 Drovenik s sodelavci, *Nastanek rudišč*.

17 Berce, *Poročilo o geološkem kartiranju*.

18 Berce, *Poročilo o geološkem kartiranju*.

Mineralno bogastvo

Vsako rudišče ima svoje značilnosti, ki se kažejo tudi v pestrosti mineralov. Če pogledamo izbor mineralov, ki so pripomogli k nastanku rudišča, prevladujejo galenit (PbS), sfalerit (ZnS), pirit (FeS_2) in v manjših sledih halkopirit (CuFeS_2). Na primerkih z odvala pred rudiščem smo opazili plastovito teksturo rude, ki jo verjetno tvorijo predvsem kristali pirita, galenita in sfalerita (sl. 6). Vse našteje minerale uvrščamo med primarne (rudne) minerale. Pri geoloških raziskavah¹⁹ so izvedli tudi analizo kosov, nabranih na odvalu, ki je pokazala vsebnost svinca

Sl. 8: Na odvalu se v globini približno pol metra pojavijo kristali sadre. Velikost kristalov je nekaj milimetrov. *(foto in zbirka: Davo Preisinger)*

Sl. 9: Sadra tvori tudi kroglaste skupke. Velikost največjega skupka je okoli 8 mm. *(foto in zbirka: Davo Preisinger)*

Sl. 10: Kristali sadre imajo izrazite kristalne ploskve. Velikost največjega kristala je približno 4 mm. *(foto: Miha Jeršek)*

Sl. 11: Poleg sadre se pojavljajo tudi drugi sekundarni minerali. Na sliki je verjetno belo obarvani mineral hidrocinkeit. *(foto: Davo Preisinger)*

¹⁹ Berce, *Poročilo o geološkem kartiranju*.

(Pb), okoli 10,5 %, in cinka (Zn), okoli 5,6 %. Železo (Fe) se pojavlja celo v 24,3 %. Vsi rudni minerali se pojavljajo v majhnih kristalih in so za zbiralce dokaj nezanimivi. Poleg rudnih mineralov se pojavljajo še kremen (SiO_2), kalcit (CaCO_3) in dolomit ($\text{CaMg}(\text{CO}_3)_2$).

Iz primarnih mineralov (pirita, sfalerita, galenita) je zaradi zunanjih vplivov prišlo do oksidacije oziroma izločanja določenih elementov (železa, žvepla, ...). Pri tem so nastali sekundarni minerali, kot je npr. limonit (sl. 7), ki ga tvorita predvsem goethit ($\alpha\text{-FeOOH}$) in lepidokrokit ($\gamma\text{-FeOOH}$). To sta železova hidroksida in sta nastala pri razpadu z železom bogatih mineralov, kot je pirit. Limonit je bil najbrž tudi glavni cilj rudarjev, ki so ga nato verjetno vozili v Železnike.

Med bolj zanimive pojave sekundarnih mineralov spada sadra ($\text{CaSO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$), ki tvori nekaj milimetrov velike kristale po površju kosov z odvala (sl. 8, 9, 10). Kristalčke sadre smo odkrili le na odvalu, kjer smo v globini približno 50 cm naleteli na kose, posute z njimi. Pri pregledu smo ugotovili, da se je nad kosi kamnine s sadro ustvarila nepropustna plast, ki je omogočila pogoje za rast kristalov. Pri razpadanju rudnih mineralov se je izločalo žveplo (S), iz karbonatne kamnine pa kalcij (Ca), ki sta ob prisotnosti vode ustvarila zelo lepe kristale sadre, ki se ponekod pojavlja tudi v obliki kroglastih skupkov. Na površini nekaterih kosov smo zasledili tudi bele prevleke, ki jih verjetno tvori mineral hidrocinokit ($\text{Zn}_5[(\text{OH})_6 | \text{CO}_3]_2$), prav tako sekundarni cinkov mineral (sl. 11).

Zaključek

Raziskovanje nekdanjih rudnikov in njihovo mineralno bogastvo pripomore k boljšemu poznavanju naše kulturne in naravne dediščine. Vsak ohranjen zapis o tem je dobrodošel, kajti posamezna območja se zarastejo, rovi porušijo in spomini zbledijo. Rudarjenje v okolici Škofje Loke, in še posebej v Selški dolini, ima bogato tradicijo, vendar smo pri naših raziskovanjih le težko prišli do potrebnih podatkov o rudišču pri Knapih. Še vedno ostaja neznanka, kaj so pravzaprav iskali tamkajšnji rudarji, a vse kaže na železovo rudo, ki so jo prav hitro izkopal. Najbolj bralca zavede prvi zapis, ki opisuje rudnik vitriola in ker vitriol v sodobni terminologiji pomeni sulfat oziroma mineral sulfata, je skrivnost še večja. Zagotovo bi bilo treba temeljito raziskati arhivsko gradivo, ki ga hranijo domači in tuji arhivi ter druge ustanove. Mogoče bomo v prihodnosti odkrili nove podatke o rudišču Knape, ki se bodo ob tem prispevku ohranili za prihajajoče generacije.

LITERATURA:

- Benedik, Evgen in Slavkovič, Maša: *Knape*. Raziskovalna naloga. Kranj : Srednja biotehniška šola Kranj, 2002, str. 3–6.
- Berce, Boris: *Poročilo o geološkem kartiranju ozemlja v okolici svinčevega nahajališča v Knapah – Selška dolina*. Ljubljana : Geološki zavod Slovenije, 1956.
- Blaznik, Pavle: *Kolonizacija Selške doline*. Ljubljana : Leonova družba, 1928.
- Blaznik, Pavle: *Škofja Loka in loško gospostvo (973–1803)*. Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1973, str. 182–183.
- Drovenik, Franc: *Poročilo o pregledu zapuščenega rudnika Knape v dolini Bukovščice nad Škofjo Loko*. Ljubljana : Geološki zavod Slovenije, 1955.
- Drovenik, Matija; Pleničar, Mario in Drovenik, Franc: *Nastanek rudišč v SR Sloveniji. Geologija*, 23/1, Ljubljana, 1980, str. 90–91.
- Florjančič, Alojzij Pavel: *Rudnine na Škofjeloškem. Loški razgledi, Doneski 6*. Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2001, str. 26.
- Grafenauer, Stanko: *Genetska razčlenitev svinčevih in cinkovih nahajališč. Rudarsko-metalurški zbornik*, 2, 1965, str. 166–171.
- Iskra, Miran: *Poročilo o rezultatih geoloških raziskav na območju Knap v Selški dolini v letu 1970*. Ljubljana : Geološki zavod Slovenije, 1971.
- Kossmat, Franz: *Erläuterungen zur geologischen Karte von Bischoflack und Idria*. Wien : Verlag D.K.K. Geolog. Reichsanstalt, 1910.
- Mlakar, Ivan: *Metalogenetska karta SR Slovenije – VI. faza (študije)*. Ljubljana : Geološki zavod Slovenije, 1978.
- Ocepek, Drago: *Paberki iz zgodovine rudarstva. Zbornik za zgodovino naravoslovja in tehnike*, 15–16, Ljubljana, 2002, str. 13–24.
- Pavšič, Jernej (ur.): *Geološki terminološki slovar*. Ljubljana : Založba ZRC, 2006.
- Perne, Matija; Bradeško, Luka; Šifrer, Matej in Vilfan, Gašper: *Rudniki v okolici Škofje Loke*. Raziskovalna naloga. Škofja Loka : Gimnazija Škofja Loka, 2000, str. 10–11.
- Vidrih, Renato in Mikuž, Vasja: *Minerali na Slovenskem*. Ljubljana : Tehniška založba Slovenije, 1995.

Summary

Knape ore deposits – formerly and today

The Selca valley was an important mining area in the past. Železniki and its surroundings were the main centres for miners and iron workers. When ore ran out in the immediate vicinity, they began to seek it elsewhere and thus also came across mineral deposits near Knape. The village itself appears in records from the mid-17th century, although ore had already been found a century earlier. The minerals were excavated in the surrounding farms, without professional supervision. Only a great deal later did geologists begin to investigate the mining area and found that mainly galenite, sphalerite and pyrite appear among the mineral ores. The mine itself is thought to be located in rocks of Middle Triassic age. Our investigations also discovered the interesting appearance of secondary minerals such as gypsum, which forms small but interesting crystals on pieces. The Knape mine is an interesting technological and natural feature, which is irreparably decaying and disappearing, so it needs to be suitably documented and assessed.

Pirenejski govnač tudi v Sloveniji

Izvleček

Pravi govnači veljajo za nadvse koristne hrošče. Imajo pomembno vlogo pri razgradnji ekološko in epidemiološko nevarnih iztrebkov velikih sesalcev, zlasti prežvekovalcev. Uspe jim hitra razgradnja neverjetnih količin govna, in sicer na nadvse uporaben način: za svojo prehrano in prehrano svojega zaroda. Končni produkt je ekološko in epidemiološko neoporečen proizvod, v kmetijstvu in vrtarstvu tako zaželeni humus. Do sedaj znanim osmim vrstam pravih govnačev v Sloveniji se je pridružila še deveta: pirenejski govnač.

Abstract

Trypocopris pyrenaeus also in Slovenia

*Real dung beetles are above all useful beetles. They have an important role in decomposing ecologically and epidemiologically harmful excretions of large mammals, especially ruminants. It succeeds in quickly decomposing an unbelievable quantity of dung in a primarily useful way: for its own food and for feeding its offspring. The final product is an ecologically and epidemiologically harmless product, the humus required in both agriculture and horticulture. The eight species of real dung beetles in Slovenia have been joined by a ninth – *Trypocopris pyrenaeus*.*

Uvod

Pravi govnači so v Evropi zastopani s kar 26 vrstami; to so črno, modro, zeleno ali violetno obarvani, 1–3 cm veliki hrošči. So prebivalci suhih, sončnih, odprtih, kamnitih ali peščenih predelov. Obstajajo tudi izraziti gozdni prebivalci. So pretežno nočne živali, ki letajo v somraku, čez dan se povečini skrivajo pod odpadki ali v zemlji. V osnovi so koprofagi, torej žrejo govno; nekatere vrste gredo tudi na mrhovino in gnile gobe. Z govnom se hrani tudi njihov zarod.

Pri pravih govnačih je skrb za zarod visoko razvita. Samci in samice živijo v parih. Svoje gnezdo zgradijo na mestu, kjer najdejo hrano. Vendar niso zadovoljni z vsako najdbo, podlaga mora biti rahla, porozna; skratka, primerna za kopanje. Samčki in samičke za svoj novi rod vzajemno izkopljejo podzemске rove in jih

napolnijo z zadostnimi zalogami hrane za prihajajočo mladež.

Proti koncu poletja ali ob pričetku jeseni govnači ob somraku letajo v parih, iščeč hrano. Privlači jih vonj svežega govna. Zlasti pod kupi govejih in konjskih fig hrošči kopljejo v tla skoraj navpične, 1–2 cm široke, pol metra do meter globoke, navpične jaške. Ti se razvejajo v več bolj ali manj vodoravnih stranskih rogov, ki jih zapolnijo z govnom. Parčki pri tem delujejo usklajeno. Na samčke odpadejo le pomožna dela. Zadolženi so za pomoč pri izkopu glavnega jaška, za transport govna do vhoda v jašek in odnašanje izkopane zemlje. Samičke kopljejo stranske rove, transportirajo govno po rovih, ga na koncu stranskih rogov oblikujejo v zarodno pogačo, pripravijo zarodno kamrico in vanjo odlagajo po eno jajčece. Da se govno ne bi posušilo in tako postalo pretrdo za razvijajočo se ličinko, je zarodna pogača trdno zbita, ovalne oblike in shranjena pod zemljo. Po odlaganju jajčec samica zapusti vališče in skrbno zapre dohod. Čez nekaj časa se v zarodni kamrici iz jajčeca izleže majhna, bela ličinka. Hrani se z zarodno pogačo, postaja večja in večja, použije vso količino blata, da ostane le tanka zunanja plast. Končno se ličinka zabubi in iz bube se čez nekaj časa izleže odrasel hrošč. Mladi govnač si izkoplje pot na površje, ko se njegovo telo do konca strdi in posuši, odleti ter začne iskati sveže govno, da bi se ga nažrl in pričel nov razvojni krog.

Dejavnost pravih govnačev in drugih hroščev, ki se hranijo z govnom, je velikega splošnega pomena v gospodarstvu narave, saj uspejo nevtralizirati ogromne količine govna na tako uporaben način: za svojo prehrano in prehrano svojih ličink. Hitro požrejo in zakopljejo neverjetne količine živalskega govna, ki

Pirenejski govnač, naravna velikost: 15,1–18,8 mm
(foto: Bojan Kofler)

neprestano pada na tla. Njegov glavni proizvajalec so veliki sesalci, zlasti prežvekovalci (govedo, konji, ovce, koze, jeleni, srnjad itd.) in tudi človek. Ko je govno enkrat pod zemljo, ga bakterije kmalu razgradijo do take stopnje, da rastline na novo nastale snovi lahko sprejmejo in izkoristijo za novo rast. Na površju zemlje bi se govno posušilo in ostalo dolgo časa biološko neizkoriščeno. Opazovanja entomologov kažejo, kakšne presenetljivo velike količine govna lahko v eni sami noči spravijo pravi govnači. Še pomembnejše je njihovo delovanje za človeško higieno, če pomislimo, kakšne bolezni se lahko prenašajo z živalskim ter človeškim blatom in muhami, ki se pasejo po govnu.

Za Slovenijo je potrjena prisotnost 8 vrst pravih govnačev. To so:

- spomladni govnač (*Trypocoprís vernalis*),
- gorski govnač (*Trypocoprís alpinus*),
- hoppejev govnač (*Zuninoeus hoppei*),
- gozdni govnač (*Anoplotrupes stercorosus*),
- špinigerjev govnač (*Geotrupes spiniger*),
- navadni govnač (*Geotrupes stercorarius*),
- spremenljivi govnač (*Geotrupes mutator*),
- brullejev govnač (*Thorectes brullei*).

Za deveto vrsto – pirenejskega govnača – je bila do sedaj znana le literaturna navedba o najdbi enega samega primerka, v tridesetih letih prejšnjega stoletja. Ujet je bil na Vrhnikih pri Ljubljani. Strokovnjaki so bili prepričani, da gre le za napačno navedbo najdišča. Moje, v začetku slučajne, nato pa načrtovane najdbe tega hrošča v okolici Škofje Loke, so nedvomno potrdile prisotnost tega lepega govnača v slovenski favni hroščev.

Biološke raziskave

Pirenejski govnač (*Trypocoprís pyrenaesus*) je, razen v Španiji in Franciji, znan tudi v Belgiji, Veliki Britaniji in Italiji, od koder seže tudi k nam. Kot sem navedel že v uvodu, je bil, po navedbah v literaturi, pred približno osemdesetimi leti v Sloveniji najden en sam primerek na Vrhnikih. Prirodoslovci kasneje niso več poročali o novih najdbah.

Sam sem se z njim prvič srečal junija 1986, ko sem prvi primerek opazil v bukovem gozdu, na vznožju Lubnika. Zaradi njegove velike podobnosti s spomladanskim govnačem (*Trypocoprís vernalis*) sem ga z njim zamenjal in tako vrsto napačno determiniral. Enako se mi je zgodilo tudi z drugim primerkom, ki sem ga 22. maja 2005 ulovil na gozdni poti, malo pod vrhom Križne gore. Ob pripravi monografije o skarabejih Slovenije je moja zbirko (leta 2007) pregledal Savo Brelih, velik poznavalec hroščev Slovenije. Ugotovil je, da moja primerka pripadata pri nas že dolga desetletja iskanemu pirenejskemu govnaču.

Leta 2008 sem se odločil za raziskavo. V ta namen sem v bukovem gozdu, pri Cavrnu na Križni gori, v tla zakopal posebej prirejeno past. Kot vabo sem uporabil človeško govno. Past je bila nastavljena od druge polovice junija do druge polovice oktobra. Izkazalo se je, ne le to, da pirenejski govnač dejansko poseljuje okolico Škofje Loke, ampak tudi, da je tukaj celo relativno pogost. Pri nas je prisotna podvrsta *Trypocoprís pyrenaesus splendens*.

V času raziskave sem v pasti našel 18 primerkov, in sicer: 18. 6. 2008 3 primerke, 15. 7. 2008 2 primerka, 19. 7. 2008 3 primerke, 21. 7. 2008 2 primerka, 30. 7. 2008 3 primerke, 5. 8. 2008 3 primerke, 2. 10. 2008 1 primerek in 10. 10. 2008 1 primerek.

LITERATURA:

- Klots, Alexander; Klots, Elsie: *Ilustrirana enciklopedija živali. Žuželke*. Ljubljana : Mladinska knjiga, 1970, str. 160–178.
- Sket, Boris; Gogala, Matija; Kuštor, Valika: *Živalstvo Slovenije. Hrošči*. Ljubljana : Tehniška založba Slovenije, 2003, str. 390–391.
- Scherer, Gerhard: *Hrošči*. Ljubljana : Cankarjeva založba, 1989, str. 36.
- Zahradnik, Jiri; Hisek, K.: *Käfer*. München : Mosaik Verlag GmbH, 1976, str. 122–123.
- Zahradnik, Jiri: *Käfer Mittel- und Nordwesteuropas*. Hamburg und Berlin : Verlag Paul Parey, 1985, str. 143–145.
- Winkler, Josef R.; Severa, F.: *Taschenatlas der Käfer*. Hanau/M : Verlag Werner Dausien, 1969, str. 184–185.
- Guenther, Kurt; Hannemann, Hans-Joachim; Hicke, Fritz; Koenigsmann, Eberhard; Schumann, Hubert: *Das Urania Tierreich, Insekten 2*. Reinbek bei Hamburg : Rowohlt Taschenbuch Verlag GmbH, 1974, str. 257–258.

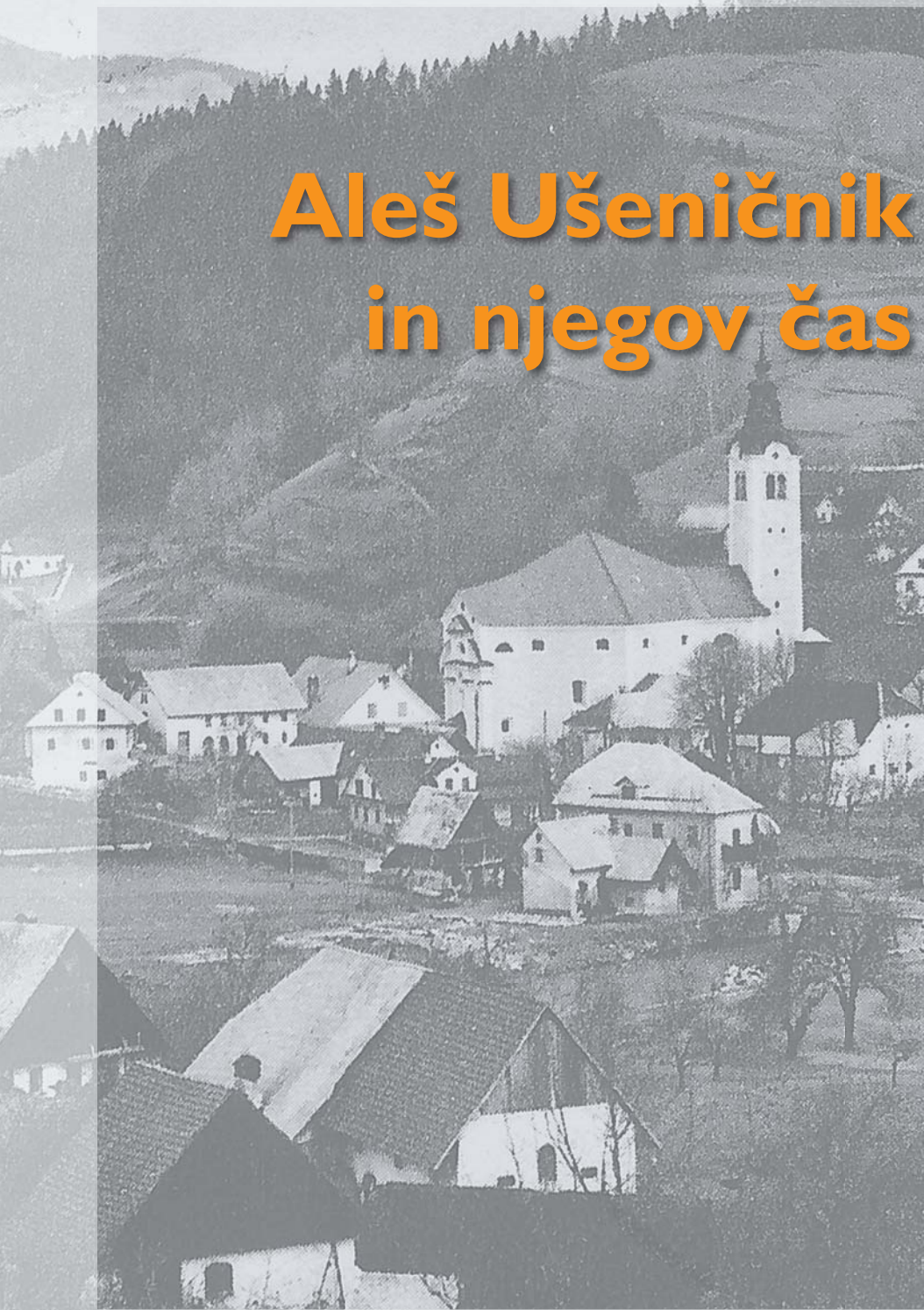
Zusammenfassung

Der Käfer *Trypocopris pyrenaicus* befindet sich auch in Slowenien

*Die Geotrupinis sind als äußerst nützliche Käfer gekennzeichnet. Sie haben eine wichtige Rolle bei dem Abbau von den ökologisch und epidemiologisch gefährlichen Ausscheidungen der großen Säugetiere, vor allem Wiederkäuer. Es gelingt ihnen ein schneller Abbau der unglaublich großen Mengen vom Mist und zwar auf eine sehr nützliche Art für eigene Nahrung und die des Keimes. Die Brutpflege ist bei ihnen hoch entwickelt. Das Männchen und Weibchen leben im Paar und machen das Nest dort, wo sie die Nahrung finden. Unter der Erde werden von ihnen die Höhlengänge ausgegraben und mit genügend Nahrung (Mist) für die kommende Jugend gefüllt. In Slowenien wurde bisher die Anwesenheit von 8 Arten der echten Mistkäfer bekräftigt. Diese sind: *Trypocopris vernalis*, *Trypocopris alpinus*, *Zuninoeus hoppei*, *Anoplotrupes stercorosus*, *Geotrupes spiniger*, *Geotrupes stercorarius*, *Geotrupes mutator* und *Thorectes brullei*. Die neunte Art, *Trypocopris pyrenaicus* (Bild), wurde bis jetzt nur in der Literatur angeführt. Es geht nämlich um den Fund eines einzigen Exemplars in den dreißigen Jahren des vorigen Jahrhunderts in Vrhnika bei Ljubljana. Die Experte waren überzeugt, es gehe um falsche Angabe der Fundstelle. Später wurde von den Naturforschern nie mehr über neue Exemplare berichtet. Meine zuerst zufälligen (in Jahren 1986, 2005) und dann geplanten Funde (im Jahr 2008) dieses Käfers in der Umgebung von Škofja Loka haben den Anwesenheit des schönen Mistkäfers in slowenischer Fauna bekräftigt. In die Falle, wo ich den Menschenkot als Köder verwendete, fingen sich in der Zeit zwischen der zweiten Hälfte Juni bis zu der zweiten Hälfte Oktober 18 Exemplare, die zu der Unterart *Trypocopris pyrenaicus splendens* gehörten.*

Aleš Ušeničnik in njegov čas

Osnovne značilnosti časa življenja in dela Aleša Ušeničnika

Vsak od nas živi v prepričanju, da živi v izjemno pomembnih, za človeštvo in slovenski narod usodnih časih. Nedvomno to v določenem smislu resnično velja za naš čas, v katerem smo doživeli največji zgodovinski dogodek za Slovence – to je samostojno slovensko državo. Čeprav bo kmalu dvajset let od njenega nastanka, se velika večina Slovencev še ne zaveda usodnosti tega dejanja in z njo ravna, kot so pokazale zadnje predsedniške in državnozborske volitve, skrajno neodgovorno.

Ali je izjemnost in usodnost obdobja, v katerem je živel dr. Aleš Ušeničnik, doživljal tudi sam, ne vemo. Gotovo je glede na svojo vrhunsko izobrazbo in izjemno bistrino duha to dojel in skušal biti v njem tudi nadvse dejaven. Pokličimo si v spomin, da je dočakal umiranje in konec večstoletne Avstrije, kratek čas obstoja Države SHS, nastanek kraljevine SHS, njen konec, italijansko in nemško okupacijo, revolucijo in še nastanek komunistične Jugoslavije. Osebnostno se je, na podlagi nadpovprečne bistrosti in delavnosti, povzpел med največje modrece slovenske zgodovine. Komunistični režim ga je hotel pahniti prek njenega roba, v vsesplošno pozabo in neobstoje. Ni mu uspelo in ne glede na negotovo prihodnost smo lahko prepričani, da si je zagotovil trajno in nadvse ugledno mesto v slovenski zgodovini.

Ušeničnikovo rojstvo v letu 1868 sovpada z začetkom t. i. taborskega obdobja. V njem so Slovenci ponovno potrdili zvestobo političnemu programu, ki so ga zastavili leta 1848. Sebi in zlasti dunajskemu dvoru so dali jasno vedeti, da zahteva po združenih Sloveniji ni muha enodnevnica, ampak politični program, zahteva, na kateri bodo Slovenci vztrajali, dokler z njo končno ne vstanejo kot samostojen narod in politični dejavnik. Rojstno leto sovpada tudi s prenehanjem konkordata med Rimom in Dunajem, ki je prinesel veliko novega v življenje Cerkve, saj jo je prisilil v aktivnejšo in odgovornejšo dejavnost v družbi. Ušeničnikova vzgoja in šolanje (leto po rojstvu je bilo uvedeno in bolj ali manj izpeljano obvezno osnovno šolanje) sta potekala v času tako imenovanega slogaštva, času, ko so

bili Slovenci na videz enotni, ko niso priznavali medsebojnih političnih razlik. Seveda so obstajale, niso pa jih poudarjali. Mnogim se še danes toži po teh časih in niso sposobni v njih videti njihove dejanske gnilobe in svojevrstne hinavščine. Dejstvo je namreč, da so bili duhovniki tisti, ki so slovenski narod kot množico nacionalno politično prebujali, ohranjali in ga dvigovali, praktično delali v vsakem kraju, liberalci pa so na volitvah pobirali plodove. Trenutek, ko je Ušeničnik vstopil v slovensko javno kulturno in politično življenje, je povezan s koncem tega nenaravnega in v nekem smislu zaostalega stanja slogaštva ter začetkom javnega priznavanja političnih razlik med Slovenci. Te kot take niso problem, problem so, ko jim dajemo prevelik pomen, ko prekrijejo osnove zdravih medčloveških odnosov. Mnogi za politični prelom krivijo dve izjemni osebnosti v slovenski zgodovini: škofa in kardinala Missio ter goriškega bogoslovnega profesorja ter kasnejšega škofa na Krku Antona Mahničiča. Gre za svojevrstno hipokrizijo. Do političnih delitev je prišlo tudi pri drugih narodih, ki niso imeli prej imenovanih. Politične delitve zato ne gre gledati kot tragičnega dogodka v slovenski zgodovini, ampak kot korak k njegovi normalnosti. Še družina ni sposobna gledati na neko stanje z enakimi očmi, kaj šele narod. Neresnost takih stališč potrjuje tudi dejstvo, da tisti, ki delitev na klerikalce in liberalce obsojajo, poveljujejo oblikovanje socialistov 1896. leta, torej novo delitev kot enega največjih dogodkov v slovenski zgodovini. Dejansko gre za pomembne dogodke, samo ocenjevati jih je treba z istim merilom.

Poljane, rojstna vas Aleša Ušeničnika, v začetku 20. stoletja.
(*Hrani Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki*)

Ušeničnikov vstop v slovensko kulturno in politično življenje, obe plati javnega delovanja sta bili tako kot danes skrajno prepleteni in enega ni bilo brez drugega, ob koncu 19. in začetku 20. stoletja, so torej zaznamovali dokaj viharni časi, ki pa kot taki veljajo bolj v pogledu za nazaj, kot pa so jih verjetno dojemali sodobniki. Zdi se, da je bil čas tako nabit z njimi, da niso imeli niti časa za razglabljanje o njih. Slovenski katoliški politični in narodni pol je imel v tistem času izjemne ljudi. Pod budnim očesom škofa Bonaventure Jegliča so delovali velikani slovenske politike, kot sta bila dr. Janez Evangelist Krek, dr. Ivan Šušteršič in njuni številni sodelavci, med katerimi je preveč pozabljen dr. Ignacij Žitnik. Cvetelo je slovensko združništvo, ki je reševalo Slovence pred brezobzirnostjo kapitalizma – prav v teh časih, ko nas ima vesoljni kapital znova kot ljudi in narod za igračko v svoji nenasitnosti pri iskanju dobička, lahko dojamemo njegovo realno vrednost. Dobili smo prvo slovensko gimnazijo s slovenskim učnim jezikom, resno so že razmišljali o nujnosti slovenske univerze. To je bil čas, ko je v Celju povsem zmagala slovenska stran in je bilo štajersko nemštvo v strahu za svojo prihodnost, to je bil čas, ko je bila Gorica tako slovenska kot nikoli prej in kasneje, to je bil čas močne slovenske prisotnosti v Trstu, to je bil čas znamenitih dogodkov, ki so se odvili v Ljubljani 1908. leta, ko se je Ljubljana po znamenitih in žal krvavih demonstracijah 1908. leta prebudila tudi kot navzven popolnoma slovensko mesto. Izjemno je zacvetela slovenska kultura, pa naj bodo to leposlovje, slikarstvo ali glasba. Na vseh teh področjih imamo vrsto doslej nepreseženih velikanov. Aleš Ušeničnik je pravzaprav del te resnične slovenske »zgodbe o uspehu«, s to razliko od svojih velikih sodobnikov, da je večino preživel.

Zgoraj naštetá dejstva so izjemno pomembna, tako enkratna, da zakrivajo najpomembnejši globinski prelom pri Slovencih. Vsekakor se premalo zavedamo nekaterih usodnejših sprememb, pri katerih je imel ravno krog Aleša Ušeničnika izjemno pomembno vlogo.¹ Kot je znano, sta bili slovenska politika in kultura vse od leta 1848 dalje navzven silno liberalno obarvana. Temu političnemu nazoru, ne v današnjem smislu besede, so pripadali ključni ljudje slovenske politike in kulture.

Kulturna in politična podlaga slovenske realnosti je bila v letih Ušeničnikovega rojstva in rasti iz dečka v fanta razmeroma ozka, tudi slovenski jezik je kazal številne izrazne šibkosti. V drugi polovici 19. stoletja, vse od začetka izhajanja Slomškovih Mohorjevih knjig, se je začela njena podlaga, tako v vsebinskem kot številčnem pogledu širiti. Seveda je slovensko slovstvo napredovalo, celo vrhunsko je bilo, toda hkrati so se vse bolj uveljavljali tudi slovenski znanstveniki na različnih področjih, slovenski jezik je izrazno bogatel. V tem procesu je sodeloval tudi Aleš Ušeničnik. Pravniki so začeli slovenski jezik uveljavljati ne le na sodiščih, ampak tudi v vsem javnem poslovanju. Zato je morala tudi avstrijska država vse bolj gledati na to, da so njeni nižji in visoki uradniki, delujoči med Slovenci,

1 Granda, Ušeničnikov pogled na socialne ..., str. 25–38.

uporabljali slovenski jezik, v ustnem in pismenem delovanju. Slovenski jezik je v tem času na področju sposobnosti izražanja opravil izjemno pot. To ni bil več le jezik preprostih ljudi, ampak se je bilo v njem mogoče izražati tudi o najzahtevnejših vsebinah. Če so morali velikani slovenskega duha v mnogih primerih prej zasebno in javno, zlasti pri strokovnem in znanstvenem in celo globokem intimnem delu, misliti in pisati po nemško, so to zdaj lahko delali slovensko. Slovenski jezik je postal jezik visoke kulture in znanosti, iz jezika za ljudske šole je dosegel zrelost, ki jo je zahteval univerzitetni študij. Tega smo res dobili šele leta 1919, toda naš jezik je bil za to zrel že dve desetletji pred tem. In prav na koncu tega procesa, enega ključnih v zorenju Slovencev v evropsko primerljiv narod, se pojavi Aleš Ušeničnik. Ob tem moram posebno izpostaviti začetek delovanja 1896. leta ustanovljene Leonove družbe, znanstvenega združenja, kjer je bil prav Aleš Ušeničnik ena osrednjih osebnosti že od samega začetka. Tudi njeni člani so si še posebno prizadevali za nastanek univerze in akademije znanosti. V tem času, ko se je tako krepila tudi znanstveno-intelektualna moč slovenskih katoličanov, ki se je izražala seveda tudi v politiki in vsem javnem življenju, se pod vplivom Dunaja in Prage, in seveda drugih, tudi nemških vzorov, začneja vse bolj krepiti kulturni boj med Slovenci, ki mu na čelu stoji veliki sin Poljanske doline Ivan Tavčar, velik

Sprejemnica Aleša Ušeničnika v Leonovo družbo, katere član je postal leta 1897.

(hrani Nadškofijski arhiv Ljubljana)

pisatelj, vendar mizeren politik. Njegovi pristaši so vzpostavili stanje, ki v bistvu še do danes ni preseženo. Gre za to, da so v slovenski družbi vzpostavili vrednotno merilo, da za Slovence, ki želi delati akademsko kariero, ki želi biti znanstvenik na humanistično-družboslovnem področju ali kulturnik, ni primerno, da javno in odkrito prizna svoje katoliško versko prepričanje. Seveda tega javno nihče ne takrat ne danes ne poudarja, toda dejansko je tako; tu so korenine nestrpnosti med Slovenci. Kaže se predvsem v kadrovanju na univerzi, zlasti filozofski in nekaterih družboslovnih fakultetah. Tega takratni vodilni slovenski katoliški izobraženci niso znali v kali zatreti oziroma so problem podcenjevali.

Še hujši problem, ki ga slovenski izobraženci v času 1. svetovne vojne niso strli ali bolje zatrli, je bilo hrvatovanje oziroma jugoslovanstvo. Slovenska ljudska stranka (SLS) je pod vplivom Janeza Evangelista Kreka preveč dvomila v moč lastnega slovenskega preživetja, lastnega kulturnega in političnega razvoja ter iskala oporo v hrvaški politiki in jugoslovanstvu. Namesto, da bi se naslonila na naravno pravo in šla po poti, ki so jo pokazali Prešeren, Bleiweis, Slomšek in drugi, so se začeli povezovati s Hrvati in njihovim zgodovinskim pravom. Če je bila za nekatere Združena Slovenija neuresničljive sanje, so bile povezave s Hrvati in pričakovanje plodnega, in za Slovence donosnega sožitja z njimi, še večja utopija, s to razliko, da se je skupno življenje, ne pa sožitje, uresničilo. Slovenci tako ob koncu 1. svetovne vojne niso imeli lastnega političnega programa samostojne Slovenije, ampak so z dušo in telesom stali za jugoslovanskim in vanj porinili še Hrvate.

Aleš Ušeničnik ni bil politik, ampak predvsem katoliški mislec, teoretik, občasno tudi ideolog.² Kljub izjemnemu spoštovanju ga prav zato, ker se je zavedal svoje teže in odgovornosti v takratni družbi, ne moremo povsem odvezati odgovornosti za politične razmere, saj je bil v njih kot vodilni slovenski katoliški mislec preveč prisoten v takratni družbi. Čutil je potrebo, da skoraj do vsakega družbenega vprašanja opredeli svoje stališče. Žal pri tem ni bil najbolj uspešen, saj ni sestopil s svojega znanstvenega in profesorskega piedestala. Manjkala mu je politična daljnovidnost, ki pa je znanstvenik kot tak avtomatično ne poseduje. Ta je poseben božji dar, talent in številni znanstveniki so običajno brez njega. Pisatelj Cankar ga je v določenem pogledu imel, ne pa na primer Oton Župančič. Bogato je bil z njim obdarjen škof Anton Bonaventura Jeglič. Kolikor ga je imel ta celo preveč, ga je imel njegov naslednik Gregorij Rožman premalo. Žal je tako, da se človek s talenti rodi. Kljub vsemu se velja ob tem spomniti izjemnega Rožmanovega razmišljanja. *»Ko si zdaj trezno izprašujemo vest in pregledujemo svoje dosedanje delovanje, ali ne ugotovimo, da smo morda preveč na periferiji ostajali in tam trošili svoje talente in svoje znanje, premalo pa smo segali v središče, v to, kar je bistveno in se brez našega duhovniškega delovanja ni moglo doseči? Koliko časa in energije je šlo za razna kulturna društva, za gospodarske insti-*

2 Pirc, Aleš Ušeničnik in znamenja časov.

tucije in zgolj politične zadeve, ki so bile kakopak in sui genere dobre in koristne, toda na škodo spovednice, pridige in kateheze, oskrbe bolnikov in obiska družin. Ni bilo časa dovolj za vse to, ni bilo časa za temeljito pripravo. Hodili smo v dnino na tuje, svoje lastne njive pa nismo dosti temeljito obdelovali. Ali naj se čudimo, da je sovražnik toliko ljuljke posejal na našo njivo? Marsikatero dolžnost, ki sama po sebi sub gravi ne veže, smo desetletja zanemarjali, upam, da pač bolj ex imperfectione kot jasno spoznano.»³

Idejni vpliv Aleša Ušeničnika se je v obdobju stare Jugoslavije le še okrepil, vendar bolj na idejnem kot političnem področju. Njegova realna politična moč ni bila velika, zanj si ni niti prizadeval. Politika je bila tudi preveč pritlehna, preveč balkanizirana, da bi se takemu mislecju, kot je Aleš Ušeničnik bil, spodobilo vanjo vpletati. Dr. Anton Korošec, ki je obvladoval slovensko katoliško politiko, ni bil teoretik, še manj filozof. Deloval je izrazito pragmatično, včasih celo škodljivo za lik duhovnika. V nekem smislu se je balkaniziral. Nenazadnje je bil tudi iz mariborske škofije in ljubljanska nanj ni mogla imeti potrebnega vpliva; nanjo in na Vatikan se je spomnil, ko ju je potreboval.

Aleš Ušeničnik je bil intelektualno zelo angažiran z razmerami v slovenskem javnem življenju, zlasti v procesih znotraj SLS oziroma krščanskega socializma, ki ga kot družbeni problem ni globinsko dojel. Njegovo poglavitno orožje je bila pisana beseda.⁴ Čeprav je zmožil silno zapletene stvari razložiti zelo preprosto in jasno, jih je bilo vendar treba brati in študirati. Čas, ko so intelektualci vodili družbo, je s prevlado vseh treh totalitarizmov: komunističnega, fašističnega in nacističnega, mineval. Nadomeščati so jih začeli demagogi, katerih moč je v navideznih resnicah ali polresnicah. Ušeničnik je bil znanstvenik in profesor, premalo politik, še manj ljudski tribun. Preveč je živel v knjigah, premalo je poznal vsakodnevno življenje. Zavedati se moramo, oziroma čas bi že bil, da slovenska, imenujmo jo desnica, ni našla učinkovitega odgovora proti komunizmu. Seveda ga tudi drugje po Evropi marsikje niso, toda pri Slovencih je obstajala politična dediščina, ki je bila premalo upoštevana. V mislih imam dejstvo, da so bili pri nas delavci in veliki meri krščanskosocialno nastrojeni, predelavci in šefi pa so bili socialisti; drugod po svetu je bilo drugače. Ušeničnik se je proti komunizmu kot idejnemu gibanju dokaj angažiral, toda socialnopolitično njegov krog, razen redkih izjem, ni dojel njegove subverzivne moči. Podcenjevali so domače socialne in politične razmere, preveč stavili na kmeta - gospodarja, premalo pa gledali na mlade in zlasti podcenjevali privlačnost totalitarizmov. Ljudje, zlasti meščanstvo in površni duhovi, radi oblikujejo svoje mnenje po mnenjski modi. Radi so »in«, bojijo se biti ob strani.

V Sloveniji je bil boj proti komunistični revoluciji zgubljen, preden se je ta sploh začela. Seveda ne mislim, da bi lahko v samo slovenskih razmerah zmagala,

3 Škofijski list 1941. P. Silvinu Krajncu se iskreno zahvaljujem za posredovanje citata.

4 Bibliografija obsega skoraj poldrug tisoč naslovov.

toda treba je videti jugoslovanski in svetovni kontekst. Svetovna demokracija ga je v strahu pred nacizmom podprla in mu dala legitimacijo osvobodilnega boja, čeprav je bil njen največji nasprotnik. Ta je to izrabil in začel svetu ponujanje enačbe, da je antifašizem boj za demokracijo.

O odnosu Aleša Ušeničnika do fašizma, nacizma in komunizma ne bi govoril - odklanjal jih je. Glede revolucije bi samo dodal, da se je moral verjetno zgolj svoji starosti in politični neizpostavljenosti zahvaliti, da ga niso ubili ali drugače preganjali. Njegova povojna usoda, zlasti izključitev iz vrst članov Slovenske akademije znanosti in umetnosti, pove, koliko so ga komunisti sovražili zaradi njegovega prepričanja in to kljub dejstvu, da je že takratna ustava določala, da imajo ljudje pravico do svojega prepričanja.

Za konec in v globlji premislek le še naslednje. Aleš Ušeničnik je začel delovati v slovenski družbi in katoliški cerkvi v času, ko je bil škof knez in zaupna oseba dunajskega dvora. Cerkev in vera sta že imela nasprotnike, toda ti so bili maloštevilni, predvsem pa so zmogli vsaj minimalno kulturo dialoga. Živel je v kraljevini Jugoslaviji, katere kralj katoličanom, še zlasti duhovnikom, vztrajno jih je označeval za pape, nikoli ni zaupal. Stranka, ki jo je Ušeničnik podpiral in ji skušal občasno popraviti vsebino in smer delovanja, je imela več težav sama s seboj kot z nasprotniki; predvsem ni uspela oblikovati trdnega in enotnega laičnega vodstva, saj dr. Ivan Šušteršič kot voditelj ni imel enako pravnega naslednika. Mladina je bila sila obetavna, vendar precej individualistična in razpeta med neambicioznim domačim okoljem in evropskim duhovnim vrenjem. Dunaj njihovih očetov je nasledil svetovljanski Pariz, do katerega je bila starejša katoliška intelektualna elita zadržana. Nekateri posamezniki so se mladim preveč vsiljevali kot učitelji in voditelji. Ni se mogoče otresti vtisa, da jim je šlo bolj za uveljavitev in preživetje lastnih

Aleš Ušeničnik s sodelavci.

Od leve proti desni: Alešev brat Franc Ušeničnik, Mihael Opeka, škof Gregorij Rožman, škof Andrej Karlin, prelat Andrej Kalan in Aleš Ušeničnik.

(hrani Nadškofjski arhiv Ljubljana)

družbenih pogledov kot pa prihodnost slovenskega katoliškega gibanja. Razmerja med mladci, stražarji, zarjani, odnos slednjih do katoliške akcije, vse to je iz današnje perspektive težko razumljivo. Povsem neodpušljivo pa je zanemarjanje socialnega vprašanja, zlasti praktičnega delovanja na tem področju, kar je izrabila komunistična partija in s svojo demagogijo, predvsem pa skrajno preštudirano mednarodno vodeno taktiko, ki ji je podrejela vse, prevzemala pobudo tam, kjer je ne bi nikoli smela. Svojo nenasitno slo po oblasti je zavila v celofan prizadevanj za socialno pravičnost, kar je, zlasti za mlade, vselej izjemno privlačno.

Aleš Ušeničnik je doživel fašistično, nacistično in komunistično preganjanje svojih rojakov kot Slovencev in vernikov, pobijanje duhovnikov, zgolj zato, ker so bili zvesti veri in poslanstvu. Verniki, zlasti pa duhovniki, niso bili le drugorazredni, ampak v bistvu brezpravni. Zločini nad njimi ne le, da niso bili kaznovani, ampak je v večini primerov stala za njimi državna oblast ali pa komunistična partija, ki je bila tako in tako nad njo. Nenazadnje je videl tudi lastnega zažganega škofa, svojega nekdanje študenta Antona Vovka. V bistvu je doživel preveč za eno človeško, četudi duhovniško in filozofovo življenje.

VIRI IN LITERATURA:

Škofjski list 1941.

Granda, Stane: Ušeničnikov pogled na socialne in gospodarske razmere njegovega časa na Slovenskem. V: Ogrin, Matija (ur.), Juhant, Janez (ur.): *Aleš Ušeničnik, Čas in ideje. 1868–1952*. Celje : Mohorjeva družba, 2004, str. 25–38.

Pirc, Jožko: *Aleš Ušeničnik in znamenja časov*. Ljubljana : Družina, 1986.

Narod in kultura – Aleš Ušeničnik (1868–1952)

Narodovo izročilo

Vsak narod živi iz svojih izročil in se s hvaležnostjo spominja mož, ki so ta izročila zaznamovali. Slovenci smo v preteklosti negovali svoja izročila. Duhovščina kot glavnina narodnega izobraženstva je ohranjala in gojila narodna krščanska izročila, ki so v stoletjih postala sestavni del narodovega spomina. Določeno spremembo tega izročila je povzročil protestantizem, ki je po eni strani Slovencem prinesel celoten prevod Svetega pisma v naš jezik, po drugi pa vnesel prvine nemškega protestantskega duha v slovensko kulturo. Zaradi kratkotrajnega vpliva evangeličanske vere v naših krajih se te prvine niso uveljavile. Prevod Svetega pisma je določil razvoj slovenskega jezika in to ostaja trajni temelj narodove kulture, na katerem so gradili tudi katoličani, ki so sicer z *Brižinskimi spomeniki* (okoli leta 1000), *Škofjeloškim rokopisom* (1466) in drugimi zapisi že v srednjem veku postavili smernice za razvoj našega jezika. Jezik, ljudsko in nabožno pesniško izročilo, pridige ter poučevanje v veri so postali stebri narodove kulture. Pomembni del tega izročila je tudi *Škofjeloški pasijon* Romualda Štandreškega (1721–1751).

Če je bilo do preloma iz 18. v 19. stoletje glavno težišče religiozno-verska razsežnost, so se kasneje začeli uveljavljati drugi umetniški, znanstveni in širši kulturni dejavniki. Tako so *Accademio operosorum* (1693) večinoma sestavljali duhovniki, tudi njen ustanovitelj, prvi vodja ter uveljavitelj akademije v mednarodnem okviru je bil ljubljanski prošt Janez Krstnik Prešern (1656–1704). Duhovniki so torej poleg verskega in splošnega izobraževanja usmerjali tudi znanstveno in kulturno-umetniško delovanje, dokler niso v 19. stoletju nastopili tudi drugi, se pravi laični izobraženci. Vendar so še v tem stoletju ključno vlogo pri ohranjanju narodovih izročil odigrali duhovniki, kot so Matija Majer Ziljski, Andrej Einspieler, Anton Gregorčič, Anton Mahnič, Andrej in Josip Pavlica, Božidar Raič, Anton

Korošec, škof Anton Bonaventura Jeglič, Janez Evangelist Krek, Evgen Lampe, Ignacij Žitnik in drugi.

Izbris iz narodovega spomina

Med najpomembnejše delavce, ki so odločilno posegli v narodovo življenje na prelomnici iz 19. v 20. in prvo polovico 20. stoletja do 2. svetovne vojne, brez dvoma sodi Aleš Ušeničnik. Bil je vsestranski delavec, zagotovo pa idejni, duhovni in kulturni usmerjevalec slovenskega naroda, od leta 1895 do 1945. Zato je razumljivo, da se je njegovemu delu, kot vsemu ostalemu krščanskemu in narodnozavednemu kulturnemu izročilu, zgodilo, da je najprej postalo tarča in predmet zaničevanja liberalnih krogov, potem pa je sledilo še hujše - fizični napad in izkoreninjenje, ki so ga v imenu komunizma izvedli revolucionarji. Ti so pometli z dosedanjimi ustaljenimi temelji, v želji ustvariti vse po svoji revolucionarni samovolji na novo. Iz narodovega spomina so odstranili vse, kar je spominjalo na krščanstvo kot sestavni del vitalnih podlag njegovega življenja in kar je bilo tudi osnova vsega Ušeničnikovega življenja in delovanja.

*Profesor dr. Aleš Ušeničnik,
profesor za filozofijo.*

Aleš Ušeničnik, profesor za filozofijo
na Teološki fakulteti v Ljubljani.
(hrani Nadškofijski arhiv Ljubljana)

Izbris iz spomina je zato doletel tudi Aleša Ušeničnika:¹ »Tako imenovana ljudska oblast je 21. junija 1948 Ušeničnika hkrati z Leonidom Pitamicem, ki je kot vrhunski pravnik užival velik mednarodni ugled, izbrisala s seznama slovenskih akademikov.«² V pismu Alešu Ušeničniku (25. junij 1948) je predsednik SAZU France Kidrič sporočil, da naslovnik po ukazu Prezidija Ljudske skupščine LRS z dne 21. junija 1948, čeprav ga je SAZU poleg Leonida Pitamica kot pomembnega dosedanje- ga člana uvrstila na seznam, ni več

1 Gabrič, Izključenje Ušeničnika iz javnosti, str. 77–88.

2 Gantar, Uvodne besede, str. 7.

član SAZU. Predsednik ga je v pismu prosil za nadaljnje sodelovanje s SAZU in mu izrazil svoje spoštovanje.³ V pismu 3. julija 1948, ob Ušeničnikovi osemdesetletnici in po izključitvi iz SAZU, je Fran Ramovš, glavni tajnik SAZU zapisal, da je bilo »delo vsebina Vašega življenja, delo, posvečeno dobri misli in poštenemu človeku«. ⁴ Obenem je izpostavil Ušeničnikove zasluge za ustanovitev in začetno delovanje SAZU in izrazil željo, da bi Ušeničnik še naprej sodeloval z njo in delal pri urejanju slovenskega knjižnega jezika. Ušeničnik je bil namreč, poleg Frančiška Lampeta in drugih neosholastikov, najpomembnejši snovalec slovenskega filozofskega jezika. Oblast je vsa njegova dela odstranila iz javnih knjižnic, njegovo ime se ni smelo več omenjati v javnosti. Čeprav je že leta 1910 napisal prvo delo v slovenščini z naslovom *Sociologija*, so v času komunizma učili, da se je sociologija kot veda začela šele po 2. svetovni vojni. Podobno usodo je doživel tudi Krekov *Socializem*.

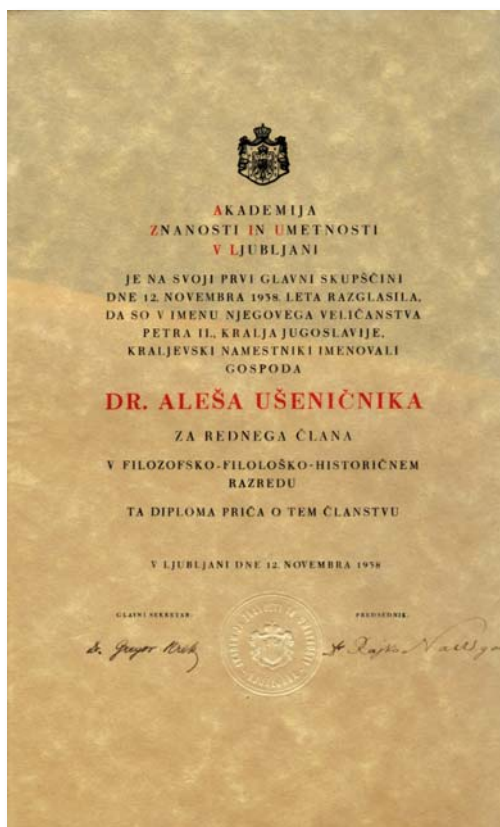
Življenjska pot

Rojen 3. julija 1868, v revni bajtarski družini, star leto dni je izgubil očeta in je potem zanj in za dve leti starejšega brata Franceta skrbela le mati. Šolo je končal v Škofji Loki in nadaljeval gimnazijo v Ljubljani, stanoval v *Alojzijevišču*, zavodu za revne dijake. Pisal je pesmi (več kot 120), med njimi ljubezenske, (1888 je v *Ljubljanskem Zvonu* objavil *Spomin na zimski večer*), prevajal grške pesnike, tudi Anakreonta, pesnika ljubezni (K. Gantar), in pisal odlične šolske spise. Kljub ponudbi rojaka Ivana Tavčarja, da gre študirat na Dunaj, se je po maturi (1888) vpisal v ljubljansko bogoslovje. Tako kot brata Franceta je tudi Aleša ljubljanski škof

Šolsko spričevalo Aleša Ušeničnika, učenca štirirazredne ljudske šole v Škofji Loki, 1880. (hrani Nadškofijski arhiv Ljubljana)

The image shows two handwritten school certificates from 1880. The left document is a 'Frequentationszeugnis' (attendance certificate) for student Ušeničnik Alojz, and the right one is an 'Obiskovalno spričalo' (visiting certificate) for the same student. Both documents are filled out with handwritten details in German and Slovenian, including names, addresses, and dates.

- 3 Pismo predsednika Prezidija SAZU Franceta Kidriča Alešu Ušeničniku z dne 25. junija 1948, v: *Aleš Ušeničnik, Čas in ideje*, str. 210.
- 4 Pismo glavnega tajnika SAZU Frana Ramovša Alešu Ušeničniku ob osemdesetletnici, v: *Aleš Ušeničnik, Čas in ideje*, str. 250.

Diploma Slovenske akademije znanosti in umetnosti, izdana ob imenovanju Aleša Ušeničnika za njenega rednega člana, 1938. (hrani Nadškofjski arhiv Ljubljana)

Poleg predavateljske dejavnosti je Ušeničnik zavzeto pisal o vseh pomembnih kulturnih, idejnih, filozofskih in teoloških vprašanih takratnega časa. Posebno na filozofskem področju je odločilno vplival na oblikovanje slovenske filozofske terminologije. Kot vodilna osebnost katoliškega gibanja na Slovenskem je bil ob ustanovitvi Leonove družbe (9. 1. 1895 je bila potrjena na ministrstvu, ustanovni občni zbor je bil 19. 11. 1896) njen tajnik in urednik njene znanstvene revije *Katoliški obzornik* (1896–1907) in nato *Časa* (1907–1919).⁵

Ušeničnikova dela so izhajala v teh in drugih revijah in tudi v *Izbranih spisih*, ki jih je sam pripravil med leti 1939–1941. Ukvarjal se je s filozofskimi, kulturnimi, idejnimi, verskimi, vzgojnimi, estetskimi, socialnimi in političnimi vprašanji. Iz njih odsevajo njegova bistrost, odprtost, treznost, kulturna in idejna razgleda-

Jakob Missia poslal na študij v Rim, kjer je z »angelskim razumom« (profesor gregorijanske univerze p. J. Billot) študij zaključil z doktoratom iz filozofije in teologije.

28. novembra 1894 je bil v Rimu posvečen v duhovnika in se leto kasneje vrnil v domovino. Po kratkih kaplanskih službah v Škofji Loki in Ljubljani je leta 1897 postal profesor v bogoslovju v Ljubljani. Do upokojitve (1938) je predaval filozofijo in osnovno bogoslovje, kasneje še sociologijo. Po ustanovitvi Univerze v Ljubljani je bil profesor filozofije, trikrat dekan Teološke fakultete in 1923/24 rektor univerze. Redno je torej predaval 41 let, honorarno še do konca 2. svetovne vojne.

Leta 1928 je postal dopisni član Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti v Zagrebu, leta 1937 član Papeške rimske akademije sv. Tomaža Akvinskega v Rimu, naslednje leto častni član Filozofskega društva v Ljubljani. Leta 1938 je bil predsednik ustanovitelj Slovenke akademije znanosti in umetnosti in tudi njen član, dokler ni bil leta 1948 iz nje izključen.

5 Predsednik Leonove družbe je bil prošt Janez Kulavic, podpredsednik pa Janez Evangelist Krek.

nost ter krščanska zavzetost in odločnost. Slovenski jezik v tem času doživlja svojo zrelost in postane tudi jezik izobražencev, za kar ima zasluge tudi Ušeničnik, kot eden najbolj vnetih pišočih duhov svojega časa, zato ga je ravnanje povojne komunistične oblasti »prizadelo in užalostilo«.6 Umrli je 30. marca 1952 v Ljubljani, odrinjen iz javnosti in pokopan v cerkvenem okviru. SAZU mu je dala priznanje s ponovno vključitvijo med člane in simpozijem, ki sta ga organizirala Teološka fakulteta in SAZU.7

Vsestranski kulturni delavec

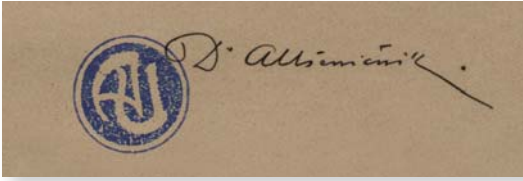
Ušeničnik je temelj slovenske krščanske kulture in politike (Stane Granda). S svojo vsestransko sposobnostjo in delavnostjo je duhovni svet krščanstva poglobljajal ter utrjeval pred viharji moderne, ki so ga hoteli odstraniti iz narodovega življenja. Ravno Ušeničnikov čas pomeni prelom z dotedanjim krščanskim izročilom in iskanje novih modernih poti, med katerimi sta v Ušeničnikovem času Slovence posebno zaznamovala liberalizem in komunizem. To je čas množičnih selitev Slovencev v tujino, najprej s trebuchom za kruhom, potem v begu pred 1. svetovno vojno (posebno Primorci) ter še huje v in po 2. svetovni vojni pred nasiljem revolucije. To je bil čas množičnega propadanja kmetij in nastanka delavskega sloja. To pa je tudi čas ostrega boja za duše, ki so jih kristjani skušali ohranjati v skupnosti Cerkve, a so jih liberalci, tudi z zvijačami, trgali iz nje, čeprav so, po besedah Janeza Trdine, morali upoštevati, da je »večina narodne vojske« pri nas katoliška.

Ušeničnik je kot neformalni duhovni in kulturni voditelj katoliškega tabora dojemal vse te nevarnosti. Kot ostali člani in voditelji katoliške skupnosti, ki so skrbeli za duhovno, politično in gospodarsko-socialno usodo naroda, si je tudi on prizadeval, da bi slovenski katoličani po smernicah papežev versko, duhovno, socialno in tudi politično-gospodarsko utrdili svoje korenine in narod povedli zahtevni prihodnosti naproti. Kot umetnik in mislec je znal združevati intuitivno-neposredno in tudi refleksivno-premišljevalno-kritično plat življenja, da bi mogla posameznik in narod na podlagi vere izmeriti dalj in stran ter se odločati skladno z življenjskimi potrebami in cilji v smislu vere ter tako ohraniti življenjsko ravnotežje. Najbolj slikovito je to predstavil v vihri 1. svetovne vojne s svojo *Knjigo o življenju*, »najlepši filozofski esej v slovenščini« (K. Gantar), z značilno razčlenitvijo: *Dvom življenja*, *Blagovest življenja* in *Smisel življenja*. Prvi del predstavlja modernega človeka, ki dvomi nad vsem, kot poje Župančič v pesmi: »V moji deželi ni cest, na mojem nebu ni zvezd, v mojih očeh tema, v moji duši bolest.« Drugi del je krščanski odgovor na uganko življenja in tretji slavospev Bogu, ki daje večni smisel človeškemu življenju. V knjigi kar sedemkrat navaja Avguštinovo misel:

6 Tominšek, Dr. Aleš Ušeničnik (1868–1952), katoliški filozof, ..., str. 13–24.

7 Prim. Ogrin (ur.), Juhant (ur.), *Aleš Ušeničnik, Čas in ideje. 1868–1952*.

Odtis Ušeničnikovega pečatnika z inicialkama A in U ter njegov podpis.

(hrani Nadškofjski arhiv Ljubljana)

»Zase si nas ustvaril, in nemirno je naše srce, dokler ne počije v tebi!« (str. 164). Delo zaključí s Frančiškovo sončno pesmijo, hvalnica Bogu gospodarju stvarstva in življenja ter doda še *Slovarček filozofskih izrazov*.

Med filozofijo in pesništvom in drugimi dejavnostmi življenja naj ne

bo prepadov, čeprav se je Ušeničnik v sebi boril z nasprotji filozofa in pesnika (umetnika). V tem navskrižju je pisal tudi polemike, kritike, recenzije, a tako, da so celo nasprotniki čutili spoštovanje, zato ni imel sovražnikov. Vsi so o njem govorili s spoštovanjem, celo Fran Govekar, ki ga je zelo kritično obdelal. Spoštovali so ga celo komunisti. Bil je katalizator, ki je spodbujal k dialogu. V tem duhu je potekla tudi polemika med njim in Andrejem Gosarjem glede krščanskega družbenega nauka. Čeprav sta se načelno ujela v krščanskem socialnem aktivizmu, je Gosar zastopal nekatere praktične rešitve, npr. večjo težo obresti, socialno vlogo lastnine, udeleženosť delavcev v podjetju, ki še danes niso zadovoljivo uveljavljene.

Sociologija

Ušeničnikov presojevalec Jožko Pirc ga je označil kot spremljevalca znamenja časa.⁸ Čeprav so tudi ostali versko-duhovni in kulturni, estetski, filozofski ter družboslovni spisi priče časa in Ušeničnikovih pogledov nanj, je njegova *Sociologija* iz leta 1910 zelo izrazita in celostna razčlemba družbe ter strnjen pregled njegovih pogledov na bistvena vprašanja tega obdobja. Obsežno delo (840 strani), plod avtorjeve filozofske pronicljivosti in marljivosti, je ob ostalem delu lahko nastalo le v neprespanih nočeh. Ko je leta 1907 za Krekom prevzel predavanja sociologije, mu je ta svetoval, naj ponovno izda njegov *Socializem* (zgodovina socialne misli) iz leta 1901, on pa se je odločil, da napiše lastno delo. Zavedal se je sicer, da je o socialnem stanju težko pisati brez ustreznih podatkov, ki jih po njegovem niti na Dunaju kot svetovnem središču nimajo, kaj šele v Ljubljani. Ne glede na to je ta knjiga temeljno delo o družbi s krščanskega vidika. Poleg tega je Ušeničnik napisal približno sto socioloških razprav in leta 1920 še *Uvod v krščansko sociologijo*, ki obsega 144 strani.⁹

Sociologijo razume kot vrhunsko znanost, čeprav je bila takrat šele v povojih. Ušeničnik se je je lotil vsestransko, temeljito in ob predstavitvi spoznaj dotedanjih družboslovnih avtorjev, katerih značilnost je, tudi po Ušeničnikovo, da k družbenemu pojavu pristopajo z različnimi ideološkimi predznaki, ki so naspro-

8 Prim. Pirc, *Ušeničnik in znamenja časov*.

9 Prim. Potočnik, *Ušeničnik in sociologija*, str. 155–166.

tni krščanskemu pogledu na svet. Sociologi Avgust Comte (intelektualna šola), Henrik Spencer (biološka), Karl Marx (ekonomska), Ludvik Gumplowicz (prirodoslovno-sociološka oziroma materialistična kot pri Marxu), Karl Lamprecht (psihološko-etična) so deležni njegove kritične presoje, saj »iščejo enote tam, kjer je ni, v pojavih« (str. 26) in biološki, ekonomski, idejno-dobni (Comte) ali psihični pojav razglasijo za gonilo družbe in zgodovine človeštva. Razume se, da je vse to del, a ne celota družbe. Tudi utemeljitelja sociologije Emila Durkheima omenja kot pristaša organicistične šole (str. 12).

Ušeničnik snov razdeli na štiri dele: prvi predstavlja osnovne ideje: najprej je to človek kot nosilec vsega, spregovori o človekovih pravicah. Dalje spadajo sem družba in njeni zakoni oziroma, kaj je sploh družba (str. 34–107). Drugi del z naslovom *Socialni organizem* obravnava državo, njen nastanek, smoter ter oblast (str. 108–215). Tretji del z naslovom *Socialni sistemi* natančno predstavlja in zavrne tako individualistično-liberalno kakor kolektivistično-socialistično pojmovanje države oziroma družbe. Kritično piše o komunizmu, liberalizmu, individualizmu oziroma kapitalizmu in strankah, ki propagirajo te nazore, in opozarja na družbene posledice teh zmot, ki vodijo v družbeni nered oziroma pomenijo propad družbe. Po njegovem se bo družba najbolje organizirala in organsko delovala po krščanskem načelu, ki ga imenuje solidarizem. Ta temelji na osebi, ki se je pripravljena svobodno vključiti v družbo in je odprta za sodelovanje z drugimi,

Hiša v Predmostu, poznana kot Županovše, kjer so Ušeničnikovi živeli kot gostači.

(foto: Izidor Jesenko)

torej brez družbene prisile (komunizem) in brez liberalistično-individualističnega kapitalizma. V tem delu natančno predstavi zgodovinski razvoj kapitalizma, razvoj dialektičnega materializma in vlogo delavstva v teh procesih po Evropi ter v ostalem svetu. Ta del je še najbližji Krekovemu *Socializmu*, čeprav izpopolnjen in prilagojen novim razmeram. Ušeničnik ob koncu tega dela piše o prispevku Cerkve pri razreševanju socialnih vprašanj in pomenu krščanskega solidarizma. Predstavlja epohalno vlogo okrožnice *Rerum novarum* Leona XIII. iz leta 1891. Cerkev se je posvetila delavstvu, čeprav bi se dalo še kaj narediti, vsaj pri nas pa so Ušeničnik, Krek in drugi uspeli organizirati vsaj tretjino slovenskega delavstva in so sodelovali celo s socialdemokratskimi voditelji (Krek). Dobro je vedeti, da je povsod potekal zagrižen boj za delavce: Karl Marx je nemškega škofa Viljema Emanuela Kettelerja označil kot »*psa, ki nam jemlje delavce*«.

Četrty del Ušeničnikove *Sociologije* nosi naslov *Socialni problemi*: delavsko, obrtno, trgovsko, kmečko, žensko vprašanje, naloga občin, razmerje med delom in kapitalom ter vloga duhovnikov pri razreševanju teh problemov (str. 575–806). Ušeničnik zelo natančno, odkrito in sodobno spregovori o novih razmerah, v katerih se nahajata družina in družba, ter s tem posamezni družbeni stanovi. Po Foersterju pravi, da se je treba »*dosledno upreti vsakemu načelnemu jerobstvu nasproti ženskemu spolu*« (str. 753) in poudarja sodobna izkoriščanja žena ter meni, da je treba družbeno življenje urediti tako, da bo žena lahko opravila svoje glavno poslanstvo matere in žene. Ko govori o obrestih, je proti oduševanju, po drugi strani pa dopušča, da je od »stvari, ki nesejo«, upravičen tudi delež dobička (str. 773).

Vera in katoliška organizacija

Ušeničnik je živel v obdobju dozorevanja našega naroda, pri katerem so slovenski katoličani igrali odločilno vlogo z gibanjem katoliške prenovе. Ušeničnik je v tem procesu vplival na vsa področja življenja kot profesor, pisec, organizator in idejni voditelj. Sodeloval je, razen na prvem leta 1892, na vseh ostalih katoliških shodih (1900, 1906, 1913 in 1923). Na njih so katoličani postavili temelje družbeno-politične organizacije ter s tem ne le zase, ampak za vse Slovence, izdelali podlago za versko, kulturno, izobraževalno, socialno in politično delovanje. Ušeničnik je v teh procesih dobival vedno bolj vidno vlogo presojevalca in usmerjevalca delovanja katoličanov. Tako ni čudno, da je leta 1943 katoličane prepričeval, naj se ne povezujejo s komunisti, čeprav s svojimi idejami ni imel vedno dejanskega družbeno-političnega vpliva. Doživel je razpad Avstro-Ogrske, Kraljevine Jugoslavije ter okupatorske države in nazadnje še nastanek komunistične Jugoslavije. Njegovi spisi razodevajo ne le filozofa, pač pa vsestranskega misleca, pesnika po srcu, saj je prevajal Petrarka in Danteja, iz latinščine pa molitve za brevir. Kot filozof je bil tudi mistik, se pravi, zavedal se je, da življenje naj-

bolje urejamo tako, da se »predamo« Bogu, kar je najbolj uspešen upor zoper zlo, ki se ukorenini v človeku. Prepustitev Bogu je odrekanje zlu in (od)rešenje. Z Bogom človek postavi vse na pravo mesto, ustvarja pristna razmerja, ker Boga prizna za izvor in temelj, kar omogoča pravo razumevanje sveta in človeka ter s tem smisla življenja.

Ušeničnik svojih razglabljanj in pisanje nima le za kabinetno filozofijo,¹⁰ pač pa piše z namenom, da bi ljudem posredoval odgovore na temeljna življenjska vprašanja; uganke življenja ni mogoče razrešiti brez Boga. Vsi njegovi članki in knjige imajo rdečo nit vere, naj govorijo o splošnih kulturnih vprašanjih, morali, cerkvi, religiji ali makiavelizmu, liberalizem ali komunizem. V oceni umetnikov je bolj odprt kot Mahnič, k Gregorčiču in Aškercu pristopa s človeškostjo, čeprav ne spregleda »stranpoti« od vere.

Vera je gonilna sila Ušeničnikovega življenja in delovanja. Duhovni svet je podlaga vsemu prizadevanju, Bog pa luč in kompas osebnega in družbenega snovanja. Zato se je, kljub močni umetniški in estetski življenjski sili, odločil za duhovništvo, kot kristjan je to silo usmerjal z vero v osebno predanost Bogu in ljudem.

Ne glede na današnjo različnost pogledov na pojav vere in predanosti Bogu, ki pa je pustil globoke sledi v izročilu slovenskega katolištva in naroda sploh, ostaja to njegov trajni dar, iz katerega lahko živijo tudi prihodnji rodovi. Prav je, da bi ga omogočili spoznati tudi mladim, temu je namenjen tudi ta zapis, ki naj njegovim loškim rojakom in ostalim razmišljujočim Slovencem vsaj malo razgrne ta bogati zaklad naše duhovne preteklosti.

LITERATURA:

- Gabrič, Aleš: Izključenje Ušeničnika iz javnosti. V: Ogrin, Matija (ur.), Juhant, Janez (ur.): *Aleš Ušeničnik, Čas in ideje. 1868–1952*. Celje : Mohorjeva družba, 2004, str. 77–88.
- Gantar, Kajetan: Uvodne besede. »Dobri misli in poštenemu človeku«. V: *Aleš Ušeničnik, Čas in ideje. 1868–1952*. Celje : Mohorjeva družba, 2004, str. 7–8.
- Pirc, Jožko: *Ušeničnik in znamenja časov*, Ljubljana : Družina, 1986.
- Potočnik, Vinko: Ušeničnik in sociologija. V: *Aleš Ušeničnik, Čas in ideje. 1868–1952*. Celje : Mohorjeva družba, 2004, str. 155–164.
- Tominšek, Mateja: Dr. Aleš Ušeničnik, (1868–1952), katoliški filozof, teolog, pisatelj, urednik in kulturni delavec. V: Ogrin, Matija (ur.), Juhant, Janez (ur.): *Aleš Ušeničnik, Čas in ideje. 1868–1952*. Celje : Mohorjeva družba, 2004, str. 13–24.

10 Prim. IV. del zbornika *Aleš Ušeničnik, Čas in ideje. 1868–1952*, str. 225–311. (avtorji: B. Klun, B. Borstner, R. Petkovšek, D. Komel, B. Žalec, A. Lah in A. Jamnik).

Poljanski rojak Aleš Ušeničnik – ne le filozof, ampak tudi pesnik*

Aleš Ušeničnik, stolni prošt Ignacij Nadrah in Franc Ušeničnik med pogovorom na vrtu Alojzijevišča, leta 1947. (hrani Nadškofijski arhiv Ljubljana)

I

Poljanski rojak Aleš Ušeničnik (1868–1952) se je v slovensko kulturno in duhovno zgodovino zapisal kot eden naših najvidnejših in najpomembnejših filozofov in teologov. S svojimi objavami je v prvi polovici 20. stoletja odločilno vplival na idejne tokove in usmeritve v slovenskem prostoru. Njegova temeljna dela, kot sta npr. *Uvod v filozofijo* ali *Filozofski slovar*, so v marsičem še danes uporabni priročniki, ki jim tudi drugače misleči in idejni nasprotniki ne odrekajo veljave ter pomena. Na marsikaterem področju je opravil resnično pionirsko delo, npr. na področju sociologije, kjer je že leta 1910 v slovenščini objavil prvi sistematični učbenik za sociologijo, ki je za tiste čase presenetljivo moderen, s tem da poudarja pomen pragmatičnih raziskav in pomen sistematičnega zbiranja statističnih podatkov; z njim je za več kot pol stoletja prehitel naše marksistične sociologe.

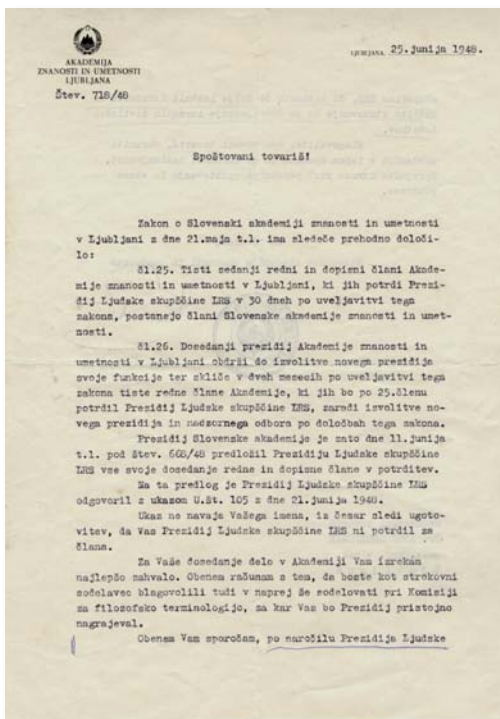
* Članek povzema vsebino predavanja in diskusije na spominskem večeru 7. decembra 2008, v Kulturnem domu Poljane.

Kot filozof se je po eni strani skušal čim bolj distancirati od vsakodnevnih strankarskih trenj in razprtij, po drugi strani pa je s svojo znanstveno avtoriteto in ugledom, ki ga je užival, pogosto dejavno posegal v družbena dogajanja, zlasti ko je šlo za zahtevne podvige na področju znanosti in kulture. Njegova vloga je bila pomembna pri ustanavljanju ljubljanske univerze (1919), v katero se je kot ena prvih članic vključila Teološka fakulteta, ki je nastala iz bogoslovnega semenišča, kjer je Ušeničnik takrat predaval že več kot dvajset let. Ušeničnik je po štirih letih postal tudi rektor novo ustanovljene univerze, na kateri je nato nepretrgoma deloval še več kot dvajset let.

Še pomembnejši pa so njegovi napori in prizadevanja za ustanovitev naše najvišje znanstvene ustanove – Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Že kot mlad duhovnik se je pridružil skrivnemu društvu, o katerem nam je le malo znane-ga. Vemo, da so to društvo leta 1893 ustanovili ljubljanski bogoslovci in ga po vzoru nekdanje *Academiae operosorum*, ki je bila v stavbi ljubljanskega semenišča ustanovljena že pred dvesto leti, prav tako poimenovali *Academia operosorum*. Ušeničnik je bil – po pričevanju pisatelja Finžgarja – med najbolj delovnimi člani obnovljene *Academiae operosorum*, ki naj bi postala zametek prave nacionalne akademije znanosti, a je kmalu zamrla. Vendar Ušeničnik misli na ustanovitev nacionalne akademije tudi pozneje ni opustil, ampak ji je posvetil veliko svoje energije. Zato ni naključje, da je bil leta 1937 na ustanovnem občnem zboru izvoljen za predsednika *Društva Akademije znanosti in umetnosti*, iz katerega je bila naslednje leto tudi z zakonom ustanovljena *Akademija znanosti in umetnosti*, v katero je bil takoj nato uradno imenovan kot eden njenih prvih sedmih rednih članov.

Znana je žalostna usoda, ki je zaslužno osebnost naše kulturne zgodovine doletela po koncu 2. svetovne vojne. »Ljudska oblast« je Aleša Ušeničnika tik pred njegovim 80. rojstnim dnevom »nagradila« s tem, da ga je 21. junija 1948 izbrisala iz seznama slovenskih akademikov. S tem pa njegovo ime nikakor ni bilo izbrisano iz kulturnega spomina: *damnatio memoriae* je kazen, ki je nesmiselna in neizvedljiva. Tega se je zavedal tudi takratni glavni tajnik SAZU Fran Ramovš, ki se akademiku Ušeničniku ni odrekel, ampak je pokazal državljanski pogum in mu že nekaj dni po uradnem izbrisu, 3. julija 1948, ob življenjskem jubileju poslal prisrčno čestitko, v kateri je med drugim zapisal: »*Delo je bilo vsebina vašega življenja, delo, posvečeno dobri misli in poštenemu človeku.*« Celó takratnemu predsedniku SAZU Francetu Kidriču (očetu Borisa Kidriča), ki je pred tem vladi izrecno predlagal potrditev vseh dotodanjih članov (torej tudi Aleša Ušeničnika), je bilo ob herostratskem dejanju takratnih oblasti nerodno. Tako lahko – vsaj med vrsticami – razberemo iz pisma, datiranega 25. junija 1948, v katerem mora Kidrič kot predsednik SAZU Ušeničnika obvestiti o uradnem izbrisu, a mu hkrati osebno izreka »*najlepšo zahvalo za dosedanje delo v Akademiji*« in izraža upanje, »*da boste kot strokovni sodelavec blagovolili v naprej še sodelovati pri Komisiji za filozofsko terminologijo*«. Pismo, kjer mu zagotavlja tudi nekatere (za tedanje razmere ne zanemarljive) gmotne ugodnosti, zaključuje z besedami:

Prva stran pisma, v katerem France Kidrič obvešča Aleša Ušeničnika, da ni več član SAZU. (hrani Nadškofjiski arhiv Ljubljana)

2

Aleš Ušeničnik je bil – kljub svoji skromnosti in preprostosti – v bistvu precej zapletena, mnogoplastna osebnost. Presenetljivo je, da je svojo pot začel kot pesnik iskreno in globoko doživetih ljubezenskih pesmi. V tem pogledu nas spominja na grškega filozofa Platona, ki je tudi začel kot pesnik in v mladosti kar nekaj časa okleval med poezijo in filozofijo, za katero se je odločil šele pod vplivom srečanja s karizmatično Sokratovo osebnostjo. Podobno je začel svojo pot tudi drug antični mislec, ki je bil Ušeničniku pozneje morda še bolj pri srcu, Avrelij Avguštin, ki se je s svojimi mladostnimi prvenci celo udeležil nekega dramskega tekmovanja v Kartagini.

1 Gradivo simpozija je izšlo v skupni izdaji Slovenske akademije znanosti in umetnosti ter Teološke fakultete, v zborniku z naslovom *Aleš Ušeničnik, Čas in ideje. 1868–1952*, ki sta ga uredila Matija Ogrin in Janez Juhant (Celje, Ljubljana, 2004).

»Blagovolite ohraniti Akademijo v lepem spominu in ji ohraniti naklonjenost. Sprejmite izraze prav posebnega spoštovanja in vdane pozdrave.«

Slovenska akademija znanosti in umetnosti je skušala krivico, storjeno Ušeničniku, po naši politični odjugi popraviti, zato ga je postumno rehabilitirala in ponovno polnopravno vključila v seznam rednih članov. Da pa rehabilitacija ne bi bila le gola formalnost, se je njegovemu spominu oddolžila tako, da je ob 50-letnici njegove smrti, v sodelovanju s Teološko fakulteto, priredila simpozij (25. in 26. februarja 2003), kjer je 28 razpravljavcev skušalo z različnih vidikov čim bolj vsestransko osvetliti Ušeničnikovo osebnost ter pomen in odmevnost njegovega dela.¹

Kljub vsestranski osvetlitvi pa med referati tega simpozija pogrešamo prispevek o Ušeničnikovi pesniški ustvarjalnosti. Zato se bom v kratkem prikazu omejil predvsem na ta pogosto po krivici pozabljen vidik Ušeničnikove dejavnosti.

Še bolj presenetljivo je, da je poznejši vodilni katoliški mislec in filozof svoje pesniške prvence najprej objavljaj v liberalno usmerjenem Ljubljanskem zvonu, ki je veljal za osrednjo slovensko literarno revijo. Glede na dejstvo, da je bil Ušeničnik gojenec Alojzijevišča, ki je bilo nekakšno malo semenišče, nas ne preseneča, da je svoje zaljubljene pesmi objavljaj pod psevdonimi.

Oglejmo si eno prvih objavljenih pesmi, ki je izšla v Ljubljanskem zvonu, leta 1888, pod psevdonimom L-j.

Spomín na zimski večer

*Z rokó si mehko me objela,
na meni, deklica slonela,
in ljubo sem se nagnil nate,
poljubil te na kodre zlate.*

*Tihótno bílo je po vasi,
kot je navadno v zimskem časi,
polnoč je ura v stolpu bila,
midva pa sva se še ljubila ...*

Ni kaj, pesem je kratka, a iskreno doživeta.

Lahko bi rekli, da se v njej napoveduje obetaven pesniški talent.

Lahko bi rekli, da je v njej nekaj vmesnega med preprostostjo Jenkovih Obrazov in impresivnostjo Murnove lirike.

Lahko bi rekli, da se v njej že nakazuje motivika Cankarjeve Erotike, ki bo sicer izšla šele 11 let pozneje.

Podobna, iskreno doživeta, erotična čustva vejejo tudi iz drugih pesmi, ki so z istim psevdonimom objavljene v istem letniku Ljubljanskega zvona. To velja npr. za malo daljšo pesem, ki se, prav tako kot prejšnja, dogaja v zimskem času in ima naslov Ljubezen.

Ljubezen

*Sanjavo veje mir po snežnih vrsih
In diha mehko v tihi dol ...
Povsodi mir – le v trudnih mojih prsih
Vihrá moreče svétska bol!*

*Pritisnil stráстно na srcé kipeče
Sem déklico, nebesko stvar –
Pa mislil nisem, da ljubezni sreče
Užívati ne smem – nikdar!*

*Kot slapa gorskega valovi jezni
Poljó ob srci mi skrbi,
Bolestno kopernel sem po ljubezni,
Sedaj ljubezen me morí!*

*In za svobódo sem razvémal brate.
Za naše pravo, našo kri;
Saj rod svoj ptice ljubijo krilate,
Le mi, da robje smo vse dni!*

*Na Kávkaz skalni vkuj me v trdo jeklo,
Pokôplji v hladno me morjé:
Oj, svet, gorjé me tvoje bode peklo,
A še ljubilo bo srcé!*

V primerjavi s prejšnjo pesmijo, ki izžareva popolno erotično predanost, se tukaj – kljub uvodni omembi »strastnega« objema – že nakazuje odpoved ljubezni, ki spominja na skoraj istočasne gregorčičevske bolestne dileme, na stritarjansko svetobolje, vmes pa je – nekoliko neorgansko – vpleteno slovansko svobodoljubje. Vendar bolestne in svetobolne prvine niso samo od Gregorčiča in Stritarja privzete, ampak so bile v Ušeničnikovi melanholični naravi prvinsko navzoče. Tudi v tej pesmi so verzi po obliki enako čisti in preprosti, čeprav se v njeni vsebini že nakazuje prepletanje emocionalnih in racionalnih prvov, ki bodo v Ušeničnikovih pesmih sčasoma prevladale.

Razumemo tudi, zakaj se mladi alojzijeviščnik pod te pesmi ni podpisal s pravim imenom: za tako »pohujšljive« pesmi bi ga lahko izključili iz Alojzijevišča, kajti pesmi so bile »takšne, da bi pred sodnim stolom Mahničeve kritike ne mogle najti usmiljenja.«² V samem Alojzijevišču takrat sicer še ni vladal pretirano strog režim, saj so dijaki lahko brali liberalni Slovenski narod, mladi Ušeničnik pa je skoraj ob istem času v alojzijeviških *Domačih vajah* lahko objavljajl prevode grškega erotičnega pesnika Anakreonta in o njem v isti rokopisni reviji napisal tudi svojo prvo literarno razpravo.

Ni čudno, da je na mladega pesnika postal pozoren njegov poljanski rojak, sedemnajst let starejši, takrat že uveljavljeni pisatelj Ivan Tavčar, ki je nadarjenemu dijaku po maturi skušal priskrbeti štipendijo za študij na Dunaju.

V času po maturi se je Ušeničnik znašel kot Herakles na razpotju. Gotovo so bili počitniški poletni meseci odločilnega pomena za njegovo nadaljnjo pot. Čeprav nam je o tem le malo znanega, si lahko mislimo, kako je v sebi bojeval hude notranje boje: na eni strani ga je mikal svetovljanski cesarski Dunaj, na drugi ga je kot srce krščanstva vabil Rim. Njegovi biografi to odločilno obdobje prese-

2 Strle, Ob stoletnici rojstva, str. 177.

Njeno ime.

Dekletra ja delo sinovi,
Da teše naj njeno izrekan ime,
Ime mi ljubezni ne vršči,
Ljubezni stvar je le - zvesto srce'!

Dekletra, ~~da~~ res ja, da se tebi
Privablja nedolžno me troja srce':
Le pot najin vede vsaksebi,
Ostalo mi bude le - mehko ime'!

L-j.

Ušeničnikova mladostna neobjavljena pesem »Njeno ime«, nastala verjetno okoli leta 1888 ali še prej, ohranjena v rokopisnem oddelku Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani (MS 484).

netljivo kratko zaobidejo: Strle sicer na nekaj straneh omenja možne vplive liberalizma z versko mlačnostjo, ki ga je lahko vodila v dvome in krizo vere,³ najobsežnejši življenjepisec Pirc temu obdobju posveti komaj pet vrstic,⁴ o privlačni sili mladostne ljubezni, ki ga je v teh letih raznemala, pa oba skoraj molčita.

Vsekakor je mladi Ušeničnik v tem času doživel spreobrnitev iz pesnika v filozofa in se po hudih notranjih bojih nazadnje odločil za študij teologije.

Toda tudi po tem »spreobrnjenju« v filozofa Ušeničnik še objavlja pesmi – vseh je objavil nekaj čez sto. Kot pesnik se iz *Ljubljanskega zvona* preseli v revijo *Dom in svet*, kjer se podpisuje s psevdonimom *A. C. Slavin*. Vendar obstaja med pesniškimi prvenci, objavljenimi v *Ljubljanskem zvonu*, in verzih, ki izhajajo v *Dom in svet*, velika razlika. Prve pesmi rastejo iz prvinskih erotičnih doživetij, ki se mu spontano prelivajo v preproste štirivrstične kitice. Nasprotno pa v verzifikacijah, ki jih objavlja v *Dom in svet*, prevladujejo razumske prvine in refleksije, medtem ko se verzih v formalnem pogledu povezujejo v zahtevne obrazce soneta.

V pesniškem pogledu lahko štejemo za najplodnejše leto 1892, ko v *Dom in svet* poleg dramskega prizora *Sentimentalec*, kjer v liku naslovnega junaka Solzislava ironizira samega sebe, objavi ciklus 22 sonetov.

3 Strle, Ob stoletnici rojstva, str. 172–176.

4 Pirc, *Aleš Ušeničnik*, str. 22.

Ob svojih sonetih se Ušeničnik samokritično zaveda, da zahtevni poetični shemi ni najbolj kos; v njih najdemo precej papirnatih izrazov in mašil. V osrednji pesmi tega ciklusa shemo soneta primerja s Prokrustovo posteljo.⁵

*Sonet – podoba postelje Prokrusta!
Resnica to je, ali reč preteta,
Zakaj slovenskim pevcem brez soneta
Najlepša zbirka zdi se nekam pusta.*

*Kaj pravim vam, prisilimo mi hrusta,
Da postelj se prenaredi presneta,
Da zdaj bo stisnena in zdaj razpéta,
Kot ukazála pevcev bodo usta.*

*Če misli lepih ti ne bo iz glave,
Kar póstelj stisneš, na primer do tukaj,
Sonete pél nam pevec boš – k r n j a v e!*

*A kadar se ideja ti razblini –
Pogúm! Na péti môško se zasúkaj,
Vsaksebi brzo pósteljo porini:*

*Povzdigovali bodo do zvezdá te,
Slavili pevca te – na glas zaúkaj!
Ki prvi pél sonete si r e p á t e.*

V zadnjem tercetu se pesnik ponaša s svojim novatorstvom: ker je prvi pel v shemi »repeatega soneta«,⁶ ga bodo rojaki *povzdigovali do zvezdá*. Seveda je pesnikova samohvala zavestno ironično obarvana. Naj k temu pripomnim, da je uradna slovenistika Ušeničnikovo sonetno verzifikacijo očitno povsem prezrla in se ji tudi njegovo eksperimentiranje z *repatim sonetom* ni zdelo omembe vredno. Na mednarodnem simpoziju *Obdobja*, ki je potekal junija 1995 in je bil v celoti posvečen zgodovini in problematiki slovenskega soneta, Ušeničnik in njegov sonetni eksperiment nista nikjer omenjena – niti v referatu, ki je izrecno posvečen »odmikom od klasične oblike soneta« v času med leti 1895 in 1918 in ki sicer registrira tudi veliko manj opazne odmike od klasične oblike soneta.⁷

5 *Dom in svet* 12 (1892), str. 414, 12. sonet (z naslovom *Novi sonetje*).

6 Sonet, ki ima »rep«, s tem da mu je v drugem (v tercetnem) delu dodana še ena trivrstična kitica.

7 Prim. *Obdobja* 16, Ljubljana, 1997, str. 21–31. Referatu je dodan statistični podatek, da je v omenjenem obdobju (1895–1918) »kakšnih 20 avtorjev objavilo vsaj 400 sonetov.« Z imenom je v omenjenem obdobju navedenih 19 avtorjev, vendar Ušeničnika ni med njimi.

Kot rečeno, prinaša Dom in svet iz leta 1892 Ušeničnikovo najobilnejšo pesniško bero, ki pa hkrati pomeni slovo od poezije. Poleg že omenjenih sonetov in dramskega prizora je namreč v njej tudi več globoko doživetih pesmi v prejšnji, preprostejši maniri, iz časov Ljubljanskega zvona. Mednje sodi desetvrstična pesem, nastala pod vtisom bolečega slovesa od doma, s simbolnim naslovom **Mornar**, ki je verjetno nastala že nekaj let prej, najbrž še pred odhodom na študij v Rim.

Mornar

*Métal je ribič, lép ko dan,
Vršo je metal, rekel solzán:
Sam sem na širni zemlji, sam,
kaj je veselje, nič ne znam –
Plávajte, plávajte ribice v vršo!
Lajšajte meni usodo najtršo!*

*Danes še rad bi ribic nalovil
Danes bo krsto tesár izgotovil.
Dal bom tesárju petico srebrno,
Mater položil bom v krsto črno,
Potlej pa šel bom proč odtód
Morda pozabim bridkih nezgod.*

Podobno, ali še bolj boleče, je ubran ciklus petih pesmi s pomenljivim naslovom **Na razpotju**, ki je najbrž prav tako nastal nekaj let pred objavo, pod vtisom slovesa od doma. V njem je ubesedil najbolj prelomno razpotje na svoji življenjski poti. Osebna bolečina veje zlasti iz uvodne pesmi tega ciklusa, ki dvakrat ogovarja nekoga s pridevkom *dragi*. Domnevam, da je Ušeničnik pri tem imel v mislih neko bitje, ki bi ga sicer moral nasloviti z besedo *draga*, a si tega kot gojenec papeškega zavoda Germanika ni mogel in ni smel privoščiti. V skladu s to domnevo sem spol pridevnika spremenil, saj ob tej drobni slovnični spremembi pesem vse drugače in veliko globlje zazveni.

Na razpotju

*Stisnem naj še rôko zdaj z rokó ti,
Z Bogom, draga! Lóčita se póti
Ti po stezi tej, po cesti jaz,
Kamor srca žene me ukaz!*

*V jutra sómraku trepeče dol še,
Žalostno visé nad reko olše,
V meglo je zavita naša vas –
Ceste se belí po polju pas.*

*Duše moje, glej, podoba živa,
V novo déžet pot se ji odkriva,
Resnega življenja trudna pot,
Po tej poti moram jaz odtod.*

*Z Bogom, dol, ti sanj mladostnih slika,
Z Bogom, sanje! – zor čez dol svetlika,
Luč se širi, širi se ravan,
Z Bogom, draga! Bog daj lep nam dan!*

3

Po plodoviti pesniški žetvi (1892) je Ušeničnik objavil samo še kakih 10 pesmi,⁸ v glavnem panegiričnega ali priložnostnega značaja, poleg tega pa tudi več klasično izklesanih poetičnih prevodov, med drugim 33. spev Dantejeve Božanske komedije, po en Tassov, Petrarikov in Michelangelov sonet, nekaj spretno rimanih sekvenc iz Rimskega misala, v razpravah pa je poslovenil tudi več odlomkov iz Sofoklovih tragedij in Horacijevih od. Toda, o Ušeničnikovem prevajanju poezije, ki se ga je loteval že kot gojenec Alojzijevišča, in njegovem odnosu do prevajalske umetnosti nasploh, bom podrobneje raje spregovoril ob drugi priložnosti, morda na prevajalskem simpoziju.

V središču njegovega zanimanja in mnogoterih dejavnosti je sčasoma vse bolj in nazadnje popolnoma prevladala filozofija. Kljub temu Ušeničnik nikoli, tudi ko je predaval sholastično in neotomistično filozofijo, ni mogel povsem zatajiti pesnika v sebi. Celó v strogo znanstvenih razpravah srečujemo poglavja, ki so – bolj kot z ostrino eksaktne znanosti – napisane z umetniško intuicijo in bogatim in barvitim pesniškim besednjakom. Takšno je npr. zadnje poglavje razprave *O duševnosti*, z naslovom *Spomin*,⁹ kjer podaja presenetljivo doživetvo, po moji sodbi doslej najbolj prodorno interpretacijo soneta *Življenje ječa*, res pravo «sopoezijo» tej Prešernovi najgloblji sonetni umetnini.

V največji meri velja vse omenjeno zlasti za Ušeničnikovo najbolj izvirno in najbolj berljivo modroslovno knjigo, *Knjigo o življenju*, ki se mu je porodila iz tesnobnega doživetja gorja in zla med 1. svetovno vojno. O priljubljenosti te knjige govori že sámo dejstvo, da je bila najmanj sedemkrat ponatisnjena in prevede-

8 Prim. prevode pod številkami 1204–1213 v bibliografiji (Pirc, *Aleš Ušeničnik*, str. 418–419).

9 Prim. Ušeničnik, *Izbrani spisi VIII*, str. 273–292.

na v več tujih jezikov (hrvaščino, nemščino, češčino). Knjigo je zaključil s poglavjem *Življenje našega življenja*, v katero je vgradil pesniško parafrazo nekaterih najlepših strani iz Avguštinovih *Izpovedi* – opis materine smrti v Ostiji in ob tem opis hrepenenja po najlepši Lepoti: *Pozno sem te vzljubil, o Lepota, odnekad in večno mlada, pozno sem te vzljubil. ...* Za skladen zaključek je knjigi dodal še svojo najlepšo prevodno umetnino, prepesnitev *Sončne pesmi* Franciška Asiškega.

Knjiga o življenju bolj spominja na Platonove dialoge kot na tomistične razprave, bližja je pretresljivi Avguštinovi izpovedi kot pa težnji po brezosebni racionalni objektivnosti Tomaža Akvinskega. V njej mu kot najmočnejši dokaz za Božje bivanje velja Platonov argument o anamnezi, ki ga sicer označuje za »lepo zmoto«, pa vendar svoja najmočnejša izvajanja gradi ravno ob tej zmoti, ko jo oblikuje s cankarjansko lirizirano dikcijo:

Platon je mislil, da je človeška duša nekdanj zrla božjo resničnost in da je od tod v njej tisto večno koprnenje. To je bila lepa zmeta. Ko bi bila duša kdaj zrla neustvarjeno božjo lepoto, bi ji bila poslej zemlja brez nje pekel. Ne, zrla tiste osrečujoče resničnosti še ni, a ustvarjena je zanjo, zato je v duši tako nemirno koprnenje po njej. V duši zveni kakor pesem o blaženi sreči iz nebes, pesem, ki jo je duši pela stvarnica, ko jo je vselila v zemeljsko stvar.¹⁰

Posnetek s prireditve *Aleš Ušeničnik v očeh sodobnikov*, ki je bila v Poljanah, 7. decembra 2008.

Od leve proti desni: Kajetan Gantar, Janez Juhant, moderatorka in Stane Granda.

(foto: Izidor Jesenko)

10 Knjiga o življenju. *Izbrani spisi* X, str. 145.

Tako kakor Goethejev Faust bi lahko tudi Aleš Ušeničnik o sebi izjavil: »*Zwei Seelen wohnen, ach, in meiner Brust.*« Dve duši bivata v njegovih prsih – duša pesnika in duša modroslovca. Zato nas ne preseneča, da najdemo med zapiski njegovih predavanj velikokrat prave poetične bisere. Znal je biti bleščec esejist, znal je biti nepristranski in prizanesljiv, pa hkrati ustvarjalen ocenjevalec prevodov najglobljih filozofskih razprav in najlepših pesniških umetnin, npr. Homerjeve Iliade, Platonovega Fajdona in Avguštinovih Izpovedi. Znal pa je biti tudi polnokrven besedni umetnik, zato je v svojih spisih toliko prostora in pozornosti odmerjal poetični stilizaciji in jezikovni lepoti. Tako kot v lepoti stvarstva je tudi v lepoti besede videl »smehljaj božje lepote«.

Kakšna sreča za slovenščino, da je našla filozofa, ki je s takim pesniškim posluhom oblikoval svoje najgloblje misli in jih prelival v klasično izklesane in skladno ubrane besede!

LITERATURA:

Obdobja 16. Ljubljana, 1997, str. 21–31.

Ogrin, Matija (ur.), Juhant, Janez (ur.): *Aleš Ušeničnik, Čas in ideje. 1868–1952*. Zbornik razprav s simpozija SAZU ob 50. obletnici smrti. Celje : Mohorjeva družba, 2004.

Pirc, Jožko: *Aleš Ušeničnik in znamenja časov*. Ljubljana : Družina, 1986.

Strle, Anton: Ob stoletnici rojstva doktorja Aleša Ušeničnika. V: *Bogoslovni vestnik* 20, Ljubljana : Družina, 1968.

Ušeničnik, Aleš: *Izbrani spisi I–X*. Ljubljana : Jugoslovanska knjigarna, 1939–1941.

Občina in občinski nagrajenci

SOKOLSKI DOM

Občina Škofja Loka z izkušnjami v mednarodnem sodelovanju

(2. del)

Republika Srbija

Republika Srbija se deli na Centralno Srbijo in avtonomno pokrajino Vojvodino. Do 17. februarja 2008¹ je pod avtonomno pokrajino Srbijo spadalo tudi Kosovo, ki pa je na ta dan razglasilo neodvisnost, katere pa Srbija ne priznava.² Pobratena občina Smederevska Palanka leži v Centralni Srbiji in je leta 2003 štela 58.000 prebivalcev.³

Smederevska Palanka

Občina Smederevska Palanka

uradna stran občine Smederevska Palanka:

<http://www.smed-palanka.co.yu/>

Sporazum, podpisan v Škofji Loki: 30. 6. 1973

Sporazum, podpisan v Smederevski Palanki: 10. 10. 1973

- 1 Po kosovski vojni leta 1999 je Resolucija 1244 Varnostnega sveta Združenih narodov določila, da je Kosovo ozemlje pod oblastjo Začasne upravne misije Združenih narodov na Kosovu (UNMIK), katerega varnost zagotavlja Kosovska sila (KFOR), pod poveljstvom Nata, in pravno potrdila suverenost Srbije nad območjem. Po neuspešnih pogajanjih o ustavnem statusu Kosova pod pokroviteljstvom Združenih narodov je 17. februarja 2008 prehodna kosovska vlada enostransko razglasila neodvisnost od Srbije, se poimenovala Republika Kosovo in bila deležna delnega mednarodnega priznanja državnosti (najmlajšo evropsko državo je do sedaj priznalo 54 držav, med njimi Združene države Amerike, 5. marca 2008 tudi Slovenija).
- 2 <http://sl.wikipedia.org/wiki/Kosovo>
- 3 sl.wikipedia.org/wiki/Smederevska_Palanka

Ob praznovanju 1000-letnice prve omembe loškega ozemlja, 30. junija 1973 v Škofji Loki, ob praznovanju 29. obletnice osvoboditve, 10. 10. 1973, v Smederevski Palanki, sta predsednik Skupščine občine Škofja Loka Tone Polajnar in predsednik Skupščine občine Smederevska Palanka Sreten Vladislavljenić podpisala Listino pobratenja. S slovesnim podpisom listine sta občini potrdili prijateljstvo, rojeno v najtežjih časih zadnje vojne. *»Gostoljubje, ki so ga občani Smederevske Palanke med 2. svetovno vojno nudili številnim od okupatorja pregnanim občanom Škofje Loke in prijateljske vezi pri povojni graditvi nove Jugoslavije so vodile skupščino občine Škofja Loka in skupščino občine Smederevska Palanka«*⁴ k podpisu Listine o pobratenju.

Okrog dvesto Ločanov je moralo leta 1941 čez noč povezati cule in se izseliti v Srbijo, tam so jih domačini v Smederevski Palanki kljub pomanjkanju toplo sprejeli. Več zaporednih srečanj nekdanjih beguncev s srbskimi dobrotniki in naraščajoče kulturno-športno sodelovanje so pripomogli k podpisu sklepa o pobratenju. *»Poleg Smederevčanovih predstavnikov krajevnega vodstva ter družbenopolitičnih organizacij so bili navzoči še delegati iz bratskih mest Medicina in Sele na Koroškem, nadalje podpredsednica IS SRS dr. Aleksandra Kornhauser, sekretar ZIS Ivan Franko - Iztok, član predsedstva skupščine SRS Zdravko Krvina in drugi.«*⁵ Ob zaključku slovesnosti je *»predsednik smederevske občine Ločanom podaril leseno plastiko, izdelek ljudskega umetnika - kiparja Togoslava Živkovića, ki izraža enotno poreklo in težnje po miru, po poglobljanju medsebojnih stikov in prebivalcev pobratenih komun«*, navaja Igor Guzelj v svojem članku.⁶

Nadaljnje sodelovanje med občinama je potekalo na likovnem področju, saj so se mentorji s svojimi učenci redno udeleževali Male Groharjeve slikarske kolonije v Škofji Loki. S podpisom listine sta se pričeli tudi kulturna in športna izmenjava med gimnazijama obeh občin. Izmenjava med predstavniki občin, učiteljskega zbora in dijakov je trajala dobri dve desetletji. Prav tako se je poglobljalo sodelovanje med škofjeloškimi osnovnimi šolami s šolami v Smederevski Palanki ter športnimi klubi. Ob 1000-letnici mesta Škofje Loke je Smučarski klub Alpetour organiziral tekmo za smučarske nadobudneže stare od 11 do 15 let, *»POKAL LOKA 1973«*.

»Od takrat so potekale številne izmenjave tudi na športnem področju. Živelimo v isti državi, vsak na svojem koncu, ločevali so nas jezik, kultura, vera, pa vendar smo gradili na tistem, kar nam je bilo skupno: prijateljstvu in bratstvu. Na drugačnosti, iz katere smo se vsi učili. S slovensko samostojnostjo pa se je sodelovanje končalo«,⁷ navaja Jože Bogataj, ravnatelj Gimnazije Škofja Loka. V

4 Gorenjski glas, št. 51, 7. julij 1973.

5 Gorenjski glas, št. 51, 7. julij 1973.

6 Gorenjski glas, št. 51, 7. julij 1973.

7 Bogataj, Gimnazija Škofja Loka – 50 let, str. 116.

času osamosvojitve Republike Slovenije je Občina Smederevska Palanka ultimativno prekinila stike s Škofjo Loko. Jugoslovanski nespোরazumi so ob razpadanju nekdanj skupne države odločno prekinili sodelovanje med pobratenima občinama.

Po skoraj dvanajstih letih popolne prekinitve se je vabilu srbske občine novembra 2001 odzvala mešana gospodarsko-politična delegacija Občine Škofja Loka in Obrtne zbornice Škofja Loka. Čeprav so bili tedaj prekinjeni vsi uradni stiki, so se vendarle ohranili nekateri osebni in delno celo poslovni stiki. Še posebej v letu 2001, ko je v Srbiji prišlo do postopnih demokratičnih sprememb, so bili predlogi, da bi stike ponovno oživel in poiskali možnosti za morebitno sodelovanje. Šest-članska delegacijo sta zastopala župan Igor Draksler in predsednik Območne obrtne zbornice Škofja Loka France Šifrar.

Na povabilo Občine Škofja Loka so se v okviru občinskega praznovanja junija 2002 v Škofji Loki predstavili pevci zbora Sv. Simeona Bogoprimateca iz Smederevske Palanke, s koncertom pravoslavne glasbe Janeza Zlatoustega. Slavnostne akademije ob občinskem prazniku sta se udeležila tudi uradna predstavnik srbske občine, predsednik Skupščine občine Smederevska Palanka Radoslav Ljubisavljević in predsednik Izvršnega odbora Skupščine občine Smederevske Palanke Vladan Starčević. V program je bil vključen tudi ogled škofjeloških podjetij.

V času občinskega praznovanja leta 2003 se je mudila štiričlanska občinska delegacija v Škofji Loki in se z občinskimi in gospodarskimi predstavniki pogovarjala o morebitnem gospodarskem sodelovanju. Naj omenimo, da je bila polnilnica mineralne vode *Palanački kiseljak* v Smederevski Palanki od leta 2002 v večinski

Škofjeloški župan Igor Draksler na obisku pri predsedniku Skupščine občine Smederevska Palanka Radoslavu Ljubisavljeviću in predsedniku Izvršnega sveta Skupščine občine Smederevska Palanka Vladanu Starčeviću, septembra 2003.

lasti ljubljanske Kolinske. *Palanački kiseljak* je znan v Srbiji in v sosednjih državah prav po blagovni znamki mineralne vode *Karadjordje palanački*. Družba, ki je bila ustanovljena 1969, je ena največjih proizvajalcev mineralnih vod in sokov v Srbiji. Mineralno vodo v Smederevski Palanki črpajo že več kot 280 let, njen izvir in zdravilnost vode pa se v nekaterih zapisih omenjata že leta 1719.

Septembra 2003 se je škofjeloška občinska delegacija odzvala uradnemu vabilu na občinsko praznovanje srbske občine. Ob tej priložnosti so povabili tudi tedanjega, sedaj pokojnega župana Wima Terwingna iz Maasmechelna.

V okviru turneje po Sloveniji, ki jo je organiziral Andrej Šter, od 12. do 14. junija 2004, je Študijski zbor Muzikološkega inštituta Srbske akademije znanosti in umetnosti izvedel koncert v cerkvi sv. Jurija v Stari Loki. Poleg Občine Škofja Loka so pri organizaciji sodelovali člani pevskega zbora Lubnik in starološki župnik dr. Alojzij Snój. Zbor je bil ustanovljen leta 1969, z namenom, da bi izvajal glasbo bizantinske dobe, ki jo je skupina študentov tega inštituta, pod vodstvom svojega profesorja dr. Dimitrija Stefanovića,⁸ proučevala in transkribirala iz nevmškega zapisa. Člani so študentje različnih fakultet beograjske univerze, med njimi tudi iz Smederevske Palanke, v Škofji Loki pa so zapeli Liturgijo svetega Janeza Zlatoustega, s skladbami srbskih, bolgarskih in ruskih skladateljev.

Danes se med posameznimi društvi obnavljajo stiki, predvsem zaradi zgodovinskih okoliščin in osebnih stikov, ki v Sloveniji in posledično v Škofji Loki, kot nekdanji »bratski republiki in občini«, vidijo zgled, kako najti pot v evropske integracije.

Ob jubilejnem praznovanju 60. letnice Športnega društva Jasenica v Smederevski Palanki so se novembra 2008 udeležili slovesne skupščine škofjeloški župan Igor Draksler in predstavniki Škofjeloškega orientacijskega kluba. Na podlagi medsebojnega sporazuma na področju športa Orientacijski klub s ŠD Jasenica sodeluje že od leta 2000. Sodelovanje je najuspešnejše na področju izmenjave mladih športnikov. Njihovi tekmovalci se udeležujejo orientacijskih tekmovanj v Sloveniji, škofjeloški pa v Srbiji. Tako so športni strokovnjaki iz ŠD Jasenica pomagali pri organizaciji Evropskega mlajšega mladinskega prvenstva v orientacijskem teku, leta 2006 v Škofji Loki (EYOC 2006), leta 2009 pa so bili oni organizatorji EYOC 2009 na Kopaoniku.

8 Prof. dr. Dimitrije Stefanović, dirigent zbora, akademik, znanstveni svetnik, se je rodil 1929 v Pančevu, v Srbiji, študiral na beograjski Filozofski fakulteti in glasbeni akademiji in se izpopolnjeval v Oxfordu, kjer je doktoriral. Bil je dolgoletni direktor Muzikološkega inštituta Srbske akademije znanosti in umetnosti, je redni član SANU, dopisni član JAZU in SAZU ter podpredsednik Matice srpske v Novem Sadu. Svoje znanstveno in raziskovalno delo usmerja v preučevanje stare bizantinske in slovanske, posebej srbske glasbe v rokopisih v nevmško notacijo. Bil je dirigent Beograjskih madrigalistov, leta 1969 je ustanovil Študijski zbor Muzikološkega inštituta SANU in z njim koncentriral v domovini, Angliji, Franciji, Avstriji, Italiji, Grčiji, Nemčiji, Sloveniji in na Poljskem. V okviru gostovanja po Sloveniji je imel v prostorih ZRC SAZU predavanje z naslovom *800 let samostana Hilandar*.

Kraljevina Belgija

Belgija je razdeljena na valonsko, flamsko in bruseljsko federalno regijo, dve regiji pa še nadalje na pet provinc. Valonsko regijo sestavljajo province: Valonski Brabant (Brabant Wallon), Hainaut, Liege, Luxemburg in Namur. Flamska regija se deli na province: Antwerpen, Flamski Brabant, Zahodna Flamska, Vzhodna Flamska in Limburg. Belgija ima 589 občin z neposredno izvoljenim občinskim svetom, svetom mestnih svetnikov in županom. Izvršilno oblast ima svet mestnih svetnikov, pod vodstvom župana.⁹

Maasmechelen

Občina Maasmechelen

uradna stran občine Maasmechelen:

<http://www.maasmechelen.be/>

<http://www.jumelage-maasmechelen.be>

Sporazum, podpisan v Maasmechelnu: 21. 8. 1999

Obnovljeni sporazum, podpisan v Škofji Loki: 1. 7. 2009

Obnovljeni sporazum, podpisan v Maasmechelnu: 5. 9. 2009

Flamska občina Maasmechelen (s približno 35.000 prebivalci) leži v provinci Limburg, njeno glavno mesto je Hasselt. Kraj leži ob plovni reki Maas, po kateri teče meja z Nizozemsko. Po številu prebivalcev je največja v dolini Maasa in četrta v Limburgu. Leta 1977 je bila že drugič (prvič leta 1970) izvedena združitev osmih manjših občin, ki predstavljajo današnjo občino Maasmechelen.

Prva naselitev Slovencev¹⁰ v občini Maasmechelen (Eisden) leta 1920 je povezana z odprtjem rudnika črnega premoga.¹¹ Ker je v Belgiji zelo primanjkovalo delovne sile, je država v letih od 1919 do 1940 sklepala pogodbe o zaposlovanju brezposelnih iz držav srednje in vzhodne Evrope. Največ Slovencev se je doselilo v letih 1923–1929.¹² Po 2. svetovni vojni so na osnovi meddržavnih

9 Budja, Kocbek, Teritorialne členitve v državah članicah Evropske unije, str.18.

10 Rudniška uprava je novim rudarjem pomagala pri gradnji stanovanjskih hiš, zgradila šole, dvorane, cerkve. Slovenski ekonomski emigranti so v novo rudarsko središče prihajali iz zasavskih rudarskih revirjev, iz rudnika svinca in cinka Mežica in Rablja, kot že izkušeni rudarji.

11 Leta 1901 so na območju Eisdna, v vasi Heide (resje), izkopali prvi premog in nenadoma se je v pokrajini, porasli z resjem, pričel nov način življenja. Privatna rudniška podjetniška družba Limburg – Maas je kupila vasico Heide, skupaj s peskom in gramoznicami, in zaposlila prve delavce iz Limburga.

12 Po podatkih belgijskega statističnega urada je bilo leta 1936 v Belgiji 5.500 jugoslovanskih državljanov, od tega 50–60 % Slovencev, leta 1939 pa okoli 2.500 Slovencev. V številki niso zajeti Beneški Slovenci, ki jih je uradna statistika štela k Italijanom. Beneški Slovenci so si poiskali delo v Valoniji, francosko govorečem delu Belgije. V Maasmechelnu danes živi manj kot 400 slovenskih družin, med njimi je že veliko pripadnikov tretje in četrte generacije.

pogodb do leta 1960 na delo v rudnike vabili delavce iz južne Evrope, tudi iz Italije, med njimi so bili tudi Beneški Slovenci. Ob zaprtju rudnika leta 1987¹³ je morala občina poiskati nove pobude za ohranitev več kot 3.400 delovnih mest. Tako je uredila novo industrijsko cono De Oude Bunders, veliko okoli 60 ha, ki je komunalno opremljena in ima centralno lego, saj leži na tromeji med Belgijo, Nizozemsko in Nemčijo. Razen premoga, ki ga zdaj ne kopljejo več, ima občina velike zaloge visoko kakovostne kremenčeve bele mivke – srebrnega peska za izdelavo stekla.

Slovenci se v Belgiji združujejo v slovenskih društvih. Ta so: Slovensko kulturno društvo France Prešeren v Bruslju, Slovensko kulturno društvo Naš dom v Genku, Slovensko društvo sv. Barbara v Eisdnu¹⁴ in Slovensko katoliško pevsko in kulturno društvo Slomšek v Maasmechelnu. Beneški Slovenci imajo svoji društvi v Valoniji.

Prijateljstvo, staro 21 let

Zgodba o prijateljstvu se je začela pisati leta 1989, ko je Jef Albrechts, sedanji podžupan Občine Maasmechelen, s soprogo Nicole prvič obiskal Slovenijo in Škofjo Loko. Počitnice sta namenila ogledom Škofjeloškega hribovja in Škofje Loke in tako navezala prve stike s tukajšnjimi domačini. Škofjo Loko sta nato obiskala skoraj vsako leto, jo vzljubila, še posebej pa ljudi, prijatelje, ki sta jih srečala na Starem vrhu. Ni se bilo treba posebno truditi, da so se začeli pogovarjati o sodelovanju, najprej v turizmu, kasneje še na kulturnem, športnem in gospodarskem področju.

V prvi pisni pobudi (29. aprila 1995) so župan Georges Lenssen, svetnik za evropske zadeve Michel Vigneron in bodoči svetnik za šolstvo in kulturo Jef Albrechts županu Igorju Drakslerju predstavili delovanje slovenskih društev v Limburgu in pobudo za sodelovanje med občinama. Župan Igor Draksler se je odzval vabilu in se še istega leta v Škofji Loki srečal z Jefom Albrechtsom kot glavnim koordinatorjem za sodelovanje med občinama. Jef Albrechts, ki je bil januarja 1998 izvoljen za svetnika za športne, kulturne, mladinske in socialne zadeve, knjižnice in pobratenja, je bil s svojo družino in prijatelji že večkrat v Škofji Loki in na Starem vrhu.

13 S finančnimi sredstvi Evropske unije so obnovili prvo rudarsko ulico, široko 26 metrov.

14 Slovensko društvo sv. Barbara je bilo ustanovljeno 3. maja 1929, kot Jugoslovansko kulturno društvo s 27 ustanovnimi člani. Društvo je pomagalo svojim članom pri iskanju časnega bivališča, zaposlitvi in vključevanju v novo življenjsko okolje. Po izboljšanju socialnih razmer se je njegovo delovanje usmerilo na prosvetno in kulturno področje. Pevski zbor Zvon – ustanovil ga je Alojz Hribar – je bil ustanovljen leta 1928 in se je pridružil društvu sv. Barbara. Po Hribarjevi smrti (1936) je vodenje prevzel Štefan Rogelj in bil njegov pevovodja vse do smrti (1962). Štefan Rogelj je bil tudi soustanovitelj društva Slomšek. Nato je mešani pevski zbor Slomšek v Maasmechelnu prevzel njegov sin Vili Rogelj. Društvo je izdajalo glasilo Slovenski glas in člane seznanjalo z novicami, obvestili in o društvenem delu. Vsako leto gostijo slovenske zборе, pripravijo božična praznovanja in enkrat letno organizirajo romanje v Slovenijo.

1996

Junija 1996 so se predstavniki flamske občine prvič udeležili osrednjega praznovanja škofjeloškega občinskega praznika. Oktobra istega leta je uradna delegacija iz Maasmechelna, pod vodstvom župana Georgesa Lenssena, podala uradno pobudo o pobratenuju med občinama.

1997

Občinski urad občine Maasmechelen je potrdil odločitev Urada svetnikov z dne 23. januarja 1997 in sprejel naslednji sklep: Občinski urad se strinja, da se prijateljske vezi in izmenjave med Škofjo Loko in Maasmechelnom nadaljujejo s ciljem, da se podpiše listina o pobratenuju med občinama. Jef Albrechts, tudi član slovenskih društev sv. Barbara in Slomšek v Maasmechelnu in slovenskega društva Naš dom v Genku, je bil imenovan za koordinatorja pobratenuja. Od 1. do 4. maja 1997 je v Škofjo Loko pripeljal delegacijo občinskega urada za šport. Na prijazno povabilo je bila od 16. do 20. maja 1997 v Maasmechelnu prva skupina Škofjeločanov. Poleg župana Igorja Drakslerja so delegacijo sestavljali občinski svetniki in uradniki, predstavnika turistične agencije Loka Turist, snemalec tedanje Loka TV in člani Folklorne skupine Škofja Loka. Občina Maasmechelen, društvi Slomšek in sv. Barbara ter Slovenska katoliška misija¹⁵ so poskrbeli za nastanitev škofjeloških gostov. Junija 1997 je Škofjo Loko zopet obiskala manjša flamska delegacija, s koordinatorjem Jefom Albrechtsom. Udeležila se je slavnostne akademije ob občinskem prazniku. Utrdili smo medsebojne vezi, saj je delegacija potrdila dogovor med društvom Slomšek in Folklorno skupino Škofja Loka za gostovanje na 37. Slovenskem dnevu¹⁶ v Maasmechelnu, ki ga vsako leto organizira Slovensko kulturno in prosvetno društvo Slomšek. Že oktobra istega leta so v kulturnem programu poleg društvenega pevskega zbora nastopili člani Folklorne

15 Slovenska katoliška misija v Maasmechelnu je leta 1948 začela delovati med Slovenci v nizozemskem in belgijskem Limburgu. Je cerkvena ustanova Slovencev in njihovih potomcev, ki se čutijo povezane s slovenskimi koreninami. Krepi versko in narodno zavest. Monsinjur Vinko Žakelj je bil skoraj petdeset let, od leta 1947 do svoje smrti, izseljenski župnik v Slovenski katoliški misiji v Maasmechelnu. Opravljal je dušnopastirsko, kulturno, socialno in narodnozavedno delo med Slovenci in njihovimi potomci v belgijskem in nizozemskem Limburgu. Od leta 1975 so v Slovenski katoliški misiji organizirali dopolnilni pouk slovenskega jezika in kulture. Svojo hišo v Eisdnu je zapustil Slovenski katoliški misiji. Na spominski plošči - odkrita je bila leta 1998 - je zapisano »... to hišo podaril Slovenski katoliški misiji za oblikovanje pokončnih krščanskih osebnosti.« Od 1. septembra 1996 opravlja poslanstvo v belgijskem Limburgu in na Nizozemskem župnik Alojzij Rajk.

16 Od leta 1960 društvo Slomšek na drugo soboto in nedeljo v oktobru organizira Slovenski dan v Maasmechelnu. Praznovanje je uveljavil pokojni monsieur Vinko Žakelj in je sestavljeno iz treh delov: svete maše, kulturnega programa in večernega družabnega srečanja. Praznovanja se udeležijo Slovenci iz bližnjih društev, predstavniki občine, Flamci in predstavniki drugih narodnih skupnosti.

skupine Škofja Loka. Ob obisku so se uradni predstavniki obeh občin dogovarjali o aktivnostih za pobratenje.

1998

Rudarski jašek v naselju Eisden, kjer so si težak rudarski kruh služili številni slovenski izseljenci v Belgiji.

Maasmechelen ima zaradi delovanja slovenskih društev specifičen položaj. Nekdaj so bili tu rudniki, zato je v teh krajih veliko potomcev nekdanjih ekonomskih priseljencev. Tedanji veleposlanik Republike Slovenije v Belgiji Jaša L. Zlobec je v pismu (22. april 1998) podprl pobratenje med mestoma in navedel: *»Čeprav sodijo Slovenci med najmanjše skupnosti, imajo zaradi svoje pridnosti in poštenosti v belgijskem okolju zelo velik ugled. Lahko ste prepričani, da bodo naši rojaki iz Maasmechelna veliko prispevali k tvornemu sodelovanju«.* Škofjeloški občinski svet je 7. maja 1998 sprejel sklep, s katerim je pooblastil župana Igorja Drakslerja za nadaljevanje priprav uradnega pobratenja med občinama.

Škofjo Loko je 11. septembra 1998 obiskala 51-članska delegacija iz Maasmechelena. Sestavljali so jo predstavniki občinskih uradov in komisij za šport, šolstvo, starejše občane, socialno delo, invalide in tehnične službe. Skupno

škofjeloško-maasmechelensko spoznavanje in delo se je odvijalo v kreativnih delavnicah: mladi (Martinova hiša), šolstvo (OŠ Ivana Groharja in OŠ Cvetka Golarja), šport (Zavod za šport), ostareli in invalidi (Center slepih in slabovidnih), socialne zadeve (Center za socialno delo), tehnična služba (Loška komunalna Škofja Loka, čistilna naprava na Suhi, pokopališče Lipica ...) in policija (policijske postaje Škofja Loka, Kranj, Tržič in Uprava za notranje zadeve Kranj). Občinska delegacija, pod vodstvom župana Georgesa Lenssena, je podarila 70.000 belgijskih frankov za obnovo bovškega vrtca, ki ga je 12. aprila 1998 močno poškodoval potres in so ga morali porušiti ter zgraditi na novo.

V želji po medsebojnem spoznavanju, katerega cilj je bilo pobratenje s podpisom Listine o pobratenuju, je bila oktobra 1998 v občini Maasmechelen ustanovljena neprofitna organizacija Komisija za pobratenje.

1999

V flamski občini je v tem času živela že četrta generacija Slovencev, med njimi tudi marsikateri Škofjeločan. 26. junija 1999 je Slovensko društvo sv. Barbara praznovalo 70. letnico ustanovitve. S Slovensko izseljensko matico in finančno pomočjo Občine Škofja Loka so slavnostno jubilejno prireditev oblikovali Folklorna skupina Škofja Loka, narodno-zabavni ansambel Laufarji in igralci Loškega odra, s Coprniško krvavo rihto v Loki, ki jo je po Visoški kroniki dr. Ivana Tavčarja priredil in dramatisiral Ludvik Kaluža. Praznovanje se je začelo s sveto mašo v cerkvi sv. Barbare, ki jo je ob flamskem župniku vodil slovenski izseljenski župnik Alojz Rajk. Za prevod sta poskrbela Poldi Cverle in Albert Ramšak. Goste iz Škofje Loke so povabili tudi na sklepno prireditev Partnerski dan Flandrija – Slovenija, v okviru projekta Flandrija – Evropa 2002.¹⁷

Podpis listine o pobratenuju

Sodelovanje in pristni odnosi so kljub oddaljenosti postali temelj za krepitev prijateljstva, ki sta ga mesti potrdili v Maasmechelnu in se s podpisom Listine o pobratenuju zavezali za sodelovanje tudi za naprej. Predstavniki Škofje Loke so odpotovali v Belgijo in od 20. do 25. avgusta 1999 pripravili Slovenske dneve v Maasmechelnu. S podpisom Listine o pobratenuju (21. avgusta) sta župana Igor Draksler in Georges Lenssen uradno potrdila pobratenje. Gostovanje številčne škofjeloške delegacije je prvič finančno podprla tudi Evropska komisija. V času gostovanja so potekale različne delavnice, v katerih so sodelovali: Društvo podeželskih žena, Oktet Ceh, Tamburaška skupina Bisernica, Folklorna skupina Škofja Loka, Foto klub Anton Ažbe, Balinarsko društvo Lokateks Trata, lokostrelska sekcija pri Športnem društvu Partizan, predstavniki Loka Turista, Klub škofjeloških študentov, predstavniki Zavoda za šport, policijske postaje in komisije za priznanja in odlikovanja, občinskega sveta in občinske uprave.

Ob podpisu Listine o pobratenuju v Maasmechelnu je tedanja občinska svetnica Mana Veble Grum, v svojem imenu in v imenu ostalih občinskih svetnikov, ki so sestavljali delegacijo (Janeza Arharja, Toneta Peršina in Zdravka Krvine), strnila vtise, se zahvalila tedanji škofjeloški občinski upravi, posebej županu Igorju Drakslerju in Juretu Svolfšaku, ki je skrbel za izvedbo programa enotedenskega obiska. Izrazila je zadovoljstvo, da so vsi udeleženci odgovorno zastopali Škofjo Loko in Slovenijo ter se na skupni poti tudi sami bolje spoznali. Od uradnega pobratenja sta občini na razpise Evropske unije skoraj vsako leto prijavili skupne, t. i. »town twinning« projekte. Uradno listino o pobratenuju so vedno zahtevali

17 Od leta 2000 do 2002, ko je Flandrija praznovala 700. obletnico samostojnosti, je vsako leto potekal enajstdnevni projekt Flandrija – Evropa 2002. Vanj se je vključilo več kot 200 občin iz Flandrije. Partnerski dan Flandrija – Slovenija danes pa je bil začetek enajstdnevni prireditev v Maasmechelnu.

tudi kot obvezno prilogo prijave.

2000

Maasmechelčani so obiskali Škofjo Loko aprila 2000 in organizirali Flamski teden. Flamsko delegacijo so gostili Škofjeločani, ki so leta 1999 gostovali v Maasmechelnu. Flamsko regijo so predstavili na flamski stojnici, ogledali so si Škofjeloški pasijon in sodelovali na ustvarjalnih delavnicah (muzejski, kmetijski, mladinski, policijski, športni, filatelistični, šolski, kulturno-glasbeni in likovni, delavnicah dopolnilnega pouka slovenskega jezika, za socialna vprašanja, invalide in upokojene, turizem ter promocijo, izdelovanje limburških »flajev«).

Prve dni junija 2000 so Škofjo Loko obiskali štirje strelski klubi iz Maasmechelna. Flamska strelska društva so se Škofjeločanom predstavila v spredu v uniformah, s skupino bobnarjev ter na prijateljskem tekmovanju v Crngrobu. V Flandriji imajo strelska društva večstoletno tradicijo, čeprav tekmujejo na športnih tekmovanjih, nastopajo tudi kot častna straža s flavtami in bobni pri procesijah in drugih praznovanjih.

Na slavnostni akademiji ob občinskem prazniku leta 2000 je Občina Škofja Loka Jefu Albrechtsu kot aktivnemu pobudniku in organizatorju pobratenja podelila bronasti grb Občine Škofja Loka.

2001

Naslednje leto je Kraljeva pihalna godba sv. Martina pripravila slavnostni koncert ob občinskem prazniku Občine Škofja Loka. Projekt z naslovom Glasba, evropski jezik je sofinancirala tudi Evropska komisija.

Med gostovanjem belgijske skupine, pod vodstvom tedanjega (sedaj pokojnega) župana Wima Terwingna, je bil 6. aprila 2001 odprt t. i. Evropski kotiček v Škofji Loki.¹⁸ V njem je bilo mogoče dobiti informacije o različnih evropskih programih in aktivnostih ter gradivo o možnostih izobraževanja. Belgijska delegacija se je srečala tudi s tedanjim vodjem poslanske skupine SLS - SKD Janezom Podobnikom in obiskala veleposlaništvo Kraljevine Belgije v Sloveniji, kjer jih je sprejel tedanji veleposlanik Sami G. Godart.

Sredi julija 2001 je na pobudo Občine Škofja Loka in veleposlaništva Kraljevine Belgije v Sloveniji v uršulinski cerkvi Marije Brezmadežne v Škofji Loki gostoval mešani pevski zbor Cantate.

Na povabilo članov filatelističnega društva Orval iz Maasmechelna, ki so julija 2001 gostovali v Škofji Loki, so škofjeloški filatelisti iz društva Lovro Košir oktobra istega leta sodelovali na mednarodni filatelistični razstavi MA-GE-LO

18 4. aprila 2001 je bilo v Škofji Loki organizirano odprtje prvega Evropskega kotička na Gorenjskem in tretjega od sedmih v Sloveniji. Evropski kotiček, ki je bil financiran s strani Evropske komisije, je predstavljal informacijsko točko s publikacijami o Evropski uniji in vključevanju Slovenije v EU.

PHILA 2001 in mladinskem tekmovanju JUNEX 2001. Filatelistične zbirke so razstavljali filatelisti in zbiratelji znamk, dopisnic, poštnih žigov itd. iz Maasmechelna, Geilenkirchna (Nemčija) in Škofje Loke, povezani v t. i. trilateralo. Loško društvo se je tedaj vključilo v mednarodno zvezo EUROPHILA.

Na pobudo občine so ob obisku tedanjega župana Wima Terwingna, podžupanje Mieke Ramaekers, poslanca parlamenta province Limburg Marka Vandeputa in predsednika regionalne agencije GOM-a v Limburgu Luca Ghysa v Škofji Loki organizirali seminar o razvoju malega gospodarstva.

2002

Ob obisku 50-članske belgijske delegacije v Škofji Loki, od 26. aprila do 4. maja 2002, so občinski uradniki obeh pobratenih občin pripravili oktobrski projekt Vikend z Avsenikom in Evropski dosje 2002.

Štirje profesorji Tehniškega inštituta Maasmechelen (TIM) in predsednik Komisije za pobratenje Jef Albrechts so pripravili vso potrebno dokumentacijo za šolsko ekskurzijo v Škofjo Loko, od 20. do 25. aprila 2002.

Tedanja županja Občine Piran Vojka Štular, župan Občine Brezovica Drago Stanovnik in predstavnica Občine Škofja Loka Andreja Ravnihar Megušar so se leta 2002 (od 21. do 25. maja) udeležili 8. evropskega kongresa pobratenih mest v Antwerpnu. Glavne teme so bile predstavljene na delavnicah, predavanjih, okroglih mizah in strokovnih ekskurzijah. Teme so bile: Živeti skupaj, Umetnost pobratenja, Partnerji v gospodarskih dejavnostih in Mesto izobraževanja. Vsebine so bile zelo aktualne in so se lotevale tudi izzivov na svetovni ravni: kako lahko pobratenje vpliva na boj proti rasizmu, kako v pobratenje skozi umetnost in kulturo vključiti mlade, razvoj lokalne demokracije ter pomen odborov za pobratenje.

V okviru projekta Export Vlaanderen je minister za gospodarstvo Lim Gabriëls maja 2002 Jefa Albrechtsa povabil na delovni obisk v Slovenijo.

Septembra 2002 so organizatorji vinskega sejma v Maasmechelnu obiskali slovenske vinogradnike, da bi se dogovorili o udeležbi na vinskem sejmu marca 2003.

Slovenci v Maasmechelnu so oktobra 2002 pripravili 42. Slovenski dan. Slovensko kulturno in prosvetno društvo Slomšek je k sodelovanju v kulturnem programu povabilo Folklorno skupino Škofja Loka in Oktet Ceh, ki sta jih z gorenjskimi, belokranjskimi, prekmurskimi, primorskimi in štajerskimi plesi in pesmimi popeljala po njihovi rodni deželi ali deželi njihovih staršev. Na prireditvi je spregovorila tudi tedanja veleposlanica Republike Slovenije v Belgiji Marija Adanja. Takrat so na Evropskem mladinskem pokalu v belgijskem Maaseiku sodelovali tudi mladi športniki Škofjeloškega orientacijskega kluba (ŠOK) in uspešno zastopali slovenske barve. Ob tem obisku so mladi člani kluba sodelovali na tekmovanju Junior European Cup 2002 – JEC 2002. Osemnajstletna Škofjeločanka Petra Strnad je v kategoriji do 18 let dosegla 9. mesto, kar je bil najboljši rezultat na mladinskih evropskih pokalih, odkar v Sloveniji obstaja orientacijski tek. Po tekmovanju so se pridružili škofjeloški delegaciji v Maasmechelnu.

Folklorna skupina Škofja Loka se je s slovenskimi narodnimi plesi predstavila na 42. Slovenskem dnevu, ki so ga oktobra 2002 organizirali v Maasmechelnu.

2003

Marca 2003 so se slovenski vinogradniki in predstavniki Turističnega društva Škofja Loka udeležili letnega vinskega sejma v Maasmechelnu.

Aprila 2003 je 36 študentov zadnjega letnika Tehniškega inštituta Maasmechelen (TIM), štirje mentorji in štirje predstavniki Komisije za pobratenje obiskalo Škofjo Loko. Ogledali so si tudi Srednjo lesarsko šolo v Škofji Loki in podjetje Alples v Železnikih.

V začetku junija 2003 si je 19 članov filatelističnega kluba Orval¹⁹ iz Maasmechelna v Škofji Loki ogledalo razstavo MA-GE-LO PHILA 2003, ki so jo pripravila mesta Maasmechelen, Geilenkirchen in Škofja Loka. Udeležilo se je tudi 22 članov Komisije za pobratenje.

Na pobudo Občine Škofja Loka je junija 2003, v okviru evropskega projekta na temo Lokalna obrt, gospodarstvo in regionalni turizem, 35 občanov Maasmechelna in članov Komisije za pobratenje obiskalo Škofjo Loko, kjer so pripravili različne delavnice o razvoju turizma.

Od 21. do 28. avgusta 2003 so bili v Škofji Loki člani društva čebelarjev iz flamske province Limburg. Ogledali so si tudi razstavo Apimondia v Ljubljani.

19 Klub Orval je bil leta 1964 z desetimi člani ustanovljen v občini Uikhoven. Zaradi znanih serij znank, izdanih od leta 1930 do 1940, so si izbrali ime mesta Orval. Klub je organiziral že več lokalnih in provincijskih razstav, zunaj Belgije pa je poznan tudi zaradi mednarodnega filatelističnega sejma, ki ga vsako leto organizira v tehniški srednji šoli (TIM).

2004

Maja 2004 so se srečali gospodarstveniki iz Limburga ter predstavniki Razvojne agencije Sora in Občine Škofja Loka. Dogovarjali so se o evropskem projektu Interreg III C.

Filatelistično društvo Lovro Košir je od 11. do 14. junija 2004 pripravilo filatelistično prireditev LOKAFILA in EUROPHILA 2004, ki je bila posvečena 200. obletnici rojstva Lovrenca Koširja, katerega ime ima škofjeloško društvo. Ob tej priložnosti je Pošta Slovenije, na pobudo filatelističnega društva 21. maja 2004, izdala priložnostno znamko Lovrenca Koširja v seriji znamk poštna zgodovina. Tega dogodka so se udeležili tudi člani filatelističnega kluba ORVAL iz Maasmechelna.

Oktober 2004 sta v okviru evropskega projekta Leonardo da Vinci predstavnika Srednje lesarske šole iz Škofje Loke skupaj s predstavnikoma podjetij obiskala Tehniški inštitut v Maasmechelnu (TIM).

Delegacija iz Škofje Loke je oktobra 2004, pod vodstvom župana Igorja Drakslerja, pet dni gostovala v Maasmechelnu in Bruslju. Zaradi medsebojnega sodelovanja lahko pobrateni občini za sofinanciranje enkrat na leto Evropski uniji prijavita skupni projekt. Glede na kriterije so bili tega leta v projekt vključeni škofjeloški študentje, ki so se prej udeležili podjetniških delavnic. Organizirala jih je Razvojna agencija Sora, v sodelovanju z Območno obrtno zbornico Škofja Loka. Mladi so se v Maasmechelnu srečali s svojimi vrstniki in sodelovali na različnih posvetih in predstavitvi mladinskih centrov. V program so bili vključeni ogled Bruslja, srečanje s poslanko Evropskega parlamenta Ljudmilo Novak in ogled pomembnejših evropskih institucij. Občina Škofja Loka je v delegacijo povabila tudi direktorja Razvojne agencije Sora Roka Šimenca in direktorico Zavoda za pospeševanje turizma Blegoš mag. Sašo Jereb, ki sta se srečala z gospodarstveniki in turističnimi delavci. V program je bil vključen ogled industrijske cone in turistične organizacije Maasland v Limburgu. Belgijo so obiskali tudi člani škofjeloških društev: strelci, čebelarji ter glasbeniki Pihalnega orkestra in godalnega kvinteta Glasbene šole. Mladi škofjeloški glasbeniki so si ogledali glasbeno akademijo v Maasmechelnu in nastopili na 44. Slovenskem dnevu. Na pobudo Občine Škofja Loka so se ob tem obisku dogovorili za obisk Glasbene šole Škofja Loka v Maasmechelnu, Bruslju in na Nizozemskem leta 2005.

2005

Maja 2005 so se flamskemu občinstvu predstavili glasbeniki Godalnega orkestra Glasbene šole Škofja Loka. Projekt je finančno podprla Evropska komisija.

Od 3. do 10. julija 2005 so v Škofji Loki gostovali športniki iz pobratene flamske občine. Sodelovali so v različnih učnih delavnicah smučanja, razvoja športne infrastrukture, jamarstva, kolesarjenja in pohodništva.

Na Poletnih prireditvah v Škofji Loki je leta 2005 nastopala glasbena skupina De Maasbuben iz Maasmechelna.

2006

Na povabilo Komisije za pobratenje Maasmechelen, pod vodstvom Jefa Albrechtsa in društva Anton Martin Slomšek, pod vodstvom Staneta Revinška, je Pevski zbor Lubnik gostoval v Maasmechelnu v dneh od 25. do 30. novembra. V času obiska so si ogledali številna belgijska mesta, spoznali njihovo kulturo in zgodovino. O rudarjih in zgodovini mesta jim je veliko povedal domačin Jan Kohlbacher,²⁰ avtor dela *Organizacija življenja v rudarskem naselju Eisden*. Kot najštevilčnejši škofjeloški zbor so v sodelovanju z domačim pevskim zborom Anton Martin Slomšek pripravili celovečerni koncert v dvorani Casinoja. Udeležba obiskovalcev je bila odlična, s svojim obiskom jih je počastila tudi konzulka RS v Belgiji Vladka Pušenjak.

2007

Pihalni orkester in tolkalna skupina Onder ons (slovensko: Med nami) iz Belgije sta gostovala v Škofji Loki avgusta 2007; 12. avgusta so imeli samostojni koncert na škofjeloškem Mestnem trgu, tri dni kasneje pa še na Egrovem vrtu v Železnikih.

Člani Folklorne skupine Škofja Loka in dijaki Gimnazije Škofja Loka na obisku v Evropskem parlamentu v Bruslju, oktobra 2007. Sprejela jih je slovenska evropsoslanka Ljudmila Novak.

20 Jan Kohlbacher je sin avstrijskega izseljenca in je bil rojen v belgijskem rudarskem naselju Eisden. Več kot 40 let je poučeval v ljudski šoli v Eisdnu in preučeval delovanje rudnikov, življenje rudarjev in njihovih družin. Leta 1983 je osnoval *Ustanovno dediščino Eisdna*, leta 1995 še *Muzej bivanjskih razmer rudarskih delavcev*.

Na pobudo občine Maasmechelen je Godalni orkester Glasbene šole Škofja Loka, pod vodstvom prof. Armina Seška, leta 2007 sodeloval na evropskem tekmovanju v belgijskem mestu Neerpelt in dosegel absolutno zmago. Med 85 različnimi orkestri in 3.600 glasbeniki s skoraj celega sveta so tako navdušili kritike, da so jim podelili kar 99 od 100 možnih točk in jih počastili z naslovom »*summa cum lauda*«.

Člani škofjeloškega Filatelističnega društva Lovro Košir so se s svojimi zbirkami septembra 2007 predstavili v kategoriji odraslih zbiralcev in mladincev kar na dveh razstavah, in sicer EUROPHILA 2007 in MA-GE-LO PHILA 2007. Razstavi so organizirali člani belgijskega filatelističnega društva Orval.

Na pobudo Občine Škofja Loka je bil ob sodelovanju slovenske evroposlanke Ljudmile Novak oktobra 2007 organiziran obisk škofjeloških gimnazijcev²¹ v Evropskem parlamentu, ogledali so si tudi evropsko šolo, namenjeno otrokom zaposlenih v evropskih institucijah, Odbor regij in Stalno predstavništvo Slovenije pri EU. Skupaj z gimnazijci je v Belgiji gostovala tudi Folklorna skupina Škofja Loka, pod vodstvom Marka Krajnika. Na povabilo Slovenskega katoliškega kulturnega in pevskega društva Slomšek so nastopali na 47. Slovenskem dnevu.

Da je pečat na listini koristen tudi danes, se je pokazalo novembra 2007, ko je občina Maasmechelen organizirala dobrodelno prireditev za pomoč krajem, ki jih je septembra v Sloveniji prizadela vodna ujma; 16. novembra so v tamkajšnjem

Vabilo na dobrodelno prireditev za prizadete ob vodni ujmi septembra 2007 na Škofjeloškem. Maasmechelen, novembra 2007.

21 Ema Alič, Aleksandra Draksler, Ksenija Mravlja, Aljaž Gaber in Luka Murn pod mentorstvom Andreje Ravnihar Megušar.

kulturnem domu pripravili srečanje, ki se ga je udeležilo okoli 900 obiskovalcev. Med nastopajočimi so bili tudi ljudski pevci in godci Suha špaga društva Rovtarji iz Škofje Loke. Številni donatorji so na prireditvi prispevali denarne in materialne donacije. Prireditev je pripravil Odbor za pobratenje Občine Maasmechelen, ki ga vodi podžupan in velik prijatelj Škofje Loke Jef Albrechts. Akcija je trajala do januarja 2008, ko so v škofjeloški športni dvorani Poden zbrani denar izročili za odpravo posledic vojne ujme in škofjeloškimi gasilcem za nakup posebne vodne črpalke.

Julija istega leta so se člani društva Rovtarji kot škofjeloški predstavniki udeležili Festivala folklorne in narodne glasbe v Tielu v Belgiji.

2008

Ob škofjeloškem občinskem prazniku 2008 so se slavnostne akademije, poleg uradne občinske delegacije iz Maasmechelna, udeležili tudi flamski gasilci in policisti ter navezali stike z loškimi predstavniki.

Od 27. oktobra do 2. novembra 2008 se je na povabilo Maasmechelna šest predstavnikov mladih²² iz Škofje Loke prijavilo na mednarodni projekt Dnevnik mladega Evropejca. Prijavljen je bil v okviru evropskega programa Youth in Action. S skupinami iz Španije, Poljske in Južne Afrike so Škofjelochani obravnavali možnosti aktivnega državljanstva mladih in njihovo udeležbo v okolju, kjer živijo. Vsebine takratne izmenjave so bile tudi vprašanje razlik med razvitim in nerazvitim svetom, socialne podpore in pomoči beguncem ter delovanje mladinskih centrov v Maasmechelnu. V pobrateni občini delujejo kar trije centri; njihovi strokovni sodelavci so predstavili način financiranja in delovanja teh centrov, kar je lahko pomoč pri vzpostavitvi mladinskega centra v Škofji Loki.

2009 – 10. obletnica pobratenja

Široko zastavljeno prijateljstvo je ob 10. obletnici dobilo še realnejšo podobo. Želja po poglobljanju prijateljskih vezi je pripeljala do podpisa Listine o nadaljnjem sodelovanju. Ob tej obletnici so bile organizirane številne prireditve ob Flamskem tednu v Škofji Loki in Loških dnevih v Maasmechelnu.

Za to priložnost je bil oblikovan priložnostni znak Škofja Loka/Maasmechelen, ki smo ga v teh mesecih uporabljali v publikacijah in na prireditvah. Prva večja prireditev je bila v Maasmechelnu, kjer so mladi nogometaši, iz klubov Ločan in Polet, od 10. do 14. aprila sodelovali na nogometnem turnirju z Belgijci in Nizozemci. Še isti mesec si je številna delegacija iz pobratenege mesta ogledala Škofjeloški pasijon.

Uradni začetek praznovanja je bil 23. maja, s sprevedom strelcev iz Limburga, Folklorne skupine Škofja Loka in Mestnega pihalnega orkestra iz Škofje Loke, po

22 Žiga Nastran, Meta Dagarin, Ema Pintar, Matjaž Vouk, Urban Pirc, Sabina Kocjančič in koordinatorica Andreja Ravnihar Megušar.

škofjeloškem starem mestnem jedru. V Flandriji imajo strelska društva večstoltno tradicijo, strelci so varovali ljudstvo pred roparji in tujimi vojskami. V društva so se začeli združevati med letoma 1500 in 1700, zdaj pa nastopajo kot častna straža pri procesijah, na praznovanjih in so nepogrešljiv del belgijske folklore. Po tradiciji nastopajo z bobni, mušketai, zastavami in v uniformah. Ob tej priložnosti so županu Igorju Drakslerju slovesno predali zastavo s priložnostnim znakom – združena grba občin Škofja Loka in Maasmechelna – kot simbolom nadaljnjega sodelovanja.

V okviru Flamskih tednov v Škofji Loki je bila od 17. do 20. junija organizirana mednarodna konferenca Management naravne in kulturne dediščine. Projekt je finančno podprla tudi Evropska komisija (Program Evropa za državljane 2010–2013). V njem so poleg delegacije iz Maasmechelna sodelovala tudi partnerska mesta Carlow, Medicina, Tabor, Varaždin in Freising. 19. junija je bila odprta mednarodna filatelistična razstava MA-GE-LO PHILA 2009. Gre za povezavo filatelističnih društev iz Maasmechelna, Geilenkirchna in Škofje Loke v trilateralo. Ob 10. obletnici so v Škofji Loki od 13. do 20. julija gostovali tudi predstavniki štirih mladinskih centrov iz Maasmechelna, ki so stanovali pri škofjeloških vrstnikih. Skupaj s škofjeloškim Zavodom O, ki so pripravili program za svoje goste, so organizirali številne delavnice, namenjene mladim. Še isti teden, 16. julija, se je glasbena skupina De Maasbuben predstavila na Mednarodnem folklornem festivalu na Mestnem trgu.

Sprevod flamskih strelskih društev ob uradnem začetku praznovanja
10. obletnice podpisa Listine o pobratenju, 23. maja 2009.

1. 7. 2009 – Podpis listine o nadaljnjem sodelovanju v Škofji Loki

Široko zastavljeno prijateljstvo in pristni stiki sta bila vzrok za podpis Listine o nadaljnjem sodelovanju, saj prav pobratenje omogoča, da se še bolj krepijo odnosi med partnerskimi mesti. V desetih letih, od uradnega podpisa Listine o pobratenju, so bili pripravljene številni programi, projekti, ki so predstavljali dvo-smerni prenos znanja, izkušenj, prakse na področju šolstva, kulture, posameznih društev, sodelovanje je potekali celo pri različnih razvojnih in raziskovalnih projektih.

Ob desetletju loško-flamskega prijateljstva sta župana obeh občin Igor Draksler in Georges Lenssen v Galeriji Ivana Groharja 1. julija svečano podpisala Listino o nadaljnjem sodelovanju in ga s tem še utrdila. Ob tem dogodku je veleposlanik Kraljevine Belgije v Sloveniji Louis Mouraux uradno odprl razstavo umetniških del združenja umetnikov MAKK iz Maasmechelena. Enajst flamskih umetnikov je svoja umetniška dela julija in avgusta razstavljalo tudi v Mali razstavnici galeriji Občine Škofja Loka.

5. 9. 2009 – Podpis listine o nadaljnjem sodelovanju v Maasmechelnu

Prvi teden v septembru je v Maasmechelnu gostovala 80-članska škofjeloška delegacija, ki so jo sestavljali: župan Igor Draksler, občinski svetnik Anton Peršin, koordinatorica gostovanja Andreja Ravnihar Megušar, predstavnik občine Niko Kržišnik, direktorica Loškega muzeja Jana Mlakar in kustos Jože Štukl ter predstavniki Mestnega pihalnega orkestra Škofja Loka, skupine Otroci ritmov, Folklorne skupine Škofja Loka, Filatelističnega društva Lovro Košir Škofja Loka, Gasilskega društva Škofja Loka, Društva upokojencev Škofja Loka, Lokostrelske sekcije pri Športnem društvu Partizan, Zavoda O in skupina Starman.

Organizirane so bila številne slovesnosti, različna druženja in koncerti, Jef Albrechts, eden najbolj slovenskih Flamcev, je vse dneve skrbel za dobro počutje gostov. Predstavniki Komisije za pobratenje so se pri organiziranju celotnega gostovanja potrudili, saj so Ločane popeljali v sama priznana, poznana, zgodovinsko in industrijsko obarvana mesta.

Poleg Komisije za pobratenje v Maasmechelnu je pri organizaciji sodeloval tudi Stane Revinšek, predsednik slovenskega društva Anton Martin Slomšek v Belgiji. Gostujočo delegacijo je kot vodnik in prevajalec popeljal po Masmechelnu in Eisdnu, rudarskem delu mesta. Prav tako je uredil vse potrebno, da je skupino Ločanov odpeljal v Bruselj, na ogled Evropskega parlamenta, kjer so se srečali z evropskim poslancem Lojzetom Peterletom in Klemenom Žumrom, svetovalcem evropske poslanske skupine EPP v Evropskem parlamentu.

V Maaseiku, mestu v neposredni bližini Maasmechelna, so se v paradi predstavili godbeniki Mestnega pihalnega orkestra in plesalci škofjeloške folklorne skupine. Poleg glasbene skupine Otroci ritmov in skupine Starman so svoje znanje pokazali tudi loški strelci. Direktorica Jana Mlakar in Jože Štukl iz Loškega

muzeja sta poskrbela za odmevno fotografsko razstavo Pogledi na tisočletno mesto. S svojim obiskom je Slovence in Belgijce počastila tudi slovenska veleposlanica v Belgiji Anita Pipan.

Po zaključku svete maše v cerkvi sv. Barbare sta 5. septembra župana obeh pobratenih mest slovesno obnovila Listino o pobratenju. Slavnostno prireditev, ki je potekala v kulturnem domu Maasmechelen, je popestrila projekcija, ki je predstavljala kronološki pregled več kot dvajsetletnega sodelovanja. V kulturnem programu so sodelovali pevsko društvo Anton Martin Slomšek, loški folkloristi in Mestni pihalni orkester. Različna srečanja so se vrstila tudi med filatelisti, mladimi in gasilci. Gostovanje je loška delegacija zaključila z udeležitvijo na vseslovenskem pikniku, ki je potekal v znamenju druženja Belgijcev, Škofjeločanov in Slovencev, ki živijo v Belgiji. Vsako leto ga organizira Slovensko kulturno pevsko društvo Anton Martin Slomšek. Tam so za zabavo in slovensko glasbo poskrbeli loški glasbeniki.

Župan Igor Draksler je gostovanje pospremil z besedami: *»Pobratenje omogoča uporabno ogrodje, v okviru katerega se krepijo odnosi med partnerskimi mesti. Njegova prednost je v kombinaciji prijateljskih stikov z različnimi oblikami izmenjav in to smo potrdili z več kot dvajsetletnim sodelovanjem z našimi prijatelji iz Maasmechelna.«*

Gostovanje škofjeloške delegacije v Maasmechelnu ob 10. obletnici podpisa Listine o pobratenju, septembra 2009.

Župan občine Škofja Loka
Igor Draksler in župan občine
Maasmechelen Georges Lenssen
ob podpisu Listine o nadaljnjem
sodelovanju med občinama,
septembra 2009.

V oktobru se je šest prostovoljnih gasilcev,²³ iz Prostovoljnega gasilskega društva Škofja Loka, udeležilo tridnevnega usposabljanja v Maasmechelnu. Gasilci obeh mest sodelujejo že dalj časa, na večdnevem obisku leta 2008 pa so si med drugim ogledali tudi gasilsko šolo v bližnjem mestu Genk. Ob opazovanju skupin, ki so se takrat urile na različnih poligonih, se je porodila ideja, da bi se izobraževanja udeležili tudi škofjeloški gasilci. Na tokratnem izobraževanju sta Škofjeločane usmerjala in vodila dva belgijska inštruktorja. Vsekakor so bili z izobraževanjem zadovoljni, saj se je pridobljeno znanje dopolnjevalo z veščinami, ki jih dobijo v Sloveniji.

Ne smemo pozabiti:

- Ob podpisu Listine o pobratenju so bili organizirani Slovenski dnevi v Maasmechelnu in Flamski teden v Škofji Loki.
- Leta 2007 so prijatelji iz Maasmechelna ob vodni ujmi zbirali in predali donatorska sredstva Občini Škofja Loka.
- Ob 10. obletnici so bili organizirani Flamski tedni v Škofji Loki in Loški dnevi v Maasmechelnu.
- Po najkrajši kopenski poti nas do mesta prijaznih ljudi loči »le« 1.112 km.

23 Blaž Lešnjak, Andraž Arhar, Anže Debeljak, Jaka Sušnik, Marjan Jemec in koordinator Luka Sušnik.

VIRI:

- Deset let pobratenja med Škofjo Loko in Maasmechelnom. *Loški utrip*, Škofja Loka, junij 2009, str. 42.
- Desetletje loško-flamskega prijateljstva. *Loški glas*, Kranj, junij 2009, str. 14.
- Dve občini, dva pobratima. *Gorenjski glas*, št. 51, 7. 7. 1973, str. 4.
- Gasilsko izobraževanje v Maasmechelnu. *Loški utrip*, Škofja Loka, december 2009, str. 52.
- Jubilej listine o pobratenju. *Ločanka*, Kranj, maj 2009, str. 8.
- Ko življenje teče v obe smeri. *Loški utrip*, Škofja Loka, oktober 2009, str. 41.
- Mladi Maasmechelen v mladi Škofji Loki. *Loški utrip*, Škofja Loka, avgust 2009, str. 16.
- Ohranjajo slovensko besedo. *Loški glas*, Kranj, september 2009, str. 14.
- Potepanje Ločanov po Belgiji. *Ločanka*, Kranj, september 2009, str. 16.
- Praznovanje obletnice sedaj v Belgiji. *Ločanka*, Kranj, avgust 2009, str. 8.
- Prijateljstvo, staro desetletje. *Gorenjski glas*, Kranj, 25. 5. 2009, str. 4.
- Prijateljstvo za nadaljnje desetletje. *Ločanka*, Kranj, junij 2009, str. 34.
- Prijateljstvo temelj pobratenja. *Loški utrip*, Škofja Loka, avgust 2009, str. 16.
- <http://sl.wikipedia.org/wiki/Kosovo>, 15. 1. 2009.
- http://sl.wikipedia.org/wiki/Smederevska_Palanka, 20. 1. 2009.
- Ustni vir: Lojze Peterle, 4. 9. 2009 v Bruslju.
- Ustni vir: Klemen Žumer, 6. 9. 2009 v Maasmechelnu.

LITERATURA:

- Bogataj, Jože: Če obleka naredi človeka, kaj (kdo) pa potem šolo?. *Gimnazija Škofja Loka – 50 let*. Škofja Loka: Gimnazija Škofja Loka, 2000, str. 115 in 116.
- Budja, Aleš in Kocbek, Mihael: Teritorialne členitve v državah članicah Evropske unije. *Lex Localis*. Maribor: Inštitut za lokalno samoupravo in javna naročila, 2008, str. 1–30.
- Ceferin, Peter: *Potovanje Pevskega zbora Lubnik iz Škofje Loke v pobrateno občino Maasmechelen v Belgiji v dneh od 25.–30. 11. 2006*. Škofja Loka : Pevski zbor Lubnik, 2006.
- Kohlbacher, Jan: Organizacija življenja v rudarskem naselju Eisdén. *Tagungsband, Eisdén-Maasmechelen*, 2003, št. 6.
10. obletnica pobratenja med občinama Škofja Loka in Maasmechelen in razstava del likovnega društva MAKK. Škofja Loka: Občina, julij 2009.

Priznanja Občine Škofja Loka za leto 2009

Zlati grb Občine Škofja Loka za leto 2009 prejme Peter POKORN

za dolgoletno uspešno in družbeno pomembno delo, s katerim je bistveno pripomogel k ohranjanju loške, gorenjske in slovenske duhovne in kulturne dediščine – priznanje za življenjsko delo ob njegovi 70-letnici.

Peter Pokorn med vpisovanjem v knjigo prejemnikov občinskih priznanj. (foto: Tina Dokl/Gorenjski glas)

Peter Pokorn se je rodil 26. junija 1939, v Škofji Loki, v hiši z dolgo loško tradicijo. Mati Angela in oče Albin sta ga vzgajala v krščanskem duhu, ga spodbujala k spoštovanju tradicionalnih vrednot ter prilagajanju pozitivnemu utripu časa. Med 2. svetovno vojno so njegovo družino izselili v Srbijo, po vrnitvi domov je Peter s šestimi leti začel hoditi v osnovno šolo, ki je mejila na očetov vrt. V Škofji Loki je (1958) končal gimnazijo in se vpisal na študij arhitekture v Ljubljani, kjer ga je naj-

bolj privlačila stavbna dediščina. Pri profesorju Marjanu Mušiču in arhitektu Tonetu Bitencu je spoznaval vrednote arhitekturnega izročila. S slednjim in s skupino sošolcev je v okviru organizacije UNESCO sistematično dokumentiral dvorce v okolici Dubrovnika in pozneje še stavbno dediščino Vipavskega Križa. S profesorjem Marjanom Mušičem in sošolci je zbiral gradivo o kozolcih po Sloveniji, kar je kasneje sam nadaljeval na območjih Ziljske doline in Roža. V času študija je obiskoval tudi predavanja o umetnostni zgodovini ter tečaje nemščine, italijanščine in angleščine, s čimer je nadgradil svoje znanje tujih jezikov: ruščine, nemščine, francoščine, latinščine in grščine.

Po končanem študiju se je najprej zaposlil na Občini Škofja Loka, na Oddelku za urbanizem. Ob delu na komunalnem področju je temeljito spoznal ozemlje nekdanjega brižinskega gospostva. Bolelo ga je, ko je videl, kako se zaradi napačnega odnosa lastnikov in oblasti po nepotrebnem spreminjajo ali izginjajo lepi in uporabni primeri stavbne dediščine ali pa se med še dobro ohranjeno dediščino vrivajo nestrokovne novosti. Ker sta ga ves čas zanimala kulturna dediščina in varovanje bivalnega okolja, je bil v osemdesetih letih prejšnjega stoletja član Komisije za varstvo okolja za Gorenjsko. Po zamenski službi je bil deset let projektant in oblikovalec embalaže v podjetju EGP Škofja Loka. Začel je z novim načinom projektiranja ter izdelovanja vzorcev s pomočjo računalnika in bil za nekaj svojih izdelkov tudi nagrajen. Upokojil se je leta 1996.

Fotografska pot Petra Pokorna se je začela v gimnaziji, ko si je za zaslužek počitniškega dela na loški pošti kupil prvi fotografski aparat. Svojo prvo nagrado za fotografijo je prejel kot član fotografske skupine ŠOLT v Ljubljani, kjer je na mednarodni razstavi študentske fotografije prejel prvo nagrado za diapozitiv Brez razlik. Že v 70. letih je s prijatelji snoval ustanovitev samostojnega fotografskega društva v Škofji Loki, ki je bilo nato ustanovljeno leta 1985. Kot ustanovni član društva, ki so ga v začetku imenovali Foto kino klub Anton Ažbe, pozneje pa Foto klub Anton Ažbe, deluje v njem od začetka, več let je bil tudi njegov predsednik. Društvo se je hitro uveljavilo doma in v svetu. Zaradi dobre organizacije in prijetnega ter kreativnega vzdušja so se vanj včlanjevali fotografi z vse Gorenjske in tudi iz Ljubljane. Klub je člane spodbujal k tradicionalnemu ustvarjanju in uvajanju koristnih novosti. Tako je med drugim priredil prvo slovensko državno pregledno projekcijo digitalnih posnetkov.

Leta 1996 je bil Pokorn izvoljen za predsednika Fotografske zveze Slovenije, s tem se je sedež slovenske fotografske organizacije za pet let preselil v Škofjo Loko. Leta 1997 je kot predstavnik Slovenije v FIAP (Mednarodna zveza za fotografsko umetnost) sodeloval na njenem rednem kongresu v Shenzhenu na Kitajskem, 1999 v Thunu v Švici in 2001 v Pratu v Italiji.

Z zbiranjem etnografskega gradiva, s katerim je začel že v študijskih letih, je nadaljeval do današnjih dni in pri tem fotografsko zbirko kulturne dediščine dopolnil s posnetki kozolcev, od Tirolske do Hrvaške. Samostojne tematske razstave je imel po vsej Sloveniji, v Belgiji, Italiji, Avstriji, Turčiji, na Češkem in Japonskem. Kot član Foto kluba Anton Ažbe je sodeloval pri organizaciji številnih razstav, med drugim tudi šestih razstav o naravni in kulturni dediščini podeželja, v sodelovanju z Biotehniško fakulteto Univerze v Ljubljani.

Za svoje delo je Peter Pokorn prejel številne nagrade, njegove fotografije krasijo vrsto knjig, katalogov in publikacij, v letu 2006 je bil po pravilniku FZS najuspešnejši slovenski razstavljaev. Za uspehe na razstavah je prejel razstavljaljska naslova MF FZS - Mojster fotografije Fotografske zveze Slovenije in EFIAP - Ekselencia Mednarodne zveze za fotografsko umetnost. Za zasluge pri razvoju

fotografske dejavnosti mu je Fotografska zveza Slovenije podelila Puharjevo nagrado za življenjsko delo, za zasluge na mednarodnem področju pa Mednarodna zveza za fotografsko umetnost naslov ESFIAP. Pokorn je tudi član ameriškega fotografskega združenja PSA; v letu 2007 je bil na lestvici Who is who uvrščen med vrhunske fotografe.

Peter Pokorn ni skrbel le za svoje fotografsko udejstvovanje, ampak je svoje znanje in izkušnje nesebično in z veseljem posredoval tudi mladini ter odraslim. V Foto klubu Anton Ažbe je pogosto vodil tematska srečanja in bil mentor različnim skupinam in krožkom.

Poleg fotografije se je vse življenje zanimal tudi za šport, že od leta 1961 je član današnjega SK Alpetour. Skrbel je za stike z mediji, poročal o dogodkih in tekmovanjih ter bil več kot trideset let dopisnik za slovenske in nekatere tuje medije o vsem športnem delovanju na Loškem. Za delo na športnem področju je ob stoletnici športa na Loškem prejel Bloudkovo značko in priznanje.

Poleg vsega si je ves čas prizadeval za navezovanje stikov s pobratenimi občini ter kot dolgoletni član Muzejskega društva za promocijo Škofjeloškega pasijona v tujini.

Srebrni grb Občine Škofja Loka za leto 2009 prejme DRUŠTVO UPOKOJENCEV ŠKOFJA LOKA

za šestdesetletno uspešno delo, v katerih je Društvo upokojencev postalo eno najuspešnejših društev v Sloveniji, ki s svojimi več kot 2.000 članicami in člani deluje na izobraževalnem, kulturnem, športnem, človekoljubnem in družabnem področju, ob tem pa uspešno sodeluje z mnogimi sorodnimi organizacijami in lokalno skupnostjo.

V imenu Društva upokojencev Škofja Loka je občinsko priznanje prevzel predsednik društva Miro Duić.

(foto: Tina Dokl/Gorenjski glas)

Društvo upokojencev Škofja Loka letos praznuje 60-letnico delovanja. Ustanovljeno je bilo 24. 4. 1949, v gostilni Plevna, na ustanovnem Občnem zboru Zveze sindikatov Jugoslavije - Društva upokojencev LRS, podružnica Škofja Loka. Od takrat neprekinjeno deluje in uspešno uresničuje ter realizira vse svoje naloge in cilje, postavljene z letnimi plani in finančnimi načrti. Vrsta aktivnih vodstev, na čelu s prizadevnimi predsedniki, je vseskozi skrbela za uresničitev zastavljenih ciljev in delovala v korist svojega članstva, ki je konec leta 2008 štelo 2.308 članov.

Društvo deluje in izvaja delo prek

svojih organov (zbori članov, upravni odbor in komisije za različna področja) ter sekcij. Sodi med pet najstarejših društev upokojencev v Sloveniji. Svojim članom ponujajo številne dejavnosti, med katerimi so najbolj razvejane različne oblike izobraževanj v okviru Univerze za tretje življenjsko obdobje, ki organizira različna predavanja, okrogle mize, seminarje, tečaje, krožke in razstave. Programov se udeležuje več kot sto rednih članov, ki si želijo širiti obzorja in osvojiti nova znanja. Med bolj odmevnimi programi so tudi kulturne dejavnosti, kjer je veliko zanimanja za pevski zbor, knjižnico, ki prireja literarne večere, likovna in ročna dela, foto krožke, aranžiranje cvetja ipd.

Društvo ima zelo dejavno športno sekcijo, kjer člani društvo uspešno zastopajo na lokalnem, regijskem ter nacionalnem nivoju. V različnih športnih panogah so dosegli zavidljive rezultate in osvojili številne pokale ter medalje. Imajo tudi planinsko in pohodniško skupino, ki na pohodih in odpravah, poleg dobrega vzdušja, skrbita tudi za varnost vseh udeležencev. Za druženje in pestrost skrbi izletniška sekcija, ki prireja turistične, kopalne in nakupovalne izlete ter obiske različnih srečanj ter prireditev. Društvo upokojencev z izdajanjem lastnega glasila *Mi o sebi* člane redno obvešča o programih, dogodkih in dogajanju v društvu.

Ob častitljivem jubileju si člani, predvsem pa predsednik društva Miro Duič, želijo lastnih prostorov, ki bi jih lahko prijazno in domačno uredili, v katerih bi svoj prostor našle številne ideje, ki jih s seboj prinašajo tako različni ljudje, z različnimi znanji na različnih področjih.

Srebrni grb Občine Škofja Loka za leto 2009 prejme ZORICA ŠKORC

za njeno dolgoletno predano in nesebično delo na področju socialnega varstva, še posebej na področju dela z otroki in mladostniki.

Zorica Škorc je bila rojena 23. 11. 1955, v Sarajevu, po poklicu je socialna delavka. Leta 1983 je diplomirala na Visoki šoli za socialno delo. Do leta 1998 je bila zaposlena v gospodarstvu, leta 1998 je začela z delom na področju socialnega varstva.

Od leta 1999 do leta 2001 je delala na Centru za pomoč žrtvam kaznivih dejanj kot strokovni vodja programa Psihosocialna pomoč žrtvam kaznivih dejanj ter kot regijski vodja za Gorenjsko v istem programu. Leta 2002 se je kot strokovna delavka zaposlila pri Združenju proti spolnemu zlorabljanju, leta 2003 je pričela z delom v Centru za zdravljenje boleznih otrok v Šentvidu pri Stični. Tu je bila zaposlena kot prva socialna delavka na

Zorica Škorc (foto: Tina Dokl/
Gorenjski glas)

področju zdravstva, zato je morala razviti socialnodelavski pristop dela ter ume-
stiti profil socialne delavke v zdravstveno institucijo. Aktivno je sodelovala pri
ustanovitvi sekcije socialnih delavcev v zdravstvu in pri priključitvi k Društvu
socialnih delavk in delavcev Slovenije.

Od leta 2005 je zaposlena na delovnem mestu strokovne delavke – vodje v
Kriznem centru za mlade Kresnička v Lescah. Zorica Škorc je vodja interventne
službe za področje Gorenjske, članica Aktiva delavcev kriznih centrov v Republiki
Sloveniji in članica Aktiva za obravnavo nasilja na Gorenjskem. Je aktivna članica
izvršnega odbora Društva socialnih delavk in delavcev Slovenije.

Pod vodstvom Zorice Škorc se rojevajo novi programi, ki dopolnjujejo in
nadgrajujejo osnovno dejavnost, še zlasti na področju varstva in zaščite otrok in
mladostnikov, ter delujejo povezovalno z drugimi akterji, tako vladnimi kot nevla-
dnimi, na lokalnem, regijskem ter širšem mednarodnem nivoju. Na domačih tleh
je tako zaživela Posvetovalnica Kresniček, v sklopu mednarodnih programov pa
projekti Evropske prostovoljne službe.

Kot članica stranke Glas žensk Slovenije je Škorčeva aktivna tudi kot svetnica
Občinskega sveta Občine Škofja Loka. Aktivno sodeluje v Odboru za prometno
infrastrukturo in javne površine, v Komisiji za mandatna vprašanja, volitve in
imenovanja, v Odboru za mladinsko dejavnost pa je podpredsednica.

Ob naravnih in drugih nesrečah zna hitro in učinkovito organizirati finanč-
no pomoč, izreden posluš ima tudi za potrebe sokrajanov, saj si prek občinskih
organov in institucij ves čas prizadeva za izboljšanje okolja, v katerem živimo.

Urad varuha za človekove pravice jo je predlagal za kandidatko častne funk-
cije v projektu Zagovornik – Glas otroka na nacionalnem nivoju.

Spominsko plaketo Občine Škofja Loka za leto 2009 prejmejo VSI PROSTOVOLJCI, SODELUJOČI PRI UPRIZORITVI ŠKOFJELOŠKEGA PASJONA – PROCESSIO LOCOPOLITANA 2009

za izjemen kulturni dosežek in afirmacijo Škofje Loke v letu 2009.

Vnovična uprizoritev Škofjeloškega pasijona je bila eden največjih in najbolj
odmevnih kulturnih dogodkov v Škofji Loki in Sloveniji v letu 2009. Ta avtentična
baročna procesijska igra je bila tudi zunaj naših meja deležna izjemne pozornosti.
Posebej sta obiskovalce in kritike navdušili velika zavzetost in prepričljivost vseh
sodelujočih ter zelo dobra organizacija prireditve, v kateri je sodelovalo več kot
800 prostovoljcev.

V strokovnem odboru Škofjeloškega pasijona so sodelovali uveljavljeni stro-
kovnjaki z različnih področij umetnosti in kulture, v častnem odboru pa visoki
predstavniki slovenske države, znanstvene in akademske sfere ter slovenske cer-
kve. Častni pokrovitelj je bil predsednik dr. Danilo Türk.

Visoko kakovostna in s tem nadvse prepričljiva uprizoritev je lahko rezultat

le izjemne zavzetosti, nesebičnosti in odgovorne predanosti celoletnega prostovoljnega in neplačanega dela, ki je v skupnem cilju ohranjanja žive kulturne dediščine združila in povezala ljudi vseh štirih občin nekdanjega loškega gospostva in sosednjih občin, na najbolj žlahten in kulturnen način. Osem uspešnih pasijonskih predstav je pokazalo izjemno predano in odgovorno etično držo vseh sodelujočih, kar nam je vsem lahko za zgled dejavnega prostovoljstva in aktivne participacije. Prav vsi sodelujoči: režiser, igralci, pevci, godbeniki, konjeniki, strokovni in tehnični delavci, organizatorji in vodstvo so bili aktivni soustvarjalci ter tvorci tega izjemnega dogodka. Pri tem so poleg ustvarjalnosti pokazali nevsakdanjo požrtvovalnost, odgovornost in predanost delu za skupni cilj.

Spominsko plaketo Občine Škofja Loka prostovoljcem pri uprizoritvi Škofjeloškega pasijona sta prevzela režiser Borut Gartner in Tomaž Paulus.

(foto: Tina Dokl/Gorenjski glas)

Priznanja Občine Škofja Loka za leto 2000

Zlati grb Občine Škofja Loka za leto 2000 prejme GLASBENA ŠOLA ŠKOFJA LOKA

za 50-letno delovanje na glasbeno-vzgojnem področju

Nagrado je v imenu Glasbene šole Škofja Loka prevzel takratni ravnatelj Valentin Bogataj.

Glasbena šola Škofja Loka je v letu 1999 praznovala 50-letnico delovanja. Šola je ustanovil Mestni ljudski odbor Škofja Loka, 1. septembra 1949 je prvič odprla svoja vrata. Pobudo za ustanovitev šole je tedanjemu loškemu županu Ivanu Brodarju dal pokojni glasbenik prof. Milko Škoberne, ki je takrat poučeval v Senovem; njegovo pobudo so svetniki podprli. Ker je sam v istem času dobil ponudbo za mesto dirigenta v pevskem zboru Radia Ljubljana, je organiziranje in vodenje nove vzgojno-izobraževalne

ustanove kot prvi ravnatelj prevzel glasbeni pedagog Franjo Zorko. Od takrat šola že petdeset let izobražuje učence na področju glasbe. Od svojih začetkov se trudi izpolnjevati svoje poslanstvo: omogočiti izpolnitev želje po ukvarjanju z glasbo vsem, ki si to resnično želijo. Da ji to uspeva, med drugim dokazuje nadpovprečen delež osnovnošolskih otrok in mladine, ki so na širšem območju Občine Škofja Loka vključeni v glasbeno izobraževanje. Za vsa leta njenega delovanja je med drugim značilno stalno povečevanje števila učencev, kar je posledica več dejavnikov, zlasti zanimanja in želje mladih po glasbenem izobraževanju, potrebe po kulturnem udejstvovanju mladih glasbenikov in usmerjanja v nadaljnje glasbeno šolanje. Glasbena šola Škofja Loka učencem poleg glasbene teorije ponuja tudi

celo paleto poučevanja inštrumentov, in sicer violino, violo, violončelo, flavto, klarinet, saksofon, rog, trobento, pozavno, tubo, tolkala, harmoniko, klavir, orgle, kitaro, kljunasto flavto, diatonično harmoniko in tamburice; ob vsem naštetem na šoli poučujejo tudi petje. Poleg podajanja znanja glasbene umetnosti Glasbena šola Škofja Loka izpolnjuje svoje poslanstvo tudi na področju vzgoje, saj učenci pridobivajo delovne navade in oblikujejo svoj odnos do umetnosti in kulture.

Kakovost dela glasbene šole se kaže v množici vrhunskih glasbenikov, ki so svoje prve glasbene korake pričeli na tej šoli, odličnih rezultatih učencev na glasbenih tekmovanjih ter množici ljubiteljskih glasbenih skupin, ki delujejo oziroma so delovale na območju občine in so svoje znanje pridobivale v glasbeni šoli. Glasbena šola izobražuje tudi glasbenike, ki so predpogoj za dolgoletno delovanje pihalnih orkestrrov.

Vzgojno-izobraževalno in umetniško delo Glasbene šole Škofja Loka poteka v Puštalskem gradu v Škofji Loki. V čudovitem baročnem poslopju je 14 učilnic za izvajanje individualnega in skupinskega pouka, grajska kapela, ki služi za nastope, ter uprava šole. Pouk orgel in tolkal se izvaja v župnijskih cerkvah v Stari Loki, pri Svetem Duhu ter v Gasilskem domu v Škofji Loki. Premajhne prostorske in kadrovske možnosti v Škofji Loki, predvsem pa želja po omogočanju glasbenega izobraževanja tudi mladim iz bolj oddaljenih krajev škofjeloškega območja, so spodbudili ustanovitev dislociranih oddelkov. S tem so soglašali svetniki občinskih svetov občin Škofja Loka, Gorenja vas - Poljane, Železniki in Žiri, ko so 20. 3. 1998 sprejeli Odlok o ustanovitvi javnega vzgojno-izobraževalnega zavoda Glasbena šola Škofja Loka. Dislocirani oddelki imajo svoje prostore na osnovnih šolah v Gorenji vasi, Železnikih in Žireh ter v prostorih Pihalnih orkestrrov Alples Železniki in Alpina Žiri.

S svojim delom, znanjem in številnimi nastopi so učenci Glasbene šole Škofja Loka ponesli ime mesta po celi Sloveniji in tudi v tujino. Poleg številnih priznanj, ki so jih prejeli učenci in njihovi mentorji, je Glasbena šola Škofja Loka prejemnica Velike plakete Občine Škofja Loka za uspešno vzgojno-izobraževalno delo, ki jo je prejela leta 1988. Šola je stike navezala tudi s pobratenimi mesti Občine Škofja Loka, tako od leta 1996 sodeluje s Sing- und Musikschule der Stadt Freising. Je tudi članica ZSGŠ - Zveze slovenskih glasbenih šol ter EMU - Evropske zveze glasbenih šol.

Glasbeno šolo Škofja Loka so v petdesetih letih vodili številni ugledni glasbeni pedagogi. Prvi ravnatelj je bil Franjo Zorko (1949-1953), sledili so mu Edvard Lipovšek (1953-1961), Oskar Škulj (1962-1972), Blagoje Ilić (v. d. ravnatelja v šolskem letu 1972/1973), Anton Kvaternik (1973-1977), Marija Schulz (1977-1981) ter Ivan Gorenšek (v. d. ravnatelja od 1. 9. 1981 - 30. 11. 1982). Nasledil ga je Valentin Bogataj (1982-2006), ki je ob 50-letnici šole tudi prejel občinsko priznanje. Sedanji ravnatelj šole je Peter Kopač.

Na osrednji slovesnosti ob 50-letnici glasbene šole je Igor Draksler, župan Občine Škofja Loka, poudaril pomembnost glasbene šole za občino, saj so gojen-

ci šole ves čas dosegali zavidljive uspehe na tekmovanjih, revijah, različnih prireditvah in koncertih. Najbolj zaslužni za te uspehe so vsekakor glasbeni pedagogi, ki mladim generacijam posredujejo osnove glasbenih skrivnosti, jih spodbujajo pri rednem študiju in usmerjajo v glasbene poklice. Danes je glasbena šola v Škofji Loki ena izmed pomembnejših izobraževalnih ustanov. Razvila je cel spekter glasbenih dejavnosti, ki pomembno vplivajo na kulturno življenje in vzdušje v občini.

Na prireditvi so učenci glasbene šole prvič javno zaigrali šolsko himno, ki jo je prav v ta namen napisala domača pesnica Neža Maurer, uglasbil jo je Peter Kopač, njen naslov pa je Naša šola glasbena.

Zlati grb Občine Škofja Loka za leto 2000 prejme URŠULINSKI SAMOSTAN

*za kulturno, duhovno, versko in humanitarno
delovanje sester uršulink na Škofjeloškem*

Nagrado je prevzela s. Fidelis (Nada) Bratina.

Sestre uršulinke, ki so rimokatoliški cerkveni red, so s svojo prisotnostjo močno zaznamovale versko in kulturno življenje v Škofji Loki in tudi širše, saj so v naših krajih prisotne že skoraj 220 let.

Družbo sv. Uršule je leta 1535 v italijanski Brescii ustanovila Angela Merici, leta 1572 pa je papež Gregor XIII. uršulinke razglasil za cerkveni red. Sprva so bile uršulinke le posvečene osebe brez zaobljub, pomagale so mladim, predvsem dekletom, saj je

sv. Uršula zavetnica mladine. Po letu 1612 pa postanejo uršulinke redovnice s slovesnimi zaobljubami ter bivanjem v samostanih. Uršulinke so se razširile po vsej Evropi ter nekaterih državah Amerike, v Ljubljani so se naselile leta 1702.

Ko je avstrijski cesar Jožef II. proti koncu 18. stoletja z odlokom razpustil nekatere redove v habsburški monarhiji, je bil red klaris v Škofji Loki razpuščen. Tako so se v samostanu pod gradom v Škofji Loki leta 1782 naselile uršulinke iz Gradca. Upoštevale so načela svoje ustanoviteljice sv. Angele, ki je bila kot vrhovna mati reda znana po strogih asketskih vajah in radikalnem uboštvu, v stikih z ljudmi pa izrazito topla, človeška in polna upanja. S tem je sodobnikom odkrivala svetlo plat krščanstva. Tudi škofjeloške uršulinke so se s svojo dobroto hitro vklopile v okolje in začele z osnovno šolo, kasneje pa še z meščansko šolo in učiteljskem. V ta namen so dokupile Loški grad in ga preuredile za učne namene.

Njihove gojenke so zaradi kakovostnega pouka in najsodobnejše ureditve interneta prihajale iz vseh avstrijskih dežel tedanje Avstro-Ogrske, med vojnama pa iz cele Jugoslavije. Ločanke so se od njih naučile različnih ročnih spretnosti ter drugih razvedrilnih in koristnih dejavnosti. Prve so tako na slovenska tla prinesle košarko in uvedle šolo v naravi.

Leta 1941 so jih Nemci razselili ter uničevali njihovo premoženje, knjige in šolske pripomočke. Loški grad je med vojno postal vojaški sedež, kjer so na grajskem dvorišču gorele slovenske knjige.

Ko so se po 2. svetovni vojni uršulinke vrnile, so pod novo oblastjo smele uporabljati samo del svojega samostana, po nekaj letih pa so bile omejene samo še na nekaj sob in hodnikov, vse drugo so jim nacionalizirali. Leta 1961 jim je uspelo odkupiti požgan in oropan Ajmanov grad pri Svetem Duhu, ki so ga z leti adaptirale in dozidale prostore za apostolat. V ta namen so obnovile staro kaščo ob glavnem poslopju, kjer je nastal Dom duhovnih vaj. Z ureditvijo samostanskega kompleksa so, kljub številnim oviram, lahko preživele kot redovna skupnost.

Sestre uršulinke pri župnijskem življenju dejavno sodelujejo s pastoralnim delom, zlasti z redno katehezo, poučevanjem verouka. Poleg tega sodelujejo še na različnih drugih področjih življenja posameznih župnijskih skupnosti, na primer pri oblikovanju nedeljskega bogoslužja, vodenju pevskih zborov, sodelujejo v skupinah za pripravo na prvo sveto obhajilo in birmo, pripravljajo in vodijo različne delavnice za otroke, prinašajo obhajilo starejšim ljudem na dom ali v dom za ostarele ter se z njimi pogovarjajo.

Mnogim generacijam osnovno- in srednješolcev so nudile pomoč pri učenju različnih tujih jezikov, matematike in drugih predmetov. Dokler v Škofji Loki ni bila ustanovljena glasbena šola, pa tudi kasneje, so uršulinke poučevale glasbene inštrumente. Njihovo osrednje poslanstvo pa je krščanska vzgoja otrok in mladine. Največji poudarek dajejo duhovnim vajam mladih, otroškim in mladinskim poletnim in zimskim počitniškim dnevom ter srečanjem in delavnicam za dekleta in fante ter ločene žene, ki jim pomagajo osmisliti življenje. V zadnjem času vlada veliko zanimanje tudi za izobraževanje voditeljev – animatorjev mladinskih skupin, ki jo imenujejo šola za animatorje. Tako sta oba domova sester uršulink skoraj vedno zasedena in polna smeha.

Zadnja leta organizirajo veliko vzgojno-duhovnih seminarjev in vikendov, s katerimi oblikujejo zavest in dvigujejo samozavest mnogim mladim ter družinam.

Sestre uršulinke so tudi mednarodno dejavne in med seboj zelo povezane, saj je slovenska provinca ena od provinc Rimske unije, ki jo je leta 1900 potrdil papež Leon XIII. Več kot 2200 uršulink Rimske unije živi in deluje v 37 deželah po vsem svetu, za vrhovno predstojnico je bila leta 2007 izvoljena Cecilia Wang, ki prihaja iz Tajvana.

Ob posredovanju pobude Prosvetnega društva Sotočje za prejetje pomembnega občinskega priznanja so bile sestre uršulinke precej zadržane. Niso se

namreč želele izpostavljati in hvaliti z dobljenim priznanjem. Ob dejstvu, da so vedno skušale služiti Bogu in ljudem, so v predlog privolile. Več kot dobljeno občinsko priznanje jim pomenita priznanje in podpora ljudi, da so v vsem času obstoja na Loškem veliko naredile za ljudi in so ti to s hvaležnostjo sprejeli. Tako dobljeno priznanje sprejemajo s hvaležnostjo in ponosom ter kot delno poplačilo krivic, ki so se jim zgodile v preteklosti.

Zlati grb Občine Škofja Loka za leto 2000 prejme VALENTIN PIRC
za življenjsko delo na kulturnem in športnem področju
družbenega življenja v občini

Valentin Pirc

Valentin Pirc je bil rojen 10. 2. 1915, ob podelitvi priznanja je praznoval 85-letnico ustvarjalnega življenja. Vse življenje je posvetil glasbi, športu in nekaterim drugim dejavnostim. Pripovedoval je, da je preživel lepo mladost, čeprav so vojni časi na otrocih pustili svojo sled, so pa zato otroci namesto materialnih dobrin znali ceniti druge stvari, kot na primer družabne igre, ki jih današnja mladina sploh ne pozna več. Pri teh igrah so otroci veliko prepevali in kovali rime,

tako da mu je bila glasba že v otroštvo zelo blizu. Zato se je leta 1932 vpisal na triletno orglarsko šolo v Ljubljani. Leta 1935 je v Škofji Loki najprej ustanovil Moški pevski zbor pri Prosvetnem društvu Škofja Loka, leta 1937 pa je obiskoval seminar za zborovodje v Ljubljani. Zbor je vodil do leta 1938, ko je odšel k vojakom, vojaški rok je služil v Sarajevu in se tudi tam priključil pevskemu zboru. Dobil je enkratno priložnost, da je lahko spremljal moški zbor na prvi orglani in slovensko peti maši v sarajevski katedrali. Leta 1940 je dobil službo tajnika Obrtne zbornice v Škofji Loki, po prihodu Nemcev je bil premeščen v Kranj.

V vse svoje življenje je vpletal glasbo in šport, po duši je bil glasbenik, po telesu pa športnik. Tako se je v svojih študijskih letih čez teden glasbeno izobraževal, vsako nedeljo pa igral nogomet.

Po koncu 2. svetovne vojne je dobil nalogo, da sestavi pevski zbor, ki bo pozdravil osvoboditeljsko Hercegovsko brigado. Ker se je takrat veliko ljudi skrivalo, je bilo pevce težko zbrati. Spomnil se je mestnega bobnarskega oglaševalca, ki je vse pevce pozval, naj se zberejo na prvi vaji v gostilni Prajerca. Naučili so se štiri pesmi, med njimi tudi pesem Slovan na dan!. Iz takratnega srečanja in enkratnega nastopa na Mestnem trgu je nastal Moški pevski zbor Škofja Loka, ki ga je Pirc vodil dve leti.

Od leta 1945 do 1948 je bil zborovodja Mladinskega pevskega zbora Zveze mladine Slovenije v Škofji Loki, med leti 1951 in 1956 zborovodja Moškega pevskega zbora Ivan Maček Škofja Loka, od leta 1974 do 1999 pa zborovodja pevskega zbora Društva upokojencev Škofja Loka.

Vmes je ustanovil, in več let vodil, okrog petnajst priložnostnih zborov po podjetjih (Jelovica, Gorenjska predilnica) ter takoj po vojni vodil vse glasbene točke pri telovadnih nastopih športnega društva Partizan, na akademijah in mitingih.

V šolskem letu 1957/58 je prevzel vodenje glasbene šole, ki je delovala v okviru Kulturno umetniškega društva Tone Šifrer, ki se je tedaj preimenoval v Delavsko prosvetno društvo Svoboda. Na glasbeni šoli je učil klavir, harmoniko in glasbeno teorijo. Vodil je orkester mladih harmonikašev, za kar je vladalo takšno zanimanje, da so morali kakšno leto organizirati celo dva orkestra. Vodenje amaterske glasbene šole je končal leta 1970, ko se je združila z državno glasbeno šolo. V novi glasbeni šoli je nato kar 21 let učil glasbeno teorijo, klavirsko harmoniko in vodil harmonikarski mladinski orkester. Med njegovimi učenci sta bila danes zelo priznana glasbenika Miloš Mlejnik in Tone Potočnik.

Leta 1974 je prevzel Moški pevski zbor Društva upokojencev Škofja Loka, svojo zborovsko pot pa je z istim zborom zaključil leta 1999. Z zborom Društva upokojencev Škofja Loka je nastopal po vsej Sloveniji, v pobratenih občinah: Medicina, Sovodnje ob Soči ter Sela na Koroškem. Zbor je bil reden gost na vseh občinskih in območnih pevskih revijah, na republiških srečanjih pevskih zborov Društva upokojencev Slovenije ter na pevskem taboru v Šentvidu pri Stični; prav za nastope na slednjih je prejel štiri priznanja. Na vseslovenskem pevskem taboru je več let tudi dirigiral nastopajočim zborom. Pirc je bil tudi dobitnik značke republiškega odbora Društva upokojencev.

Valentin Pirc je bil velik del svojega življenja tudi aktivni športnik. Poleg odbojke in plavanja mu je veliko pomenilo igranje namiznega tenisa, najbolj pa se je posvetil nogometu. Ta ga je privlačil že v otroštvu, ko se je mladina dobivala v parku ob Sori, na lokaciji sedanje klavnice, oziroma tam, kjer danes stoji gasilski dom. Nogomet so igrali že pred letom 1929, ki se šteje za uradno leto začetka igranja nogometa v Škofji Loki, saj so takrat začeli trenirati nogomet v nogometnem odseku Sokolskega društva. Z vrstniki je tako osnoval nogometni klub, ki je bil leta 1934 uradno registriran kot NK Sora. Vrsto let je tekmoval v okviru Nogometne zveze Slovenije.

S svojim delom je dal neizbrisen pečat pionirskemu razvoju namiznega tenisa in nogometa v občini. Šport mu je prišel v kri in mu pri ohranjanju zdravja veliko pomenil. Menil je, da daje šport človeku življenjsko moč, tako fizično kot psihično vzdržljivost, da lažje premaga vse ovire in težave.

Pirc je bil vesel pomembnega občinskega priznanja, saj je sicer vse, za kar je bil predlagan, opravljal ljubiteljsko. Kljub prostovoljnemu delu je povsod rad delal tudi z začetniki in nanje prenašal svoje znanje. Tako mu je zlati grb pomenil

skromno oddolžitev za ves čas, ki ga je posvetil glasbi in športu. Predvsem pa je bil to poklon Zveze kulturnih društev Škofja Loka, Glasbene šole Škofja Loka ter Športne zveze Škofja Loka, ki so se spomnili nanj v že kar lepi starosti 85-ih let.

Zlati grb Občine Škofja Loka za leto 2000 prejme dirigent in umetniški vodja TOMAŽ TOZON

*za njegovo dolgoletno delo na kulturno-glasbenem
in organizacijskem področju*

Tomaž Tozon

Tomaž Tozon je bil rojen leta 1937, v Ljubljani, danes z družino živi v Škofji Loki. Izhaja iz glasbene družine, mati je bila izjemna glasbenica – organistka, oče pa odličen pevec in vnet glasbeni organizator. Že s šestimi leti je Tomaž pel pri frančiškanskem otroškem pevskem zboru. Ker je že takrat pisal in skladal pesmice, ga je mama vpisala v glasbeno šolo, kjer je igral klavir. Pri devetih letih je imel na Radiu Slovenija samostojno radijsko oddajo svojih kompozicij.

Ponašal se je tudi z odličnim deškim sopranskim glasom, kar je v pesmi Ta moja lučka, svetla lučka in drugih pevskih nastopih slišal tudi skladatelj Marjan Kozina in ga povabil k sodelovanju v prvem filmu o Kekcu. Nadaljeval je z uglasitvijo pastirčka v Romeu in Juliji, nato pa je mutiral in pevsko kariero nadaljeval kot zvoneč bariton v APZ Tone Tomšič ter Komornem radijskem zboru. Pri dvanajstih letih je na besedilo svoje mame Mirjam napisal spevoigro, ki so jo predvajali po radiu, v mariborski operi in Buenos Airesu. Po osnovni šoli in realki ga je pot vodila na gimnazijo ter Srednjo glasbeno šolo in Akademijo za glasbo – oddelek za muzikologijo. Na gimnaziji je ustanovil svoj dijaški pevski zbor, potem pa je na različne načine vodil, spremljal, spodbujal in svetoval celi vrsti zborov ter manjšim pevskim skupinam. Kot ustanovitelj ali zborovodja je bil še posebej zavezan naslednjim zborom: Mešanemu zboru svete Cecilije Ljubljana, kjer je pel skupaj z Lojzetom Peterletom ter današnjimi škofi Uranom, Glavanom in Bizjakom, Mešanemu zboru Metalka Ljubljana, Oktetu Jelovica, Logaškemu oktetu, Goriškemu oktetu, Moškemu zboru Lesarji Slovenije, Mešanemu zboru sv. Frančišek Sedej iz Števerjana, Škofjeloškemu oktetu, Oktetu Ceh, Moškemu pevskega zboru Kranj ter Mešanemu pevskega zboru Lubnik, ki ga je ustanovil in nato vodil dvajset let. Članstvo v slednjem se je pod njegovim vodstvom povzpelo do števila 70. K sodelovanju je privabil odlične instrumentaliste in vokalne glasbenike Slovenije. Člane zbora in njihove družine je povezal v veliko družbo pev-

skih znancev in prijateljev ter jih animiral za obiskovanje glasbenih, dramskih, kulturnih in drugih prireditev doma in v tujini. Člane zbora, njihove družine in prijatelje je navdušil tudi za pohodništvo. Prehodili so domala vso Slovenijo: okrog dvestotih pohodov se je udeležilo več kot 3000 udeležencev. Njegova dvajsetletna prizadevanja so, ob pomoči somišljenikov in zbora, oživila kulturni hram v srcu Škofje Loke – Kristalno dvorano, kateri je ime nadel prav Tomaž Tozon.

Pomembno sled je pustil še pri Frankolovčanih, Mešanem pevskem zboru Peko iz Tržiča, Kvartetu Spev, Oktetu Lip Bled in Oktetu Adoramus iz Novega mesta. Največ pa mu v njegovi dolgoletni pevski karieri pomeni kvartet Do, ki ga je vodil in v njem prepeval več kot 40 let. Poseben pečat je s svojim neumornim delom pustil v Mešanem pevskem zboru Glasbene matice Ljubljana. Število pevk in pevcev mešanega zbora je pod njegovim vodstvom preseгло številko 70. Ob vodenju tega zbora je v njem dozorela ideja o oblikovanju velikega moškega pevskega zbora. Želja se mu je uresničila, saj so se njegovemu vabilu odzvali vsi povabljeni pevci, ki jih je spoznaval v različnih zborih in ob različnih priložnostih svoje glasbene poti. Tako je na oder postavil več kot 60-članski Moški pevski zbor Glasbene matice Ljubljana, ki je združeval pevce iz vse Slovenije. Nazadnje je sodeloval s Slovenskim oktetom, ki ga je vodil 19 let in z njim prepotoval pet celin sveta.

Poklicno je svoje službovanje začel v Mladinski knjigi, kjer je ustanovil oddelek za prodajo resne glasbe, prvi v takratni Jugoslaviji. Kmalu zatem je prišel na Radio Ljubljana, kjer je bil namestnik vodje glasbene fonoteke. Zaradi njegovih sposobnosti so ga kmalu razporedili na delovno mesto glasbenega producenta, to delo je opravljal do upokojitve (1994). Bil je urednik za domačo zabavno glasbo, dlje časa pa tudi pri Založbi kaset in plošč RTV Slovenija. Posnel je na stotine plošč znanih domačih ansamblov in marsikateremu je pomagal tudi s petjem.

Tomaž Tozon je s svojim umetniškimi in organizacijskimi delovanjem pustil neizbrisen pečat na področju glasbene kulture v Občini Škofja Loka in širšem slovenskem prostoru. Izredno dragoceno je njegovo animatorsko in organizacijsko delo, ki ga je opravljal kot član in predsednik Odborov za glasbeno dejavnost pri Zvezi kulturnih organizacij Slovenije in Škofje Loke ter strokovni spremljevalec in snovalec številnih srečanj in prireditev. Iz njegovih zamisli so se rodila glasbena srečanja, kot so Srečanje oktetov v Šentjerneju, Tako pojo zlati, Gorenjska poje, Sloven'c Slovenca vabi, Večer planinskih pesmi, Večer slovenskih viž v narečju in še mnoga druga. Na osnovi Nacionalnega združenja zgodovinskih mest Slovenije mu je z zborom Lubnik uspelo prvo srečanje mest muzejev: Škofje Loke, Pirana in Ptuja, ki postaja tradicionalno.

Za svoje izvrstno in neutrudljivo delo je prejel mnogo odličij. Najpomembnejše je priznanje ZKO Slovenije – Gallusova plaketa za življenjsko delo, ki jo je ob 50-letnici svojega glasbenega udejstvovanja prejel kot priznanje za pomembne dosežke. Plaketi je prejel tudi za delo z Oktetom Jelovica in kot pevec Slovenskega okteta. Dobil je tudi spominski medalji papeža Pavla VI. in papeža Janeza Pavla II.,

dvakrat je s svojim zborom nastopil tudi v Vatikanu pred papežem.

Njegov resen in poglobljen odnos do dela postaja vzorec in zgled mnogim zborovodjem in pevovodjem. Kako tudi ne, saj je vsaka njegova pevska vaja podobna mini pevskega seminarju o glasbi. Tozon je strog in dosleden učitelj, ki pa s svojo interpretacijo skladbe, zapisane v notnem besedilu, prepriča tako pevca kot poslušalca – in to vedno znova in znova.

Srebrni grb Občine Škofja Loka za leto 2000 prejme OSNOVNA ŠOLA CVETKA GOLARJA ŠKOFJA LOKA

*za dolgoletno delo na področju izobraževanja,
vzgoje in izvenskolskih dejavnosti*

Nagrado je v imenu Osnovne šole Cvetka Golarja prevzela takratna ravnateljica Mara Potokar.

ter red znotraj šole in v neposredni bližini blokov, saj je od leta 1988 do 1998, skupaj s Podružnično šolo Reteče, pouk letno obiskovalo več kot 1000 otrok. Ker pa so vodstvo šole in učitelji tem problematikam namenjali veliko pozornosti, sta se v zadnjem času podoba in utrip šole temeljito spremenila. Šola je postala navznoter in navzven prijazna, svetla in odprta.

Osnovna šola Cvetka Golarja je bila med prvimi, ki je integrirala učence z izrazitimi posebnimi potrebami, ob čemer so učenci 3. razredov vključeni v projekt SONČEK, kjer se seznanjajo z življenjem in usposabljanjem ljudi s posebnimi potrebami. Na pobudo tedanje ravnateljice Mare Potokar se je v vseh šolah nekdanje občine začelo uvajati učenje angleškega jezika v 3. in 4. razredih. Na šoli se vsako leto več učencev vključuje v razne nacionalne in mednarodne projekte, raziskovalne naloge, sodelujejo v projektih programa računalniškega opismenjanja in navezujejo stike s šolami pobratene občine Maasmechelen v Belgiji.

Učenci so uspešni na različnih predmetnih področjih, saj so samo v šolskem letu 1998/99 prejeli 13 zlatih in 36 srebrnih priznanj na državnih tekmovanjih. Prav tako so blesteli na športnem področju, kjer je navijaška skupina zasedla 2.

Osnovna šola v Frankovem naselju je bila ustanovljena septembra 1956. Šola ob ustanovitvi ni imela lastnih prostorov, zato so učenci do leta 1962 pouk obiskovali v prostorih Gorenjske predilnice. Leta 1963 se je šola preselila v novo stavbo, ki so jo z leti dograjevali. Leta 1964 se je šola kot podružnična šola priključila do tedaj samostojna osnovna šola v Retečah.

Vse večje število prebivalcev v blokih je pomenilo tudi vse večje število šoloobveznih otrok. Ni bilo lahko organizirati pouka, skrbeti za varnost

mesto v državi. Največji uspeh pa je dosegla desetčlanska ekipa deklet in fantov, ki se je kot državni prvak udeležila svetovnega prvenstva v orientaciji v Izraelu, kjer so zasedli odlično 5. mesto.

Šola postaja tudi kulturno središče naselja. V avli šole so razstavljena dela znanih slikarjev, priložnostne razstave pa pripravljajo tudi učitelji in učenci šole; vse razstave so odprte za javnost.

Ob sodelovanju vseh učiteljev in pod vodstvom prizadevne ravnateljice je šola širšemu krogu prebivalcev postala znana kot prijazna šola.

Bronasti grb Občine Škofja Loka za leto 2000 prejme FRANCI TROHA

za njegovo vestno in požrtvovalno delo pismonoše ter prijaznega odnosa do ljudi

Franci Troha je bil rojen 21. 12. 1946, kot drugi od petih otrok, na manjši domačiji v Stari Oselici. Oče se je preživljal z raznimi priložnostnimi deli, s kuhanjem kop in apnenc, kasneje pa kot gozdni delavec in cestar. Otroci so bili že zgodaj vajeni dela, saj so pomagali povsod tam, kjerkoli je bilo treba. Osnovno šolo je obiskoval v Stari Oselici in Sovodnju. Že v šoli so mu predlagali, naj se izuči za mizarja, kar je res storil, a se je še pred koncem prvega leta šolanja zaposlil v delavnici Kmetijske zadruge Sovodenj, ki je kasneje postala obrat Jelovice.

Po odsluženju vojaškega roka (1968) se je čez noč odločil in se prijavil na razpis za pismonošo na Pošti Škofja Loka. Sam pravi, da te odločitve ni nikoli obžaloval, saj se je, ko je bil izbran za poštarja, vsak dan srečeval z ljudmi, od katerih je dobival novo voljo in pogum za delo ter življenje. Poleg tega je bilo plačilo za delo na pošti boljše kot v lesni industriji. Kot poštar ni le prinašal pošte in paketov, ampak se je z ljudmi rad tudi pogovarjal, jim pomagal in naredil kakšno dobro delo. Njegovo prvo področje je obsegalo Godešič in Reteče, ki ju je prekolesaril do zadnjega kotička, pozimi pa tudi pregazil, saj zaradi visokega snega včasih voznja s kolesom ni bila mogoča. Kasneje je postal dostavno-tržni poštar, ki je s kombijem po podjetjih, s katerimi so sklenili pogodbe, pobiral pakete in jih dostavljal naslovnikom ali jih zgolj prevzel kot pošiljke. Tej službi je ostal zvest in predan vse do upokojitve. Le redki ne poznajo njegove prijaznosti, nasmeha, toplega pozdrava in glasnega hupanja dostavnega kombija. Zaradi zanesljivosti in prijaznosti ga je Marjan Pevec, takratni upravnik pošte v

Franci Troha

Škofji Loki, leta 1999 predlagal za najboljšega dostavno-tržnega poštarja Gorenjske. Nagrado je tudi prejel.

Franci Troha je tudi prizadeven in hraber gasilec Prostovoljnega gasilskega društva Škofja Loka in podporni član Prostovoljnega gasilskega društva Sovodenj. Za hrabrost in pogum ter delo v gasilstvu je na predlog Prostovoljnega gasilskega društva Škofja Loka prejel državno odlikovanje – Medaljo dela – ter gasilsko odlikovanje društva.

Franci Troha pravi, da mu ob številnih hobijih in skrbi za ostarelo mamo skoraj zmanjka ur v dnevu. Je namreč tudi aktiven radioamater v klubu radioamaterjev v Gorenji vasi, sodeluje v Združenju šoferjev in avtomehanikov Žiri, je član Gobarskega društva Škofja Loka in Planinskega društva Pošta - Telekom. V hribe in gore zahaja zelo rad, na Triglavu je bil že več kot stokrat.

Ob prejetju občinskega priznanja je bil globoko ganjen in srečen, da so ga ljudje sprejeli za svojega in ga imajo za simbol poštarja.

Bronasti grb Občine Škofja Loka za leto 2000 prejme JEF ALBRECHTS
aktivni pobudnik in organizator pobratenja občin
Maasmechelen in Škofja Loka

Jef Albrechts

Jef Albrechts je državljan Kraljevine Belgije in živi v pobrateni občini Maasmechelen. Po poklicu je zobozdravnik. V januarju 1998 je bil na občinskem odboru javno izvoljen na mesto občinskega svetnika, z zadolžitvami in odgovornostmi na področjih kulture, socialnih zadev, mladine, knjižnic in pobratenj z drugimi občinami. V občini Maasmechelen je predsednik Komisije za pobratenja. Smisel pobratenja z drugimi občinami je po njegovem mnenju predvsem

v spoznavanju drugih evropskih narodov in priložnostih za društva in občane, da izmenjujejo izkušnje, znanja ter navezujejo prijateljske stike. Leta 1990 je Albrechts s svojo družino prvič preživel počitnice v Škofji Loki, na Kmečkem turizmu »Pri Žgajnarju« v Zaprevalu. Od takrat je navdušen nad prijaznimi ljudmi, lepotami Škofje Loke z okolico in celotno Slovenijo. Po počitnicah je v Belgiji pripovedoval o Škofji Loki in Sloveniji ter v Maasmechelenu navduševal prijatelje in znance za obisk marsikomu neznanе dežele. Tako je postal pobudnik za prijateljsko sodelovanje med obema občinama. S podpisom Listine o pobratenuju med Občino Maasmechelen (Kraljevina Belgija) in Občino Škofja Loka (Republika Slovenija), v Maasmechelenu 21. avgusta 1999, so bila realizirana njegova večletna

prizadevanja na tem področju.

Albrechts meni, da je pobratenje za obe občini pomembna pridobitev, saj se je s podpisom listine utrdilo in nadgradilo medsebojno sodelovanje, ki odpira nove možnosti na kulturnem, družbenem in gospodarskem področju. Sodelovanje je veliko tesnejše tudi zato, ker v občini Maasmechelen živi okoli petsto slovenskih in mešanih družin, ki dajejo dodatno trdnost sklenjenemu pobratenju. Še večje bogastvo pobratenja se potrjuje v dejstvu, da prihaja do izmenjave znanj, kar krepi gospodarske, kulturne, družbene in osebne vezi med prebivalci. Jef Albrechts je član vseh treh slovenskih društev v belgijskem Limburgu, in sicer v društvu Antona Martina Slomška in sv. Barbare v Maasmechelnu ter v društvu Naš dom v mestu Genk.

Pobudo za občinsko priznanje Albrechtsu so posredovali ljudje in društva, ki so se z njim osebno srečali. Njegovo navdušenje in dobra volja sta jih tako navdušila, da so tudi sami začutili pomembnost pobratenja in sodelovanja. Albrechts sam je na bronasti grb zelo ponosen, saj smo Škofjeločani s tem potrdili, da v naši občini ni več tujec.

Bronasti grb Občine Škofja Loka za leto 2000 prejme OLGA BANDELJ
*za dolgoletno delo v organizaciji Rdečega križa in
na področju organiziranega krvodajalstva*

Olga Bandelj je bila rojena 29. 4. 1948, v Podlonku pod Ratitovcem. Že kot mlado dekle je spoznala, da želi pomagati ljudem, saj so ji zaradi njene komunikativnosti in dobre volje radi zaupali težave. Po selitvi v Škofjo Loko se je leta 1971 priključila organizaciji Rdečega križa in začutila, da je njeno poslanstvo pomoč sočloveku. Od takrat je aktivna na različnih področjih družbenega življenja in humanitarnega delovanja v občini. Najprej je bila nekaj let članica upravnega odbora Rdečega križa Škofja Loka, kasneje pa članica ter predsednica Komisije za razvoj krvodajalstva in motiviranja ljudi za darovanje delov človeškega telesa. V tridesetletnem obdobju aktivnega delovanja je posebno pozornost namenjala krvodajalstvu, ki ga imenuje tudi eno najbolj plemenitih humanitarnih dejanj. Tako je bila takoj po pobratenju pobudnica za vzpostavitev stikov z Društvom prostovoljnih krvodajalcev iz pobratene občine Sovodnje ob Soči, s katerim ima Rdeči križ Škofja Loka še danes tesne prijateljske stike.

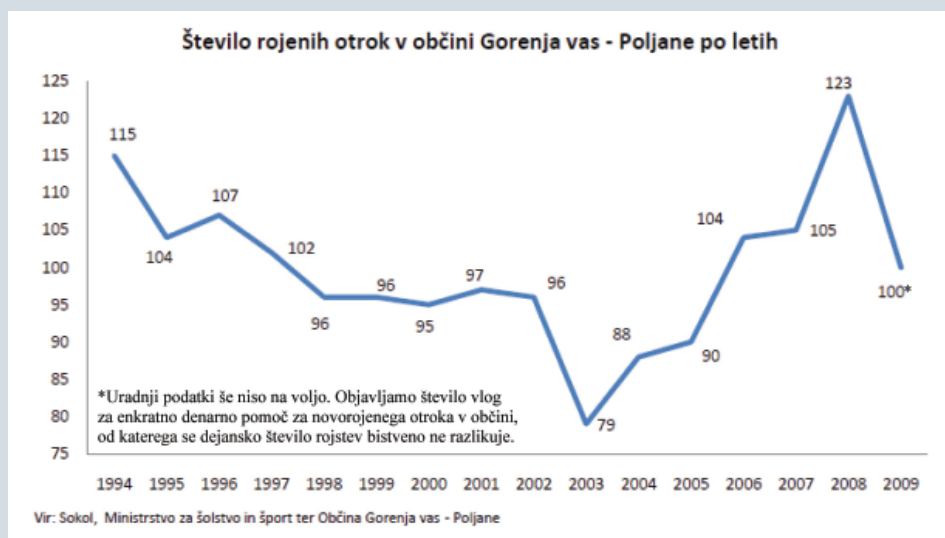
Olga Bandelj

Bandljeva je bila aktivna tudi pri vzpostavljanju novih temeljev za delovanje podmladka Rdečega križa po osamosvojitvi Slovenije. RK Škofja Loka je bil prvi v državi, ki je na osnovnih šolah oblikoval krožke Rdečega križa kot obliko prostovoljnega dela mladih in vzgoje za zdravo življenje. To obliko dela je kot preverjeno in preizkušeno Rdeči križ Slovenije prenesel v svoj nacionalni program dela. Olga Bandelj je vodila prvi aktiv mentorjev in skrbela za povezavo s šolami. Odziv mladih je bil dober in krožki po šolah so zaživel kot eni bolj obiskanih.

Kot predsednica RK Škofja Loka je skrbela za razvoj organizacije, ki v državnem merilu predstavlja eno aktivnejših organizacij. Veliko časa je namenjala sodelovanju s prostovoljci v krajevnih organizacijah Rdečega križa, ki so temelj delovanja humanitarnih organizacij, aktivna je bila tudi pri delu z begunci. Kot dolgoletna predsednica odbora za razvoj krvodajalstva je pripravljala in vodila srečanja krvodajalcev, aktivna je bila na področju motiviranja mladih krvodajalcev, ki jih je tudi spremlja na prve odvzeme krvi. Bandljeva meni, da se vse premalo zavedamo, da je kri nenadomestljiva tekočina, zato je veliko svojega časa namenila prav spodbujanju in osveščanju mladih. Da v tisto, kar dela, tudi resnično verjame, dokazuje dejstvo, da tudi sama daruje kri in s tem izraža svojo solidarnost.

Občina Gorenja vas-Poljane v letu 2009

Leto 2009 sta zaznamovali finančna in gospodarska kriza, ki sta se tudi v Občini Gorenja vas-Poljane odrazili predvsem s povečanjem števila brezposelnih. Njihov delež je sicer v primerjavi s stanjem na državnem nivoju, kjer je bila decembra 10,3 odstotna stopnja brezposelnosti, precej manjši; decembrska stopnja brezposelnosti je bila 5,9-odstotna, kažejo podatki Statističnega urada RS. To pomeni, da je bilo konec leta 186 delovno aktivnih brez zaposlitve, kar je več kot 100-odstotno povečanje glede na december leta 2008, ko je bilo brezposelnih 92 oseb. V primerjavi z začetkom leta 2008 lahko govorimo kar o trikratnem povečanju, saj je bilo januarja 2008 le 63 ljudi brez službe, kar je pomenilo 2,1 odstotno stopnjo brezposelnosti v občini.

Rodnost v Občini Gorenja vas-Poljane med letoma 1994 in 2009.

Podatki Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (AJPES) kažejo nekoliko svetlejšo sliko, če gledamo število poslovnih subjektov v občini. V začetku leta je delovalo 88 podjetij in 229 samostojnih podjetnikov, število obeh se je do konca leta povečalo, prvih je bilo 13, drugih pa deset več. Nobena od gospodarskih družb med letom ni prenehala poslovati, medtem ko je dejavnost prenehalo opravljati 22 samostojnih podjetnikov. Na drugi strani se je v letu 2009 odprlo 9 novih gospodarskih družb, na novo je začelo poslovati tudi 33 samostojnih podjetnikov.

Občinski nagrajenci za leto 2008

Občina Gorenja vas-Poljane je novembra lani ob občinskem prazniku podelila dve plaketi, eno priznanje občine in tri priznanja župana. Plaketo občine je za dolgoletno in uspešno delo ob 40-letnici delovanja prejelo **Turistično društvo Slajka Hotavlje**. TD Slajka Hotavlje je prepoznavno po številnih prireditvah, ki jih organizira in ustvarjajo pozitivno ozračje v okoliških vaseh ter prijazno bivalno okolje. Hotavelcem je najpomembnejše praznovanje krajevnega praznika – to je god sv. Lovrenca, ki ga v zadnjih letih obeležujejo z večerom slovenskih podoknic in semanjim dnevom.

Plaketo občine je za dolgoletno požrtvovalno in humano delo prejel **Krajevni odbor Rdečega križa Gorenja vas (KORK)**. Deluje pod okriljem Območnega odbora Rdečega križa Škofja Loka, in sicer skoraj na celotnem območju občine, razen v Poljanah in Javorjah, kjer so samostojni odbori, in na Sovodnju, kjer prostovoljstvo in dobrotelost potekata v okviru upokojenskega društva. KORK je na Trati, v Gorenji vasi, leta 1929 ustanovil dr. Milan Gregorčič, ki je bil dolga leta tudi njegov predsednik. V šestdesetih letih je predsedniško funkcijo prevzel dr. Bojan Gregorčič, za njim pa Milka Puc, Francka Resnik, Zinka Polajnar, Anka Osredkar, Nuša Bizovičar, Ana Justin Brdnik in Jana Rojc, od katere je lani po 14 letih vodenje prevzela Marija Knafelj. V vseh teh letih so organizirali veliko humanitarnih akcij, dobrotelnih koncertov, tečajev in srečanj, posebno pozornost namenjajo starejšim.

Priznanje občine za zasluge pri razvoju čebelarstva v občini, in s tem za njeno promocijo, so podelili **Štefanu Ingliču**. Nagrajenec izhaja iz znane čebelarke družine, saj je bil njegov oče dolgoletni vodja čebelarke družine Poljane-Gorenja vas. Leta 2004 je Štefan Inglič markiral čebelarško pot, ki se je uvrstila na seznam pohodniških poti na Loškem. Ob odprtju poti so organizirali tudi pohod, ki je postal tradicionalen. Kot popestritev čebelarke poti je Štefan na domačiji uredil čebelarski muzej in trgovinico, ki hkrati služi tudi za družabna srečanja članov društva in različna izobraževanja. V njej sprejema tudi skupine turistov, predvsem šolarje, ki tja prihajajo v okviru šolskih naravoslovnih dni. Bil je tudi pobudnik blagovne znamke »Med izpod Blegoša«.

Priznanje župana Občine Gorenja vas-Poljane za športne dosežke v sedeči odbojki in za sodelovanje na paraolimpijskih igrah ter drugih mednarodnih tekmovanjih je prejela **Ana Justin**. S slovensko žensko reprezentanco v sedeči odbojki so leta 2005 na evropskem prvenstvu ekipno osvojile 3. mesto, na paraolimpijskih igrah na Kitajskem pa so med osmimi ekipami zasedle 4. mesto. Tudi na Poljskem, na evropskem prvenstvu v sedeči odbojki, je ženska reprezentanca dosegla bronasto medaljo. Ana se s trenerjem Adijem Urnautom in ekipo pripravlja na svetovno prvenstvo, ki bo v letu 2010 v ZDA. Poleg športnega udejstvovanja Ana študira na Fakulteti za upravo v Ljubljani, v prostem času tudi riše. Njeno likovno delo je bilo sprejeto na tekmovanju Dinozavri, ki ga je razpisala Slovenska znanstvena fundacija, in razstavljeno v Cankarjevem domu.

Tudi **Darja Buh** je prejela priznanje župana Občine Gorenja vas-Poljane, in sicer za športne dosežke v krpļanju, sodelovanje na svetovnih igrah specialne olimpijade ter drugih mednarodnih tekmovanjih. Darja je članica Sožitja Škofja Loka, približno deset let je vključena tudi v Specialno olimpijado Slovenije. Tekmuje v letnih športih, in sicer v atletiki in plavanju, ter v zimskih športih – krpļanju. Na svetovnih zimskih igrah Specialne olimpijade v ZDA je dosegla svoj največji uspeh – 2. mesto v krpļanju na 800 metrov.

Za dolgoletno udejstvovanje in dosežke v motociklizmu je priznanje župana Občine Gorenja vas-Poljane prejel **Edo Dolenc**. Leteči Kranjci je ime motokluba, ki je bil ustanovljen leta 1996. Edo je bil eden od pobudnikov in prvi ter tudi sedanjí predsednik kluba, katerega osnovna dejavnost je ohranjanje starodobnikov oziroma njihovo restavriranje. Na državnem prvenstvu v kategoriji starodob-

Občinski nagrajenci za leto 2009. Od leve proti desni: Edo Dolenc, Ana Justin, Darja Buh, župan Milan Čadež, Štefan Inglič, Krajevni odbor RK Gorenja vas (prevzela dolgoletna predsednica Jana Rojc) in Turistično društvo Slajka Hotavljje (prevzel predsednik društva Ciril Buh).

(foto: Vito Debelak)

nih vozil so bili Leteči Kranjci v skupni razvrstitvi klubov večkrat na 1. mestu. Edo je bil kar petkrat državni prvak, od tega dvakrat v kategoriji motorjev s prikolico, za kar je lansko leto prejel tudi kristalno čelado AMZ.

Pomembnejši projekti, ki so zaznamovali leto 2009

Veliko število rojstev v občini v zadnjih letih (lani 122), in posledično veliko vlog za vpis otrok v predšolsko varstvo (153), so spodbudili pristojne k reševanju problema pomanjkanja prostora v vrtcih. Težavo so lani začasno rešili z odprtjem dveh oddelkov v Lovskem domu v Poljanah in enega v podružnični šoli Javorje. Da pa se tudi v prihodnje ne bi srečavali s podobnimi težavami, so poiskali nove lokacije, kjer bi lahko trajno uredili vrtčevske prostore. V Podružnični šoli Lučine so tako stanovanje preuredili v šolsko učilnico, šolarji pa so vrtcu odstopili eno svojih učilnic; oddelek lahko sprejme 19 malčkov. Poleg tega so začeli urejati še štiri igralnice v nekdanjem gostišču Mrzlk na Dolenji Dobravi, ki se je v primerjavi s prostori nad starim Merkurjem v Gorenji vasi izkazala za boljše rešitev. Prve otroke bodo na tej lokaciji sprejeli predvidoma septembra 2010, s tem pa so, vsaj za zdaj, opustili možnost, da bi gorenjevaški vrtec Zala širil z gradnjo dodatnih igralnic ob OŠ Ivana Tavčarja.

Dva oddelka vrtca sta v poljanskem lovskem domu.
(foto: Tina Dolenc)

Za novo učilnico in knjižnico so bogatejši tudi na podružnični šoli Sovodenj, kjer so praznovali 70. obletnico šole in skoraj 200 let šolstva. Drobce iz zgodovine in delovanja šole, opremljene s številnimi fotografijami, so zbrali v brošuri. Na slovesnosti ob praznovanju obletnice in otvoritvi so približno dvestopetdesetim obiskovalcem učenci premierno zapeli tudi sovodenjsko šolsko himno: »Oj, mi smo pa tu na Sovodnjo doma, v prelepi vasi na koncu sveta. Smo skriti med hribe, pa to nič ne de, po celem nas svetu poznajo ljudje.« Pridobili so tudi gradbeno dovoljenje za novo igrišče pri šoli.

Po 28 letih je prišlo do spremembe v vodstvu OŠ Ivana Tavčarja. Po upokojitvi dolgoletnega ravnatelja Valentina Kokalja je to funkcijo prevzel njegov dotedanji pomočnik Izidor Selak.

Leto 2009 je bilo ključno tudi pri razvoju dogodkov, povezanih z dvorcem Visoko. Potem, ko so občine Gorenja vas-Poljane, Žiri in Škofja Loka podpisale pogodbo o poslovnem sodelovanju s podjetjem Hosting, so dorekli večino ključnih elementov pogodbe za ustanovitev skupnega podjetja. Občine bodo prispevale nepremičnine, Hosting pa kapital.

Zaradi koncentracije razdrobljenega lastništva sta se občini Gorenja vas-Poljane in Žiri tudi dogovorili za zamenjavo lastniških deležev na dveh nepremičninah: Občina Gorenja vas-Poljane je postala večinska lastnica visoškega dvorca, žirovska pa je prevzela njen lastniški delež na škofjeloški kašči. Poleg tega so investicijo na Visokem razdelili v dve fazi, pri čemer bodo v prvi obnovili obstoječi zgradbi in kozolec, v drugi pa gradili nove objekte. Na Visokem so sicer predvidene namestitvene kapacitete v hotelskem in apartmajskem delu visoke kakovosti, s ponudbo kulinarike, wellness programa in podobno. Dvorec Visoko bo služil tudi v protokolarne namene, ponudil bo približno 20 novih delovnih mest. Celoten projekt je po ocenah vreden 8,2 milijona evrov.

Med letom je bila otvoritev odseka ceste Poljane-Javorje; rekonstrukcija je bila izvedena v okviru investicije gorenjska panoramska cesta. Med gradnjo so na delu ceste, ki poteka na območju starega pokopališča in nekdanje župnijske cerkve, odkrili temelje po 2. svetovni vojni podrte cerkve in temeljni posvetilni kamen, z medaljoni ter pergamentnim zvitkom. Najdeno je bilo večje število svetinj in križev, železni žebliji, odlomki lončenine, stekla in kovine, opeke, novci ter drugi dodatki v grobovih. Arheološka izkopavanja so potekala v sodelovanju občine in Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije. Tloris temeljev baročne cerkve, ki je bil odkrit ob rekonstrukciji ceste, lahko mimoidoči vidijo kot linearno zaporedje medeninastih krogov v asfaltu.

Na cesti med starim Gidorjem in osnovno šolo v Gorenji vasi so z izgradnjo pločnika in obnovo cestišča (položili pa so tudi vse potrebne vode, uredili javno razsvetljavo in fekalne ter del meteorne kanalizacije) bistveno izboljšali varnost šolske poti. Poleg tega so v Gorenji vasi dokončali rekonstrukcijo ceste z izgradnjo pločnika in javne razsvetljave na odseku od mostu čez reko Soro do odcepa za Blata, uredili pa so tudi vse potrebno za začetek gradnje krožišča, ki se bo predvidoma začela pomladi 2010.

Občina je vložila vlogo za pridobitev sredstev iz Kohezijskega sklada EU za skupino projektov Oskrba s pitno vodo v porečju Sore. V okviru tega se načrtujejo investicije v vodovode vseh štirih občin na škofjeloškem območju, v Občini Gorenja vas-Poljane to zajema novogradnjo, posodobitev in izboljšavo vodovodnih sistemov Trebija, Gorenja vas-Todraž, Poljane in Lučine; projekt še ni potrjen.

Izdana je bila odločba o dodelitvi sredstev iz Kohezijskega sklada EU za skupino projektov Odvajanje in čiščenje odpadne vode v porečju Sore, ki vključuje projekte investicij v javno kanalizacijo vseh štirih občin na škofjeloškem območju. V Občini Gorenja vas-Poljane obsega izgradnjo primarnega kanalizacijskega omrežja Trebija-Podgora-Hotavlje-Gorenja vas, v dolžini približno 7 kilometrov, in posodobitev ter razširitev čistilne naprave Gorenja vas. Skupni stroški projekta so ocenjeni na približno 3,2 milijona evrov, od tega je z odločbo določen prispevek skupnosti 1,7 milijona evrov, razliko bo treba zagotoviti iz občinskega in državnega proračuna. Investicije se bodo izvajale v prihodnjih štirih letih.

Občina je v letu 2008 skupaj z zasebnim partnerjem uspešno kandidirala na razpisu Ministrstva za gospodarstvo, za pridobitev evropskih nepovratnih sredstev za gradnjo odprtega širokopasovnega omrežja na območju tako imenovanih belih lis; v Občini Gorenja vas-Poljane je tako kategoriziranih 31 naselij. Po pridobitvi potrebnih služnostnih pogodb ter izdelavi projektne dokumentacije za gradnjo se je projekt začel izvajati tudi na terenu. Položena je bila cevna kanalizacija v Gorenji vasi, od nekdanjega Gidorja proti osnovni šoli, ter na območju Poljan, od križišča z regionalno cesto do pokopališča. Gradnja se je nadaljevala do naselja Podobeno, v Dobju, Žabji vasi, na območju Hotavelj proti Volaki in Suši ter na Trebiji in v smeri proti Podgori in Fužinam.

V Lučinah so po treh letih uspeli pridobiti uporabno dovoljenje za večnamenski dom, kar je za kraj velika pridobitev. Dom so sicer občanom slavnostno predali že leta 2006, vendar brez uporabnega dovoljenja, zato so ga krajanje uporabljali na lastno odgovornost, učenci pa so telovadbo še naprej izvajali v učilnicah in na hodnikih podružnične šole. Z zadostitvijo novim standardom požarne varnosti ter odpravo napak pri prezračevanju objekta so novembra 2009 pridobili potrebna dovoljenja za predajo objekta svojemu namenu. V domu so poleg

Prenovljena podoba zunanjščine Šubičeve hiše v Poljanah. (foto: Tadeja Šubic)

telovadnice tudi pisarni krajevne skupnosti in gasilskega društva, infotočka in večnamenska dvorana.

Pri obnovi rojstne hiše slikarjev Šubicev v Poljanah so izvajalci del zaključili drugo in tretjo fazo (protipotresna sanacija, zamenjava strešne kritine, fasade ter elektro- in strojne instalacije). Čakajo jih le še restavratorska dela za lesene dele, krušne peči in delno restavriranje odkritih poslikav na stopnišču, v veži, velikem prostoru in kamri. Treba bo poiskati tudi skrbnika za upravljanje s kulturno dediščino, ki bo s pravimi vsebinami oživil objekt.

Novo leto so občani lahko pričakali na novem vaškem središču v Gorenji vasi, njegovo ureditev so delno financirali tudi z nepovratnimi evropskimi sredstvi. Na vaškem trgu stojita lipa – simbol slovenstva in drog z zastavo, urejeni so parkirišče in trije nivojski platoji, primerni za manjše prireditve in tržnico domačih izdelkov. Spomladi 2010 bodo postavili še fontano, delo domačega akademskega kiparja Metoda Frlica, in otroška igrala.

Spodbudni rezultati se kažejo tudi pri ločevanju odpadkov; z ločenim zbiranjem embalaže je občina zmanjšala količino komunalnih odpadkov za polovico, količina zbrane embalaže se je povečala za več kot trikrat.

Društva praznovala visoke jubileje

Klekljarsko društvo Deteljica iz Gorenje vasi je lani praznovalo tri jubileje: 100 let ustanovitve klekljarske šole Trata - Gorenja vas, 15 let organiziranih začasnih in nadaljevalnih tečajev za odrasle v Gorenji vasi in 5 let uspešnega delovanja društva. Društvo Deteljica združuje 90 članic in članov, od tega je 17 osnovnošolcev. Častna članica društva Marica Albreht iz Žirov že 26 let vodi tudi krožek klekljanja v OŠ Ivana Tavčarja. Sodelujejo na razstavah združenja slovenskih klekljaric in na razstavah OIDE, mednarodnega združenja za šivano in klekljano čipko. Njihove čipke so bile razstavljene na Švedskem, v Veliki Britaniji, Pragi in na Madžarskem.

Ribiška družina Visoko je ob praznovanju 50-letnice izdala knjižico, v kateri so zapisali zgodovino družine, več o njenih članih, ciljih in dejavnostih. Ob tej priložnosti so na slavnostni prireditvi podelili tudi srebrne in zlate plakete Ribiške družine Visoko, odlikovanja in red za zasluge I., II. in III. stopnje Ribiške zveze Slovenije ter plakete z listino.

Košarkarski klub Gorenja vas je praznoval 60-letnico obstoja.

Valentin Bogataj je prejel nagrado Frana Gerbiča za življenjsko delo na področju glasbenega šolstva in izjemne dosežke na pedagoškem in organizacijskem področju pri uveljavljanju glasbene vzgoje in izobraževanja. Nagrado podeljuje Zveza slovenskih glasbenih šol Slovenije, poimenovana je po Franu Gerbiču, prvem slovenskem poklicnem skladatelju, glasbenem pedagogu, opernem pevcu in zborovodji, ki se je rodil leta 1840 v Cerknici.

Športni dosežki

Mojca Bogataj, Helena Oblak in Urška Seljak, članice ekipe starejših pionirk PGD Gorenja vas, so osvojile naslov najhitrejših gasilk v orientacijskem teku na Gorenjskem. Z zmago so se uvrstile na državno tekmovanje, kjer so prav tako suvereno osvojile še naslov državnih prvakinj, z enim izmed najboljših časov v vseh kategorijah. Trikilometrsko pot in pet kontrolnih točke, kjer so opravljale naloge iz gasilskih veščin, kot so zvijanje cevi, vezanje vozlov, zbijanje tarče z vedrovko, spenjanje cevi in gašenje z gasilnikom, so opravile v 21 minutah in treh sekundah.

Strelci Strelskega društva Marmor Hotavlje - Gorenja vas so osvojili največjo in še edino manjkajočo lovoriko - naslov pokalnega prvaka Slovenije v streljanju z zračnim orožjem. To je največji uspeh v 56-letni zgodovini društva. Osvoji ga društvo z največjim seštevkom pokalnih točk vseh svojih ekip, ki jih strelci dosežejo s puško in pištolo, in sicer v članskih, mladinskih in kadetskih prvih ligah. Za končni uspeh so zaslužni: kadeti Mateja Štremfelj, Eva in Gregor Žun, Mateja Čadež, Anamarija Mlakar, Jure Milinovič in Matej Oblak; mladinci Gašper in Lenart Oblak, Andrej Peternel, Tomaž Jeram, Špela Klemenčič in Lucija Jezeršek; člani Uroš Poljanec, Gašper Božič, Barbara Gabrovec, Beti Mlakar in trenerja Krištof Kučić ter Aleš Košir.

Valerija Mrak je v slovenskem pokalu pometla s konkurenco.
(foto: iz arhiva Podblegaških novic)

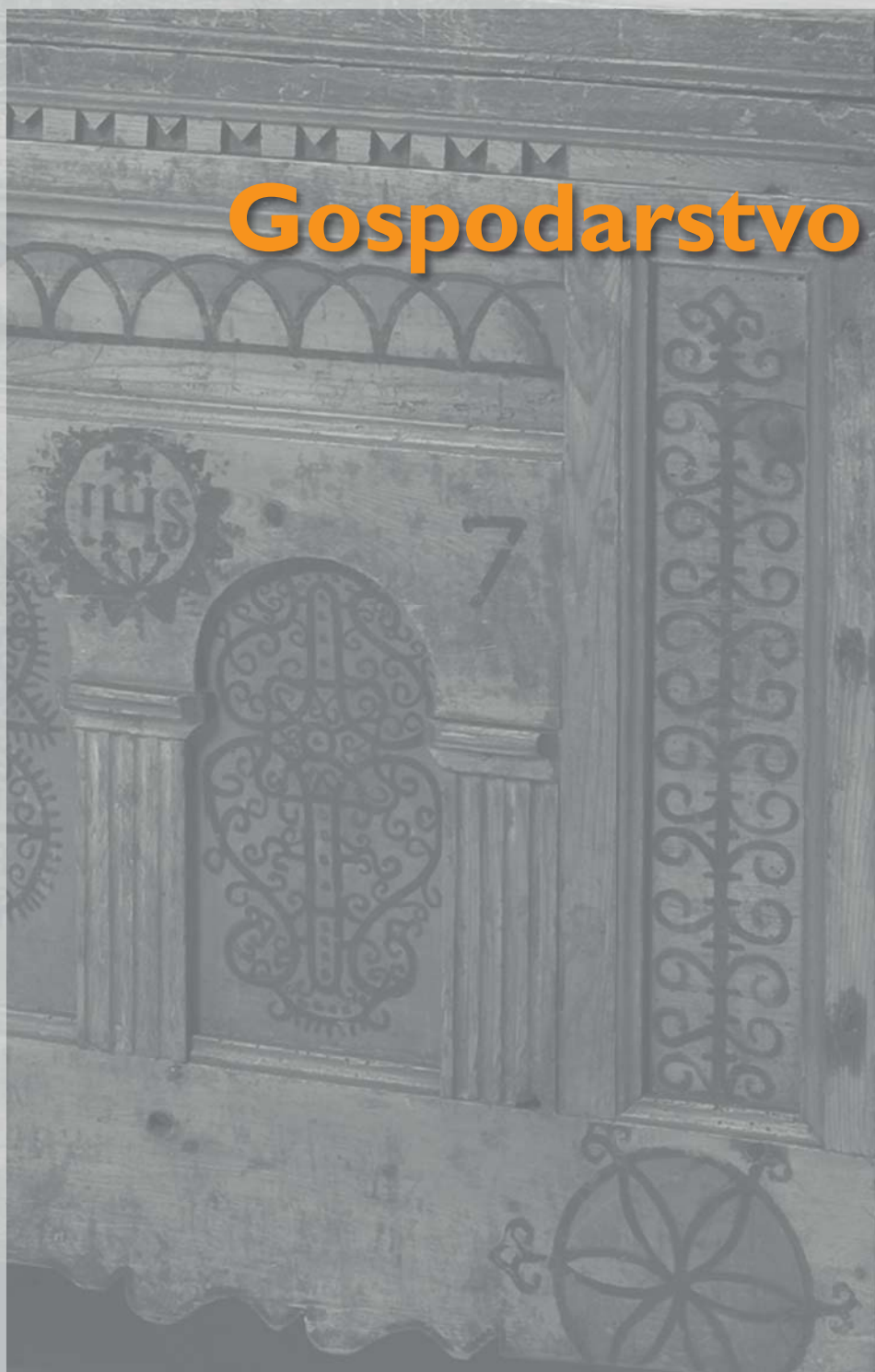
Četverica gorskih tekačev iz naše občine je lani ponovno stala na stopničkah za zmagovalce v skupni razvrstitvi za pokal Slovenije v gorskih tekih, uspešno so se kosali tudi z evropsko in svetovno konkurenco. Valerija Mrak iz Vršajna je med mlajšimi veterankami, starimi od 35 do 40 let, pometla z vso konkurenco, med člani pa je 2. mesto v skupni razvrstitvi zasedel Simon Alič iz Vinharij. Tudi brata Peter in Matija Oblak z Dolenje Dobrave sta sezono zaključila z medaljama okrog vratu. Peter je bil v skupni razvrstitvi med člani tretji, Matija pa je pri mladincih zasedel 2. mesto.

Občina je dobila tudi državnega prvaka v rallyju v diviziji I - naslov sta osvojila Matej Oblak in Jan Oblak iz ekipe Zoltan motorsport.

Na 11. Visoškem teku je domačin Tone Kosmač, ki tekmuje za AD Mass Ljubljana, s časom 31 minut in 38 sekund postavil nov rekord 9,7 kilometrov dolge proge. Med ženskami je bila najhitrejša Petra Race iz AD Bled.

Gospodarstvo

Matjaž Miklavč – Obrtnik leta 2009

»Hotel sem postati samo mesar in nič drugega!«

Če bi na Obrtni zbornici Slovenije podeljevali svoje nagrade podobno kot filmske oskarje, bi imel voditelj prireditve verjetno tako besedilo: »In nagrado Obrtnik leta 2009 prejme ... Matjaž Miklavč, lastnik Mesarije Štajnbirt iz Škofje Loke! Čestitke nagrajencu!« Res, čestitke Štajnbirtu, kot Matjažu Miklavču pravi večina Ločanov. Štajnbirta so za obrtnika leta izbrali med štirimi nominiranci, komisija je med drugim zapisala naslednje: *»Mesarija Štajnbirt je dobro prepoznavna blagovna znamka in eno hitreje rastočih obrtnih podjetij v Škofji Loki. Pridnost, doslednost pri izboru surovin, znanje in izkušnje so garancija za poslovno uspešnost. Posluh za sodobne zdrave prehranjevalne trende in obenem upoštevanje tradicije ter znanja iz narodne zgodovinske zakladnice so osnova za strokovno odličnost.«*

Mesarski mojster Matjaž Miklavč iz Škofje Loke je prejel nagrado Obrtnik leta 2009. (foto: Arhiv revije Obrtnik)

Tlakovanje uspešne poti do priznanja obrtnika leta se je začela še pred vašim rojstvom?

Res je. Zgodba se pravzaprav začinja z mojim starim očetom, ki je bil doma v Javorjah. Po poroki in ko so na svet prijokali trije otroci, se je odločil za zelo pogumno potezo. Ker tu ni bilo dela, je v obdobju med obema svetovnima vojnama odšel v Ameriko, kjer je po 16 ur na dan opravljal težaško delo rudniškega delavca. Čez lužo je odšel zato, ker je hotel zaslužiti dovolj denarja, da bi se družina po njegovi vrnitvi lahko postavila na lastne noge. Po osemnajstih letih dela v Ameriki se je vrnil in kupil hišo na tej parceli, kjer so danes mesarija, naša družinska hiša in nekaj gospodarskih poslopij. Takrat sta bili tu sicer dve dejavnosti – gostilna in delavnica mlinskih kamnov in portalov za hiše. Iz tistih časov je ostal še ogromen vodnjak, premera treh metrov, iz enega samega kosa kamna. Poleg gostilne je bila takrat tu tudi kmetija, na kateri so se ustavljali furmani. Stari oče sicer ni nadaljeval z nobeno od teh dejavnosti. Po vrnitvi iz Amerike je bil že kar

precej star in je hotel imeti mir. Denarja je imel dovolj, da se mu ni bilo treba ukvarjati z obrtjo.

Z mesom pa se je potem začel ukvarjati vaš oče?

Ko je bil dovolj star, je hotel začeti nekaj delati in odločil se je za mesarstvo. Najprej je odšel v klavnico, kjer pa je zdržal samo dva dni, ker mu ni bilo všeč, kako ravnajo z živalmi. Po tem je kmalu našel zaposlitev pri lokalnem mesarskem mojstru Bodlarju, kjer je delal štiri zime. Bil je natančen, priden in spreten z rokami, tako da je po štirih letih začel delati v vseh loških gostilnah. V tistih časih je bila izjemna ponudba že to, da so gostilne imele pozimi krvavice ali pečenice. Oče je takrat naredil veliko klobas.

In to je kmalu pritegnilo tudi vas?

Iz mojih rosno mladih dni mi je najbolj ostala v spominu gostilna pri Bergantu v Stari Loki, ki jo je oče tudi oskrboval s klobasami. Ponedeljke in torke je imel rezervirane za klanje prašičev za Berganta in ker v gostilni ni bilo primerne prostora za shranjevanje mesa, je bilo spravljeno pri nas v kleti. In ko je oče v kleti rezal meso, sem mu kmalu začel pomagati. To je bilo v prvem razredu osnovne šole, v sedmem razredu sem pa že toliko znal, da sem lahko sam zaklal žival in razrezal meso. Šel sem na Gabrško Goro k teti, zaklal dva prašiča, ju razrezal in uredil vse tako, kot je bilo treba. Ne vem, če bi danes kdo v sedmem razredu osnovne šole lahko naredil kaj podobnega.

Očitno niste imeli nobenih skritih mladostnih želja, da bi postali kaj drugega. Mesar je bila prva in zadnja izbira?

Po glavi mi je rojilo samo to, da bi postal mesar in nič drugega. To mi je bilo lepo. Najprej sem sicer mislil, da bom delal v klavnici, potem je pa očetov sošolec in prijatelj Alojz Kisovec, ki je imel mesarijo na Trati, rekel, naj se pridem učiti k njemu. In res – ko sem končal osnovno šolo, ni bilo zame nobenih počitnic. Že 1. julija sem šel za vajenca h Kisovcu, 1. septembra pa naprej v šolo v Maribor. Pol leta sem hodil v šolo, pol leta sem imel prakso. Pri Kisovcu sem se res veliko naučil in tako so minila tri leta šolanja. Po koncu šole smo doma razmišljali, če bi šel naprej za tehnika, pa me je Kisovec prepričal, naj raje pridem k njemu delat. Tam smo res delali vse, mene je tudi vse zanimalo, zato sem spraševal, se nenehno učil in razmišljal o novostih. Spomnim se, da smo pekli tudi na takratnih loških izseljenških piknikih. Že takrat sem se poskusil na celotnem področju ponudbe mesa in to je mogoče tudi razlog, da imamo danes tako široko ponudbo za polet in pozimi. Poleg dela pri Kisovcu sva z očetom veliko klala po kmetijah in delala klobase. Potem je prišel čas za vojsko in ko sem se vrnil, sem se pri 21-ih letih poročil in nadaljeval z delom mesarja. Ker sem hotel o tem delu vedeti kar največ, sem kmalu prekosil mojstre, ki niso imeli prav radi

prepametnih vajencev in pomočnikov. Ker sem imel v Škofji Loki na tržnici, kjer sem delal pet let, drugačne poglede na posel kot mojster, sem hotel oditi drugam. Odšel sem na razgovor v takratno ABC Loko v trgovino, v Frankovem naselju. Moj pogoj je bil, da mi dajo proste roke in investirajo v opremo, tako da bi lahko ustvarili ustrezne razmere za delo. Dobro sem zastavil delo in izkazalo se je, da je to pravi recept. Poslovodja mi je zaupala in se ni vtikala v moje delo, promet je rasel in kmalu je bilo treba zaposliti nove mesarje – po petih letih nas je bilo že šest. Najprej sem mislil, da bom v trgovini v Frankovem ostal le pol leta, pa je kar hitro minilo pol desetletja. Vmes sem že začel urejati mesarijo doma. Delali smo klobase, ki so šle dobro v prodajo, vendar na začetku niso bile zelo kakovostne, ker sem uporabljal poceni sestavine. Potem pa sem začel razmišljati, da bi začel dajati v klobase kakovostnejše in dražje sestavine, zanje pa dosegati višje cene. Zanimalo me je, kako se bodo na to odzvali kupci in ko se je izkazalo, da jim je to všeč in jim za dobro klobaso ni težko dati več denarja, sem s poceni sestavinami za vedno končal. Tisto »poceni« obdobje mi kupci niso vzeli za zlo, res pa je, da sem se z njimi vedno pogovarjal in jih prosil za mnenje o novih izdelkih. Še v času moje zaposlitve v Frankovem naselju smo začeli delati maso za čevapčiče, ki smo jo rednim kupcem dajali tudi zastonj, prosili smo jih le, naj nam povejo, kako okusna se jim zdi.

Vse to so bile dobre reference za samostojno pot, za lastno mesarijo?

Ljudje so me res poznali. Bil sem v Loki, pa potem v Frankovem naselju, poznali so me kmetje in nova mesarija Štajnbirt je bila nekako v sredini tega območja – med Loko in Trato. Leta 1995 sem tako odprl mesnico, ki sem jo zaradi računovodstva dal v najem. Nisem se hotel ukvarjati s papirji, ampak se čim bolj posvetiti strankam in v čim krajšem času vpeljati novo mesarijo. Zaposlil sem se na Jesenicah v podjetju Napro, ki je spadalo pod Jeseniške mesnine. Tam sem takrat tudi kupoval vse meso, določene izdelke ter hrenovke – jeseniške so bile res dobre, še danes jih pogrešamo –, ker so bili boljši od tistega, kar je bilo na voljo v Loki. Po dveh letih pa smo se odločili za povsem samostojno pot in odprli podjetje, v katerem sem se tudi zaposlil, in mesarija Štajnbirt je zaživela polno življenje. Tako letos teče že šestnajsto leto samostojne poti.

Včasih se je mesar uvrščal med ljudi, ki so bili vredni spoštovanja – tako kot duhovnik, učitelj ali gostilničar. Kako je zdaj z ugledom mesarja? Kakšno je spoštovanje do vašega poklica? Kakšen je položaj mesarja, obrtnika na hierarhični družbeni lestvici?

Včasih so mesarja cenili predvsem zato, ker je bil prvi pri mesu, kar je bilo takrat največ vredno. Doma so rekli, pojdi se učiti za mesarja ali peka, tako boš vsaj pri hrani. In včasih je veliko ljudi res delalo v glavnem samo za

preživetje, torej, da so lahko kaj dali v lonec. Tudi ubijanje živali – za to moraš biti rojen, tega ne more delati vsak. Kri je kri, tudi žival ima svojo dušo. Mesar je bil res visoko na družbeni lestvici, dokler je bila hrana bolj redka dobrina. Lahko bi pa rekli, da je bila to za nekatere po eni strani tudi točka zatona, vsaj v Loki se je tako pokazalo. Mesa ni bilo, bojevali so se za stranke, nekateri so zaslužili relativno veliko denarja, vendar ga zaradi premalo splošnega znanja niso znali investirati in podobno. Potem je prišla še industrializacija, ki je dokončno uničila ugled tega poklica. Na trgu je bilo vedno več mesa in izdelkov, ki so bili za ljudi vedno lažje dosegljivi – in ko je ponudba preseгла povpraševanje, so kupci počasi začeli postajati gospodarji. Dokončen udarec sta mesarskemu poklicu zadala šola oziroma oblast, ki sta otroke spodbujali, naj gredo študirat. Za poklice ni bilo nobenega posluha več, otroci in vajenci pa so nam ušli v šole. Mesarski poklic ni ravno najlepši, starši so se začeli dvigovati na družbeni lestvici in so svoje otroke videli le kot študente. In mesar se je iz nekoga, ki je bil pred 50 leti gospod, danes spremenil v nič cenjen poklic. Ko sem pridobil mojstrski naziv, sem kar malce naivno pričakoval, da bo k meni prišel kak oče in me prosil, da bi njegovega sina naučil, kako postati dober mesar, torej, da bi ga zagotovo spravil h kruhu. Res naivno od mene. Zdaj moram fanta, bodočega mesarja, dobesedno kupiti. V devetem razredu ali prvem letniku srednje šole mu moram najprej dati dobro štipendijo in mu potem zastonj dati vse svoje znanje, če ga hočem dobiti v svojo mesarijo in poskrbeti, da bo ta poklic živel naprej in spet dobil veljavo. Le en nasvet imam za naš šolski sistem – naj otrokom povedo, kje jih čaka služba, ko bodo doštudirali. Jaz lahko vsakemu otroku, ki se bo odločil za mesarski poklic, zagotovim službo, redno delo, denar in dostojno življenje. In še enkrat ponavljam – naučiti moramo otroke, da bodo začeli čim prej delati.

Kaj bi morali storiti vlada in obrtna zbornica, da bi se mladi v večji meri odločali za mesarstvo in obrtniške poklice nasploh?

Vsekakor bi bilo treba spremeniti šolski sistem in otrokom že v šoli predstaviti obrtne poklice, jih spodbuditi in seznaniti, kako priti do potrebnega znanja. Povedati bi jim bilo treba, da je mogoče s temi poklici dobro živeti in da ni vse samo v računalnikih. Staršem je treba povedati, da otrok ne bodo imeli vedno zase, da jih ne bodo mogli financirati do onemoglosti in da bi se morali otroci prej osamosvojiti. Mi smo morali oditi na svoje pri 18, 20 letih, danes so pa pri 30-ih letih in več še vedno prisemani na starše. Mislim, da je še vedno preveč denarja in starši precej lažje financirajo šolanje otrok kot nekoč. No, resnici na ljubo, tudi jaz imam podobne težave s svojimi otroki. Je pa res, da imamo doma dela na pretek in otrokom ne dajem žepnine za luksuz. Užitke je treba plačati, plačaš jih pa lahko, če delaš in zaslužiš. Tega se držim pri sebi in to velja tudi za moje otroke.

Kako ste zadovoljni z delovanjem sekcije živilskih dejavnosti pri Obrtni zbornici?

Mislim, da kar dobro deluje, je pa – posebno pri mesarjih – premalo povezanosti. Včasih so imeli vsi mesarji v Loki ob ponedeljkih zaprto (takrat, ko je bil mesar še cenjen poklic) in so se skupaj dogovarjali o različnih zadevah. Skupaj so bili močnejši, danes pa takih povezav in pogovorov ni več. Gorenjski mesarji bi lahko imeli enotno ceno za vse artikle in če bi bili izdelki dovolj kakovostni, bi jih lahko prodajali po bistveno višji ceni. Žal pa take enotnosti ni mogoče doseči, če vsak skrbi samo zase in recimo prodaja meso pljučne pečenke iz Avstralije, ki je dvakrat cenejše od slovenskega, končna cena pa je enaka ali celo višja od domačega mesa. Tudi pri javnih razpisih bi lahko mesarji dosegali bistveno višje cene, če bi imeli enotno ponudbo, ne pa, da si cene znižujemo sami med seboj, samo zato, da bi prišli do posla, potem pa tisti, ki je dal najnižjo ceno, kmalu ugotovi, da si dela izgubo.

Kadarkoli sem vstopil v vašo mesnico, sem videl prijazne in nasmejane obraze – tudi ko vas ni. Kako vzdržujete tako pozitivno vzdušje?

Mislim, da z zglodom. Ljudi je treba stimulirati, pri čemer morajo svoj poklic opravljati z veseljem. Jaz še vedno uživam v mesariji in fantom pokažem vse, kar jih zanima. Prišli smo do te faze, da me včasih že popravljajo, kar mi je sploh v užitek. Mladi fantje, mlada kri, novi pogledi, ideje – jaz jim dam vse možnosti za razvoj. Seveda morajo biti ob koncu meseca tudi ustrezno nagrajeni, saj ne hodijo v službo zaradi mene. Izjemno sem zadovoljen tudi nad njihovo odgovornostjo, natančnostjo in predanostjo, ko me ni v službi. Stranke mi namreč povedo, kako se fantje obnašajo v moji odsotnosti in to me zelo veseli.

Precej vlagate tudi v lastno izobraževanje in izobraževanje svojih delavcev. Za kakšno izobraževanje gre?

Življenje te nenehno uči. Jaz nimam komercialnih znanj in prodajam laično, po občutku. To je eno od področij mojega nadaljnjega izobraževanja. Obiskujem različne seminarje za boljše in kakovostnejšo prodajo, na katerih ugotavljam, da razmišljam pravilno in grem po pravi poti. Poleg tega že dolgo časa študiram, kaj se dogaja z mesom po naravni poti. Ugotavljam, kakšna je razlika med salamo, ki je izdelana v industriji, in tisto, ki dobi le začimbe in ji damo dovolj časa za zorenje. V industriji je salama pripravljena za prodajo v šestih tednih, mi pa ji za zorenje pustimo štiri mesece. Taka salama je potem še tri mesece stabilna, potem pa ji začne kakovost počasi padati. V dobrem letu je krog zaključen.

Ena od posebnosti mesarije Štajnbirt so suhomesnati izdelki, ki jih pripravljate na tradicionalen način – le z začimbami. Pri pripravi teh izdelkov je pomembno tudi dimljenje v razmerah črne kuhinje. Kakšen je ta tradicionalen postopek?

Včasih so ljudje konzervirali meso le tako, da so ga posušili v črni kuhinji. Meso je bilo dimljeno, spremenil se mu je okus, pa muha ni prišla zraven.

V Štajnbirtovi sušilnici zorijo številne suhomesnate dobrote. (foto: Arhiv družine Miklavč)

Ko sem študiral te tradicionalne postopke, sem ugotovil, da je bistveno doziranje zraka. V nekdanjih črnih kuhinjah je bil zelo velik pretok zraka. Po eni strani je bilo dovolj toplo, da so se ljudje grelji, pri izgorevanju drv pa je nastajal dim, ki človeškemu okusu očitno ustreza. Odlična kombinacija, ki je ustrezala tako ljudem kot mesu. Razmišljal sem, kako v naravi oziroma v objektu združiti dotok svežega zraka, temperaturo in dim, da bi ustvaril pravo

kombinacijo za sušenje mesa. In tako nam je uspelo narediti »raufkamro« z zaprtim kuriščem, komoro za dotok svežega zraka, v prostoru za sušenje pa še dodatno dovajamo svež zrak.

Kaj pomeni to, da skoraj vse delo opravljate izključno obrtniško?

Obrtniško delo je ročno delo in v mesariji imamo samo tri stroje: volka za mletje mesa, batno polnilko in žago za kosti. Maso za klobase, salame in čevapčiče mešamo ročno. Prej sem razložil, kako je z naravnim sušenjem, oglejmo pa si, kako to počne industrija. Danes je šla tehnologija tako naprej, da v sušilno komoro zapelješ voziček z mesnimi izdelki. Komora dodaja topel in suh zrak, da izdelek osuši, toploto, da meso segreje, lahko tudi speče ali skuha, dim pa pride od polena ali žaganja, ki gori v posebni komori. S tem dosežejo okus in barvo. To je programirana in natančno dozirana naprava, ki je zelo hitra in pač proizvaja industrijske suhomesnate izdelke. Pri nas to traja dlje, saj prepuščamo naravi, da opravi svoje, pomagamo ji le z naravnimi začimbami.

Meso pridobivate pri kmetih s Škofjeloškega pogorja, ki se ne ukvarjajo z intenzivno pridelavo. Kako nadzirate kakovost tega mesa?

Predusem z ogledi kmetij. Zdaj imamo že tako širok krog teh kmetij, da me intenzivni kmetje sploh ne kličejo več. Včasih je bil krog dobaviteljev deset kilometrov iz Škofje Loke, danes je 30. Število malih kmetij z dvema do tremi glavami živine se je v preteklih letih zmanjševalo, zato smo se morali ozreti bolj daleč. Živino jemljem s kmetij, ki ne uporabljajo silaže in močnih krmil. Silaža sama po sebi ne bi bila problematična in je dobra za žival, problem so razni dodatki, ki jih dodajajo zaradi boljše prebave in to ni dobro za meso. Majhni kmetje dajejo živini seno in travo, ki so jo posušili okrog hiše, dodajajo ji še nekaj sveže trave, pa kakšno repo, korenje in krompir –to je potem dobro meso. Še najboljša pa je trava, ki raste na sonč-

no ležečih apnenčastih tleh. Če kakega kmeta ne poznam in mi ponudi živino, grem k njemu, pogledam, kaj in kako ima okoli hiše. Na ta način nadziram kakovost mesa. Kljub temu me kdo kdaj tudi prinese okoli, ampak to se zgodi samo enkrat, saj drugič ne kupim več pri njem. Nekoč se mi je zgodilo, da me je poklical kmet, s katerim še nisem sodeloval, in mi je ponudil nekaj bikov. Silaže res ni uporabljal, zato pa jih je tedensko hranil s prikolico kruha, kot sem ugotovil pozneje. In meso je bilo zaradi kruha neokusno, slabo. Pa sem se spomnil, da je že ata govoril – kruh je za ljudi, ne za živali; zaradi kvasa. Tudi ko kupujem prašiča, grem najprej pogledat, s čim ga hranijo. Cena ni pomembna. Če ga hranijo z repo, peso, korenjem in ječmenom, ga zlahka plačam do 2,5 evra za kilogram. Vendar na kmetih prašičev ne hranijo več na ta način, še najraje jim dajo krompir. Prav zato jemljem prašiče s farm, kjer jih hranijo po točno določeni recepturi žit, seveda dobijo tudi vitamine in druge dodatke, a praksa je pokazala, da je meso prašičev s farm sorazmerno zelo kakovostno. Na farmah imajo pač preverjeno prehrano in pasmo prašičev.

V prihodnje bom pri odkupu živine pri okoliških kmetih še bolj siten in zahteven. Zakaj? Kriza bo pustila posledice. Denarja bo manj, ljudje bodo ostajali brez služb in na podeželju bodo morali spet oživiti hleve. Saj ne bodo mogli ležati doma in čakati na boljše čase. Hlevi so pripravljeni, zemljo imajo, pokosili bodo in vsakdo bo vzredil več živine, kot jo bo potreboval samo zase. In višek mesa bo na tržišču, kjer bom tudi jaz oziroma me bodo sami poiskali. Z ljudmi, ki imajo v hlevu eno ali dve glavi živine, je treba postopati drugače, saj se v dveh letih navežejo na žival. Če jo bodo sami hranili, bo meso tudi kakovostnejše. Pa še nekaj – odnose med ljudmi bo treba spet spremeniti. Saj si skoraj ne vzamemo več časa, da bi sedli in se pogovarjali. Nimamo časa. Prehitro živimo. Ne ustavimo se. Raje smo za računalnikom in si pošiljamo elektronsko pošto.

Pred kratkim ste pridobili tudi certifikat za prodajo ekološkega mesa. Kaj to pomeni?

Program Ekomeso je prišel iz Evropske skupnosti, gre pa za naravno vzrejo omejenega števila živine in neuporabo umetnih gnojil. Gre za vzpostavitev naravnega ciklusa, kar pa je danes zelo zahtevno. Predstavljajte si, da imate sredi Sorškega polja pet hektarjev zemlje in hočete imeti ekokmetitjo. Vsi okoli vas bodo uporabljali umetna gnojila in različne dodatke, vi pa morate svojo zemljo gnojiti le s hlevskim gnojem. To je praktično nemogoče. V hribih je to lažje, saj ima kmet tam lahko pašnik, na katerem se pase živina, lepše dele pokosi, uporablja pa samo hlevski gnoj. Kmetje, ki se odločijo za ta projekt, imajo pet let časa za pripravo zemlje, če so prej uporabljali umetna gnojila. V tem času se gnojila sperejo, trave se obnovijo in začnejo rasti druge rastline in rože. Taka trava potem tudi diši, ko jo pokosiš. Kmetje, ki se odločijo za ta program, so podurženi precejšnjemu nadzoru,

saj jim odvzemajo vzorce zemlje, jih analizirajo in ugotavljajo, ali je zemlja čista. Ko kmet prestane to začetno obdobje, pridobi certifikat za ekološko pridelano meso. V cikel ekomesa je vključena tudi klavnica. Ko pride žival iz ekološke kmetije, mora iti prva skozi klavno linijo, da nima možnosti, da bi se to meso česa navzelo ali se umazalo. Certifikat moramo imeti tudi prodajalci ekomesa, kar pomeni, da moramo imeti svoj prevoz, namenjen samo ekomesu. Meso damo narazen, ko so delovne površine čiste, takrat se ukvarjamo samo s tem mesom in tudi v prodajni vitrini je ločeno od drugega mesa. To je zelo zahteven projekt, če ga hočeš peljati natančno in dosledno. Ekomeso s certifikatom se bistveno ne razlikuje od ostalega mesa, ki ga prodajamo, saj – kot rečeno – zelo skrbim za to, da je vse meso čim boljše kakovosti in skoraj ekološko pridelano. Z ekomesom se ukvarja zelo malo kmetov in prodajalcev, ker je pridobitev certifikata zelo draga, zahtevna in povezana s pravo papirnato vojsko. Če bi država te ljudi podprla in bi plačevala nadzor – zdaj se cena tega nadzora seveda prenese na meso – bi bilo bistveno bolje. Certifikatov bi bilo več in ljudje bi lahko pojedli več mesa s certifikatom ekopridelave. Prav gotovo gre za tržno nišo, ki bo svojo vrednost pokazala v prihodnosti. Zanimanje med ljudmi je precejšnje, ovira pa je precej višja cena od drugega mesa – ekomeso je namreč dražje za približno 15 do 20 odstotkov, elitni deli pa tudi za 30 odstotkov.

Med mladimi – predvsem pri dekletih – je opaziti vse več navdušenja nad vegetarijanstvom. Kaj menite o tem?

Mislim, da gre samo za modo. Če bi bili ljudje lačni, bi jedli vse. Hrane je namreč še vedno preveč. Sicer je pa ustrezna vegetarijanska prehrana dražja od mesa.

Kdo je sploh lahko dober mesar? Kakšna je razlika med dobrim in slabim mesarjem?

Če človek opravlja poklic z veseljem in s srcem, če ga stvari zanimajo, če spremlja novosti in kdaj pa kdaj pogleda tudi v preteklost – torej, kako so določene stvari delali nekoč – je lahko dober v svojem poklicu, pa naj gre za mesarja, mizarja ali kateri koli drug poklic. Na drugi strani so tisti, ki delajo z muko in slabo voljo, ki so se v življenju narobe odločili za poklic. Jaz še vedno delam z užitkom.

Leposlovje

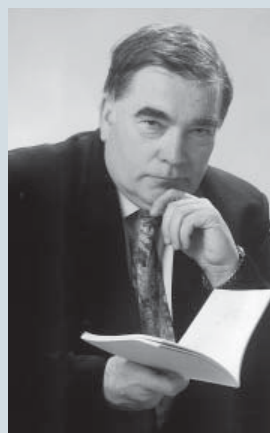
Pesmi

O avtorju

Andrej Rant, rojen leta 1947 v Ljubljani, je po poklicu zobozdravnik, po zanimanju numizmatik, po srcu pesnik. Po očetu je »podedoval« poklic, veselje do lova in ljubezen do ožje škofjeloške domovine in njene preteklosti. Več kot trideset let je kot stomatolog opravljal zobozdravstveno varstvo otrok z motnjami v razvoju ter slušno in govorno prizadetih otrok na Zavodu Janeza Levca v Ljubljani ter zobozdravstveno oskrbo slepe in slabovidne mladine v Ljubljani. Deset let je deloval v Mednarodnem združenju za zobozdravstvo otrok z motnjami v razvoju - IADH (International Association for Dissability and Oral Health). Za delo na strokovnem področju je prejel Schwabovo nagrado.

Ob delu je študiral še arheologijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Na numizmatičnem področju se je uveljavil z več kot 40 strokovnimi in znanstvenimi članki, objavljenimi doma in na tujem. Aktivno se je udeležil štirih mednarodnih svetovnih numizmatičnih kongresov, ki jih vsakih šest let prireja INC (International Numismatic Commission). Dvanajst let je bil predsednik Numizmatičnega društva v Ljubljani, šest let urednik Numizmatičnega vestnika. Od leta 1996 je častni član društva, prejel je srebrno in zlato društveno plaketo. Med osamosvojitveno vojno leta 1991 je na povabilo Narodne banke Slovenije predlagal ime tolar za nacionalno valuto. Je član številnih strokovnih društev in združenj. V Muzejskem društvu Škofja Loka deluje že od leta 1965.

Pesmi je začel pisati že v gimnaziji, leta 1965. Njegova poezija je tenkočutna, verz tekoč in obogaten z notranjimi ter končnimi rimami. Prvi literarni nastop je imel leta 1967 v Domu slepih na Fari. Pesmi je objavjal v različnih revijah. Leta 1984 je s pomočjo Trubarjevega antikvariata izdal prvo zbirko *Telohi*, leta 1998 mu je Mohorjeva družba v Celovcu izdala zbirko *Zornice*, tretja zbirka *Izpovedi* je izšla leta 2006. Njegove pesmi so občutene in izpovedne, so izraz časa in izdajajo doživljanje ter nostalgijo prelomne dobe, ki je spremenila svet.

Pegaz

*Pesem konj je, ki prek polja,
prek obzorja poleti;
misel, vrelec sred skalovja
iz globine prikipi.*

*Domišljija se na krilih
med oblake zavihti,
brez meja na sanjskih tirih
s soncem, z luno govori ...*

*Konj brez sedla, konj brez uzde,
brez stremen, brez vajeti;
ne pusti se on ujeti,
ne pusti obuzdati.*

*Verz, rezget ujet, drvi,
kot galop udarja v kamen
in kot divji strašni plamen
pod kopiti se iskri!*

Glej, pesek mi v klepsidro lije

*Glej, pesek mi v klepsidro lije
in ptica Kaliga se že budi;
srce utrujeno, nezdravo bije,
a roka še k pisanju mi hiti.*

*Ujeti hočem v črke vse trenutke,
vse misli, vèdenja, spoznanja,
moj čas in ves moj jaz;
pri svetem Petru zvon pozvanja ...*

*Željà je polno še srce
in misli zro v prihodnje čase,
v nedoumne dobe, v neobrane klase ...
Kako naj vem do kam letijo ptice?*

Zlatorog

*Kot kralj v planini bivaš,
na strmi skali ti stojiš
in pred nikomer se ne skrivaš,
prepadnih sten se ne bojiš!*

*Na Triglavu ponosno ti kraljuješ,
v soncu siješ z zlatimi rogmi,
nevihtam, strelam ti kljubuješ
in braniš raj pred tujimi ljudmi.*

*Slovenski narod – ti si Zlatorog!
Oblegan, streljan in zaničevan,
na svoji zemlji, trdnih nog,
obstal si – nepregnan.*

*Iz tisočernih ran ti brizga kri,
po sveti zemlji; iz te krvi,
iz vsake kaplje roža zacveti,
ki hrani te in ozdravi!*

*Ta kri iz ran so bolečine,
besede njih cvetovi, moč, ki nas krepi!
O čuvaj, Zlatorog, slovenski jezik,
zaklad, da ne strohni!*

Slovenska zastava

*Slovenska zastava svobodno vihra
širod dolin in gora.
Povsod naj ponosno se vije,
povsod, kjer naš rod je doma!*

*Bela je barva nebeških širjav,
snežnikov triglavske, prepadne višave.
Bela je barva pomladnih cvetov,
prazničnih miz in nevest blagoslov.*

*Modra je barva slovenskih vodã,
rek, jezer, globine morja;
svoda, ki nad nami se vije,
neba, ki nam zvezdnato sije ...*

*A rdeãa ? Rdeãa je barva krvi,
krvi oãetov, dedov, stoterih rodov,
ki za svobodo se lije,
ki zemlja slovenska jo pije ...*

Vešterska elegija

*Poletna, topla noč. Tišina.
Le lahni vetrič žito valovi;
kot pesem. Mesečina;
v daljavi Sora se blešči ...*

*Na nebu svod je tisočerih zvezd,
ki večno že nad poljem bedijo;
daleč od potov, zaprašenih cest,
življenja minula govorijo ...*

*Ta duh po zemlji, po konjih,
po volih, ki orjejo in se potijo!
Kot speči, temni velikan Lubnik leži;
pod njim na Fari kmetje mirno spijo.*

*Tu so poleti prepelice pele,
mlatiči mlatili, žanjice žele;
v Veštru mlin je topotal,
v vreče moko stresal in sejal.*

*Čas izpregel konje je in vole
in buldožer je polje preoral;
namesto žita so pognale vile
in mlin za zmerom je obstal ...*

*Izbrisal čas je svisli, hleve,
kozolce, pode, brane, gare,
z asfaltom njive je zalil
in stolpnice postavil na ozare ...*

*Na Fari zvon zvoni:
Martancem, Aloucem, Logondrom;
vsem, ki v objemu zemlje zdaj ležijo;
zvoni, da se nekoč zbudijo ...*

*O bog ne daj! Iz onih dni
le še Lubnik kot speči velikan leži.
Je to spomin samo, ki že bledi
ali le pravljica iz davnih dni?*

Gradivo in spomini

Par. 5, 13. XI. 1956
The Miller

Projekt Škofjeloški pasijon 2009 – management žive dediščine

Živa dediščina

Med *živo dediščino* naroda uvrščamo nesnovne dobrine nekega naroda, kot so različne oblike in pojavi človekovega duhovnega ustvarjanja, katere nosilci so posamezniki ali skupnosti, ki le-te na tradicionalen način prenašajo iz roda v rod. Človek je in more biti torej edini nosilec žive dediščine.

Z namenom zbiranja, informacijske podpore, predstavljanja, raziskovanja, vzgoje, izobraževanja in varstva ter razvijanja zavesti javnosti o pomenu enot žive dediščine je bil v skladu z evropsko zakonodajo ustanovljen Register žive dediščine Republike Slovenije kot osrednja zbirka podatkov o enotah.

Merila za vpis v Register žive dediščine določajo določila UNESCO in ZVKDRS. Pomembno je, da gre za skupno dediščino, ki je trajno pomembna za širše okolje ter je edinstvena in strokovno prepoznana in potrjena. Predstavljati mora povezavo med preteklostjo in sedanjostjo, odlikovati jo morata visoka estetska vrednost ali uporabnost. Obenem mora biti dostopna in se mora ohranjati – ostati živa.

Škofjeloški pasijon (v nadaljevanju: ŠP) je zadostil vsem naštetim pogojem in bil 15. decembra 2008 kot prvi vpisan v novoustanovljeni Register žive dediščine¹ in je tako stopil korak naprej po poti, ki ga lahko uvrsti med Žive mojstrovine, kar je na strani materialne dediščine ekvivalentno spomenikom državnega pomena.

Loški pasijon – živa zgodba

Poleg kulturno-zgodovinske vrednosti in pomena v širšem evropskem prostoru, izvirnosti uprizoritve ter obsega in velikosti predstave je zlasti pomembno dejstvo, da je ŠP *živa zgodba*, ki s kontinuiteto uprizarjanja: 1721, 1727, 1728 ...

1 Register žive dediščine se vodi pri Ministrstvu za kulturo Republike Slovenije. (op. ur.)

1936, 1999, 2000, 2009, (2015, 2021) ostaja prisotna v okolju njenega nastanka. To pa ostaja na način LLG – ljudskega ljubiteljskega gledališča, v katerem svoj pomemben prispevek daje vsak od 1200-ih igralcev in sodelujočih.

Razlogi za lansko uprizoritev so torej na dlani; poleg kulturno-zgodovinskih je pomembno tudi umetniško izražanje ter ohranjanje dediščine naših prednikov, s katero so igralci in umetniška skupina ustvarili izjemen kulturni in turistični dogodek, ki pomembno prispeva k promociji mesta in države ter predstavlja dediščino prednikov današnjim rodovom.

Eden pomembnih dejavnikov je tudi učinek, ki kaže na to, da volja in pripravljenost lahko premikata gore. Že bežen izračun nam pokaže, da je bilo v projekt vloženih (brez vaj) vsaj 45.000 ur prostovoljnega dela sodelujočih.

Za **cilje** smo si pred izvedbo projekta zastavili:

- zagotovitev virov za izvedbo (človeški, finančni in organizacijski viri),
- zadovoljstvo obiskovalcev,
- zadovoljstvo sodelujočih,
- delovanje v dobro družbe.

Vse to uvršča projekt v skupino neprofitnega managementa, saj gre za projekt, ki sam neposredno ne ustvarja dobička, če pa bi ga, bi ga namenili izključno razvoju in izboljšavam.

Doprinos projekta, kot uprizoritev ŠP je, je večplasten in težje merljiv, ker se kaže na več nivojih in v več segmentih družbe. Naj poudarimo najpomembnejše:

Škofja Loka, od 28. marca do 19. aprila 2009

28. marec ob 20.00 uri
29. marec ob 16.00 uri
3. april ob 18.00 uri (šolska predstava)
4. april ob 20.00 uri
5. april ob 16.00 uri
13. april ob 16.00 uri
18. april ob 20.00 uri
19. april ob 16.00 uri

Prodajna mesta vstopnic:
Pasijonska pisarna, Meštri trg 34, Škofja Loka, bencinski servis Petrol, trgovina Big Bang, turistična agencija Kompas in vsa ostala prodajna mesta prodajne mreže Eventim.

škofjeloški pasijon
PROCESSIONE LOCOPOLITANA
1721-1999

pasijon.skofjaloka.si

Plakat z logotipom Loškega pasijona in razporedom predstav. Logotip sta oblikovala Jure Miklavc in Barbara Šušteršič.

a) Finančni učinek v okolju

Kljub temu, da izvedba projekta temelji na prostovoljstvu, je bilo treba zanj zagotoviti različne plačljive storitve in material, ki so jih omogočili dobavitelji iz ožjega in širšega okolja – projekt je torej omogočal prodajo in poslovanje teh pravnih in nekaterih fizičnih subjektov, ki so tako ustvarjali neko novo dodano vrednost.

b) Nadgradnja delovanja na izkušnjah preteklosti

Poudariti velja, da je ŠP dediščina preteklih rodov – v prvi vrsti njegovega avtorja, patra Romualda Lovrenca Marušiča in kasnejših poustvarjalcev predstave, na čelu s prejšnjim režiserjem Marjanom Kokaljem. Brez stvaritve, ki jo je mesto Škofja Loka prejelo

v dar v nekem obdobju svoje zgodovine, in brez kasnejše umetniške nadgradnje novih generacij, tega ne bi bilo. Vse to postavlja ŠP v lokalnem in državnem merilu na mesto blagovne znamke z evropsko težo, saj gre za poseben pasijon, celo v svetovnem merilu; poleg njegove režijske knjige je poseben tudi način izvedbe – dramatiziran procesijski način. Ta dejstva premalo poudarjamo in smo jih še premalo ponesli v svet. Res pa je, da je to dolgoročna naloga, s katero ne smemo odlašati.

c) Promocija Škofje Loke in Slovenije

ŠP ima pomembno mesto pri promociji Škofje Loke in Slovenije v svetu. Je tisto, kar lahko kot osrednja blagovna znamka povezuje v smiselno celoto in zgodbo tudi vse ostale kulturne dogodke, ki se vrstijo v tem okolju. Je tisto, kar je lahko motiv in tema za novo ustvarjanje in poustvarjanje.

d) Prispevek pripadnosti in medsebojnega sodelovanja

Pomemben in nikoli dovolj poudarjen je prispevek pripadnosti prostovoljcev in njihovo medsebojno sodelovanje, saj ustvarja nova poznanstva ter močne in povezane skupine, ki bodo v dobro družbe pripravljene sodelovati in delovati tudi pri drugih tematikah.

Redarke (foto: Tomaž Lunder)

Ciril Vidmar; povezovalec (foto: Tomaž Lunder)

Uprizoritev Škofjeloškega pasijona 2009

V času od 18. marca do 26. aprila 2009 smo v Škofji Loki uprizorili vseh osem načrtovanih predstav ŠP – najstarejšega v celoti ohranjenega dramskega besedila, napisanega v slovenskem jeziku.

Uprizoritev ŠP, v katerem sodeluje 1200 ljudi – prostovoljcev s celotnega loškega območja od Medvod, Sorškega polja, okolice mesta Škofje Loke ter Poljanske in Selške doline, od tega več kot 80 konjenikov – je velik projekt, ki temelji na človeškem faktorju.

Škofjeloški gasilci (foto: Tomaž Lunder)

Vse predstave so se, tako kot že v letih 1999 in 2000, odvijale na štirih prizoriščih v starem mestnem jedru Škofje Loke (A - Mestni trg, B - Pod gradom, C - Spodnji trg, D - Kašča), predstava pa se je kot procesija z nekajminutnim zamikom pomikala skozi mesto ter na vseh prizoriščih odigrala vse prizore, kar pomeni, da so igralci v osmih predstavah svoje prizore odigrali 32 krat.

Kljub negotovim vremenskim razmeram in dežju na dan nekaterih predstav so bile vse predstave izpeljane v celoti.

Dramsko postavitvev ŠP '09 je režiral ljubiteljski režiser Borut Gartner, s svojo številno umetniško ekipo, ki je pokrivala različna področja gledališkega ustvarjanja in poskrbela za kakovost predstave. Poskrbeli so za kostumografijo, glasbo, koreografijo, scenografijo, ton, luč, masko ter igralsko ekipo, ki je slonela na vodjih igralskih in konjeniških skupin. Le-ti so zagotovili številčno igralsko zasedbo in jo tudi pomagali koordinirati. Celotna igralska in konjeniška zasedba ter večina umetnikov so k predstavi pristopili kot prostovoljci, ki so svoje delo poklonili pasijonu in Škofji Loki.

Terminski potek projekta

Dejavnosti za izpeljavo projekta so se začele konec avgusta 2008, ko smo uredili prostor za delovanje skupine, ki je vodila in koordinirala celoten projekt – t. i. Pasijonske pisarne na Mestnem trgu. Pasijonska pisarna je delovala kot samostojna celica v sklopu Občine Škofja Loka, ki je bila producentka in glavna financerka projekta. V začetku septembra so bila dela končana in odprtje pisarne smo povezali s prvim javnim dogodkom – novinarsko konferenco ob otvoritvi, ki je bila zunanji znak začetka projekta, čeprav je na vsebinskem delu režiser v tem času že intenzivno delal z igralskimi skupinami.

Nato je bilo treba zagotoviti prostor za izvedbo priprav na predstavo in izdelati bazni tabor za vso množico igralcev in tehničnih spremljevalnih ekip. Kot že v letih 1999 in 2000 se je kot primeren prostor izkazala nekdanja vojašnica na Partizanski cesti v Škofji Loki, ki pa je bila po kapaciteti prostorov, danih na razpolago za garderobe in masko, precej premajhna. Na pobudo režiserja Boruta Gartnerja smo dobili na razpolago še tamkajšnje prostore, ki so v lasti Knjižnice Ivana Tavčarja in čakajo na obnovo. Pod vodstvom Tomaža Paulusa smo jih v več delovnih akcijah očistili in v njih pripravili spodoben in prostoren pasijonski tabor (kot smo ga poimenovali), sami stavbi pa smo nadeli ime *Pasijonka*. Pri njeni obnovi je sodelovalo več kot 90 prostovoljcev, ki so opravili več kot 700 ur prostovoljnega dela. Prostori so se izkazali za dobre in so odlično služili kot skladišče opreme, garderoba, oblačilnice ter čakalnica, kjer so igralci čakali na igro in po njej. V Pasijonki smo uredili tudi priložnostno jedilnico, v kateri so igralci po vsaki predstavi dobili skromno malico in čaj.

V času po končanih predstavah so v stavbi shranjeni kostumi in oprema.

V pasijonskem taboru, ki je zavzemal velik del območja nekdanje vojašnice, smo skupaj s konjeniško ekipo, ki je večinoma prihajala iz Stare Loke in jo je vodil Andrej Štremfelj, uredili dva konjska hleva in zunanje priveze ter ograjeno stajo za 80 konj. Za vse to so konjeniki poskrbeli sami, prav tako tudi za oskrbo konj, ki so mesec dni bivali v velikem hlevu pod plezalno steno. Po koncu predstav so poskrbeli tudi za podiranje in pospravljanje začasnih objektov in naprav.

Vzporedno s tem je tekla priprava mesta in mestne scenografije ter informacijska priprava z obveščanjem in drugimi vizualnimi znaki, ki so opozarjali, da bo pasijon zdaj zdaj stopil na pot po mestnih ulicah.

Oblikovalski del in celostno podobo smo tudi tokrat prepustili Juretu Miklavcu in Barbari Šušteršič, avtorjema prvotne celostne podobe iz leta 1999, saj smo želeli pri letošnji uprizoritvi nadaljevati utrjevanje že postavljene blagovne znamke, kar ŠP nedvomno je.

Mestno scenografijo in širšo pripravo mesta, ki je v začetku postnega časa po vsem pasijonskem območju – torej po krajih, od koder je prihajala glavnina igralcev – opozorila na pasijon z rdeče osvetljenimi cerkvami in loškimi gradom, sta zasnovala in izvedla Bojan in Minca Rihtaršič.

Celostno ponudbo na področju *spominkov in kulinarike* smo zasnovali skupaj z Mojco Ferle in drugimi etnologi. Za izbor spominkov je bil objavljen javni natečaj, izveden izbor ter kasneje organizirana prodaja. Gostinsko ponudbo smo nadgrajevali na podlagi študije Špele Ledinek Lozej in z organiziranimi kuharskimi in pekovskimi delavnicami, ki so potekale v sodelovanju z gostinsko sekcijo Obrtne zbornice Škofja Loka in društvom podeželskih pekaric Resje. Na ta način smo skušali doseči enotno pasijonsko kulinarčno ponudbo po mestu in v lokalih, ki so ponujali pasijonsko hrano. Tako je bilo ob vsaki predstavi na stojnicah mogoče dobiti oboje – spominke in promocijske artikle ter pekovske in kulinarčne dobrote.

Vzporedno ob tem so potekale *priprave za trženje projekta*, v katerih smo želeli s primerno promocijo in načinom prodaje zagotoviti čim večje število obiskovalcev in čim boljše finančno pokrivanje predstave. Pri tem so se že od oktobra naprej, ko smo za novinarje pripravili predstavitev pasijonskega tabora, dogajale različne aktivnosti, z namenom opozoriti na pasijon in povabiti gledalce. Pri načrtovanju in izvedbi promocije smo želeli doseči čim boljše informacijsko pokritost ciljnih skupin, zainteresiranih za ogled predstave, pri čemer je sodelovalo več posameznikov in skupin.

Poleg klasičnih promocijskih materialov, ki obsegajo promocijsko gradivo: zloženske v več jezikih – dvakrat smo jih vložili v dnevnik in mesečnik –, plakate in veleplakate, s katerimi smo se pojavili po vsej Sloveniji, časopisne, radijske in TV oglase, kontaktne oddaje in PR članke, smo pripravili še predstavitveni koncert in različne dogodke za novinarje, na katerih smo že od jeseni predstavljali potek priprav. Ti dogodki so bili posvečeni odprtju pasijonske pisarne, odprtju in predstavitvi pasijonskega tabora, kjer je sodelovala skupina konjenikov, predstavitvi izbora in nabora spominkarske etnološke ponudbe, predstavitvi častnega odbora, predstavitvi kulinarčne ponudbe ter predstavitvi umetniške skupine in vodij igralskih ter konjeniških skupin, ki je z režiserjem postavljala predstavo 2009. Predstavili smo se na dveh sejnih, na obeh se nam je pridružila igralska zasedba iz prizora Pekel.

Več poudarka smo dali spletnemu oglaševanju in bannerjem (oglasnim pasicam, op. ur.) na različnih spletnih straneh, oglaševanju po elektronski pošti ter sprotneemu posodabljanju spletne strani.

Naslednja uprizoritev v postno velikonočnem času leta 2015

škofjeloški pasijon
PROCESIO LOCOPOLITANA
1721-1999

Lokalna turistična organizacija Blegoš
Kidričeva c. 1a, SI-4220 Škofja Loka
T: +386 (0)4 517 06 00
F: +386 (0)4 517 06 05
E: info@blegos.si, info@pasijon.si
W: www.lto-blegos.si,
http://pasijon.skofjaloka.si

Oglasna pasica Loškega pasijona na svetovnem spletu.

ŠP je bil v času svojega nastanka, kot procesija na veliki petek, izključno verski dogodek. Pri postavitvi promocijskih in prodajnih ciljev smo izhajali iz dejstva, da je sedanja uprizoritev najprej kulturni dogodek, ki zaradi svoje velikosti pomeni tudi enega večjih turističnih dogodkov.

Za cilj smo si postavili prodati čim večje število vstopnic in tako posledično zapolniti prizorišča na vseh predstavah ter s prodajo dobiti dovolj sredstev za finančno pokrivanje projekta. Kot največjo ciljno skupino smo predvideli kristjane v Sloveniji, kar se je s končno prodajo tudi potrdilo, saj smo največ vstopnic za

organizirane skupine prodali prav slovenskim župnijam. Druga večja skupina so bili ljubitelji gledališča in kulturne dediščine ter šole. Ogled predstave smo skušali ponuditi in predstaviti kot lepo družinsko doživetje, kar smo skušali doseči z brezplačnimi otroškimi vstopnicami.

Kot pomembno promocijsko podporo lahko štejemo tudi pasijonska romanja v organizaciji Prosvetnega društva Sotočje.

Finančni cilji projekta

Finančni cilji projekta so bili zagotoviti zadostno količino sponzorskih sredstev in sredstev od prodaje vstopnic, da se projekt, vključno s finančnim prispevkom Občine Škofja Loka, finančno pokrije. S ključno vlogo in prispevkom Občine Škofja Loka, ki je bila organizator in nosilec projekta, nam je to uspelo, želeli pa bi si, da bi bil projekt bolj finančno samostojen in bi bilo zanj potrebnih manj občinskih finančnih sredstev.

Začetek projekta ŠP '09 sovpada z začetkom svetovne gospodarske krize. Tudi zato je bilo zbiranje sponzorskih sredstev bistveno težje od pričakovanega, saj so bili redki, ki so nas, v času negotovosti in upada poslovanja ter odpuščanja delavcev in zapiranja podjetij, podprli z neposredno finančno podporo; več pomoči smo uspeli pridobiti v obliki storitev in materiala.

Ker gre pri ŠP '09 izključno za ljubiteljsko gledališče, je treba kot sponzorski prispevek vsekakor upoštevati tudi prostovoljni prispevek igralcev in vseh ostalih sodelavcev.

Prodaja vstopnic je potekala po vsej Sloveniji in v zamejskih krajih, kar smo dosegli v sodelovanju s prodajno mrežo Eventim, ki se je izkazala tudi za cenovno najugodnejšo. Prodaja vstopnic organiziranim skupinam je potekala večinoma prek Pasijonske pisarne, poleg vstopnice smo gostom ponujali tudi pasijonske pakete, z vključeno gostinsko in drugo ponudbo.

Posebno poglavje je bila *izvedba organizacije in celotne logistike* mestnega reda ter prihodov v mesto, organizacija prometa, redarske službe in informiranja, zagotovitev sanitarnih pogojev za tako veliko število ljudi ter ureditev odlaganja in pospravljanja odpadkov. Organizacijo je vodil Tomaž Paulus, ob pomoči vodje redarske, prometne in informacijske službe, ter vodje postavitve prizorišč in osvetlitve. Vsak od njih je koordiniral svoje področje, sodelovalo pa je več kot 200 prostovoljcev. Podrobnosti so opisane v Doneskih.²

Škofjeloški pasijon 2009, ki si ga je ogledalo okoli 24.000 ljudi, je za nami. Ostal je lep spomin, tako pri gledalcih kot pri sodelujočih. Zanj velja eno – njegovi bistveni sestavini sta bili podarjeni čas in zaupanje.

Hvala vsem, ki ste del pasijonske zgodbe 2009.

2 Florjančič, Alojzij Pavel (ur.): Škofjeloški pasijon 2009. Zbornik prispevkov ob uprizoritvi Škofjeloške pasijonske procesije v letu 2009. Loški razgledi, Doneski 19. Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2009, 179 str.

Mojca Mravlja, Vesna Žakelj,
Špela Bajželj, Manca Mrežar, Arijana Radić *

Darwinovo leto 2009 z dijaki Gimnazije Škofja Loka

Pomembnim obletnicam v letu 2009 se pridružujeta še dve, in sicer 200. letnica rojstva Charlesa Darwina in 150. letnica izida njegove knjige *O izvoru vrst z naravnim izborom*. Ti dve obletnici, povezani z velikanom znanosti, smo obeležili tudi na škofjeloški gimnaziji.

Na pobudo akademske slikarke Maje Šubic, ki skozi svoje umetniške projekte proučuje Darwinovo življenje in potovanje na ladji Beagle, smo v škofjeloški Galeriji Fara pripravili razstavo in izdali časopis. Projekta smo se lotili še z večjim navdušenjem, ko nam je Maja Šubic z zanimivim predavanjem približala življenje Charlesa Darwina. K projektu, ki smo ga poimenovali »*Darwinovo leto 2009 z dijaki Gimnazije Škofja Loka*«, smo pristopili interdisciplinarno. Temeljni stroki – biologiji so se pridružili tudi drugi predmeti: slovenščina, latinščina, angleščina, sociologija, geografija, filozofija, zgodovina, likovna umetnost in glasba.

Z različnih vidikov so dijaki pod vodstvom mentorjev kompleksno predstavili Darwinovo življenje in delo, s katerim je spremenil pogled na svet, ne samo na področju biologije, saj njegova teorija še danes zaposluje številne znanstvenike raznih področij.

I.

Biološki del projekta je obsegal pet tem, ki jih na kratko predstavljamo:

Darwinovi fosili in rojstvo velike zamisli

Darwin je bil eden prvih, ki je fosile povezal z obstoječimi vrstami in z njihovo pomočjo začel razvijati razvojno teorijo. Z njimi se je prvič srečal že leta 1832, ko sta s Fitzroyem v čolnu odplula do kraja Punta Alte (Argentina). Njegovo zanimanje so pritegnili visoki klifi iz rdečega glinavca, v katerih je opazil veliko školjk

* Mojca Mravlja in Vesna Žakelj sta avtorici razdelka I, Špela Bajželj, Manca Mrežar in Arijana Radić pa razdelka II.

in velikih kosti. »So prvi, ki sem jih kdaj videl,« je izjavil Darwin, ko sta se približala skalni gmoti, ki je štrlela iz morja. Takrat in med poznejšimi izkopavanji je odkril kosti ledenodobnih sesalcev, med njimi tudi megaterija (*Megatherium*), ki ga je pred tem že opisal Francoz Cuvier. Med njimi je bil tudi orjaški sesalec gliptodon (*Glyptodon*), ki ga uvrščamo med prednike današnjega pasavca. Zanimivo je tudi njegovo odkritje fosila *Toxodona*, katerega lobanjo je za 18 penijev odkupil od rančarja v Urugvaju. Svoje primerke je poslal v Anglijo, dolgoletnemu prijatelju in mentorju Johnu Stevensu Henslowu in anatomu Richardu Ownu, ki sta mu pomagala pri določitvi fosilov. »Ta čudovita povezanost med živim in mrtvim na isti celini bo boljše kot kakršna koli druga vrsta dejstev osvetlila pojavljanje živih bitij na Zemlji in njihovo izginjanje z njenega obličja,« je še dodal na koncu, ko je pisal še zadnje opombe v svoj dnevnik. Na njihovi podlagi je Darwin oblikoval svojo teorijo, prve zamisli so se mu porodile prav takrat, ko je začel primerjati obstoječo favno s fosili, ki jih je našel, in prišel do odkritja, da so fosili verjetno izumrli predniki današnjih bitij. To ga je napeljalo na misel o razvoju vrst, ki jo je kasneje podkrepil še s ščinkavci.

Maja Šubic, *Toxodon*, kolaž, 2005.

Darwinov postanek na Galapagosu in potrditev velike zamisli

»Here, both in space and time, we seem to be brought some what near to that great fact – that mystery of mysteries – the first appearance of new beings on this earth.«¹

Na otočju je zbral veliko kamnin, okamnin, rastlin, živali, opazoval različne pojave in vse skrbno zapisoval v dnevnik. Tam je zbral številne podatke, ki so ga pripeljali do njegove teorije o evoluciji. Opazil je vrsto ptic iz družine oponašalcev, ki je bila zelo podobna vrsti s tisoč kilometrov oddaljene celine, poleg tega

1 *»Tukaj, v prostoru in času, se nam zdi, smo se nekako približali skrivnosti vseh skrivnosti – prvemu pojavu živih bitij na zemlji.«*

pa so se med seboj nekoliko razlikovali tudi primerki z vsakega posameznega otoka. Šele poznejše preučevanje galapaških oponašalcev je Darwina napeljalo na misel, da bi utegnile biti vse te galapaške ptice potomke ptice, ki je nekoč priletela s celine, razlike med njimi pa so nastale zaradi izoliranosti otoškega življenja.

Preučeval je raznolikost kljunov ščinkavcev. Med svojim potovanjem od otoka do otoka je Darwin opazil, da so na vsakem od njih kljuni teh ptičev sijajno prilagojeni na izkoriščanje določene vrste hrane. Nekateri so bili široki in močni, drugi bolj podolgovati, spet tretji tanki in kratki. Takšne prilagoditve je pozneje razlagal kot posledice naravnega izbora. Ugotovil je tudi, da se oklepi galapaških želv od otoka do otoka razlikujejo.

Darwinova odkritja z Galapagosa so močno vplivala na njegovo razmišljanje o evoluciji, tako da v svoji avtobiografiji pravi: *»Presenečalo me je, kako se vrste na vsakem otoku v okviru iste skupine razlikujejo med seboj; noben otok pa ni bil videti zelo star v geološkem pogledu. Jasno je bilo, da je ta in še mnoga druga dejstva mogoče razložiti le s predpostavko, da se vrste postopoma spreminjajo. Ta misel mi ni šla iz glave.«*

Darwin, raznolikost življenja in evolucija

Darwin je dobil osnovo za svojo teorijo o evoluciji pri preučevanju raznolikosti domačih živali. Ko je iskal dokaze, ki naj bi podprli njegove poglede, se je zatekel k rejcem živali in gojiteljem rastlin. Človek premišljeno izbira za parjenje živali in rastline tiste s tistimi posebnimi lastnostmi, ki mu najbolj ustrezajo; izvaja umeten izbor (umetno selekcijo). V zvezi s tem je napisal: *»Toda, če primerjamo tovrstnega in dirkalnega konja, različne pasme ovc z različno volno, ene primerne za vzrejo na nižinskih travnikih, druge za planinske pašnike; ... če primerjamo številne rastline s polj, vrtov, sadovnjakov in cvetličnjakov, ... se mi zdi, da moramo iskati še kaj drugega kot samo variabilnost ... Narava ustvarja uspešne variacije, človek pa jih še dopolnjuje v določeni, zanj koristni meri.«*

Darwin je tudi sam eksperimentiral tako, da je redil in gojil različne domače pasme golobov. Ugotovil je, da s križanjem golobov z različnimi lastnostmi lahko dobi popolnoma nove oblike, ki so bile podobne divjemu golobu, hkrati pa so se od njega razlikovale.

V naravi vloga rejca prevzame boj za obstanek, zaradi katerega imajo osebkii z najbolj izraženimi koristnimi lastnostmi največ potomcev. Enako kot rejci z umetnim izborom ustvarjajo nove pasme, narava z naravnim izborom ustvarja nove vrste.

Charles Darwin – velikan znanosti

Svoja stara leta je večinoma preživel ob raziskovanju drugih tem. Ob tem je zapisal: *»V poznih letih sem se, kadarkoli sem imel čas, ukvarjal s svojimi poskusi. Časovni zamik je bil pri vseh mojih knjigah zame velika prednost. Človek lahko po dolgem času namreč kritizira, oceni svoje delo, kot da bi gledal na delo neke druge osebe.«*

Raziskoval je, kako žuželke oprahujejo orhideje in na podlagi velikosti cveta ene od madagaskarskih orhidej napovedal, da mora tam živeti večča, ki ima kar 30 cm dolg rilček – čez 40 let so jo res odkrili.

Poleti 1860 je Darwin opravljajl poskuse z žuškojedimi rastlinami. Mesojeda rastlina rosika je pri Darwinu vzbudila veliko zanimanje. Ugotovil je, da rosika uspeva na revnih kislih tleh, kjer primanjkuje fosforja in dušika.

Darwin je skupaj s sinom Francisom proučeval obračanje kalčkov mlade trave proti svetlobi. Ugotovila sta, da v vršičku obstaja signal, ki se tvori pod vplivom svetlobe, prenese se v rastno območje, kjer povzroči hitrejšo rast na neosvetljenem delu.

Darwinova razprava *Nastanek plodne prsti z delovanjem deževnikov* je nastala kot plod številnih Darwinovih opazovanj in poskusov. Čeprav so deževniki na videz prav nepomembna bitja, nam je prav Darwin predstavil njihovo pomembno vlogo pri kroženju snovi v naravi in nastanku rodovitne prsti.

Darwinova zapuščina

Darwin je v knjigi *O izvoru vrst postavil* vsebinske temelje za kasnejša raziskovanja na številnih področjih, kot so: genetika, ekologija, molekularna biologija, etologija ...

V projektu so dijaki izpostavili najpomembnejša odkritja, ki se navezujejo na njegovo teorijo:

- z Mendlovimi zakoni dedovanja postane Darwinova teorija razumljivejša,
- z meritvami radioaktivnega razpada ugotovijo, da je Zemlja stara več milijard let in tako ovržejo očitke, da za razvijanje vrst z naravnim izborom ni bilo dovolj časa,
- z genetskimi raziskavami odkrijejo, da mutacije povzročijo variabilnost znotraj vrst. Populacijski genetiki z uporabo modelov prikažejo, kako se koristne mutacije širijo v populacijah,
- na podlagi raziskovanja galapaških ščinkavcev ugotovijo, da lahko naravni izbor povzroči evlucijske spremembe v kratkem času.

Julija 1837 je Darwin v beležnico narisal shemo razvojnega drevesa in nad njo pomenljivo zapisal »*I think*«, mislim. Evolucija je bila leta 1837 le nedokazana hipoteza in Darwin je dobro vedel, da jo bo lahko dokazal le, če mu bo uspelo ugotoviti, kako se iz ene vrste razvije več drugih.

Na podlagi kasnejših odkritij je Carl Woese leta 1977 ponovno sestavil drevo življenja, ki temelji na genski sorodnosti in ne na podobnosti.

Pri sociologiji so dijaki predstavili življenje in delo Herberta Spencerja, utemeljitelja socialnega darvinizma. Svojo teorijo o razvoju družbe je oprl neposredno na Darwinov razvojni nauk.

Pri filozofiji so se dijaki spraševali: »*Ali Darwinova teorija trdi drugo, kot trdi sveto pismo? Ali njegovo spoznanje ovrže verodostojnost krščanske cerkve?*«

2009 Darwinovo leto

z dijaki Gimnazije Škofja Loka

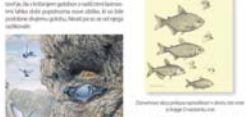
Projekt ob praznovanju 200 letnice rojstva Charlesa Darwina

DARWIN RAZNOKOTNO ŽIVLJENJA IN EVOLUCIJA

Darwin je bil prvi, ki je razložil, da so vse živali na svetu povezane in da so nastale iz skupnega prednika. Njegova teorija je bila revolucionarna, saj je pokazal, da so živali nastale iz preprostih organizmov, ki so se sčasoma spreminjali v bolj zapletene organizme. To je bilo prvič, ko je bilo razloženo, da so živali nastale iz preprostih organizmov, ki so se sčasoma spreminjali v bolj zapletene organizme.

Zakaj goliš?
Človek je bil prvi, ki je razložil, da so vse živali na svetu povezane in da so nastale iz skupnega prednika. Njegova teorija je bila revolucionarna, saj je pokazal, da so živali nastale iz preprostih organizmov, ki so se sčasoma spreminjali v bolj zapletene organizme. To je bilo prvič, ko je bilo razloženo, da so živali nastale iz preprostih organizmov, ki so se sčasoma spreminjali v bolj zapletene organizme.

Razvoj teorije
Darwin je bil prvi, ki je razložil, da so vse živali na svetu povezane in da so nastale iz skupnega prednika. Njegova teorija je bila revolucionarna, saj je pokazal, da so živali nastale iz preprostih organizmov, ki so se sčasoma spreminjali v bolj zapletene organizme. To je bilo prvič, ko je bilo razloženo, da so živali nastale iz preprostih organizmov, ki so se sčasoma spreminjali v bolj zapletene organizme.

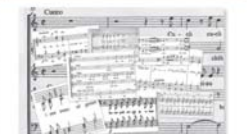
Evolution is a process that has shaped the diversity of life on Earth. It is the result of natural selection, where organisms better adapted to their environment tend to survive and produce more offspring. This process has led to the emergence of new species and the extinction of others.

Charles Darwin je bil prvi, ki je razložil, da so vse živali na svetu povezane in da so nastale iz skupnega prednika. Njegova teorija je bila revolucionarna, saj je pokazal, da so živali nastale iz preprostih organizmov, ki so se sčasoma spreminjali v bolj zapletene organizme. To je bilo prvič, ko je bilo razloženo, da so živali nastale iz preprostih organizmov, ki so se sčasoma spreminjali v bolj zapletene organizme.

CONTRAPPUNTO BESTIALE

Musical score for the play 'Contrappunto bestiale', featuring various animal sounds and human voices. The score is written for a large ensemble of instruments and voices, capturing the essence of Darwin's theory of evolution through music.

Naslovnica časopisa, v katerem so bile predstavljene vse vsebine multidisciplinarnega projekta.

Pri zgodovini so dijaki izpostavili pomembna odkritja in dogodke 19. stoletja na področju politike, znanosti in umetnosti, v svetu in Sloveniji.

Geografi so razložili Darwinovo teorijo o nastanku atolov. Darwin je v dnevniku s potovanja na ladji Beagle zapisal: *«Upam si torej trditi, da ta teorija – namreč, da rastejo obale navzgor, medtem ko se zemlja pogreza – preprosto razlaga vse glavne posebnosti teh čudovitih tvorb, lagunskih otokov ali atolov – ki so tako dolgo vzbujali pozornost potnikov – kakor tudi nič manj čudovitih pregradnih grebenov, naj si že obkrožajo majhne otoke ali se raztezajo milje daleč ob obalah celine.»*

Slovenščina se je predstavila z esejem *Moj razmislek ob Charlesu Darwinu*, ki ga avtor takole zaključuje: *»Narava nam lahko ponudi iskane odgovore. Pisana je v univerzalnem jeziku in samo od nas je odvisno, če*

si znamo ta jezik pravilno interpretirati. Če je interpretiran pravilno, nam lahko odpre celotno zakladnico znanja, ki ga skriva narava. In če z razumevanjem pride modrost, se iskreno veselim dneva, ko bomo lahko rekli, da resnično živimo v harmoniji z naravo.»

Latinisti so razložili imena nekaterih vrst, ki so poimenovane po Darwinu, oziroma jih je opisal v svojem dnevniku *Potovanje na ladji Beagle*. Odkrili so tri vrste, poimenovane po Darwinu: *Struthio darwini* (nandu), *Cyttaria darwini* (Darwinova goba), *Rhinoderma darwini* (kljunata ali Darwinova žaba).

Pri likovnem pouku so dijaki pripravili video animacije, ki nas neposredno sprašujejo, koliko je razlik med nami in živalmi, in kiparsko instalacijo *Ali dinozavri pridejo v nebesa*.

Mladinski mešani pevski zbor Gimnazije Škofja Loka je pesmi letnega koncerta v šolskem letu 2008/09 uglasil na temo živali in narave. Koncert so poimenovali *Contrappunto bestiale*, v slovenskem prevodu živalski kontrapunkt. V glasbi kontrapunkt pomeni vodenje posameznih glasov v določenih konsonančnih razmerjih. Pri tem je vsak glas samostojen, a hkrati vtkan v uglašeno celoto. Tako je vsak, tudi najmanjši element žive narave, rastline, živali, edinstven in

samostojen organizem, a ne more živeti sam. Šele v kontrapunktu sobivanja ustvarja svet, ki ga je občudovala zaključna pesem koncerta: *What a wonderfull world.*

Odprtje razstave v Galeriji Fara, maja 2009, smo popestrili s kratkim kulturnim programom. Mladinski pevski zbor je zapel dve pesmi iz svojega letnega koncerta. Dijaki so pripravili igrico, v kateri novinar pokliče Darwina v časovni stroj, kar mu omogoči, da z njim opravi intervju. Darwin se zazre v preteklost in pred nami zaživijo utrinki s potovanja na ladji Beagle.

Pri angleščini so dijaki po knjigi Francisa Darwina *The Life Of Charles Darwin* prevajali še neprevedena pisma Charlesa Darwina. Dve pismi so prebrali tudi na odprtju razstave, predstavljamo eno od njih.

Odlomek iz Charlesovega pisma dr. Grayu:

Julij 1860

Še ena beseda o namernih zakonih in nenamernih rezultatih. Vidim ptico, ki bi jo rad imel za večerjo, vzamem puško in jo ubijem. To naredim namerno. Nedolžen človek sedi pod drevesom; vanj udari strela in ga ubije. Ali se ti zdi (to bi res rad slišal), da ga je Bog ubil namerno? Veliko oziroma večina ljudi tega ne verjame, jaz ne morem in nočem! Če ti verjameš temu, ali potem verjameš, da Bog določi, da bo določena lastovka pojedla določeno mušico točno določen trenutek? Jaz verjamem, da sta človek in mušica v isti situaciji. Če niti smrt človeka in mušice nista namerni, potem ne vidim nobenega razloga, da bi verjel, da njuno rojstvo oziroma nastanek nista nujno načrtovana.

Drugi del projekta je bil namenjen vsem dijakom gimnazije. Avtorji posameznih področij so jim v digitalni projekciji predstavili Darwinovo življenje in delo.

Za vse, ki so želeli izvedeti še več o projektu, je bilo vse gradivo predstavljeno tudi na spletni strani Gimnazije Škofja Loka.

Projekt je bil med dijaki in v širši javnosti dobro sprejet, za sodelujoče pa dragocena izkušnja in vzpodbuda, da se bomo v prihodnje še odločili za podobne projekte.

Nastop pevskega zbora Gimnazije Škofja Loka na odprtju razstave v Galeriji Fara.

Vsa odkritja in doživetja na poti z ladjo Beagle je bilo treba skrbno zapisati, prizor iz gledališke igre.

II.

O SEBI MENIM, DA SEM VELIKO BOLJŠA PESNICA, KOT PA SLIKARKA

Pogovor z akademsko slikarko Majo Šubic, soavtorico projekta »*Darwinovo leto 2009 z dijaki Gimnazije Škofja Loka*«

Minulo leto je bilo v celoti posvečeno največjemu naravoslovcu vseh časov, Charlesu Darwinu. Kdo vas je prvi seznanil z Darwinom in njegovim delom?

Imeli smo uro biologije v osmem razredu in učiteljica nam je na koncu ure rekla, da kogar zanima več o Darwinu, naj gre v knjižnico po knjigo *Potovanje na ladji Beagle* in jaz sem šla in si jo izposodila. Bila je zelo dolgočasna, nisem je mogla prebrati do konca in sem jo nesla nazaj. Potem pa mi je šlo to zelo na živce in zato sem spet in spet in spet poskušala. Prebrala sem jo šele čez nekaj let, saj sem se v knjižnici zmenila, da mi knjigo posodijo za daljši čas, če pa bo kdo knjigo iskal me, bodo poklicali. Dve leti me niso poklicali, jaz pa sem jo v tem času v miru prebrala in odkrila veliko finih stvari. Kar malo se mi je zasmilila, saj vsebuje toliko zanimivosti, pa jih nihče ne bere ... Odločila sem se, da jo bom na svojstven način ilustrirala in tako so nastali vsi ti moji projekti.

Kako pa to, da ste toliko časa vztrajali pri branju?

Ker je bilo v knjigi nekaj, kar me je močno vleklo. Kljub dolgočasnim pasusom je to tako privlačno branje. V tem dnevniku se čutita vsa Darwinova predanost in navdušenje. Tako fino se mi je zdelo, kako on odkriva vse te stvari, jih poskuša znanstveno opredeliti, hkrati pa se jim čudi kot otrok.

Zakaj ste se odločili, da boste izpeljali projekt o Darwinu, kaj vas je za to navdušilo?

Kot sem že povedala, predvsem ta knjiga in povabilo, da bi imela na Škofjeloškem gradu razstavo. Najbolj me je privlačilo prav dejstvo, da o Darwinu nisem vedela veliko in da tudi Darwin ni veliko vedel o teh deželah, kjer je potoval. S seboj na ladji je imel le Humboldtov potopis in Miltonov Izgubljeni raj. Večkrat si je z njegovo poezijo pomagal pri opisovanju čudes tujih prostranstev.

Kaj vas je najbolj presenetilo v njegovem življenju?

Najprej me je presenetilo to, da je bil po osnovni izobrazbi teolog. Ko včasih na šolah predavam o Darwinu in vprašam otroke, kdo je bil, velikokrat slišim: »*Darwin, to je tisti, ki je rekel, da ni Boga.*« V resnici je v času, ko je dobil povabilo, da se pridruži posadki na ladji Beagle, stanoval doma in čakal, da se sprosti mesto duhovnika na kaki župniji. Zanimivo pri njem je, da ga je potovanje osebno popolnoma spremenilo. Iz radoživega mladeniča,

ki je rad streljal ptice in druge živali za svoja proučevanja in zabavo, se je prelevil v godrnjavega, tihega zapečkarja. Primerke za zbirko so mu morali naloviti kolegi mornarji. Med potovanjem je zbolel, pravijo, da je imel Chronovo bolezen. Celo življenje je bil malo hipohonder.

Ste mogoče že kdaj prej delali na podobnem projektu, kot je bil ta o Darwinu?

Vse stvari, ki jih delam, so nekako vezane na literaturo, ki govori o nekih tujih, oddaljenih svetovih. Delala sem projekte na dela C. Fuentesesa in J. L. Borgesa.

Ali imate v mislih kakšne načrte za nov projekt?

Ja, imam. Eden od projektov, ki sem ga želela že zdaj speljati, je o Darwinovem dedku – Erasmusu Darwinu, ki je bil zelo zanimiv človek. Kot oseba veliko bolj zanimiv od Darwina – pesnik, bonne vivant, zdravnik, v 18. stoletju se je boril proti suženjstvu. Ko sem bila nazadnje v Angliji, sem poiskala njegovo rojstno hišo in veliko podatkov o njem, tako da nameravam enkrat izpeljati projekt še o njem. Tako, da se nisem čisto, čisto posvetila Darwinu. Imam pa še polno drugih idej. Prav zato sem zaključila z Darwinom, lahko bi še delala na tem, ampak bi rada še kaj drugega.

Letos avgusta ste potovali v Shrewsbury, rojstno mesto Charlesa Darwina. Po čem ste si najbolj zapolnili to potovanje?

V desetih dneh nisem videla nič drugega kot steno, na katero sem slikala. Nisem šla niti v mesto. V stavbo sem prišla zjutraj, ko je bila še tema, in odhajala pozno ponoči.

Če se vrnemo nazaj na vaš projekt o Darwinu, kako smo mladi sodelovali?

Na začetku sem si mislila – to bo super in na koncu je tudi bilo super, vmes pa se je vame naselil tudi kanček dvoma, da mogoče vendarle ne morejo biti vsi tako navdušeni nad Darwinom, kot sem jaz. Dijaki so se za sodelovanje javili prostovoljno in ko sem videla vse te stvari, ki ste jih naredili, sem bila navdušena. Zelo rada bi pohvalila mentorje in vodstvo šole, ki je podprlo idejo o časopisu. Nesla sem ga tudi na šolo v Shrewsburyju, kjer so bili zelo navdušeni, profesor Allot je z občudovanjem in obžalovanjem rekel, da kaj takega oni niso bili sposobni narediti.

Če bi se vrnili na začetek, ali bi kaj spremenili pri projektu?

Ne vem, če bi kaj ... če bi imeli mogoče malo več časa, ampak mislim, da smo v danih okoliščinah naredili maksimalno. Če bi še enkrat delali časopis, bi mogoče kaj dodali, vendar vseeno mislim, da smo vse kar optimalno izvedli.

Videli smo tudi, da vas je raziskovanje o Darwinu poneslo tudi v svet pesništva.

Ah, to je bilo pa ... svet pesništva ... od tam izhajam (smeh). Ne, to je samo ena

pesem izmed mnogih in ker govori o Darwinu, sem jo pač dala v katalog moje zadnje razstave. Sicer je pa to tako ... o sebi menim, da sem veliko boljša pesnica, kot pa slikarka.

Ali so ta vaša dela, slike povezane z Darwinom, tudi plod domišljije?

V bistvu sem se prav pri Darwinu skušala naslanjati na vire. Leta 2000, ko sem začela s tem projektom, še ni bilo toliko informacij na internetu. Šla sem v London v muzeje, knjižnice in sama raziskovala ter odkrivala stvari. To je bil v bistvu velik čar, danes samo klikneš in že vse dobiš, vključno s stvarmi, za katere sem se jaz morala zelo potruditi, da sem se do njih dokopala. Je pa tako, podatke in dejstva, s katerimi razpolagaš, jih upodobiš ter interpretiraš po svoje. Ko denimo vzameš nek artefakt, nek fosil recimo, in to postaviš v nek prostor, ta takoj zaživi po svoje. Niti za zgodbo, ki jo spleteš s kančkom domišljije, so že tu. V mojih delih je veliko zgodb in če ljudje le hočejo iz njih brati zgodbe, imajo za to veliko možnosti.

Kako pa sploh pridete do ideje, ali greste kar po cesti pa jih dobite ali ...?

Ja, res, kar po cesti, ali pa v kopalnici, ko se česem, ali pa med obuvanjem čevljev. Ni tako, da se usedeš, pogledaš v zrak pa pade ideja, vsaj pri meni ni tako. Ponavadi se na stvari pripravljam, berem tekste, veliko razmišljam, čakam, nato pa ideja kar naenkrat pride. Včasih, ko ilustriram kak tekst za revijo in imam predpisan rok za oddajo, je zelo sitno, če ideje ni in ni.

Od kje ideja za izdelavo kamnitih znamk? Ali imajo kakšen simboličen pomen?

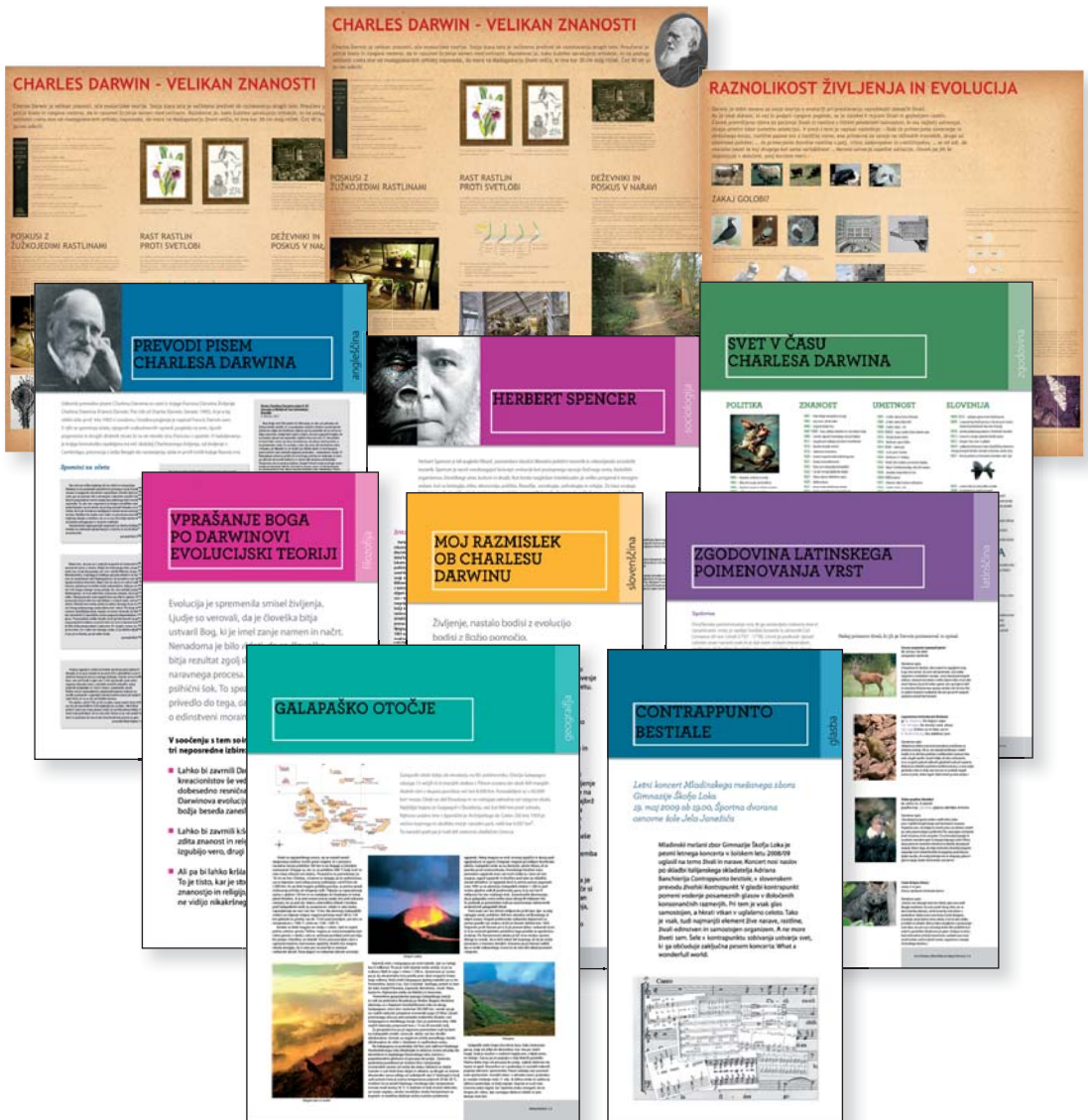
Najprej sem hotela narediti ogromen kamnit globus, pa so izračunali, da bi tehtal okoli osem ton in se potem tega sploh nisem lotila. Sem pa tisti čas ravno hodila po Londonu, po ulici, kjer je veliko starinarnic. V eni od njih sem zagledala znamke, ki so bile že dolgo nazaj natisnjene ob neki Darwinovi obletnici in dobila idejo, po kateri so nastale kamnite znamke. Geologija je bila namreč Darwinova najljubša veda, med angleškimi znanstveniki je zaslovel prav s pošiljkami z vestno konzerviranimi in opremljenimi primerki iz žive in nežive narave, ki jih je pošiljal po ladjah, ki jih je srečevala Beagle, v Anglijo. Fizična teža kamnitih znamk pa ponazarja tudi težo Darwinove misli, ki jo freska kot starodavna in spoštovana tehnika samo še poudari.

Ali menite, da javnost dovolj ve o Darwinu?

Ko sem začela proučevati Darwina, sem iskala kakega slovenskega biologa, ki bi vedel o njem kaj več, pa ga nisem našla. Ko pa smo lani praznovali dvestoletnico rojstva, so članki, oddaje, razstave, okrogle mize in predavanja kar vreli na plan. Kdor se je hotel z Darwinom pozabavati, je imel lani nešteto priložnosti. Da interneta, na katerem je danes dosegljiva celotna Darwinova korespondenca in vse njegovo delo, niti ne omenjam. Kdor hoče, ta vsekakor zmore.

Ali bi za konec še kaj dodali?

Kar smo naredili na škofjeloški gimnaziji, se mi zdi super. Prav skozi take projekte lahko mladim približajš znanost in raziskovanje in jih naučiš, kako na stvari gledati širše, iz najrazličnejših zornih kotov. Našo razstavo v Galeriji Fara so prišli pogledat tudi mnogi strokovni obiskovalci in jo zelo pohvalili. Upam, da se bomo česa podobnega še kdaj lotili.

Dijaki so vsebine iz posameznih področij strnili na panojih, ki so bili razstavljeni v Galeriji Fara v Škofji Loki. (oblikovanje panojev Anže Nunar - biologija, Nives Lunder - ostalo)

Od Sokolskega doma 1922 do Sokolskega doma 2009

Če želimo celovito prikazati obnovo in gradnjo nove kulturne, večnamenske dvorane Sokolskega doma, ne moremo in ne smemo mimo vsaj kratkega zgodovinskega orisa življenja in dela loških Sokolov, po katerih nova dvorana nosi ime in katerih predanost kulturi in športu, danes nepredstavljiva razsežnost prostovoljstva, in velika narodna zvest so njihova stoletna zapuščina mestu in kulturi.

Zanimive podatke o gradnji Sokolskega doma nam v *Loških razgledih* (1969) v prispevku O zidavi Sokolskega doma v Škofji Loki poda Franc Žebre.¹ Pred 1. svetovno vojno so loški Sokoli telovadili v Spodnjem Karlovcu, v stavbi kavarnarja Karlina, to je v hiši, kjer je sedaj glavninarska Bernikova delavnica, po vojni pa v prostorih Franca Dolenca, na Štemarjih, kjer je do porušitve v 70. letih stal njegov

Sokolski dom v Škofji Loki leta 1922.

1 Žebre, O zidavi sokolskega doma, str. 192–197.

dijaški dom. V Škofji Loki je delovala tudi Narodna čitalnica, ki je imela celo pravi oder in svoje prireditve v prostorni veži v prvem nadstropju gostilne Pri kroni. Leta 1919 so v Loki sestavili odbor za gradnjo Narodnega doma.

Ko pa je Avgust Sušnik, lastnik Krone, zaradi ureditve »tujskih sob« čitalnici prostore odpovedal, je bila gradnja Narodnega doma še nujnejša. Oktobra 1919 so za namen gradnje novega doma kupili hiši št. 23 in 24 na Mestnem trgu (danes Mestni trg 16 in 17). Odbor je sklenil vzeti pod svojo streho tudi Narodno čitalnico, vendar pod pogojem, da ta svoje premoženje prepusti Sokolskemu društvu. Sklenili so, da se bo nova stavba imenovala Sokolski dom.

Sprva so nameravali podreti obe hiši, Mestni trg 23 in 24, in na njunem mestu zgraditi nov dom. Vendar so se kasneje odločili, da sprednjo hišo Mestni trg 23 (današnji Mestni trg 16) ohranijo in podrejo le hišo Mestni trg 24, ki je stala zadaj, vzporedno s prednjo. Kljub temu, da so hišo (danes Mestni trg 16) ohranili, je očitno doživela temeljite prezidave in spremembe, zato je v nadaljevanju zanimiv zapis avtorja, ki pravi: *»Prednja hiša nima zaradi večkratne predelave več prvotne oblike. Če bi takrat obstajalo spomeniško varstvo, kakor danes, bi ne smeli zunanosti tako spremeniti.«*

Tako so se leta 1920 lotili zbiranja sredstev za gradnjo doma. Tudi za današnji čas je zanimiv, pa hkrati tudi poučen podatek, da so največ sredstev zbrali s tajnim zbiranjem prispevkov posameznikov in nikoli se ni izvedelo, kdo so bili ti dobrotniki novega doma.

Marca 1921 so delavci stavbenika Kopača iz Žirov začeli z gradnjo, konec julija je bil dom pod streho.

Zanimivo je tudi, da sta se avgusta 1921 Franc Dolenc st., lahko zapišemo mecen Sokolskega doma, kajti prispeval je daleč največ sredstev, in Jože Kalan odpeljala na Dunaj in pripeljala vagon materiala, potrebnega za dokončanje doma, ki ga takrat doma ni bilo moč dobiti: steklo, pločevino, peči, električni material, razno posodo in steklenino. Dom so slavnostno odprli 6. junija 1922.

»Sokolski dom v Loki je bil v celoti zgrajen z vrhano mero idealizma, požrtvovalnosti in zanosa vsega članstva in prijateljev sokolstva ter brez vsakih občinskih in državnih dotacij«, zapiše Franc Žebre. To nam je danes sicer nepredstavljivo, mogoče pa je celo poučno, kaj vse je moč storiti (in zgraditi), če je cilj jasen in ljudje složni.

Sokolski dom je bil do 2. svetovne vojne eno od središč bogatega kulturnega življenja v Škofji Loki. V njem so se odvijale gledališke igre, kino predstave, nastopi pevskih zborov, proslave, v popoldanskem času pripovedovanja pravljic, organizirana je bila celo knjižnica. Po vojni so ga s svojimi različnimi dejavnostmi skoraj v celoti napolnili športniki. Ob ustanovitvi telovadnega društva Partizan leta 1945 je le-ta dobil v uporabo in upravljanje nekdanji Sokolski dom, ki je takrat tudi dobil novo ime »Partizan«.

In pod tem imenom ga poznamo in se ga z nostalgijo spominjamo številne generacije loških gimnazijcev. Tu so dopoldan potekale naše ure športne vzgoje, popoldan različne športne dejavnosti in ob petkih zvečer znameniti gimnazijski

plesi. Tu smo preživeli naša najlepša gimnazijska in najstniška leta, tu smo se spoznavali in odraščali. Mi smo odraščali, dom pa se je staral in propadal, vse dokler se leta 1981 njegova vrata niso zaprla. Takrat smo se gimnazijci preselili v novo šolo, ki se je po takratnem izrazoslovju sodobno imenovala šolski center, naša telovadba pa je potekala v veliki in novi športni dvorani Poden. Stavba Partizana pa, češ, da je nevarna za uporabo, je ostala prazna, zaprta, s ključavnico na vratih. In nihče se ni več spomnil nanjo. Dokler ...

Dokler ga po dolgih 18. letih intenzivnega propadanja, leta 1998, niso obudili zavzeti in požrtvovalni člani Pevskega zbora Lubnik. Mogoče je njihovo prostovoljno delo, zavezanost skupnemu cilju še najbližje požrtvovalnosti prvih Sokolov ob gradnji Sokolskega doma. Propadajočo stavbo so po nekaj mesecih temeljitega čiščenja, odvažanja različne odvečne šare, ki se je v letih nabrala, in zasilni obnovi, ki jo je financirala Občina Škofja Loka, odprli s slavnostnim koncertom prav člani Pevskega zbora Lubnik. In oni so nekdanjemu Sokolskemu domu, kasnejšemu Partizanu nadeli novo, tretje ime - Kristalna dvorana; v slavo dvorani in zabavo Ločanom.

In nekdanj nevarna dvorana je postala pribežališče loških kulturnikov. Mogoče to pomeni, da je kultura trdoživa, da so kulturniki pogumni ljudje, obiskovalci kulturnih dogodkov pa predani kulturi, da so tako množično prihajali na različne prireditve, ki so potekale v »zasilni« in nevarni, pa čeprav kristalni dvorani. V njej se je zvrstilo mnogo glasbenih koncertov, plesnih nastopov, potopisnih predavanj, srečanj, filmskih predvajanj ... Vendar spet ne smemo pozabiti posameznikov; duša dvorane in njen predan častilec (pa tudi čistilec) je bil Anton Hafner, sicer član Pevskega zbora Lubnik. Dolga leta je prihajal v dvorano in imel tu svoj drugi dom. Skrbel je za red in čistočo, usklajeval program in toplo sprejemal obiskovalce – skoraj vsak dan, skoraj 10 let.

Vsi so se in smo se zavedali, da je tako stanje za loško kulturo lahko le začasna rešitev. Kajti v Škofji Loki je bila kultura doma, le dóma ni imela. Številni nastopi, koncerti in prireditve so potekale po šolskih telovadnicah in večnamenskih prostorih, okoliških cerkvah, jedilnicah, skratka, kultura in njeni ustvarjalci so bili brezdomeci. Dokler ...

Dokler se pet gorenjskih mest ni povežalo in skupaj pripravilo projekt *Sejem bil je živ*. Občine smo iskale (evropske) finančne vire za financiranje obnove ali prenove kulturnih spomenikov. Kajti noben izmed (Sloveniji) dostopnih evropskih finančnih mehanizmov žal ne namenja sredstev za obnovo ali prenovo kulturne dediščine.

Zato smo predstavniki Kranja, Jesenic, Radovljice, Škofja Loke in Trziča z veseljem sprejeli predlog gorenjske razvojne agencije BSC d.o.o. iz Kranja, da pripravimo skupni projekt, namenjen prenovi štirih kulturnih dvoran oziroma prostorov znotraj mestnih jeder in enega trga, z namenom pridobitve prireditvenih prostorov in s tem oživitve naših starih mestnih središč. Pogoj je bil tudi ta, da so vsi objekti v lasti občin prijaviteljic.

Prijavo je v imenu vseh petih občin oddal predlagatelj projekta BSC d.o.o. iz Kranja, 29. septembra 2005. Po odobritvi projekta (konec leta 2006) so župani (maj 2007) podpisali skupno prijavo na prvi razpis norveškega finančnega mehanizma EEA GRANTS.

Vrednost prijavljenih del oziroma vrednost projekta *Sejem bil je živ* je skupaj znašala 1.424.991 evrov, vsako od mest je prejelo nekaj več kot 250.000 evrov, Škofja Loka 254.765 evrov. Vsi smo se že ob prijavi zavedali, da zaprosena sredstva ne bodo zadoščala za izvedbo vseh potrebnih del in obnovo naših dvoran.

Vendar sta bila uspeh na razpisu in odobren projekt zadostna spodbuda, da smo se vse občine predano lotile organizacijsko in finančno zahtevnih, a pomembnih projektov za življenje naših starih mestnih jeder.

In tako se je začelo zares.

Ob pripravi projekta smo se leta 2005 dvakrat srečali s kulturnimi ustvarjalci, predstavniki šol, vrtcev, javnih in zasebnih ustanov (bodočimi potencialnimi uporabniki dvorane) in skupaj iskali najboljše rešitve, ki smo jih vnesli v projekt, kasneje v izvedbo obnove.

Občinski svet Občine Škofja Loka je na 5. seji 5. aprila 2007 sprejel sklep o ohranitvi imena Sokolskega doma, na naslovu Mestni trg 17.

Konec januarja 2007 smo na Oddelku za okolje in prostor Občine Škofja Loka, ki je bil nosilec in izvajalec projekta in obnove Sokolskega doma, izvedli javno naročilo »Izdelava projektov za rekonstrukcijo Sokolskega doma, s spremljajočimi prostori« in povabili k oddaji ponudbe več projektantskih podjetij in arhitekta projektante. Prejeli smo 6 ponudb, med njimi je bilo kot najugodnejše izbrano podjetje Gea Consult d.o.o. iz Škofje Loke, ki je poleg mnogih referenc podalo tudi najnižjo ceno, v vrednosti 32.000 evrov. Pogodba z njim je bila podpisana 10. aprila 2007. Ker smo bili vezani na rok trajanja projekta »Sejem bil je

Del ekipe, ki je izvajala in usklajevala obnovo Sokolskega doma.

Od leve proti desni: Aleš Hafner, Branko Vidaković, Mateja Hafner Dolenc, Božo Škabar, Barbara Pokorn, Georg Javorac in Renata Plavotič.

živ«, je bil postavljen zahteven terminski plan, roki za izdelavo projektov so bili zelo ostri, vendar uresničljivi. Projekt sta izdelala domačina, arhitekta Aleš Hafner in Jernej Gartner, in v uspešno kombinacijo združila bogate izkušnje ter sveže mladostne ideje.

Objekt je z Odlokom o razglasitvi starega mestnega jedra Škofje Loke za kulturni spomenik in o razglasitvi naravnih znamenitosti na njegovem območju (Ur. v. Gorenjske, št. 21/88, in Ur. l. RS, št. 31/93) zaščiten kot kulturni spomenik I. varstvenega režima. Sokolski dom, skupaj z ostalimi hišami zahodnega stavbnega niza, tvori razpoznavno mestno veduto linij hiš, ki se razprostira tik pod grajskim hribom.

Projektna dokumentacija je bila izdelana skladno z izdanimi kulturnovarstvenimi pogoji Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območne enote Ljubljana. Upoštevano je bilo tudi poročilo »Meritve parametrov prostorske akustike v Kristalni dvorani v Škofji Loki in ocena rezultatov meritev«, ZAG Ljubljana, 2006.

Junija 2007 je bilo za prenovo Sokolskega doma v Škofji Loki na Upravni enoti Škofja Loka pridobljeno gradbeno dovoljenje.

Avgusta 2007 je bil objavljen razpis za izbor izvajalca za izvedbo gradbeno-obrtniških del obnove Sokolskega doma, za potrebe večnamenske kulturne dvorane. Razpis je bil objavljen na portalu Uradnega lista RS. Edino, ki je oddalo popolno ponudbo, je bilo podjetje SGP Tehnik d.d. iz Škofje Loke. Gradbena pogodba je bila podpisana 22. novembra 2007, v vrednosti 969.028,92 evrov. Ključavničarska dela, prezračevanje in polaganje kamna je s podizvajalci prav tako izvajalo isto podjetje.

Skupna vrednost vseh izvedenih del, ki vključuje tudi stroške dokumentacije, nadzora, predvsem pa velike stroške nove napeljave ali zamenjave obstoječe zastarele infrastrukture (elektrike, toplovodnega ogrevanja, ki ju sedaj koristijo tudi vsi okoliški objekti), multimedije in notranje opreme, tako znaša 2.364.680 evrov.

Vsi potrebni in predvideni posegi, opredeljeni v PGD dokumentaciji, so bili, skladno z gradbeno pogodbo z izvajalcem gradbenih del, razdeljeni v tri faze:

1. faza:

- investicijsko vzdrževalna dela na obstoječem objektu Sokolskega doma, za potrebe razpisa norveškega finančnega mehanizma;

2. faza:

- gradbena dela, ki predstavljajo nadaljevanje 1. faze in zaključujejo celovito obnovo Sokolskega doma:
  - graditev nove vhodne dvorane,
  - zgraditev novih servisnih prostorov,
  - napeljava vseh potrebnih instalacij;

3. faza:

- dela, ki so potrebna za dokončanje in polno delovanje novega kulturno-kongresnega centra, ki niso bila predmet pogodbe in se niso izvajala:
  - celovita obnova stare kino dvorane.

Decembra 2007 je bil izvajalec uveden v posel in obnova se je pričela. Najprej je bil postavljen gradbeni žerjav, ki je za eno leto postal nova loška zanimivost, na vhodu v kino je bilo gradbišče. Večina Ločanov je to sprejela z razumevanjem, nekateri posamezniki pa tudi z negodovanjem.

Gradbišče je bilo zahtevno, gradnja je potekla znotraj strnjene mestne zazidave, z vseh strani so gradbišče obkrožale hiše s stanovalci. Nepoznano nam je bilo stanje konstrukcije okoliških objektov, enako težak zalogaj je bila popolnoma dotrajana okoliška infrastruktura.

Prva so bila na vrsti rušilna dela, v začetku leta 2008, ki se jih je bilo treba lotiti zelo previdno, da ne bi nastala škoda na sosednjih objektih. To je bilo tudi prvo delo za loški žerjav. Porušeni so bili dvoriščni enoetažni prostori, naslonjeni na glavno dvorano. Prav skozi te porušene prostore je potekala napeljava ogrevanja iz kurilnice na Mestnem trgu 21 in obvisela je »v zraku«, zato je bila potrebna dodatna previdnost, da ob delih na gradbišču ne bi bila poškodovana in bi bili okoliški objekti brez gretja.

Sledili so izkopi za temelje vhodne dvorane in zemeljske kinete, s katerimi so preprejena tla vseh prostorov in v katerih je vsa potrebna instalacija za delovanje Sokolskega doma in sosednjih objektov.

Treba je bilo napeljati nov električni vod iz elektropostaje na Grabnu, pridobiti in vpisati v zemljiško knjigo služnosti za prekop privatnih zemljišč. Izdelana je bila nova napeljava toplovodnega ogrevanja iz kurilnice na Mestnem trgu 21 (nekdanji prostori Mesoizdelkov), ker je bila stara skoraj brez izolacije, potekala je nadzemno in je bila močno poškodovana. Tako priključek za elektriko kot vod toplotnega ogrevanja sta v zemeljski kineti in sta ključna tudi za sosednje objekte. Omogočila sta nove priključitve (sosednjih hiš) na električno omrežje, kot tudi nove priključke na toplovodno ogrevanje. Stroški napeljave so bili visoki, vendar se bodo povrnili prav z novimi odjemnimi mesti.

Kljub žerjavu je bilo mnogo ročnih prenosov, ki so vplivali tudi na ceno gradnje. Ročica žerjava je bila prekratka in ni pokrila celotnega gradbišča, tako da je bilo potrebno pretovarjanje. Žerjav je bil ključen pri vgradnji jeklene konstrukcije v vhodni avli, ki je potekala oktobra 2008. Na srečo je segel do vhodne avle, kajti brez njega bi bila vgradnja nemogoča, ker so bile teže za ročne prenose prevelike.

Žerjav nad loškimi hišami.

Konec septembra 2008 je glavna dvorana dobila novo streho, kajti stara je bila zaradi nekajletnega zamakanja na nekaterih mestih povsem uničena. Sicer pa je dvorana Sokolskega doma ostala nespremenjena, skladno s kulturno-varstvenimi pogoji Zavoda za varstvo kulturne dediščine. Dobila je le tehnični balkon, kjer je srce tehnične opreme, potrebne za njeno delovanje.

Izvajalec del se je držal terminskega plana in po manj kot enem letu, novembra 2008, je bil žerjav odstranjen in pogled na mesto spet nemoten. Glavnina težjih gradbenih del je bila oktobra 2008 opravljena. Sokolski dom je že imel streho, urejeno je bilo, sicer še vedno zasilno, ogrevanje prek popolnoma nove toplotne postaje v 1. nadstropju doma, ki je v celoti nadomestila in nadgradila staro in danes skrbi za ogrevanje 18 enot (stanovanja sosednjih hiš in nekaj poslovnih prostorov). Položene in zaprte so bile vse kinete, kjer so položeni vsi kabli in napeljave: za ogrevanje, prezračevanje, hlajenje, električni vodi, kanalizacija, vodovodna napeljava, alarm in multimedijijski sistem. V Sokolski dom je vgrajenih nekaj čez 40 km različnih kablov in napeljav, lahko bi rekli, da je ožilje Sokolskega doma pod našimi nogami.

V začetku leta 2009 so se začela obrtniška dela. Najprej montaža keramike v sanitarijah. Podizvajalec Marmor Hotavlje d.d. je pričel z montažo kamna v vhodni dvorani - na tem mestu mogoče pojasnilo pri izboru materiala. Projektant je v projektu predvidel vidni beton, to pomeni beton, ki je vgrajen po posebni tehniki in obdelan (brušen in poliran) do visokega sijaja. Gradbeni nadzor je bil do tega predloga skeptičen, ker je tehnologija vgradnje zelo zahtevna (potrebni so posebni opaži), s tem je povezana visoka cena, niso pa bili poznani kakovostno izvedeni primeri take vrste betona v Sloveniji. Zato je sledil temeljit razmislek in predlog nadzora, da se zaradi preveč neznanj poišče drug material ali drug način izvedbe. Tako je projektant predlagal obloge iz naravnega kamna, skupna in soglasna odločitev pa je bila, da naj bo to domači material, hotaveljski apnenec.

Sledila sta polaganje parketa v vseh dvoranah in vgradnja vrat. Nekaj od teh (vsa vrata proti kinu) je protipožarnih, ker so bile take zahteve požarnega inšpektorja.

Večina instalacij, nujnih za brezhibno obratovanje dvorane, je skritih pod zemljo.

Aprila 2009 se je začela vgradnja multimedijijskega sistema, kar predstavlja srce dvorane. Na javnem razpisu je bilo izbrano podjetje Dat Com d.o.o. iz Polzele, s katerim je bila podpisana pogodba v vrednosti 107.950 evrov. S posebnim programom je računalniško vodena vsa oprema oziroma instalacije, vgrajene v Sokolski dom, od luči do ogrevanja. Prek treh monitorjev, eden je premični, je moč upravljati vse instalacije dvorane.

Možno je nastaviti stopnjo hlajenja in ogrevanje, sistem prezračevanja, intenzivnost razsvetljave, priključitev ozvočenja, krmiliti zavese, nastaviti alarm itd. Seveda je bilo potrebno kar nekaj časa, da je sistem nemoteno deloval in so upravljavci sistem dobro proučili. Tako ob multimedijem sistemu kot pri ostalih področjih delovanja dvorane bi bilo nujno potrebno (in kot je tudi običajno) polletno poizkusno obratovanje. Vendar tega časa ni bilo, kajti dvorana je takoj začela polno delovati, kar je seveda dobro in česar smo bili zelo veseli, pojavljale so se tudi napake, ki pa smo jih ob razumevanju uporabnikov sproti odpravljali.

Izbira stolov za dvorano je bila zahtevnejša odločitev, pa čeprav bi zunanji opazovalec najbrž to težko verjel. Skupaj smo spoznali, da so stoli zelo pomemben kos opreme, kajti kako udobno se sedi, je lahko ključnega pomena tudi za obisk dvorane. Na preizkušnji in testiranju smo imeli več kot 30 modelov različnih stolov, ki so se razlikovali po materialu, zasnovi, oblikovanju in tudi ceni. Po testiranju in primerjavi karakteristik prav vseh modelov je bila odločitev še vedno težka, a sprejeta z večinskim soglasjem. Upam, da v imenu vseh (ali pa vsaj večine) lahko zapišem, da je bila pravilna.

Po slabem letu in pol od začetka gradbenih del je bila dvorana dokončana. 18. junija 2009 je bil uspešno opravljen tehnični pregled, 15. septembra 2009 je dvorana pridobila še uporabno dovoljenje.

In tako je po dolgih letih »gostovanj«, zasilnih dvoran in neuresničenih upanj kultura v Škofji Loki dobila prostore, kjer bodo lahko izvajali svoj program tako domači kulturni ustvarjalci kot tudi že uveljavljeni umetniki iz nacionalnih institucij, ki so že in še bodo gostovali v Škofji Loki.

Sokolski dom sestavljajo tri dvorane, ki so v celoti opremljene z multimedijem sistemom, ki v enoten avdio-vizualni sistem povezuje veliko, malo in vhodno

Županovo novoletno voščilo na koncertu prvega Kristalnega abonmaja (Perpetuum Jazzile, 21. december 2009). (foto: Jana Jocič)

dvorano. Vsak dogodek v veliki dvorani je mogoče prek LCD zaslona v celoti, v besedi in sliki, prenašati v vhodno dvorano. Glavna velika dvorana Sokolskega doma, ki je po zasnovi ostala nespremenjena, dobila je le dvostopenjski potopni oder, je opremljena z vso potrebno tehniko za izvajanje vrhunskih glasbenih dogodkov, konferenc, srečanj in posvetov; sprejme do 200 obiskovalcev. Na vzhodni strani se velika dvorana nadaljuje v mestni vrt, zeleno oazo sredi strnjene mestne pozidave. Z njega se odpira popolnoma nov in nepoznan pogled na mesto ter okolico. Na vrtu je postavljen tudi paviljon, ki je oziroma bo spremenjen v malo kavarno, ki bo dostopna iz prehoda Pekel, in bo servis in gostinska podpora vsem dogodkom v Sokolskem domu, hkrati pa bo lahko poslovala popolnoma samostojno. Seveda bo potrebno medsebojno prilagajanje obeh vsebin.

Vhodna dvorana je namenjena galerijski dejavnosti. Omogoča organizacijo samostojnih dogodkov, srečanj, predavanj, sprejemov in pogostitev. Mala dvorana sprejme do 45 obiskovalcev in je prav tako opremljena z vso potrebno tehniko za organizacijo manjših srečanj, sestankov, posvetov in filmskih predvajanj.

Tako je Občina Škofja Loka 22. junija 2009 svoj občinski praznik praznovala v novi večnamenski kulturni dvorani, s slavnostnim koncertom odličnega Godalnega kvarteta škofjeloške Glasbene šole. Že pred tem so se zvrstili prvi koncerti izjemnih glasbenikov in odprtje pregledne likovne razstave škofjeloških umetnikov.

Ob koncu ne morem in ne smem mimo iskrene in osebne zahvale vsem tistim, brez katerih obnove Sokolskega doma ne bi bilo. Najprej so to sosedge, ki so strpno prenašali gradbišče pod svojimi okni: Jože in Majda Oblak, Kino Sora, Tatjana Miklavčič, Janez in Marija Dolenc, Ana Oblak, Rudolf in Jožica Finžgar, Ana Kalan, Janez Košenina, Urška Barle, ter mejaši, ki so brez oklevanja podpisali služnostne pravice za prekop njihovih vrtov in napeljavo električnega priključka, Rudolf in Jožica Finžgar ter Vesna Levič.

Zahvala vsem, ki so po svojih najboljših močeh sodelovali pri gradnji: kolegica arhitektka Barbara Pokorn, oba projektanta, Aleš Hafner in Jernej Gartner, izvajalec gradbenega nadzora Božo Škabar, projektant električnih instalacij Janez Podnar in projektant strojnih instalacij Medard Hafner ter seveda izvajalcu gradbenih del podjetju SGP Tehnik d.d. iz Škofje Loke.

LITERATURA:

Žebre, Franc: O zidavi sokolskega doma v Škofji Loki 1919/22. V: *Loški razgledi* 16, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1969, str. 192–197.

Restavriranje oltarjev v cerkvi sv. Miklavža na Godešiču

V cerkvi sv. Miklavža na Godešiču je bila 4. oktobra 2009 slovesna blagoslovitev obnovljenih oltarjev, fresk in križevega pota, ki jo je opravil msgr. dr. Anton Jamnik, pomožni škof ljubljanske nadškofije. Z njim so maševali domači župnik Gregor Dolšak, duhovni pomočnik župnije Reteče Stanko Dolšak, nekdanja župnika župnije Reteče Drago Markuš in Štefan Pavli ter diakon Imre Jerebic.

Konservatorsko-restavratorski posegi na oltarjih, freskah in križevem potu, ki so potekali leta 2008 in 2009, pomenijo zaključek več kot desetletne temeljite prenove godeške cerkve, ki se je začela na pobudo takratnega župnika Štefana

Zunanjščina in notranjščina cerkve sv. Miklavža na Godešiču. (foto: Aleksander Igličar)

Pavlija. V tem času sta bili v celoti prenovljeni notranjost in zunanost cerkve,¹ leta 2006, ob praznovanju tisočletnice Godešiča, je cerkev dobila tudi novo krono s štirimi bronastimi zvonovi. Ti so zamenjali dotedanje železne zvonove, ki so leta 1922 nadomestili stare bronaste, ki jih je vzela vihra 1. svetovne vojne. Z obnovo oltarjev, fresk in križevega pota je bila prenovljena še njena duša, tako v zunanem kot tudi notranjem duhovnem smislu.

Restavriranje fresk in križevega pota so opravili restavratorji pod vodstvom mag. Anite Kavčič Klančar iz Šentjošta, o čemer piše prispevek v 55. številki Loških razgledov.² V nadaljevanju je najprej predstavljen umetnostnozgodovinski pomen godeške cerkve sv. Miklavža, nato pa potek restavriranja oltarjev.

Umetnostnozgodovinski pomen godeške cerkve sv. Miklavža³

Cerkev sv. Miklavža je najpomembnejši umetnostnozgodovinski biser na Godešiču, ki jo je Občinski svet Občine Škofja Loka (julij 2007) razglasil za kulturni spomenik lokalnega pomena. Prvotna cerkev, ki je danes podružnica cerkev župnije Reteče, je bila najverjetneje zgrajena že okrog leta 1291 ali celo prej. Med obnovitvenimi deli je bil v prezbiteriju odkrit prvotni romanski temelj, ki je danes nakazan s črnim kamnitim tlakom. Prvotni romanski prezbiterij je bil v

Gotsko okno in detajl kamnitega krogovičevja. (foto: Aleksander Igljčar)

- 1 Obnovitvena dela sta v člankih opisala Mojca Bertonec in Štefan Pavli v *Loških razgledih* 48, str. 155–160 in *Loških razgledih* 49, str. 211–215.
- 2 Kavčič Klančar, *Konservatorsko-restavratorski posegi ...*, str. 299–307.
- 3 Štukl, *Cerkev svetega Miklavža*, str. 326–338.

prvi četrtini 15. stoletja povečan, iz tega obdobja so dobro ohranjena tri gotska okna s kamnitimi stebri in krogovičevjem, kar je na gorenjskem redkost, saj so gotska okna med kasnejšimi prezidavami cerkva v večini primerov zazidali. Gotska okna je (poleti 2008) restavriral in na novo zasteklila Nuška Kambič Dolenc, sodelavka Restavratorskega centra RS. Gotski prezbiterij je bil leta 1852 nadzidan in krožno obokan v baročnem stilu.

Leta 1738 je bil na levi strani cerkve zgrajen nov zvonik z zakristijo v pritličju, v letih 1738 do 1749 je bila prizidana tudi kapela, v kateri je oltar sv. Frančiška Ksaverija. Leta 1726 je bila ob vhodu prizidana baročna lopa. Pri prezidavah zvonika in lope so delali isti mojstri kot v Škofji Loki pri špitalski cerkvi, špitalski upravni zgradbi, pri cerkvah na Hribcu in v Bukovem vrhu.⁴

Z umetnostnozgodovinskega vidika so v godeški cerkvi najbolj zanimive **freske pred vhodom** in za korom, ki so delo goriških (furlanskih) mojstrov iz okrog leta 1400. Na njih je motivika poslednje sodbe, ki je najbolj ohranjena v zgornjem delu, za sedanjim korom, v spodnjem delu so poslikave ohranjene slabše. Prizidana baročna lopa, ki je fresko sicer poškodovala, je hkrati njen zgornji del zaščitila pred vremenskimi vplivi. Zelo dobro sta ohranjena angela z glasbili, ki sta bila leta 1995, ob veliki razstavi Gotika na Slovenskem, izbrana za enega od motivov na osrednjih plakatih in naslovno stran kataloga. Znani umetnostni zgodovinar dr. France Stele je v začetku prejšnjega stoletja zapisal: »Sploh kar se tiče čuta lepote, so to najlepše slikarije, kar sem jih videl.«⁵ Nazadnje je freske leta 1911 restavriral slikar Matej Sternen, ko je nekaj časa celo bival na Godešiču.

Freske v prezbiteriju so delo znanega freskanta Jerneja iz Loke, nastale okrog leta 1530. V spodnjem delu so prikazani apostoli, ki so le še delno ohranjeni. Med restavriranjem so bile na novo odkrite freske nad nivojem okenskih polic, ki so bile do tedaj skrite pod ometom. V okenskih špaletah so se pokazale izjemno ohranjene podobe sv. Štefana, sv. Urha, sv. Lovrenca, neznanega škofa in mučenca. Pod freskami Jerneja iz Loke so na nekaterih mestih lepo vidni posvetilni križi, ki so precej starejšega datuma.

Angel muzikant na freski goriških mojstrov.
(foto: France Stele)

4 Štukl, Cerkev sv. Miklavža, str. 330.

5 Štukl, Cerkev sv. Miklavža, str. 330.

Oltar sv. Miklavža pred in po restavriranju. (foto: Aleksander Igličar in France Stele)

Glavni oltar sv. Miklavža: ob sedanjem restavriranju se je izkazalo, da je oltar delo pavlinske delavnice, iz okoli leta 1670. Ob restavriranju po požaru v cerkvi (1889) ga je poljanski podobar Ivan Šubic barvno spremenil, sedaj pa je spet obnovljen v prvotni podobi zlato-črnega oltarja. Oltar se stilno in po izvedbi navezuje na oltarje v cerkvi v Olimju pri Podčetrtku, ki so jih izdelali mojstri pavlinske delavnice iz samostana Lipoglava na Hrvaškem. Drobná podobnost med oltarjema, ki je prepričljiva na prvi pogled, sta kipa sv. Florijana, ki sta na obeh oltarjih presenetljivo podobna in potrjujeta veliko verjetnost, da gre za izdelek iste delavnice ali istega mojstra.

Tipično je, da je na oltarjih, tako na olimeljskem kot godeškem, delalo več različnih avtorjev, kiparjev in rezbarjev, zaradi česar se figure v posameznih nadstropjih oltarjev razlikujejo v kakovosti izvedbe. Ob osrednjem kipu zavetnika

Pročelna tabla menze glavnega oltarja pred in med restavriranjem. (foto: Pavel Toplak)

cerkve sv. Miklavža, je na levi kip sv. Frančiška Asiškega, na desni pa sv. Florijana. V nadstropju nad njimi je v sredini Marija z Jezusom, na levi sv. Apolonija in na desni sv. Neža. V atiki je podoba Boga očeta na oblaku.

Med restavriranjem je bila pod pročelno tablo menze glavnega oltarja odkrita slikarska podoba stoječega sv. Miklavža, s škofovsko palico v orokavičeni roki, knjigo v drugi roki ter statusnim pokrivalom, mitro na glavi. Svetnik stoji v kakovostno naslikani realistični pokrajini, obdan je z medaljonom, spletenim iz lovrovega venca. Ta lep in edinstven prizor je vključen v čudovito, s cvetjem poslikano, sicer svetlejšo tablo, kakršne so nekdanj krasile domače hišne skrinje. Zanimiv je prepoznaven izbor cvetja, kjer najdemo od nageljna do »eksotičnih« tulipanov, vmes pa še drugo gorenjsko cvetje.

Stranski oltar sv. Frančiška Ksaverija, ki stoji v stranski kapeli na levi strani cerkve, je baročni izdelek kasnejšega nastanka kot glavni oltar, saj je bil postavljen okoli leta 1750. Ob restavriranju je bilo na bazi oltarja nad menzo najdeno ime ustvarjalca, podobarja Mathiasa Pallerja, ki širše ni poznan. Stilni zgled za Frančiškov oltar bi bili lahko izdelki delavnice Francesca Robbe, ki je takrat delovala v Ljubljani. Ta oltar, za razliko od Miklavževega, nima več nasvedranih stebrov, tudi aplikacije so, četudi bogate, glede oblike umirjene. Oltar je bil prvič temeljito prenovljen (predelan) leta 1904, ko ga je »pomladil« slikar in ljubljanski podobar A. Götzl.

Poleg osrednjega kipa sv. Frančiška Ksaverija sta na oltarju kipa njegovih jezuitskih bratov, sv. Ignacija Lojolskega (levo) in sv. Frančiška Borgija (desno). V razgibani atiki je Brezmadežna Marija na zemeljski obli. Na stropu kapele je freska njenega kronanja.

Na desni strani cerkve je **stranski oltar sv. Valentina**, ki ga je, glede na prečiščene forme in delno strojno izdelane detajle (stebra in zaključne letve), najlažje datirati v neoklasicizem (druga polovica 19. stol.). V osrednji niši je slika sv. Valentina, nad njo sta naslikana apostola Peter in Pavel.

Stranski oltar sv. Frančiška Ksaverija.

(foto: France Stele)

Konservatorsko-restavratorski posegi na oltarjih

Glavni oltar sv. Miklavža je bil demontiran v začetku maja 2008 in prepeljan v restavratorske delavnice restavratorja specialista Veljka Tomana, na Rakitno nad Ljubljano, kjer ga je najprej dva meseca zaplinjeval z árgonom; ta postopek je odstranil lesne zajedavce. Izvedba konservatorsko-restavratorskih postopkov je bila zelo zahtevna, saj je bila prisotna močna črvojedost oltarnega okrasja (aplikacije), večina je obliko obdržala le zaradi kakovostne osnove, na katero je bila narejena pozlata. Rezbarska osnova iz lesa listavcev je bila dobesedno že brez nosilne funkcije in povsem spremenjena v lesni prah. Zaradi tega je bilo treba biti z aplikacijami zelo previden in jih močno ter dolgotrajno utrjevati. Restavratorska dela so bila zaključena sredi marca 2009, montaža oltarnih elementov v celoto pa je bila opravljena v cerkvi na Godešiču, 27. marca 2009.

Stranska oltarja sta bila demontirana v začetku februarja 2009 in prepeljana v restavratorsko delavnico podjetja KALMAN, d. o. o., v Ljubljani. Na Frančiškovem oltarju sta bili raziskani pozlata in posrebritev aplikacij (baze in kapiteli stebrov, vitičevje in okvirji), ki sta bili v predzadnji fazi oltarja. Götzlova predelava je bila, razen marmoriranih stebrov, imitacija sivega kamna, z minimalno pozlato in posrebritvijo, naneseno na (kasneje odstopajoče) osnovne podlage (Götzlovo grundiranje). Sonde so pokazale lazurno polihromacijo (zelen in rdeč odtенок, ki pa ni nujno Pallerjeva faza), posrebitve na določenih mestih, kar je bilo v zaključku obnovitvenih del ponovljeno. Pozlata so bile obnovljene na vseh mestih, kjer so bile tudi prvotno.

Sondiranja barvnih nanosov so pokazala, da so na glavnem delu oltarja, pod

Vidne poškodbe na kipu Marije in angela. (foto: Pavel Toplak)

vrhnjim nanosom barve, starejši marmorini, na volutah oltarne atike pa je samo en nanos barve na slabem temelju (Götzlova faza), ki se je zlahka luščil z lesene arhitekture. Pri čiščenju Götzlovega dela polihromacije je bilo na bazi oltarja nad menzo odkrito ime avtorja (podobarja) oltarja Mathiasa Pallerja. Napis, sicer skrit v marmorino, je konzerviran in ponovno na ogled pozornemu opazovalcu.

Na Valentinovem oltarju so sonde pokazale, da je osnova tega oltarja narejena iz težkega, temnega, eksotičnega lesa, ki je bil po vzoru Miklavževega oltarja prvotno pobarvan na črno, vendar je bilo za to potrebnih manj nanosov barve. Oltarne aplikacije (vitičevje, kapiteli) so verjetno pripadale starejšemu ali predhodnemu oltarju, ki je časovno spadal v obdobje Miklavževega oltarja. Narejene so iz mehkega lesa listavca, ki ga je najedla močna črvojedost, tako da je bilo potrebno mnogo konservatorskega utrjevanja, da so jih konservatorji lahko ohranili in ponovno pozlatili v klasičnih tehnikah. Po opravljenih konservatorsko-restavratorskih delih sta bila oltarja sredi septembra 2009 pripeljana nazaj v godeško cerkev.

Konservatorsko-restavratorska dela na stranskih oltarjih je izvajalo podjetje KALMAN, d. o. o., iz Ljubljane. Dela je strokovno vodil višji restavrator-konservator, akademski slikar Veljko Toman, ob sodelovanju akademskega kiparja specialista Damjana Kracine in mag. Pavla Toplaka, umetnostnega zgodovinarja, konservatorja.

Potek konservatorsko-restavratorskih del je nadzorovala strokovna skupina, ki so jo sestavljali Modest Erbežnik, odgovorni konservator iz ljubljanske enote Zavoda za varstvo kulturne dediščine RS, mag. Nuška Dolenc Kambič in mag. Vlado Fras Zavrl, sodelavca Restavratorskega centra RS.

Restavratorsko-konservatorska dela na oltarjih, freskah in križevem potu je vodil Odbor za obnovo godeške cerkve, ki so ga

Oltar sv. Valentina po restavriranju.

(foto: Aleksander Igličar)

sestavljali ključarja Vinko Avguštin in Anton Starman, mežnar Peter Bertoncelj, blagajničarka Mira Starman, ki jo je po smrti nasledila Justi Vehar, Alojz Igličar, Robert Šega in Aleksander Igličar. Izvedena dela so sofinancirali Ministrstvo za kulturo RS, Občina Škofja Loka in Svet Krajevne skupnosti Godešič, večina sredstev pa je bila zbrana z darovi ljudi dobrega srca iz Godešiča in drugih krajev.

Skupinska fotografija po blagoslovitvi, 4. oktober 2009. Z leve proti desni: Pavel Toplak, Peter Bertoncelj, Justi Vehar, Jaka Štalec, Imre Jerebic, Štefan Pavli, Drago Markuš, Luka Štalec, Stanko Dolšak, Gregor Dolšak (sedi), škof Anton Jamnik, Aleksander Igličar, Ambrož Šega, Ivo Gržinčič (zakrit), Robert Šega, Vinko Avguštin in Anton Starman.

LITERATURA:

- Kavčič Klančar, Anita: Konservatorsko-restavratorski posegi na stenskih poslikavah v cerkvi sv. Miklavža na Godešiču. V: *Loški razgledi* 55, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2008, str. 299–307.
- Štukl, France: Cerkev svetega Miklavža. V: Šega, Judita (ur.): *Godešič skozi tisočletje 1006–2006*, Godešič : Odbor za pripravo praznovanja tisočletnice Godešiča, 2006, str. 326–338.

Ivan Grohar v Londonu

V 55. številki Loških razgledov sem skušal predstaviti oljno sliko našega velikega slikarja Ivana Groharja, Postojnsko jamo. Zakaj sem se lotil brskanja po starih dokumentih in svežih informacijah, sem – menim – dovolj natančno opisal v omenjeni številki našega uglednega domoznanskega zbornika. Že v omenjenem prispevku so se sproti nizala vprašanja, na katera nisem mogel ali znal odgovoriti. Moje pisanje naj bi bilo tudi vzpodbuda radovednim Ločanom, da poskušajo izbrskati še kako novost ob pričujoči zgodbi.

Tudi sam sem skušal povezati znane, in odkriti po možnosti še neznane, podatke o Groharjevem nastopu na razstavi v Londonu, kjer je – poleg ostalih platen Groharja in izbranih slovenskih umetnikov – sodelovala tudi Postojnska jama.

Razstava v Londonu

Ob prelomu 19. in 20. stoletja so se, danes ugledni, umetniki, takrat pa slikarji novatorji nekajkrat predstavili na različnih razstavah. V želji, da se najprej predstavijo domačemu občinstvu, so leta 1900 pripravili prvo umetniško razstavo slovenskih slikarjev v Ljubljani. Doživeli so lep sprejem in ugodne kritike. Zato je toliko težje razumeti odklonilne ocene druge umetniške razstave, ki so jo naši impresionisti ponovno pripravili v Ljubljani, leta 1902. Res je bilo mogoče najti kako pozitivno oceno, a prevladovala so uradne uničujoče kritike, ki so posledično tudi slabo vplivale na preboj impresionizma v takratno slovensko, predvsem meščansko okolje. Leto 1904 je bilo za naše umetnike, še posebej za Groharja, pomembno zaradi dveh odmevnih razstav. Najprej so se spomladi 1904 predstavili zahtevni dunajski publikli in uspeli. V klub »Sava« povezani umetniki so v istem letu sodelovali še na Jugoslovanski umetniški razstavi v Beogradu in dosegli nesporno največji dotedanji uspeh – tudi s prodajo razstavljenih slik (težje je bilo s plačilom izbranih del); podobna razstava je bila leta 1906 v Sofiji. Obe sta sicer pomenili velik obliž na prizadeti ponos razstavljavcev, ki pa vseeno niso mogli čisto pozabiti ljubljanskih, pretežno odbijajočih ocen.

Med te dogodke se je leta 1906 vtihotapila razstava v Londonu. Ne vem, kaj je vodilo strokovno srenjo (tudi) na Slovenskem, da jo je skoraj v celoti prezrla,

Naslovnica kataloga londonske razstave.

po izjavah nekaterih uglednih predstavnikov stroke naj bi bila londonska razstava »bolj politično kot umetniško dejanje«.

Najprej me je zanimalo, kaj je o tej razstavi možno ugotoviti. Na srečo mi je tudi ob tem pisanju s kratkimi nasveti in podatki pomagal dr. Andrej Smrekar. V knjižnici Narodne galerije hranijo katalog razstave.¹ Uradni naslov umetniškega dogodka je *Imperial Royal Austrian Exhibition, London 1906, Earl's Court - FINE ARTS* ali po naše Cesarsko-kraljeva avstrijska razstava, London 1906, Earl's Court - LEPE UMETNOSTI.

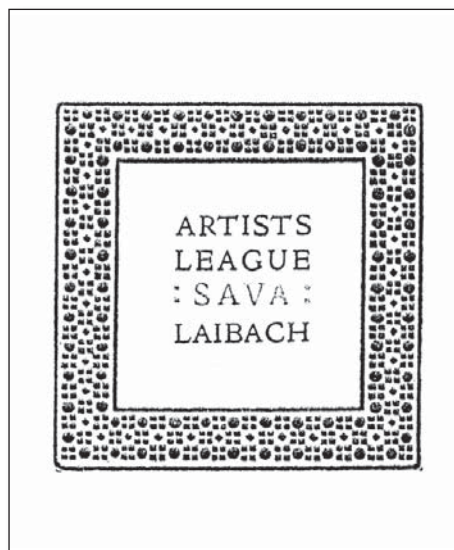
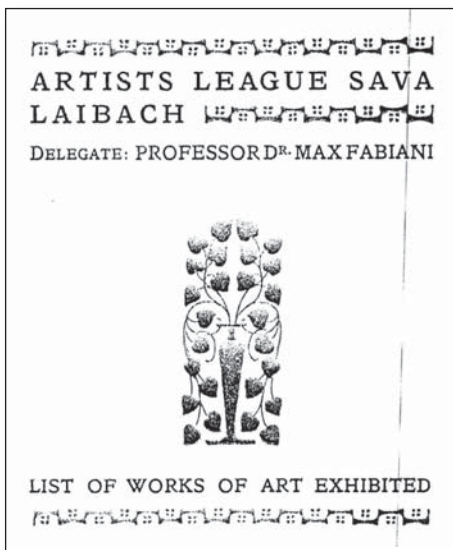
Katalog je prvi dokument o obsegu in vsebini omenjene razstave. Žal pa v predstavitev razstavljavcev nima vključenih posnetkov razstavljenih del, kar močno otežuje, včasih pa celo onemogoča, določitev razstavnih predmetov. Iz vsebine kataloga ni mogoče

najti podatkov, na katerih so pripravljavci utemeljili in pripravili avstrijski nastop v Londonu, možno pa je povzeti koncept razstave. Organizator razstave je želel predstaviti avstrijski del imperija in ne madžarskega (!), k sodelovanju je povabil bolj ali manj organizirane skupine umetnikov. Vsaki skupini je namenjeno posebno poglavje kataloga, žal pa so v njem naštetih le sodelujoči umetniki in njihova razstavljenega dela. Tako so sodelovali: Združenje avstrijskih umetnikov Secesija, Dunaj, Umetniško združenje Hagen, Dunaj, Družba umetnikov Manes, Praga, Družba poljskih umetnikov Sztuka, Krakow, Družba ljubiteljev lepih umetnosti Lemberg, Umetniško združenje Dunaj, Umetnostna galerija, hiša umetnosti in umetniško združenje Salzburg, Družba umetnikov Štajerske, Graz, Osem dam, umetnic z Dunaja, Dalmatinska umetniška razstava in končno Združenje umetnikov »Sava«,² Ljubljana.

Posebej zanimivo je od blizu pogledati slovenske udeležence razstave in njihova razstavljenega dela. Na prvem mestu našega poglavja v katalogu je Ivan Grohar

1 Katalog razstave, inv. št. J-1, št. 2. Hrani Narodna galerija v Ljubljani.

2 Katalog razstave - grafična podoba poglavja o klubu »Sava« in vmesna risba.

Predstavitve kluba »Sava« v londonskem katalogu.

s slikami v olju – *Iz moje dežele, Ajdova njiva, V februarju in Snežni metež*. Poleg Groharja so razstavljali še Rihard Jakopič, Matija Jama, Ferdo Vesel, Peter Žmitek in Franc Berneker. Uradni delegat, ki je poskrbel za ureditev našega dela razstave, je bil prof. dr. Maks Fabiani, naš znani arhitekt tistega časa.

Kaj je bilo razstavi dodano?

Dokaz o sodelovanju Groharja (poleg ostalih naštetih) je torej tu, v katalogu pa ni Postojnske jame, čeprav je dokazano, da jo je Grohar naslikal spomladi 1906, posebej za londonsko razstavo. Odgovor na to vprašanje sem skušal najti v treh smereh:

- ali in kaj je bilo o razstavi objavljeno v Veliki Britaniji, upoštevajoč pomen in obseg kulturnega dogodka,
- ali in kaj je moč najti v Avstrijskem državnem arhivu na Dunaju,
- ali je moč najti kakršenkoli dokument o londonski razstavi v Arhivu Republike Slovenije v Ljubljani.

Pri obdelavi prve možnosti sem izkoristil ljubeznivost dr. Trevorja Shawa, zunanjega sodelavca Instituta za raziskovanje Krasa SAZU v Postojni, s katerim sem se seznanil že ob prvem prispevku. V maju se je mudil doma in ljubeznivo je pobrskal po arhivih v Londonu, a brez kakršnegakoli uspeha. O avstrijski umetniški razstavi v Londonu leta 1906 ni bilo nobenega dokumenta ali zapisa. Poskusil sem še na spletnih straneh londonskega Timesa, ki je eden najuglednejših časopisov vsaj v Evropi in v arhivu hrani (baje) vse, kar je Times kadarkoli objavil. Brez težav sem našel njegove spletne strani, a o razstavi niti besede!

Na podoben način sem skušal priti »pod kožo« Avstrijskemu državnemu arhivu na Dunaju. Spletne strani bralca udobno vodijo proti zelenemu cilju, vedno več je kontaktnih podatkov, področje zanimanja se oži in pogloblja, vendar do uporabnih podrobnosti brez osebnega vpogleda v arhivske dokumente ni moč priti. Podati se na Dunaj, in skušati priti do podatkov, ni bilo izvedljivo, torej je tudi drugi možni vir odpadel.

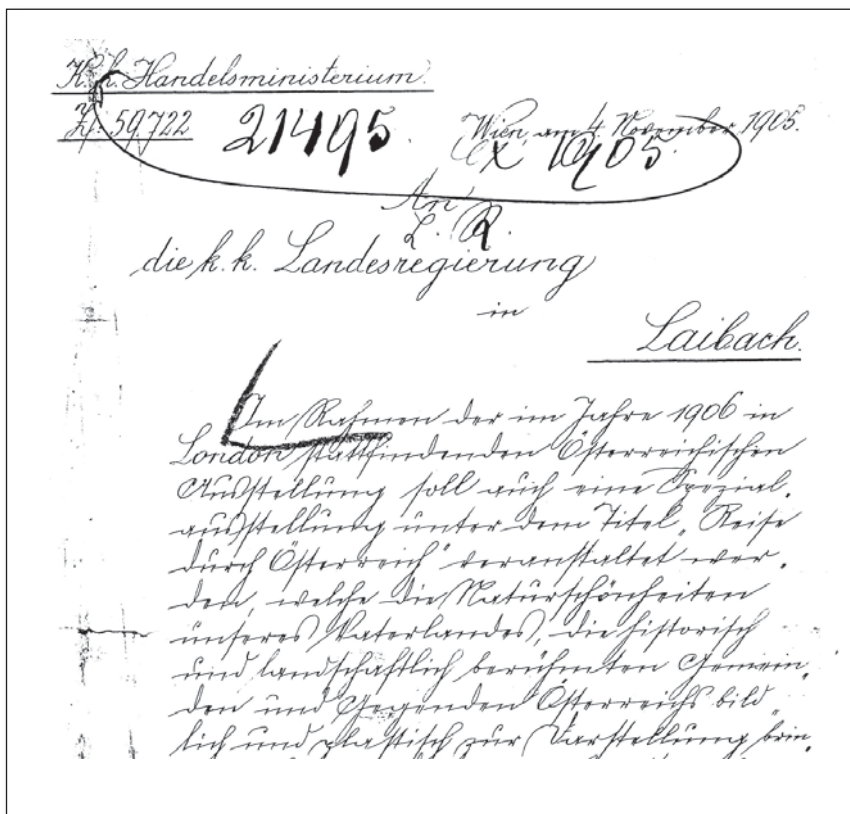
Ostal je še Arhiv Republike Slovenije. Konec koncev je bila deželna Kranjska del avstro-ogrskega imperija, Savani³ so bili Slovenci, morda pa so takratni deželni organi pustili kakšno sled. Za radovedneža, ki do sedaj ni potreboval arhivskih dokumentov, je bilo »potovanje« po bolj ali manj zaprašenih dokumentih zanimiva izkušnja. Pri tem moram spet poudariti, da so me v Arhivu Republike Slovenije lepo sprejeli. Najprej so mi v grobem razložili način iskanja, nato pa svetovali pri izbiri gradiva ter iskanju možnih smeri v obsežni dokumentaciji. Ko sem mag. Aleksandri Serše razložil, kaj pravzaprav iščem, sva se najprej lotila zapisnikov Deželnega zbora. Izjemno zanimivo branje je to, mnogokrat je omenjena Škofja Loka ali kateri od krajev iz naše občine, a to bo morda predmet neke druge zgodbe. Ocenil sem, da udeležba na taki razstavi gotovo ni bila stvar Deželnega zbora, ampak enega od izvršnih organov deželne oblasti. Iz knjižnice, kjer hranijo zapisnike Deželnega zbora, v čitalnico! V pomoč se je vključil gospod Peter Strnad, skupaj smo ugibali, kaj bi bilo treba pogledati. Na srečo je bivša Avstrija znala organizirati birokracijo. Danes prispelo pošto vpisujemo v delovodnike, pred dobrimi sto leti so pisarji prispelle dokumente vpisovali v Indekse. Urejali so jih po abecedi in datumu prejema dokumenta. Na predlog gospe Seršetove sem naročil indkse Deželne vlade za Kranjsko in njenega Predsedstva. Poskočen pripravnik je odšel po izbrano. Vrnil se je z vozičkom, na katerem so počivale štiri debele in velike knjige. Namazal sem se torej s potrpljenjem in začel iskati karkoli v zvezi z razstavo v Londonu. Hitro sem razumel način evidentiranja dokumentov. Pri obeh organih sem najprej proučil črko »G«, saj bi Groharja lahko našel le tam. Od prej vemo,⁴ da je Grohar dobil naročilo za Postojnsko jamo že v letu 1905 (sicer ne bi mogel 6. 1. 1906 pisati o naročilu) in nekako logično se mi je zdelo, da je sliko za London naročil eden od izvršnih organov. Res sem v Indeksu Predsedstva našel zapis o »Johanu Groharju«! Za pregled dokumentov o razstavi se je bilo treba spet lotiti indeksov. Pri Groharju je šlo v vsakem primeru le za eno možnost, pri razstavi je bilo možnosti več. Za začetek sem izbral besedi »London« in »Ausstellung«. Kljub temu, da so zapisnike Državnega zbora pisali v slovenščini in nemščini in priimkov niso ponemčevali, so bili operativna korespondenca in vpisi v indkse seveda v nemščini. Pod črko »A« sem v Indeksu Deželnega odbora našel zapis o »londonski razstavi«. Prvi del iskanja dokumentov je bil končan, od vsebine dokumentov, ki so se skrivali za vpisi v Indeksu, je bilo odvisno nadaljnje

3 Beseda »Savani« je bila v običajni rabi in pomeni člane kluba »Sava«.

4 Glej Vraničar, Zgodba o »izgubljeni« sliki, str. 361–367.

iskanje. Pripravnik so spet poslali nekam drugam in vrnil se je z debelimi arhivskimi mapami. Poiščimo najprej Groharja! Brez težav se prikopljemo do zaporedne številke, ki naj bi jo nosil iskani dokument. Dokumenta v mapi ni bilo!!! Kam in kdaj je izginil, ne ve nihče.

Poglejmo še drugo mapo. Pod oznako iz indeksa Deželne vlade se je skrivalo zanimivo pismo, ki ga je Deželni vladi 4. novembra 1905 posredovalo c. kr. Ministrstvo za trgovino.⁵ Pismo je ljubljanski pisar vestno vpisal v Indeks, pod številko 21.495. Pojavil pa se je problem posebne vrste. Razen glave pisma, ki je bila napisana v latinici, je bilo vse ostalo besedilo pisano v gotici! Zakaj se je na samem začetku, in še nekajkrat kasneje, med gotico pojavila latinica (pri navajanju Londona), ne znam pojasniti. Dejstvo pa je, da je bila razumljiva omemba Londona dobra vzpodbuda za mukotrpno transkripcijo zapisa iz gotice v latinico.

Začetni del dunajskega pisma Deželni vladi v Ljubljani.
(hrani: Arhiv Republike Slovenije, ki je dovolil objavo dokumenta)

5 Arhiv Republike Slovenije, AS 33, Deželna vlada, fasc. 13-1, spis 21.495.

Poiskal sem abecedo v gotici in se lotil »prevajanja« celotnega besedila. Pisarjeva kaligrafija je pomagala, da sem se sorazmerno hitro znašel v besedilu, ki je potrdilo moja pričakovanja. Pismo res govori o londonski razstavi, vendar samemu umetniškemu delu dodaja še dodatek, ki naj bi posebej predstavil lepote Avstrije in njenih dežel, ta del razstave pa naj bi pripravili pod naslovom »Potovanje po Avstriji«. ⁶ Pismo najavlja ustanovitev posebnega odbora pod patronatom Ministrstva za železnice (!), vanj pa vključuje »zdravstvene komisije, deželne zveze za tujski promet in prometna podjetja«. Pisec pisma je posebej opozoril, kakšne prispevke organizator pričakuje za ta del razstave. Posebne pozornosti je bila deležna tudi angleška publika, za katero je v pismu kar nekaj navodil o vsebini razstave. Pismo Ministrstva za trgovino pisec zaključil z vabilom Deželni vladi, da sodeluje v tem delu in jo vabi, da predlaga primerna imena za koordinacijski komite. Pismu je priložen dodatni list, iz katerega je možno približno ugotoviti, da je nekdo od pristojnih v Ljubljani zapisal navodila za odgovor, žal pa pisava ni biti približno podobna oni prvi in je nisem znal razvozlati.

Tako sem dobil potrdilo in dokument, da je razstava v Londonu leta 1906 bila, da so se je udeležili tudi naši izbrani umetniki kluba »Sava« in da jo je spremljal poseben »dodatek«, ki naj bi prispeval k razvoju tujkega prometa, kot so takrat rekli turizmu.

Razstavljenе umetnine

V drugem delu raziskovanja me je predvsem zanimala usoda umetnin, ki so bile razstavljenе v Londonu, seveda posebej prispevek našega rojaka Groharja. Seznam Groharjevih slik v Londonu je bilo enostavno sestaviti. V katalogu so bile najprej naštetе njegove slike, Groharjev prispevek k drugemu – turističnemu – delu razstave pa je objavila revija »*Slovan*« že v letniku 1905/06. ⁷ Za ta del je Grohar prispeval že opisano Postojnsko jamo, poleg nje pa še Triglav in Ljubljano. Veliko bolj zahtevno je bilo slediti umetnine in ugotoviti, ali in kaj se je ohranilo do današnjih dni.

Spet sem se zatekel k dopisovanju s strokovnjakom. Dr. Andrej Smrekar iz Narodne galerije mi je na moja vprašanja poslal koncentrirane odgovore, ob katerih sem lahko napravil korak dalje k ugotovitvam, kaj je z Groharjevimi slikami. Eden največjih poznavalcev Groharja me je opozoril, da slike za razstavo v Londonu praviloma niso nastale za ta dogodek, ampak jih je Grohar izbral med ustvarjenimi umetninami, ki jih je imel pri roki. Saj vendar vemo, da je imel velike težave pri prodaji svojih impresionističnih platen. Iz Smrekarjevega pisma z dne 26. maja 2009⁸ izhajajo naslednji podatki:

6 Arhiv Republike Slovenije, AS 33, Deželna vlada, fasc. 13-1, spis 21.495.

7 *Slovan*, letnik 1905/06, str. 192.

8 Elektronsko pismo dr. Smrekarja avtorju tega zapisa.

Slike s slikarske razstave

- **Iz moje dežele** je nastala leta 1903 in jo je Grohar najprej poimenoval Pomlad. Slika je bila prvič predstavljena na dunajski razstavi slovenskih impresionistov v galeriji Mietha (1904), kjer je bila v središču pozornosti. Pod drugim naslovom pa jo je Grohar razstavil leta 1905 na razstavi dunajske Secesije.
- **Ajdova njiva** je po razstavi služila Groharju kot platno za novo sliko (eno od pokončnih inačic Sejalca). Grohar jo je verjetno naslikal skupaj s Pomladjo (1903) in pri tem uporabil eno od opuščenih platen, leta 1908 pa jo je ponovno preslikal.
- **Snežna nevihta** je po Smrekarjevem prepričanju Škofja Loka v snegu, ki jo je Grohar naslikal 1905.
- Slike **V februarju** ni mogoče identificirati. Slika je izginila, nobene sledi, iz katere bi lahko vsaj približno napovedali njeno vsebino, ni več možno najti.

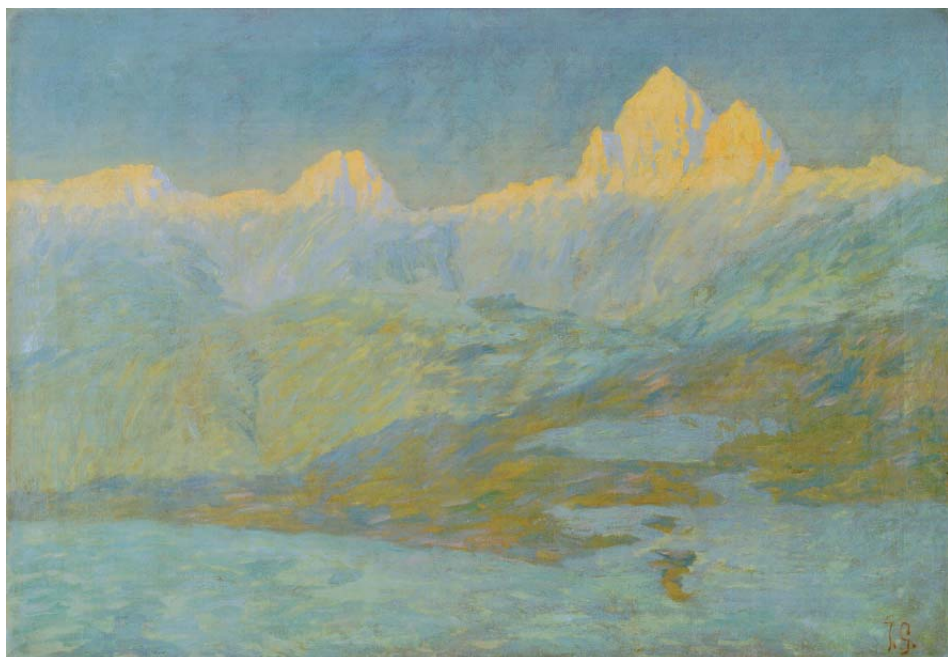
Slike s »turističnega« dela:

- **Postojnska jama** v pričujočem prispevku ne bo več deležna posebne pozornosti. V 55. številki Loških razgledov ji je posvečen poseben zapis.⁹
- **Triglav** je zgodba zase in ima več možnih rešitev. Po podatkih Narodne galerije poznamo tri Groharjeve Triglave. Dva od njih nista signirana, torej ju ne moremo natančneje umestiti v čas, ki ga raziskujem. Tretja – replika – je signirana, objavljena je bila v knjižici, ki jo je leta 1944 izdalo Planinsko društvo. Žal je podatkov premalo, da bi v NUK brez obsežnejšega raziskovanja lahko našel omenjeno knjižico. Kakorkoli že, v Londonu je Groharjev Triglav bil! Do posnetka te Groharjeve slike sem se dokopal z nekaj sreče. Po prvih podatkih naj bi bila slika v enem od prostorov Vlade RS. Generalni sekretariat vlade se je močno potrudil, da bi mi omogočil ogled in fotografijo, a slike nikakor niso mogli najti. Končno so jo uspeli odkriti v fondu Narodne galerije, ki mi je posredovala digitalni posnetek.¹⁰ Jutro v Triglavskem pogorju je užitek za oko in dušo.
- Zadnja oljna slika iz tega dela naše zgodbe je bila **Ljubljana**. Tudi pri tem motivu se srečamo z enako težavo kot zgoraj. Ker nimamo verodostojnega dokumenta, kaj je Grohar pod tem naslovom v Londonu razstavil, so strokovnjaki mnenja, da bi to utegnila biti slika **Šentjakobska cerkev z gradom**.¹¹ Nastala je leta 1902 in Grohar bi jo lahko pripravil za London »iz zaloge«. Slika je danes last ACH d. d. iz Ljubljane in je v njihovi galeriji tudi razstavljena. Poleg motiva Ljubljane, ki je na nek način svojstven in redkeje upodabljan, s svetlobo gradu v porajajočem jutru in polmračne cerkve s trgom, je

9 Vraničar: Zgodba o »izgubljeni« sliki, str. 361–367.

10 Fototeka Narodne galerije.

11 Umetniška zbirka ACH d. d., Ljubljana.

Triglav. (Posnetek slike je posredovala Narodna galerija in dovolila objavo v tem članku.)

slika posebej zanimiva zaradi nekaterih podatkov, ki so registrirani na zadnji strani slepega okvirja. Vemo, da si je Grohar v »nesluteni revii« kot blagajnik društva umetnikov skrivaj izposodil nekaj denarja, da je vsaj preživel najhujšo krizo. Zakaj so veljaki in »veljaki« proti njemu uprizorili proces, ki ga je za tri mesece spravil v zapor, ne ve nihče. Stroka pa meni, da bi bila lahko omenjena slika ena od tistih, ki so jih Groharju zaplenili, da bi s prodajo na dražbi povrnili izposojeni znesek. Težava je bila v tem, da so cene postavljali tisti, ki bi slike radi poceni kupili. Zgleda, da je slika po tej poti prišla v roke Karlu Govekarju, ki jo je imel tudi ves čas med 2. svetovno vojno. Sodeč po zapisu (Založba Borec, Grohar: Ljubljana, din 385.000) jo je lastnik po vojni prodal, končno pa je svoj mir našla v galeriji ACH d. d.

Ljubljana. (foto: Marko Vraničar s posebnim dovoljenjem Uprave ACH d. d.)

Namesto zaključka

Tako! Tudi ta zgodba o našem velikem in nesrečnem rojaku Groharju se je iztekla. Še vedno drži, da se naša znanja in spoznanja ustavljajo na nekaterih najbolj znanih delih, mnoge slike izpod istega čopiča pa ostajajo pozabljene. Tako je celotna londonska razstava utonila v pozabo. Ne znam odgovoriti na temeljno vprašanje, zakaj se je naša stroka razstavi praktično odrekla. Razpolagamo z mnogimi podatki in informacijami, treba jih je povezati v celoto in pravilno časovno zaporedje in dobimo novo sliko o delu ter življenju našega slavnega rojaka. Jutranje sonce na Triglavu, s soncem obsijani Ljubljanski grad in v jutranji somrak potopljena šentjakobska cerkev z okolico sta enkratni ilustraciji zgodbe o londonski razstavi. Zanimivo je spoznanje, da je »ječa narodov« dala pri predstavitvi svojih umetniških sposobnosti Veliki Britaniji enakopravno mesto našim slikarjem, med njimi primat Ivanu Groharju. Le v domačem okolju ni mogel doživeti več kot zasluženega priznanja. Po nepotrebnem zaporu in stradežu ga je jetika pobrala leta 1911. Priznanja so prišla mnogo kasneje – vsaj doma!

Zahvala

Zapis o Groharju v Londonu zaključujem z zahvalo vsem, ki so mi kakorkoli pomagali spletati to zgodbo. Posebej se zahvaljujem dr. Andreju Smrekarju in Narodni galeriji. Brez njegovih začetnih napotkov prispevka ne bi bilo, brez dovoljenja Narodne galerije pa bi bil prispevek bistveno bolj suhoparen in brez glavnih ilustracij. Posebna zahvala mag. Aleksandri Serše in gospodu Petru Strnadu iz Arhiva Republike Slovenije. Naučila sta me »potovati« po zaprašenih dokumentih naše davne zgodovine in delila z mano veselje, ko smo našli v prispevku opisani dokument. Zahvalo zasluži dr. Trevor Shaw, ki mi je nesebično pomagal brskati po londonskem arhivu in mi odstopil fotokopijo kataloga londonske razstave. Končno gre zahvala mag. Hermanu Rigelniku in ACH d. d. Omogočil mi je posnetek Ljubljane in dovolil objavo. Še enkrat – hvala vsem!

VIRI IN LITERATURA:

- Arhiv Republike Slovenije, AS 33, Deželna vlada, leto 1905, fasc 13-1, spis 21.495.
Slovan, mesečnik za književnost, umetnost in prosveto, letnik 1905/06, str. 192.
Katalog c. kr. avstrijske razstave v Londonu, London, 1906.
Katalog umetniške zbirke Autocommerce d. d. Ljubljana, *Duh v času*, 2002.
Pismo dr. Andreja Smrekarja avtorju prispevka, 26. 5. 2009.
Vraničar, Marko: Zgodba o »izgubljeni« sliki. V: *Loški razgledi* 55, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2009, str. 361–367.

Razstava risb Iveta Šubica

Sokolski dom, Škofja Loka, 4.–30. december 2009

Pisati o razstavi v publikaciji, ki ni katalog k razstavi, ki jo kot kustos pripraviš, je nekoliko zadrežna situacija. Takšen tekst ne more biti ekvivalenten katalogskemu, niti ni likovna kritika oziroma recenzija, saj kot kustos težko javno analiziraš razstavo, ki si jo pripravil. Čeprav v objektivnost likovne kritike niti ne verjamem, menim, da to enostavno ne gre skupaj. Za identifikacijo tega besedila se mi zdi še najbolj ustrezen citat Igorja Zabela, ki je v uvodni opombi svoje knjige *Speculationes*, zapisal: »*Mislím, da je pojem 'esej' primeren za tak žánr; poleg tega pa mi je všeč tudi izvirni pomen te besede – 'poskus'.*«.

Dovolite mi torej ta poskus, poskus, da v največ 7500 znakih s presledki razmišljam o risarskem opusu Iveta Šubica ter o razstavi njegovih risb, ki sem jo v sodelovanju z Majo Šubic, Nives Lunder, Tomažem Lundrom in Sely de Brea Šubic pripravila v škofjeloškem Sokolskem domu, decembra 2009.

Za prikaz izbora del iz Šubičevega risarskega opusa smo se odločili predvsem z razlogom, da so prav risbe javnosti eno slabše poznanih del njegovega plodovitega in heterogenega likovnega ustvarjanja. Šubičevi mozaiki in stenske poslikave na hišah, znamenjih in spomenikih so bolj ali manj javno dostopni ter dobro znani predvsem prebivalcem Poljsanske in Selške doline; njegove grafike in slike so hranjene v muzejskih zbirkah in številnih domovih po Sloveniji; njegove ilustracije v periodiki in knjigah so bile distribuirane med širok krog bralcev. Tudi seznam Šubičevih razstav v času njegovega življenja in razstav, ki so bile pripravljene posthumno, govori o tem, da so bile razstavljane predvsem njegove slike in grafike.

Ob pregledovanju Šubičevih risarskih map in skicirk pa je pomembnost obravnave njegovih risarskih del podčrtalo tudi dejstvo, da je prav risba osnova za njegovo ustvarjanje v drugih likovnih medijih (grafiki, sliki, freski, itd.) in ugotovitev, da je prav risba tisti medij, ki dobro osvetljuje umetnikovo delo v njegovi procesualnosti, krhkosti in drznosti.

Risba je nedvomno eden bolj osebnih in neposrednih likovnih medijev in izrazov. Risba praviloma nastaja v zavetju intimne, brez pritiska naročnika in kritič-

ne javnosti. V risbi si umetnik, tudi Ive Šubic, zato dopušča več spontanosti, eksperimenta, humorja in tudi kritičnosti. O tem na primer pričajo na razstavi prikazane Šubičeve risarske intervencije na materiale vsakdanjega življenja – risbe na prtičkih, časopisnih odrezkih, dnevnih redih sestankov raznih družbenopolitičnih teles, v katerih je deloval ipd. –, v katerih je z dobršno mero kritičnosti in tudi humorja komentiral različne družbene ter politične teme svojega časa (status občana v urbanem planiranju, vloga kulturnega delavca, odnos do smrti v množičnih medijih itd.).

Čeprav Šubicu ni bilo blizu »izumetničevanje«, kot je temu sam rekel, in s čimer je na njemu ljub preprost način izrazil svojo zavezanost do upodabljanja prepoznavne pojavnosti, vrsta njegovih risb kaže presenetljivo likovno eksperimentiranje. Pri tem naj omenim portrete glav v majhnem formatu, ki jih je risal na kakršenkoli papir, ki ga je imel pri roki, v katerih je upodobljence v nekaterih primerih deformiral do težke prepoznavnosti. Prav tako so zanimiva redka dela, ki so v izhodišču zastavljena kot skice, študije, a v načinu sopostavljanja motivov enega ob drugega, in enega prek drugega, vse do polne zapolnitve prostora (*horror vacui*), učinkujejo kot prvovrsten likovni eksperiment in v sebi zaključena umetnina.

Ive Šubic, Urbanistični red, svinčnik na papirju.

Raznorodni materiali, ki jih je Šubic uporabljal za svoje risbe, raznorodni motivi, ki jih najdemo v njegovih risarskih mapah in skicirkah (dobesedno – od avtoportreta do vesoljskega plovila) ter predvsem velika količina ohranjenih risb, govorijo o risarski nuji, morda celo neke vrste risarski impulzivnosti. Po drugi strani pa velik del njegovega risarskega opusa govori o risbi kot tistem temelju, iz katerega je preudarno razvijal in gradil svoja dela v drugih likovnih medijih. Skice, študijske priprave za slike, grafike, ilustracije in mozaike, mreže za stenske poslikave – vse to kaže na veliko mero prepletenosti njegovega likovnega ustvarjanja z risbo ter predvsem na umetnika, ki je skrajno odgovorno in disciplinirano pristopal k likovnemu snovanju.

Pri pripravi razstave smo izbirali iz Šubičevih risarskih del, ki so hranjena v njegovi družinski zapuščini, katera vključuje dela, narejena v času njegovega študija, ki ga je pričel leta 1940 na zagrebški Akademiji likovnih umetnosti, in dela, ki so nastala po končanem študiju na takratni ljubljanski Akademiji upodabljaljivih umetnosti, kjer je leta 1948 končal študij grafike in slikarstva in leta 1950 še

Motiv grabljice iz pariške skicirke, tuš, papir, 1956.

specialistični študij slikarstva. Dela iz časa 2. svetovne vojne, oziroma iz obdobja NOB, kateremu se je Šubic priključil že leta 1941, je Ive Šubic poklonil Muzeju novejšje zgodovine v Ljubljani.

Pri izboru del smo se omejili na čas po končanem študiju in na motiv figure, ki dobro služi Šubičevi težnji po pripovednosti, in je poleg krajine stalnica v njegovem ustvarjanju.

Razstavo tako na nek način začenjajo povečave risb iz ene od Šubičevih skicirk s študijskega potovanja v Pariz, kamor je odšel leta 1956. V razstavljeni skircirki so upodobljeni predvsem prizori kmečkih opravil in za Slovenijo tipičnih rokodelskih del (lončarstvo, kovaštvo, steklarstvo, čipkarice, izdelovalci suhe robe itd.), ki jih lahko razumemo kot poklon delu – pod eno od risb je umetnik pripisal celo rek: »Kdor ne dela, naj ne jê« ter »Rana ura, zlata ura«. Motivi tradicionalnega kmečkega življenja so pogosti tudi v drugih pariških skircirkah; upodabljanju le-tega je bil vseskozi zavezan – celo v urbanem miljeju Pariza. Poleg tega v pariških skircirkah najdemo tudi preslikave motivov, ki jih je spoznaval v muzejih in galerijah umetnostne prestolnice, ter upodobitve »družbenega dna« (klošarji, prostitutke), ki pričajo o Šubičevi senzibilnosti do vprašanj socialne pravičnosti.

Naslednji sklop razstavljenih del so nedatirani *osnutki za spomenik NOB* – risbe in dela v tempera tehniki. *Osnutki* na eni strani predstavljajo herojske figure borcev in bork za svobodo, po drugi pa opustošenje in žrtve, ki jih za seboj pušča vojna. Vpliv Picassove Guernice na ta dela je nespregledljiv. Dela odražajo tudi ugotovitev Janeza Mesesnela, ki je v besedilu »Angažirana umetnost Iveta Šubica« (*Komunist/Teoretična priloga 9*, 23. 2. 1976) pisal o Šubičevih slikarskih delih kot risarsko utemeljenih. *Osnutki za spomenik NOB* prav tako potrjujejo Mesesnelovo ugotovitev, da so Šubičeva dela komponirana strogo, ploskovito in po učinkoviti geometrijski shemi.

Tretji sklop razstave predstavljajo risbe, ustvarjene kot zaključena umetnina, med katerimi naj izpostavim »shematske« celopostavne figure, ki ne sodijo med najbolj poznane Šubičeve stvaritve, a navdušujejo v svoji formalni in izpovedni preciznosti.

Razstavo so zaključila in zaokrožila raznorodna delovna gradiva in risbe, ki pričajo o prežetosti Šubičevega vsakdana in likovne ustvarjalnosti z risbo ter navsezadnje z upodabljanjem figure: figure, upodobljene z natančno in ostro linijo ter modernistično stilizacijo. Figure, ki trdno in voluminozno stoji na zemlji ali pa lebdi nad njo. Figure, herojske in ponosne ter krhke in ranljive. Figure, ki naseljuje prizore kmečkega življenja, partizanske motive in mehko krajino Poljanske doline. Figure, ki so konkretni ljudje njegovega življenja in figure, ki je metafora in simbol. Simbol sveta, ki ga je Ive Šubic živel, in sveta, ki ga je sanjal.

Jana Mlakar, Boštjan Soklič,
Mojca Šifrer Bulovec, Barbara Sterle Vurnik*

Muzejska pričevanja naše kulturne preteklosti 1939–2009

70-letnica Loškega muzeja Škofja Loka je častitljiv jubilej, ob katerem želimo javnost opozoriti na delo in vlogo institucije, ki je bila ustanovljena predvsem zato, da varuje in ohranja našo kulturno dediščino ter naše kulturno izročilo.

Začetki segajo v drugo polovico tridesetih let prejšnjega stoletja. 27. avgusta 1939 je loško Muzejsko društvo, katerega pobudniki in ustanovitelji – *spiritus agentes* – so bili znani intelektualci France Planina, dr. Pavle Blaznik in dr. Tine Debeljak, ustanovilo Loški muzej kot enega prvih splošnih krajevnih muzejev v Sloveniji. V rotovžu na Mestnem trgu so odprli muzejsko zbirko, ki je bila med 2. svetovno vojno zaprta. Ponovno so jo odprli junija 1946 v Puštalskem gradu, od tam so jo leta 1959 preselili na Loški grad, kjer domuje še danes.

Obdobje sedemdesetih let je omogočilo, da se je Loški muzej, v skladu z razvojem muzejske in galerijske doktrine, razvil v vidno in prepoznavno slovensko kulturno ustanovo. Postal je sodobna institucija, ki uspešno opravlja svoje naloge s področja premične kulturne dediščine in sodobne ustvarjalnosti, s svojo specifično prepoznavnostjo v slovenskem prostoru pa postaja pravi zgled sorodnim ustanovam.

V prvih letih obstoja se je muzejska zbirka bogatila le z darovi in zapuščinami osveščenih posameznikov. Od 916 muzealij na začetku se je v desetletjih zbirka dopolnjevala, kakovostno in vsebinsko nadgrajevala ter profilirala tudi s posameznimi odkupi, predvsem pa z vedno bolj načrtnim in strokovnim delom muzejskih uslužbencev.

* Avtorica uvodnega dela je direktorica Loškega muzeja Jana Mlakar, Poglede na tisočletno mesto je pripravil Boštjan Soklič, Poslikane skrinje na Loškem Mojca Šifrer Bulovec in Sledi slovenske grafične dediščine Barbara Sterle Vurnik.

Danes Loški muzej po muzeoloških kriterijih hrani 20.389 muzealij, ki so vpisane v inventarnih knjigah, poleg tega pa še nad 11.000 enot dokumentarnega gradiva ter 12.928 enot knjižničnega in 5.292 enot antikvarnega gradiva v interni knjižnici.

Ob statističnih podatkih velja omeniti še število zaposlenih. Prvi uslužbenec muzeja je bil njegov upravnik Karel Plestenjak, zadnjih deset let pa je, kljub številnim novim nalogam in mnogim dislociranim enotam (Galerija Ivana Groharja, Galerija Franceta Miheliča, grajski vrt s Škoparjevo hišo in zbirka v Dražgošah), v muzeju redno zaposlenih le 11 ljudi. Pri izvajanju naše dejavnosti so nam v pomoč javni delavci, študenti – vodiči, v zadnjem času so se nam pridružili tudi prostovoljci – kulturni mediatorji.

Tudi število obiskovalcev muzejskih zbirk, razstav in drugih prireditev se dviga. Pred desetimi leti je muzej obiskalo 30.000 ljudi, v letu 2005 44.177 obiskovalcev, v letu 2008 pa že 53.168.

Ob letošnji obletnici smo se v muzeju odločili, da bomo obiskovalcem naših razstav selektivno prikazali dragoceno gradivo z različnih muzealskih področij, ki se je v času od ustanovitve do danes zbralo v muzeju in se nahaja v naših depojih.

Začeli smo s predstavitvijo kolekcije 65 klasičnih fotografij (v črno-beli tehniki) znanih slovenskih fotografov (***Pogledi na tisočletno mesto***). Pri strokovni analizi fotografij je z nami sodeloval dr. Sarival Sosič, kustos Mestne galerije Ljubljana, kustos razstave je bil Boštjan Soklič, razstavo je odprl dr. Stojan Pelko, državni sekretar na Ministrstvu za kulturo RS.

Sledila je razstava ***Poslikane skrinje na Loškem***, ki smo jo pripravili v sodelovanju s Slovenskim etnografskim muzejem iz Ljubljane. Kustosinja razstave je bila Mojca Šifrer Bulovec, razstavo je slavnostno odprla Majda Širca, ministrica za kulturo.

70 let

**Loški
muzej**

Logotip Loškega muzeja
ob 70-letnici delovanja.

Jubilejno 70-letnico Loškega muzeja smo zaključili z razstavo grafičnih listov ***Sledi slovenske grafične dediščine***, njena kustosinja je bila Barbara Sterle Vurnik. Razstavo je v imenu predsednika vlade RS Boruta Pahorja odprl dr. Igor Lukšič, minister za šolstvo in šport.

Na prvi decembrski dan smo tudi delavci Loškega muzeja naš muzejski jubilej simbolično obeležili s posaditvijo lipe na grajskem vrtu. S tem slovesnim dejanjem smo poskusili izraziti vsa svoja prizadevanja, upe in želje po kakovostnem razvoju muzejske stroke na Loškem.

Naj svoje razmišljanje ob našem jubileju sklenem z vodilom, ki je hkrati tudi zaveza naši dejavnosti in stroki: muzealci Loškega muzeja Škofja Loka si bomo z ustvarjalnostjo in predanostjo svojemu delu po svojih najboljših močeh

prizadevali bogatiti naš skupni kulturni prostor in tako v pisan slovenski kulturni mozaik prispevati čim več dragocenih delčkov.

V krajših povzetkih predstavljamo vse tri velike razstave, posvečene 70-letnici muzeja, kajti ob njih smo izdali tudi obširnejše kataloge.

Pogledi na tisočletno mesto

Prvo večjo razstavo ob praznovanju 70-letnice Loškega muzeja Škofja Loka smo posvetili zbirki klasičnih črno belih fotografij, ki so jih ustvarili znani slovenski fotografi v letih 1973 in 1974, tematsko pa se vežejo na Škofjo Loko z okolico. Pravzaprav smo po več kot tridesetih letih vnovič postavili na ogled fotografije, ki so bile že razstavljene v galeriji na Loškem gradu, vendar pa o sami razstavi (razen enega samega ohranjenega vabila) ni dosti podatkov, tudi v Kroniki kulturnih dogodkov za leto 1974 v Loških razgledih ni omenjena. Vse, kar vemo o razstavi je, da je nastala na podlagi sodelovanja med Loškim muzejem Škofja Loka in Društvom likovnih oblikovalcev Slovenije (DLOS, kasneje preimenovano v Društvo oblikovalcev Slovenije). Priredili so jo v počastitev občinskega praznika, odprli pa v petek, 18. januarja 1974, ob 17. uri. Nastanku teh zanimivih fotografskih del torej ni botrovalo naključje; pojavila so se namreč takrat, ko je Škofja Loka praznovala svojo tisočletnico. Na osnovi tega kakovostnega fotografskega gradiva, shranjenega v depozu Loškega muzeja, je evidentno, da je »magičnost« škofjeloške mestne vedute prevzela vodilne slovenske fotografe iz 70. let prejšnjega stoletja na podoben način kot njihove predhodnike – slikarje impresioniste, ki so se zbirali v Loki v času Ivana Groharja. Ob slikarjih z začetka 20. stoletja je treba omeniti še Avgusta Bertholda, znanega fotografa iz Puštala.

V Loki so se pred več kot 30. leti zbrali znani ustvarjalci s področja fotografije (Simončič, Zdovc, Mally, Kališnik, Smerke, Furlan, Kumar, Pfeifer), ki so močno vplivali na razvoj in popularizacijo slovenske dokumentarne ter umetniške fotografije v obdobju po 2. svetovni vojni, po njihovi zaslugi se je fotografija še bolj uveljavila v tiskanih medijih. Vseh 65 predstavljenih del ima še danes, po 35 letih od svojega nastanka, izreden dokumentarni naboj (fotografija je v izvornem smislu dokumentarna), ohranjajo pa tudi specifično ekspresivno izraznost, značilno za slovensko fotografsko estetiko 70. let prejšnjega stoletja, in posebno pomenljivost: prav ta je še posebej pritegnila pozornost Ločanov. Pri vseh fotografijah, ki so sodelovali v tem projektu, je opazno iskreno hotenje po umetniški sporočilnosti, ta pa se razodeva v individualnih zgodbah v povezavi z Loko in njeno širšo okolico. Razstava je v nekem širšem kontekstu poskušala osvetliti manj znano obdobje v slovenski fotografiji ter predstaviti različne fotografske poetike, naravnane na loško arhitekturo, detajle in krajinske elemente, ki že stoletja burijo umetniško domišljijo, tako domačinov kot obiskovalcev tega starodavnega mesta.

Predstavitev posameznih fotografov in njihovega dela je za to priložnost, v

tekstu z naslovom *Potovanje po prostorih in oblikah*, prispeval znani strokovnjak in poznavalec slovenske fotografije dr. Sarival Sosič, ki je hkrati tudi podal svoje videnje fotografskega sklopa, nastalega ob enem pomembnejših jubilejev Škofje Loke.

Ker so fotografije črno bele, so ustvarjalci največ svoje pozornosti namenili dinamičnim odnosom med prikazanimi elementi, odkrivanju kompozicijskih razmerij, svetlo temnemu prehajanju, predvsem pa podajanju razpoloženja, ki prevladuje nad močjo oblik. Predstavili so se: Miroslav Zdovc, Vlastja Simončič, Marjan Pfeifer, Janez Kališnik, Jože Mally, Marjan Smerke, Vladimir Furlan in Milan Kumar. Sarival Sosič v spremnem tekstu za katalog pravi: *»Vsak zase so v fotografski medij ujeli delček okolja, njegov izraz, ki se odpira tisočerm možnim pogledom, toda tokrat nekako zamrznjen v fotografijah, občuten kot utrinek nekega preteklega časa in prostora.«*

Vlastja Simončič, Mestni trg v Škofji Loki, 1973.

Predstavljeni avtorji

Miroslav Zdovc je prve fotografske obrtno-tehnične izkušnje pridobil v Pelikanovem ateljeju v Celju; nato je znanje podkrepil pri delu v takratnem Muzeju NOB in Moderni galeriji ter predvsem na ljubljanski Akademiji za likovno umetnost. Bil je tudi član legendarne Fotogrupe ŠOLT.

Vlastja Simončič, mednarodni mojster fotografije, je bil eden od začetnikov naše novinarske in reportažne, gledališke ter eksperimentalne fotografije. Objavljal jih je v *Tovarišu*, *Poročevalcu*, *Delu*, *TT*, *Naši ženi* ... Veliko se je posvečal medicinsko-dokumentarni in gledališki fotografiji ter pedagoškemu delu. Bil je nosilec mednarodnih priznanj Mednarodne zveze za umetniško fotografijo (FIAP), med drugim je dvakrat prejel priznanje Excellence. Njegova fotografija trenutka rojstva z naslovom *Prva minuta* je razstavljena v stalni zbirki muzeja Generation v Washingtonu.

Marjan Pfeifer se je šolal na grafični šoli na Dunaju, po 2. svetovni vojni je opravil še specializacijo za barvno fotografijo v tovarni Agfa v Švici. Že leta 1925 je začel objavljati fotografske ilustracije pri *Ilustriranem Slovencu* ter tako postal prvi fotoreporter te revije. Velik uspeh je dosegel leta 1938, ko je njegova fotografija *Živi mozaik* na Dunaju prejela 1. nagrado med 24.830 deli iz vsega sveta. Ljudska tehnika Jugoslavije mu je dodelila naslov mojstra umetniške fotografije; kot redni član FIAP je prejel tudi častni naslov Excellence FIAP. Bil je član Fotokluba Ljubljana in prvi pobudnik za izdajanje ilustrirane revije *Tovariš*. Deloval je v fotografskem oddelku Jugoslovanske tiskarne, in sicer kot fotograf, retušer in cinkograf. Postavil je temelje slovenski industrijski in komercialni propagandni fotografiji, saj je posnel več dokumentarnih in propagandnih črno belih in krajših barvnih filmov, ki so izstopali po inovativni tehniki uporabe neobičajnih zornih kotov. Ukvarjal se je tudi s portretiranjem znanih slovenskih likovnih umetnikov.

Janez Kališnik je najprej študiral gradbeništvo, toda kmalu se je povsem posvetil fotografiji in snemanju filmov. Kot filmski snemalec je začel delati pri filmu *Java gospoda* (1953). Kasneje je bil direktor fotografije pri pomembnih slovenskih filmih iz 60. in 70. let 20. stoletja. Posnel je tudi veliko kratkih igranih, dokumentarnih in koprodukcijskih filmov. Od začetka 50. let 20. stoletja se je posvečal arhitekturni in oblikovalski fotografiji ter te posnetke objavljaval v revijah *Arhitekt*, *Sinteza*, *Čovjek i prostor* in *Piranesi*. Fotografsko je opremljal mnoge kataloge (BIO, Forma viva). Izdeloval je aplikativno fotografijo, fotografijo industrijskega designa in predvsem arhitekturno fotografijo.

Jože Mally se je s fotografijo začel ukvarjati leta 1948 kot fotoreporter na Uradu za informacije LRS, v okviru Ljudske tehnike. Kmalu po tem se je kot fotograf zaposlil v propagandi turistične agencije Kompas. Mednarodna organizacija umetniške fotografije mu je leta 1957 podelila naziv Artist FIAP. Posebne pozor-

nosti so bile deležne njegove barvne fotografije narave, predvsem prepoznavni motivi prostranih, širokih in razgibanih pejsažev.

Marjan Smerke je bil na Inštitutu Jožef Štefan v Ljubljani zaposlen kot vodja fotolaboratorija. Kot dolgoletni član Društva oblikovalcev Slovenije, Foto zveze Slovenije in Fotogrupe ŠOLT pri Fotoklubu Ljubljana je prejel številne nagrade, tako doma kot na tujem. Za svoje delo je dobil naslov mojster fotografije pri AFIAP, mednarodni fotografski organizaciji. Zelo veliko je prispeval k širjenju tehnične kulture pri mladini. Fotografiral je več kot 800 zunanosti in notranosti slovenskih cerkva ter sodeloval pri mnogih domačih ali mednarodnih publikacijah, katalogih in monografijah.

Vladimir Furlan je sprva delal v fotografskem studiu Fakultete za naravoslovje in tehnologijo Univerze v Ljubljani. Kasneje je postal svobodni fotograf ter član Fotogrupe ŠOLT, Društva oblikovalcev Slovenije in Društva fotografov Slovenije. Ukvarjal se je z dokumentarno fotografijo (načrti, makete, novogradnje) za potrebe arhitektov in urbanistov ter sodeloval pri njihovih razstavah. Izdeloval je celo naravoslovno makrofotografijo ter tako sodeloval s Fakulteto za gradbeništvo, arhitekturo, geodezijo, Urbanističnim inštitutom in zavodom. Zelo pomemben del njegovega ustvarjanja predstavljajo tudi številni črno beli in barvni posnetki Slovenije iz letala ali helikopterja.

Janez Kališnik, Jesharna, 1973.

Milan Kumar je bil profesionalni fotograf, član društva oblikovalcev Slovenije in v okviru tega društva tudi član skupine N. Bil je fotograf in snemalec ter avtor številnih idejnih rešitev za vizualne podobe RTV Slovenije (npr. deček iz Tivolija), posnel je tudi nekaj kratkih filmov. Kot poznavalec naše dežele je v fotomonografiji *Kovane mreže* na izviren način prikazoval lepote kovanih oken-skih mrež in drugih umetnostno-obrtnih izdelkov kovaških mojstrov. V strukturiranih kompozicijah (črnih in železnih) je iskal izraznost in samostojno vizualno govorico. Na fotografskem področju se je ukvarjal predvsem z eksperimentalno fotografijo.

Miroslav Zdovc (Ponikve pri Celju, 1929–2009, Ljubljana)

Vladimir Furlan (Cerknica, 1933–2008)

Milan Kumar (Ljubljana, 1913–1991)

Marijan Smerke (Ljubljana, 1932)

Jože Mally (Tržič, 1924)

Janez Kališnik (Drenov grič pri Vrhniki, 1921–2004, Ljubljana)

Marjan Pfeifer (Ljubljana, 1910–1992)

Vlastja Simončič (Gorica v Italiji, 1911–2000, Gorenja vas)

Poslikane skrinje na Loškem

Loški muzej Škofja Loka v svojih nedrjih hrani in varuje vrsto zanimivih predmetov, ki pričajo o kulturni dediščini na Loškem. Med njimi so tudi poslikane ženitovanjske skrinje, ki se jih je v teh letih nabralo kar 58. Žal do sedaj še niso bile strokovno obdelane, zato smo se odločili, da to delo dokončamo in del zbirke prikažemo prav v letu, ko muzej praznuje svojo 70. letnico. Sredi maja smo v galeriji na Loškem gradu odprli razstavo *Poslikane skrinje na Loškem* in izdali katalog. Razstava je bila na ogled od 15. 5. do 4. 10. 2009.

Ob pripravi razstave in kataloga smo si zadali nalogo, da obiskovalcem predstavimo, kaj skrinja sploh je, prikažemo njen razvoj skozi stoletja, jih seznanimo, kdaj so jih začeli poslikavati in katere delavnice so delovale na Loškem. Zanimala nas je tudi vloga skrinje pri ženitovanjskih šegah.

Za tako celovit prikaz skrinj smo si nekaj eksponatov sposodili pri sorodnih ustanovah, v Narodnem muzeju Slovenije, v Slovenskem etnografskem muzeju in Gorenjskem muzeju.

Sodelovanje se je nadaljevalo tudi pri nastajanju kataloga. Jana Mlakar, direktorica Loškega muzeja Škofja Loka, je napisala spremno besedo: *Muzejska pričevanja naše kulturne preteklosti 1939–2009*, direktorica Etnografskega muzeja Slovenije dr. Bojana Rogelj Škafar je svoje razmišljanje o skrinjah opisala v članku *O skrinjah – življenjskih sopotnicah človeka*. Kustosinja razstave Mojca Šifrer Bulovec je osvetlila tematiko *Poslikanih skrinj na Loškem*, konservator Aleš Senica, ki je večino razstavljenih skrinj tudi konserviral in delno restavriral, pa je

te postopke opisal v prispevku *Škofjeloške skrinje skozi tristo let*. V katalogu, ki obsega 40 strani, so fotografije vseh razstavljenih skrinj. Oblikovalec Matija Jemec je poskrbel za privlačno in povedno podobo razstave ter kataloga.

Posvetimo nekaj pozornosti še sami skrinji, ki predstavlja najstarejši in najpomembnejši del notranje opreme evropskega človeka. Iz zaboja s pokrovom, kar skrinja pravzaprav je, so se skozi stoletja razvili omara, predalnik in kredenca. Uporabljali so jo za shranjevanje tekstila, živil, listin, denarja pa tudi kot klop in posteljo.

Prva omemba skrinj na Loškem sega v srednji vek, popisane so že v inventarjih loškega gradu iz let 1315, 1318 in 1321. V plemiških in meščanskih domovih se je skrinja ohranila vse do poznega klasicizma v 17. in 18. stoletju.

Na Slovenskem je bila skrinja prvič upodobljena na crngrobski freski sv. Nedelje iz okoli leta 1460, kjer je naslikana med prizori iz obrtniškega življenja, je pa tedaj niso uporabljali samo obrtniki, temveč tudi kmetje in preprostejši ljudje v mestih in trgih.

V kmečkem okolju so skrinje obdržali še celo 19. stoletje, ponekod so jih v ženitovanjskih šegah uporabljali še v prvi polovici 20. stoletja, šele takrat so jih nadomestile omare. Na slovenskih kmetijah so skrinje uporabljali v različne namene. Najbolj znane so bile žitne, garderobne in ženitovanjske. Zadnje so bile krašene, zato sodijo med izdelke t. i. ljudske umetnosti oziroma umetnosti na kmetijah. Ta umetnost je prevzemala motiviko cerkvene in posvetne umetnosti višjih družbenih plasti, ki pa jo je preoblikovala v svojevrstno domačo govorico. Po načinu krasitve so ženitovanjske skrinje lahko rezljane, intarzirane ali poslikane. Loške so bile poslikane, zato so bile predmet našega zanimanja.

V kmečkem okolju na Loškem so skrinje v pisanih virih prvič omenjene v popisu inventarja Kalanove domačije v Selcih v Selški dolini. Na tej kmetiji so leta 1723 imeli štiri velike in eno manjšo žitno skrinjo ter še dvanajst skrinj, od katerih sta bili dve »zelo dobri« (morda krašeni, ženitovanjski). V Loškem muzeju hranimo poslikano ženitovanjsko skrinjo iz leta 1687.

V začetku 17. stoletja se je pod vplivom gotike razvilo slikarstvo na kmečkem pohištvu. Iz tega stoletja so ohranjene fasadne ali arkadne skrinje, s konstrukcijskim poudarkom na bočnih stranicah. Poslikane so z geometrijskimi motivi, monogrami, linijami srčastih oblik, naslikanimi s kazeinsko barvo kar na les. Prav iz tega obdobja je na Loškem ohranjenih pet fasadnih skrinj, ki časovno datirajo v konec 17. ali začetek 18. stoletja. Zaradi stilske podobnosti in lokalnega izvora domnevamo, da so bile izdelane v Škofji Loki, kjer so tedaj delovali štirje mizarji.

Duh renesanse in baroka je v ljudski umetnosti intenzivneje zaživel šele v drugi polovici 18. stoletja. Takrat so tudi na Loškem skrinje začeli poslikavati z barvno pestrimi baročnimi motivi, kar je omogočila uporaba oljnih barv. Za večbarvno poslikano skrinjo je značilen nov način konstrukcije, saj ne stoji več na bočnih stranicah, ampak na nogah. Glede na kompozicijsko zasnovo čelnih

končnic so se v tem obdobju uveljavile skrinje z dvema, tremi, štirimi ali petimi okvirjenimi polji in skrinje z dvema ali tremi enojnimi arkadnimi motivi, med katerimi je eno pokončno, pravokotno polje. Motivi na teh skrinjah so bili geometrijski, cvetlični, predmetni in figuralni.

Na Loškem so skrinje poslikavali v podobarski delavnici Štefana Šubica (1820–1884) v Poljanah. Ljudsko izročilo trdi, da sta brata Štefana Šubica, Blaž, podobar in kipar (1827–1899) ter Janez, podobar in slikar (1830–1898), slikala tudi pohištvo. Na skrinje so slikali tudi priučeni kmečki slikarji. Med njimi je bila Marija Pavlič (1821–1891), po domače Podnartovčeva ali Blaževčeva Micka iz Selc v Selški dolini, ki se je izučila pri očetu Andreju Pavliču. Njuna dela sodijo v t. i. Selško delavnico. V istem obdobju je na Loškem deloval tudi slikar »belih skrinj in ptičjih figuric«. Albert Sič pa piše, da so se na Gorenjskem z izdelavo poslikanega pohištva ukvarjali mizarji in njihove družine. Pohištvo so izdelovali po naročilu in za prodajo na sejmih. Med drugim omenja, da se je s slikanjem pohištva ukvarjala Zihierlova rodbina, po domače Štefanova, iz Lipice pri Škofji Loki.

Najskromnejše so bile tiste skrinje, ki so jih bolj za lastne potrebe poslikali razni samouški slikarji. To slikarstvo je zamrlo konec 19. in v začetku 20. stoletja.

Kovinske dele skrinj so izdelovali izučeni kovači in ključavničarji. Sredi 18. stoletja je v Loki delovalo kar 12 kovačev in 9 ključavničarjev, na podeželju so ključavničarsko obrt opravljali še trije.

Poslikana skrinja je imela posebno vlogo v ženitovanjskih šegah. V vsakdanjem življenju je zapolnjevala potrebo po shranjevanju, v simbolnem smislu je

Arkadna ženitovanjska poslikana skrinja iz leta 1687, s konstrukcijskim poudarkom na bočnih straneh. Gorenja vas v Poljanski dolini, hrani Loški muzej, inv. št. E 2446 (foto: Tomaž Lunder)

bila predmet, ki je spremljal nevesto pri njenem prehodu iz samskega v zakonski stan, prav gotovo pa je predstavljala tudi statusni simbol domačije.

A ker je sreča le v nas samih in se je ne da meriti po bogastvu, za konec še odlomek Janeza Dolenca, ki nam v svoji povesti o Dobretovih pripoveduje: *»Kmalu po kresu si je prišla nevesta z očetom ogledovat novi dom. Zmenili so se za skromno balo: skrinja, kolovrat, nekaj mernikov žita in seveda široka zakonska postelja iz češnjevega lesa. Plevnica, rjuhe, kovter – vse iz trdega hodničnega platna, vse delo pridnih Dobretovih deklet. Jurca je bil zadovoljen: 'Micka, lepše nama bo pod hodničnim kovtrom kakor grofu in grofici pod židanim!' Tako je tudi bilo!«*.

Sledi slovenske grafične dediščine

Pripraviti razstavo klasične grafike danes, je svojevrsten izziv. Zakaj? Živimo v času hipertehnološkega napredka, v digitalni dobi, v času, ko se tudi v umetnosti večinoma govori o novih praksah, o njenih razširjenih prostorih, o intermedijem. Človek na prvi pogled dobi občutek, da so stare vrednote odrinjene na rob. Pozablja pa, da se iz njihovih korenin danes napaja vse novo in da je bila nekoč klasična grafika prav tako sodobna, kot je danes najbolj sodobna umetnost. Prav ta izziv nas je vodil pri pripravi razstave, kjer so bili na ogled avtentični materialni in mentalni nosilci informacij o naši kolektivni preteklosti, identiteti. Nismo jih predstavili, da bi z njimi favorizirali minuli čas, ampak da bi iz današnjega vidika prevetrili čas, v katerem so grafike nastale in potem lažje, bolje razumeli to, kar nastaja danes.

Posnetek z odprtja razstave Sledi slovenske grafične dediščine, galerija Loškega gradu, 30. november 2009. (foto: Jana Jocij)

Ko sem se kot kustosinja soočila z gradivom za razstavo, me je najbolj pritegnilo dejstvo, da so pred mano grafični listi, ki so na videz res le podobe, natisnjene na papir, toda vsak odtis je na svoj način pričal o živi prisotnosti umetnikovih rok pri delu. Zavedanje, da sta, kot na kakšnem Veronikinem prtu, v sleherni odtis matrice zajeta čas, fizični dotik človeka, da je to sled nekega zapletenega, večfaznega, skoraj čudežnega procesa, sled neskončnih transformacij podobe ..., vse to nas prestavi v drugačno razumevanje tega alkimističnega sveta matric in odtisnjenih podob.

Razstava sicer ni celostni, ampak

prej fragmentarni vpogled v mozaik zgodovine razvoja slovenske grafike, ker pa muzej praznuje 70-letnico obstoja, smo želeli prikazati izključno izbor grafik, ki jih hrani naš muzej; tako smo bili omejeni z razpoložljivim gradivom. Ker pa zbirka obsega tipična dela iz obdobja slovenskega povojnega modernizma, med katerimi je kar nekaj pomembnejših grafičnih listov najvidnejših slovenskih grafikov, lahko rečemo, da skuša ta razstava, pa čeprav le v sledeh, našo zbirko vendarle postaviti v kontekst zgodovine slovenske grafike. Zbirka namreč hrani tudi dragocene kose nekaterih najboljših grafikov izbranega obdobja, ki so gradili slovensko grafično dediščino: Zvest Apolonijo, Štefan Galič, Zmago Jeraj, Lojze Logar, Gorazd Šefran, Edvard Zajec in med njimi tudi nekatere, kar nas posebej veseli, ki so vezani na Škofjo Loko in njeno okolico, zlasti Ive Šubic, France Mihelič, Maksim Sedej, Boris Jesih, Berko in Tomaž Kržišnik. Pred nami je tako izbor del 15-ih avtorjev. Okvirno je razdeljen na dva kronološka in pomenska sklopa: na starejšo povojno grafično produkcijo po letu 1945 oziroma na predstavitev klasikov slovenske povojne grafike in na (mlajšo) produkcijo med leti 1960 in 1980 oziroma na predstavitev avtorjev, ki so sledili tej starejši generaciji.

Sicer pa, veliko je še dilem okoli pojma grafike, okoli njene avre, vprašanja originala, avtonomije medija in reproducibilnosti, vendar mislim, da se bo grafika, ne glede koliko in kako se bo širila, spreminjala, vselej ostala izziv umetnikom, pa tudi vsem tistim, ki verjamejo v neskončnost človekovega ustvarjanja, ki edino osmišlja naše bivanje.

In nenazadnje, *Sledi slovenske grafične dediščine* so lepa priložnost, da kot muzej skušamo čimbolj ozavestiti pomen dediščine in njene vrednote, ki so sestavni del slovenske kulturne identitete. Posledično smo želeli osvetliti tudi smisel delovanja muzeja za slovenski narod – če nam je uspelo vsaj kaj od naštetega, potem smo uresničil naš cilj.

Avtorji na razstavi: *Zvest Apolonijo, Berko, Lucijan Bratuš, Boni Čeh, Štefan Galič, Janez Hafner, Boris Jesih, Zmago Jeraj, Tomaž Kržišnik, Lojze Logar, France Mihelič, Maksim Sedej, Gorazd Šefran, Ive Šubic in Edvard Zajec.*

60 let Filatelističnega društva Lovro Košir

Začetki društva

Prva leta po koncu 2. svetovne vojne so bila leta intenzivne obnove porušene domovine. Toda kmalu zatem so prišle na vrsto tudi manj življenjsko potrebne zadeve. Tako je bila v letu 1949 ustanovljena Filatelistična zveza Slovenije (dalje FZS), ki je dala pobudo za ustanavljanje društev na terenu. Običajno se društva združijo v zvezo, tu pa je bila pobuda posredovana z vrha, saj je takrat delovalo le nekaj filatelističnih društev. Nekatera od njih sicer z že častitljivo tradicijo, kot na

primer Filatelistični klub Ljubljana, vse od leta 1934, Društvo filatelistov Maribor, od leta 1933, in Slovensko filatelistično društvo Ljubljana, od leta 1919. Pobudi FZS so sledili tudi filatelisti z območja Škofje Loke in 30. 10. 1949 ustanovili Filatelistično društvo Lovro Košir (dalje FD Lovro Košir). Društvo je ob ustanovitvi štel 66 članov, od tega 34 rednih in 32 mladincev. Zanimivo je, da je število članov ves čas delovanja nihalo okoli števila 30, tudi v zadnjih letih se število aktivnih članov giblje malo nad 30, kar zavrača tezo, da bi bila filatelija v krizi. Večja nihanja so le pri krožkarjih oziroma podmladku, saj je število navdušene mladine precej odvisno od aktivnosti mentorjev. Se pa zgodi, da se mentor utruji in preden novi nadaljuje njegovo delo, je velikokrat vmes praznina nekaj let, kar se pozna tudi v številu mladincev.

Spomenik izumitelju poštne znamke
Lovrencu Koširju v Aleji znamenitih Ločanov.
(foto: Alojzij Pavel Florjančič)

Ustanovitev FD Lovro Košir Škofja Loka so vodili predvsem člani, ki so zasedli vodilna mesta v društvu. Upravni odbor so vodili:

- predsednik: Otokar Burdych,
- podpredsednik: Vojislav Veselinovič,
- tajnik: Velimir Sloboda,
- blagajnik: Stanislav Strgulc.

Člani odbora so bili: Franc Vraničar, Viktor Kolendo, Lado Jamar, Jožko Krašovec in Jože Repovš. Nadzornemu odboru je predsedoval Dušan Kafol, člana sta bila Franjo Kosec in Ana Lukanc. Častno razsodišče sta sestavljala Stanko Hribernik kot predsednik in Viktor Kolendo kot član. Po sprejemu ustanovitvenih aktov so društvo registrirali pri FZS, pod zaporedno številko 23.

Začelo se je redno delo, člani so se redno zbirali na menjalnih sestankih. Ker društvo ni imelo svojih prostorov, so se pozimi srečevali v gostilni Jaklič, poleti pa na vrtu gostilne Fojkar. Za mladino so bila srečanja organizirana ob nedeljah dopoldne, v gostilni Krona, poleg tega so aktivno delovali tudi mentorji na gimnaziji. Mladina in novi člani so se učili osnov zbiranja znamk, sestavljanja zbirk za tekmovanja in možnosti nabave gradiva. V tem času so znamke zbirali predvsem po državah. Vsi so zbirali znamke Jugoslavije, mnogi tudi za nazaj, do Verigarjev. Precej je bilo tudi znamk Nemčije, Avstrije in Italije, saj je vojna vihra mnogo sorodnikov in znancev pustila v teh državah, pisma pa so bila edina možna vez z domovino. Kasneje je prek Jugomarke prišlo k nam precej znamk vzhodnoevropskih držav, ki so jih filatelisti dobili z menjavo. Seveda so se v tem času zbirale predvsem žigosane znamke. S prebiranjem člankov v filatelističnih revijah pa se začne zbiranje znamk tudi po tematiki. Posebej mlajši so bili navdušeni nad takšnim zbiranjem, saj ni treba imeti vseh znamk tako kot pri državah. Nežigosane znamke so prihajale z naročili na pošti. Od Beograda do Škofje Loke se je njihova količina precej zmanjšala, velikokrat jih ni bilo zadosti za vse. Prihajalo je do sporov. Tisti, ki so ostali brez, so bili pripravljene znamke preplačevati. Posledica so bile višje cene, nekateri so se začeli ukvarjati s preprodajo. Tudi do rabljenih znamk ni bilo vedno lahko priti. Osnovne redne znamke so bile množično v poštnem prometu, priložnostne znamke večjih nominal pa le redko, in še to predvsem na pismih za tujino. Člani društva so nabavo reševali na menjalnih srečanjih. Središče menjalnega trga je bila Ljubljana, zato so že zgodaj navezali stike z ljubljanskimi filatelisti, tako se je postopoma začel oblikovati filatelistični trg.

Ker so filatelisti svoje delo hoteli prikazati javnosti, so v izložbi urarja Plantariča na Mestnem trgu pripravili prvo *propagandno razstavo*. Mimoidoči in zainteresirani so si jo lahko ogledali med 22. februarjem in 5. marcem 1951, deležna je bila velike pozornosti. V društvo se je vključilo več novih članov, stari pa so dobili spodbudo za nadaljevanje dela.

Leta 1956 so škofjeloška podjetja organizirala prvo Gospodarsko razstavo. Člani filatelističnega društva so jo izkoristili za svojo promocijo. V prostorih

osnovne šole Škofja Loka so organizirali *prvo samostojno društveno filatelistično razstavo*. V času od 14. do 22. julija 1956 je bila razstava množično obiskana, saj je bila za tiste čase izredno dobro pripravljena in organizirana, občinstvo jo je zelo dobro sprejelo. To se je spet poznalo pri vpisu mladine v društvo. Društvo je izdalo tudi dva priložnostna ovitka: enega z rojstno hišo Lovra Koširja in drugega z znakom razstave.

Znamka, namenjena letalskim poštnim pošiljkam, s portretom in rojstno hišo Lovrenca Koširja. Znamko je leta 1948 izdala Skupnost JPPT. (*hrani Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki*)

Obdobje razvoja

V šestdesetih letih je v društvenem delovanju nastopilo obdobje navideznega mrtvila, čeprav so se člani še naprej redno srečevali. Mnogi so intenzivno izpopolnjevali svoje zbirke, drugi so samo hodili po znamke. Izdali so nekaj priložnostnih žigov ob prireditvah (Motociklistična nagrada Loka, Groharjeva slikarska kolonija in Izseleniški piknik), ki so takrat ime Škofje Loke ponesle po svetu. Izšlo je tudi nekaj ovitkov. Prihajali so novi člani, starejši so prepuščali vodenje dela v društvu mlajšim, nekateri so zapuščali društvo. Tako se je v začetku sedemdesetih let oblikovalo novo vodstvo z najaktivnejšimi člani: Nikola Dopudja, Albert Murn, Tone Malenšek, Janez Cerkvenik, Savo Šink, Otokar Burdych ml., Jože Kobal, Jože Jenko, Boro Matič in drugi. Društvo je prvič imelo svoj prostor, čeprav samo v najemu. Najelo ga je pri Društvu upokojencev v Šolski ulici. Društveni prostor je omogočil lažje srečevanje na menjalnih sestankih ter dajal možnost za arhiviranje zalog in pribora. Odlična lokacija v središču mesta je dodatno pripomogla k povečevanju števila članstva. Denacionalizacija je z vračilo teh prostorov bivšim lastnikom društvo spet postavila v nezavidljiv položaj.

Višek ponovnega zagona društva je predstavljalo obeležje *1000-letnice Škofje Loke*, leta 1973, ko je društvo organiziralo večjo društveno razstavo, in sicer v galeriji na Loškem gradu. Na ogled je bila med 18. majem in 1. junijem. V okviru spremljajočih aktivnosti je bilo v hotelu Transturist organizirano menjalno srečanje slovenskih filatelistov. Na predlog društva je poštna uprava v Beogradu izdala znamko z motivom najstarejše znane upodobitve Škofje Loke, skupaj s pošto pa je društvo izdalo še priložnostni ovitek. Lepo je bil sprejet tudi katalog razstave, ki je izšel ob veliki podpori škofjeloških delovnih organizacij. Odmevnost razstave potrjujeta občinsko priznanje in priznanje FZS, FD Lovro

Košir pa je dolgoletnega člana Jožka Krašovca razglasilo za prvega častnega člana društva. Kot vsaka uspešna razstava dotlej je imela tudi ta velik vpliv na vpis novih članov. V tem času so se društvu pridružili znani filatelisti Aleksander Elsner, Michael Fock, Dalibor Stoviček, Jože Velikanje in drugi, ki so v naslednjih letih prevzeli najpomembnejše naloge v društvu, v okviru FZS ter mednarodnih filatelističnih zvezah in organizacijah.

Srečanje filatelistov v hotelu Transturist v Škofji Loki leta 1974.
(foto: iz arhiva Filatelističnega društva Lovro Košir)

Elan te razstave je za seboj potegnil dogodke naslednjih let. Že 23. marca 1974 je potekalo v hotelu Transturist drugo srečanje slovenskih filatelistov. Člani društva so svoje zbirke sestavljali vse bolj po pravilih Mednarodne filatelistične zveze in jih pošiljali na razstave. Dobivali so prva priznanja, na začetku manjša, kasneje najvišja. Delo v filatelističnih krožkih se je intenziviralo, pospešila se je nabava filatelistične literature (revije, katalogi, knjige) in pribora. Člani društva so v lastni režiji izdelali manjše vitrine za predstavitev manjših zbirk.

Naslednje leto (1975) je društvo pripravilo razstavo *30 let v svobodi*. Razstava je bila odprta med 26. junijem in 6. julijem, v galeriji Loškega gradu. Obsegala je več zbirk, s področja celotne Jugoslavije, ki so jih pripravili marljivi društveni člani. Društvo je k sodelovanju pritegnilo tudi numizmatike, ki so pripravili razstavo kovancev in bankovcev, in zbiratelje značk, saj je bilo njihovo zbiranje v tistem času na višku. Uspeh razstave potrjujeta veliko število obiskovalcev in knjiga vtisov, polna pohval.

Leta 1978 je društvo ob občinskem prazniku organiziralo filatelistično razstavo na Godešiču. Društveno filatelistično razstavo v tamkajšnjem kulturnem domu si je med 9. in 14. januarjem ogledalo veliko število obiskovalcev s širšega območja našega društva.

Na občnem zboru leta 1979 je član društva Albert Murn predlagal obeležitev 30-letnice delovanja društva in 100-letnice smrti Lovra Koširja. Zbor je sprejel sklep o organiziranju filatelistične prireditve *LOKAFILA '79*. Prireditve je bila zamišljena zelo širokopotezno. To, v kaj se spuščajo, so vodilni in člani društva na srečo spoznali šele, ko so z delom že začeli. Tako so na koncu prireditve uspešno spravili pod streho, zraven pa pridobili še izkušnje, ki so jih s pridom uporabili pri organizaciji podobnih prireditev v prihodnosti. *LOKAFILA '79* je obsegala:

- republiško tekmovalno filatelistično razstavo,

- izdelavo priložnostnega poštnega žiga,
- izdajo kataloga,
- izdajo značke Lovro Košir,
- izdelavo priložnostnih ovitkov,
- izdelavo grafičnega lista Lovro Košir (lesorez).

Organizirana sta bili skupna slavnostna seja FD Lovro Košir in FZS ter srečanje filatelistov.

Na republiško tekmovanje LOKAFILA '79 se je prijavilo 43 razstavljalcev iz 14. slovenskih filatelističnih društev, z 58 zbirkami v 320 vitrinah, s po 12 listi. Pogled na razstavni prostor je bil res veličasten. Pri organizaciji se je zelo angažiral Albert Murn, ki je v sodelovanju s tovarno Iskra v Retečah izdelal potrebno število vitrin, ki so ustrezale takratnim pravilom. Odprtje razstave je bilo 8. septembra 1979, otvoritveni govor je imel predsednik društva Nikola Dopudja. Razstava je bila tako obsežna, da je zasedla prostor celotne galerije Loškega gradu, vezni hodnik in grajsko kapelo. Takó odprtje kot sama razstava, srečanje filatelistov, podelitev priznanj in pogostitev gostov so lepo uspeli. Pohvalam obiskovalcev in filatelistov razstavljalcev so se pridružili tudi Gorenjski glas, Tovariš, Dnevnik idr., ki so objavili obširne članke o prireditvi. Edina kritika je prišla od tedanjega predsednika Filatelistične zveze, ki je društvu očital provincialnost, slabo je ocenil tudi delo ocenjevalne komisije. Poseben pomen prireditve je bil tudi, da je ostalim filatelističnim društvom pokazal, kako se da dobro organizirati razstave, tekmovalci pa so dobili nove izkušnje za izboljšanje kakovosti svojih zbirk. Tako so vse naslednje prireditve v organizaciji FD Lovro Košir, in v organizaciji drugih društev, temeljile prav na teh izkušnjah.

Sedemdeseta leta 20. stoletja so bila za društvo plodna tudi na področju sodelovanja na filatelističnih razstavah po vsej Jugoslaviji in v tujini.

Leta 1980 je društvo organiziralo za tiste čase zelo opazno filatelistično razstavo v počastitev dneva izgnancev. Poimenovali so jo *Srbija–Slovenija*. Razstava je bila odprta od 7. do 12. junija in bila deležna velike pozornosti, tudi v smislu negovanja bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov.

Naslednje leto je društvo obeležilo 140. obletnico ustanovitve prve poštne zbiralnice na Gorenjskem, ki je delovala v Škofji Loki. Ker je šlo za poštno zgodovino, je bila osrednja tema razstave *Žigarstvo na Slovenskem*. Zbiranje poštних žigov nam namreč od vseh vej filatelije največ pove o poštni zgodovini, tako lokalni kot širši.

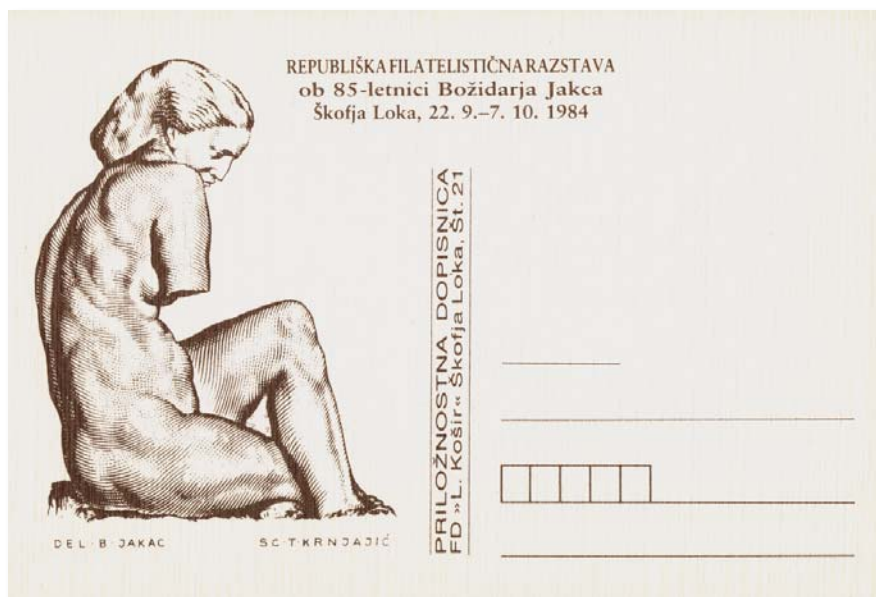
Leta 1983 je FZS prosila društvo za organizacijo profesionalne tekmovalne filatelistične razstave. Že med pripravami nanjo so se člani društva veliko naučili o organizaciji, pripravah in pravilnikih za ocenjevanje zbirk. Navezali so stike z drugimi društvi in poglobili sodelovanje s poštno upravo. Razstava je bila na ogled od 28. maja do 5. junija 1983 na Loškem gradu.

Vzporedno z razstavno dejavnostjo je v letih od 1981 do 1983 potekalo inten-

zivno sodelovanje z Loškim muzejem Škofja Loka. Andrej Pavlovec, takratni ravnatelj muzeja je podpiral ideje o zbirkah o slavnih domačinih. Društvo je kot zanimivo osebnost predlagalo poštnega reformatorja Lovra Koširja. Albert Murn je že takrat imel obsežno gradivo o njem in ga je skupaj z gradivom o zgodovini pošte in poštних zbiralic na Loškem ponudil muzeju. Sam je tudi predložil osnovni program *Poštno-filatelističnega muzeja*. Vendar stvari niso tekle brez naporov. S podporo FZS je k projektu pristopila še Pošta Slovenije. Do dokončne izvedbe je prišlo šele, ko sta se pridružila še Dom slepih in slabovidnih Škofja Loka, ki je upravljal z gradom v Stari Loki, v katerem je muzej dobil svoje prostore, ter Tehnični muzej Slovenije, ki je dal strokovno pomoč. Osnova zbirke so bili tehnični eksponati s področja razvoja telefonije in telegrafije. Za filatelistični oddelek sta se močno angažirala društvena člana Albert Murn in Aleksander Elsner. Slednji je muzeju poklonil celotno zbirko Slovenika, pošta je odstopila nekaj poskusnih odtisov in osnutkov Vavpotičevih verigarjev. Žal muzej danes ni več v Škofja Loki, preselil so ga v Polhov Gradec, kjer pa je filatelistični del, v primerjavi z ostalimi deli muzeja, še vedno zapostavljen.

V sodelovanju z Muzejskim društvom Škofja Loka sta naša člana Albert Murn in Dalibor Stoviček objavila študijo o zgodovini poštних žigov Škofje Loke (Loški razgledi, št. 29/1982). Vzporedno je Albert Murn pripravil filatelistično zbirko na isto temo, prejela je več najvišjih priznanj.

Leta 1984 je 85. letnico rojstva slavil akademski slikar Božidar Jakac. Že med 2. svetovno vojno je v Kočevskem Rogu izdelal osnutke partizanskih znamk, ki

Priložnostna dopisnica ob 85-letnici Božidarja Jakca. (iz zbornika: 50 let FD, 1999)

takrat niso bile natisnjene, na 2. zasedanju AVNOJ-a je portretiral tovariša Tita, ki je tudi kasneje ostal njegov priljubljen motiv. Zato ni čudno, da je avtor večine rednih izdaj znamk Jugoslavije z likom predsednika Tita. Poleg teh je Jakac izdelal še več drugih osnutkov za znamke z različnimi motivi. Želje Loških filatelistov so spet presegle zmožnosti, ponovno je bilo treba združiti moči. K sodelovanju so pritegnili Filatelistično društvo Ljubljana (dalje FD Ljubljana), FZS, Muzej 25. maj Beograd in jubilaranta Božidarja Jakca, ki je bil, kljub visoki obletnici, še poln elana in je v pripravah aktivno sodeloval. Razstava je bila posvečena *85-letnici Božidarja Jakca*, 50-letnici FD Ljubljana in 35-letnici FZS. Na ogled je bila na Loškem gradu, imela je zelo velik obisk. Največje pozornosti javnosti je bil deležen barvni katalog, ki je predstavil vse osnutke znamk Božidarja Jakca, nekaj jih je prispeval tudi avtor sam. Katalog je naslednje leto dobil posebno priznanje na filatelistični razstavi BALKANFILA '85.

Člani društva so se z organizacijo tako velikih in kakovostnih razstav nekoliko izčrpali, a so kljub temu leta 1986 v galeriji na Loškem gradu organizirali še filatelistično razstavo *LOKAFILA '86*. V letu 1989 so proslavili 40-letnico delovanja društva, razstava je bila deležna velike pozornosti filatelistov in širše javnosti. Naziv častnega člana je ob obletnici društva prejel Otokar Burdych, prvi predsednik društva.

Nov zagon po osamosvojitvi Slovenije

Po osamosvojitvi Slovenije se je delovanje društva še bolj pospešilo. Člana društva Albert Murn in Aleksander Elsner sta ob 40-letnici Tehniškega muzeja Slovenije, 28. maja 1991, za svoje delo pri pripravi in odprtju Muzeja PTT v Škofji Loki prejela posebno priznanje. Že leta 1992 je društvo organiziralo prvo državno filatelistično razstavo *LOKAFILA '92*. Po obsežnih pripravah je bilo odprte razstave 10. oktobra v galeriji Loškega gradu. Uspešno celostno podobo so dopolnjevali odličen katalog, bogat srečelov in izdaja prvega filatelističnega eseja Marij Kogoj. Od tedaj naprej Pošta Slovenije vsako leto izda esej ene od izdanih znamk in ga podari FZS. Vsi člani filatelističnih društev, ki imajo plačano letno članarino, dobijo en esej, z ostalimi pa FZS podpira svoje delo.

V naslednjih letih je delo spet malo zastalo. V tem obdobju je društvo pripravilo razstavo *O rudarstvu v Trziču* (1993), društveno razstavo ob *100-letnici elektrifikacije Škofje Loke* (1994) in društveno razstavo ob *90-letnici športa in telovadbe v Škofji Loki* (1997).

V letu 1999 je minilo 120 let od smrti pobudnika poštne znamke Lovrenca Koširja. Ob tej obletnici je društvo velikopotezno pripravilo razstavo *LOKAFILA '99*. Z njo je obeležilo tudi 80-letnico izdaje prvih slovenskih znamk Verigarjev, 50-letnico društva in 60-letnico Loškega muzeja. Društvo je pripravilo izdajo jubilejnega zbornika, *50 let Filatelističnega društva Lovro Košir Škofja Loka*. Poleg

zgodovine društva in slovenske filatelije ga dopolnjuje še nekaj zanimivih član-
kov. Zbornik je na razstavi Alpe-Jadranfila 1999 dobil srebrno nagrado v razredu
filatelistične literature. Občina Škofja Loka je društvo ob obletnici odlikovala s
srebrnim grbom Občine Škofja Loka. FZS je ob 50-letnici zveze in društva odliko-
vala za življenjsko delo v filateliji in za zasluge na organizacijskem ter strokovnem
področju filatelije Alberta Murna z zlatim odličjem Lovro Košir, Janeza Cerkvenika
s srebrnim in Aleksandra Elsnerja z bronastim priznanjem.

Na svetovni filatelistični razstavi LONDON 2000 je dobil zbornik ob 50-letni-
ci društva srebrno priznanje v kategoriji filatelistične literature.

Leta 1999 se je Škofja Loka pobratila z mestom Maasmechelen iz Belgije. Pri
prvih kontaktih je predstavnik Maasmechelena Jef Albrecht poskušal navezati
stike s filatelisti iz Škofje Loke. Poizvedovanja so ga privedla do Alberta Murna, ki
je idejo o sodelovanju takoj sprejel z odprtimi rokami. Tako je leta 2001 nastalo
združenje treh filatelističnih društev: Postzegelclub ORVAL Maasmechelen iz
Belgije, Filatelistenverein Gailenkirchen iz Nemčije in FD Lovro Košir Škofja
Loka. Ta trilateral (MA-GE-LO PHILA) prireja bienalno filatelistične razstave, ki
so izmenično v eni od članic trilaterale.

V istem letu se je društvo pridružilo še združenju filatelističnih društev
Evrope EUROPHILA, ki združuje 16 klubov iz osmih evropskih držav. Združenje
je nastalo leta 1981 v belgijskem mestu Braine-l'Alleud. EUROPHILA vsako leto
priredi tekmovalno razstavo za člane in mladince, prireditelji se izmenjujejo.
Prvič so loški filatelisti nastopili na srečanju EUROPHILA leta 2002, v Luksemburgu,
ko so bili gostje kluba Cercle Philatelique de la CCE iz glavnega mesta
Luxembourg. Leta 2003 je bila EUROPHILA v Belgiji. Prvič – že po dveh letih
članstva – je razstavo *MA-GE-LO PHILA 2003* pripravilo FD Lovro Košir.

V letu 2004 je minilo 200 let od
rojstva našega rojaka Lovrenca Koširja
(1804–1879). Priprave na proslavlja-
nje so bile obširne in pravočasne.
Tako nam je uspelo v redni program
izdaje znamk vključiti znamko ob
200-letnici rojstva Lovrenca Koširja, v
Aleji znamenitih Ločanov je svoje
mesto dobil spomenik Lovrencu
Koširju. Ima obliko znamke, zaradi
česar nekoliko odstopa od klasičnih
doprsnih spomenikov in s tem poži-
vlja alejo. Izšel je tudi prevod mono-
grafije o Lovrencu Koširju, avstrijske-
ga raziskovalca dr. Ernesta Bernar-
dinija. V okviru prireditev so bili orga-

Občni zbor Filatelističnega društva Škofja Loka, 2009.

Na levi: Srečko Beričić, predsednik, ob njem
blagajničarka Nežka Rupar. Nasproti sedi gospodar
društva Miha Šesek, proti desni Mitja Lešnjak, Primož
Čebulj in Miha Fock, član izvršnega odbora FZS.

V ozadju Milan Pivk. (foto: Matjaž Metaj)

nizirani simpozij o Lovrencu Koširju in dve filatelistični razstavi. Prva je bila domača – 4. državno tekmovanje *LOKAFILA 2004*, državno tekmovanje II. ranga, druga razstava je bila *EUROPHILA 2004*. Na obeh je svoje delo prikazalo veliko število filatelystov, kakovost zbirk je bila na visokem nivoju. Društvo je v sodelovanju s Pošto Slovenije pripravilo tri priložnostne poštné žige, založilo je dotiskano dopisnico *LOKAFILA 2004* in priložnostni ovitek *EUROPHILA 2004*. Pri oblikovanju je sodelovala akademska slikarka Maja Šubic, ki veliko ustvarja tudi na področju znamk.

Zadnja leta se FD Lovro Košir še bolj intenzivno ukvarja z mladino. Dobro sodelovanje z osnovnimi šolami je pripeljalo do ustanovitve filatelističnih krožkov na OŠ Cvetka Golarja in OŠ Škofja Loka – Mesto. Krožek na OŠ Cvetka Golarja je vodil član društva Michael Šesek. Žal je zaradi majhnega interesa učencev trenutno v krizi. Krožek na OŠ Škofja Loka–Mesto pa že leta uspešno deluje, vodita ga predsednik društva Srečko Beričič in podpredsednik Janez Cerkvenik. Z namenom prikazati delo krožkarjev in jim dati spodbudo je bila leta 2005 pripravljena *1. društvena mladinska filatelistična razstava*. Potekala je v prostorih OŠ Škofja Loka – Mesto in bila predvsem med mladino deležna velikega zanimanja. Za mlade filateliste je pomembno, da njihovo delo podpira tudi združenje *EUROPHILA*, ki vsako leto, poleg nagrade v članski konkurenci, podeli še nagrado v mladinski konkurenci. Tako so mnogi naši mladi filatelisti razstavljali tudi v tujini. Doma in v tujini so dosegli nekaj lepих uspehov. Na *EUROPHILA 2004* na Finskem je le malo manjkalo, da bi bili najboljši v skupnem seštevku, a je tudi 2. mesto odmevalo med predstavniki evropskih klubov.

V letih od 2006 do 2008 je društvo pripravilo še več zanimivih in odmevnih razstav. Med odmevnejšimi so bile *razstava ob Dnevu rudarjev in zapiranjru Rudnika urana Žirovski vrh* v Gorenji vasi, *ob 50-letnici Knjižnice Ivana Tavčarja*, v Dražgošah *ob 65-letnici dražgoške bitke*, spomnili smo se tudi *70-letnice Muzejskega društva Škofja Loka* in *100-letnice Planinskega društva Škofja Loka*.

Prijatelji iz združenja *MA-GE-LO PHILA* so lani društvo prosili, če bi prevzeli organizacijo razstave za leto 2009. Čeprav smo se zavedali velike odgovornosti, smo organizacijo sprejeli. Tako smo dobili priložnost, da dostojno proslavimo tudi 60-letnico našega društva. Celostno podobo je lepo oblikovala akademska slikarka Maja Šubic.

Mednarodna razstava, z razstavljavci iz Belgije, Nemčije in Slovenije, je prikazala 26 eksponatov v članski in mladinski konkurenci. Ob tej priložnosti sta izšla tudi dotiskana dopisnica in priložnostni poštni žig. Janezu Cerkveniku, dolgoletnemu članu, tajniku, trenutno pa podpredsedniku društva, je bil ob tem jubileju, za vloženo delo v razvoj društva, podeljen naziv častnega člana. Istočasno so potekale aktivnosti ob 60-letnici FZS. Izvršni odbor FZS je priznanja ob svoji 60-letnici podelil tudi dvema članoma FD Lovro Košir, Michaelu Focku in Michaelu Šesku.

Znak srečanja ME-GA-LO PHILA 2009 je le eno od del akademske slikarke Maje Šubic na področju slovenske filatelije.

Ko gledamo nazaj in vidimo, kako so se gradili temelji delovanja društva, ne moremo mimo tega, da ne bi pogledali tudi v prihodnost. Preroki nismo, pa vendar vidimo, da ima društvo tak zagon, da smo lahko prepričani, da ga bo inercija gnala naprej na neskončni poti društvenega življenja. Zato smo vsi, ki smo do sedaj sodelovali v društvu, nanj lahko upravičeno ponosni.

VIRI IN LITERATURA:

Arhiv Filatelističnega društva Lovro Košir Škofja Loka.

EUROPHILA 2004. Katalog razstave. Škofja Loka : Filatelistično društvo Lovro Košir, 2004.

MA-GE-LO PHILA 2009. Katalog razstave. Škofja Loka : Filatelistično društvo Lovro Košir, 2009.

Podnar, Franc (ur.): *50 let Filatelističnega društva Lovro Košir Škofja Loka*. Zbornik (1949–1999). Škofja Loka : Filatelistično društvo Lovro Košir, 1999.

60 let ansambla Jaz pa ti

Za člane ansambla Jaz pa ti z Godešiča je bilo leto 2009 jubilejno, saj so praznovali 60-letnico delovanja, minilo je 50 let od njihovega prvega zvočnega posnetka, sedanji člani Alojz in Ivan Igličar ter Jože in Matija Rant pa so skupaj šteli častitljivih 300 let.

Začetki ansambla Jaz pa ti segajo v leto 1949,¹ ko so se godeški fantje zbrali v glasbeni skupini, da bi igrali med odmori in po zaključku gledaliških iger, ki so jih na Godešiču v povojnem času množično uprizarjali. Pobudnik ustanovitve ansambla je bil Ivan Igličar, ki mu je med vojno, leta 1943, stric Alojz Rant podaril klavirsko harmoniko. Ob koncu 2. svetovne vojne je bil Ivan star 15 let. To je bil čas veselja in obnove domovine, vrstile so se razne proslave, mitingi, izleti in podobna družabna srečanja, pri katerih je bil Ivan s svojo harmoniko nepogrešljiv.

Čas pa je pokazal, da je zvok harmonike premalo, zato so mladi iz zbranih

Kvintet Jaz pa ti leta 1959 na Godešiču. Od leve proti desni: Alojz Jenko, Jože Rant, Alojz Igličar, Ivan Igličar in Matija Rant. (foto: arhiv Matija Ranta)

sredstev od iger in plesov kupili nove inštrumente. Tako se je leta 1949 oblikovala prva zasedba ansambla Jaz pa ti v sestavi: Ivan Igličar – harmonika, Alojz Igličar – berda, Alojz Jenko – kitara, Vinko Kavčič – kitara in Srečo Kuralt – bobni. Ni znano, kako je prišlo do imena ansambla. Alojz Igličar, Jurčkov iz Reteč, je na boben narisal moškega in žensko pod rdečo marelo in pod njima po priljubljeni ljudski pesmi napis Jaz pa ti.

Po nekaj letih je Alojz Jenko kitaro zamenjal za trobento, Jože Rant je Vinka Kavčiča nasledil na kitari, bobne so opustili. Leta 1954 so šli fantje k vojakom in s seboj vzeli tudi

1 Rant M., Igličar I., Ansambel Jaz pa ti, str. 388–389.

inštrumente. Zaradi druženja z raznimi glasbeniki iz vse Jugoslavije so v tem času glasbeno zelo napredovali. Po vrnitvi je začel ansambel konec leta 1956 znova delovati, na klarinetu se jim je pridružil še Matija Rant. Nastal je klasičen »Avsenikov kvintet«, v sestavi harmonika, klarinet, trobenta, kitara in berda (bas).

Zanimivo je, da so bili vsi člani ansambla sosedje, doma iz Lošča, jugovzhodnega predela Godešiča, in med seboj tudi v sorodu, saj sta Tišlarjeva Alojz in Ivan Igličar brata, prav tako tudi Matijevo Jože in Matija Rant, med seboj pa so bratrance. Članom ansambla Jaz pa ti je bila glasba nekako položena v zibelko, saj je njihov stric Alojz Rant, Matičkov iz Reteč, doktor prava in nato župnik, leta 1922 v Retečah ustanovil tamburaško skupino Bisernica, ki jo je njegov brat Franc Rant vodil dolga leta po vojni. Sicer so bili člani ansambla glasbeni samouki, Ivan je »štite pobiral« iz radia in naučil še ostale člane. Nekaj let šolanja za klarinet je opravil le Matija.

Kot smo že omenili, so na začetku igrali za ples po zaključku gledaliških predstav, tako doma na Godešiču kot tudi na raznih gostovanjih. Kmalu so začeli igrati na veselicah v okoliških krajih. Njihovo igranje na veselicah sta »pregnala« ozvočenje, ki se je pričelo pojavljati v začetku šestdesetih let, in skrb za dom in družino, saj so fantje postali družinski možje.

Po spletu okoliščin je 9. decembra 1959 nastal njihov prvi zvočni posnetek, ki se je na srečo ohranil. Nekega večera so »ofirali« zdomskemu paru iz Avstrije, ki je bil nad njihovim igranjem tako navdušen, da je želel dobiti posnetek. Snemanje seveda ni bilo tako preprosto kot danes. Edini magnetofon je imel Medičev Marko iz Reteč, ki je nekaj časa živel v Nemčiji. Snemali so na Jekcovem domu v »hiši«, ki so jo zaradi boljše akustike obložili z odejami. Posneli so več kot 20 pesmi, kar je bil za tisti čas nedvomno velik podvig. Pri snemanju so sodelovale pevke Darinka Rant, Ladica Abina in Angelca Sešek ter pevci Ivan Novak, Martin Gajski in Janez Ahačič. Zanimivo je, da so posneli slovensko in nemško verzijo pesmi, za katere je prevode pripravil Marjan Stare.²

Skupina se je leta 1965 zmanjšala zaradi odhoda trobentača Alojza Jenka preko Nemčije v Kanado, kjer danes živi v kraju Thorold, blizu Niagarskih slapov. Od tedaj naprej Ivan, Jože, Lojze in Matija nastopajo kot kvartet, in sicer v isti zasedbi vse do danes.

Sodelovali so na raznih prireditvah doma, v bližnji in daljni okolici kot tudi v Selah na Koroškem, ki so pobratene s Škofjo Loko. Več let so igrali na tradicionalnem prvomajskem srečanju Godešanov na Osolniku. So nepogrešljivi na vseh vaških kulturnih prireditvah na Godešiču, ohranjajo tradicijo podoknic in »ofiranja« (najbolj razširjeno je bilo »ofiranje« Anam, nekoč so v eni noči »ofirali« kar 26 Anam), vabijo jih na razne osebne jubileje in druge priložnostne slovesnosti. Igrali so budnice, na veselicah in svatbah, prireditvah pri odkrivanju spomenikov in spominskih plošč. V zadnjih letih so redni gostje na srečanjih ljudskih godcev

2 Rant M., Igličar I., Ansambel Jaz pa ti, str. 389.

na Ožboltu, v Vinharjah, v Sorici, na kmetiji Robež na Katarini idr. Igrali so že v cerkvi, Postojnski jami, pred Prešernovim spomenikom v Ljubljani, na Grossglocknerju in na morju.

V zadnjih letih so bili najbolj aktivni leta 2006, ob praznovanju tisočletnice Godešiča, ko so nastopili na več kot petnajstih prireditvah, z najbolj odmevnimi nastopi v radijski oddaji Koncert iz naših krajev, osrednji občinski proslavi Občine Škofja Loka, ki je bila leta 2006 na Godešiču, in osrednji godeški kulturni prireditvi Večer na vasi.

Ansambel Jaz pa ti ni ustvarjal svojih pesmi, v njihovem repertoarju prevladujejo ljudske in narodno-zabavne viže, iz petdesetih in šestdesetih let prejšnjega stoletja, ki jim seveda dodajajo nove popularne pesmi. Skupina ima prepoznaven zven, saj iz njihovega muziciranja žari veselje do glasbe in življenja na sploh, k značilnemu zvoku pa poleg njihove uigranosti prispevajo tudi instrumenti, na katere igrajo že več kot petdeset let. Starejši poslušalci se ob njihovih zvokih z radostjo v srcu spominjajo svojih mladih dni, mlajše generacije pa jim tudi z zanimanjem prisluhnejo, saj takega zvena v živo ne slišijo pogosto.

Člani ansambla Jaz pa ti po šestdesetih letih muziciranja na Večeru na vasi, 23. junija 2009, na Godešiču. Od leve proti desni: Matija Rant, Ivan Igličar, Jože Rant in Alojz Igličar. (foto: Aleksander Igličar)

*50 let v večnosti je kratka doba,
50 let v življenju človeka je srednja doba,
60 let z ansamblom Jaz pa ti je lepa doba.*

Članom ansambla Jaz pa ti želimo, da bi njihova lepa doba še dolgo trajala.

LITERATURA:

Rant, Matija in Igličar, Ivan: Ansambel Jaz pa ti. V: Šega, Judita (ur.): *Godešič skozi tisočletje 1006–2006*. Godešič : Odbor za pripravo praznovanja tisočletnice Godešiča, 2006, str. 388–389.

3 Rant M., Igličar I., Ansambel Jaz pa ti, str. 389.

Radio Sora je praznoval 30-letnico delovanja

(Tako kot valovi reke Sore tudi valovi Radia Sora
povezujejo, informirajo in zabavajo že 30 let.)

Veliki pok – 11. september 1979

Začetki delovanja segajo v leto 1979, v Žiri. V zgodovino je kot rojstni dan radia zapisan 11. september 1979, saj je prav na ta dan Radio Žiri pričel z rednim oddajanjem. Ustanovitev, priprava delovnih pogojev in nato borba za uveljavitev radia so bili za tiste čase prav gotovo izjemno delo žirovskih zanesenjakov, krajevne skupnosti in nekaterih žirovskih podjetij.

Ustanovitev radia pa spet ne bi bila tako posebna, če ne bi pričel nastajati v majhnem kraju, na obrobju takrat še skupne Občine Škofja Loka, s čimer se občinski veljaki dolgo niso mogli sprijazniti. Ob tem je treba poudariti, da je v tistem času v Sloveniji delovalo malo radijskih postaj, skupaj z nacionalnimi radijskimi programi dobrih deset. Najstarejša lokalna radijska postaja je nastala na Štajerskem že leta 1953, to je bil Radio Šmarje pri Jelšah. Najstarejša gorenjska lokalna radijska postaja je nastala leta 1962 v Trziču (današnji Radio Gorenc), tri leta kasneje pa radio na Jesenicah (današnji Radio Triglav). Zadnja lokalna informativna radijska postaja na Gorenjskem je nastala leta 1990 v Kranju (Radio Kranj).

Po osamosvojitvi Slovenije se je medijski trg sprostil, našo mlado državo je to našlo nepripravljeno. Zdelo se je, da je do radijske postaje lahko prišel vsak, ki je imel vsaj malo volje in podporo lokalne politike. Pojavilo se je veliko novih komercialnih radijskih postaj.

Radio Žiri (1979–1986)

Pobudo za začetek delovanja radijske postaje je dala skupina krajanov, ki se je že leta 1978 začela dogovarjati, da bi v Žireh zgradili radijsko postajo. Milan Oblak, Boris Oblak, Rudi Krvina, Milan Novak, Zdenko Bekš, Miran Šantej, Marjan Kočevar, prvi urednik Nejko Podobnik in še nekateri drugi si takrat najbrž niso prav dobro predstavljali, v kakšno širino bo radio prerasel. *»Glasba in kakšno obvestilo, ki se bo slišalo po Žireh.« ... »Kljub dobro organizirani tiskarni in še boljši mreži kurirjev – mladincev, sem pogrešal prav radio«*, je zapisal prvi urednik Nejko Podobnik, ki je bil na vaji »Lubnik 77« zadolžen za informativno-propagandno dejavnost. Namen radia je bil obveščati in informirati v Krajevni skupnosti Žiri. Svoje prostore je radio dobil v Zadrुžnem domu v Žireh.

Postopoma in s težavo so v škofjeloški občini začeli razmišljati o tem, da bi ta radio lahko postal zametek prihodnje občinske lokalne radijske postaje. 28. oktobra 1981 je Občinska konferenca SZDL sprejela sklep: *»Občinska konferenca SZDL ustanavlja lokalno radijsko postajo Občine Škofja Loka, s tem, da začasno, to je do sprejetja samoupravnega sporazuma o razširitvi, deluje na območju KS Žiri, s studiem v Žireh. Naziv lokalne radijske postaje je Lokalna radijska postaja Občine Škofja Loka, studio Žiri.«*

Sledila so leta počasnega in naporenega dogovarjanja v občini. Žirovcem so nasprotovali, da radijska postaja občine že ne more biti na njenem obrobju, ampak mora biti v njenem središču.

Zadrुžni dom v Žireh, kjer je leta 1979 začel oddajati Radio Žiri.

Ob izdatni podpori Občinske konference SZDL Škofja Loka so se na osnovi samoupravnega sporazuma in samopriskpevka občanov zbrala sredstva za izgradnjo oddajniškega omrežja po občini. Slišnost Radia Žiri se je z oddajniki na Koprivniku nad Žirmi, Lubniku in Sv. Miklavžu v Selški dolini do leta 1986 razširila na Poljansko dolino, Škofjo Loko in Selško dolino.

Delovna organizacija za obveščanje Občine Škofja Loka v ustanavljanju (1986–1996)

Prelomnico v delovanju radia predstavlja leto 1986, saj sta 11. avgusta 1986 Občina Škofja Loka in Občinska konferenca SZDL Škofja Loka ustanovili enovito Delovno organizacijo (dalje: DO) za obveščanje Občine Škofja Loka v ustanavljanju, s sedežem v Škofji Loki, na Poljanski cesti 2. DO je bila ustanovljena za potrebe družbenega sistema informiranja, delegatsko obveščanje in informiranje ter radijsko obveščanje. V DO sta se združila Radio Žiri in INDOK center, ki je v Občini Škofja Loka že od leta 1976 opravljal naloge informacijsko-dokumentacijskega centra, vodila pa ga je Dušica Jurman. Radio je ostal v Žireh, sedež enovite organizacije je bil v Škofji Loki. Dušica Jurman je postala direktorica enovite DO, Nejka Podobnika, odgovornega urednika radia, je zamenjala Jelka Mlakar.

Dejavnost DO za obveščanje je bila usmerjena v radijsko dejavnost, pripravo vsakoletnega občinskega statističnega pregleda *Almanah*, *Delegatskega obveščevalca* in publikacije *Loka v časopisju*.

V DO za obveščanje je radio dobil skromen, toda reden sistemski vir financiranja iz proračuna. Radijci so si s tem upravičeno obetali več denarja in hitrejši razvoj, vendar žal ni bilo tako enostavno. Radio naenkrat ni bil več samo žirovski, bil pa ni niti loški. Ločani Radia Žiri še vedno niso sprejeli za svojega, čeprav so se niti radia počasi vlekle v občinski center, v Škofjo Loko. To pa spet ni bilo po volji Žirovcev, saj je bil Radio Žiri vendarle »žirovski«. Radio Žiri je tako obvisel med Žirmi in Škofjo Loko in ni treba posebej poudarjati, da je pri tem najkrajšo vlekel prav on.

Oddajnik na Koprivniku nad Žirmi omogoča poslušnost Radia Sora v Poljanski dolini in Žireh.

Občina Škofja Loka, ki je leta 1990 v celoti prevzela ustanoviteljstvo nad DO za obveščanje, saj se je soustanovitelj – SZDL preoblikoval v politično stranko, je na svojih skupščinah večkrat poudarjala, da je nerojeno dete – DO za obveščanje v ustanavljanju – treba končno ustanoviti. Tudi zato, da bi se to vprašanje hitreje reševalo, je občinska skupščina (oktobra 1990) formirala Svet DO, ki je že na drugi seji razpravljal o slabem finančnem stanju in načrtih, sprejel prve informacije o konstituiranju DO in do takrat podaljšal mandat odgovorni urednici Jelki Mlakar. Stanje je bilo tako kritično, da so na tehtnico postavljali možnosti, da občina prepusti ustanoviteljstvo drugim zainteresiranim ali celo, da se DO za obveščanje ukine.

Postopoma je postajalo jasno, da se bo treba finančno osamosvojiti, ker občinski proračun ne bo zagotavljal vseh sredstev za celovit razvoj DO, predvsem radia, ki je bil potreben temeljite tehnčne, programske in kadrovske prenove. Sistemske spremembe v samostojni Sloveniji (Zakon o lastninskem preoblikovanju podjetij, Zakon o lokalni samoupravi, Zakon o javnih glasilih, Zakon o medijih) in liberalizacija medijev so dokončno odpravile te dileme, s katerimi se je moral spoprijeti novi direktor Marjan Potočnik, ki je septembra 1993 zamenjal Dušico Jurman.

Razpad enotne Občine Škofja Loka na nove občine je DO za obveščanje našel povsem nepripravljeno, večinsko financiranje radia s pomočjo občinskega proračuna je zamrlo. Tržni pristop in profesionalno delo na vseh področjih sta bila nujna za tehnično in vsebinsko posodobitev radia. Potrebna sta bila večji prodor na trg in podjetniška usmeritev.

Iskati je bilo treba nove tržne niše. Z velikim optimizmom smo poskusili z izdajanjem prvega skupnega lokalnega časopisa *Ob Sori*, prvo promocijsko številko je DO za obveščanje izdala 10. novembra 1995. Časopisu na pot je uredniški odbor zapisal: *»Pred vami je nov časopis, ki smo ga poimenovali Ob Sori. Izbira imena je vedno težavna. V želji, da bi se časopis že z imenom identificiral s prostorom, kateremu je namenjen, nismo našli primernejšega, identificiral naj bi se s celotnim loškim prostorom ...«* in še *»Posebnost radijske informacije je tudi v tem, da je ta trenutna in že naslednji trenutek izgubljena v etru. Na časopišnem papirju natisnjena pa je trajna in bralec jo lahko sprejme, torej prebere takrat, ko ima čas in jo kasneje tudi osveži ...«*. Menili smo, da bo časopis dobra dopolnitev radia. Časopis je bil tednik, vseboval je informacije in zanimivosti iz vseh štirih občin, tiskan na 10 straneh A2 formata. Žal je bil to zgolj poskus, ki se je končal z izdajo sedmih števil. Časopis, ki smo ga rodili z navdušenjem in optimizmom, smo morali postaviti na oster komercialni zrak. Delati tednik, v zahtevnem časopišnem formatu, z istimi sodelavci, ki so delali tudi radio, in brez prave finančne podpore, je bilo za izdajatelje preveč. Prvi skupni časopis štirih občin smo ukinili z upanjem, da se bo kmalu našel izdajatelj, ki bo imel več sreče in posluha pri vodstvu novih občin.

OB SORI

Izhaja za občine: Škofja Loka, Železniki, Gorenja vas-Poljane in Žiri
PETEK, 10. NOVEMBER 1995 • LETO I • ŠT. 1 • CENA: BREZPLAČEN PROMOCIJSKI IZVOD

POPOTNICA ŽUPANOV

BOJAN STADMAN - župan občine Žiri

Za to, da bo novi časopis uspeh, bo potrebno veliko hrabrosti in turenčunosti. V časopisu naj bi bila predvsem prava informacija, ki bi pritegnila bralce in seveda čim več informacij. V

poplani najrazličnejših informativnih bitenost je težko vbrzdati zanimanje bralcev. V občini Žiri še ne razmišljamo o svojem časopisu, čeprav imamo v kraju alpski časopis, ki je sicer toramiški, vendar pa ravno v Alpini dela večina žirovcov. Kljub temu je to le tovarniški časopis.

Če bo časopis med krajanje občine sprejet in bodo v njem našli zadostno količino pravih informacij, potem bo tudi občina podprla njegovo izhajanje.

IGOR DRASKLER - župan občine Škofja Loka

Vreda poteza, ki izboljšuje informiranost v prostoru je doberdošla, še posebej, če ne pride od občine, ampak je to samoiniciativna poteza, kot je v tem primeru to poteza Radia Žiri in sodilničev. V časopisu vidim tudi enega od prepoznavnih znakov za metba širše lokalne organiziranost, naprimer obraja ali pokrajine, skozi katero bi v Škofji Loki lažje prišli tudi do mestne občine. Časopis se ne bi smel spustiti na nivo rumenega tiska, ampak naj bo predvsem informativen poročila naj tudi o delu občinskih sistemov in občinskih uprave. Občina bo, v kolikor bo to ustrezen način, podprla časopis skozi objave informacij za občane.

ŠKOFJELOŠKO POGORJE

Lošji prostor, halcor ga vidimo ustvarjalci tega časopisa, ki naj bi prišel v vsak kraj škofjeloškega pogorja.

NA POT OB SORI

Novemu časopisu na pot.

Spoštovani bralci!

Žiri celovito in ob tem tudi kar se da obsežno informiran je ena temeljnih človekovih pravic. V naši mladi demokraciji pa ji ta težnja še težko hodi pravo.

Pred nama je nov časopis. Bi smo ga poimenovali Ob Sori. Izhaja imena je vedno težavna zadeva. V šoli, da bi se časopis že z imenom identifikiral s prostorom, kateremu je namenjen, nismo našli primernejšega identifikiral pa naj bi se s celotnim lokalnim prostorom, korej s prostorom bralce enočasne občine Škofja Loka. Le ta prostor zdaj obsega žiri občine: Škofja Loka, Železniki, Gorenja vas - Poljane in Žiri. Iz tega prostora bo časopis žiri občine in v tem prostoru naj bi ga ljudje brali in predvsem našli sebe v njem. Informacije sofinancirala občina Škofja Loka. Časopis bo izhajal brezplačno, vendar pa bodo stroški izhajanja pokrili s pomočjo donacij.

Prva številka lokalnega časopisa Ob Sori, ki je izšla 10. novembra 1995.

Če je bilo konec leta 1993 še vprašanje ali DO za obveščanje preoblikovati v javni zavod ali v družbo z omejeno odgovornostjo, je leta 1994 prišlo do jasnih tolmačenj Agencije za privatizacijo in Urada vlade za informiranje RS, da se je treba konstituirati v kapitalsko družbo. Predlagali so, da DO za obveščanje z občino (kot večinskim financirjem) poišče sporazumno rešitev, tako da se pri preoblikovanju v gospodarsko družbo občini prizna določen premoženjski delež. Vendar, kako? Osnovno vprašanje je bilo, kako opredeliti vložke KS Žiri in podjetij v zagon radia, ostala sredstva in redne občinske dotacije za njegovo delovanje. Agencija za privatizacijo je izdala pravno mnenje, da proračunska dotacija in vsa družbena sredstva, ki so bila v času samoupravnega prava vložena v podjetje, brez obveznosti vračanja ali udeležbe na dobičku, ne morejo biti osnova za pridobitev lastniškega deleža v družbi.

Kakorkoli že, o lastniškem deležu občine se je bilo treba pogovarjati znotraj zakonskih okvirov. Želja zaposlenih pa je bila preprosta - DO za obveščanje oziroma radio konstituirati v tako statusno-pravno obliko, v kateri bo lahko deloval in se razvijal v svoje in splošno družbeno zadovoljstvo.

Radio Sora (1996–1999)

Na podlagi pridobljenih soglasij Agencije za privatizacijo se je DO za obveščanje po sistemu notranjega odkupa (60 % zaposleni, 40 % državni skladi) leta 1996 preoblikovala v družbo z omejeno odgovornostjo. Preimenovala se je v Radio Sora, podjetje za informiranje d. o. o., saj je zaradi sistemskih in družbenih sprememb opravljala samo še radijsko dejavnost. Lastniki so postali državni skladi (Sklad za razvoj, Slovenski odškodninski sklad, Kapitalski sklad pokojninskega in invalidskega zavarovanja) ter zaposleni. Sklad za razvoj in Kapitalski sklad pokojninskega zavarovanja sta svoje deleže kmalu prodala Kmečki družbi oziroma KD Holdingu.

Ker so se kot kapitalski vložki občin lahko štela samo sredstva vložena v podjetje po izdelavi otvoritvene bilance, tj. po 31. 12. 1992, je bilo z Občino Škofja Loka s pismom o nameri dogovorjeno, da se takoj po končanem osnovnem lastni-njenju izvede še dokapitalizacija z občinskimi sredstvi. Vanjo so se vključila sredstva, ki jih je leta 1994 (še skupna) Občina Škofja Loka vložila v sanacijo oddajniške mreže, ta pa so se po ključu razdelitvene bilance med občinami razdelila med vse štiri nove občine (Žiri, Gorenja vas-Poljane, Škofja Loka in Železniki.) V dokapitalizacijo so se vključila tudi sredstva samostojne Občine Škofja Loka, ki jih je ta vložila v podjetje v letih 1995 in 1996. Druge občine na Škofjeloškem se za dokapitalizacijo niso odločile, Občina Škofja Loka pa je tako svoj lastniški delež še okrepila in postala največja solastnica radia. Lastništvo radia je dobilo končni epilog leta 2005, ko so zaposleni in občine solastnice odkupile deleže KD Holdinga in Slovenskega odškodninskega sklada.

Z lastniško strukturo, spremembo imena in preselitvijo pa se nekateri »očetje žirovskega radia« niso mogli sprijazniti, saj so bili z ustanovitvijo, prostovoljnim delom in sredstvi, ki so jih vložili v zagon, preveč neposredno povezani z Radijem Žiri. Ustanoviteljski odnos Žirovcev je bilo treba do neke mere razumeti. Razumeti pa je bilo tudi treba, da so bile te spremembe za obstoj radia nujne. Bile so posledica družbeno ekonomskih sprememb v državi in podjetniškega tržnega pristopa, pretila je nevarnost konkurenčnega medija na Škofjeloškem. Razdvojenost podjetja, ki je delovalo na različnih lokacijah, je prinašala vrsto organizacijskih, kadrovskih, programskih in komercialnih stroškov ter nevšečnosti.

Dokazovali smo in dokazali, da radio, ne glede na spremembe, še naprej ostaja tudi žirovski. V radijskih sloganih pišemo, da smo »žirovski glasnik«, »selški sejalec«, »poljanska kronika«, »škofjeloški mernik« in še dodajamo, da smo radio, ki je postavljen v spodnje gorenjski medijski prostor. Ime »Sora« simbolizira njegov začetek – izvir v Žireh in zaobjema ves prostor, kateremu je radio v prvi vrsti namenjen. Z novim imenom je radio dobil ustrezno pojmovno, vsebinsko in komercialno širino.

Radio Sora (2000–2009)

Razvoj Radia Sora je bil v drugi polovici devetdesetih let in po letu 2000 skokovit. V zadnjih petnajstih letih je svoj prihodek 12-krat povečal ter izvedel tehnično, kadrovsko in programsko prenovu. Po prihodku, slišnosti, programu in kadrih spada med večje regionalne radijske medije v Sloveniji.

Z lastnimi sredstvi je družba Radio Sora d. o. o. leta 2000 zgradila nove poslovne prostore, preselila studio in dobila skupni dom in sedež v škofjeloški Nami. S tem so bile dane osnove za kakovostno delo, neodvisno delovanje in razvoj ter krepitev Radia Sora kot regionalnega programa informativnega pomena na Škofjeloškem in Gorenjskem.

Slišnost in poslušnost

S tremi oddajniki Radio Sora pokriva spodnji gorenjski prostor, čeprav ga je teoretično možno slišati povsod po svetu, saj svoj signal oddaja tudi po svetovnem spletu. Pogosto se nam po pošti oglasijo poslušalci iz daljne Avstralije, Amerike, Anglije ...

Signal Radia Sora je možno slišati s treh oddajnikov oziroma frekvenc: na 89,8 Mhz z oddajnika na Koprivniku nad Žirmi (ta zagotavlja slišnost v Žireh in Poljanski dolini), na 91,1 Mhz z oddajnika na Lubniku (to je najpomembnejša

oddajna točka in hkrati vezna točka za oba oddajnika po dolinah) in na 96,3 Mhz z oddajnika na Kališu (na cerkvi sv. Križa, za pokrivanje Selške doline). Radio Sora je po javnomnenjskih raziskavah poslušnosti 1. na Škofjeloškem in na 3. ali 4. mestu na celotnem območju dobre slišnosti (občine Žiri, Železniki, Gorenja vas-Poljane, Škofja Loka, Tržič, Kamnik, Kranj, Šenčur, Preddvor, Naklo, Medvode, Vodice in Cerklje).

Radijski program

Tako, kot se je izgrajeval radio, se je širil tudi radijski program. Na začetku je oddajal samo dvakrat tedensko, ob četrtek, med 17. in 19. uro, in ob nedeljah, od 10. ure do konca čestitk, ki jih je bilo v prvih mesecih več kot 100, kar je pomenilo oddajanje programa tja do 14. ali 15. ure. Od leta 1986 se je program širil po dnevih in urah, leta 1990 je začel oddajati vsak dan, med 16. do 19. uro, in ob nedeljah, od 9. ure dalje. Celodnevno programsko podobo je radio dobil šele marca 1994, ko je pričel oddajati med 5.30 zjutraj in 19.30 zvečer. Danes Radio

Reklamni oglas Radia Sora – Ko veste, da ste doma.

Sora oddaja 24 ur lastnega programa. Vodení program poteka med 6. in 20. oziroma 21. uro. Do 24. ure sledi nočni glasbeni program, med 24. in 5. uro zjutraj pa smo skupaj z 11. lokalnimi in regionalnimi radijskimi postajami v skupnem nočnem programu – v »SNOP-u«.

Za kakovostno delo je Radio Sora decembra 2003, med prvimi v Sloveniji, po novem Zakonu o medijih pridobil status regionalnega radijskega programa posebnega pomena. Status informativnega medija prinaša vrsto obveznosti (dnevno predpisane deleže informativnih, kulturnih, športnih, izobraževalnih, umetniških idr. vsebin), na drugi strani pa tudi nekaj prednosti (možnost kandidiranja za državna sredstva ipd.).

Radio Sora ostaja zvest informativni programski shemi. V programu skušamo poslušalce aktualno, objektivno in nepristransko obveščati o vsem, kar se pomembnega zgodi v ožjem in širšem okolju. Zavedamo se, da je prednost našega radia predvsem v tem, da živi v svojem lokalnem prostoru in »diha« s svojimi poslušalci, zato so tudi radijske vsebine pretežno lokalno obarvane. Vemo, da so informacije tiste, ki nas ločijo od drugih, predvsem komercialnih medijev, ki nam ne pomagajo le ohranjati statusa medija posebnega družbenega pomena, temveč tudi obdržati visoko poslušanost na našem interesnem območju. Naše poslušalke in poslušalce obveščamo o najpomembnejših dogodkih doma in po svetu, osrednji poudarek je na novicah iz lokalnega okolja. V oddajah, ki so razvrščene preko celega dne, najdejo prostor informacije o dogodkih in načrtih občinskih oblasti, političnih strank, poslancev Državnega zbora z našega območja, podjetij, izobraževalnih in kulturnih institucij, raznih interesnih združenj in tudi kulturnih, športnih, kmečkih ter drugih društev.

V program vpletamo brezplačna obvestila humanitarnih, kulturnih in športnih društev ter organizacij. Marsikatera pomoč lokalnim organizacijam Rdečega križa, društvu Sožitje Škofja Loka (društvu za pomoč duševno prizadetim), mladinskemu klubu Rdeča ostriga v Škofji Loki, kulturnemu centru ART iz Kranja, cerkvi in drugim je bila izpeljana prav s pomočjo oddaj na našem radiu. Za tovrstne pomoči je Radio Sora prejel številna priznanja Rdečega križa Slovenije, gasilskih, športnih in kulturnih društev, Avto moto zveze Slovenije, Policijske postaje Škofja Loka, Medobčinskega društva za pomoč duševno prizadetim idr.. Ob zadnjih katastrofalnih poplavah v Železnikih je bil Radio Sora prvi in edini medij, ki je vzpostavil pravi informacijski most za obveščanje občanov o dogodkih, preiskrbi prebivalcev, reševalnih akcijah, zbiranju najrazličnejših sredstev itd.. Še več, Radio Sora nesebično pomaga pri organizaciji humanitarnih akcij najrazličnejših podjetij in ustanov ter tudi sam organizira dobrodelne prireditve. Občasno gostimo najvišje predstavnike državne politike, njihove izjave pa dajejo oddajam Radia Sora vedno posebno težo.

Za radijski program skrbi 8 redno in več kot 40 honorarno zaposlenih novinarjev, dopisnikov, moderatorjev in tehnikov. Razmeroma velik krog sodelavcev

zagotavlja kakovost in vsebinsko pestrost programa, kar dokazujejo številne nagrade za radijske prispevke na tekmovanjih radijskih postaj Slovenije. Posledica kakovostnega dela in nenehne rasti je tudi 30-letnica delovanja, ki smo jo praznovali 11. septembra 2009.

Prireditve

Poleg temeljne dejavnosti, tj. priprava in oddajanje radijskega programa, je druga pomembna dejavnost organizacija in izvedba prireditev. Radio Sora letno organizira tri do štiri večje koncerte. Poleg tradicionalnih koncertov ob novem letu in dnevu žena prireja tudi humanitarne koncerte, med katerimi velja posebej izpostaviti koncerta *Spomin na pevca še živi*, ki je bil organiziran leta 2004 v počastitev 30. obletnice smrti pevca Fantov s Praprotna, Jožeta Šifrerja, katerega izkupiček je bil namenjen Sožitju, društvu za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju, ter dobrodelni koncert *Domači za domače*, za vse prizadete v katastrofalnih poplavih v Železnikih (2007).

Leta 2001 je Radio Sora pričel z odmevno narodno-zabavno prireditvijo, festivalom *Večer slovenskih viž v narečju*, ki na izviren način spodbuja in ohranjanja slovensko narečno besedo. Slovenija je s tem dobila prvi in edini festival narodno-zabavnih pesmi v narečju, Škofja Loka pa v času praznovanja, v mesecu juniju, postaja festivalsko mesto.

Posnetek z Večera slovenskih viž v narečju, ki v organizaciji Radia Sora vsako leto že tradicionalno poteka na Mestnem trgu v Škofji Loki.

Radio Sora v prihodnosti

Uspehom in rasti radia na rob je treba zapisati, da nam družbeno-ekonomske razmere niso najbolj naklonjene. Če so bili na začetku pomembni ustanovitev, borba za preživetje in uveljavitev radia, je po 30. letih še vedno približno enako. Medijski trg je nasičen, nastalo je veliko novih medijev, vsak se po svoje bori za poslušalce, gledalce in bralce ter za svoj kos pogače na trgu. Vsi »trkamo« na vrata dobrih oglaševalcev. Manjši nimajo denarja, večji z reklamami nagovarjajo celo Slovenijo in jim manjši mediji niso zanimivi. Oglaševalski denar se koncentrira v večjih slovenskih centrih, obrobje pa kot da ni pomembno. Nekaj podobnega daje misliti tudi država, ki (spet) ne ve, kaj bi z lokalnimi in regionalnimi programi. Prihaja nova zakonodaja, ki bo združevala medije na regijskem nivoju in po napovedih še zmanjšala olajšave in finančne pomoči lokalnim in regionalnim medijem. V naših programih mnogi vidijo ostanek preteklosti, trn v peti nacionalni RTV, nekaj, kar ni najbolj potrebno. Vztrajno se borimo in dokazujemo, da lokalni in regionalni programi predstavljamo pomembno dopolnitev nacionalnega servisa na lokalnem nivoju in da nas ljudje potrebujejo take kot smo.

Kaj bo na področju razvoja radiodifuzije v Sloveniji prinesla prihodnost, še nihče ne zna točno napovedati. Nekaj pa je gotovo – tak, kot je bil radio nekoč, ne bo več. Prihajajo globalizacija, regionalizacija, digitalizacija in tudi specializacija programskih vsebin. Morda tudi naša 30-letnica v tem pogledu na nek način predstavlja prelomnico in najavlja nove čase. Radio Sora v svojih načrtih ostaja zvest informativni programski usmeritvi, nepristranskemu obveščanju in informiranju prebivalcev ter nenehni skrbi za rast kadrov ter radijskega programa.

Visoki jubilej, ki ga je praznoval Radio Sora, je priložnost, da se zahvalimo vsem, ki so delali in še delajo Radio Sora, občinam Žiri, Gorenja vas-Poljane, Škofja Loka in Železniki, njihovim županom ter vsem drugim občinam in županom na Gorenjskem, zavodom ter društvom za korektno sodelovanje, vsem poslovnim partnerjem, oglaševalcem, ki nam zaupajo, ter zvestim poslušalkam in poslušalcem, brez katerih radio ne bi imel pravega smisla.

Želimo, da ostanejo z nami še nadaljnjih 30 let. Naj nas kot valovi reke Sore tudi valovi Radia Sora povezujejo, informirajo in zabavajo še dolga leta. Prihodnost bo priložnost za nova srečanja, pred nami so nove poti in želimo si, da bi jih lahko ponovno prehodili skupaj.

30 let Združenja umetnikov Škofja Loka

Škofja Loka, mnogokrat oklicana tudi za slovenski Barbizon, je že od nekdaj navdihovala in spodbujala ustvarjalce, neumoren ustvarjalni duh tukaj vztraja, kljubuje in se bolj ali manj uspešno razširja že stoletja. Nedvomno je nekaj v tej pokrajini, ki navdihuje in spodbuja k raziskovanju ter umetniškemu izražanju.

Loka ostaja večen dolžnik umetnikom, zlasti Ivanu Groharju, saj jo je ovekoječil v svojih delih. Oljna slika Škofja Loka v snegu, 1905, ki jo hrani Narodna galerija v Ljubljani, je morda najlepša upodobitev tega mesta. Prav Groharjev primer že sam po sebi navaja k vprašanju, kako je s položajem umetnikov v loškem mestu danes. Pa ne, da bi nas zanimalo, ali se ga še kaj napijejo in potem katero ušpičijo. Ali njihov glas pride do mestnih veljakov, jim ti prisluhnejo? Se za njihovo delo kdo zanima, naletijo v javnosti vsaj na odmev? Se meščani in vaščani zavedajo, da teh ljudi ne smemo soditi po njihovem videzu in obnašanju, ampak

Podelitev prve Groharjeve nagrade akademskemu slikarju Francetu Miheliču.
Od leve proti desni: Andrej Pavlovec, France Mihelič in Ive Šubic, 1980. (foto: Tomaž Lunder)

po njihovih delih. Kajti mnoga od teh bodo ostala in pričala o našem času tudi takrat, ko se ne bo nihče več spominjal današnjih veljakov in tajkunov, političnih strank in raznih elitnih združb, uspešnih in neuspešnih podjetij itd. Ostalo bo le tisto, kar ima duhovno in umetniško veljavo. Če se postavimo v današnji čas – kaj življenju nudi lepoto, katere so vrednote tukaj in zdaj? Zdaj, ko grozi parku na Štemarjih tripasovnica, ki bo zarezala z asfaltno prevleko, bo idila Štemarjev ostala le še na Groharjevi in Berkovi upodobitvi.

Po Ivanu Groharju se je imenovala tudi znamenita umetniška kolonija, ki se je odvijala v škofjeloškem prostoru v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Organizirala jo je takratna kulturna skupnost pri Skupščini občine Škofja Loka, njen vodja je bil Andrej Pavlovec, kustos in ravnatelj Loškega muzeja. Razmišljanja, živahni pogovori in polemike o aktualnih temah so dali besedo o ustanovitvi strokovnega združenja, ki je padla na plodna tla.

Takšno društvo naj bi skrbelo za razvoj ustvarjalne dejavnosti na kulturnem področju v občini ter boljšo povezavo med umetniki samimi in kulturno skupnostjo. Jeseni 1978 so Berko, Pavel Florjančič, Herman Gvardjančič in Franc Novinc oblikovali pripravljalni odbor za ustanovitev društva. Ustanovni občni zbor **Združenja umetnikov Škofja Loka** je bil 4. junija 1979, v Knjižnici Ivana Tavčarja. Ustanovni člani so bili: Berko, Pavel Florjančič, Marjan Gabrijelčič, Herman Gvardjančič, Janez Hafner, Zdenko Huzjan, Tone Logonder, Franc Novinc, Jože Peternelj in Ive Šubic, ki je občni zbor tudi vodil. V 30-ih letih delovanja so bili za predsednike izvršnega odbora izvoljeni Franc Novinc, Herman Gvardjančič, Marijan Gabrijelčič, Janez Hafner, Franc Berčič - Berko, Neža Maurer, Metod Frlic, Simon Mlakar in Tomaž Lunder.

Združenje je imenovalo Umetniški svet kot strokovni organ za reševanje umetniških vprašanj, kot so ugotavljanje in ocenjevanje kakovosti umetniških del članov, odločanje o sprejemu novih članov in predlaganje kandidatov za nagrade, štipendije in priznanja.

Berko v ateljeju. V sedemdesetih letih je občina Škofja Loka umetnikom za ustvarjanje nudila ateljeje v starološkem gradu.

Združenje umetnikov Škofja Loka združuje ustvarjalce kulture, katerih dela pa presegajo občinske meje in imajo pomemben delež kulture tudi v nacionalnem prostoru. Razstave, kolonije, koncerti, publikacije združenja, Groharjeva nagrada in štipendija so dejavnosti združenja, ki pomembno zaznamujejo škofjeloško kulturno področje. Združenje spodbuja svobodo ustvarjanja, produkcijo izvirnih umetniških del in raziskovanje na likovnem, glasbenem ter literarnem področju. Poleg skupinskih nastopov

smo ustvarjalci predvsem individualci, vsak na svojem področju. Morda je še najlažje biti svoboden in pluralen pri umetniški produkciji, ker ustvarjaš neodvisno od trga, vsak sam zase, kot v nekem laboratoriju.

Združenje umetnikov združuje ustvarjalce različnih umetniških zvrsti: slikarstva, kiparstva, fotografije, oblikovanja, stripa, glasbe, literature, publicistike, tkanja in rezbarstva, dramske igre ter publicistike. Vseh članov, od ustanovitve do danes, je bilo šestdeset.

Ponosni smo na naše loške rojake, umetnike predhodnike, zlasti pa na ustanovitelje našega združenja, ki so zastavili pot našemu delovanju, za katerega pa mislim, da v tridesetih letih ni opešalo in izgubilo ritma. Smo torej tisti, ki skrbimo za umetniško kontinuiteto in ohranjanje tradicije, smo skrbniki ter tvorci hkrati. Večplastnost našega poslanstva je odgovorna in zahtevna naloga, uspeva nam spajati žlahtnost in slavo minulih časov z umetniškimi izzivi sodobnosti.

V času pred ustanovitvijo Združenja umetnikov so bili nekateri zelo kritični do nenehnega poudarjanja, da je Škofja Loka »slikarsko« mesto. Res je, da se skozi to mesto sprehodilo veliko slovenskih slikarjev. Praktično vsi naši impresionisti, poleg njih pa še Anton Ažbe, Gabrijel Stupica, France Mihelič, Ive Šubic, vendar ni ostalo od njih v Škofji Loki prav veliko. Mesto ni bilo sposobno zadržati vsaj nekaj pomembnih slik, tako impresionistov kot tudi kasnejših slikarjev, ki so v Škofji Loki ustvarjali in nekateri tudi živeli. Mesto ni imelo slikarske zbirke teh slikarjev in je nima še danes! Loko so kasneje močno prehitela prenekatera mesta, kot na primer Slovenj Gradec, Koper, Ribnica, Maribor, Kostanjevica, Velenje idr.

Umetniki so upali, da si bodo z ustanovitvijo stanovskega združenja v večni bitki in stalnem potrjevanju lažje izborili svoje mesto v družbi.

Odprtje Galerije Ivana Groharja, razstava Franca Novinca ter koncert Uroša Lovšina, 16. januar 1987.

Prva pregledna razstava je bila že kmalu po ustanovitvi, 21. decembra 1979, v galeriji na Loškem gradu. Ob letni razstavi 1980 na Loškem gradu je izvršni odbor med drugim zapisal, da je »Združenje umetnikov strokovna organizacija, z namenom ustvarjanja in posredovanja umetniških del z vseh področij umetnosti. V njem je zbrana večina umetnikov naše občine in tako predstavlja v kulturi tega območja vrh strokovnosti. Zato nam je kulturna skupnost zaupala načrtovanje razvoja umetnosti v občini [...] odkar smo združeni, se je pokazalo, kakšna je ustvarjalna moč umetnikov naše občine, kako pomemben je naš delež v slovenskem, jugoslovanskem, deloma celo v mednarodnem prostoru [...] k aktivnemu sodelovanju želimo pritegniti tiste, ki še stojijo ob strani. Vključevati želimo mlade umetnike. Kulturna skupnost posveča umetniškemu ustvarjanju vse večjo pozornost kot do sedaj«.¹

V enoletnem pregledu 1982 je izvršni odbor združenja predstavil strategijo delovanja društva, in sicer: stalna koncertna in razstavna dejavnost; Groharjeva kolonija; večkratna letna izmenjava z združenji po Sloveniji in Jugoslaviji; urejen odkup del; sodelovanje pri vseh vitalnih vprašanih kultiviranega bivanjskega prostora. Iz Uvoda v tem katalogu² navajam še nekatere zanimive misli, ki so aktualne še danes: »[...] pozorno spremljamo nastajanje Zakona o samostojnih kulturnih delavcih. Kot vodilni motiv vodi misel, da je naloga ustvarjajočih spreminjati duhovne razmere, odkrivati konfliktne situacije, predvsem pa kazati na dileme sodobnega sveta.

Zavedamo se, da je naša moč v moči naših del, vendar se tudi zavedamo,

da se z zmanjšanjem družbenega dialoga odmika prava in pristna funkcija umetnosti. Izogibati se moramo hermetizmu, kjerkoli in kadarkoli se pojavi, izganjati moramo potrošniško miselnost, ker se nam useda v bistvene postulate umetniškega dela; mi smo za unikate, ona je za fabrikante. Proizvodov človekovega duha ne smemo zbanalizirati«.

Združenje je leta 1980 sprejelo pravilnik o podeljevanju **Groharjeve nagrade** in **Groharjeve štipendije**. Podeljujeta se umetnikom, ki so bili rojeni, so ustvarjali ali so kakorkoli prispevali k bogatitvi širšega škofjeloškega prostora, namenjeni sta spodbu-

Časopis, ki ga izdaja Združenje umetnikov Škofja Loka ob vsakoletni Koloniji Iveta Šubica. (foto: Tomaž Lunder)

1 Združenje umetnikov Škofja Loka / letni katalog, 1981.

2 Združenje umetnikov Škofja Loka / letni katalog, 1982.

janju umetniške dejavnosti na območju Škofje Loke. Nagrada se podeljuje umetnikom, ki so prispevali pomembna dela v zakladnico slovenske kulture. Štipendija je namenjena mlajšim nadarjenim umetnikom, omogočala naj bi mesec ali dva nemočenega ustvarjanja. Želja je bila, da bi se to obdobje podaljšalo, vendar so stvari šle v nasprotni smeri, ohranila pa sta se kontinuiteta in ugled. Prva Groharjeva nagrada je bila podeljena Francetu Miheliču, Groharjeva štipendija pa Janezu Hafnerju. France Mihelič je ob tej priložnosti mestu Škofja Loka ponudil zbirko svojih del. Od 1996 je podarjena zbirka na ogled v Kašči na Spodnjem trgu.

V sedemdesetih letih je bila klima umetnikom bolj naklonjena. Od leta 1979 so člani združenja pridobili ateljeje, ki so bili zlasti pomembni za mlade ustvarjalce; najprej enega v stolpu Loškega gradu, nato pa še sedem v starološkem gradu. Število ateljev se je iz različnih vzrokov počasi zmanjševalo. Po letu 1985 so jih morali zapustiti še zadnji umetniki, ker so takrat v teh prostorih uredili poštarški muzej, tako sta zamrla tudi druženje in delovanje.

Leta 1980 sta Združenje umetnikov in Glasbena šola Škofja Loka začela prirediti glasbeno-slikarske prireditve, **Loške umetniške utripe**, v kapeli Puštalskega gradu. Ime prireditve je izbral skladatelj, član združenja, Marijan Gabrijelčič. Po njegovem naj bi izbrano ime ponazarjalo različne utripe – vtise, tako glasbene kot likovne. V okviru prireditev se je med letoma 1980 in 1987 zvrstilo več kot trideset koncertov. Nastopili so različni domači in tuji glasbeniki, med njimi Miloš Mlejnik, Gorjan Košuta, Aci Bertonec, Andrej Grafenauer, Fedja Rupel, Dubravka Tomšič-Srebotnjak, Alenka Maier-Popov, Velislava Palačorova, Dejan Bravničar in zasedbe Trio Lorenc, Arkadija trio, Gorjan trio. Na razstavah so se predstavili predvsem loški slikarji, člani združenja in nekateri gostje, med njimi Boni Čeh, Ivan Seljak - Čopič, Milan Butina.

Po letu 1985 je bilo prireditev čedalje manj, začeli so se problemi s financiranjem. Eden od dejavnikov, zaradi katerih so Loški umetniški utripi počasi zamirali, je bil tudi ta, da se je dejavnost takratnih članov preusmerila v pridobivanje lastnega prostora. Ponudila se je možnost za lastno galerijo in dejavnost v njej.

Dobili smo sicer majhno, vendar simpatično galerijo – **Galerijo Ivana Groharja**, ki smo jo obnovili s prostovoljnim delom, čeprav so se razširjale krilatice, da bi morda mesto bistveno več pridobilo, če bi bila v tem prostoru kakšna trgovina – toliko o »slikarskem mestu«.

Postavitev umetniških tabel ob vpadnicah v občini Škofja Loka, 1998. (foto: Tomaž Lunder)

Leta 1980 je zaživela misel, da bi na Loškem gradu uredili stalno slikarsko zbirko, razstavno dejavnost pa prenesli tudi v mestno jedro. Na Odboru za revitalizacijo mestnega jedra Občine Škofja Loka so združenju za načrtovano razstavno galerijo leta 1984 dodelili prostore na Mestnem trgu 37, v katerih je bil pred tem INDOK center. V obnovo prostorov je bilo vložena veliko prostovoljnega dela takratnih članov. Uradno odprtje je bilo naslednje leto in galerija je postala sedež Združenja umetnikov. Galerijski svet je skrbel za program, ki je bil usmerjen predvsem k predstavitvi sodobnih likovnih ustvarjalcev in izmenjavi ter povezavi z drugimi slovenskimi in zamejskimi razstavišči. Na leto se je zvrstilo približno 11 razstav, ki so v Škofjo Loko pripeljale kakovostne sodobne avtorje, Groharjeva galerija pa si je pridobila pomemben položaj v slovenskem likovnem prostoru. Poleg razstavne dejavnosti so bile v prostorih galerije tudi glasbene in literarne prireditve.

V 90. letih prejšnjega stoletja se je začelo zapletati glede lastništva prostorov in najemnine. Stavba na Mestnem trgu 37 je bila namreč denacionalizirana in dodeljena nekdanji lastnici. Takratna škofjeloška oblast in Izvršni svet občine sta vztrajala pri vrnitvi lokala prejšnjim lastnikom v naravi, kljub temu, da bi lahko na državnem nivoju pridobili sredstva za odkup, na podlagi Zakona o posebnem statusu prostorov za širši družbeni pomen. Združenje je galerijo še ohranilo, vendar so se pojavili finančni problemi zaradi najemnine. Ves denar, ki ga je združenje dobilo od občine in sponzorja, je porabilo za najemnino in osnovne stroške galerije, vso razstavno dejavnost so člani opravljali prostovoljno. Dolgoletni sponzorji galerije so bili podjetnik Janez Jenko, Ilonka Rihar, kasneje pa podjetje Profil in Pizzerija Mateja. Po zapletih in različnih prizadevanjih je Galerijo Ivana Groharja dobil v upravljanje Loški muzej. Programska usmeritev galerije se je še nekaj časa nadaljevala, leta 2001 pa je bil sklenjen dogovor o sodelovanju med Loškim muzejem in Združenjem umetnikov v okviru skupnega galerijskega sveta. Loški muzej je 2006 razpustil galerijski svet in od takrat združenje formalno nima več vpliva na galerijsko dejavnost v Galeriji Ivana Groharja. Sodelovanje z Loškim muzejem sicer ni ustavljeno, združenje ima še na razpolago termin za razstavo del s Kolonije Iveta Šubica in od leta 2002 tudi za razstavo Mali format, ki je zasnovana kot prodajna razstava umetniških del manjšega formata, v času pred božično-novoletnimi prazniki.

V Galeriji Ivana Groharja je bilo v 22 letih – od uradnega odprtja leta 1987 do leta 2009 – okoli 200 kakovostnih in odmevnih razstav. Poleg domačih avtorjev, članov združenja, se je predstavilo veliko pomembnih in vplivnih imen, od starejših, že uveljavljenih avtorjev do prodornih in obetavnih predstavnikov mlajše generacije. Naj omenimo le nekatere: France Mihelič, Ive Šubic, Zmago Jeraj, Herman Gvardjančič, Franc Novinc, Jože Slak - Đžoka, Boris Zaplatil, Andraž Šalamun, Boris Jesih, Franc Rotar, Andrej Jemec, Zdenko Huzjan, Valentin Oman, Tugo Šušnik, Lojze Logar, Marko Jakše, Metod Frlic, Jožef Muhovič, Dragica Čadež, Aleksij Kobal, Giani Llallosi, Lojze Spacal, Vladimir Makuc, Žarko Vrezec,

Marko A. Kovačič; v Galeriji Ivana Groharja sta še pred svojimi odmevnimi nastopi na svetovni sceni gostovala Mihael Štrukelj in Marjetica Potrč. S kakovostnim izborom razstavljalcev se je Groharjeva galerija uvrstila med najkakovostnejše slovenske galerije, prebivalci in obiskovalci Škofje Loke pa imajo vpogled v aktualno, sodobno dogajanje na področju umetnosti.

Združenje umetnikov je leta 1997 pričelo z organizacijo **Kolonije Iveta Šubica**. Njen namen je bil, poleg druženja članov združenja in izmenjevanja idej, tudi ustvarjanje napisnih tabel pri vstopih v škofjeloški »okraj«. Nekaj let so nas unikatne table pozdravljale ob škofjeloških vpadnicah, toda tako kot že mnogokrat v zgodovini je občinska oblast izničila in prekinila tovrstno ustvarjanje. Kolonije so se do sedaj vedno odvijale izven Škofje Loke, prva je bila organizirana na kmetiji na Mlaki pod Starim vrhom, kasneje je prostor za ustvarjanje umetnikom ponudila Občina Gorenja vas-Poljane, in sicer v Poljanah, v rojstni hiši slikarjev Šubicev in kasneje v Lovskem domu.

Umetniki vedno ustvarjajo na temo, ki je vezana na bogato slikarsko dediščino Šubicev ali druge aktualne dogodke. Kolonija je štiridnevno srečanje članov združenja in gostov iz drugih slovenskih likovnih društev. Gostje na koloniji so ustvarjalci, ki se ukvarjajo z različnimi mediji, uveljavljeni umetniki in umetniki mlajše generacije, kolonije se udeležujejo tudi gostje iz tujine, tako je kolonija dobila mednarodni značaj.

Delovanje kolonije deloma podpirata občini Gorenja vas-Poljane in Škofja Loka ter različni pokrovitelji in posamezniki, družina Iveta Šubica, predvsem pa seveda člani združenja, ki vložijo veliko prostovoljnega dela. Leta 2009 so sklenili, da bo kolonija bienalna, vsako drugo leto pa bi organizirali tudi druge aktivnosti.

Dela iz kolonije so vsako leto predstavljena na razstavi v Galeriji Ivana Groharja, ob tej razstavi pa od leta 2002 redno izhaja tudi časopis, ki je tematsko vezan na kolonijo. V njem so poleg reprodukcij likovnih del tudi literarni prispevki, k sodelovanju povabijo tudi kustosa Loškega muzeja.

Člani združenja smo se že od samega začetka predstavljali na skupinskih razstavah. Takšnih razstav je bilo v tridesetih letih vsaj deset, in sicer večkrat v Mariboru, Kanalu ob Soči, Kostanjevici na Krki, Idriji, Ajdovščini, Vipavskem križu, Ljutomeru, Ljubljani, Freisingu idr. Kot društvo, ki deluje na loškem območju, smo se s posebnimi projekti pridruževali tudi občinskim praznovanjem nekaterih pomembnih obletnic: ob 120-letnici rojstva Ivana Groharja z razstavo *Krajina*, ob 100-letnici prve mestne električne razsvetljave z razstavo *Fiat lux*, ob 100-letnici športa na Loškem z razstavo v Loškem muzeju. Člani združenja so se leta 2007 predstavili v Galeriji Društva slovenskih likovnih umetnikov, na skupinski razstavi z naslovom *Ločani v Ljubljani*. Združenje sodeluje tudi z Društvom severno primorskih umetnikov, društvom iz Celja in drugimi. Plodno sodelujemo z Galerijo Marin iz Umaga, kjer se je na skupinskih ali samostojnih razstavah predstavilo že kar nekaj naših likovnikov, prek Galerije Marin pa v Galeriji Ivana Groharja gostujejo hrvaški avtorji.

Člani Združenja umetnikov ob skupinski razstavi ob 30-letnici delovanja in ob odprtju Sokolskega doma v Škofji Loki, junij 2009. (foto: Nives Lunder)

Sodelujemo tudi na prireditvi Venerina pot, saj dela naših članov popestrijo srednjeveški utrip Škofje Loke z likovnimi postavitvami ali s koncertom na trgu ali v atriju ene od hiš na Mestnem trgu.

Združenje je leta 2008 začelo sodelovati tudi z likovnim klubom Freisinger Mohr iz Freisinga. Jeseni 2008 je bilo povabljen na letno klubsko razstavo *Freisinger Mohr* in na obširnejšo predstavitev Združenja umetnikov Škofja Loka v Freisingu. 29. aprila 2009 je v galeriji Altes Gefängnis z razstavo *Ohranjevalci in tvorci* sodelovalo 18 članov združenja. Na otvoritvi smo predstavili tudi pesmi Neže Maurer, v slovenskem in nemškem jeziku. Razstavo je finančno podprla Občina Škofja Loka.

Iz škofjeloškega območja prihajajo novi nadarjeni ustvarjalci, ki širijo dobro ime mesta, tako doma kot v tujini. Skrb zanje pa je bolj slučaj kot pravilo. Različnost naših članov, obilje oblik in konceptov so najboljše jamstvo za nadaljevanje življenja in ustvarjanja v pisani Loki. Veseli smo, da smo našo obletnico praznovali v prenovljenem Sokolskem domu, v upanju obnovitve duha sokolstva, svobode ustvarjanja in novih kulturnih prireditev v našem mestu.

LITERATURA:

Naglič, Miha: Kdor daje za umetnost, vlaga v večnost. V: *Združenje umetnikov Škofja Loka – 30 let*. Škofja Loka : Združenje umetnikov, 2010, str. 7–10.

Gvardjančič, Herman: O "slikarskem mestu". V: *Združenje umetnikov Škofja Loka – 30 let*. Škofja Loka : Združenje umetnikov, 2010, str. 11–12.

Ivan Oman, kmet iz Zminca

Nagovor na slavnostni akademiji ob 80-letnici Ivana Omana, 9. septembra 2009, v Škofji Loki

»Zadovoljen sem, da sem kmet, da sem uspel v politiki, da imam dobre otroke in dobrega naslednika,« je ob neki priložnosti pred kakšnim letom dni o sebi povedal naš slavljenc. Lepo je slišati, kadar v ljudeh ni grenkobe, kadar postavijo na prva mesta svoje vrednostne lestvice svojo družino, svoj stan in svoj narod.

Ivan Oman je bil na svojem mestu takrat, ko se je kalilo jeklo. Ko so konec 80-let z roko v roki stopali propad komunizma, nastajanje novih političnih zvez in želje po samostojni državni skupnosti. A začetni z opisom njegove politične poti šele takrat, bi bilo gotovo krivično.

Kot mlad fantič, kot najstnik, star niti 15 let, je postal kmet, kmet v Zmincu 12, v Poljanski dolini. Ta krasotica, Poljanska dolina, nikoli ni veljala za zaprto, pač pa za dolino, kjer so ljudje vedoželjni, kjer veliko berejo in se izobražujejo. Naš slavljenc pravi takole: *»Veliko je bilo treba brati in marsikaj znati, če sem hotel biti kmet.«*

Daljni sorodnik profesor Ivan Dolenc iz Sopotnice, poznan tudi kot Jamnikov profesor, je bil tisti, s katerim je mladi Ivan pogosto izmenjeval svoje misli. V vsem sta se strinjala, razen o obstoju in veri v Jugoslavijo.

Drugi navdih so mu dajale misli Janeza Evangelista Kreka, ki je ob koncu 19. stoletja zapisal: *»Kjer propada kmečki stan, propada tudi država. In kjer so že položili kmečki stan v gomilo, tam se poruši kmalu tudi vse državno poslopje.«*

Ivan Oman in škofjeloški župan Igor Draksler.
(foto: Jana Jocič)

Ko je mladi Oman prevzel kmetijo, je bilo v hlevu 15 glav živine, pridelovali pa so vsega po malem. Že leta 1970 je bil zraven pri poskusu organiziranja kmečkih društev, a jih je oblast hitro razpustila. Vnovičen poskus je sledil 10 let kasneje, na sestanku kmetov škofjeloške občine, z željo po kmečki organizaciji, vendar je bilo tudi to prekmalu.

V svojem prvem velikem časopisnem intervjuju – portretu je kmalu zatem dejal, da je bil v Ljubljani na skupščini Zveze društev za varstvo okolja, kjer jim je povedal, kaj si misli o pozidavi njiv in pribil »... *da je za družbo, ki trdi, da je samoupravna, nerazumljivo, da se o nas kmetih, zmeraj odloča brez nas ...*«.

Preprosto, jasno in odločno, tako, kot je širša slovenska in tudi jugoslovanska javnost spoznala Ivana Omana šele nekaj let kasneje ob rojstvu slovenske pomladi. A ne poznati njegovih korenin in prizadevanj za slovenskega kmeta na lokalni ravni že desetletje prej, bi bilo zgrešeno.

Ko se je France Bučar vrnil z nastopa pred evropskimi parlamentarci v Strasbourgu in ga je predsednik takratne Socialistične zveze delovnega ljudstva Jože Smole označil za narodnega izdajalca, mu je na posvetu združnikov v Murski Soboti v bran, javno torej, stopil Ivan Oman. Uradnih beležk o tem ni, nastopil pa je v smeri, da če se nekdo ne strinja s politiko svoje vlade, to gotovo ni narodna izdaja. Lahko je nasprotnik oblasti, njen kritik, ni pa narodni izdajalec, če pove svoje mnenje.

Oman in Bučar, ki se takrat še nista niti dobro poznala, sta kmalu zatem, bolj pomembno in bolj usodno, skupaj orala ledino slovenske demokratizacije in osamosvojitve, a o tem dogodku in o tej obrambi nastopa v Strasbourgu nikoli nista govorila. Naš slavljeneec nikoli ni stopil do Bučarja in mu povedal, češ, jaz sem se v tem političnem pogromu zavzel zate. To ne bi bilo v skladu z držo Ivana Omana, danes pravi Bučar, in dodaja: »*Oman se je postavil za načelno stvar, on se nikoli ni nosil, napihoval, zmeraj je bil skromen in je tak tudi ostal.*«.

Iz Murske Sobote je Ivan Oman konec zime leta 1988 prišel bogatejši še za eno poznanstvo. Spoznal se je z dr. Francetom Zagožnom, ki je skupaj s svojimi nadebudnimi študenti že razmišljal in snoval kmečko organizacijo. Od tu do usodne Unionske dvorane, nastanka Slovenske kmečke zveze in izvolitve Ivana Omana za njenega prvega moža, je bil le še korak.

Ta korak je predstavljal intervju v Teleksu in Kmečkem glasu, ki sta ga (aprila 1988) pod naslovom *Mogoče bo ta pomlad toplejša* z našim jubilentom naredila Slava Partljič in Vinko Vasle. V njem že lahko preberemo, da Slovenska kmečka zveza, ki nastaja, ne sme biti privesek obstoječih struktur, pač pa mora imeti konkretno politiko in nove ideje. Bolj od tega intervjuja, ki je bil sicer zelo pogumen za tisti čas, je odmevala neka druga obrobna zgodba. Vidna nosilka takratne oblasti, ki je tudi sebe sicer razglasila za kmečko dete, se je namreč spotaknila ob misli Ivana Omana, češ da kmetje nimajo take širine, da se ne izražajo tako, ne mislijo tako, skratka, da sta novinarja intervju, blago rečeno, ponaredila.

Morda je prav ta javni primer podcenjujočega odnosa, ki se je sicer vsa povojna leta v Jugoslaviji kazal do kmečkega človeka, tudi znamenje tega, kako prese- nečena je morala biti takratna partijska nomenklatura 12. maja 1988, ko sta v Ljubljani res nastali Slovenska kmečka zveza in Zveza slovenske kmečke mladine. Prvi se je, poleg delavstva, zbudil in organiziral prav ta sloj slovenskega življa, ki je bil vsa desetletja depriviligiran in se je najodločneje vprašal: *»Ali mora kmet res samo ubogati?«*.

Na prvi stopnici tega novega gibanja, nove zveze je stal takrat 59-letni Ivan Oman. To je bil prodor v vseslovenski širši medijski prostor, vstop v javnost, pred novinarje in kamere. Postal je igralec na dvorišču družbenih in velikih ter usodnih političnih sprememb, ki so sledile v pičlih treh letih, ko sta padla režim in stara oblast in smo Slovenci postali nacija s samostojno državo.

Tako je bil v pohodu demokracije prvak Slovenske kmečke zveze preprosto povsod zraven. Tudi pri ustanavljanju drugih zvez in gibanj je pomagal; nenaza- dnje ga najdemo med člani predhodnice krščanskih demokratov Slovenskega krščanskodemokratskega gibanja in tudi v Slovenski demokratični zvezi. Da, poli- tik Ivan Oman je takrat pomagal sejati tudi drugim, ne glede na to, kdo bo žel.

Ko je bilo na zborovanju treba govoriti v podporo albanskim rudarjem iz Starega trga, je v Cankarjevem domu napovedal, da so Srbi in Albanci na Kosovu kot dvojčki, ki se bodo morali naučiti sobivati. Ko je konec istega leta govoril pod zasneženimi dežniki na trgu pred skupščino, bilo je zborovanje v podporo četve- rici, je hladnih rok in brez listka v rokah navduševal množico: *»Tito je v nekem govoru dejal, da mora biti dinar konvertibilen do leta 1970, sicer bo partija izgubila zaupanje. Minilo je leto 1970, 1980, zdaj se piše 1988 in smo pred huj- šimi problemi, kot je nekonvertibilen dinar.«*

Njegova dolgoletna pomočnica in sodelavka Marija Markeš pravi, da so Omana vedno vodili jasne misli, jasne želje in jasni cilji. Da so se ljudje nanj vedno lahko zanesli in je to, kar so se ustno dogovorili, tudi držalo. Nobenih papirjev in, če spregovorim z današnjim modernim jezikom, nobenih odvetniških pisarn ni bilo potrebnih zato, da so naredili tisto, kar so se dogovorili. Beseda je pri njem veljala.

Mečkačev v svoji politični karieri ni maral. In ko se je nek govorec v začetku leta 1990, tudi v Cankarjevem domu, le preveč obiral in spraševal, le kaj bomo storili, če bomo z Demosom na volitvah zmagali, je spregovoril tiste najbolj poznane in pravzaprav logične besede: *»Mi gremo na volitve zato, da zmaga- mo!«* in nadaljeval *»Zato, da napravimo konec političnemu in gospodarskemu eksperimentiranju, ki je pripeljal našo družbo in naše gospodarstvo na rob pro- pada.«*

To je bila prva javno izrečena pogumna napoved zmage Demosa na prvih demokratičnih volitvah.

Ivan Oman je kandidiral za člana predsedstva. Posebnega štaba ni imel.

Njegov štab so bili žena Marija, moja Marica, kot ji je rad rekel, in otroci. Dlje od branja časopisov, poslušanja radia in televizije niso prišli. Nobene PR službe ni bilo, nobene prestižne agencije, ki bi skrbela za njegovo kampanjo. Njihov dom v Zmincu je bil vseskozi hiša odprtih vrat. Tam so se dobivali zagnanci novih političnih zvez oziroma strank, za Omanovo kuhinjsko mizo so se dogovorili za povezavo v koalicijo Demos.

Kandidat za člana predsedstva je tako začel nagovarjati prihodnje volivce. Ni bil populist, ni imel denarja in ni prodajal poceni zgodbic. Stopil je na primer pred zbrane v dvorani v Ormožu in jih pozdravil: »*Dober večer, Bog daj!*«. Eden tam prisotnih, dr. Ludvik Toplak, pravi, da so izstopali njegovo srce, pamet in lep, dostojanstven nastop.

Podprla ga je skoraj polovica volivcev in prepričljivo je sedel v družbo predsednika Milana Kučana in drugih treh članov predsedstva: akademika Cirila Zlobca, akademika dr. Matjaža Kmecla in dr. Dušana Pluta. Slavila pa je tudi njegova kmečka zveza. V občini Ljubljana - center je Slovenska kmečka zveza dobila več glasov kot Smoletova Socialistična zveza, pot k prevzemu oblasti ji je bila tako odprta.

Ivan Oman je kmetijo prepustil najstarejšemu sinu, bistveno drugačno, posodobljeno in specializirano, kot je bila takrat, ko jo je prevzel sam. On pa se je znašel, kot rad pove, v Banskih dvorih, ljubljanskih seveda.

Bitka za politični pluralizem in svobodo javne besede je bila izbojevana, maja 1990 se je začela nova. Bitka za slovensko državo. Slovenska kmečka zveza je bila eden trdnejših členov v zmagoviti Demosovi koaliciji, vse od vstopa vanjo. Tudi v Predsedstvu Republike Slovenije se je, po besedah predsednika Milana Kučana, Ivan Oman izkazal kot človek dialoga, kot oseba, ki na politične dogodke gleda z zdravo logiko. Verjetno je bila zdrava logika tista, ki mu je narekovala, da se ni podpisal pod Deklaracijo za mir, ki je zahtevala Slovenijo brez vojske. To ni bilo naključje, saj je že v omenjenem Teleksovem intervjuju leta 1988 dejal, da je njemu popolnoma jasno, da mora imeti narod tudi svojo vojsko, drugače ni narod.

Janez Janša Ivana Omana označuje za enega večjih podpornikov nastajanja slovenske oborožene moči. Na vaji Premik se jih ni branil pozdraviti z besedami: »*Pozdravljeni slovenski vojaki!*«, in to v času, ko smo bili še del Jugoslavije in so drugi še previdno govorili le o teritorialni obrambi.

Končno je napočil tudi čas, ko je bila bitka za državo izbojevana, vojna dobljena, Slovenija pa na poti k mednarodnemu priznanju.

Ko je prišlo tudi to, se je oblast zamenjala, Slovenska kmečka zveza je pristala med opozicijo. Vendar, kot je odločno povedal njen predsednik Ivan Oman: »*To še ne pomeni, da lahko v absolutnem smislu menjavamo vloge, namreč da se obnašamo tako kot bivša opozicija, destruktivno, da samo kritiziramo, in se ravnamo po načelu: čim slabše državi pod obstoječo vlado, tem bolje za naše*

stranke. Ne, po tem načelu se politične organizacije, ki priznavajo in spoštujejo krščanske etiko, ne morejo ravnati. Mi sicer bomo kritični, so pa tudi velike možnosti za konstruktivno delovanje.»

Kako drugače zveni politični besednjak danes in kako hitro je pozabljeno to, kar je ob prvem rojstnem dnevu samostojne Slovenije povedal naš jubilent.

Svojega prepričanja, svojega katolicizma nikoli ni skrival. Po njem je živel. Veliko smo delali, pravi, v nedeljo smo šli pa k maši.

Danes rad stopi k cerkvi sv. Lovrenca, se veseli svojih vnukov, 15 jih ima že, in tako stopa na prag 80-ih let.

Našemu jubilantu na čast bo predstavljena tudi knjiga, ki zelo natančno opisuje njegov politični in družbeni prispevek. Čisto na koncu je še krajši zapis Ivana Omana, ki nosi naslov Oporoka. V njej ugotavlja, da ne živimo le v gospodarski krizi, ampak tudi v krizi vrednot. In čisto na koncu se sprašuje: *»Ali bomo morali ponoviti tisti 12. maj 1988 v Unionu?«*

Vse več je znamenj, spoštovani slavljeneč, da ga boste morali. Slovenija potrebuje več Ivanov Omanov, več vsega tega, kar ste Vi dali slovenski družbi in državi. Zatorej, dragi nam GOSPOD kmet iz Zminca – še na mnoga leta!

Franc Braniselj (1917–2009)

Sem med vami bela vrana, a srce je iz urana!

(geslo častnega skakača F. Branislja, na *Skoku čez kožo* v RUŽV, 1984)

Franc Braniselj je bil v drugi polovici 20. stoletja eden od »velikih« škofjeloških direktorjev. Na noge je postavljaj Gorenjsko predilnico, Loške tovarne hladilnikov in Rudnik urana Žirovski vrh. Njegov življenjepis bi bil vreden obdelave Balzaca, če ne kar Fleminga, saj ni manjkalo niti razburljivih niti dramatičnih trenutkov.

Rodil se je v dobro stoječi družini, 13. februarja 1917, v Cerknici pri Rakeku, bil je prvi od štirih otrok. Obiskoval je osnovno šolo v Cerknici, meščansko na Rakeku, trgovsko akademijo pa v Mariboru. Bil je bister, vedoželjen otrok in uspešen športnik pri Sokolu. Na srečanju sokolskih žup v Borovnici se je srečal z brhko naraščajnico Zofi, svojo bodočo ženo. Že od malega je bil temeljit, navdušil se je na primer za minerale, katerim je ostal zvest do smrti, naučil se je desetprstnega tipkanja, kar je prav tako s pridom uporabljal še na starost, pri pisanju na

računalnik. Leta 1938 se je zaposlil pri podjetju Standard Vacuum Company v Ljubljani, ameriški multinacionalki z naftnimi derivati, njegova zadnja služba je bila tudi pri energetiki, na RUŽV. Tik pred vojno se je poročil z Zofijo Udovič iz bližnjega Unca. Njena družina je bila premožna, tudi z otroki, saj jih je bilo kar devet. Zofija je ostala doma, Franc jo je iz Ljubljane občasno obiskoval ali pa ona njega. Zofijo so leta 1942 Italijani internirali na Rab, od tam pa v Gonars.

Franc Braniselj z ženo Zofijo (foto: Alojzij Pavel Florjančič)

Vključil se je v odporniško gibanje, zato je, v začetku leta 1943, zaradi varnosti pustil službo in postal ilegalce, obveščevalec, vosovec. Ko se je Zofija vrnila iz internacije, jo je Franc drzno pričakal na ljubljanski železniški postaji. V začetku sta mlada zakonca stanovala nad gostilno Mrak, nato sta se preselila v Krojaško ulico. Leta 1944, še preden se jima je rodil sin Matjaž, je France odšel na nevarno obveščevalno misijo v Trst, kjer je ostal do konca vojne. Ko je bil sin star dva meseca, se je mama z njim odpravila k očetu v Trst. Z vlakom sta prišla le do Postojne, ker je bila proga pretrgana. Zaradi konspiracije nista vedela ničesar drug o drugem, šele po koncu vojne se je Franc oglasil za krajši čas. Po vojni se jima je rodil še sin Borut.

Takoj po vojni se je Braniselj zaposlil na Tajništvu za notranje zadeve, kjer je ostal sedem let. V tem času je bil leto in pol v posebni misiji na Dunaju, od koder je v Jugoslavijo poslal tudi prvi avto mercedes. Tri leta je bil vodstveni uslužbenec pri Narodni banki Slovenije, in sicer kot direktor Nove banke v Mostah in na čelu banke v Novi Gorici. Leta 1955 je bil spet na Državnem sekretariatu za notranje zadeve LRS, od koder je še istega leta prišel v Motor v Vincarje (kasnejši LTH), na mesto komercialista, k direktorju Vladimirju Logarju; tu je ostal do začetka leta 1956.

Uspešna predvojna in medvojna tekstilna tovarna na Trati se po vojni nika- kor ni mogla pobrati, prav ob njegovem prihodu v Škofjo Loko je bila čisto na dnu. Ponudili so mu direktorsko mesto, Franc je zavihal rokave. Kot dober komercialist in organizator je prevetрил organizacijo, takoj uvedel tri izmene in ko je po šestih letih, leta 1962, zapustil Gorenjsko predilnico, je bila to zelo uspešna tovarna. Ob 30-letnici začetka izgradnje podjetja je leta 1958 za Loške razglede napisal tehten prispevek: *Osnovanje in razvoj Gorenjske predilnice do leta 1945*.

V letih 1962 do 1977 je bil Franc Braniselj direktor Loških tovarn hladilnikov, ki so letos (leta 2009) neslavno končale v stečaju. V zgodovini te velike tovarne, katere predhodnica, Schneiterjeva tovarna turbin, je že leta 1933 izdelala prvi hladilni kompresor, je njegovo ime zapisano z zlatimi črkami. Uvedel je tlačno livarstvo; »njegova« livarna v Vincarjih še obstaja in je letos spet prišla nazaj v domače, slovenske roke. LTH so v drugi polovici sedemdesetih let dosegle svoj vrhunec, takrat so ustanovili tudi lasten razvojno-raziskovalni center hladilstva. Prav zaradi svojega dela v LTH je leta postal 1977 nagrajenec Gospodarske zbornice Slovenije, prejel je t. i. Kraigherjevo nagrado. Da mu ne bi kdo očital, da sedi v direktorskem fotelju brez visokošolske izobrazbe, se je v tem času vpisal na kranjsko Fakulteto za organizacijske vede. Ne ve se, kdo je pri tem več pridobil, učenec ali šola. Franc je verjetno ugotovil, da je smiselno končati prvo stopnjo. Marsikdo, katerega je Braniselj poslal v Beograd namesto z letalom z vlakom, letalo so takrat dostikrat brez potrebe prakticali nekateri »poslovneži«, predvsem pa politiki, ga je imel za notoričnega skopuha. A je bil le gospodaren, razsipen pa prav gotovo ne, čeprav so bili takrat zlati časi za LTH, saj so ljudje iz cele

Jugoslavije hodili v Škofjo Loko po zamrzovalne skrinje in, čakajoč nanje, tudi prenočevali v hotelu Transturist. Prav v zvezi s tem imam izkušnjo, ki zanika njegovo prislovično stiskaštvo. Leta 1980 je večja skupina projektantov RUŽV obiskala uranske rudnike v ZDA. V ekipi so prevladovali rudarji, od geologov sva bila le dva. Ker pa je bil naš rudnik po geološki plati zelo zahteven, sem direktorju predlagal, da gre z nami še en geolog. Na kratko me je zavrnil, da je stvar že dogovorjena pa tudi poceni ni. Za naslednji kolegij sem mu pripravil strokovno utemeljitev. Ko sem nato zahteval, da damo to na sejo kolegija, pa me je napotil k tajnici po delovni nalog za dodatnega geologa (cena tega je bila 500.000 tedanjih dinarjev). Ko sem ga čez leta vprašal, zakaj se je premislil, mi je odgovoril: *»Nisem si premislil. Nikoli v prvem trenutku ne sprejemem kake pomembnejše odločitve. Če pa mi nekdo svojo zahtevo dodatno utemelji, pri njej vztraja in nosi zanj odgovornost, to sprejemem. Zato imam okoli sebe strokovnjake, na katere se lahko zanesem. Če izgubi moje zaupanje, izgubi položaj. To je sicer tveganje, a drugače ne gre, če hočeš biti na vrhu.«*

Leta 1977 ga je Andrej Marinc prosil, da bi prevzel vodenje Rudnika urana v Žirovskem vrhu. Takrat je Jugoslavija že gradila jedrsko elektrarno v Krškem in hotela je biti, zaradi svoje »neuvrščenosti«, tudi energetska neodvisna, Žirovski vrh je nudil dovolj surovine za več kot petdeset let obratovanja JEK. Res, da ruda ni bila bogata, vendar je iz nje pridobljen uranov koncentrat predstavljal le šest odstotkov cene električne energije iz domače nuklearke. Z izbiro Branislja se je zelo strinjala tudi občina, saj je pričakovala, da ji bo Franc, kot nekdanji član Izvršnega sveta Skupščine Občine Škofja Loka, na široko odprl možnjo, ki jo je dovolj radodarno polnila država. Marsikdo se je spraševal, zakaj se je Braniselj, znan kot pragmatik, odločil za to, na videz, vratolomno odločitev. Ni jih bilo malo, ki so mislili, da je bilo to zaradi njegove ljubezni do mineralov; teh pa je bilo v Žirovskem vrhu res veliko, nekateri od njih so bili prav eksotični. Ga pač niso dovolj poznali. Franc se je zavedal tveganosti dejanja, predhodno pa se je podrobno informiral o stanju objekta in strokovnega kadra. Opazil je sicer, da so raziskave v zamudi, za strokovnjake pa je ocenil, da bo z njimi uspešno opravil svojo nalogo, kar mu je tudi uspelo. Okrepil je strokovni kader, pospešil raziskave in s tem postopoma prevzemal predrage, predvsem pa prepočasne zunanje izvajalce. Po koncu njegovega mandata (1981) je RUŽV začel s poskusnim odkopom. Sredi leta 1990 smo morali, na zahtevo politike, nenadoma, brez pravih argumentov, nestrokovno, predvsem pa neodgovorno, prenehati s proizvodnjo, čeprav smo dosegli in celo preseglji načrtovane parametre; zadostno količino in kakovost, ceno končnega izdelka pa smo celo prepolovili. Morda se to ne bi zgodilo, če bi bil Franc Braniselj še v podjetju. Do konca je bil mnenja, da je bila morda napaka, da smo rudnik odprli, neprimerno večja pa je bila, da smo ga takrat zaprli.

Naj za zaključek citiram njegov odgovor na moje vprašanje, zakaj je pristal, da postane direktor RUŽV, ko je vendarle že imel pogoje za upokožitev. *»V LTH so*

mi obljubili ugodno stanovanjsko posojilo. Z ženo sva namreč dolga leta namensko varčevala za pridobitev pravice do bančnega posojila. Zaradi inflacije, ki je nenehno zniževala vrednost privarčevanih hranilnih vlog, nisva imela realnih možnosti, da bi samo z bančnim kreditom sploh kdaj prišla do hiše. V LTH bi nemara lahko izsilil kredit za manjkajoči del, kar pa bi bilo nepošteno do drugih delavcev, saj posojila niso mogli dobiti vsi, ki bi ga radi. Pri RUŽV pa je stanovanje ali kredit lahko dobil vsak, ki se je tam zaposlil.» Tudi tu se Braniselj loči od drugih, ki se na vse načine trudijo, da bi šli čim prej v pokoj. Menil je, da moraš storiti kar največ, kar je možno. In ne pozabimo; v času loškega direktorovanja je bil sedem let zvezni poslanec v skupščini tedanje SFRJ, za področje gospodarstva.

Franc je bil v svojem drugem in tretjem življenjskem obdobju zaradi narave dela precej ločen od svoje družine, to je nadoknadil v svojem zadnjem, četrtem obdobju. Tudi tu je bil sebi zvest, polnokrven in uspešen. Posvečal se je svojim trem vnukom in vnukinji, zvesti ženi Zofiji pomagal na vrtu, predvsem pa svojim najdaljšim življenjskim sopotnikom, mineralom. Lahko trdim, konec koncev imam zato tudi strokovne reference, da mu pri nas ni bil nihče kos. Ves čas je temeljito študiral kristalokemijo in spremljal najnovejša odkritja ter dosežke na področju mineralov. Njegova sistematska zbirka mineralov inštitutskega tipa je državnega pomena. Ne toliko z impresivnimi 6000 primerki, urejenimi po najsoodobnejših kriterijih, ki jo uvrščajo v svetovni vrh, pač pa z najnovejšimi znanstvenimi izsledki. Njegova posebna zbirka radioaktivnih mineralov, ki jo hranijo na Loškem gradu, pa je žal neurejena in se ji ne piše dobro. Leta 1984 je na 117. straneh napisal izčrpno delo o radioaktivnih mineralih, v katerem je v posebnem delu predstavil 216 mineralov, od katerih je 182 mineralov urana. V Sloveniji še vedno nimamo podobnega, kaj šele boljšega dela. Lepo bi bilo, da ob 30-letnici izdamo kritično izdajo tega pionirskega dela!

Seveda je v tem času ukvarjal z marsičem. Med drugim je bil tudi prodoren član Izvršnega sveta Občine Škofja Loka. Leta 1984 je bil slovenski poverjenik v zveznem SISEOTU (Samoupravna interesna skupnost za ekonomske odnose s tujino), kjer so se razdeljevale devize. Uradno se je, tistemu času primerno, to imenovalo »podeljevanje pravic vračila carin in drugih uvoznih dajatev«. Leta 2003 je bil izvoljen za predsednika nadzornega odbora močne in vplivne Zveze združenj borcev in udeležencev NOB Slovenije, kar ni bil slučaj. Prav Braniselj je ob ponovni uvedbi kapitalistične družbene ureditve, po letu 1990, borčevski organizaciji zelo koristno svetoval, kam naj zveza plasira finančna sredstva. Po finančne in druge koristne nasvete so hodili k njemu mnogi pomembni ljudje. Bil je pravi ekonomist, s stalno mislijo na razvoj in profit. Če bi bili vsi nekdanji direktorji in sedanji menedžerji vsaj malce podobni Francu Branislju, bi bili danes, vsaj v gospodarskem in finančnem smislu, daleč naprej.

Franc Braniselj je umrl 25. januarja 2009.

Pripis

Braniselj ni nikoli silil v ospredje, pa ne zaradi neke skromne sramežljivosti. Držal se je v ozadju, čeprav je bil pogosto prav on tisti »močni« mož iz druge vrste, ki je odločal o zelo pomembnih rečeh. Nekaj tega je bilo v njegovi naravi, dodatno pa mu je to zadržano držo oblikovala njegova zahtevna in odgovorna vloga v vojnem in povojnem času. S Francem sva večkrat potovala, skupaj z ženama, v Tišnov na Češkem, kjer imajo vsako leto dve pomembni mednarodni borzi mineralov in fosilov. Časa za klepet smo imeli na pretek, bil je zgovoren in zanimiv sobesednik, še zlasti, če je pogovor nanesel na stvari, ki jih je počenjal tedaj, seveda mislim na minerale. Ni bil človek, ki bi na dolgo in široko razglabljal o tem, kaj je bilo za njega dni storjeno prav ali kaj ne. Ko sem po svoji navadi malce vrtal po njegovi manj znani in malce skrivnostni dejavnosti, mi je kratko odgovoril: *»Pusti to, to je mimo! Veš sinko, na svetu je dvoje ljudi; eni so opice, drugi pa konji. Prvi marsikaj počenjajo, voz pa vlečejo naprej konji. Jaz sem konj.«* Sapienti sat!¹

Tak je bil Franc Braniselj – inteligenten, sposoben, delaven, odločen in s pogledom uprt naprej. Ni bil Orfej, da bi pogledal nazaj in zgubil svojo Evridiko!

1 »Za pametnega je dovolj.« (Plautus) Op. ur.

Milenko Arnejšek (1948–2009)

Grebeni. Pot ki vodi proti vrhu. Pot, ki vodi k nebu.

S temi besedami Milenko Arnejšek – Prle začenja svojo zadnjo knjigo, *Grebeni slovenskih gora*, ki smo jo leta 2007 izdali pri Muzejskem društvu Škofja Loka. Naslednje leto je začel svojo zadnjo turo, bridko maršo, nato pa je po hudi bolezni, 13. februarja 2009, umrl v Kranju, v krogu svojih sinov, Vida in Leva, ter njune mame Vide.

Milenko se je rodil 4. oktobra 1948, na Ptuj, in preživel otroštvo v Kidričevem. V Ljubljani je maturiral in končal Pedagoško akademijo – smer glasba. Kot poklicni glasbenik je prva tri leta uspešno igral v različnih zabavnih ansamblih in plesnih skupinah doma, nato pa še tri leta po Avstriji, Švici, Nemčiji, Švedski, Italiji in Nizozemski. Po vrnitvi iz tujine se je kot učitelj harmonike najprej zaposlil v Glasbeni šoli Kamnik. Od leta 1976 do 1982 je kot honorarni učitelj harmonike poučeval v Železnikih, nato pa od leta 1983 kot redni predavatelj v matični Glasbeni šoli Škofja Loka. Kot izkušen glasbenik in predan pedagog je bil uspešen, saj je kar nekaj njegovih učencev nadaljevalo glasbeno pot. Dejaven je bil tudi kot korepetitor pri saksofonu, trobenti, klarinetu, pri pevcih, pevskih zborih in komornih skupinah. Na različnih kulturnih prireditvah je bil cenjen kot izvr-

Milenko Arnejšek (foto: Aleš Strojjan)

sten solist na klavirski harmoniki. Kar tri desetletja je bil torej Ločan. Bil je opazna pojava. Pogosto na športnem kolesu, brez šminkerskega dresa, pač pa v uporabnih plezalnih hlačah in solidni športni obutvi. Pa kajpak, pred Homanom, ob kavi in obveznem zvijanju cigarete.

Milenko, med prijatelji poznan kot Prle, ime se ga je prijelo po njegovem prleškem poreklu, je bil od študentskih časov naprej predvsem gornik; gornik, planinec, alpinist, vse z veliko začetnico, z dušo in telesom ter z glavo in srcem. Bil je izvrsten plezalec, saj je preplezal več kot tisoč smeri, poleg teh še petindvajset prvenstvenih. Praktično je prehodil vse naše srednje- in visokogorje, plezal je v evropskih Centralnih Alpah in spoznal Himalajo. Presmučal je večino naših turnih pobočij. Vzgojil je vrsto mladih alpinistov, jih dosledno opozarjal na varnost in preventivo. Ponosen je bil na dolgoletno članstvo v ekskluzivnem Akademskem alpinističnem odseku, bil inštruktor alpinizma, član Gorske reševalne službe in reševalec na smučiščih. Poleg vsega je bil dober rejec, vzgojitelj in ljubitelj psov, zanj so bili to le nemški ovčarji, ki so ga spremljali na njegovih brezpotjih. Bil je tudi radioamater, menil je, da so radioamaterji pomemben obveščevalni člen ob nesrečah ali drugih katastrofah, ko odpovejo klasične telefonske in druge avdio-vizualne zveze.

V zadnjem poldrugem desetletju se je posvetil alpinističnemu pisanju. Leta 1994 je v samozaložbi izdal Plezalni priročnik, priročnik za letno in zimsko plezanje, leta 2001 je pri Planinski zvezi Slovenije izdal knjigo *Moje gore*, leta 2007 pa že omenjene *Grebene slovenskih gora*. Pri tej je želel več vedeti o kamnih in verjetno me je zato povabil k sodelovanju. Zagotovo sem prispeval manj, kot je pričakoval. Pa mi tega ni nikoli oponesel, čeprav sva še nekajkrat načela to temo. Tak je bil Prle; iščoč, dosleden, ne pa tečen!

Res, Milenko je bil v občevanju neposreden in odkrit sogovornik. V letu dni sodelovanja pri njegovi knjigi sem imel priložnost, da ga spoznam še bolj. V svoji večletni uredniški praksi nisem srečal bolj premočrtnega in nepopustljivega avtorja. Skrajno nerad in s težavo je odstopal od svojih zamisli, ki so bile včasih, zaradi rabe lokalnih, neuradnih imen in jezikovnih inovacij, nekajkrat na meji lektorskega bojkota. Moral sem se kar potruditi, ponekod tudi zamižati. Verjamem, da ne na škodo knjige, ki je bila na koncu pri alpinistih zelo dobro sprejeta. Vemo, da ni prenašal narejenosti, nastopaštva in stremuštva, kar je tudi naravnost povedal. Prav tako je v sebi posrečeno združeval ljubezen do narave in ljudi, umetniška nagnjenja in športno askezo. Bil je neke vrste moderna varianta renesančnega človeka, z vitalno življenjsko filozofijo in svojsko modrostjo. Vseskozi je bil tudi velik raziskovalec in iskalec. Bila sva sopotnika ljubljanske generacije 68. On bolj avtentičen, saj ji je bil tudi generacijsko bližji. Bil je tudi bolj aktiven v njej. To je bil čas OHO-ja in t. i. alternativne scene. V tem času je Milenko kot glasbenik sodeloval v različnih ansamblih; VIS Sinovi, Delial, igral na plesih v Festivalni dvorani in po najrazličnejših lokalih oziroma prireditvah, igral tudi v avantgar-

dnem gledališču Glej, Pupilija Ferkewerk, Drami in Mali drami. Obema, in še marsikomu, je bil skupen nekdanji ljubljanski lokal Šumi.

Milenko je bil razmišljajoč in instinktiven obenem. Mogoče je slutil svoj odhod. O tem je večkrat razmišljal, govoril in pisal. Smemo imeti njegovo veliko delo Grebeni slovenskih gora z njegovim uvodom, *Moje gore*, za njegovo oporočko? Lansko jesen se je prišel poslovit v Loko. Vem, da je vedel, da se mu hitro približuje smrt. Nisva veliko govorila. Pa še tisto, kar sva, so bile zelo vsakdanje, zemeljske stvari. Le rahla, zanj do tedaj neobičajna odsotnost je nakazovala, da se verjetno res poslavlja od zemeljskega. Ko smo se mrzlega februarkega dne na kranjskem pokopališču od njega poslavljali, znanci, prijatelji, godci, številni gorniki, rojaki in sorodniki, smo čutili, da smo izgubili osebnostno in duhovno bogatega človeka, ki je obogatil tudi nas.

V Škofji Loki, septembra 2009

Pripis

Glasbena šola Škofja Loka se ga je spomnila v svojem jubilejnem zborniku in 23. oktobra 2009 s koncertom *V spomin Milenka Arnejška*, na katerem je igral njegov nekdanji učenec Jernej Hostnik.

**Delovanje
Muzejskega
društva
Škofja Loka**

Zbor članov Muzejskega društva Škofja Loka za leto 2009

Zbor članov je bil v četrtek, 18. marca 2010, ob 19. uri, v Galeriji Franceta Miheliča, v kašči na Spodnjem trgu. Prisotne je uvodoma pozdravil predsednik društva mag. Aleksander Igličar in pojasnil namen rednega letnega zbora članov.

Zbor članov je bil združen z Blaznikovim večerom, na katerem je urednik zbirke Doneski Alojzij Pavel Florjančič predstavil novo knjigo, Pasijonski doneski 2010/5. K besedi je povabil tudi tri avtorje prispevkov, patra Roberta Podgorška, ki je za objavo pripravil svojo diplomsko nalogo *O pasijonskih igrah in procesijah na Slovenskem*, Ilijo Popita, ki je pripravil članek s pomenljivim naslovom *Pasijon pri nas že pred letom 1584*, in Boruta Gartnerja, ki je napisal poglobljeno razmišljanje o svojem delu v vlogi režiserja in vodje Škofjeloškega pasijona 2009.

Po zaključeni predstavitvi knjige je predsednik Aleksander Igličar začel z uradnim delom zbora članov. V spomin na nedavno preminulega častnega člana Muzejskega društva Škofja Loka Svetka Kobala je osvetlil njegovo življenje in delo. Prisotni smo se z minuto molka poklonili njegovemu spominu. Začetku zbora je prisostvovala tudi pokojnikova soproga gospa Marija Kobal.

V nadaljevanju je zbor potekal po naslednjem dnevnem redu:

1. Volitve delovnih teles zbora
2. Obravnava in sprejem letnega poročila društva za leto 2009, poročila predsednika, blagajnika in nadzornega odbora
3. Obravnava in sprejem programa dela društva za leto 2010
4. Izvolitev člana častnega razsodišča
5. Imenovanje častnih članov društva.

Gradivo za zbor članov je bilo objavljeno na spletnih straneh društva www.mdloka.si in dosegljivo v tajništvu Loškega muzeja.

Zbor članov je vodilo delovno predsedstvo, v sestavi mag. Miha Ješe, predsednik, mag. Srečko Beričič in Marta Gartner, člana, za zapisnikarico je bila izvoljena Mojca Ferle, v verifi-

Udeleženci zbora članov Muzejskega društva Škofja Loka. V ospredju Marija Kobal, vdova častnega člana društva Svetka Kobala. (foto: Aleksander Igličar)

kacijsko komisijo Judita Šega in Jože mag. Štukl, za overovatelja zapisnika pa Helena Janežič in mag. Tone Košir. Zbor je predlagane kandidate soglasno potrdil.

Predsednik društva mag. Aleksander Igličar je v poročilu o delovanju društva v letu 2009 povzel vrsto aktivnosti, ki jih je društvo izpeljalo v preteklem letu: kar osem Blaznikovih večerov, izdajo več knjig v zbirki Doneski, društvene člane smo popeljali na izlet na Idrijsko, Loški razgledi so bili po dolgem času ponovno izdani ob občinskem prazniku. Uspešno finančno poslovanje društva je razvidno tudi iz poročila blagajnika mag. Matjaža Čepina.

Predsednik nadzornega odbora mag. Miha Ješe je v poročilu poudaril zglodno organizacijo, vodenje in dobro poslovanje društva v letu 2009 (vsa poročila so v celoti objavljena v nadaljevanju).

V razpravi na poročila je Marko Vraničar prisotne opozoril, da sklep na enem od preteklih zborov, o postavitvi obeležja dr. Viktorju Kocijančiču v Alejo znamenitih Ločanov, ni bil realiziran.

Predsednik društva mu je pojasnil, da sorodniki ne želijo, da se aktivnosti za postavitve nadaljujejo. Marko Vraničar je zbor seznanil z novo informacijo, da so si sorodniki premislili in soglašajo s postavitvijo obeležja. Ker je trenutno nadaljevanje aleje s strani občine ustavljeno, kar je sicer v nasprotju z občinskim odlokom, na kar je Muzejsko društvo tudi pisno opozorilo župana, se dejavnosti za postavitve obeležja vodijo naprej, ko bo občina objavila razpis za postavitve novega obeležja in bomo med predloge uvrstili tudi omenjeni predlog.

Andrej Rant, član častnega razsodišča, je prisotne seznanil, da je po smrti Svetka Kobala častno razsodišče ostalo brez enega člana, zato so potrebne nadomestne volitve.

Pred glasovanjem o poročilih je Jože Štukl, član verifikacijske komisije, navzoče seznanil, da je na zboru prisotnih 45 članov, kar je zadoščalo, da je bil zbor članov sklepčen. Člani so vsa poročila sprejeli soglasno.

V nadaljevanju sta predsednik mag. Aleksander Igličar in blagajnik mag. Matjaž Čepin predstavila vsebinski program dela in finančni načrt društva za leto 2010.

V razpravi se je oblikovalo več pobud. Marko Vraničar je prisotne seznanil s propadanjem freske na Nunskem vrtu in dal pobudo za njeno ohranitev. Prisotne je tudi informiral, da je Stane Pečar Zvezi borcev zapustil pisane spomine in arhiv, zato je predlagal, da se njegovi zapiski pregledajo in pripravijo za morebitno objavo v zbirki Doneski. Marija Lebar je predlagala, da nadaljujemo s projektom digitalizacije Loških razgledov, kar je zbor sprejel in za digitalizacijo dodatno predlagal še knjige v zbirkah Vodniki in Doneski.

V naslednji točki je predsednik društva predlagal Petra Pippa za novega člana častnega razsodišča. Peter Pipp je bil pred leti že aktiven član v raznih odborih društva, društveno delo dobro pozna. Ker dodatnega predloga ni bilo, so ga prisotni z dvigom rok soglasno potrdili za novega člana častnega razsodišča Muzejskega društva Škofja Loka, do izteka mandata sedanjih članov.

Pod zadnjo točko dnevnega reda je predsednik mag. Aleksander Igličar člane zbora seznanil, da izvršni odbor predlaga, da Alojzija Pavla Florjančiča imenuje za častnega člana društva. V utemeljitvi je osvetlil njegovo izredno raznovrstno, plodno in ustvarjalno delo v društvu in izven njega (objavljena je v nadaljevanju). Člani zbora so predlog izvršnega odbora pozdravili z aplavzom in soglasno sprejeli, da se Alojzija Pavla Florjančiča imenuje za častnega člana Muzejskega društva Škofja Loka.

S povabilom, da nazdravimo novemu častnemu članu, je predsednik društva ob 21. uri zaključil uradni del zbora.

Zapisala: Mojca Ferle

Poročilo predsednika Muzejskega društva Škofja Loka o delu društva v letu 2009

Spoštovani člani Muzejskega društva Škofja Loka!

Veseli in ponosni smo, da je za nami uspešno leto, v katerem smo se dejavno vključevali v loško dogajanje. Pred uprizoritvijo Škofjeloškega pasijona smo v duhu ohranjanja pasijonske kondicije, ki jo vzdržujemo že dolga leta, izdali *Pasijonske doneske*, ki so, poleg utrinkov iz priprav na lanski največji loški dogodek, prinesli tudi nova strokovna spoznanja o tem loškem biseru.

Po nekaj letih smo uspeli, da je nova, že 55. številka *Loških razgledov* izšla junija, pred občinskim praznikom, za kar urednici Juditi Šega in celotnemu uredniškemu odboru ponovno iskreno čestitam. Še posebej smo bili veseli, da smo jih lahko predstavili v prenovljenem Sokolskem domu, ki je bil napolnjen skoraj do zadnjega kotička. To je dokaz, da Loški razgledi, in s tem celotno Muzejsko društvo, ponovno pridobiva pomembno mesto v loškem kulturnem in družbenem življenju.

V letu 2009 smo pripravili kar osem Blaznikovih večerov, na katerih smo osvetlili razna področja, od aktualne zgodovine slovensko-hrvaške meje do pomena kapucinskega samostana v našem mestu. Najodmevnejši pa je bil nedvomno večer, ki smo ga posvetili našemu soustanovitelju, žal predolgo zamolčanemu, dr. Tinetu Debeljaku. Veseli smo, da sta se večera udeležili njegovi hčerki Meta in Jožejka, ki sta z drugimi sorodniki prišli iz daljne Argentine. Hčerkama smo izročili listino o posthumnem imenovanju dr. Debeljaka za častnega člana našega društva, s čimer smo mu izkazali spoštovanje, ki ga v času življenja žal ni bil deležen, in ga pridružili njegovima mladostnima prijateljema ter soustanoviteljema društva dr. Blazniku in prof. Planini. Ob tej priložnosti smo izdali tudi pesniško zbirko *Olimpijski venec* poljskega pesnika Kazimierza Wierzyńskiego, ki jo je Debeljak prevedel že ob koncu 2. svetovne vojne. Večera so se udeležili mnogi pomembni slovenski kulturniki in izobraženci.

Pozornost smo namenili tudi visokemu življenjskemu jubileju častnega občana Ivana Omana, kmeta iz Zminca, pobudnika in nosilca slovenske politične pomladi. Skupaj z Inštitutom za gospodarske in družbene študije iz Ljubljane smo

Predsednik Muzejskega društva Škofja Loka
mag. Aleksander Iglčar.

(foto: Klavdija Škrbo Karabegović)

izdali knjigo *Ivan Oman, glas ljudstva v prelomnem času*, v sodelovanju s knjižnico Ivana Tavčarja Škofja Loka pa pripravili pogovor z jubilatantom.

Oktober nas je Srečko Beričič popeljal na društveni izlet v Idrijo, kjer smo ob njegovem vodenju in zanimivih pripovedovanjih preživeli prekrasen dan. Še naprej si prizadevamo, da bi povečali prepoznavnost našega društva, še zlasti med mlajšimi generacijami. V tem okviru smo veseli izjemnega obiska naših spletnih strani, ki jih je lani obiskalo več kot 83.000 obiskovalcev oziroma skoraj 7.000 vsak mesec. Menim, da je to za tovrstno društvo velik dosežek in je odraz živahnosti našega delovanja.

Prav je, da se ozremo tudi k našim načrtom. Pravkar smo predstavili že pete *Pasijonske doneske*, ki jih vsa leta neumorno pripravlja Alojzij Pavel Florjančič. Jeseni bomo pripravili

ponatis in kritično izdajo Zupančevega *Kamnitega mosta*. Vsebina novih *Loških razgledov* je že zaključena, v teku so že priprave za njihovo tiskanje. Tudi letos jih bomo predstavili sredi junija v Sokolskem domu, ki postaja osrednji loški kulturni hram. Pripravili bomo več Blaznikovih večerov, pri katerih nas še posebej veseli, da pri njihovi pripravi sodelujemo z drugimi loškimi ustanovami, knjižnico, gimnazijo in filatelističnim društvom, kar utrjuje našo vlogo loškega kulturnega povezovalca. Pripravljamo predstavitevno zgibanko, s katero bomo lažje promovirali našo dejavnost in pridobili nove člane ter bralce *Loških razgledov*.

V Škofji Loki je bilo nedavno dvignjenega veliko prahu ob načrtovani ureditvi nunskega vrta in preureditvi Kidričeve ceste, ki posegata v kulturno in naravno dediščino. Nekateri so pričakovali tudi odziv Muzejskega društva, kar se je v daljni preteklosti večkrat zgodilo. Člani izvršnega odbora menimo, da na področju varovanja in ohranjanja naravne in kulturne dediščine delujejo pristojne strokovne in inšpekcijske službe, ki v preteklosti niso bile vzpostavljene, kar je seveda vplivalo na aktivnejšo vlogo Muzejskega društva v podobnih zadevah.

Aktivneje pa posegamo na področja, ki ostajajo povezana s poslanstvom našega društva, eno izmed njih je nadaljevanje Aleje znamenitih Ločanov, katere pobudnik je bilo naše društvo, a se je pred leti žal zaustavila. Zato smo nedavno županu poslali pismo, v katerem smo ga povprašali o prihodnjih načrtih z Alejo, in ga tudi opozorili na nespoštovanje občinskih odlokov, ki določajo, da naj bi se v Aleji vsako leto postavilo vsaj eno obeležje. Predlagali smo tudi, naj ima pri izboru osebnosti večji pomen strokovna presoja. Ker menimo, da ima Aleja pomemben kulturni in širši družbeni pomen, upamo in želimo, da bodo župan,

njegovi sodelavci in občinski svetniki nadaljevali s postavitvijo obeležij znamenitim Ločankam in Ločanom.

V izvršnem odboru smo se pogovarjali tudi o proučevanju loške zgodovine po letu 1803 in pripravi knjige, s čimer bi nadaljevali Blaznikovo delo. Gre za zelo obsežno in strokovno poglobljeno delo, ki presega zmožnosti delovanja društva, zato bomo pričeli pogovore z Zgodovinskim inštitutom Milka Kosa v Ljubljani in jim predlagali, da bi bili oni strokovni nosilci te naloge.

Na koncu bi se rad zahvalil županu Igorju Drakslerju, občinskim svetnikom in sodelavcem na občini za finančno ter drugo pomoč pri našem delu. Njihova pomoč je posredno namenjena vsem Ločanom za širjenje domoljubja in domoznansva, ne pa posameznikom v našem društvu, kot se včasih sliši. Zahvaljujem se tudi vodstvu in sodelavcem Loškega muzeja, s katerim smo po začetnih tipanjih vzpostavili dobre odnose. Zahvala gre tudi avtorjem prispevkov v Loških razgledih in drugih naših publikacijah. Zavedam se, da jih večina piše zaradi domoljubja, saj prejeti honorar ne more nadomestiti vsega vloženega truda. Še posebna zahvala gre mnogim loškim avtorjem, ki se honorarju velikodušno odrečejo.

Mineva drugo leto našega mandata in izjemno sem vesel, da smo uspeli oživiti ter nadgraditi delovanje društva, tako z vsebinskega kot tudi finančnega vidika. Finančna trdnost je predvsem posledica naših prizadevanj, saj je obseg financiranja s strani občine ostal enak, kot je bil v preteklosti. Večji poudarek smo namenili sodelovanju z drugimi ustanovami, poiskali smo donatorje, več dela smo vložili v promocijo in prodajo knjig, znižali stroške njihove priprave ter tiskanja. Prvenstveno sodelujemo z domačimi izvajalci, ki imajo seveda večji posluš za naše poslanstvo.

Dosežki so sad prizadevanj in dela vseh odbornikov ter članov uredniškega odbora Loških razgledov, za kar sem jim iskreno zahvaljujem. Delo opravljamo iz ljubezni do domačih krajev in ljudi, prostovoljno ter brezplačno, nagrada za naš trud pa je notranje bogastvo, ki ga doživljamo ob našem delu in srečevanju z drugimi, bogastvo, ki ga doživlja vsak po svoje in je drugačno od materialnih nadomestil. V tem duhu sledimo vrednotam ljudskega ljubiteljskega gledališča, na katerih je *magister processionis* – vodja procesije Borut Gartner zgradil lanski Škofjeloški pasijon.

Spoštovani člani Muzejskega društva Škofja Loka, zahvaljujem se seveda tudi vam, da ostajate naši zvesti člani, bralci, podporniki in obiskovalci naših prireditiv. Vabim vas, da nam posredujete vaše pobude ter v naše članstvo privabite tudi vaše sorodnike, znance in prijatelje.

Starosta slovenskih pisateljev Zorko Simčič, s katerim sem se v zadnjem obdobju večkrat srečal, je v svojih govorih velikokrat izpostavil Chestertonovo misel: »*Rima niso ljubili, ker je bil velik. Rim je postal velik, ker so ga ljubili.*« Tudi mi vsi si prizadevajmo, da bo tudi naša Loka postajala vedno večja!

mag. Aleksander Igličar

Poročilo blagajnika Muzejskega društva Škofja Loka za leto 2009

Prihodki in odhodki

Muzejsko društvo je v letu 2009 ustvarilo 48.104 EUR prihodkov, od tega je bilo dotacij iz proračunskih in drugih javnih sredstev 26.337 EUR (55 %), prihodkov od prodaje publikacij 17.538 EUR (36 %), članarine 3.015 EUR (6 %) in 1.359 EUR ostalih prihodkov (3 %). Prihodek in tudi presežek prihodka sta bila manjša kot v letu 2008, ker je bila v letu 2008 izdana publikacija *Pisana Loka*, ki je pomembno vplivala na poslovanje.

Pri odhodkih je bilo stroškov porabljenega materiala, storitev in avtorskih honorarjev 44.230 EUR in prevrednotenja zalog 3.231 EUR. Skupaj je bilo odhodkov 46.870 EUR.

Blagajniško poročilo je podal mag. Matjaž Čepin.
(foto: Aleksander Igličar)

Presežek je znašal 788 EUR, od tega je moralo društvo odvesti 374 EUR davka. Tako je bilo ustvarjeno 414 EUR presežka prihodka, kar pomeni, da je društvo poslovalo pozitivno.

V letu 2009 je bilo posameznim organizacijam, institucijam in posameznikom brezplačno razdeljenih 3.664 odpisanih izvodov vodnikov Blegoš, Lubnik, Sorica in Sv. Miklavž, ki so bili izdani pred časom in jih ni bilo več mogoče prodati.

Stanje denarnih sredstev

Denarni tok v letu 2009 je bil pozitiven. Presežek denarnih sredstev in terjatev do kupcev nad obveznostmi je bil konec 2009 17.471 EUR, od tega je 15.500 EUR vezanih pri banki. Obveznosti na ta datum je le 104 EUR.

Struktura sredstev v primerjavi z letom prej se je spremila, in sicer so se znižale zaloge (prodaja in prevrednotenje) in obveznosti, povečala pa denarna sredstva.

Doseženi rezultat in trenutno stanje finančnih sredstev zagotavljata normalno poslovanje v letu 2010.

Finančno računovodske storitve je v okviru medsebojnega dogovora opravljal strokovna služba Loškega muzeja.

mag. Matjaž Čepin

**Pomembnejši podatki iz računovodskih izkazov Muzejskega društva
Škofja Loka za zadnja tri leta**

IZKAZ POSLOVNEGA IZIDA	V EUR	V EUR	V EUR
PRIHODKI	2007	2008	2009
Dotacije	22.108	27.925	26.337
Prodaja	5.844	24.230	17.538
Članarine	300	2.739	3.015
Drugi prihodki		2.711	1.359
SKUPAJ PRIHODKI	28.252	57.605	48.249
ODHODKI			
Material in nabavna vrednost prodanega blaga	1.677	22.122	14.911
Povečanje/zmanjšanje zalog	5.807	1.958	-6.438
Storitve	20.737	28.072	28.727
Prevrednotenje zalog	1.135	2.324	3.232
SKUPAJ ODHODKI	23.549	52.518	46.870
PRESEŽEK	4.715	5.233	788
Davek		591	374
Neto presežek		4.642	414
BILANCA STANJA			
Zaloge	11.394	13.352	6.914
Terjatve	1.197	7.410	1.154
Finančne naložbe	0	0	15.500
Denarna sredstva	21.312	11.099	921
SKUPAJ SREDSTVA	33.903	31.861	24.489
Društveni sklad	18.737	23.970	24.384
Kratkoročne obveznosti	15.166	7.891	105
SKUPAJ VIRI	33.903	31.861	24.489

Poročilo Nadzornega odbora Muzejskega društva Škofja Loka za leto 2009

Nadzorni odbor Muzejskega društva Škofja Loka, v sestavi mag. Srečko Beričič, Peter Pokorn in mag. Miha Ješe kot predsednik, se je sestal 13. marca 2010, v prisotnosti predsednika društva mag. Aleksandra Igličarja in blagajnika mag. Matjaža Čepina.

Nadzorni odbor je pregledal vestno ter natančno pripravljeno gradivo in lahko pregledal poslovanje društva v letu 2009. Člani nadzornega odbora so se sez izvršnega odbora redno udeleževali in tekoče spremljali njegovo delovanje. Poslovanje društva je bilo skladno s statutom in sklepi izvršnega odbora.

Muzejsko društvo Škofja Loka je v letu 2009 še nadgradilo svoje delo iz prejšnjega leta in v celoti izpolnilo zastavljeni program. Zelo aktivni so bili vsi člani izvršnega odbora, ki so vsak na svojem področju zelo uspešno izpeljali zastavljene naloge.

Loški razgledi so bili po dolгих letih spet izdani v predvidenem času pred občinskim praznikom, izdanih je bila vrsta drugih publikacij, organizirani lepo obiskani Blaznikovi večeri, veliko delo je bilo narejenega pri zmanjšanju in pravilnemu vrednotenju zalog, uspešno finančno poslovanje je omogočilo realizacijo vseh predvidenih projektov.

Delovanje Muzejskega društva Škofja Loka je bilo v letu 2009 dobro organizirano in vodeno, poslovanje je bilo skladno s predpisi, dokumentacija je pregledna in lepo urejena, zato nadzorni odbor predlaga potrditev poročil delovanja Muzejskega društva Škofja Loka v letu 2009.

mag. Miha Ješe

Zbor članov je vodilo delovno predsedstvo v sestavi: Marta Gartner, mag. Miha Ješe (predsednik) in mag. Srečko Beričič. (foto: Aleksander Igličar)

Vsebinski program dela Muzejskega društva Škofja Loka za leto 2010

IZDAJA 56. ŠTEVILKE LOŠKIH RAZGLEDOV

Predstavitvev 56. številke Loških razgledov bo v sredo, 16. 6. 2010, v Sokolskem domu.

IZDAJA DONESKOV

V letu 2010 bomo izdali naslednje Doneske:

- PASIJONSKI DONESKI 2010/5, urednik Alojzij Pavel Florjančič, izid in predstavitvev 18. 3. 2010, v Miheličevi galeriji v Kašči,
- Lojze Zupanc: KAMNITI MOST, ponatis in kritična izdaja, urednica Helena Janežič, predviden izid oktobra 2010.

BLAZNIKOVI VEČERI

- 28. 1. 2010 (že izveden): LOŠKA KASARNA V PRETEKLOSTI IN PRIHODNOSTI,
- 18. 3. 2009: Izid in predstavitev knjige PASIJONSKI DONESKI 2010/5,
- 15. 4. 2010: Pogovor z ALOJZOM MALOVRHOM; v sodelovanju z Gimnazijo Škofja Loka,
- 24. 5. 2010: 520-LETNICA RUDARSKIH VEZI MED ŠKOFJO LOKO IN IDRILJO; v sodelovanju s Filatelističnim društvom Lovro Košir Škofja Loka,
- 16. 6. 2010: Izid in predstavitev 56. številke LOŠKIH RAZGLEDOV,
- oktober 2010: Izid in predstavitev knjige Lojze Zupanc: KAMNITI MOST; v sodelovanju z Gimnazijo Škofja Loka,
- november 2010: VAROVANJE IN OHRANJANJE KULTURNE DEDIŠČINE NA LOŠKEM V PRETEKLOSTI IN PRIHODNOSTI.

OSTALE DEJAVNOSTI

- april 2010: priprava zgibanke o društvu,
- september, oktober 2010: društveni izlet.

mag. Aleksander Igličar

Utemeljitev za imenovanje Alojzija Pavla Florjančiča za častnega člana Muzejskega društva Škofja Loka

Častni član Muzejskega društva Škofja Loka je postal Alojzij Pavel Florjančič. (foto: Aleksander Igličar)

Alojzij Pavel Florjančič se je rodil 10. oktobra 1940, v kraju Uršna sela pri Dolenjskih Toplicah. Med Gorjanci in Kočevskim Rogom se je v zgodnjem otroštvu kruto srečal z vojno in izselitvijo nemških Kočevarjev. Po maturi na ljubljanski Šubičevi gimnaziji se je vpisal na Naravoslovno fakulteto, oddelek za geologijo. V času študija je bival v Dijaškem domu Ivana Cankarja, poznanem kot DIC, kjer je navezal stik z mnogimi znanimi slovenskimi kulturniki in intelektualci. Ko je leta 2008 uredil knjigo ob 150-letnici rojstva prelata Andreja Kalana iz Pevna pri Škofji Loki, dolgoletnega ravnatelja Marijanišča, kjer je bil povojni DIC, je obudil spomin na lepa študentska leta.

Po končanem študiju je vodil raziskave rudišča urana na Žirovskem vrhu in kmalu odšel na izpopolnjevanje v Francijo, na komisariat ZN za jedrsko energijo. Ob ustanovitvi Rudnika urana Žirovski vrh je postal glavni geolog in bil v rudniku zaposlen do upokojitve leta 1992. Na Škofjeloškem se je z ženo Ano, rojeno v Vipavi in kasneje dolgoletno vodjo loške knjižnice, naselil leta 1970.

Že v času dela v Rudniku Urana Žirovski vrh je bil zelo dejaven na strokovnem in publicističnem področju, saj je bil urednik glasila *Uranar*, ki ga še vedno ureja, in drugih strokovnih zbornikov. Bil je dejaven sodelavec na znanstvenih posvetih, pisec mnogih strokovnih člankov v domačih in tujih revijah, soavtor knjige *Rudnik urana Žirovski vrh*, ki je izšla leta 2000, ter pisec gesel za *Enciklopedijo Slovenije*.

Pavle je dolgoletni član Muzejskega društva Škofja Loka, v katerem je začel aktivneje delovati po letu 1991, ko je postal član izvršnega odbora. Leta 1994 je bil pobudnik in urednik ponatisa zgodovinske črtice *Loka*, ki jo je v reviji *Dom in svet* leta 1894 objavil Franc Pokorn. Kmalu je prevzel naloge tajnika društva, oktobra 1999 je bil izvoljen za predsednika, društvo je izjemno uspešno vodil do leta 2006. Ob praznovanju šestdesetletnice društva leta 1996 je bil pobudnik novega, sedanjega znaka društva, ki predstavlja stiliziran portal bivše mestne hiše, v kateri je bila leta 1939 postavljena prva loška muzejska zbirka. Ob tej priložnosti je tudi nagovoril svojega dolgoletnega soseda, skladatelja Marijana Gabrijelčiča, da je napisal kantato *Glagolite*, na besedilo Brižinskih spomenikov, ki so tesno povezani s Škofjo Loko. Konec devetdesetih let prejšnjega stoletja je bil pobudnik vzpostavitve Aleje znamenitih Ločanov in glavni nosilec postavitve

prvih obeležij kiparju Tonetu Logondru, slikarju Ivetu Šubicu in ustanoviteljem društva Blazniku, Planini in Debeljaku. V sedanjem mandatu je ponovno član izvršnega odbora, v katerem je skrbnik izdaje knjig v zbirkah *Doneski* in *Vodniki*.

Od leta 1996 do leta 2008 je bil član uredniškega odbora Loških razgledov, v katerih je objavil več kot 30 prispevkov iz različnih strokovnih področij. Je avtor knjige *Rudnine na Loškem* in urednik več knjig, ki so izšle v zbirki *Doneski* (ob 100-letnici čebelarstva na Loškem, ob 100-letnici rojstva dr. Tineta Debeljaka, ob 10-letnici smrti Marijana Gabrijelčiča idr.). Bil je tudi urednik vodnikov *Sv. Miklavž nad Selcami* in *Grebeni slovenskih gora*, žal prezgodaj umrlega Milenka Arnejška Prleta.

V zadnjih letih je Pavletovo delovanje tesno povezano s Škofjeloškim pasijonom, kjer si je še zlasti prizadeval za ohranjanje pasijonske kondicije v času, ko se pasijon ne uprizarja. V tem duhu je uredil že pet knjig, ki so od leta 2006 izhajale v zbirki *Doneski* in so od letos poimenovani *Pasijonski doneski*. Poleg uredniškega dela je seveda napisal tudi veliko pasijonskih prispevkov. Bil je tudi pobudnik postavitve pasijonskih razstav, ki so bile postavljene v Škofji Loki, drugih slovenskih krajih in tudi v tujini.

Pavle je s svojo energijo in vztrajnostjo gonilna sila in nepogrešljiv sodelavec tudi izven Muzejskega društva. Bil je pobudnik interesnih dejavnosti s področja geologije na gorenjskih šolah, organizator mineraloško-paleontoloških razstav v Trziču, Škofji Loki in drugih slovenskih krajih. Je pobudnik in soustanovitelj društva Loški kremen. Bil je eden glavnih nosilcev priprave starološkega zbornika *Več kot tisoč let*, je pobudnik knjižne zbirke in debatnih večerov *Memorabilije*, ki jih pripravljajo v prafari Stara Loka, in nosilec priprave vodiča *Starološki romar*, ki je pravkar izšel. Lani je bil urednik zbornika, ki je izšel ob 60-letnici Glasbene šole Škofja Loka. Dolga leta je proučeval izročilo Kočevskih Nemcev in bil sourednik knjige *Kočevarska folklor*, ki je leta 2004 izšla pri Založbi ZRC SAZU, in urednik knjige *Vodni viri na Kočevskem*, ki je izšla pri isti založbi. V COBISSU, bazi bibliografskih enot, ima več kot 100 izdanih del, od tega skoraj 50 monografskih publikacij. Čeprav že več kot 40 let živi na Loškem, še vedno ureja krajevno glasilo rodne vasi Uršna sela, kar dokazuje njegovo veliko ljubezen do domačih krajev in ljudi ter splošno nagnjenje do domoznanstva.

Zaradi Pavletovega izjemno ustvarjalnega in plodnega življenja je težko zaobjeti vse njegovo pestro delovanje. Odlikujejo ga skromnost, iskrivost in vztrajnost, kar vse združuje z veliko operativnostjo, saj posamezne knjižne izdaje uredi, napiše besedilo, sodeluje pri oblikovanju in pripravi za tisk. Kot sogovornik navdušuje z razgledanostjo na svojem strokovnem, geološkem področju, je tudi izjemen poznavalec umetnostne in splošne zgodovine. Ko vse to združi s svojo neizmerno ljubeznijo do domačih krajev in ljudi, se rojevajo dela, ki jih lahko samo občudujemo. Izjemno smo lahko veseli, da ga je življenjska pot pripeljala med Ločane.

Pripravil: mag. Aleksander Igličar

Blaznikov večer, posvečen loškemu rojaku dr. Tinetu Debeljaku

Jesenski Blaznikov večer, 23. septembra 2009, je med nas spet pripeljal dr. Tineta Debeljaka. V tem letu smo se spominjali 20-letnice njegove smrti in člani Muzejskega društva Škofja Loka (MD Škofja Loka), katerega soustanovitelj je bil, smo se mu želeli oddolžiti na poseben način ter ga ponovno povezati z rodnim krajem. Ob izidu Debeljakovega prevoda Olimpijskega venca smo pripravili pester večer, na katerem smo Debeljakovim svojcem slovesno podelili listino o imenovanju za častnega člana MD Škofja Loka.

Debeljakovi sorodniki iz Slovenije in Argentine, zbrani pred cerkvijo sv. Jakoba v Škofji Loki. Od leve proti desni: Ivanka Žakelj Vitriu, Sebastian Vitriu, Jožejka Debeljak Žakelj, Lojze Žakelj, Breda Remec (iz Chicaga), Marjan Vombergar, Janez Stele, Meta Debeljak Vombergar, Ivan Vombergar, Mojca Vombergar, Marko Vombergar. (foto: Jure Vombergar)

Dan je bil kratek, večerni hlad je že lezel pod plašče, pred cerkvijo sv. Jakoba v Škofji Loki pa je dišalo po toploti in povezanosti. Večer smo slovesno začeli s sveto mašo, ki jo je v spomin pokojnemu dr. Debeljaku daroval loški kaplan Tine Skok. Pospremljeni z lepimi mislimi smo se odpravili v prenovljeno Sokolsko dvorano v starem delu mesta, kjer so nas v marmornem preddverju objele podobe fotografske razstave mojstra fotografije **Marka Vombergarja**, Debeljakovega vnuka, z naslovom Slovinci v Argentini danes.

Dvorana se je napolnila do zadnjega kotička, med ljudmi je nemirno vršalo, sem in tja so se zaslišali vzkliki, ko so se srečali stari znanci. Navzoče je z naslednjimi besedami pozdravil **mag. Aleksander Igličar**, predsednik MD:

Spoštovani Metka Debeljak Vombergar in Jožejka Debeljak Žakelj, spoštovani sorodniki Tineta Debeljaka iz Argentine, Škofje Loke in Slovenije, spoštovani župan, spoštovani konzul Republike Poljske, drugi gostje, spoštovane dame in gospodje!

V izjemno čast mi je, da vas lahko nagovorim na današnjem Blaznikovem večeru, ki ga posvečamo življenju in delu dr. Tineta Debeljaka, soustanovitelja Muzejskega društva Škofja Loka in eni največjih loških osebnosti.

Muzejsko društvo Škofja Loka je nastalo leta 1937 na pobudo profesorskega ceha, v katerem so bili med najbolj dejavnimi mladostni prijatelji, sosede »Podnunci«, Tine Debeljak, Pavel Blaznik in France Planina. Loški profesorji, ki so se po letu 1930 v poletnem času srečevali v Škofji Loki, so začutili klic in poslanstvo, da morajo nekaj narediti za ohranjanje izjemno bogate naravne in kulturne dediščine na Loškem ter s tem negovanja ljubezni do rodnih krajev in ljudi. V tej želji so ustanovili Muzejsko društvo, ki je že po dveh letih ustanovilo Loški muzej.

Ko sem se v zadnjem letu in pol seznanjal z začetki delovanja našega društva, sem vedno bolj občudoval izjemno ustvarjalno moč naših ustanoviteljev in njihovo zavedanje, da morajo svoje znanje in sposobnosti deliti tudi z drugimi in jih nameniti za širše dobro. Danes žal velikokrat prevladuje razmišljanje, da je za osebno blagostanje zaslužen le vsak posameznik, da je to le posledica njegovega dela in zaradi tega mu sadov ne bi bilo treba deliti z drugimi. Naši ustanovitelji so razmišljali drugače; zavedali so se, da so prejeti talenti dar, ki so ga prinesli s seboj in se je ob njihovem trdem delu lahko razvil tudi zaradi njihovih prednikov, njihovih domačih, kulturnih in družbenih dogajanj ter drugih zunanjih okoliščin. Svoje talente so zastonj delili z drugimi in ob tem začutili neprecenljivo notranje bogastvo ter zadovoljstvo, ki ga prinaša tovrstno delovanje.

Sedanji člani Muzejskega društva Škofja Loka s ponosom nadaljujemo njihovo delo in njihove vrednote negujemo tudi v času, za katerega se včasih zdi, da jim ob uveljavljanju globalizacije ni več naklonjen. Osebno pa sem prepričan, da bomo ustrezno mesto v svetu našli le, če bomo v srcu ohranili ljubezen

do rodnih krajev, ljubezen, ki hkrati ohranja odprtost in spoštovanje tudi do drugih. Ko sva z Markom postavljala razstavo, mi je večkrat omenil, kako je v Loki prijetno in lepo. Ob tem sem se spomnil, da lepoto in pomen rodnih krajev in ljudi žal velikokrat v pravi meri začutimo šele takrat, ko gremo v tuje kraje, kar sem globoko začutil tudi ob letošnjem obisku sorodnikov v ZDA in Kanadi. Zato Ločanke in Ločani, bodimo ponosni na naše rodne kraje in ljudi ter to večkrat povejmo, tako sebi kot drugim.

Osebnost Tineta Debeljaka sem zelo začutil lansko poletje, ob prebiranju njegovih pesmi in pisem, objavljenih v knjigi Črni Kamnitnik/Loma Negra. V njih izraža neizmerno hrepenenje in ljubezen do svojih najdražjih, žene Vere, sina Tineta in hčerk Metke in Jožejke, od katerih je bil ločen skoraj 10 let, ter do ljubljene Loke, ki je po letu 1945 žal ni več videl. Njegov velik ponos na rodno Loko je pokazal že leta 1930, ko je za ilustrirano prilogo časopisa Slovenec, skupaj z Blaznikom in Planino, pripravil prilogo o Škofji Loki in nekaj let za tem v pesmi, ki jo je napisal ob otvoritvi nove šole. Ljubljena Loka je bila vedno globoko zasidrana v njegovem srcu. Sin Tine Debeljak, ki žal zaradi bolezni danes ne more biti z nami in ga na daljavo seveda pristrčno pozdravljam, je leta 1991 o očetu zapisal: »Petdeset let Škofje Loke ni gledal s telesnimi očmi, a videl jo je jasno z duhovnimi, s tretjim očesom spomina in ljubezni. Vedno mu je bila prisotna rojstna Škofja Loka v pogovorih, delih, kot center srečanj loških rojakov, čeprav sredi pampe ali mestnega centra.«

Delovanje našega društva je v letošnjem letu tesno povezano z življenjem in delom Tineta Debeljaka, ki ga bomo v nadaljevanju večera podrobneje spoznali. Januarja smo se spomnili 20-letnice njegove smrti, ob letošnji ponovni uprizoritvi Škofjeloškega pasijona smo ponatisnili njegovo besedilo, ki ga je pripravil ob uprizoritvi Škofjeloškega pasijona leta 1936. Večini je poznano, da je ravno Debeljak po več kot 150 letih loški biser leta 1936 priredil za gledališki oder, ga pripravil in režiral. Uprizorjen je bil za sedanjo osnovno šolo Škofja Loka - mesto in starejši Ločani se te uprizoritve še dobro spominjajo. Vrhunec je seveda današnji večer, ko bomo predstavili knjigo Olimpijski venec in Debeljaka posthumno imenovali za častnega člana našega društva in ga s tem pridružili prijateljema Blazniku ter Planini, ki sta bila te časti deležna že pred mnogimi leti, in s katerima je od leta 2003 skupaj tudi v Aleji znamenitih Ločanov.

Iskreno se zahvaljujem vsem, ki sodelujete in ste pomagali pri pripravi današnjega večera, še zlasti pri pripravi knjige Olimpijski venec. Izjemna zahvala polonistu dr. Nikolaju Ježu in dr. Rozini Švent, ki je pripravila obsežno gradivo za Debeljakovo bibliografijo. Za uvodne besede v knjigi se zahvaljujem poljskemu veleposlaniku Piotru Kazsubi in Januszu Klimu, predsedniku Društva slovensko-poljskega prijateljstva. V knjigi sem zasledil, da je bil Debeljak v tridesetih letih tajnik društva poljskega prijateljstva, kar še dodatno utemeljuje naše sodelovanje. Za sodelovanje in podporo se zahvaljujem Mariji

Lebar, direktorici Knjižnice Ivana Tavčarja Škofja Loka, Alešu Murnu, direktorju Zavoda za šport Škofja Loka, in Janezu Poljancu, članu uprave družbe Krka. Za finančno podporo pri izdaji knjige se zahvaljujem županu Igorju Drakslerju in občinskim svetnikom. Hvala tudi Juretu Svolsškaku in Heleni Janežič.

Izjemno sem vesel, da sta se današnjega večera udeležili tudi Debeljakovi hčeri Meta Debeljak Vombergar in Jožejka Debeljak Žakelj, ki sta ob tej priložnosti, skupaj s svojimi sorodniki, prišli iz daljne Argentine. Na ta način smo z njunim očetom na duhovni ravni še globlje povezani. Iskrena hvala tudi fotografskemu ustvarjalcu Marku Vombergarju, Debeljakovemu vnuku, ki nam je skozi fotografijo približal današnje življenje Slovencev v Argentini.

Želim vam prijeten večer in druženje, ob katerem si bomo lahko izmenjali še veliko misli o dr. Tinetu Debeljaku, soustanovitelju našega društva.

Prvi del večera je bil namenjen predstavitvi knjige **Olimpijski venec** poljskega pesnika Kazimierza Wierzyńskiego, ki je bila za natis pripravljena že leta 1945, vendar zaradi konca vojne takrat ni izšla. Debeljakov prevod, že opremljen z ilustracijami slikarke Bare Remec, je ostal v skladiščih Rokopisnega oddelka NUK, po letu 1991 je ideja o natisu spet oživela. Knjigo, ki je sestavljena iz dveh delov, sta predstavila njena urednika in avtorja besedil, **dr. Nikolaj Jež**, profesor polonistike na Filozofski fakulteti v Ljubljani, in **dr. Rozina Švent**, sodelavka NUK. Dr. Jež je spregovoril o Debeljaku kot prevajalcu iz poljščine, dr. Šventova pa o obsežnosti Debeljakovega opusa in težavah pri zbiranju podatkov za njegovo bibliografijo (vsebina knjige je podrobneje predstavljena v prispevki Novosti v zbirki Doneski).

Zbrane je nato s kratkim nagovorom pozdravil Marcin Masiulanis, konzul Veleposlaništva Republike Poljske.

Drugi del večera je bil zelo čustveno obarvan, saj je bil namenjen osebnim spominom na dr. Debeljaka in njegovo družino. Na njemu lasten humoren način nam je o Debeljakovi rodbini prvi spregovoril njegov nečak **Janez Debeljak**, ki živi v rojstni hiši Tineta Debeljak, v Blaževi ulici pod nunsko cerkvijo. Prebral je nekaj paberkov iz Kronike družine Debeljak – Jamnikove, ki jo je napisala najmlajša sestra Tineta Debeljaka, Jožica, poročena Jesenovec.

Kristalna dvorana Sokolskega doma je bila nabito polna.
(foto: Marko Vombergar)

Življenje ata in mame

Naš ata – po domače Roglanov Tine imenovan – so bili doma na kmetiji pri Roglanu, nad sv. Volbenkom, vas Log pri Poljanah v Poljanski dolini nad Škofjo Loko. Bilo jih je pet otrok. Ata so bili izmed fantov najmlajši, po vrstnem redu tretji otrok. V šolo niso hodili – doma v hribih so pasli krave. Vedno so nam pripovedovali, da so si prve hlače sami zaslužili. V hribih so namreč tudi fantki dolgo časa nosili krilca oziroma dolge trde platnene srajčke brez hlač – skoraj do 14. leta. Ko so bili stari 14 ali 15 let, so prišli v Loko k mesarju Hafnerju za vajenca. Tu so bili do svojega 20. leta, ko so šli k vojakom za 3 leta. Pri vojakih so bili v oficirski kuhinji za »koha«. Ko so prišli od vojakov, so bili v službi kot kočijaž pri Lovru Sušniku/Kamnarju/. Vozili so pošto na kolodvor do leta 1892, ko so se poročili. Spoznali so se z Minco Bukovec, ki je imela malo branjerijo na placu, kjer je bil včasih Otujac/Vahtnca (zraven Krone). K njej so nosili prihranjeni denar in kmalu sta privarčevala toliko, da sta se odločila za skupno življenje in skupno trgovino. Minca je imela teto in strica, ki sta bila stara in brez otrok, imela pa sta trgovino ter hišo v Loki št. 103 – pri Jamniku. Ta dva sta ponudila Minci in atu za primerno ceno, in preužitek obeh, hišo s trgovskim lokalom pri Jamniku. Tako so ata postali lastnik Jamnikove hiše – po domače Jamnk. Iz Roglanovega Tineta so postali Jamnikov ata. Z Minco sta bila poročena le dve leti. Po prvem letu je rodila sina Adolfa, ki je po nekaj urah umrl, ona pa po enem letu za jetiko.

Tako so ostali ata vdovec z zadolženo hišo, trgovino in dvema starima preužitkarjema. Sami so vodili trgovino in si sami tudi kuhali. Začeli so hirati in so po zdravnikovem nasvetu vsak dan šli v gostilno k sosedu Feškucu na kozarec vina. Tam so se spoznali s hčerko Micko, z našo mamo. Ko sta se poročila, so bili ata tako bolni, da so vsi mami prerokovali, da bo čez eno leto vdova. Zgodilo se je pa tako, da sta bila poročena 40 let in so ata mamo preživeli za 14 let.

Naša mama – Feškova Micka so bili doma v Loki pri Hafnerju, po domače pri Fešku. To je hiša pri Kapucinskem mostu na vogalu, kjer se gre v Vincarje. Imeli so gostilno. Bila je to premožna hiša. Mama so doma pomagali v gostilni in se tako seznanili z našim atom, ki so bili vdovec. Leta 1895, ko so bili mama stari 23 let, ata pa 31, sta se poročila. Po stricu so mama podedovali vse: opravo, posteljnino, servise in še 3.000 goldinarjev. To je bila za takratne čase velika dota, tako, da sta lahko vse dolgove poplačala.

Ata so bili nepismeni, zato so jih naša mama, ki so naredili šolo pri nunah v Loki, ob večerih učili brati in pisati. Računali so zelo dobro – za pisanje pa ni bilo časa, tako, da so se znali samo podpisati, kar so nujno potrebovali pri sklepanju kupčij. Podpisovali so se samo Val. Debeljak, tako je bila potem tudi firma pri špecerijski trgovini. Izučili so se tudi pekovske obrti in so prodajali domač črn kruh. Zelo so bili praktični. Česar so se lotili, jim je uspelo. Znali so plesti košare, delati lesene žlice, mizariti itd. Z diamantom so rezali stekla za slike in okna.

Rodilo se jima je 11 otrok, trije fantje in osem deklet, od katerih sta dve

kmalu umrli; 3 fantje in 6 deklet nas je ostalo. Devet otrok je bilo treba postaviti v življenje, to je atu in mami uspelo. Vse so primerno izšolali. Zgodilo se je, da so bili vsi trije fantje naenkrat od doma. Dva v Šent Vidu, eden v Ljubljani. Dekleta so se šolala pri nunah in v Ljubljani.

Leta 1923 se je pričela pri mami bolezen. Teklo jim je iz noge. Včasih so temu rekli »flus«. Leta 1925 so bili operirani na črevesju, a se je bolezen po 10 letih ponovila. Tedaj ni bilo več pomoči in so dne 30. 1. 1935, v starosti 64 let, doma umrli.

Ata so živeli še 14 let po mamini smrti. Leta 1949 so umrli v 86. letu starosti. Pokopani so na družinskem prostoru v Škofji Loki.

Z navdušenim aplavzom smo pospremili »Jančeta« z odra, nanj pa je predsednik društva že povabil Debeljakovi hčerki, **Metko Debeljak Vombergar** in **Jožejko Debeljak Žakelj**, da v očetovem imenu prevzameta listino o imenovanju dr. Tineta Debeljaka za častnega člana MD Škofja Loka. Obe sta se ganjeni zahvalili in spregovorili o svojem očetu; najprej gospa Metka:

Lepo pozdravljam vse navzoče! Sem druga hčerka dr. Tineta. Imela sem 4 leta, ko je oče odšel v begunstvo, zopet smo se srečali, ko sem dopolnila 13 let. Omejila se bom na osebne spomine, ko smo stanovali skupaj.

Nekaj let po poroki so mi starši omogočili, da sva z možem sezidala stanovanje v prvem nadstropju, nad njihovo hišo. Tako smo bili zelo povezani do njihove smrti. Ko se je oče upokojil, mi je veliko pomagal pri varovanju in vzgoji otrok. Moj mož je na očetovo prošnjo oblikoval v železobetonu škojfeloski grb in mali kruhek in ju vzdal na zunanjih stenah hiše. Oče je to zelo rad pokazal obiskovalcem in se večkrat pred njima tudi slikal. Poleg tega je na eni od sten v železni žici upodobljena perorisba Bare Remec, ki predstavlja gorečega pesnika Franceta Balantiča. Mož je tudi opremil več knjig, ki jih je oče izdajal kot urednik pri SKA. Zelo dobro smo se vsi razumeli.

Oče je bil družaben človek, vsi so ga imeli radi. Skoraj vsak pomemben rojak, ki je prišel iz Slovenije, ali od drugod iz sveta, se je oglasil pri njem na domu (pisatelj Mauser, nadškof Šuštar, škof Jenko, dr. Miha Krek idr.). Poleg predavanj, ki jih je imel na Ukrajinski univerzi, je imel veliko stikov z Ukrajinci, Poljaki, Hrvati in Slovaki. Moji otroci so ga večkrat spremljali na prireditve.

V Argentini se praznujeta materinski in očetovski dan, tudi slovenske šole pripravijo slavje. Otroci počastijo svoje matere, očete, stare starše, žive in pokojne, z deklamacijami in petjem. Zato so voditeljice teh šol večkrat naprosile

Listina o imenovanju dr. Tineta Debeljaka za častnega člana Muzejskega društva Škofja Loka. (avtor: Janez Jocič)

očeta, da je za to priložnost pripravil besedila v verzih in rimah, ki so se jih potem otroci naučili na pamet. Takih priložnostnih deklamacij ali tudi odrskih prizorov je napisal še ob drugih priložnostih: prihodu škofa Rožmana, prihodu škofa Šuštarja, različnih obletnicah šol, za misijonske nedelje, spominske proslave, Slovenske dneve itd.

Tudi v družini smo bili deležni teh verzov: za vsak god ali rojstni dan družinskega člana je oče za vsakega vnuka pripravil njemu primeren verz, ki so se ga otroci naučili na pamet in z velikim navdušenjem povedali slavljencu.

Ko je oče še hodil v službo, je vsako jutro zgodaj vstajal in se nato vozil v nabito polnem vlaku in s podzemsko železnico skoraj uro in pol, da je prišel do službe, ki pač ni bila po njegovi volji, vendar jo je moral opravljati, da smo preživeli. Pravil je, da smo oddaljeni od centra Buenos Airesa ravno toliko, kot je Loka oddaljena od Ljubljane. Opoldne je imel nekaj odmora za kosilo, nato je delal do 6. ure zvečer, in se vračal na isti način domov, če slučajno ni imel seje ali sestanka. Včasih je na vlaku kar zaspal in se peljal postajo preveč. Doma si je naredil malico, šel malo počivat, nato pa je pričel s svojim "prostovoljnim", navadno neplačanim delom. Vsedel se je k pisalnemu stroju in hitel tipkati. Veliko je popravljal, pisal zraven ali kar čez, da je bilo končno besedilo težko čitljivo. Stavci so se v tiskarni večkrat pritoževali. Ob dveh ali treh zjutraj, ko je bilo vse mirno in tiho, se je še vedno slišalo tipkanje na stroj.

Kako je bil oče navezan na Škofjo Loko, naj povesta še ta dva dogodka. Nekaj let pred smrtjo, ko je bil že bolan, sta moja najstarejša otroka, Andrejka in Marko, obiskala Slovenijo. To je bil po dolgem času družinski stik z domovino in sorodniki. Oče ju je zelo težko čakal, da se vrneta in mu povesta o njegovem rojstnem kraju. Prvo vprašanje je bilo: »Ali sta videla mojo Loko?« In nekoga drugega, ki je tudi obiskal Slovenijo, je vprašal, če je bil v Loki. Ker mu je odgovoril negativno, je uzklil: »Potem pa ne poznate Slovenije!«

Zahvaljujem se vsem, ki ste pripomogli, da se Škofja Loka spominja svojega sina. Naj zaključim z besedami mojega očeta, ki piše svojemu očetu v prvih letih begunstva med drugim tudi to prošnjo, da bi se skupno v družinskem krogu lahko zahvalili našemu Bogu, da nam je rešil življenje, družino in zopet uredil Domovino.

Jožejka Debeljak Žakelj pa je svoje spomine na očeta strnila v naslednje besede:

Dragi Ločani, moji najožji rojaki, dragi gostje!

Tako vas bi pozdravil moj oče, čeprav ga je bolelo, da ga Loka dolgo časa ni priznala za svojega sina. Ponosen je bil na svoje prispevke pri profesorskemu cehu, pri oživitvi škofjeloškega Pasijona in ustanovitvi škofjeloškega muzeja, v tesnem sodelovanju triperesne deteljice (Blaznik, Planina, Debeljak). Pa je kljub temu imel Loko za svojo.

Očetu smo v družini rekli atek. Zaradi njegovega nujnega bega, da si reši golo življenje, je družina ostala sama v Sloveniji. Prikrajšana sem bila za tiste nežne trenutke, ko se oče in otroček znajmeta v intimnosti ob občudovanju čmrlja, mravlje ali rožice. Njega ni bilo ob mojih prvih korakih, niti ob vstopu v šolo niti ne ob moji resni bolezni, ko sem bila v bolnici v Novem mestu in okrevališču v Gozd Martuljku. Bila je samo mama ...

Deset let sem imela, ko sem ga spoznala s krova ladje »Anna C«, v pristanišču Buenos Airesa, ko mi ga je mama pokazala. Žarel je od sreče, da smo po devetih letih spet skupaj, čeprav v Argentini, ampak na svobodnih tleh. Vesel je bil, da smo mu prinesli košček domovine, tudi Škofje Loke, katero je nadvse ljubil. Ni pogrešal samo svoje družine, pogrešal je tudi svojo Loko. A nikoli več je ni videl.

Nova je bila za nas navzočnost očeta v družini. Doživljali smo drug drugega: hitro se je razburil, a iz njegovih ust nisem slišala kletve, razen mogoče včasih kakšnega »hudiča«. A hitro se je umiril in bil pripravljen na pogovor, razgovor in razlago. Velik užitek smo imeli pri družinskih kosilih, ko smo se dobili ob božiču in veliki noči, že potem, ko sem se že poročena preselila v Tucumán, mesto, ki je 1300 kilometrov oddaljeno od Buenos Airesa, ko smo se zasedeli in pogovarjali o njegovem delu in njegovih načrtih. Zanimal se je za vnuke, spraševal za vsakega posebej in se pogovarjal z njimi.

Še uro pred smrtjo je z vnukinjo Mojco načrtoval počitnice v Kordobskih hribih v krogu vseh vnukov, katere je imel zelo rad.

Utrinki z razstave o dr. Tinetu Debeljaku v predverju Kristalne dvorane.

(foto: Aleksander Igličar)

Bili so tudi njegova bolečina. Zakaj to pravim: ko je hodil v službo v center Buenos Airesa, je imel opoldanski odmor za kosilo, katerega je hitro pojedel in nato šel po promenadni ulici Florida, kjer so bili med drugimi trgovinami tudi antikvariati; tam se je zamudil do ponovnega vstopa v službo. Meni je prinašal Karla Maya, pozneje tudi tako imenovane »limonade«. In med skladovnicami starih knjig je odkril v usnje vezanega Prešerna iz leta 1900. Kupil ga je in z veseljem nam ga je kazal, nato pa se mu je obraz ožalostil: »Takole bodo vnuki prodali tudi moje knjige, ne bodo znali brati slovensko in ne bodo imeli nobene odnosa do slovenskih knjig, ki so meni svete.«

To se ne bo zgodilo. Saj tudi še vsi pravniki, katerih je že 26, govorijo in pojejo slovensko ter so ponosni na svoje slovenske korenine.

Hvaležni smo vam, Škofjeločanom, da cenite našega očeta, mu dajete priznanje in čast, in s tem pripomorete, da krepimo slovensko zavest pri naših otrocih in vnukih.

Ker se **dr. Katica Cukjati**, predsednica Slovenske kulturne akcije iz Buenos Airesa in življenjska sopotnica Debeljakovega sina Tineta ml., prireditve ni mogla udeležiti, je njen pozdrav prebrala voditeljica večera Saša Pivk Avsec.

Iz geografsko tako oddaljene Argentine, a duhovno tako blizu slovenske biti, pošiljam v imenu Slovenske kulturne akcije vsem obiskovalcem tega kulturnega večera, v spomin vašega meščana dr. Tineta Debeljaka, iskrene in pristrčne pozdrave!

V analih slovenske zdomske zgodovine, ki je del celotnega mozaika zgodovine slovenskega naroda, je delo »patriarha emigrantske literature« zapisano z zlatimi črkami. Bil je soustvarjalni član Slovenske kulturne akcije, deset let predsednik naše kulturne organizacije in njen častni predsednik do smrti.

Mislim, da se mu spominsko najbolj približamo z odlomkom, ki ga je pod psevdonimom Jeremija Kalin napisal leta 1949, ob stoletnici smrti Franceta Prešerna:

»Slonim na bregu Oceana na Južni poluti zemlje, s krvavimi nogami od dolgoletnega tavanja – brezdomec – od taborišča do taborišča in strmim proti severu k ekvatorju in čez ...

Vali pljuskajo vame kot pesem. V prsih mi buči kot bolečina, ki ne more iz srca. Kako naj se izpojem ... kako?

Val šumi pesem. Kot pesem, ki nas spremlja vso dolgo pot od Ljubelja h koroškim jezerom in v italijanske ravni do obale, kjer se je spustila z nami na val in še zdaj pljuska v naše srce. Trpi kot ljubezen. Odkod se je vzela? Odkod poje namesto mene?

Iz groba v Kranju, odkoder smo se dvignili čez Ljubelj. Iz neiztrohnjenega srca stoletnega groba.

Prešernova pesem! Z nami hodiš in v nas živiš vselej naša najzlahtnejša vsebina. Vedno kipeča in trpeča. Na srcu te nosim, kot dišečo domačo prst za naše bridke dni v tujini.«

Slovenijo in Škofjo Loko je nosil v srcu kot dragocen zaklad. Iz ljubezni do vsega, kar je lepega in plemenitega je obrodil stotere sadove na kulturnem področju.

S hvaležnostjo in zadoščenjem smo danes lahko priča, kako mu Muzejsko društvo Škofja Loka poklanja v pravičen spomin nocojšnjo komemorativno slavo.

Izrekam globoko hvaležnost vsem organizatorjem, sodelavcem in obiskovalcem nocojšnjega praznovanja ter jim želim mnogo uspehov pri vseh načrtih in prizadevanjih pri obogatitvi in pospeševanju slovenske kulture in demokratičnega družbenega življenja!

V kratkem filmu avtorja **Marka Vombergarja** smo поблиže spoznali življenje in delo dr. Debeljaka v Argentini in marsikomu se je ob njem utrnila solza. Za hip smo lahko začutili vso bolečino izgnanstva in zaslutili veličino duha, ki je potrebna, da obstaneš. Daleč od doma, daleč od ljubljениh, brez upanja vrnitve. In morda za trenutek razumeli, kaj v resnici pomeni »argentinski čudež«.

Ob svojem sodelovanju z dr. Debeljakom je nato spregovoril še pisatelj **Zorko Simčič**, ki je še zlasti izpostavil ključno Debeljakovo lastnost, da je znal navdušiti in okrog sebe zbirati ljudi.

Sedemdeset let potem

Spoštovani – dober večer!

Naj takoj povem, da pravzaprav ne vem, kaj bistvenega bi lahko še dodal po vsem, kar smo nocoj slišali o Tinetu Debeljaku, o njegovem življenju v domovini in tujini – predvsem pa o njegovem ustvarjanju, požrtvovalnem delovanju v zdomstvu.

Morda torej samo nekaj spominov nanj, saj sem tukaj – žal – edini, ki je že v mladih letih z njim sodeloval, po koncu vojne in po odhodu v svet se z njim srečaval v Rimu, pozneje v Trstu, naposled skozi dolga desetletja v Buenos Airesu.

V začetku 2. svetovne vojne sem kot begunec iz Maribora zatekel v Ljubljano. Bil sem star 20 let, kar se miselne in čustvene dozorelosti tiče, bi lahko dejal, nekak današnji štirinajst, petnajstletnik, ki pa že piše in objavlja krajše črtice. Po nekaj letih izide moj knjižni prvenec, roman Prebujenje. Kot eden izstopajočih literarnih kritikov in tudi kulturnih organizatorjev je bil Debeljak takrat tudi član žirije, ki je ob vsakoletnem Prešernovem prazniku podeljevala nagrade v preteklem letu izdanim knjigam. Kolikor vem, je v žiriji petih bil predvsem on tisti, ki je predlagal nagrado mojemu romanu. Danes gledano je ta moj roman 'nedonošenček', gotovo je to vedel tudi Debeljak, pa vendar je želel mlademu literatu dati priznanje, navdušiti ga k nadaljnjemu ustvarjanju. Kmalu za tem me je kot urednik Doma in sveta, ene od osrednjih kulturnih revij, povabil k sodelovanju. Skratka: ni bil samo literarni zgodovinar in kritik, ampak tudi človek, ki je spodbujal mlade pisce, jim pomagal rasti.

Bil pa je tudi organizator. Samo primer: Narteju Velikonji se je porodil načrt, da bi izdal zbornik, nekak odgovor na zahtevo partije o 'kulturnem molku', toda dvomim, da bi uspel, če ne bi zamisli izpeljal prav Debeljak. Leto dni pred koncem vojne je izšel zbornik Zimske pomoči, v katerem je sodelovalo stoosem književnikov, umetnikov in znanstvenikov ter danes predstavlja poseben dokument časa. Debeljak me je kljub moji mladosti povabil v krog uredništva, v katerem sta bila še Velikonja in pa urednik, prevajalec in esejist Božidar Borko.

Konec vojne in revolucije, odhod v svet. Srečujeva se v Rimu. Deluje v slovenski skupnosti, a je v stiku tudi s kulturnimi krogi drugih slovanskih emigracij, s Slovaki in Hrvati, zlasti še s Poljaki. Že takrat v Rimu je po njegovi zaslugi slovaški pesnik Rudolf Dilong napisal pesem o Balantiču, balado Básnik (Pesnik). »Zábili básnika ...« Ubili so pesnika ... Poljak Jan Olechowski je prevedel vrsto Balantičevih Gonarških sonetov. (Leta pozneje – že v Buenos Airesu – so na enem osrednjih Balantičevih večerov Poljaki recitirali te pesmi.) Ko se preselim v Trst, se spet srečamo. Debeljak prihaja iz Rima z rokopisom Črne maše za pobite Slovence, pesnitve, ki jo je začel ustvarjati že po begunskih taboriščih. Še zdaj je živa podoba pred menoj: sedimo v kavarni – v glavnem literati, begunci iz Slovenije – on nam prebira svoje verze. Novodobni bard poje o tragiki svojega naroda. Že takrat je pisal tudi religiozno liriko in ljubezenske pesmi svoji ženi, ki je ostala v domovini.

Kot smo že prej slišali, je Debeljak v domovini že dolga leta prevajal slovenske pesnike; Puškina, Mickiewicza, Slowackega in druge, še pred odhodom v tujino je imel pripravljen tudi prevod tudi Kazimierza Wierzyńskiego, katerega Olimpijski venec ste Škofjeločani izdali ravno za današnji dan, skoraj sedemdeset let potem, ko je bil preveden.

V Buenos Airesu se je po nekaj letih rodila Slovenska kulturna akcija, osrednje telo po svetu raztresenih kulturnih ustvarjalcev, in Debeljak je bil eden njenih ustanoviteljev, pozneje pa eden glavnih stebrov. SKA je imela pet razredov, nekakšna Akademija znanosti in umetnosti v malem: literarni odsek, filozofski odsek, teološki, znanstveni in gledališki odsek. Ob ustanovitvi sem prevzel vodstvo literarnega odseka in uredništvo revije Meddobje, čeprav bi v resnici to moral on. Toda takrat je še živel v Lomi Negri, prevzel pa je funkcijo podpredsednika in odgovorno mesto urednika knjižnih izdaj. Sicer je Debeljak sodeloval z

raznimi slovenskimi revijami v tujini, predusem pa z vsemi, ki so se tiskale v Argentini.

Pisatelj Zorko Simčič je bil dolga leta prijatelj in tesen sodelavec dr. Tineta Debeljaka.
(foto: Aleksander Igljčar)

Morda tu še drobci, ki označuje njegov značaj. Imel je svoje poglede na literarno in splošno kulturno dogajanje v preteklosti, hkrati pa bil odprt človek, sprejemljiv za nove literarne tokove. V Rimu sem videl, kako so ga spoštovali Poljaki in drugi Slovani. Leta kasneje, že onkraj ekvatorja, kakšen odnos so imeli do njega Argentinci, še posebej potem, ko je prevedel v slovenščino njihov nacionalni ep, Martina Fierri. Kdorkoli je z njim stopil v stik, je uvidel, da je to široko razgledan človek, hkrati pa tudi človek širokega srca, nekdo, ki ne pozna zamere. Zasedoval je recimo publikacije iz matice, videl, kako ga v domovini zamolčujejo, še več, kako ga kdo blati po revijah in knjigah. Nekoč me je na to opozoril, mi bral eno takih besedil, žalost je bila v njegovem glasu. »To, to ni prav. To ni kulturno,« je dejal. Potem pa nenadoma: »Ampak ... moram reči, da ima mož« – pisec ki ga je blatil – »sijajen slog.« Bolj kot odnosi do njega ga je zanimala kakovost pisca.

Debeljak je pisal tudi prozo, prevajal (Dantejevo Božansko komedijo!), objavljaj spomine na Finžgarja, Majcna, Velikonjo, Balantiča, hkrati pa bil vezni člen med starejšo in mlajšo literarno generacijo. Nekateri naši literarni zgodovinarji so mu očitali, da se na njegove citate ni vedno povsem zanesti ... toda eno je raziskovati v domovini, drugo pa daleč od virov, daleč od znanstvenih institucij in knjižnic. Pomembno je, da je pri ocenjevanju literarne stvaritve kakor po intuiciji vedno prav zadel umetniško moč ustvarjalca in je zaslutil talent koga od mladih, in njegovo ustvarjanje pozneje tudi spremljal.

O marsičem je pisal. Tudi o razvoju dogodkov v času vojske in revolucije. Kot rečeno, je res, da je napisano kdaj prehitro šlo iz njegovih rok, toda če bi njegovi kritiki vedeli, v kakšnih kondicijah je ustvarjal, v kakšnih pogojih je potekalo kulturno delo v emigraciji, in to zlasti prva leta, bi molčali. Kot je ravno prej povedala njegova hčerka: osemurni delavnik, ura in več potovanja na delo, ura in več nazaj ... potem pa ponoči pisati, da, garati. Sicer pa je bil že v domovini znan kot neumoren delavec. Ni bil zadolžen samo za uredništvo Doma in sveta, ni bil samo kulturni urednik našega takratnega osrednjega dnevnika Slovenec – čisto vsak dan je Kulturni obzornik prinesel recenzije ali kakšno razmišljanje izpod njegovega peresa – poročal je tudi o najrazličnejših kulturnih dogodkih. Če v NUK pregledujemo dnevnik Slovenec iz tistih let, osupnemo. (Morda tu samo še droben utrinek: nisem še dobro zapustil šolskih klopi, ko me nekoč Debeljak povabi, da napišem recenzijo neke pravkar prevedene knjige. Predstavljajte si, da bi danes kulturni urednik največjega slovenskega dnevnika povabil bivšega maturanta, da ga za en dan nadomesti v njegovi vsakodnevni rubriki! Še zdaj se spomnim: šlo je za Steinbeckove Sadove jeze. Kako se mlad človek ob takem povabilu čuti počaščenega ... pa seveda tudi odgovornega.)

Da končam: Slomšek – katerega leto prav zdaj obhajamo in katerega izbrane misli je med prvimi izdal prav Debeljak ... in to, ko mu še ni bilo trideset let – je večkrat poudarjal: »Kdor ne časti svojih slavnih prednikov, nima pravice,

da bi se čutil njihovega naslednika.« Škofja Loka, Debeljakova nikdar pozabljena Škofja Loka, se zaveda odgovornosti do svojih velikih prednikov.

Mnogi po Sloveniji skrbijo za lepoto svojega kraja, svojega mesta, storijo tudi vse, da se njihov *genius loci*, genij tistega kraja izkaže, pokaže celotnemu narodovemu telesu. Naj ne izzveni kot hvalisanje, toda zdi se mi, da pri tem izstopa prav ... Škofja Loka. Ne samo zaradi svoje Aleje slavnih. Škofjeločani se torej res lahko čutite – bi dejal Slomšek – 'naslednike slavnih prednikov.' Velika čast! Pa seveda tudi obveza za naprej ... Saj se zavedamo, da drži tudi tista Slomškova misel, ki pravi: »Pometi starih junakov slavo in si pripravil si mlajšim pogin.« Zgodovine narodov, njih vzponi in propast dokazujejo, da gre tu za železni zakon.

Škofja Loka se zaveda svoje odgovornosti, zato pa tudi ima – sem prepričan – še dolgo, široko obetajočo pot pred seboj.

Pesem o solzi je za zaključek spolzela preko naših src. Čudovito jo je interpretiral Debeljakov pravnuk **Marjan Vombergar**. Nastala je na ladji leta 1948, ko se je Debeljak brez svoje žene in otrok podal čez morje v Argentino.

Marjan Vombergar, Debeljakov pravnuk,
je zelo doživeto povedal njegovo Pesem o solzi.

(foto: Aleksander Igličar)

Z uradnim odprtjem razstave **Slovinci v Argentini danes**, avtorja Marka Vombergarja, za katerega je poskrbel župan **Igor Drakslar**, se je dogajanje preselilo v preddverje Sokolske dvorane. Pogovori in prešerne slovenske pesmi so odmevali še dolgo v noč. Pri tem so pomagali pevci **Tria quartet**, ki so s svojimi pevskimi vložki obogatili večer, naši glasovi, ki so jim pritegnili, pa so tudi simbolično povezali dve slovenski domovini.

Pesem o solzi

*Brod v žar tropskega gre pasa
kot brez časa in kompasa.*

*Ne premakne se iz kotline,
iz te vroče meglovine.*

*Tu je voda kakor suha:
sonce z žarom megle kuha.*

*Ladja gre skoz vretje vlažno.
Gledam v val ... Kar – neopažno –*

*(od vročine ali vlage?
ali od misli na dom blage?)*

*solza se mi v val potoči –
(iz srca? ... ali iz oči? ...)*

*Val jo dvigne na grebene,
sonce uzre jo, v žar odene –*

*kakor biser v njem zasine,
kakor biser z njim izgine,*

*usa ovita v megel hlape.
Spazijo jo južne sape,*

*prepodé jo na oblake,
na oblake vetrnjake:*

*vsaka vihra jih obrne
kamor koli – oblake črne,*

*z njimi moja solzo tlečo,
zdaj v neznano kam drvečo.*

*Gleda z viška: Kam v neznano?
Ni Triglav tam? Glej – Ljubljano!*

*Tivoli! ... (O solza vroča:
Kaj naj moje udari toča?)*

*»Mama, oblak!« – »Skala s pogorij!«
»Ladja, ki se vrača z morij.«*

*Spet najmlajša: »Mama, teci!«
Srednja: »Kaj je v skladih, reci!«*

*Fant: »Hlap morja znad ravnika –
blisk in grom!« – Solza se od krika*

*onesvesti; mrtva pade
prav na rôko žene mlade*

*v prstan vlažnega lesketa
»Solza vašega očeta ...*

*Deca, še lep dan povstane ...«
k solzi moji – svojo kane.*

Dvigne oblak se, prost nje teže.

*Brod moj vale vroče reže
kot brez časa in kompasa ...*

V valu biser nov ugaša ...

Blaznikovi večeri

V letu 2009 je Muzejsko društvo Škofja Loka pripravilo kar osem Blaznikovih večerov, ki so v nadaljevanju predstavljeni.

Sreda, 4. februar 2009, Miheličeva galerija GAMA – MARIJAN GABRIJELČIČ (1940–1998)

Ob slovenskem kulturnem prazniku smo pripravili Blaznikov večer, ki je bil namenjen predstavitvi življenja in dela skladatelja Marijana Gabrijelčiča, ki je od leta 1969 bival v Škofji Loki. Uvodoma je čelist Miloš Mlejnik odigral part za čelo, iz Gabrijelčičeve kantate Glagolite, ki jo je skladatelj napisal leta 1997, ob praznovanju 60-letnice delovanja našega društva.

V nadaljevanju sta avtorja Valentin Bogataj in Metka Sulič podrobneje predstavila knjigo Marjan Gabrijelčič 1940-1998, ki smo jo izdali leta 2008, ob 10. letnici Gabrijelčičeve smrti.¹ Urednik knjige Alojzij Pavel Florjančič je z zanimivimi zgodbami osvetlil Gabrijelčiča kot človeka, ki je v svojih osebnih stikih iskal ljudi, ki so bili nekaj posebnega, s kakršnimi pri svojem strokovnem delu ni imel opravka, kot se je izrazil Florjančič. Njegovo pripoved so dopolnili še drugi Gabrijelčičevi prijatelji in znanci.

Četrtek, 19. marec 2009, Miheličeva galerija PREDSTAVITEV KNJIGE ŠKOFJELOŠKI PASIJON 2009

V zbirki Doneski smo v duhu ohranjanja pasijonske kondicije izdali že četrto knjigo, ki je posvečena Škofjeloškemu pasijonu. Vsebina, ki jo je predstavil urednik Alojzij Pavel Florjančič, pri naša nove strokovne prispevke o

Urednik knjige Škofjeloški pasijon 2009 Alojzij Pavel Florjančič med predstavitvijo knjige.

(foto: Aleksander Igličar)

1 Vsebina knjige je bila predstavljena v Loških razgledih št. 55/2008, str. 414–416.

loškem biseru in utrinke iz priprav na uprizoritve v letu 2009. Zgodovinar dr. Matija Ogrin je predstavil nova spoznanja o času nastanka besedila Škofjeloškega pasijona. Vsebina knjige je podrobneje predstavljena v nadaljevanju zbornika.

Četrtek, 23. april 2009, Miheličeva galerija

dr. Marko Zajc: ČAS SLOVENSKO-HRVAŠKE BREZMEJNOSTI

Zgodovino slovensko-hrvaške meje je predstavil zgodovinar dr. Marko Zajc, sodelavec Inštituta za novejšo zgodovino v Ljubljani, ki je leta 2007 izdal knjigo z naslovom *Kje se slovensko neha in hrvaško začne*, s podnaslovom *Slovensko-hrvaška meja v 19. in na začetku 20. stoletja*. Dr. Zajc je izpostavil, da je v tem času meja bolj združevala kot ločevala, tako ljudi v obmejnih krajih kot tudi Slovence in Hrvate na splošno. V tem obdobju je bilo namreč čutiti velik narodnostni pritisk z nemške ter italijanske strani, povezovanje Slovencev ter Hrvatov je bil naravni odgovor na te pritiske. Z ustanovitvijo samostojnih držav Slovenije in Hrvaške je ta meja postala meja med dvema suverenima državama, ki, žal, še vedno nista rešili vseh mejnih vprašanj.

Četrtek, 21. maj 2009, Miheličeva galerija

dr. Metod Benedik: KAPUCINSKI SAMOSTAN ŠKOFJA LOKA SKOZI ČAS

Vlogo in pomen kapucinskega samostana v Škofji Loki je predstavil pater dr. Metod Benedik, dolgoletni gvardijan loškega samostana in profesor cerkvene zgodovine na ljubljanski Teološki fakulteti, ki je leta 2008 napisal knjigo z naslovom *Kapucinski samostan s cerkvijo sv. Ane v Škofji Loki*.²

Dr. Benedik je najprej orisal začetke kapucinskega reda nasploh, ki je v Slovenijo prišel sredi 17. stoletja; v Škofji Loki je bil samostan ustanovljen v začetku 18. stoletja. Konec 18. stoletja je bilo z jožefinskimi reformami zelo veliko samostanov ukinjenih, na srečo pa je škofjeloški ostal. Po mnenju dr. Benedika za kapucine velja, da so ljudski red, saj so imeli veliko neposrednega stika z ljudmi. Njihovo osnovno poslanstvo je bilo širjenje božje besede prek pridig, zelo kmalu so pričeli tudi spovedovati.

Obiskovalci so z zanimanjem prisluhnili dr. Metodu Benediku. (foto: Aleksander Igličar)

2 Vsebina knjige je bila predstavljena v Loških razgledi št. 55/2008, str. 412.

Četrtek, 11. junij 2009, Kapucinski samostan
dr. Matija Ogrin: ZNANSTVENO-KRITIČNA IZDAJA
ŠKOFJELOŠKEGA PASIJONA

Dr. Matija Ogrin z originalnim zapisom Škofjeloškega pasijona.

(foto: Aleksander Igličar)

Urednik dr. Matija Ogrin, sodelavec Inštituta za slovensko literaturo in literarne vede znanstvenoraziskovalnega centra SAZU, je predstavil znanstveno-kritično izdajo Škofjeloškega pasijona, ki je maja 2009 izšla v knjižni in elektronski obliki. Vsebina knjige je podrobneje predstavljena v poglavju Predstavitev knjig in kronika.

Dr. Ogrin je največ pozornosti namenil časovni umestitvi nastajanja Škofjeloškega pasijona, te izhajajo iz listin, ki so priložene originalnemu besedilu. Najstarejša listina je iz leta 1713, ki že omenja besedne zveze »na običajnem mestu ...«, kar napeljuje, da se je pasijon uprizarjal že pred letom 1713. Na naslovnici originalnega besedila je letnica 1721, ki pa pomeni, da je bil pasijon tedaj napisan oziroma zapisan, ne pa tudi, da je bil tedaj prvič uprizorjen.

Dr. Ogrin je navzoče opozoril tudi na elektronsko izdajo (<http://nl.ijs.si/e-zrc/sp/>), ki ima celo nekatere tehnične prednosti pred knjižno izdajo. Na koncu večera je gvardijan pater Robert Podgoršek prinesel originalni zapis Škofjeloškega pasijona.

Sreda, 24. junij 2009, Sokolski dom
PREDSTAVITEV 55. ŠTEVILKE LOŠKIH RAZGLEDOV

Dr. Jurij Šilc in Judita Šega, urednica Loških razgledov. (foto: Aleksander Igličar)

Predstavitev nove 55. številke Loških razgledov smo pripravili v prenovljenih prostorih Sokolskega doma. Vsebino je podrobneje predstavila urednica Judita Šega, v nadaljevanju je avtor dr. Jurij Šilc predstavil svoj prispevek o rodbini Stanonik na Loškem.

Predsednik Muzejskega društva mag. Aleksander Igličar se je urednici Juditi Šega in celotnemu uredniškemu odboru zahvalil za obsežno delo, še posebej zato, ker so Loški razgledi po nekaj letih ponovno izšli pred občinskim praznikom kot darilo vsem Ločanom.

Navzoče je nagovoril tudi župan Igor Draksler, ki je poudaril pomen Loških razgledov in nasploh delovanja Muzejskega društva za vse Ločane.

Obiskovalci predstavitve 55. številke Loških razgledov so povsem napolnili Kristalno dvorano v prenovljenem Sokolskem domu. (foto: Aleksander Igljučar)

Sreda, 23. september 2009, Sokolski dom
DR. TINE DEBELJAK (1903–1989), SOUSTANOVITELJ MUZEJSKEGA
DRUŠTVA ŠKOFJA LOKA

Člani Muzejskega društva, Ločani in obiskovalci iz drugih krajev, med katerimi je bilo veliko znanih slovenskih akademikov, kulturnikov in drugih predstavnikov družbenega življenja, je napolnilo Kristalno dvorano Sokolskega doma in s tem počastilo spomin na dr. Tineta Debeljaka, soustanovitelja Muzejskega društva Škofja Loka in enega največjih Ločanov.

Na Blaznikovem večeru sta polonist dr. Nikolaj Jež in dr. Rozina Švent predstavila knjigo Olimpijski venec in Gradivo za bibliografijo Tineta Debeljaka, ki smo jo izdali v zbirki Doneski (vsebina knjige je podrobneje predstavljena v nadaljevanju zbornika).

Drugi del večera je bil namenjen prikazu življenja in dela dr. Tineta Debeljaka. Najprej je njegov nečak Janez Debeljak, ki živi v rojstni hiši dr. Tineta Debeljaka v sedanji Blaževi ulici pod Nunsko cerkvijo, predstavil Debeljakovo rodbino in družino, v kateri je bilo rojenih 11 otrok.

Najbolj slovesen trenutek večera je bila podelitev listine o posthumnem imenovanju dr. Tineta Debeljaka za častnega člana Muzejskega društva Škofja Loka, ki jo je predsednik mag. Aleksander Igljučar izročil njegovima hčerama, Metki Debeljak Vombergar in Jožejki Debeljak Žakelj, ki sta ob tej priložnosti prišli iz daljne Argentine. Obe sta nato spregovorili o svojem očetu, atku, kot so ga klicali

Dr. Tine Debeljak pred svojo hišo v Argentini. (*družinski arhiv Marka Vombergarja*)

njegovi domači. Voditeljica večera Saša Pivk Avsec je zatem prebrala pozdravno pismo Tineta Debeljaka ml. in gospe Kati Cukjati, predsednice Slovenske kulturne akcije, ki je osrednja in največja slovenska kulturna organizacija v Argentini, in jo je dr. Debeljak dolga leta vodil.

Debeljakovo delovanje med Slovenci v Argentini je v dokumentarnem filmu prikazal njegov vnuk Marko Vombergar. Njegov sin in Debeljakov pravnuk Marjan Vombergar pa je izjemno presunljivo povedal Pesem o solzi, ki jo je Debeljak napisal leta 1948 na ladji, s katero se je peljal v Argentino. Pesem je posvetil ženi Veri, ki je z otroki, Tinetom, Metko in Jožejko, šele leta 1954 prišla za njim v Argentino. Spomine na dolgoletnega sodelavca je podal še pisatelj Zorko Simčič, ki je z Debeljakom sodeloval že pred 2. svetovno vojno v Sloveniji in po vojni v Argentini.

Današnje življenje in delo Slovencev v Argentini je skozi fotografije prikazal Marko Vombergar, in sicer na razstavi Slovenci v Argentini danes, ki je bila postavljena

v prostorih Sokolskega doma.

Zbrane so nagovorili tudi Marcin Masiulanis, konzul Veleposlaništva Republike Poljske, župan Igor Draksler in predsednik društva mag. Aleksander Igličar. V kulturnem programu so izbrane pesmi prečudovito zapeli pevci Trio Quarteta.

Življenje in delo dr. Tineta Debeljaka ter spomini in nagovori sodelujočih na Blaznikovem večeru so predstavljeni v posebnem prispevku.

Sreda, 14. oktober 2009, Miheličeva galerija

IVAN OMAN, GLAS LJUDSTVA V PRELOMNEM ČASU

S knjižnico Ivana Tavčarja Škofja Loka smo pripravili skupen Sredin in Blaznikov večer, na katerem smo gostili jubilaranta Ivana Omana, ki je praznoval 80-letnico. Njegovo življenje in delo so predstavili dr. Rosvita Pesek, novinarka in voditeljica Odmevov na RTV SLO, zdravnik Tone Košir in Aleš Primc, urednik knjige Ivan Oman, glas ljudstva v prelomnem času, ki smo jo izdali v zbirki Doneski, v sodelovanju z Inštitutom za gospodarske in družbene študije iz Ljubljane (vsebina knjige je predstavljena v nadaljevanju zbornika).

Dr. Rosvita Pesek je orisala politično pot Ivana Omana. Besedilo je v celoti predstavljeno v posebnem prispevku.³ Tone Košir je Omana osvetlil skozi vidik poljanskega kmeta, ki je preudaren in moder, spoštuje naravo in se ji prilagaja. Aleš Primc je izpostavil Omanovo osebno veličino, ki se kaže tudi v tem, da o

3 Glej v tej številki: R. Pesek, Ivan Oman, kmet iz Zminca.

svojih nasprotnikih ni nikoli slabo govoril, niti javno niti v zasebnih pogovorih. Na svoji politični poti je doživel mnogo krivic, a nikoli ni pristal, da bi pripravili kakršnokoli maščevanje ali zaroto, saj je menil, da se to ne splača oziroma ni modro. V tem je Oman izjemen vzor današnjim politikom, za mnoge od njih seveda nedosegljiv.

Udeležence večera je nagovoril tudi slavjenec Ivan Oman in odgovarjal na njihova vprašanja. Jasno je povedal, da je današnje življenje v Sloveniji žal drugačno od tistega, za katerega si je prizadeval. V svoji oporoki, ki je objavljena na koncu knjige, je zapisal: *»Slovenci smo si 23. decembra 1990 predstavljali slovensko demokratično državo, ki bo gospodarsko uspešna in pravična. Sicer pa ne živimo samo v gospodarski krizi! Kaj pa kriza vrednot? Zavedajmo se, bolj kot se bo družba odmikala od krščanskih moralnih norm, globlja bo kriza v vseh pogledih. Kako so nas učili: napuh, lakomnost ... in zapovedi Sinaja?!«*

Aleš Primc, dr. Rosvita Pesek in Tone Košir.

(foto: Aleksander Igličar)

Novosti v zbirki Doneski

BOGATO PASJONSKO DOGAJANJE V LETU 2009

Doneski 19

Škofjeloški pasijon 2009: zbornik prispevkov ob uprizoritvi Škofjeloške pasijonske procesije v letu 2009; Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2009, 183 str.

Desetletnica prve ponovne uprizoritve pasijona je na škofjeloške trge in ulice spet prinesla najstarejše slovensko dramsko besedilo in Loko odela v prazničen škrlat. Ob tej priložnosti je MD Škofja Loka v svoji zbirki Doneski že četrtič zapored izdalo knjižico z naslovom Škofjeloški pasijon (ŠP), tokrat z dodano letnico 2009. Letošnja številka je posvečena aktualni uprizoritvi ŠP in v štirih poglavjih prinaša razmišljanja strokovnjakov ter glavnih gonilnih sil projekta in kronologijo dogodkov, od priprav do izvedbe.

Po uvodnih nagovorih nam v *Pasijonskem vhodu* spregovorijo urednik izdaje, režiser pasijona in sloviti kapucinski pridigar ter nam predstavijo svoj pogled in doživljanje spokorniške procesije.

Drugi del, *Pasijonski doneski*, prinaša nove in že znane znanstvene poglede na ta slovenski dramski biser. Dr. Jože Faganel se je lotil vprašanja, kako izgovarjati 300 let staro slovenščino, dr. Matija Ogrin je spregovoril o nastajanju kritične izdaje ŠP in novih vprašanjih datacije, ki so se ob tem pojavila, mag. Darja Thaler pa o pomenu Škofjeloškega pasijona za identiteto Škofjeločanov. Zaradi aktualnosti je v zborniku ponovno objavljen prispevek dr. Tineta Debeljaka, iz leta 1936, z naslovom Škofjeloška pasijonska procesija in razvoj pasijonskih iger nasploh.

V *Pasijonskih razgledih* izvemo, kaj vse je bilo

potrebno za uspešno izvedbo projekta. Kako sta delovala Pasijonska hiša na Mestnem trgu in Pasijonski tabor v nekdanji vojašnici, kako sta potekala izbor in izdelava pasijonskih spominkov in kakšna je bila kulinarična ponudba v času uprizoritev. V slikovitih opisih se skupaj z romarji, ki so širili glas o uprizoritvi, podamo po Sloveniji in zamejstvu.

Po pregledu aktivnosti, namenjenih vzdrževanju pasijonske kondicije in kronološkemu pregledu dogodkov v času priprav na novo uprizoritev, publikacijo zaključujejo *Pasijonske normalije*. Predstavijo Listino o vpisu Škofjeloškega pasijona v register žive dediščine in Odlok o gledaliških prireditvah Škofjeloškega pasijona.

Vsebinsko lepo dopolnjujejo risbe Janeza Plestenjaka, ki so se v slikarjevi skirci znašle ob prejšnjih uprizoritvah ŠP.

PESMI, KI SLAVIJO ŠPORT

Doneski 20

Wierzyński, Kazimierz: Olimpijski venec (prevod Tine Debeljak, likovna oprema Bara Remec); Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2009, 214 str.

Leta 1928 se je na pesniški natečaj, ki je bil organiziran ob IX. olimpijskih igrah v Amsterdamu, s svojo pesnitvijo Olimpijski venec prijavil tudi mladi poljski pesnik Kazimierz Wierzyński. Bil je več kot uspešen, saj je prejel zlato odličje – lovorov venec svetovnega olimpijskega zmagovalca. Po zaslugi našega rojaka dr. Tineta Debeljaka pa smo, sicer z več kot 60 letno zamudo, prevod slavospeva športnim disciplinam dobili tudi Slovenci. Debeljak je prevod pripravil že leta 1945, konec vojne pa je izid knjige odložil. Debeljak je moral zapustiti domovino in njegov tipkopis, že opremljen z linorezi svakinje Bare Remec, je ostal v hrambi Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani. Ideja o natisu je ponovno oživila ob postavitvi Debeljakovega kipa v Aleji znamenitih Ločanov leta 2003. V letu 2009 je tako MD Škofja Loka v zbirki Doneski pod št. 20 izdalo še vedno aktualen prevod Olimpijskega venca in ga opremilo z Debeljakovo spremno besedo, ki je nastala leta 1977, v prevajalčevi novi domovini Argentini.

Knjigo je dodatno obogatila študija o dr. Tinetu Debeljaku in slovenski polonistiki v diaspori, urednika dr. Nikolaja Ježa. V spremni besedi spregovori o vzrokih za nastanek zbirke ter o Debeljakovi odločitvi za prevod, o Debeljaku kot povezovalcu slovenskega s slovanskim in njegovi silni prevajalski ter pisateljski ustvarjalni moči, ki je tudi v Argentini dobila plodna tla za

rast. Celovita predstavitev dr. Debeljaka kot prevajalca torej.

Pomemben korak k boljšemu poznavanju zamolčanega slovenskega rojaka je naredila tudi dr. Rozina Švent, ki je zbrala gradivo za bibliografijo dr. Debeljaka. Z njim se je ukvarjala že nekaj let, vendar jo je vseeno presenetila količina napisanega in objavljenega. Zbrala je podatke o vsem, kar je dostopno v Sloveniji in zapušča naslednikom dobro izhodišče za preučevanje širokega Debeljakovega opusa.

POMEMBEN LOŠKI ROJAK

Doneski 21

Primc, Aleš; Furlan, Boštjan; Košir, Tone:

Ivan Oman, glas ljudstva v prelomnem času, ob 80-letnici; Ljubljana : Inštitut za gospodarske in družbene študije, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2009, 252 str.

S to številko Doneskov je MD Škofja Loka ponovno sledilo pobudi, da se v knjižni obliki loti predstavitev pomembnih loških rojakov. Po Marjanu Gabrijelčiču, ki mu je bila namenjena 17. številka Doneskov, je v 21. številki predstavljen Ivan Oman, ki je prav v letu 2009 praznoval 80 let.

Glas ljudstva in poljanski kmet, kakor si sam rad pravi, se je že konec šestdesetih let pojavljal v loškem političnem življenju, ko je bil delegat občinske skupščine, nato predsednik Krajevne skupnosti Zminec in predsednik Kmetijske zadruge Škofja Loka, kjer je globlje spoznaval probleme kmetijstva. Vse do leta 1988 je bil nepogrešljiv pri vseh večjih pobudah slovenskih kmetov in prav zato postal predsednik iniciativnega odbora za ustanovitev Slovenske kmečke zveze,

predhodnice Slovenske ljudske stranke, ki jo je do leta 1992 tudi vodil. Leta 1990 je bil kot kandidat Slovenske kmečke zveze in koalicije Demos izvoljen kot član predsedstva Republike Slovenije in bil v letih 1992 do 1996 poslanec v Državnem zboru RS.

Ves čas pa preprost, skromen, načelen in velik človek.

Avtorji v knjigi osvetlijo življenje Ivana Omana, od mladih nog do današnjih dni, s poudarkom na prelomnih časih, ko se je rojevala nova država. Zanimivo in poučno branje, ki v zadnjem prispevku – Oporoka Ivana Omana – nikogar ne bo pustilo ravnodušnega.

Ivan Oman na predstavitvi knjige v Galeriji Franceta Miheliča, 14. oktobra 2009. (foto: Aleksander Igličar)

Društveni izlet v Idrijo

Prelepo jesensko jutro je v soboto, 17. oktobra 2009, udeležence izleta Muzejskega društva Škofja Loka popeljalo v bližnjo Idrijo, ki nas je po vožnji skozi Žiri in čez prelaz Ledinsko razpotje pričakala zavita v jutranje meglice.

Organizator izleta in vodič Srečko Beričič, član nadzornega odbora našega društva, je ves čas pripovedoval o zanimivostih Idrije in njenimi povezavami s Škofjo Loko. Mnogi nismo vedeli, da je odkritje živega srebra leta 1490 tesno povezano z našim mestom. Domačin, ki je v potoku našel živo srebro, je namreč le-tega odnesel grajski gospodi v Škofjo Loko, kjer so potrdili, da je odkril novo kovino - živo srebro. Odkritje, ki je dolgih petsto let močno zaznamovalo življenje v Idriji. Boljšega vodnika nismo mogli imeti, saj je Srečko Beričič rojen Idrijčan in je s ponosom govoril o rodnem mestu. Srečko je rudarski inženir in je do leta 1977 delal v rudniku živega srebra, po njegovem zaprtju pa se je zaposlil v Rudniku urana Žirovski vrh in se preselil v Škofjo Loko. Povedal je tudi mnogo knapovskih anekdot, tudi takih, ki niso za zapisat', pa tudi ne za pozabit'.

Udeleženci izleta na dvorišču gradu Gewerkeneg.

V Idriji smo si najprej ogledali Antonijev rov v rudniku živega srebra, ki je eden najstarejših vhodov v rudnik. Po ogledu rudnika smo se sprehodili po starem mestnem jedru in za potešitev lakote za malico pojedli znamenite idrijske žlikrofe, pred tem pa popili značilno knapovsko pijačo »geruš«. Nato smo se odpravili na grad Gewerkene, na katerem je bila dolga leta rudniška uprava, danes pa so v njem prostori Mestnega muzeja Idrija. Pred ogledom zbirk nas je pozdravila Ivica Kavčič, predsednica Muzejskega društva Idrija. Na lepem baročnem dvorišču smo naredili še skupinsko "gasilsko" fotografijo. V muzeju smo si ogledali rudarsko zbirko in novo zbirko o idrijski čipki, za katero je idrijski muzej v letu 2009 prejel Valvasorjevo nagrado, najpomembnejšo stanovsko muzejsko nagrado na Slovenskem.

V nadaljevanju smo si ogledali idrijski kamšt, največje leseno vodno kolo v Evropi (premer nekaj več kot 13 m), ki je od leta 1790 do 1948 iz rudniških rogov črpalo vodo. Za zaključek smo si ogledali še naravno znamenitost Divje jezero, ki je nastalo ob veliki kraški prelomnici, in bližnje rake, po katerih je tekla voda, ki je poganjala kamšt.

Prijetno utrujeni in polni novih zanimivosti o Idriji smo z veseljem posedeli v Gostilni Kos, kjer so nas postregli s še boljšimi idrijskimi žlikrofi, kot smo jih bili deležni za malico.

Člani Muzejskega društva pred odhodom v Antonijev rov. (foto: Aleksander Igličar)

Predstavitve knjig in kronika

Izšlo je v letu 2009

»Knjige so ključ do zaklada modrosti; knjige so vrata v deželo užitkov; knjige so steze, ki vodijo navzgor; knjige so naše prijateljice. Pridite, berimo!«, to je napis na vratih čitalnice v hopkingtonski knjižnici.

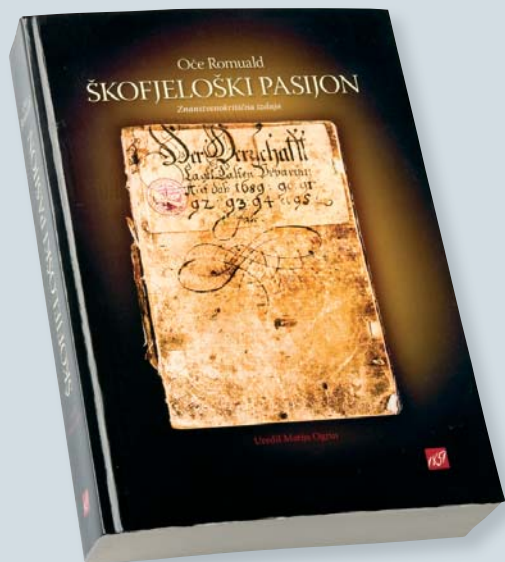
Domoznanska zbirka Knjižnice Ivana Tavčarja v Škofji Loki je v letu 2009 pridobila veliko novih, zanimivih knjig, ki bodo obogatile naše znanje. V njih so zbrani spomini, vera, modrost, etika, pesništvo, filozofija, zgodovina in znanost.

Romuald, oče, 1676–1748

Škofjeloški pasijon : znanstvenokritična izdaja

Celje : Celjska Mohorjeva družba; Ljubljana : Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 2009, 431 str.

Škofjeloški pasijon je najstarejše ohranjeno slovensko dramsko besedilo in izjemen dosežek slovenskega slovstva v dobi baroka. Kapucinski pater Romuald (Lovrenc Marušič, 1676–1748) je na podlagi starejših besedil slovenskih spokornih procesij napisal Škofjeloški pasijon, ko je v letih 1715–1727 kot pridigar in voditelj procesije deloval v kapucinskem samostanu v Škofji Loki. Napisal je izjemno lepo pesnitev, v 863 rimanih verzih. Pred nami je znanstvenokritična izdaja Škofjeloškega pasijona, ki išče sledi literarne in duhovne preteklosti, iz katere je nastal; uredil jo je Matija Ogrin. Opozori nas na posebnost usode tega besedila, ki je edino

ohranjeno in ga ni mogoče primerjati z nobeno drugo pasijonsko kapucinsko niti jezuitsko ali katero drugo slovensko procesijo. V dobi baroka so obstajala številna dramska besedila v slovenščini. Pasijonske procesije so se uprizarjale po vsej Sloveniji, v krajih, kjer so imeli kapucini svoje samostane. Vsaka uprizoritev je imela svoje dramsko besedilo. Zapisi o procesijah potrjujejo, da je bilo že v »17. stoletju v slovenščini napisanih več daljših in krajših rokopisov z dramskimi besedili«, prav tako v 18. stoletju, vendar se je vsa besedilna tradicija izgubila, ohranil se je samo Škofjeloški pasijon. Namen kritične izdaje je iz analize edinega ohranjenega besedila razbrati podrobnosti zapisa glavne roke, najti zapise poznejših rok ter jih časovno opredeliti. Analiza naj bi razkrila čim več sledi, ki jih je neohranjena besedilna tradicija kot svoj odtis pustila v Romualdovem rokopisu.

Knjiga je vsebinsko razdeljena na tri dele. V prvem delu sta diplomatični prepis s faksimilom in kritični prepis s prevodom neslovenskih besedil. Drugi del predstavljata dva dodatka raznih dokumentov. Najprej fragment besedila, ki je vlepljen v kodeks Škofjeloškega pasijona, imenovan folij 14. Sledijo ohranjeni historični dokumenti, ki so kodeks spremljali, vendar niso bili še nikoli objavljeni; med njimi je več povabilnih pisem vodij loške procesije. Tretji del obsega spremne študije. Prva študija predstavlja kodikološki (opis platnic, vezave, knjižnega bloka, papirja, vodnih znamenj, razporeda listov) in paleografski (slovenski in latinski deli so zapisani v lepopisni latinični pisavi, nemški deli besedila pa v kurentni pisavi) opis. Druga študija govori o tradiciji in dataciji Škofjeloškega pasijona in predstavi eksotično perspektivo; obe študiji je pripravil Matija Ogrin. Tretja študija predstavlja liste ob kodeksu Škofjeloškega pasijona, povabilna pisma in druge dokumente, objavljene v Dodatku; njihove komentarje in analizo je pripravila Monika Deželak Trojar. Dodana je tudi temeljna bibliografija o Škofjeloškem pasijonu.

Glavne ugotovitve kritične izdaje so, da je »ohranjen rokopis nastal leta 1727 ali malo pred tem, literarno besedilo, zapisano v tem rokopisu, pa je nastalo v več verzijah in predelavah vse od 1715 naprej« in da je tradicija pasijona živela v Škofji Loki že pred prihodom patra Romualda. Pasijon se je v Škofji Loki v 18. stoletju uprizarjal vsako leto, v času velikonočne pobožnosti, ne le občasno. Rokopis in dokumenti hranijo mnoge sledi izginule besedilne tradicije in pričajo o tem, da je bila pasijonska tradicija v Škofji Loki razvita že vsaj v letu 1713. Mogoče bomo v prihodnosti odkrili dokumente, ki nam bodo razkrili nova vedenja o prepisih, verzijah in predelavah besedil ter prirejanju pasijonskih procesij.

Knjiga je izšla v elektronski obliki v okviru projekta e-ZISS (<http://nl.ijs.si/e-zrc/>)

Stanonik, Tončka
Cvetlična hiša

Ljubljana : Genija, 2009, 86 str.

Otroška in mladinska pisateljica Tončka Stanonik je doma iz Žirov. Diplomirala je iz slavistike, živi v Ljubljani. Napisala je pravljice za otroke: Pravljica o sanjalki in modrecu (1994), Pravljica o ribiču in beli barčici (1994), Pravljice za Ajčko bajčko in mamico (1995), zgodbo spomina na otroštvo z naslovom Podobe iz čipkarske preje (1996). V Sanjah s šolskega avtobusa (2001) je opisala mladostno hrepenenje, knjiga Lučka na klekljarskih počitnicah (2004) prinaša spomine na klekljanje, ki je še danes živo v žirovski kotlini. Leta 2006 je izšla Pravljica o klekljarici Polonici, letos pa smo na knjižne police dobili zgodbo za otroke Cvetlična hiša.

V Cvetlični hiši nas pisateljica popelje v preteklost, predstavi nam prijazne stanovalce stare hiše na robu mesta. V pritličju sta živela babica Lidija in dedek Blaž, ki sta že težko hodila po stopnicah. Tu je živela tudi družina gospoda Pesnika, njegova žena ter njuna hči Ančka. V prvem nadstropju so imeli stanovanja gospa Barica z Niniko, gospod Poldi in teta Neža, ki je imela na oknih najlepše rože, po njih je hiša dobila tudi ime. Ob srečanjih so se radi ustavljali in si povedali kaj prijaznega. Gospod Poldi, ki so ga vsi klicali Knjižni molj, je imel v mestu prodajalno starih knjig. To je bila priljubljena trgovina za odrasle, prihajali so tudi dijaki in študentje, pa babice z vnučki. Prostor je bil nenavadno obokan in prežet s prijetnim vonjem po starih knjigah. Poldi si je vsak večer zapisoval izkušnje iz knjigarne in misli o življenju njenih obiskovalcev. V omari je imel že cel šop rokopisov.

Nekega dne pa so stanovalci izvedeli, da se bodo morali preseliti v mesto. Cvetlični hiši so se približevali buldožerji in drugi gradbeni stroji. Najprej se je v vas pod Kopasti vrh preselil Knjižni molj. Na poslovilnem večeru je vsakemu stanovalcu poklonil darilo. Barica, ki je prav tako kot Poldi negovala pisno kulturo, je dobila izvod Prešernove Zdravljice in Poldijeve rokopise. Staro prodajalno knjig v mestu so spremenili v moderno papirnico. Prebivalci Cvetlične hiše so se le počasi privajali na nova stanovanja in se spominjali časov, ko so živeli na robu

mesta. Zadnjič so se vsi srečali na predstavitvi knjige Knjižnega molja. Za natis knjige je poskrbela Barica. Poldi je prišel ves droban, neroden in postaran, vendar srečen. Zgodba Cvetlična hiša je kot *»stara spominska knjiga, po kateri sežemo, kadar se nam stoži po ljudeh, ki smo jih nekoč poznali, potem pa smo jih, ker je tako naneseo življenje, nekje izgubili.«*

Kokelj, Nina

Poletje s klovnom : ljubezenski roman

Ljubljana : Študentska založba, 2009, 173 str.

Pisateljico Nino Kokelj, avtorico romanov Milovanje (1998) in Sviloprepjka (2002), poznamo tudi po čarobnem svetu v zgodbah za otroke: Španska princeska, Sibidusovo kukuljo, Deček na belem oblaku, Lepa Helena, Jon in Tadao, Cigančica Kuku in Srebrna riba, Čif in Čof. Pisateljico navdihujeta svet in življenje v vseh niansah. *»Trpka bolečina. Gnev. Ljubezen. Upanje. Vse, kar se da opaziti, prepoznati, ubesediti. Tisti široki razpon med svobodo in predanostjo. Vse to me napaja«,* pravi pisateljica. Za Nino Kokelj je pisanje velika sreča.

Letos je izšel njen tretji roman Poletje s klovnom. To je ljubezenski roman, roman o samoti in življenjskem poslanstvu.

Opisuje eno poletje dolgo ljubezensko razmerje med umetnikoma, slikarko Beso in klovnom Shamranom. Klovn vztraja v svojem gluhem klovnovskem molku. Beso to spravlja v veliko žalost. Odpravi se na potovanje, polno pustolovščin, na katerem jo spremljajo zanimivi liki. Tri Morske Ciganke. *»Lepe so bile, s črnimi lasmi, živobarvno oblečene, z rutami v laseh. Z ladjo so potovale na jug in vse zapisovale v knjigo.«* Astronom in Malčica Zlatica, ki je bila zdravnica. Religiozni mož in silak z malo hčerkico. S potovanja pošilja Besa klovnu pismo za pismom, tri Morske Ciganke zapišejo v knjigo življenja njeno najbolj gorečo željo, da bi še enkrat videla klovna, četudi le od daleč. Nikoli ji ni pisal. Neke noči pa so tri Morske Ciganke prišle h klovnu, v rokah so držale knjigo. V njej je prebral, da je ljubezen najboljše, kar se živemu človeku lahko zgodi. Ciganke zapustijo svojo barko in hodijo peš le takrat, kadar gre za usodne stvari. *»Velika ljubezen pa je vsekakor usodna.«*

Kopač, Franc

Nahodil sem se : izbrane pesmi

Ljubljana : Pegaz International, 2009, 122 str.

Kopačev pesniški opus v času njegovega življenja obsega štiri pesniške zbirke: In hvaljeno nosi v sebi (1983), Vetrovi (1993), Recital srca (1994) in Šmarnična romanja (1995). Pred nami pa je peta, zadnja, zbirka *Nahodil sem se*, pri njenem izboru je le posredno sodeloval. Sredi poletja 2008 se je »*pesnik, popotnik, romar, Človek, kakor so ga imenovali njegovi najbližji prijatelji, nahodil – zgor-njedobračevskih steza od rojstva do smrti* –«, kot je zapisal v zadnji pesmi zbirke *Bližina dreves*. Po smrti so ostale le njegove pesmi. Tončka Stanonik je v spremni besedi napisala, da je v tej zadnji zbirki Kopač še enkrat prehodil pot vase obrnjenega pesnika v vseh tonih in odtenkih ... in pripotoval k sebi, ne da bi našel odgovor na velika zgodovinska vprašanja sveta, še manj o svoji biti, svojem iskateljstvu, v katerem se ljubezen, poezija, vera prelivajo in zlivajo v eno.

Zbirka je sestavljena iz dveh delov. Prvi del obsega pesmi iz Žirovskega občasnika in zbornika prvih 50 let, drugi del pa *Pesmi v nastajanju*. Spremno besedo *Potujem in sem potovanje* je napisala Tončka Stanonik. Sledita poglavji *Iz ocen in spremnih besed ter Prijatelji o pesniku*. Knjiga se zaključuje s pesnikovo bibliografijo.

Kronika občin Škofja Loka, Železniki, Žiri in Gorenja vas - Poljane

(od 1. januarja do 31. decembra 2009)

10. januarja 2009 – tamburaši iz KUD Janko Krmelj Reteče - Gorenja vas so v kulturnem domu v Retečah pripravili že 18. ponovoletni koncert, pridružila sta se jim še Mladinski pevski zbor župnije Reteče in Dekliški zbor Grudnove šmikle iz Železnikov.

– na Loškem odru v Škofji Loki je bila plesna prireditev Plesni utrinek, na kateri se je predstavilo več kot sto plesalk in plesalcev vseh starostnih skupin iz Športno-kulturnega društva Ritem ter skupine otrok Športnega društva KiAikido iz Škofje Loke.

11. januarja – pri osrednjem spomeniku v Dražgošah so bile sklenjene enomesečne športno-rekreativne prireditve Po poteh partizanske Jelovice, posvečene boju Cankarjevega bataljona in okupatorjevemu zločinu nad domačini pred 67 leti. Tu so se končali številni pohodi, med njimi tudi nočna pohoda s Pasje Ravni in Ratitovca.

– v Domu Občine Gorenja vas - Poljane je Pevski zbor Lubnik ponovil svoj letni koncert, obarvan s slikovitimi izseki s turneje po Argentini, v oktobru 2008.

16. januarja – na Starem vrhu se je v organizaciji

Športnega društva Grbina Škofja Loka pričelo tridnevno tekmovanje FIS in odprto državno prvenstvo v smučanju na grbinah. Pomerilo se je več kot 200 tekmovalcev iz 17 držav. Edina Slovenka v finalu je bila Nina Bednarik iz Škofje Loke.

17. januarja – župnijska Karitas Sv. Duh je v kulturnem domu pripravila dobrodelni koncert za družino, ki ji je poletno neurje poškodovalo hišo in gospodarsko poslopje. Nastopili so pevska zbor domače župnije, Jure Sešek v vlogi Martina Krpana in vokalna skupina Krila.

18. januarja – na sankiški progi Zakraj v Dolenji vasi je bil pod okriljem Mednarodne sankiške zveze in v izvedbi Športnega društva Dolenja vas Evropski pokal v tekmovanju s samotežnimi sanmi. Nastopili sta dve slovenski ekipi ter moške in ženske ekipe iz Avstrije, Italije in Švice.

– na Loškem odru je bila dobrodelna prireditev za varno hišo, v priredbi Katje Vidmar.

21. januarja – v Sredinem večeru Knjižnice Ivana Tavčarja Škofja Loka v Kašči na Spodnjem trgu se je Milena Miklavčič

- pogovarjala z dramsko igralko Štefko Drolec.
- občinski svetniki v Železnikih so sprejeli občinski proračun za leto 2009, ta bo znašal 18,3 milijona evrov. Dodaten denar so namenili za rekonstrukcijo dražgoške šole, obnovo cerkve v Selcih, delovanje nadomestne ambulante, LTO Blegoš, ureditev Športnega parka Dašnica in nove prostore krajevne knjižnice.
- 22. januarja** - Rotary club Škofja Loka je v Kašči na Spodnjem trgu pripravil predavanje dr. Janeza Bogataja o velikonočnih šegah in navadah.
- 24. januarja** - v Drami SNG Ljubljana so razglasili Slovenko leta 2008, ta je postala pesnica Neža Maurer iz Škofje Loke.
- 25. januarja** - na 4. šahovskem turnirju v spomin na loško šahistko Karmen Orel je nastopilo več kot dvesto šahistov. Zmagal je Robert Markeš iz Srbije, med dekleti je bila najboljša Slovenka Ana Srebrnič.
- 28. januarja** - na Sredinem večeru Knjižnice Ivana Tavčarja v Kašči na Spodnjem trgu je bila predstavitev Domače in umetne obrti na Loškem, v sodelovanju z Območno obrtno-podjetniško zbornico Škofja Loka. Predstavitev je pripravila etnologinja Mojca Šifrer Bulovec iz Loškega muzeja Škofja Loka.
- 31. januarja** - Društvo Rovtarji, smučanje po starem Škofja Loka je na klancu pod Loškim gradom pripravilo 10. mednarodno tekmovanje v smučanju po starem.
- V **januarju** je Ločanka Natalija Gros na slovesnosti v Ljubljani prejela naziv najboljše športne plezalke leta 2008; za vrhunske dosežke sta priznanje prejeli tudi sestri Katja in Maja Vidmar iz Škofje Loke.
- Ivan Hafner iz Binklja, ki se z vzrejo papig ukvarja že dvajset let, je na svetovnem prvenstvu v Italiji z dvema svojima papigama zasedel prvo in tretje mesto.
  - do konca leta 2008 je bilo na Upravni enoti Škofja Loka vloženih 728 denacionalizacijskih zahtevkov, rešeni so bili 704.
- 1. februarja** - na državnem prvenstvu v judu v Lendavi sta brata Sašo in Andraž Jereb iz Žirov v svojih kategorijah osvojila naslove državnih prvakov.
  - 2. februarja** - Glasbena šola Škofja Loka je 60-letnico svojega delovanja pričela z recitalom kitaristke Katje Porovne, v kapeli Puštalskega gradu, 6. februarja pa je recital izvajala pianistka Katarina Tominec.
  - 5. februarja** - osrednja proslava ob slovenskem kulturnem prazniku v Občini Škofja Loka je bila v dvorani Osnovne šole Jela Janežiča. Nastopili so učenci Glasbene šole Škofja Loka.
  - 6. februarja** - v Žireh so ob kulturnem prazniku odprli prenovljeno Staro šolo, nekdanjo pristavo Loškega gradu. Stavba je bila razglašena za kulturni spomenik, odslej bosta v njej krajevni muzej in knjižnica.
  - 8. februarja** - ob slovenskem kulturnem prazniku je bila v kulturnem domu na Sovodnju osrednja proslava Občine Gorenja vas - Poljane, z naslovom Po poti generacij. Program so izvajale domače kulturniške skupine.
  - 9. februarja** - pri spominskem obeležju za Kamnitnikom je bila tradicionalna slovesnost v spomin petdesetim ustreljenim talcem 9. februarja 1944, osrednji govor je imel dr. Tomaž Krpič. Delegacija je žalne vence nesla tudi k spominskemu obeležju v Vestrskem mlinu, v katerem so ob nemškem napadu 8. februarja 1944 zgoreli štirje partizanski tiskarji.
  - 11. februarja** - župan Igor Draksler je v Kašči na Spodnjem trgu sklical prvo srečanje častnega odbora Škofjeloškega pasijona, ki ga vodi predsednik države dr. Danilo Türk, med drugimi sta v njem tudi ljubljanski nadškof Alojzij Uran in apostolski nuncij v Republiki

- Sloveniji Santos Abril y Castello.
- 12. februarja** – v prostorih Slovenske knjižnice v Ljubljani so v sklopu 200-letnice Darwinovega rojstva odprli razstavo akademske slikarke Maje Šubic iz Škofje Loke, z osebno znamko, priložnostnim poštним žigom in spominsko kuverto.
- v Muzeju Žiri so žirovskemu rojaku dr. Lojzetu Gostiši za življenjsko delo podelili občinsko priznanje. Gostiša je Žirovcem podaril faksimilni natis Valvasorjeve grafične zbirke Iconotheca Valvasoriana, natis katerega je organiziral prav on.
- 13. februarja** – na Pokalu Loka na Starem vrhu je tekmovalo več kot dvesto mladih smučarjev iz 30 držav. Med starejšimi in mlajšimi dečki sta v veleslalomu slavila domačina Andraž Plevanč in Maj Mlakar.
- 20. februarja** – v Galeriji Svoboda Žiri je Adpirum – Zavod za intelektualne dejavnosti odprl razstavo Pregled utrdbenih sistemov Postojnsko-ljubljanskih vrat. Ob tej priložnosti so predstavili knjigo Utrdbe na Slovenskem – vodnik po utrdbah v Sloveniji in bližnji okolici.
- 21. februarja** – Prosvetno društvo Sotočje Škofja Loka je v Kašči na Spodnjem trgu predvajalo etnografski film Od zrna do kruha, avtorja Janeza Habjana.
- v cerkvi sv. Jurija v Stari Loki je Komorni pevski zbor Aeternum z orkestrom in solisti, pod vodstvom Ace Biščevića, predstavil skladbe Josepha Haydna in G. F. Händla. Goste na koncertu sta pozdravila evropska poslanka Ljudmila Novak in avstrijski veleposlanik pri nas dr. Valentin Inzko. Na predavanju pred koncertom je ob 250-letnici Georga Fridricha Händla v Domu na Fari govoril Domen Marinčič.
- 25. februarja** – v kapeli Loškega gradu sta predsednik sveta Zavoda za šport Škofja Loka Jože Stanonik in predsednik Športne zveze Branko Celar sprejela najuspešnejše loške športnike v letu 2008, med njimi šest olimpijcev v Pekingu, Anjo Čarman, Blažo Klemenčič, Matica Osovnikarja, Brigito Langerholc, Andrejo Dolinar in Matejo Pintar. Svečane listine so prejeli Ludvik Leben, Tone Pogačnik in Rokometno društvo Merkur.
- v organizaciji loške izpostave Sklada RS za kulturne dejavnosti in Knjižnice Ivana Tavčarja se je v literarno-glasbenem večeru v Kašči na Spodnjem trgu predstavila Slovenka leta 2008, pesnica Neža Maurer, z najnovejšo pesniško zbirko Na tvojo kožo pišem svoje verze.
- 26. februarja** – Knjižnica Ivana Tavčarja in Rotary club Škofja Loka sta v Kašči na Spodnjem trgu pripravila srečanje z olimpijnikom Mirom Cerarjem.
- V februarju** je Lesna industrija Jelovica v program za leto 2009 uvrstila izdelavo nove energetske varčne hiše. Teh bo letno prodala 180, predvsem na zahodni trg.
- V državi Idaho (ZDA) so bile igre specialne olimpijade, na katerih so se v zimskih igrah merili športniki z motnjami v duševnem razvoju. V 17 članski slovenski reprezentanci je bila tudi Darja Buh, iz Kremenika nad Poljanami.
  - v pričakovanju premierne uprizoritve Škofjeloškega pasijona 2009 so gostje iz Škofje Loke v Freisingu pripravili pasijonski večer. Zgodovinska izhodišča je pripravil dr. Metod Benedik, glasbena skupina Capella Carniola, pod vodstvom Janeza Jocifa, se je predstavila s koncertom Stabat Mater, Peter Pokorn pa z razstavo fotografij o Škofjeloškem pasijonu 1999 in 2000. O kapucinski knjižnici in rokopisu Škofjeloškega pasijona je spregovorila Marta Gartner.
- 3. marca** – na 48. mednarodnem sejmju gradbeništva, pod geslom Gradimo skupaj, je med 577 podjetji iz 33 držav Jelovica iz Škofje Loke v konkurenci zunanega stavbnega

- pohištva za okno Jelostart prejela najvišje priznanje, Evropsko zvezdo.
4. **marca** - predsednik Državnega sveta Blaž Kavčič in vodja interesne skupine delodajalcev v Državnem svetu Borut Meh sta obiskala loško podjetje Šibo, kjer sta se seznanila s proizvodnjo in razvojnimi načrti ter se srečala s člani kluba škofjeloških direktorjev.
- Loški muzej je v Galeriji Ivana Groharja na Mestnem trgu odprl likovno razstavo ikon Albine Nastran iz Škofje Loke, z naslovom Iskanje nevidnih resničnosti.
5. **marca** - ob Dnevu ženske je bila v Osnovni šoli Ivana Groharja osrednja občinska prireditev. Slavnostna govornica je bila Alenka Kovšca, državna sekretarka na Ministrstvu za šolstvo. V kulturnem programu so nastopili učenci te šole in Komorni pevski zbor Mysterium, pod vodstvom Urše Fabijan.
- v Rdeči ostrigi v Škofji Loki je bil pasijonski večer z režiserjem Škofjeloškega pasijona Borutom Gartnerjem.
8. **marca** - nasvetovnem mladinskem prvenstvu v deskanju v Naganu na Japonskem je Ločan Jure Hafner osvojil bronasto medaljo.
11. **marca** - Turistično društvo Železniki je priredilo prireditev Luč v vodo, v čast prihajajoče pomladi.
- Knjižnica Ivana Tavčarja je v Kašči na Spodnjem trgu v Sredinem večeru pripravila predavanje Virtualni sprehod po Škofji Loki, pod vodstvom dr. Franceta Štukla.
12. **marca** - v Galeriji Loškega muzeja so odprli fotografsko razstavo Pogledi na tisočletno mesto. Fotografije so ob 1000-letnici Škofje Loke posneli fotografi Vladimir Furlan, Janez Kališnik, Milan Kumar, Jože Mally, Marjan Pfeifer, Vlastja Simončič, Marjan Smerke in Miroslav Zdovc.
13. **marca** - v galeriji Muzeja Železniki so odprli razstavo slik Mira Kačarja s Sorice.
18. **marca** - v Sredinem večeru Knjižnice Ivana Tavčarja v Kašči na Spodnjem trgu se je Milena Miklavčič pogovarjala s scenaristom, pisateljem, komediografom in satirikom Tonetom Partljičem ter igralko Mojco Partljič.
19. **marca** - na Loškem odru je bila premiera zgodovinske drame Coprniška krvava rihta v Loki, Ivana Tavčarja in Ludvika Kaluže, v režiji Matije Milčinskega. Ponovitve so bile še 21. in 26. marca, 22. aprila ter 8. in 12. novembra.
- na 97. Glasovi preji v Galeriji Krivina v Gorenji vasi sta se pogovarjala akademik, sociolog dr. Zdravko Mlinar in publicist Miha Naglič, na temo Kako bomo (pre)živeli v globalni informacijski dobi.
20. **marca** - na Loškem odru so se predstavili udeleženci Rusijade, tretjega državnega srečanja slovenskih šol, kjer se učijo ruščino. Namen druženja je približati rusko kulturo mladim in jih spodbujati k učenju ruskega jezika. Pobudnica druženja je bila Gimnazija Škofja Loka. Letošnjega srečanja se je udeležila tudi častna pokroviteljica Barbara Miklič-Türk, žena predsednika države.
22. **marca** - Prosvetno društvo Sotočje Škofja Loka je na Loškem odru pripravilo praznovanje materinskega dne, z naslovom Poklon staršem. V prvem delu je bila komedija Gregorja Čušina, Pešec, v drugem pa koncert glasbenikov Bisernice iz Reteč in otroškega pevskega zbora.
27. **marca** - v Galeriji DPD Svoboda v Žireh je literarna sekcija DPD Svoboda pripravila večer z ženskami, ki so s svojim delom in življenjem izstopale iz svoje sredine; Milena Miklavčič je gostila Suzano Tratnik, nominiranko za Slovenko leta 2009, Željko Avgustinčič, pesnico, slikarko, Veroniko Seleš, pisateljico, Majdo Kovačec, ki je preživela raka in o tem napisala knjigo, in Ireno Mrak, najuspešnejšo slovensko alpinistko.

28. marca – v Škofji Loki so znova (po letu 2000) uprizorili Škofjeloški pasijon. Do 19. aprila se je zvrstilo osem predstav, ki si jih je ogledalo 24 000 gledalcev. Pasijon so spremljale številne spremljevalne prireditve in predavanja. Režiser letošnje predstave je bil Borut Gartner, skupaj je nastopilo 1200 igralcev.

- več kot 700 Žirovcev in Žirovk se je postavilo v vrsto in preneslo del gradiva iz dosedanje knjižnice v Združenem domu na novo lokacijo v prenovljeno Staro šolo.

V marcu je žirovska Alpina že drugič prejela mednarodno nagrado Red dot za svoje domiselno in tehnološko dovršeno oblikovanje obutve, tokrat čevljev za prosti čas Binom. Obutev je oblikoval studio industrijskega oblikovalca Jureta Miklavca.

- na 38. tekmovanju mladih glasbenikov Slovenije, ki je potekalo v Žalcu, Celju in Ljubljani, so bili uspešni tudi učenci Glasbene šole Škofja Loka. Matic Košir je med kitaristi prejel zlato plaketo, med violinisti sta Kaja in Ana Sešek prejeli srebrno plaketo, Flora Hawlina pa bronasto plaketo. Med organisti je Ana Ažbe prejela srebrno plaketo, kvartet flavt, v sestavi Ula Kenda, Eva Poljanšek, Ana Poljanšek in Klara Božič, pa srebrno plaketo.
- na odprtem prvenstvu Slovenije v jadralnem padalstvu – natančnost pristajanja na Lijaku pri Novi Gorici je postal državni prvak Tone Svolfšak iz Škofje Loke.
- konec marca so Škofjo Loko obiskali direktorji čeških katastrskih uradov iz Tabora, Čeških Budjovic in Češkega Krumlova, z namenom izmenjati izkušnje s predstavniki okrajnega sodišča in geodetske uprave v Škofji Loki.
- Društvo diabetikov Škofja Loka je proslavilo dvajset let svoje dejavnosti.

2. aprila – Služba vlade za lokalno samoupravo in regionalno politiko je izdala odločbo o dodelitvi sredstev za projekt Poljanska

obvoznica. Skupna vrednost znaša 43 milijonov evrov; 22,5 milijona evrov bo financiral Evropski sklad za regionalni razvoj.

3. aprila – po rebalansu letošnjega proračuna Občine Škofja Loka bo le-ta namesto 35 znašal le 28 milijonov evrov. Naložbe predstavljajo 63 odstotkov proračunskih odhodkov, to so zlasti sofinanciranje vpadnic, obnova lokalnih cest, gradnja panoramske ceste, dograditev pokopališča na Lipici, športna dvorana in bazen, Loški grad in Sokolski dom.

4. aprila – v finalu državnega prvenstva v dvoranskem hokeju v dvorani Poden je ekipa InSporta Škofja Loka ugnala Zelence iz Kranjske Gore in že osmič osvojila naslov državnega prvaka.

8. aprila – v Rdeči ostrigi v Škofji Loki je bilo predavanje dr. Jožeta Pirjevca Trst je naš! Boj Slovencev za morje (1948-1954).

10. aprila – v Žireh so zaključili z obnovo kanalizacije. Vgrajenih je bilo več kot tri kilometre kanalizacijskih vodov, v vrednosti približno pol milijona evrov.

17. aprila – v galeriji Muzeja Železniki so odprli fotografsko razstavo Art narava.com, na kateri so se predstavili Janez Papež, Milan Cerar in Aleksander Čufar.

- na dobrodelnem koncertu za osnovnošolce v Osnovni šoli Gorenja vas so nastopili ansambli Doriji, Karavanke, Suha špaga ter Ana Potočnik, Triglav Band in Orgličarji; program je povezoval Jure Sešek, organiziral pa Rdeči križ Gorenja vas.

22. aprila – v Rdeči ostrigi v Škofji Loki je bilo predavanje Antona Komata o naravi v času krize.

- v Sredinem večeru Knjižnice Ivana Tavčarja v Kašči na Spodnjem trgu so na predvečer svetovnega dneva knjige predstavili prestižno vezano in ročno izdelano bibliofilsko izdajo Biblije, ki jo je Mladinska knjiga izdala v

- letu 2008. Sledila je še monodrama Matjaža Kmeclja, Primož Trubar, v izvedbi Anatola Šterna.
- 23. aprila** - v Groharjevi galeriji na Mestnem trgu je Loški muzej odprl razstavo slik akademskega slikarja Jožeta Slaka - Džoke, z naslovom Med snovjo in praznino.
- 24. aprila** - ob Dnevu upora proti okupatorju je bil v dvorani Osnovne šole Ivana Groharja slavnostni koncert Partizanskega pevskega zbora, pod vodstvom Franca Gornika, slavnostni govornik je bil dr. Ivan Kristan.
- Muzejsko društvo Železniki je pripravilo občni zbor društva, temu je sledil ogled videofilma Janeza Habjana, z naslovom Golcarija na Selškem некоč.
  - v avli DPD Svoboda Žiri so s slovesnostjo pričeli 3. slovenski klekljarski dnevi, odprli so tudi priložnostno razstavo. V naslednjih dneh so se odvijale številne klekljarske prireditve, razstave, delavnice, prikazi klekljanja in športna tekmovanja.
- 26. aprila** - na loških ulicah je bila še zadnja letošnja uprizoritev Škofjeloškega pasijona. Ogledal si jo je tudi predsednik države dr. Danilo Türk, ki je bil tudi častni predsednik organizacijskega odbora. V tej predstavi so sodelovali tudi zamejski Slovenci iz Štandreža, rojstnega kraja avtorja Škofjeloškega pasijona Lovrenca Marušiča, patra Romualda, in iz Sel na Koroškem.
- 30. aprila** - v Starem Dvoru v Škofji Loki je Mercator odprl hipermarket in tako obogatil trgovsko ponudbo v mestu.
- 1. maja** - na Križni gori je Območna organizacija svobodnih sindikatov za Gorenjsko pripravila že 27. tradicionalno prvomajsko srečanje. Slavnostni govornik je bil Goran Lukič, član odbora za mlade pri ZSSS. V kulturnem programu je nastopil kitarški ansambel Svarun, za razvedrilo je skrbel ansambel Strmina.
- 8. maja** - v Jurijevi dvorani v Stari Loki je bil slavnostni koncert v okviru Mednarodnega cikla koncertov 2009 v Škofji Loki. Sodelovale so glasbene šole iz Škofje Loke, Freisinga in Celovca.
- Območna izpostava JSKD Škofja Loka je v Kašči na Spodnjem trgu pripravila regijsko srečanje gorenjskih pesnikov in pisateljev, Festival mlade literature Urška 2009. V literarno-glasbenem večeru so, z besedili po izboru Marka Elsnerja Grošlja in Mihe Mohorja, predstavili novo 30. številko Sejalca. Za staro glasbo sta poskrbela sopranistka Marta Močnik-Pirc in Janez Jocif na spinetu.
  - v Galeriji DPD Svoboda Žiri so predstavili mladinsko knjigo Cvetlična hiša, avtorice Tončke Stanonik. Sodelovali sta še ilustratorka Dunja Kofler in Blanka Jarni iz Založbe Genija.
- 9. maja** - Lions klub Škofja Loka je pred taborniškimi domom na Studencu v Škofji Loki pripravil dobrodelni dan odprtih vrat. Klub je predstavil svojo dejavnost, podelili so donacijo Zdravstvenemu domu Železnikov, ki so jo pripravili gorenjski Lions klubi. Nastopili so Vokalno-instrumentalna skupina OF, Pevski zbor Patine, kvartet flavt Glasbene šole Škofja Loka in kronistka Lions kluba Škofja Loka Bogica Krvina.
- roketna ekipa kadetov loškega Merkurja je na finalnem turnirju v Celju po 24. letih znova osvojila naslov slovenskih kadetskih prvakov.
- 10. maja** - ob praznovanju Dneva Evrope je v dvorani Partizan v Gorenji vasi nastopil Vid Valič, najboljši stand-up komedijant leta 2009 v Sloveniji, za glasbo je poskrbela Aleksandra Eržen s svojim jazz bandom.
- 13. maja** - Občina Škofja Loka je na Okrožno sodišče v Kranju vložila predlog za stečaj LTH Škofja Loka, nekdanj najuglednejše slovenske hladilске tovarne.

- Foto klub Anton Ažbe je v Martinovi hiši na Mestnem trgu pripravil predavanje z diapozitivi, Ptičje zgodbe.
- 14. maja** - v okviru Tedna Evrope 2009 se je v Škofji Loki pričel dvodnevni mednarodni strokovni posvet Evropska družina danes, v 21. stoletju. Na temo Vzgoja je pot so govorili Giuseppe Milan z univerze v Padovi, Dora Gobec, Darija Šubic; na temo Kakor družina tako družba sta govorila Katarina Kompan-Erzar in Ezio Aceti.
- 15. maja** - ob 70-letnici Loškega muzeja Škofja Loka so v grajski galeriji odprli etnografsko razstavo Poslikane skrinje na Loškem. Razstavo, ki jo je skupaj s katalogom pripravila muzejska etnologinja Mojca Šifrer Bulovec, je odprla ministrica za kulturo Majda Širca. V prenovljenih kletnih prostorih na gradu so odprli filatelistično razstavo Filatelističnega društva Lovro Košir na temo muzejski eksponati in kulturna dediščina, ob tem pa pripravili priložnostni poštni žig in kuverto.
- v podjetju Marmor Hotavlje je bil dan odprtih vrat, in sicer v sklopu 2. evropskega dneva mineralnih surovin. Ob ogledu kamnoloma Hotavlje in predstavitvi podjetja so svečano odkrili in blagoslovili kip sv. Barbare, zavetnice rudarjev. Predstavitev, ob kateri so se predstavili tudi klesarski krožek Osnovne šole Gorenja vas in priložnostna fotografska razstava, je trajala dva dni.
- na Loškem odru so predstavili lirično predstavo po romanu Nine Kokelj, Poletje s klovnom, v režiji Saše Rakefa, za vizualno podobo je skrbel Urban Belina, pogovor z avtorico je vodil Nejc Jemec.
- v Galeriji Fara so odprli razstavo Darwinovo leto 2009, ki so jo pripravili dijaki Gimnazije Škofja Loka.
- na Mestnem trgu je potekala maturantska četvorica, v sklopu vseslovenske maturantske četvorke.
- 16. maja** - v kinodvorani na Češnjici je Mešani pevski zbor Domel Železniki, pod vodstvom Franceta Čufarja, pripravil slavnostni koncert ob 30-letnici delovanja.
- 17. maja** - v Mestnem muzeju v Ljubljani je bil koncert Godalnega orkestra Glasbene šole Škofja Loka, pod vodstvom Armina Seška. Na koncertu so premierno izvedli Koncert za flavto in godala Blaža Puciharja. Solistka je bila Ana Kavčič-Pucihar.
- PGD Virmaše-Sv. Duh je praznovalo 90-letnico obstoja in 105-letnico gasilstva v vasi. Ob tej priliki so prevzeli in blagoslovili nov gasilski avto, obnovljen gasilski dom, predstavili kroniko društva in podelili priznanja najzaslužnejšim članom.
- v Crngrobu so se zbrali romarji, ki so se prišli poklonit žrtvam povojnih pobojev na tem območju. Največ je bilo ubitih hrvaških ustašev in njihovih družin, ki so pokopani v petih grobiščih. Spominsko mašo je daroval starološki župnik dr. Alojzij Snoj. Slovesne maše se je udeležil tudi vodja Sektorja za vojna grobišča pri ministrstvu za delo Marko Štrovs.
- 19. maja** - v telovadnici Osnovne šole Jela Janežiča v Škofji Loki je bil letni koncert Mešanega pevskega zbora Gimnazije Škofja Loka, pod vodstvom Ane Prevc-Megušar, z naslovom Contrappunto Bestiale (Pesmi o živalih in naravi). Kot gost je nastopil pevski zbor iz Gimnazije Borg, iz Špitala v Avstriji.
- Obrtna zbornica Slovenije je Matjaža Miklavča, lastnika Mesarije Štajnbirt iz Škofje Loke, nagradila s priznanjem Obrtnik leta 2009.
- 23. maja** - v Groharjevi galeriji na Mestnem trgu je bila ob desetletnici podpisa Listine o pobratenju med občinama Škofja Loka in Maasmechelen iz Belgije slovesna predaja zastave kot simbola dosedanjega

sodelovanja.

- Območna obrtno-podjetniška zbornica Škofja Loka in Razvojna agencija Sora sta v tretjem Tednu obrti in podjetništva na Loškem pripravili bogat program: 27. maja je Zdravko Zupančič iz Šole retorike pripravil predavanje o javnem nastopanju, 29. maja je bila delavnica o enostavnem knjigovodstvu, na tržnici na Mestnem trgu so obrtniki in podjetniki predstavili svoje storitve in izdelke, vmes pa so bila razna rekreativna, športna in kulturna srečanja.
- 30. maja** - v Škofji Loki je bilo 2. mednarodno srečanje starodobnih kolesarjev, v organizaciji Društva Rovtarji, smučanje po starem, Škofja Loka.
- Škofji Loki je potekalo 14. regijsko preverjanje usposobljenosti ekip prve pomoči Civilne zaščite in Rdečega križa. Najboljše rezultate je dosegla ekipa Mestne občine Kranj in se uvrstila na državno preverjanje.
- v Železnikih so se zvrstile številne prireditve ob 30-letnici Pihalnega orkestra Alples Železniki. V soboto so predstavili zbornik ob jubileju, zgoščenko ter pripravili jubilejni koncert. V nedeljo sta bili promenada in srečanje godb Lukovica, Dobropolje in Gorje. Gostili so tudi člane Motodruštva Oldtimer Naklo, ki so predstavili svoje jeklene konjičke.
- 1. junija** - v okviru 7. Tedna podeželja na Loškem (od 1. do 7. junija) sta bili dve delavnici. Društvo za razvoj podeželja Resje je v Karlovškem mlinu v Žirovskem vrhu sv. Antona pripravilo delavnico peke in izdelave dražgoških kruhkov, 2. junija je bila delavnica o spoznavanju in nabiranju divje hrane v naravi, ki jo je vodil Dario Cortese.
- 5. junija** - dvanajsterica menedžerjev loškega TCG Unitech LTH-ol, na čelu s članoma uprave Markom Golobom in Andrejem Kranjcem, je podpisala pogodbo s krovno organizacijo

TCG o lastniškem prevzemu podjetja; tako je odslej podjetje spet v slovenskih rokah.

- 6. junija** - na Sovodnju so praznovali 70 let šolske zgradbe in 187 let šolstva na Sovodnju. Prazniku so posvetili novo učilnico in knjižnico.
- Medobčinsko društvo delovnih invalidov Škofja Loka, ki združuje invalide občin Gorenja vas - Poljane, Železniki in Škofja Loka, je v dijaškem domu v Škofji Loki slovesno obeležilo 35-letnico delovanja.
- 7. junija** - na volitvah v evropski parlament je zmagala SDS, poslance bodo poslale še stranke SD, Nsi, LDS in Zares. Na listi SD je zmagal Zoran Thaler iz Škofje Loke. Volilna udeležba v Škofji Loki je bila 34,25 %, v Selški in Poljanski dolini pa 36,61 %.
- 12. junija** - na Mestnem trgu je potekal 9. Večer slovenskih viž v narečju. Nastopilo je deset ansamblov in kot gosta Ansambel Igor in Zlati zvoki ter Trio quartet. Nagrado občinstva je prejel ansambel Štedientje iz Poljanske doline.
- 13. junija** - pričele so se prireditve ob letošnjem loškem občinskem prazniku. 13. junija je oživela Glasbena Loka, na kateri so nastopili mladi glasbeniki loške glasbene šole, na različnih lokacijah v mestu. 17. junija se je ob odprtju prenovljenega Sokolskega doma začela mednarodna konferenca Management naravne in kulturne dediščine, za katerega je Loka pridobila denar iz evropskega projekta Evropa za državljane. Uvodno predavanje o nizozemskem kulturnem managementu je imel dr. Frans Brouwer. Ob tej priložnosti so odprli prenovljeni severovzhodni stolp Loškega gradu. Na posvetu je sodelovala tudi evropska poslanka Ruth Hieronymi. 19. junija so odprli mednarodno filatelistično razstavo ob 60-letnici Filatelističnega društva Lovro Košir Škofja Loka in 10-letnici pobratenja Loke z belgijskim mestom Maasmechelen.

21. junija je bil koncert Porgy and Bess, avtorski glasbeni projekt Blaža Puciharja in Mira Božiča. 22. junija so slavnostno odprli Sokolski dom, z nastopom Godalnega orkestra Glasbene šole Škofja Loka in Tria quartet, naslednjega dne je bil koncert Pevskega zbora Lubnik, ki poje že trideset let. 30. junija je bila akademija ob občinskem prazniku, s podelitvijo občinskih priznanj. Zlati grb je prejel Peter Pokorn, srebrni grb pa Zorica Škorc in Društvo upokojencev Škofja Loka; spominsko plaketo Občine Škofja Loka je prejel organizacijski odbor Škofjeloškega pasijona, prejela sta jo režiser Borut Gartner in organizacijski vodja Tomaž Paulus. Na akademiji sta nastopila Manca Izmajlova in Godalni orkester Glasbene šole Škofja Loka.
- Turistično društvo, Prosvetno društvo in Groharjeva hiša Sorica so pripravili prireditve v sklopu Groharjevega tedna. Pripravili so slikarsko kolonijo, odprli prenovljene galerijske prostore v slikarjevi rojstni hiši, program so pripravili v hiši v Gebljah.
- 18. junija** – zaradi občutnega zmanjšanja sredstev iz sanacijskega programa za poplavno sanacijo se je v Železnikih odmaknila predvidena sanacija mostov, plazov in ceste v Davčo. Namesto 4,7 milijonov evrov bo Občina Železniki za sanacijo škode po predlanskih poplavih prejela le 1,2 milijona evrov.
- 19. junija** – na predvečer poletne muzejske noči so si obiskovalci Loškega muzeja lahko ogledali razstavo Poslikane skrinjne na Loškem, stalne zbirke, Škoparjevo hišo, na dvorišču razstavo Stavbna zgodovina Loškega gradu in prisluhnili koncertu v grajski kapeli akustične skupine Tantadruj, ki je premierno predstavila 11 uglasbenih Prešernovih pesmi.
- 21. junija** – igralci Loškega odra so s predstavo Coprniška krvava rihta v Loki, Ivana Tavčarja in Ludvika Kaluže, gostovali v Dobu pri Domžalah, na 12. festivalu gorenjskih komedijantov.
- pri uršulinskem samostanu pri Sv. Duhu so odprli vrata novemu domu duhovnosti sv. Angele, imenovane Hiša kruha.
- 25. junija** – ob Dnevu državnosti je bila na Loškem odru slavnostna akademija, na kateri je nastopil Mestni pihalni orkester in kot gostje Ansambel Štajerskih 7. Slavnostni govornik je bil evropski poslanec Zoran Thaler.
- 26. junija** – v Poljanah so ob Dnevu državnosti predali prometu regijsko cesto, ki jo je financirala EU kot del projekta Gorenjska panoramska cesta; ob tem so na mestu nekdanje cerkve našli pomembne arheološke izkopanine.
- v Žireh je bila v prenovljeni Stari šoli slavnostna seja Občinskega sveta Občine Žiri, na kateri so podelili občinska priznanja. Prejeli so jih PGD Žiri, ob 120-letnici delovanja, DPD Svoboda, ob 45-letnici delovanja pa je priznanje župana prejel Moški pevski zbor Alpina Žiri.
  - v Davči so pripravili prvi Terčeljev dan, v spomin na leta 1946 ubitega primorskega duhovnika, pesnika in pisatelja Filipa Terčelja.
- 29. junija** – ob mednarodnem letu astronomije je Knjižnica Ivana Tavčarja v svojih prostorih pripravila knjižno razstavo z naslovom Od Zemlje do vesolja.
- 30. junija** – v športni dvorani v Železnikih so na slavnostni akademiji ob občinskem prazniku Občine Železniki podelili občinske nagrade. Plaketo so prejeli Muzejsko društvo Železniki, ob 30 letnici delovanja in 40-letnici muzeja, Čebelarški društvi Železniki in Selška dolina, ob 100-letnici organizirane čebelarске dejavnosti v Občini Železniki. Občinsko priznanje so prejeli

Smučarski klub Domel, Športno društvo Dolenja vas in župnik Damijan Prošt iz Selc. Priznanja so prejeli odličnjaki osnovnošolci in srednješolci. V kulturnem programu so nastopili Mešani pevski zbor Domel, Grudnove šmikle, Mladinski pevski zbor Osnovne šole Železniki, baletne pripravnice in Kvintet Smrtniki.

V **juniju** je bila končana prva faza industrijske cone na Trati in opravljen tehnični prevzem.

– jadralni padalec v natančnem pristajanju Anton Svovljšak iz Škofje Loke je z ekipo Slovenije na Hrvaškem osvojil naslov ekipnih svetovnih prvakov, z mednarodno ekipo Best 4 Nike pa je bil skupni zmagovalec letošnjega svetovnega pokala.

1. **julija** – v Galeriji Ivana Groharja so odprli razstavo enajstih belgijskih umetnikov, iz društva Makk iz Maasmechelna. Ob desetletnici pobratenja sta župana Georges Lennsen in Igor Draksler podpisala listino o nadaljnjem sodelovanju.

4. **julija** – v Škofji Loki je bil prvi mednarodni festival pihalnih orkestrrov. Sodelovali so Pihalni orkestri Marezige, Alpina Žiri, Jesenice - Kranjska Gora, Kopenhagen z Danske in Freising iz Nemčije. Festival so organizirali Mestni pihalni orkester, občina in Javni sklad RS za kulturne dejavnosti Škofja Loka. Na predvečer sta se na Mestnem trgu predstavili Folklorna skupina Škofja Loka in Slovenski plesni ansambel Triglav iz Kanade.

6. **julija** – Loški oder je z igro O. Preussler – J. Pengova Mala čarovnica gostoval v Mariboru, na Festivalu Lent 2009.

7. **julija** – na širšem območju Škofje Loke je divjalo hudo neurje, ki je v Žireh zahtevalo življenje starejše občanke.

10. **julija** – v Železnikih so se pričeli 47. Čipkarski dnevi, ki jih prireja Turistično društvo Železniki. Odprl jih je predsednik Državnega sveta Blaž Kavčič. V galeriji Muzeja Železniki

so čipke poleg domačinov predstavili tudi gostje iz Lepoglave na Hrvaškem in Bazovice pri Trstu. V soboto sta bili kolesarska dirka za Zlato čipko in odprtje razstave v Špendalovi hiši del Konrada Trillerja. V nedeljo je bil pohod preko Martinj vrha, v Kačjem gradu pa impro liga. Med tednom so bile številne kulturne, etnografske in športne prireditve. Star običaj, pobiranje krancljev, je bil v soboto, 18. julija, v nedeljo, 19. julija je bil voden ogled po Fužinarsko-kovaški poti, popoldan klekljarski spreved s konjeniki, Pihalnim orkestrom Alples in mažoretkami, na Merovem dvorišču pa tekmovanje v klekljanju.

11. **julija** – Kmetijsko-gozdarska zadruga Škofja Loka je praznovala 110-letnico ustanovitve.

16. **julija** – v Galeriji Ivana Groharja na Mestnem trgu so odprli razstavo portretnih fotografij domačega ustvarjalca Tomaža Lundra. Avtor je razstavo posvetil pokojni babici, ki mu je kot osnovnošolcu kupila prvi fotografski aparat.

– na Mestnem trgu je bila folklorna prireditev Folkfest. Predstavila se je Folklorna skupina Škofja Loka, gostji sta bili Folklorni skupini Pristava iz Argentine in Maasbuben iz Maasmechelena.

18. **julija** – z nastopom prekmurske romske skupine Langa so se na Mestnem trgu v Škofji Loki pričeli pod sloganom Pisana Loka sobotni koncerti. 25. julija je nastopila Tinkara Kovač, 1. avgusta Klapa Dalmacija, 8. avgusta Nuša Derenda, 15. avgusta Maria de Bronze in Tango Malevo, 22. avgusta skupina Kingston in 29. avgusta skupina Tabu.

V **juliju** so v Občini Železniki zaključili gradnjo sekundarne fekalne kanalizacije Selca-Dolenja vas, ki sta jo izvajali podjetji Hidrotehnik in Puh. Letos so zgradili okoli 980 metrov sekundarnih vodov v Dolenji vasi in 950 metrov v Selcih.

- Pod okriljem Zavoda za šport in Športne zveze Škofja Loka so v Loki pripravili pester program počitniških dejavnosti Mladi v poletju. Društvo prijateljev mladine je nadaljevalo s programom Dobimo se ob pol desetih v knjižnici, muzeju in telovadnici.
- 20. avgusta** - s koncertom mentorjev in lanskih zmagovalcev se je v Sokolskem domu v Škofji Loki začela 5. mednarodna poletna šola Loca musica, na kateri je sodelovalo 47 mladih glasbenic in glasbenikov iz Slovenije in Avstrije. Predavali so Ana Kavčič-Pucihar (flavta), Armin Sešek (violina), Igor Mitrovič (violončelo), Matej Zupan (flavta) in Tatjana Ognjanovič (klavir). 27. avgusta so se mladi glasbeniki predstavili v cerkvi v Crngrobu. Letošnjo nagrado sta prejeli Zala Vidic (violončelo) in Neža Klinar (violina).
- 21. avgusta** - v Sokolskem domu je bil koncert Pevskega zbora Grudnove šmikle iz Železnikov, pod vodstvom Marjete Naglič. Predstavile so skladbe Gallusa, Schumanna, Verdija, Čopija, Nikolovskega, Lebiča in ljudske iz Slovenije in zamejstva.
- 22. avgusta** - na nogometnem igrišču v Puštalu je bil nogometni turnir ob 80-letnici NK Ločan.
- 23. avgusta** - Škofjo Loko je obiskal kardinal dr. Franc Rode in blagoslovil kapelo Jezusovih blagrov v Papirnici.
- 26. avgusta** - v Galeriji Ivana Groharja na Mestnem trgu so odprli fotografsko razstavo Petra Pokorna, Zapisi s svetlobo, enega najbolj doslednih vizualnih kronistov škofjeloškega javnega življenja. Razstava je bila ob avtorjevi 70-letnici in njegovi nagradi Zlati grb Občine Škofja Loka.
- 28. avgusta** - Muzejsko društvo Železniki je v galeriji Muzeja Železniki odprlo arhivsko razstavo Protestantizem na Loškem, ki jo je pripravila Judita Šega iz Zgodovinskega arhiva Ljubljana, Enote v Škofji Loki.
- 29. avgusta** - ob 120-letnici PGD Žiri je bila v Žireh gasilska parada, na slovesnosti je spregovorila ministrica za obrambo Ljubica Jelušič.
- Avgusta** sta na Spodnjem trgu potekali obnova dotrajanega vodovoda in asfaltna preplastitev dela cestišča.
- 1. septembra** - na prvi šolski dan so v vrtcu pri podružnični šoli v Selcih odprli novo igralnico in tako sprejeli 14 otrok več; vseh otrok v selškem vrtcu je 60.
- 5. septembra** - v kapeli Loškega gradu je bil koncert Dan lutnje in vikuele, Nova schola Labacensis. Lutenjski ansambel se opira na glasbo srednjega veka, renesanse in baroka. Ob ansamblu so gostovali sopranistka Tadeja Pance, Janez Jocif s portativom in srednjeveškim opreklem, Tomaž Šinigoj z violino in Miha Šinigoj z violončelom.
- 7. septembra** - ob desetletnici pobratenja z Maasmechelenom so se v tem belgijskem mestu predstavili Loški muzej, z razstavo Pogled na tisočletno mesto, Mestni pihalni orkester, skupina Otroci ritmov, Folklorna skupina, Filatelistično društvo Lovro Košir, Gasilsko društvo, Društvo upokojencev, Lokostrelska sekcija pri Športnem društvu Partizan in Zavod O. Škofja Loka. Razstavo Loškega muzeja si je ogledala tudi slovenska veleposlanica v Belgiji Anita Pipan.
- 8. septembra** - do 11. septembra je v Sokolskem domu potekala mednarodna konferenca, Družbena odgovornost podjetij - vpetost v lokalno okolje, v okviru projekta Majhna evropska mesta - živa, kreativna in inovativna mesta za življenje in delo.
- 11. septembra** - Radio Sora je ob 30-letnici delovanja pripravil slavnostno akademijo v Sokolskem domu in praznovanje na prostoru nekdanje vojašnice, s tridesetimi izvajalci slovenske zabavne glasbe.
- 25. septembra** - v Jurijevi dvorani v Stari Loki

- je bil koncert Škofjeloškega okteta, pod umetniškimi vodstvom Dominika Jurce.
- Loški oder je z igro Milana Dekleve Magnetni deček gostoval v Velenju, na 21. Pikinem festivalu.
- 26. septembra** - LTO Blegoš je ob začetku Dnevo turizma na Loškem pripravilo ogled bunkerjev Rupnikove linije na Žirovskem vrhu, 27. septembra so pripravili ogled Fužinarsko-kovaške poti v Železnikih. V občinah Škofja Loka, Gorenja vas - Poljane in Železniki je prikazala turistično ponudbo in dogajanja v teh občinah.
- 28. septembra** - Lions klub Škofja Loka je v Galeriji Krvina v Gorenji vasi gostil Nika Kavčiča, nekdanjega bančnika in loškega rojaka.
- V **septembru** je v Schwanenstadtu, v Gornji Avstriji, na mednarodnem natečaju za najboljšo otroško in mladinsko knjigo Milena Miklavčič iz Žirov za Knjigo o deklici Šnitki prejela 3. nagrado, z oznako Posebna omemba žirije.
- Škofjo Loko je obiskal latvijski veleposlanik Juris Poikans in se z županom Igorjem Drakslerjem, poslancem Milenkem Ziherlom, direktorjem Razvojnega centra Sora Rokom Šimencem in mag. Andrejo Ravnikar Megušar pogovarjal o možnostih sodelovanja loške in nekaterih latvijskih občin.
  - na različnih mestih v Škofji Loki je potekal Pasijon - verzija 2.0, modernizirana verzija Škofjeloškega pasijona.
- 2. oktobra** - v Sokolskem domu je bil koncert Grudnovih šmikler iz Železnikov, JSKD Škofja Loka je podelil priznanja letošnje Male Groharjeve slikarske kolonije.
- 3. oktobra** - ob mesecu požarne varnosti so loški gasilci pripravili srečanje gasilcev iz pobratenih občin Freising, Sela na Koroškem, Zgornja Bela, Sovodnje ob Soči, Medicina in Škofja Loka.
- ob Dnevih evropske kulturne dediščine, ki so potekali v 49. evropskih državah, je Občina Škofja Loka na Loškem gradu pripravila glasbeno-plesno predstavo Zvoki grajskih vrtov in predstavila prenovitvena dela na SV grajskem stolpu in rekonstrukcijo dviznega mostu.
- 4. oktobra** - škof Anton Jamnik je v cerkvi sv. Miklavža na Godešiču blagoslovil obnovljene oltarje, freske in križev pot.
- 10. oktobra** - v Sokolskem domu so na prireditvi imenovani Konec je šele začetek predstavili program MEPI in podelili priznanja. Častni gost loške prireditve je bil irski veleposlanik Patrick McCabe. Loški vrstniki so z irskimi vrstniki to poletje izvajali skupen program.
- 15. oktobra** - v Galeriji Krvina v Gorenji vasi se je na Glasovi preji predstavil predsednik slovenskega parlamenta dr. Pavel Gantar, rojak iz Gorenje vasi.
- 20. oktobra** - na Loškem odru je bila premiera igre Petra Shafferja Črna komedija, v režiji Branka Kraljeviča. Premiera je bila posvečena 20-letnemu umetniškemu ustvarjanju Bojana Trampuša. Predstavo so ponovili še 23., 24., 29. in 30. oktobra ter 6., 7., 20. in 21. novembra.
- Združenje civilnih pobud Škofja Loka je v Sokolskem domu organiziralo okroglo mizo na temo poljanske in severne (selške) obvoznice ter tako predstavilo ovire, ki so vzrok zapletom pri gradnji poljanske obvoznice, ter razmišljanja o severni obvoznici.
- 21. oktobra** - prvi koncert novega Kristalnega abonmaja v prenovljenem Sokolskem domu je izvedel Komorni orkester Slovenske filharmonije, s solistko flavtistko Ano Kavčič-Pucihar.
- 24. oktobra** - v Jurijevi dvorani v Stari Loki je bil četrti koncert iz Mednarodnega sklopa koncertov. V Glasbenem večeru z gosti iz

zamejstva so prepevali Pevski zbor Lubnik, Mešani pevski zbor Sela iz Sel na Koroškem in Moški pevski zbor Skala ter mezzosopranistka Mirjam Pahor iz Sovodnja ob Soči.

28. oktobra - v Sredinem večeru Knjižnice Ivana Tavčarja v Kašči na Spodnjem trgu so predstavili literaturo Alme Karlin.

29. oktobra - LTO Blegoš je v sodelovanju z Ljudsko univerzo Škofja Loka v okviru LAS loškega pogorja začel izvajati projekt Leader »Živahna doživetja škofjeloškega podeželja«. Projekt je želel organizatorjem in izvajalcem ponuditi dodatna znanja in jim tako olajšati delo ter še izboljšati kakovost in prepoznavnost prireditev. Predavanja so bila v Škofji Loki in Gorenji vasi.

V **oktobru** je dr. Marija Stanonik v srbskem mestu Šid predstavila knjigo Etnologija u pismima i slikama. Knjigo so predstavili tudi v DPD Svoboda v Žireh.

- na Festivalu slovenskega filma v Portorožu so za najboljši animirani film izbrali Palčico, v režiji Borisa Dolenca iz Škofje Loke.

- Šolski center Škofja Loka je praznoval 120-letnico poklicnega šolstva v Škofji Loki; leta 1885 je vodja osnovne šole in mestni odbornik Franc Papa tedanjim oblastem predlagal ustanovitev obrtne šole. Prvi vpis v obrtno nadaljevalno šolo je bil v letu 1889.

- v Galeriji Fara je bila na ogled fotografska razstava Foto kluba Anton Ažbe, ob 20-letnici delovanja galerije.

- tretjo oktobrsko nedeljo je apostolski nuncij v Sloveniji Santos Abril y Castello blagoslovil obnovljeno župnijsko cerkev sv. Antona v Železnikih, ki so jo poškodovale predlanske poplave.

- v Železnikih so končali obnovo fasade na Muzeju Železniki in jo vrnili v leto 1710.

- Gregor Debeljak iz Dolenje vasi je na svetovnem prvenstvu v kimboksu v avstrijskem Beljaku v kategoriji light kontakt

osvojil bronasto medaljo.

- sredi oktobra je minilo petdeset let, odkar so na pobudo nekaterih članov tovarne Niko Železniki ustanovili Obrtno podjetje Tehtnica in tja prenesli proizvodnjo preciznih in analitskih tehtnic ter proizvodnjo šolskih šestil. Danes je v tovarni zaposlenih petdeset delavcev in proizvajajo laboratorijsko opremo, precizne elektronske, mehanske, trgovske in skladiščne tehtnice, uteži ter proizvode za predelavo mleka in je v lasti Domela d.d. iz Železnikov. Ob obletnici so izdali knjigo Andreja Tuška Tehtnica 1959–2009.

- konec oktobra je bilo pri Zavodu RS za zaposlovanje Območne službe Kranj pri Uradu za delo Škofja Loka prijavljenih 1152 brezposelnih oseb.

1. novembra - med 1. in 7. novembrom je bil v Kinu Sora in Sokolskem domu Teden ruskega filma. Predvajali so filme Petja na poti v nebesa, Bolniška soba št. 6, Ruska igra, Morska deklica, Muha ter Štirje taksisti in pes.

6. novembra - v vhodni dvorani Sokolskega doma v Škofji Loki so odprli razstavo slik akademskega slikarja Jurija Kalana.

10. novembra - v Sokolskem domu je bil jubilejni koncert učencev Glasbene šole Škofja Loka, ob 60-letnici te ustanove.

11. novembra - v Sredinem večeru v Kašči na Spodnjem trgu je Knjižnica Ivana Tavčarja pripravila pogovor z naslovom Otrok moj, te je res tako težko ljubiti? Gostji večera sta bili Vlasta Nussdorfer in Nika Maj, avtorici knjig, ki obravnavata tematiko ravnanja odraslih z otroki, ki se giblje od nedostojnega do nedopustnega.

12. novembra - v Ostrigini predavalnici v Rdeči ostrigi v Škofji Loki je bilo predavanje Soška fronta z vojno-strateškega pogleda.

- Rotary klub in Knjižnica Ivana Tavčarja

Škofja Loka sta v Kašči na Spodnjem trgu organizirala pogovor s predstojnico loških uršulink sestro Judito Mihelčič. Pogovor je vodil mag. Viktor Žakelj.

16. novembra - obvrtno Najdihojcav Podlubniku so odprli nov modularni vrtec Biba, ki je sprejel 112 otrok in ima 876 m² neto površin, skupaj z igrišči pa 2200 m² površin.

18. novembra - v okviru koncertnega Kristalnega abonmaja v Sokolskem domu sta nastopila violončelist Miloš Mlejnik in pianist Rainer Gepp.

20. novembra - Ribiška družina Visoko je praznovalo 50 let delovanja in podelila priznanja najzaslužnejšim članom.

26. novembra - Elektro Gorenjska je v Železnikih predalo svojemu namenu novo razdelilno transformatorsko postajo in novo 110 kilovoltno GIS stikališče, ki ne bosta samo omogočila zanesljivejše in bolj kakovostne preskrbe z električno energijo celotne Selške doline, pač pa predstavljata začetek gradnje daljnovoda med Železniki in Bohinjem.

- na Grencu v Škofji Loki je Trgovska družba Hofer odprla že svojo 53. trgovino v Sloveniji.

27. novembra - v Laboratoriju za meroslovje Lotrič v Selcih so odprli nov laboratorij dolžine in kota, ki se tako pridružuje drugim štirim glavnim laboratorijem v podjetju: laboratoriju za maso in volumen, laboratoriju za temperaturo in vlago, laboratoriju za tlak ter dislocirani enoti laboratoriju za zvočni tlak.

- v galeriji DPD Svoboda v Žireh je bil Petkov večer z Ervinom Hladnikom Milharčičem, z naslovom Kratke zgodbe o prihodnosti.

28. novembra - v Sokolskem domu je bil prvi županov dobrodelni ples. Ob tem je bila modna revija Veleblagovnice Nama, nastop plesne skupine Miran dance ter dražba izbranih slik učenk in učencev Osnovne

šole Jela Janežiča Škofja Loka. Izkupiček prireditve so namenili družini iz Škofje Loke z nizkimi osebnimi prejemki.

- Občina Gorenja vas - Poljane je ob občinskem prazniku, 23. novembru, ki ga praznujejo v spomin na prvo omembo krajev občine v pisnih virih, na slavnostni akademiji podelila občinska priznanja. Plaketo občine sta prejela Turistično društvo Slajka Hotavlj, za 40-letno delovanje, in Krajevni odbor RK Gorenja vas. Priznanje občine je prejel Štefan Inglič, za zasluge pri razvoju čebelarstva v občini, Darja Buh in Ana Justin, za športne dosežke med ljudmi s posebnimi potrebami, in Edo Dolenc, za zasluge v motošportu.

- balinarji Lokateksa Trate so osvojili že šesti ekipni naslov državnih prvakov.

30. novembra - Loški muzej je v Galeriji Loškega muzeja odprl likovno razstavo Sledi slovenske grafične dediščine, na kateri je 15 avtorjev predstavilo več kot štirideset likovnih del. Razstavo je odprl minister za šolstvo in šport dr. Igor Lukšič.

V novembru je Društvo upokojencev Škofja Loka ob 60-letnici delovanja pripravilo v Sokolskem domu slavnostno akademijo. Društvu je v imenu Zveze društev upokojencev Slovenije Anton Donko predal Veliko plaketo. Za kulturni program so poskrbeli Mešani pevski zbor Vrelec DU Škofja Loka, Dekliški pevski zbor Gimnazije Kranj ter Duo Mici s komičnim skečem. Podelili so številna pisna priznanja in male plakete ter dve zlati plaketi: nekdanji predsednici Mani Veble Grum in aktivni članici Juliji Jenko.

- v začetku meseca je Služba vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko (SVRL) izdala odločbo, s katero je projektu Ureditev porečja Sore (UPS) oziroma operaciji Odvajanje in čiščenje odpadnih voda, v katero so vključene vse štiri občine na Škofjeloškem, odobrila sredstva

- pomoči iz kohezijskega sklada Evropske skupnosti v višini 15,9 milijona evrov. Celotna vrednost investicije je ocenjena na približno 29,6 milijona evrov, četrtno bodo dodale občine, preostanek pa država.
- Območno organizacijo SD Škofja Loka je obiskal minister za promet in zveze dr. Patrick Vlačič in predstavil prioritete projekte na področju prometne infrastrukture na škofjeloškem, ki že potekajo in se bodo odvijali v prihodnosti.
  - med avtobusno postajo in Cankarjevim trgom v Škofji Loki so odprli prenovljeno brv za pešce in kolesarje. Prenova je stala 323 000 evrov.
1. **decembra** - ob svetovnem dnevu boja proti aidsu je Društvo prijateljev mladine Škofja Loka, v sodelovanju z ljubljansko Zdravstveno fakulteto in Osnovnima šolama Cvetka Golarja in Ivana Groharja, organiziralo naravoslovni dan z naslovom Aids in droge.
  3. **decembra** - ob Dnevu odprtih vrat v slovenski kulturi je Loški muzej v prenovljenem severovzhodnem stolpu Loškega gradu pripravil predavanje Jožeta Štukla in Mateje Hafner-Dolenc, z naslovom Loški grad skozi stoletja in njegova obnova v zadnjih desetletjih.
  - v DPD Svoboda v Žireh so ob Dnevu kulture predstavili 39. številko Žirovskega občasnika in zbirko pesmi Franca Kopača Nahodil sem se. Knjigi sta predstavila Tončka Stanonik in Miha Naglič, pesmi je interpretiral igralec Pavle Ravnohrib, za glasbeno spremljavo sta poskrbela Robert Križnar in Drago Kramperšek.
  - v kapeli Puštalskega gradu je bil koncert ob 60-letnici rojstva skladatelja Petra Kopača. Njegova dela so izvajali pianistka Margareta Gregorinčič, violinist Andrej Kopač in klavirski trio Krpan, s Tatjano Krpan (klavir), Ano Krpan (violina) in Minjo Spasić (violončelo).
  - v kulturnem domu v Železnikih je bila gledališka predstava Čefurji Raus!, predstavo so ponovili še 4. decembra.
  4. **decembra** - ob 20-letnici smrti akademskega slikarja Iveta Šubica so v Sokolskem domu pripravili razstavo njegovih risb. Kustosinja razstave je bila Urška Jurman.
  5. **decembra** - na Mestnem trgu je bil Miklavžev večer v srednjeveškem mestu, kjer je pridne otroke obdaroval Miklavž. Nastopili so še Mladinski pevski zbor, Otroški pevski zbor Iskrice in Moški pevski zbor Prosvetnega društva Sotočje.
  8. **decembra** - Knjižnica Ivana Tavčarja in Rotary klub Škofja Loka sta v Kašči na Spodnjem trgu pripravila pogovor s predsednikom države dr. Danilom Türkcom, z naslovom Naša majhnost je lahko tudi prednost. Pogovor je vodil mag. Viktor Žakelj.
  9. **decembra** - na Sredinem večeru Knjižnice Ivana Tavčarja v Kašči na Spodnjem trgu so predstavili prvi slovenski prevod Valvasorjeve Slave vojvodine Kranjske.
  10. **decembra** - v Galeriji Ivana Groharja so odprli tradicionalno božično-novoletno prodajno razstavo umetniških del članov Združenja umetnikov Škofja Loka, z naslovom Mali format.
  11. **decembra** - igralci Loškega odra so premierno uprizorili gledališko predstavo Stotisočnoga. Predstavo so ponavljali še do 21. decembra.
  14. **decembra** - na slovesnosti v Galeriji Krvina v Gorenji vasi je Lions klub Škofja Loka podelil letošnje donacije. Predsednik Srečko Barbič je razdelil 3200 evrov Zavodu Korak, ki se ukvarja s pomočjo osebam po poškodbah glave, Osnovni šoli Ivana Tavčarja Gorenja vas, Glasbeni šoli Škofja Loka in tabornikom iz Škofje Loke.
  - Radio Sora je v Kinu Sora organiziral

novoletni dobrodelni koncert, namenjen društvu Sožitje Škofja Loka.

- 16. decembra** – Godalni orkester Glasbene šole Škofja Loka je v organizaciji Rotary kluba Škofja Loka v cerkvi sv. Jurija v Stari Loki pripravil Veliki božični koncert. Nastopila sta mali in veliki godalni orkester, pod taktirko Armina Seška.
- 18. decembra** – na Mestnem trgu je bil Dan za strpnost. Na koncertu sta se predstavila Neca Falka in Terrafolk. Naslednji dan se je prireditev nadaljevala z božičnim sejmom, intermedijško inštalacijo Digitalne želje in dražbo unikatnih izdelkov.
- začela so se Škofjeloška božična glasbena srečanja, v organizaciji JSKD Škofja Loka.
- 18. decembra** je bil v kapeli Loškega gradu nastop z naslovom Pae cantiones – posvečene pesmi – v izvedbi sopranistke Marte Močnik Pirc, glasbenika stare glasbe Janeza Jocifa in dramskega igralca Pavleta Ravnohriba z glasbenimi kodeksi. **20. decembra** je v cerkvi sv. Križa na Hribcu nad Puštalom nastopila pevska skupina Ragle iz Trebnjega, ki se predvsem posveča slovenski ljudski glasbi. **22. decembra** je v cerkvi sv. Andreja na Gostečah nastopila glasbena skupina Vruja, ki nadaljuje tradicijo glasbenih skupin iz slovenske Istre. **27. decembra** pa je Dekliška vokalna skupina Bodeča neža, iz zamejske kraške vasice Vrh svetega Mihaela iz pobratene občine Sovodnje ob Soči, nastopila v cerkvi sv. Jakoba v Škofji Loki.
- 19. decembra** – ob 50-letnici rokometu v Selški dolini so v športni dvorani v Železnikih pripravili rokometni turnir in slavnostno akademijo s podelitvijo priznanj.
- pri Brdarju v Vinharjah so se zbrali borci, krajsani in mladina, v spomin na decembrsko vstajo.
- 20. decembra** – na Loškem odru so že 39. podelili Severjeve nagrade za igralske dosežke. Prejeli

so jih Primož Pirnat iz Prešernovega gledališča Kranj, Jana Zupančič iz Mestnega gledališča ljubljanskega in Blaž Setnikar, študent AGRFT. Spominski nagovor je imela Mojca Jan Zoran z Ministrstva za kulturo, v drugem delu so predstavili gledališko-glasbeno monodramo Branka Završana, Senca tvojega psa.

21. decembra – v Sokolskem domu v Škofji Loki je bil koncert vokalne skupine Perpetuum Jazzile.

22. decembra – Loški muzej je na Loškem gradu ob zaključku Darwinovega leta pripravil razstavo akademske slikarke Maje Šubic iz cikla Potovanje na ladji Beagle. Ob tem so pripravili tudi koncert krstnih izvedb slovenskih skladateljev na temo Charlesa Darwina: Primoža Grašiča, Petra Kopača, Andreja Missona, Blaža Puciharja, Uroša Rakovca in Jake Strajnarja. Razstavo je odprl terenski biolog dr. Robert Monro.

25. decembra – Mestni pihalni orkester Škofja Loka je pripravil božično-novoletni koncert, ki ga je ponovil še 26. in 27. decembra.

31. decembra – Ločani so silvestrovali na prostem, z glasbeno skupino Strmina.

V decembru je Elektro Gorenjska vključila v obratovanje že šesto sončno elektrarno na Gorenjskem na strehi razdelilne transformatorske postaje v Frankovem naselju. Elektrarna lahko oskrbuje 14 družin z električno energijo.

- v začetku decembra so v Zagrebu odprli nov Muzej sodobne umetnosti. Od slovenskih avtorjev v stalni zbirki je tudi loški slikar France Berčič-Berko, s sliko Najdražji bicikel.

- Otroška folklorna skupina Trata iz Osnovne šole Cvetka Golarja je praznovala desetletnico delovanja. Ob tem so se predstavili na prireditvi Praznujmo z njo. V skupini se je v desetih letih zvrstilo več kot 100 plesalcev, predstavili so se na dvestotih nastopih.

faat in Omnia

In xxxij f hox

Wynzugs aufgeben ex oad

faat in Omnia fiant in Registro vniuers
Brennatoze apparet qd dno dnmst

In xxxij f hox

Objave virov

Andreas ausgehen auf Sold
dem lamberger mit seinem gefellen

Imo sine am gang laz das sich hat angefangen
am sand bartines tag des xij jatz und hat
sich vnder geend an sand bartines tag des
xij jatz faat sic in Registro vt sup
vt demselben lamberg an seinem laz sold
bestmder

In a h f 29

In xxx

vt so hat er auch gehabt
die er maist harnis schind und dem
berhacht gelin hat

In m

vt so er aber gehubt das er maist harnis
gelin hat sine zuspruch mag so er zu
mem hnd von freysma gehabt hat und
darub dez auzt harnis sein quittung
vbergeben hat

In

Omnia des lamberg und aller
Soldner als im des kaiser Regys
begriff ist faat in a hox f 29

flacenos

Exposita pro pulnealis

Matjaž Bizjak

I.01 Izvirni znanstveni članek

**5. del –
Obračuni gospostva Škofja Loka
1441–1478**

Exposita poterlon hoc Anno vs^t xij^o
faat in Omnia in xxiij^o p^o h^o p^o

Sonngugs aufgeben ex^o cad^o
faat in Omnia fant in Registre ipsius
Barnator apparet q^o dno dimisit in xxiij^o p^o xlv

Anders aufgeben auf Sold
dem lambegez mit seinem gesellen
Imo sine am graus laz das sich hat angefangen
an sand barthmes tag des xij^o j^oz und hat
sich vnder geend an sand barthmes tag des
xij^o j^oz fant sic in Registre vt sup^o in xij^o p^o xij
Vf demselben lambegez an seinem laz sold
bestimdet in xxiij^o
Ist so hat er auch gehabt in xij^o
die er maist hams stund und den
hambach gelb hat in xij^o

Uf so er aber gehubt das er maist hams
gelb hat sine zuspruch wegen so er zu
mem hui^o vor freysma^o gehabt hat und
dazub dez^o g^oast hams son^o quittung
vbergeben hat in xij^o p^o xij

Omnia des lambegez und aller
Soldner als im des kaiser^o Regist^o
begriff ist fant in xxiij^o p^o xij
florencos in

Exposita pro puluerals
faat in Omnia p^o lib^o xij^o in xij^o p^o h^o p^o

Exposita p^o tela
p^o vln^o h^o p^o in^o dno ad vicem^o fit^o in xij^o p^o xij

Exposita p^o a^ost^ourals
faat p^o a^ost^ourals dno ad vicem^o in xij^o p^o xij

gld m d p

**Anders ausgeben auf sold dem Lamberger¹
mit sein gesellen^{a)}**

5	Primo fur ain gancz jar, das sich hat angefangen an sand Bartelmes tag [24. avg.] des XLI jars vnd hat sich wider geendt an sand Bartelmes tag [24. avg.] des XLII jars, facit sicut in registro ut supra <i>m</i> 252 <i>ß</i> 11.	252	11
	Item demselben Lamberger ¹ an seinem jarsold besunder <i>m</i> 30.	30	—
10	Item so hat er auch gehabt <i>m</i> 4, die er maister Hanns schmid vnd dem Lienharten geben hat.	4	—
	Item so er aber gehabt, das er maister Hansen geben hat fur zuspruch wegen, so er zu mein hern von Freysing ² gehabt hat vnd daruber derselb maister Hanns sein quittung vbergeben hat <i>m</i> (—) <i>ß</i> (—) <i>ß</i> 6.	<u>6</u>	<u>—</u>
15		<u>6</u>	<u>286 11</u>
	‡ Summa des Lamberger ¹ vnd aller soldner als im des kastner register begriffen ist, facit <i>m</i> 286 <i>ß</i> 11 florenos 6.		

Exposita pro pulveribus

‡ Facit in **summa** pro libris 40½ *m* 8 *ß* 70.

8 70

Exposita pro tela

‡ Pro ulnis 68 missas domino ad Wiennam³ facit *m* 11 *ß* 47.

11 47

Exposita pro marturibus^{b)}

‡ Facit pro marturis 28 missas domino ad Wiennam³ *m* 8 *ß* 108.

8 108

fol. 124

Exposita pro rybollio

35	Primo für 10 sãm lenatis in Triest ⁴ que fuerunt urne 29½ pro <i>ß</i> 155 pro una urna ex urnis 21½ et pro aliis urnis 8 pro <i>ß</i> 135 pro una urna, facit in summa <i>m</i> 27 <i>ß</i> 92 parvulos 6.	27	92 6
	Item awswëchsel auf 20 <i>gld</i> , auf yeden gulden 15 <i>ß</i> , facit in summa <i>m</i> 1 <i>ß</i> 140.	1	140
40	Item fur messlon des rayffals facit <i>m</i> (—) <i>ß</i> 22. ^{c)}	—	22

^{a)} ob levem robu sled z voskom pritrjenega listka z opombo (prim. zgoraj, str. 126, op. b). — ^{b)} prvi u popravljen čez neko drugo črko. — ^{c)} popravljeno iz 23 (radirano).

¹ Morda Jurij Lamberger I. (oz. starejši), v letih 1438–1439 in 1445–1447 kranjski deželni upravitelj, oče poznejšega loškega oskrbnika Jurija II. (mlajšega), cf. Kos, Čas bojevnikov, str. 117.

² Freisingški škof Nikodem, gl. str. 81, op. 4.

³ Dunaj.

⁴ Trst.

<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>	<i>p</i>		
—	31			Item zu mawt zu Triest ¹ vnd zu Guten Lagk facit <i>m</i> (—) <i>ß</i> 31.	
1	104			Item fur 11 ^{a)} fronphert gen Triest, ¹ yedem <i>ß</i> 24, <i>m</i> 1 <i>ß</i> 104.	
—	88			Item aber 11 fronpherten, yedem 8 <i>ß</i> fur hew vnd kës, facit <i>m</i> (—) <i>ß</i> 88.	5
1	32			Item aber 12 fonphertten gen Welcz, ² yedem 16 <i>ß</i> fur hew vnd kës, facit <i>m</i> 1 <i>ß</i> 32.	
—	120			Item der den rayffal hat kawft zu zerung <i>m</i> (—) <i>ß</i> 120.	
—	24			Item dem maler, der den schilt auf die lagel malt <i>m</i> (—) <i>ß</i> 24.	10
2	80			Item dem Marin, der mit dem rayffal gen Wien ³ ist gangen zu lon <i>m</i> 2 <i>ß</i> 80.	
<hr/>					
36	93	6		¶ Summa des rayffels sine avene et siliginis facit in denariis <i>m</i> 36 <i>ß</i> 93 parvulos 6.	15

Exposita auf das paw in der vesten⁴

2	67			Primo in der vesten ⁴ facit in summa <i>m</i> 2 <i>ß</i> 67.	
—	56			Item das paw in zwayn stëdeln facit in summa <i>m</i> (—) <i>ß</i> 56.	20
2	134			Item das paw auf den turen ⁵ facit <i>m</i> 2 <i>ß</i> 134.	
1	62			Item das zu Wyldenlack ⁶ verpawt ist facit <i>m</i> 1 <i>ß</i> 62.	
1	146			Item das paw an der fron mull ⁷ facit <i>m</i> 1 <i>ß</i> 146.	
<hr/>					
8	145			¶ Summa des paws in der vesten ⁴ vnd als oben geschriben stet facit <i>m</i> 8 <i>ß</i> 145.	25

Exposita pro calcina

fol. 124'

				Von erst dem maister, der den kalich gelegt vnd stayn darczu geprochen vnd geprent hat, als dan an in gedingt ist worden <i>m</i> 7.	30
7	—				
—	47			Item 1 mess waycz per <i>ß</i> 47 facit <i>m</i> (—) <i>ß</i> 47.	
—	38			Item 1 mess rocken per <i>ß</i> 38 facit <i>m</i> (—) <i>ß</i> 38.	
				Item vier knechten, die tag vnd nacht pey dem kalich sind gewesen <i>m</i> 6 <i>ß</i> 60.	35
6	60				
				Item vmb eysnem zewg darczu: stangen, krampen, segel vnd haw facit <i>m</i> 1 <i>ß</i> 140. ^{b)}	
1	140				
—	58			Item vmb zway reder zu dem wÿder vnd aber zway vÿbrige reder <i>m</i> (—) <i>ß</i> 58.	40
—	14			Item vmb zway phunt swebel zu anzünden <i>m</i> (—) <i>ß</i> 14.	
7	112			Item den fureren, die die stain darczu gefurt haben <i>m</i> 7 <i>ß</i> 112.	

^{a)} *popravljenno iz* 6. — ^{b)} 140 *delno na razuri*.

¹ Trst.   ² Oberwölz, glej zgoraj, str. 83, op. 2.   ³ Dunaj.   ⁴ Loški grad.   ⁵ Zgornji stolp na Kranclju.   ⁶ Stari grad pod Lubnikom.   ⁷ Mlin v Podnu, glej zgoraj, str. 88, op. 2.

Item zu leytkawf den maistern $m(-)$ 20.

Item aynem priester, den ain mess gesprochen vnd den kalich geseget hat $m(-)$ 16.

<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>
	—	20
	—	16
	<u>24</u>	<u>25</u>

5 ¶ **Summa** des kalichs facit m 24 25.

Exposita super literis domini

Primo Cristan Pöltel circa festum sancti Martini [11. nov.]
10 anni XL^f facit in summa m 300.

Item die superscriptis Petro de Portenaw¹ m 100.

Item domino in die cyneris [14. feb.] anni XLII^{di} in ducatis
140, facit in summa m 115.

Item missas domino per magistrum Fredericum et Micha-
15 elem Prater marscalcken in anno XLII° m 290.

Item missas domino ipso anno XLII^{do} per ipsos prenomina-
tos in ducatis 200, facit in summa m 164 100.

300	—
100	—
115	— ²
290	—
<u>164</u>	<u>100²</u>
969	100

20 ¶ **Summa** expositorum per literas domini facit
969 m 100.

fol. 125

Abgeng in denariis

Primo officialibus m 13 136.

25 Item den swaygeren m 22 50.

Item pro^{a)} mansionibus desolatis m 12 38.

Item pro decimis m 1 38 3.

Item de camera extraneorum periit $m(-)$ 112.

13	136
22	50
12	38
3	1 38
—	<u>112</u>
3	50 54

30 ¶ **Summa** der abgeng in denariis facit m 50 3
54 3.

Item nachlassen Maryn^{b)} filio Martini Bresnicz,³ qui est
combustus in officio Fürten⁴ $m(-)$ 48.

35 Item Martino Presecznyck⁵ Choyky,⁶ qui est combustus
stewre vnd swaygen in officio Karintheanorum⁷ $m(-)$ 93.

—	48
—	<u>93</u>
—	141

40 ¶ **Summa** des nachlassens facit 141.

^{a)} nad tem, brez da bi bila beseda prečrtana, pripisano de. — ^{b)} -yn na razuri.

¹ Pordenone v Furlaniji.   ² Upoštevani tečaj dukata je 131 1/2.   ³ Breznica pod Lubnikom.
⁴ Urbarialni urad Brode.   ⁵ Samotna kmetija Presečnik, severno od Črnega Vrba, cf. Pavle Blažnik, Kolonizacija Poljanske doline, Ljubljana 1938 (separat), str. 13–14.   ⁶ Fojke, v Polbograjskem hribovju, v srednjem veku tudi območno ime, cf. Urbarji freisinške škofije, str. 317, op. 203.   ⁷ Koroški urbarialni urad.

<u>gld</u> <u>m</u> <u>d</u>		
51 35 ¹		Summa summarum abgeng unacum nachlassen facit <i>m</i> 51 ℥ 35.
℥		☞ Summa summarum omnium expositorum purckhut, wachterlon, zerung auf die kirchteg etc., potnlon, aynczigs ausgeben auf die soldner etc., vmb puluer, vmb leymbat, vmb mëder, rayffal, kalich vnd per literas domini unacum abgeng et ^{a)} nachlassen facit <i>m</i> mille 670 ℥ 83 parvulos 6 ℥ 9 in auro. Quibus deductis deducendis omnibus computatis remanet dictus granator domino obligatus in denariis marcas 335 ℥ 3 parvulos 9 ℥ 7 in auro.
9 1670 83 6		5
= 7 335 3 9		10
30 120		☞ De quibus diffalcatis libris ² 30 ℥ 100 et 20 pro villa Lengelfeld. ³
= 7 304 43 9		15
		Et sic remanet idem granator domino obligatus omnibus computatis de presenti ratione <i>m</i> 304 ℥ 43 parvulos 9 ℥ 7 in auro. ^{b)}
		20

fol. 125^r**Percepta tritici**

<u>mutt</u> <u>messel</u>		
136 —	Primo de antiqua remanencia mod. 136.	25
143 3	Item de affictibus mod. 143 mëssel 3.	
26 3	Item de decimis mod. 26 mëssel 3.	
<u>5</u> —	Item de molendinis mod. 5.	
311 —		
	Summa tritici recepti mod. 311.	30

Abgeng tritici

3 —	Primo de officialibus mod. 3.	
3 —	Item de decimis mod. 3.	35
<u>1</u> <u>3</u>	Item de decima Sÿtein ⁴ mod. 1 mëssel 3.	
7 3		
	Summa abgeng tritici mod. 7. messel 3.	

Perditum propter mures

2 —	Summa facit mod. 2.	40
-------	----------------------------	----

^{a)} pred tem prečrtano fa (za facit). — ^{b)} ob levem robu sled z voskom pritrjenega listka z opombo (prim. str. 126, op. b).

¹ Pri vsoti manjkajo 3 gld, ki pa so upoštevani pri končnem seštevanju.   ² Iz sledeče vsote je razvidno, da gre dejansko za marke.   ³ Dovje.   ⁴ Žetina, gl. zgoraj, str. 106, op. 4.

*mutt messel***Exposita tritici**

	Primo vicario mod. 27.	27	—
5	Item venditi pro <i>m</i> 75 β 49 parvulos 6 ad rationem β 87 pro mod. uno ut superius apparet in tercio folio ¹ in summa bladorum anni etc. XLI ^a mod. 138 messel 3.	138	3
	Item venditi pro <i>m</i> 59 β 148 ad rationem β 70½ pro mod. uno ut superius apparet in tercio folio ² in summa antiquae remanenciae bladorum mod. 136.	<u>136</u>	<u>—</u>
10		301	3
	Summa expositorum tritici facit mod. 301 messel 3.		
15	Summa summarum abgeng tritici, perditorum propter mures unacum expositis facit mod. 311. Et sic ex tritico in nullo remanet granator domino obligatus, quia tantum est receptum quantum expositum cum aliis ut supra.	311	—
		= 0	

*fol. 126***Percepta siliginis**

	Primo de antiqua remanencia pro mod. 224 m(essel) 2 qr. 1½, mod. 224 messel 4 qr. 1.	224	4 1
25	Item de affictibus pro mod. 253 messel 4 qr. 1 ½, facit mod. 253 messel 6 ^a qr. 1.	253	6 1
	Item de decimis pro mod. 39½ m ^e ssel 1, facit mod. 39 messel 4.	39	4
	Item de molendinis mod. 5.	<u>5</u>	<u>—</u>
30		523	2,5
	Summa perceptorum siliginis facit mod. 523 m ^e ssel 2½.		

Abgeng siliginis

	Primo de officialibus mod. 9.	9	—
35	Item de decimis mod. 1 messel 3.	1	3
	Item de decima Sytein ¹ mod. 1 messel 3.	<u>1</u>	<u>3</u>
		12	—
	Summa abgeng siliginis facit mod. 12.		

Perditum propter mures

40	Summa facit mod. 3.	3	—
----	----------------------------	---	---

^{a)} *pred vi prečrtan i.*

¹ *Paginacija se očitno nanaša na originalni obračun; zadevni pasus v objavljenem čistopisu na fol. 122' (zgoraj, str. 125.25).* ² *Zadevni pasus v objavljenem čistopisu na fol. 122' (zgoraj, str. 125.6).* ³ *Žetina, gl. zgoraj, str. 106, op. 4.*

mutt messel**Exposita siliginis**

20	—	Primo vicario mod. 20.	
3	3	^{a)} Item den semern gen Triest ¹ vnd Welcz ² von rayffal mod. 3 m(esse)l 3.	5
32	—	Item den frönern mod. 32.	
228	1	Item venditi pro <i>m</i> 96 <i>ß</i> 45 parvuli 3 ad rationem <i>ß</i> 67 ½ pro mod. uno ut superius apparet in folio tercio ³ in racione anni XLI ¹ videlicet bladorum venditorum mod. 228 messel 1.	10
		Item venditi pro <i>m</i> 80 <i>ß</i> 8 ad rationem <i>ß</i> 57 pro mod. uno ut superius apparet in folio tercio ⁴ in summa antiquae remanenciae bladorum venditorum mod. 224 messel 4½.	15
<u>224</u>	<u>4,5</u>		
508	2,5		
		Summa siliginis exposite facit mod. 508 mēssel 2½.	

		Summa summarum abgeng, perditum propter mures unacum exposita siliginis facit mod. 523 mēssel 2½.	20
523	2,5		
= 0		Et sic ex siligine in nichilo remanet granator domino obligatus, quia tantum est receptum quantum expositum cum aliis ut supra.	25

Percepta millii*fol. 126'*

		Primo de antiqua remanencia pro mod. 41½ ^{b)} messel 2 ^{o)} facit mod. 41 messel 5.	30
41	5		
—	3	Item de afflictibus pro mod. ½ (facit) mod. (—) m(esse)l 3.	
<u>53</u>	<u>5</u>	Item de decimis pro mod. 53½ messel 2 facit mod. 53 messel 5.	
96	1		
		Summa percepti milii facit mod. 96 messel 1.	35

Abgeng milii

1	3	Summa facit in decimis mod. 1 messel 3.	40
---	---	--	----

^{a)} ta vpis stlačen med dva obstoječa, vendar se istočasno, med pisanjem (ista tinta). — ^{b)} v orig. z arabsko številko, pri čemer je ½ zapisana kot ̄. — ^{c)} v orig. z arabsko številko.

¹ Trst. ² Oberwölz, glej zgoraj, str. 83, op. 2. ³ Zadnji pasus v objavljenem čistopisu na fol. 122' (zgoraj, str. 125.27). ⁴ Zadnji pasus v objavljenem čistopisu na fol. 122' (zgoraj, str. 125.8).

		<u>mult</u>	<u>messel</u>
De perditis propter mures			
	Summa facit mod. 1.	1	—
5	Exposita milii		
	Primo dati vicario mod. 9 messel 3.	9	3
	Item venditi pro <i>m</i> 15 <i>ß</i> 13 ad ^{a)} rationem <i>ß</i> 57 pro mod. uno ut superius apparet in quarto folio ¹ in summa bladi		
10	venditi de anno etc. XLI ^o mod. 42 messel 2.	42	2
	Item venditi pro <i>m</i> 10 <i>ß</i> 157 ad rationem <i>ß</i> 42 pro mod. uno ut superius apparet in 4 ^{to} folio ² in summa bladi venditi antiquae remanenciae mod. 41 messel 5.	<u>41</u>	<u>5</u>
		93	4
15	Summa milii expositi et venditi facit mod. 93 messel 4.		
	Summa summarum abgeng, perditis prop- ter mures, expositi et ^{b)} venditi milii facit mod. 96 messel 1. Et sic ex milio in nichilo remanet granator domino obligatus, quia tantum est receptum quantum expositum cum aliis ut supra.	96	1
20		= 0	
	Percepta mixture		
<i>fol. 127</i>	Primo de antiqua remanencia mod. 13.	13	—
	Item de uno molendino mod. 53.	<u>53</u>	—
30	Summa perceptorum mixture facit mod. 66.	66	—
	Exposita mixture		
	Primo custodibus et portanario castris mod. 40.	40	—
35	Item venditis pro <i>m</i> 3 <i>ß</i> 66 ^{c)} ad rationem <i>ß</i> 42 pro mod. uno ut superius apparet in 4 ^{to} folio ³ in racione remanencie antique bladorum venditorum mod. 13.	13	—
	Item venditis pro <i>m</i> 3 <i>ß</i> 105 ad rationem <i>ß</i> 45 pro mod. uno ut superius apparet in folio 4 ^{to} ⁴ in racione bladorum venditorum anni etc. XLI ⁱ mod. 13.	<u>13</u>	—
40		66	—
	Summa exposite mixture et vendite facit mod. 66.		

a) *pred tem prečrtan i.* — b) *pred tem prečrtana neka črka.* — c) *prvotno samo 16; 1 stilačen pred xvi.*

¹ *Zadevni pasus v objavljenem čistopisu na fol. 122' (zgoraj, str. 125.29).*   ² *Fol. 122' (zgoraj, str. 125.10).*   ³ *Fol. 122' (zgoraj, str. 125.12).*   ⁴ *Fol. 122' (zgoraj, str. 125.31).*

mutt messel qr

Et sic ex mixtura in nichilo remanet granator domino obligatus, quia tantum est receptum quantum expositum cum aliis ut supra.

Percepta ordeï

5

— 3
 2 3
 ———
 3 —

Primo de antiqua remanencia mod. (—) messel 3.
 Item de affictibus et decimis mod. 2 messel 3.

Summa percepta ordeï facit mod. 3.

10

Abgeng ordeï

2 —

Primo in decima Sytein¹ mod. 2.^{a)}

15

Exposita ordeï

— 3

Primo venditi pro ℥ 15 ut superius apparet in 4to folio² in summa bladi venditi in antiqua remanencia mod. (—) messel 3.

20

— 3
 ———
 1 —

Item venditi pro ℥ 18 ut superius in racione³ bladorum venditorum anni etc. XLII° mod. (—) messel 3.

Summa ordeï venditi sine expositis mod. 1.

25

3 —

Summa summarum unacum abgeng ordeï venditi facit mod. 3. Et sic ex ordeo in nichilo remanet granator^{b)} domino obligatus, quia tantum est receptum quantum expositum cum aliis.

30

Percepta avene

fol. 127'

1352 2 1

Primo de antiqua remanencia mod. mille 352 messel 2 qr.
 1.

35

1252 2 1

Item de affictibus mod. 1252 messel 2 qr. 1.

270 3

Item de decimis mod. 270 messel 3.

2875 1,5

Summa avene percepte facit mod. 2875
 mēssel 1½.

40

a) 2 na razuri s temnejšo tinto. — b) pred tem prečrtano domino.

¹ Žetina, gl. zgoraj, str. 106, op. 4.

² Zaderni pasus v objavljenem čistopisu na fol. 122' (zgoraj,

str. 125.14). ³ Fol. 122' (zgoraj, str. 125.32).

		<u>mutt</u> <u>messel</u> <u>qr</u>	
Abgeng avene			
	Primo de officialibus mod. 15.	15	—
	Item von den swaygern mod. 12.	12	—
5	Item de decimis mod. 67 messel 3.	67	3
	Item in decima Sÿtein ¹ mod. 10.	<u>10</u>	—
		<u>104</u>	<u>3</u>
	Summa abgeng avene facit mod. 104 mēssel 3.		
10	Exposita avene		
	Primo ipsi granatori in Lack ² mod. 50.	50	—
	Item den samern gen Triest ³ vnd gen Welcz ⁴ von des rayfals wegen mod. 6.	6	—
15	Item dem Lamberger ⁵ a die 25 ^a augusti anni XLI usque in diem 25 ^m augusti anni etc. XLII ^{di} pro equis suis et stipendiariis mod. 240.	240	—
	Item dati magistro Friderico et Prater in diebus 63 pro equis 6, quibus fuerunt apud eundem granatorem mod. 59 messel 3.	59	3
20	Item propinati duci Alberto ⁶ ex commissine dictorum magistri Friderici et Prater mod. 40.	40	—
	Item vendite avene pro <i>m</i> 186 <i>℔</i> 135 pro diversis preciiis ut superius apparet in folio quinto ⁷ in summa bladorum venditorum anni etc. XLI mod. 1014 messel 5 qr. 1.	1014	5 1
25	Item vendite pro <i>m</i> 228 <i>℔</i> 35 pro <i>℔</i> 27 pro modio uno ut superius apparet in folio 5 ^{to} 8 in summa bladorum venditorum ex remancia antoqua mod. 1352 messel 2 qr. 1.	<u>1352</u>	<u>2 1</u>
		<u>2762</u>	<u>4,5</u>
30	Summa avene exposite et vendite facit mod. 2762 ^{a)} messel 4½.		
fol. 128	Perditi propter mures		
35	Summa facit mod. 8.	8	—
	Summa summarum abgeng avene vendite et exposite unacum perdite propter mures facit mod. 2875 messel 1½.	2875	1,5
40			

a) 62 delno na razuri.

¹ Žetina, gl. zgoraj, str. 106, op. 4.   ² Škofja Loka.   ³ Trst.   ⁴ Oberwölz glej zgoraj, str. 83, op. 2.   ⁵ Morda Jurij Lamberger, gl. zgoraj, str. 127, op. 1.   ⁶ Avstrijski Vojvoda Albert IV.   ⁷ Zaderni pasus v objavljenem čstopisu na fol. 122' (zgoraj, str. 125.35).   ⁸ Fol. 122' (zgoraj, str. 125.15).

mutt. messel
= 0

Et sic dictus granator in nichilo remanet de
ratione ipsius avene domino obligatus, quia
tantum est ratio perceptorum quantum ratio
expositorum cum abgeng et allis ut supra.

[24. 4. 1448 — 24. 4. 1449]

fol. 140'

5

Laack anno domini etc. 1448

Racio facta cum Adoardo de Bobus,² granatore in Laak¹ de anno etc. XLVIII°, qui expiravit circa festum Georgy [24. apr.] anno etc. XLVIII^{mo}. Actum in opido Laak,¹ feria 2^a post invocavit [3. mar.], anno domini etc. XLVIII^{mo}.

10

Percepta in denarys

		<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>	<i>p</i>
	Item census dominy in Laak ¹ facit <i>m</i> 444 <i>ß</i> 57 parvulos 9 <i>ß</i> 1.	1	444	57	9
15	Item von den vndersassen <i>ß</i> 100.	—	100		
	Item stewra extraneorum <i>m</i> 226½ <i>ß</i> 10.	226	90		
	Item census camere extraneorum <i>m</i> 7½ <i>ß</i> 32.	7	112		
	Pro pullis <i>m</i> 5.	5	—		
	Von den gerewtten <i>m</i> 1.	1	—		
20	De decimis <i>m</i> 46 <i>ß</i> 15 <i>ß</i> 26.	15	46	26	
	Pro agnis et edis hoc anno <i>m</i> 6½ <i>ß</i> 40.	6	120		
	Poklon nichil hoc anno.				
	Plochphenning <i>m</i> 2½ <i>ß</i> 6.	2	86		
	Pro scapulis <i>m</i> 7½ <i>ß</i> 20 <i>ß</i> 9.	7	100	9	
25	Fronpfert hoc anno 120 per <i>ß</i> 24, facit <i>m</i> 18.	18	—		
	Sterbrecht hoc anno facit <i>m</i> 4½ <i>ß</i> 64.	4	144		
	Kaufrecht <i>m</i> 14½ <i>ß</i> 53.	14	133		
	Vall vnd wandel <i>m</i> 10½ <i>ß</i> 22.	10	102		
	Steura civitatis <i>m</i> 40.	40	—		
30	De walneo <i>m</i> 5.	5	—		
	Census camere civitatis <i>m</i> 1 <i>ß</i> 2.	1	2		
	De tabernis <i>m</i> 29 <i>ß</i> 28.	29	28		
	De pogesda carnisbrevii <i>m</i> 11½ <i>ß</i> 59.	11	139		
	De officys <i>m</i> 23½ <i>ß</i> 60.	23	140		
35	De colonis ecclesie <i>m</i> 3 <i>ß</i> 12.	3	12		
	De parvo censu in civitate <i>m</i> ½ <i>ß</i> 75.	—	155		
	De sweigis <i>m</i> 206 <i>ß</i> 40.		206	40	
		16	1117	147	3 ³

40

Summa summarum omnium perceptorum in denarys facit *m* mille 117½ *ß* 56 parvuli 3 *ß* 16.

¹ Škofja Loka. ² Adoard de Bobus, loški kaštar, gl. zgoraj, str. 115, op. 2. vsota znaša 16 *gld* 1117 *m* 147 *ß* 3 *p*.

³ Dejanska

gld m d p

Exposita pecuniarum

		Item primo dem Gall von Burkstal, ¹ diezeit pfleger auf drey quottember von Michaelis [29. sep.] bis pfingsten [1. jun.] m 60.	5
60	—		
5	64	Item demselben pfleger für 36 fronpfard per β 24, m 5 β 64.	
16	—	Item Adoardo ² dem chastner für zwo quottember m 16.	
3	—	Item dem kastenschreiber für zwo quottember m 3.	
3	—	Item tagwachter für zwo quottember m 3.	
		Item vier wachtern vnd dem torwartel auf ^{a)} 3 quottember m 8 β 60.	10
8	60		
—	24	Item zu allen für sand Jorgen gays β 24.	fol. 141
12	—	Item gen Gortschach ³ von des gericht's wegen m 12.	
23	40	Item burkhuet gen Wilden Laak ⁴ auf 3 quottember m 23 β 40.	15
18	—	Item burkhuet auf den turen auf 3 quottember m 18.	
8	—	Item Vdalrico Arsinger ⁵ cancelario m 8.	
157	28		
		Summa expositorum superscriptorum facit m 157 β 28.	20

Exposita auf zerung

2	3,5	Item junkher Caspar von Tscharnömel ⁶ hat verzert m 2 β 3 obulum 1.	25
—	80	Item pfleger, richter vnd kastner haben verzert m ½.	

Exposita auf paw in der vesten⁷

(*tu se čistopis obračuna konča*) 30

^{a)} pred tem prečtran ye.

¹ Gall Puštalski, loški oskrbnik. ² Adoard de Bobus, loški kaščar, gl. zgoraj, str. 115, op. 2. ³ Goričane. ⁴ Stari grad pod Lubnikom. ⁵ Ulrik Arsinger ali Arsinger, škofov kancler in

poznejši freisinski prošt, Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440–1493), Heft 1, Die Urkunden und Briefe aus Stadtarchiven im BayHSLA (München), ed. Heinrich Koller, Wien – Köln – Graz 1982, št. 54, str. 61.

⁶ Klevenski oskrbnik Gašper Črnomaljski, sin bivšega loškega oskrbnika Martina in brat poznejšega loškega oskrbnika Jurija, gl. Janke Jarc, Gospodje Črnomaljski, Dolenjski zbornik 1990, Novo mesto 1990, str. 120 ss. ⁷ Škofjeloški grad.

SERIJSKI AKTI

**BayHStA, HL 4, fasc. 36,
št. 194**

Obračuni gospostva Škofja Loka
1476–1485

[24. 4. 1476 — 24. 4. 1477]

pag. 225
5

1476^{a)}

Vermercht dj rajitung der nucz vnd rüntt der herschaft Lakecb¹ des LXXVI jars.

	<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>	<i>p</i>	
10	Summa tocius census facit <i>m</i> 444 <i>ß</i> 57 <i>ρ</i> 9 <i>fl</i> 1.	1	444	57	9
	Vndersas zu Lengfeld ² 84 <i>ß</i> .	—		84	
	Steuer extraneorum <i>m</i> 233 <i>ß</i> 38.	233		38	
	Census camre Veitting, ³ Neusas, ⁴ Gadmer ⁵ <i>m</i> 3 <i>ß</i> 35.	3		35	
	Pro pullis <i>m</i> 5.	5		—	
15	Von den gereutten <i>m</i> 1.	1		—	
	Pro decimis <i>m</i> 46 <i>ß</i> 26 <i>fl</i> 15.	15	46	26	
	Pro angnis et edis oc ^{b)} anno ultra expensis et ius officialis <i>m</i> 5 <i>ß</i> 40.	5		40	
	Pro poklan oc ^{b)} anno non.				
20	Plochpfennyng <i>m</i> 2½ <i>ß</i> 6.	2		86	
	Pro skapulis oc ^{b)} anno non fueruntt.				
	Franpfärd oc ^{b)} anno 96 per <i>ß</i> 24, facit <i>m</i> 14½ <i>ß</i> 32.	14		112	
	Sterbrecht <i>m</i> 9 <i>ß</i> 42.	9		42	
	Chauffrecht <i>m</i> 15 <i>ß</i> 14.	15		14	
25	Vall et wandel <i>m</i> 15½.	15		80	
	Steuer ciftatis <i>m</i> 40.	40		—	
	De balneo <i>m</i> 5.	5		—	
	De molendino apud walneo ⁶ oc ^{b)} anno <i>m</i> 12.	12		—	
	Von hamern in Poden ⁷ <i>fl</i> 4.	4		—	
30	Von zbain äckhern zu Polan ⁸ <i>ß</i> 60.	—		60	
	Pro tabernys <i>m</i> 30½ <i>ß</i> 28.	30		108	
	Pro pogesden carnisbrefeffy <i>m</i> 10 <i>ß</i> 31.	10		31	
	De oficis <i>m</i> 18½ <i>ß</i> 60.	18		140	
	De kolonis eklesie <i>m</i> 3 <i>ß</i> 12.	3		12	
35	De sbaigis <i>m</i> 206 <i>ß</i> 40. ⁹⁾	206		40	

^{a)} Obstajata dva izvoda besedila tega obračuna; prvi v AEM, Heck. 142 (A), in drugi v BayHSLA, HL 4, fasc. 36 (B). Ker je prvi rokopis bolj prečiščen, predvsem kar se tiče računskih napak, je v tej objavi upoštevan kot temeljni. V opombah sta v obliki variant upoštevana oba le v primerih, kadar gre resnično za bistvena odstopanja. — ^{b)} sic! (= hoc). — ^{c)} ob robu znamenek, ki se navezuje na sledeči pripis iz 16. ali 17. stoletja, dodan na spodnjem robu folija: Auf diesem raittungen zu sehend allain, die gelten ze dem schwaigen, welch getragen haben 206 markh, welhes damals aber 300 Vngrisch guldein gemacht B.

¹ Škofja Loka. ² Dovje. ³ Bitenjski urad. ⁴ Godeški urad. ⁵ Gadmarski urad.
⁶ Nekdanji mlin na prostoru današnje tovarne Šešir. ⁷ Fužine ob Selšici v Podnu. ⁸ Poljane nad Škofjo Loko.

gld m d f
 16 1122 45 9

Summa perceptorum facit *m* 1122 *ß* 45 *ß* 20 *ß* 9.

mutt messel qr

Percepta tritici

pag. 226

143,5	—	De afictibus mod. 143½.	5
26,5	—	De decimis mod. 26½.	
5	—	De molend(in)is mod. 5.	
<u>175</u>	—		
		Summa tritici mod. 175.	
			10
27	—	Expositta dem vikary mod. 27.	
3	—	Abgankch officialibus mod. 3.	
2,5	—	De decimis mod. 2½.	
2	—	Deperit propter mures mod. 2.	
5	—	Den chlasterfrawn mod. 5.	15
<u>39,5</u>	—		
= 135,5	—	Summa expositorum cum abgang mod. 40 minus ½. Et sic remanett domino tritici mod. 135½; sunt venditi, modium unum (per <i>ß</i>) 82, facit <i>m</i> 69 <i>ß</i> 71.	20

Percepta silliginis

253	4	De afictibus mod. 253 mesl 4.	
39	1	De decimis mod. 39 mesl 1.	25
5	—	De molendinis mod. 5.	
<u>297,5</u>	2 1,5 ¹		
		Summa silliginis mod. 297½ messl 2 qr. 1½.	
20	—	Expositta dem vicary mod. 20.	30
32	—	Den fröneren per totum annum mod. 32.	
9	—	Abgank ofcialibus mod. 9.	
3,5	—	De decimis mod. 3½.	
3	—	Deperitt propter mures mod. 3.	
1,5	—	Den sämeren Triest ² et Mauterdarff ³ mod. 1½.	35
5	—	Den chlasterfrawn mod. 5.	
<u>74</u>	—		
= 223,5 ⁴	—	Summa expositorum cum abg(ank) mod. 74. Et sic remanett domino siliginis mod. 223½; sunt venditi mod. u(num) per <i>ß</i> 75 facit <i>m</i> 110 <i>ß</i> 42½.	40

¹ Vsota je za 1½ qr. previsoča.

² Trst.

³ Mauterdorf v Lungavu na Salzburškem.

⁴ Zanemarjena sta 2 messla, sicer je vsota pravilna.

pag. 227

Percepta millymutt messel qr

	De afictibus mod. ½.	0,5	—
	De decimis mod. 53 mesel 2.	<u>53</u>	<u>2</u>
5	Summa milly mod. 53½ mesel 2.	53,5	2

Exposita mily

10	Dem vicary mod. 7.	7	—
	Abgang decimis mod. 4.	4	—
	Deperit propter mures mod. 1.	<u>1</u>	<u>—</u>
		(12	—)
	Et sic remanet domino mod. 41½; sunt venditi mod. unum per 57; facit m 14 ½ 57.	= 41,5	—

	Mixture mod. 53; dauon gett vier bachteren vnd dem tärbärtel mod. 40 remanett mod. 13; sunt venditti mod. unum per 22 facit m 1½ 46.	53	—
		<u>— 40</u>	<u>—</u>
20	Ordey mod. 2½ 70.	13	—

Percepta avene

25	De afictibus mod. mille 252 qr. 1½.		
	De decimis mod. 270½.	1252	— 1,5
		<u>270,5</u>	<u>—</u>
	Summa avene mod. mille 522½ qr. 1½.	1522,5	— 1,5

Exposita

	Dem chastner mod. 50.	50	—
	Abgang oficialibus mod. 15.	15	—
	Den sbaigeren mod. 12.	12	—
35	De decimis mod. 70.	70	—
	Deperitt propter mures mod. 8.	8	—
	Den sämeren Triest ¹ et Mauterdarff ² mod. 4 ½.	4,5	—
	Der Stadler et Pulinger ³ verczertt mod. 10.	<u>10</u>	<u>—</u>
		169,5	—
40	Summa expositorum cum abgang facit mod. 169 ½. Et sic remanett domino avene mod. mille 353 qr. 1½; sunt venditi, modium unum per 23 facit m 194 57.	= 1353	— 1,5

¹ Trst. ² Mauterdorf v Lungau na Salzburškem. ³ Freisinski kanonik Janez Stadler, škofov odvetnik, in uslužbenec (diener) Degenhart Pullinger sta bila škofova pooblaščenca, ki ju je ta poslal v Škofjo Loko v zvezi z urejanjem nekaterih spornih zadev, glej AEM, Heckenstalleriana, fasc. 59, pag. 324, izvirček v: Pavle Blažnik, Sikstova pisma, tipkopis, ZAL, Škofja Loka, Rokopisna zapuščina Parleta Blažnika, str. 6.

*gld m d f***Exposita denariorum**

pag. 228

80	—	Dem pfleger vier chotember <i>m</i> 80.	
32	—	Dem chastner <i>m</i> 32.	
6	—	Dem schreiber <i>m</i> 6.	5
3	—	Dem tagbacher <i>m</i> 3.	
8	70	Vier bachteren vnd dem tarbartel dreÿ chotember <i>m</i> 8½	
—	24	minus 10ß vnd fur sand Jorgen gais 24ß.	
18	—	Dem pfleger am turen ¹ dreÿ chotember <i>m</i> 18.	
23	40	Dem pfleger zu Wildenlakch ² dreÿ chotember <i>m</i> 23ß 40.	10
12	—	Gen Görtzach ³ <i>m</i> 12.	
5	64	Dem pfleger 36 franros per ß 24 facit <i>m</i> 5ß 64.	
2	—	Auff dy chirchtag zu pehuetten <i>m</i> 2.	
		Dem vicary 50 lemper per ß 14 facit <i>m</i> 4ß 60 vnd 50 hen	
5	50	100ß, 50 zehling har per ß 50 facit als <i>m</i> 5ß 50.	15
		Der rainfol vnd musskatel gestet an der statt zu Triest ⁴ <i>m</i>	
12	—	12.	
1	20	Ain lagel sulbein zu Lakch ⁵ <i>m</i> 1ß 20.	
3	—	Dem potten gen Freissing, ⁶ der mit gang ist <i>m</i> 3.	
6	—	Auff dÿ fuer von Mauterdarff ⁷ aus 6 <i>gld</i> .	20
		Gen Triest ⁴ 7 franros per 24ß vnd jeden 8ß fur hew vnd	
1	64	kchäs, facit als <i>m</i> 1ß 64.	
—	144	Aber 9 franros gen Mautterdarff, ⁷ jeden 16ß facit <i>m</i>	
		minus 16ß.	
100	—	Hundert gulden zu erledigung der gefangenen.	25
		Vier soldneren zbay manad wider den graffen von	
		Chrabatten ⁸ <i>gld</i> 32.	
32	—	—	
138	213	156	
		¶ Summa expositorum <i>m</i> 214 minus 4ß // 138.	30

Potenlan et zerung

pag. 229

—	60	Dem potten gen Görz ⁹ mit dem habichen ß 60.	
		Item da ich zu Laybach ¹⁰ getägt hab mit dem hauptman et	
3	—	Chrainburgeren ¹¹ vmb das gehulcz in der Vesnicz ¹² <i>gld</i>	35
		3.	
—	40	Item dem Hanssel potten gen Freissing, ⁶ da ich sein das	
—	12	verchunt hab 40ß.	
—	12	Item 12ß auff chuntschaft gen Laybach. ¹⁰	
		Item aber 12ß dem Tuskan gen Laybach. ¹⁰	40

¹ Zgornji stolp na Kranclju. ² Stari grad pod Lubnikom. ³ Goričane. ⁴ Trst.
⁵ Škofja Loka. ⁶ Freising. ⁷ Mauterdorf v Lungavu na Salzburškem. ⁸ Notica se nanaša
na vpad grofa Štefana Frankopana na Kranjsko leta 1477, ki je bil del vojaških spopadov med cesarjem in
ogrskim kraljem Matijo Korvinom, glej Miha Kosi, "Onstran gore, tostran Ogrske", Črnomajski zbornik,
Črnomelj 2008, str. 141 s podrobnejšo literaturo. ⁹ Gorica. ¹⁰ Ljubljana. ¹¹ Meščani Kranja.
¹² Besnica.

	<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>
Item dem Presinger et Jämnyk Seirach ¹ vnd Pilchgracz ² 22 ß.	—		22
Item Klemen sneyder gen Laybach ³ 12ß.	—		12
Item gen Flednik ⁴ 4ß.	—		4
5 Item dem Machtig Iuri gen Laybach ³ 12 (ß).	—		12
Item zbier gen Gallenberg ⁵ von der hundert ^{a)} gulden wegen 32ß.	—		32
Item aber vmb sand Michels tag [29. sep.], da dy Turken im land furgezogen sind gen Flednik ⁴ zbier gen Gortzach ⁶ 10 et Chrainburg ⁷ 22ß.	—		22
Item den Kriell gen Radmanstarff ⁸ 16ß.	—		16
Item aber gen Flednik ⁴ et Gortzach ⁶ 4 ½ß.	—		4,5
Item den moister 12 (ß) gen Radmanstarff. ⁸	—		12
Item aber 12ß gen Laybach ³ da mär kommen das ander 15 Turken heraus zugen.	—		12
Item gen Troyen ⁹ 10ß.	—		10
Item vmb das zehent gelt im Lurelfeld ¹⁰ 60ß.	—		60
	<hr/>		<hr/>
	4		80 ¹¹

‡ **Summa** potenlan et zerung *m* 4 ½.

20

pag.
230–231

Paw

Item 700 pretter in dy fran mull, ¹² je ain 100 per 32, facit 1 <i>m</i> 64ß.	1	64
25 Item dem zimerman 26 tagberch, das er dy mul gedekch, auch dy nüesch vnd stampff gemacht hat, je ain tagberch per 16, facit <i>m</i> 2,5ß 16.	2	96
Item 12 laden zum nueschen per 10ß, facit ½ß 12.	—	120
Item 126 laden zum ärkaren je ain per 3ß facit 2 <i>m</i> 58ß.	2	58
30 Item 3 taussent nagel mull et ärkar, je ain taussent per 75 ß, facit 1 <i>m</i> 65ß.	1	65
Item 22ß wartnagel.	—	22
Item 24ß närb et chetten.	—	24
Item dem zimerman 13 tagberch am ärkar et allmar per 35 16ß, facit <i>m</i> 1½ minus 32ß.	1	48
Item 14ß das man das slos in frawnzimer gepessert hatt.	—	14
Item 22ß vmb zben ring vnd von der scheiben pey der zisternen.	—	22
Item 10 tagberch an der grassen almar in frawn zimer, je 40 ain tagberch per 16ß, facit 1 <i>m</i> .	1	—

^{a)} *pred tem ena beseda radirana.*

¹ Žiri.   ² Polhov Gradec.   ³ Ljubljana.   ⁴ Smednik.   ⁵ Gamberk.   ⁶ Goričane.
⁷ Kranj.   ⁸ Radovljica.   ⁹ Trojane.   ¹⁰ Lurnsko polje na Koroškem.   ¹¹ Goldinarji niso prera-
čunani v srebrni denar. Ob upoštevanju, da je rezultat pravilen, je vrednost 1 *gld* enaka 189ß.   ¹² Mlin
v Podnu, gl. zgoraj, str. 88, op. 2.

<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>	<i>β</i>		
—		8		Item 8 β wartnagel darzue.	
				Item dem zimerleutten in der durniczten 16 tagberch, je ain tagberch per 16 β facit <i>m</i> 1½ β 32.	
1	112			Item fur ^{a)} zba ^{b)} slosser zum almaren 52 β.	
—	52			Item 10 β das man dj stang zum offen in der durniczten gemacht hat.	5
				Item dem maureren 16 tagberch stainprechen et fuesmachen, je ain tagberch per 16 β, facit <i>m</i> 1½ β 16.	
1	96			Item mortter abseczen 4 tagberch 24 β.	
—	24			Item vmb dy eissnen kugelejn 42 β.	10
—	42			Item 100 laden zu drein vinger dikch, je ain per 8 β, facit <i>m</i> 5.	
5	—			Item 30 riemling, je ain per 10 β facit <i>m</i> 2 minus 20 β.	
1	140			Item 82 laden zum poden je ain per 15 <i>d</i> facit <i>m</i> 4 minus 25 β.	15
3	135			Item noch 120 tafeldil, je ain per 8 β, facit <i>m</i> 6.	
6	—			Item 80 riemlihg je ain per 10 β et 40 β auff facit <i>m</i> 5 β 40.	
5	40			Item 2 taussent pretter auff dy kukchen vnd gankch et am turen, je ain 100 per 32 β, facit <i>m</i> 4.	
4	—			Item 600 ist ab gangen, facit 1 <i>m</i> 32 β.	20
1	32			Item 6 ^{c)} taussent scharnagel, je ain taussentt per 70 β facit 3 <i>m</i> 10 β.	
3	10			Item 200 latnagel 24 β.	
—	24			Item dy zimerleut habent gearbatt an der kuchen et gankch 46 tagberch, den zbain maisteren per 16 β, den anderen zbain per 12 β, facit 4 <i>m</i> 4 β.	25
4	4			Item den offen vberseczen im turen 5 β.	
—	5			Item am turen dem Petschacher ¹ am newn (of)fen.	
2	—	104		Item im geslos im frawn zimer 18 kchä-(h)el in gesezt.	} facit als 2 <i>gld</i> 104 β
				Item in der fran mul ² ein newn offen.	
				Item in der tar stuben 8 kchahel.	
—	24			Item vier pawm von dem Asbold zu der stuben im turen 24 β.	pag. 232 35
				Item am turen dem zimerman 18 tagberch, je ain tagberch per 14 β, facit <i>m</i> 1½ β 12.	
1	92			Item das offenloch am turen 20 β.	
—	20			Item vmb dy stainen stafel am turen zu der stiegen β 64.	
—	64			Item dem mauerer 13 tagberch, je ain tagberch per 14 β facit <i>m</i> 1 β 22.	40
1	22				

^{a)} vstanljeno nad vrstico. — ^{b)} na koncu besede radiran n. — ^{c)} 7, B.

¹ Krištof Petschacher, v letih 1473–1483 gradiščan na zgornjem stolpu na Kranclju, *Blaznik, Škofja Loka*, str. 452.   ² Mlin v Podnu, *gl. zgoraj*, str. 88, op. 2.

	<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>
Item den mortar abseczer 32 <i>ß</i> .	—		32
Item zbay fuder laden am turen zu der kuchen zu ver- slahen <i>ß</i> 61.	—		61
Item 5 hundert pretter zu der laben var dem geslos ¹ facit <i>m</i>			
5 1.	1		—
Item 1½ taussent scharnagell 96 <i>ß</i> .	—		96
Item zben zimerleuten 1½ tagberch 42 <i>ß</i> .	—		42
Item dem zimerman 100 <i>ß</i> das er dy 200 laden pesamt hat.	—		100
Item das spanpet in der chanczleÿ 52 <i>ß</i> .	—		52
10 Item dem zimerman, der dy spindel abgesehen hat 16 <i>ß</i> .	—		16
Item schlüssel zu dem klein türlein 6 <i>ß</i> .	—		6
Item 2 ring am emper 5 <i>ß</i> .	—		5
Item 1½ taussent pretter zu der mul peÿ dem pad ² facit <i>m</i>	3		—
3.	62		16 ³
15 ¶ Summa paw <i>m</i> 62 <i>ß</i> 16.			

pag. 233

Abgankch

Officialibus <i>m</i> 13½ <i>ß</i> 56.	13	136
20 Den sbaigeren <i>m</i> 22 <i>ß</i> 50.	22	50
De mansis desolatis <i>m</i> 12 <i>ß</i> 38.	12	38
De decimis <i>m</i> ½ <i>ß</i> 16 florenos 3.	3	— 96
Dem Tschugel ⁴ von zehent chast 6½ <i>ß</i> <i>ß</i> . ⁵	1	123
Dem Cziracz smyd 24 <i>ß</i> .	—	24
25 Dem Chramer <i>ß</i> 40.	—	40
Dem Mätzek ^{a)} smÿd vom slifstain 12 <i>ß</i> .	—	12
	3	50 46
¶ Summa <i>m</i> 50 <i>ß</i> 46 florenos 3.		

30 **Abgang von prunst**

Dem supan im Sëyrach ⁶ ist abgezogen in seiner raitung <i>m</i> 15½ <i>ß</i> 33. ^{b)}	15	113
Idem steuer et sbaigen <i>m</i> 22 <i>ß</i> 18.	22	18
35 Idem franpfärd 17 facit 2½ <i>m</i> <i>ß</i> 8.	2	88
Idem 41 helem haber.		
Huner 36, facit 108 <i>ß</i> .	—	108
Dem supan Klenoburch ⁷ ist abgezogen in seiner raitung <i>m</i> 9 <i>ß</i> 30.	9	30
40 Idem steuer et sbaigen <i>m</i> 4 ½ <i>ß</i> 34.	4	114

a) Achatz, B. — b) 33 *na razÿuri*.¹ Loški grad. ² Nekdanji mlin na prostoru današnje tovarne Šešir. ³ Za goldinar je upoštevana vrednost 129 *ß*.⁴ Morda Abac Tschugel (verjetno v sorodu z binšim loškim kaščarjem Andrejem Tschuglom, gl. zgoraj, str. 98, op. 20), ki se omenja v listini 1459–VII–4, obj. na platnicah 5. sešilka IMK 4(1894).⁵ V tem primeru kot tudi v tem obračunu nasploh gre za manjšo libro (funt) v vrednosti 20 *ß*.⁶ Žirovski urad. ⁷ Hlevnovrški urad.

<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>	<i>ß</i>		
—	3			Vom ain stampff 3 <i>ß</i> .	
—	59			Smÿd, Tschirnika, Paul sneyder, Strelacz, Michel Tessten; facit als 59 <i>ß</i> .	
4	80			Idem tafferen heuer nach gelassen <i>m</i> 4½.	
4	113			Supan Katauel ¹ ist abgezogen in siener raitung <i>m</i> 4½ <i>ß</i> 33.	5
—	42			Huner 14 facit 42 <i>ß</i> haber 15 helem. ^{a)}	
1	92			Idem 6 schilling facit <i>m</i> 1½ <i>ß</i> 12.	
5	135			Idem steuer et sbaigen <i>m</i> 5½ <i>ß</i> 55.	
<u>1</u>	<u>80</u>			Idem am trayd, tritici mod. 1½.	
122	78 ²			Silliginis mod. 4 mesel 1.	10
				Auene mod. 15 mesel 2.	
				Item dem Rasnosnik ³ 1 mes haber zu hilff geben, das er ein prantstat pesiczt.	
				¶ Summa abgankch im gelt <i>m</i> 122½ minus 2 <i>ß</i> .	pag. 234–235
—	123			Tririci mod. 1½ facit ½ <i>ß</i> 3 <i>ß</i> .	
1	153			Siliginis mod. 4 mesel 2, facit 2 <i>m</i> minus 7.	
<u>3</u>	<u>98</u>			Avene mod. 25 mesel 2 facit 3½ <i>m</i> 18 (<i>ß</i>).	
6	55 ⁴			¶ Summa <i>m</i> 6 <i>ß</i> 55.	20
3	128	133 ⁵		Summa aller abgankch <i>m</i> 128½ <i>ß</i> 53 <i>ß</i> 3.	
Σe				¶ Summa omnium expositorum cum ab- gankch facit <i>m</i> 409 <i>ß</i> 65 florenos 151.	25
151	409	65 ⁶			
				¶ Summa omnium perceptorum in pekuniis <i>m</i> 1122 <i>ß</i> 45 florenos 20 paruulos 9.	30
20	1122	45	9		
	385	86,5 ⁷		¶ Summa blady <i>m</i> 385½ <i>ß</i> 6½.	
Σp				¶ Summa tocius census facit <i>m</i> 1508 minus 1 <i>ß</i> florenos 20 paruulos 9. Et sic remanet domino florenos mille 289.	35
20	1507	159	9 ⁸		
= 1289 ⁹					
				Item ich hab im geantburt 40 <i>gld</i> von dem zehent im Lurelfeld, ¹⁰ ist var gelegt in das ein nemen. ¹¹	

a) pred tem prečrtano lh, A, B.

¹ Hotaveljski urad. ² Pri seštevku so izpuščeni 3 *gld*, sicer pa znaša pravičen rezultat 124 *m* 1 *ß*.
³ Mar(t)in Rasnosnik, podložnik iz Račeve v Hlennovrškem uradu, gl. spodaj, str. 149 in Urbarji
 freisinske škofije, str. 294. ⁴ Vsota je za 1 *ß* previsoka. ⁵ Glede na upoštevane vsote je rezultat
 pravičen, ob upoštevanju vseh popravkov pa znaša 3 *gld* 130 *m* 55 *ß*. ⁶ Glede na upoštevane vsote je
 rezultat pravičen, ob upoštevanju vseh popravkov pa znaša 141 *gld* 409 *m* 65 *ß*. ⁷ Pravičen rezultat
 znaša 391 *m* 52 *ß*. ⁸ Pravičen rezultat znaša 20 *gld* 1513 *m* 97 *ß*. ⁹ Takšen rezultat bi glede
 na upoštevane podatke v obračunu karjal na kurz goldinarjev 124 *ß*. Ob upoštevanju korigiranih podatkov
 znaša bilanca 1008 *m* 146 *ß*. ¹⁰ Lurnsko polje na Koroškem. ¹¹ Te postavke med pribodki ni!

Das sint dy verprantten hueben**Oficio Seýrach¹**

5	Hansse Gassar	Steffan
	Linhart Torekch	Jarne Marintzek
	Gaspar Macharisch	Peter Starnusnek ^{b)}
	Paul Jereb	Mathia Pertisch
	Steffan filius Klemen	Martin Pukman
10	Jänes	Gregar filius Wlas
	Hansse Strelicz	Vlrech Tripal ^{c)}
	Andre Wurle ^{a)}	Nyklaw
	Gaspar gener Macharicz	Jury Starnad
	Simon Smitt	Peter filius Albrecht
15	Petter	Andre Wernicz
	Hansse filius Chunratt	Jury filius Mathia
	Gregar Planynsnek	Peter Skarel
	Linhart filius Krisse	Jury Strelacz
	Laure Selnik	Idem Jury
20	Klemen	Paul Janczicz
	Jacob Chunratzicz	Steffan Naglicz

Oficio Klenoburch²

25	Paul	Krisse Tarpin
	Martin filius Paul	Martin Tarpin
	Gregar Kärlin	Krisse Selnik
	Janes Marintzek	Marin Rasnosnik
	Linhart Zanker	Sbetacz Drusisch
30	Jarne Flekch	Jury Zanker

Oficio Katäull³

35	Jury filius Linhart	Lilekch ^{e)}
	Jarne	Petter
	Linhart	Klemen
	Machur ^{d)}	Klemen Dolger
	Jury	Jury Lyemacz ^{f)}
	Martin filius Mathia	Simon Ersen
40	Andre Dalger	Jury Vilipisch

^{a)} Wulle, B. — ^{b)} Starnisneck, B. — ^{c)} Vlrich Trepal, B. — ^{d)} Machor, B. — ^{e)} Belkch, B.
^{f)} Hematz, B.

¹ Žirovski urad.² Hlemovrški urad.³ Hotavejski urad.

[24. 4. 1477 — 24. 4. 1478]

1477

fol. 7

5

Vermerkt die raittung der nucz vnd ranntt der herschaft Lack¹ des LXXVII jars.

<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>	<i>p</i>		
1	444	57	9	# Summa tocius census facit <i>m</i> 444 <i>ß</i> 57 <i>p</i> 9 // 1.	10
—	84			Vndersass zu Lenngfeld ² 84 <i>ß</i> .	
233	38			Stewr extraneorum <i>m</i> 233 <i>ß</i> 38.	
3	35			Census camere Veiting, ³ Gadmer, ⁴ Neusass ⁵ <i>m</i> 3 <i>ß</i> 35.	
5	—			Pro pullis <i>m</i> 5.	
1	—			Von gewewten <i>m</i> 1.	15
15	46	26		Pro decimis <i>m</i> 46 <i>ß</i> 26 ^{a)} // 15.	
				Pro agnis et edis hoc anno ultra expensis et ius officialis <i>m</i> 5 <i>ß</i> 40.	
12	90			Pro poklan oc ^{b)} anno <i>m</i> 12½ <i>ß</i> 10.	
2	86			Plochpfennig <i>m</i> 2½ <i>ß</i> 6.	20
2	120			Pro scapulis hoc anno <i>m</i> 3 minus 40 <i>ß</i> .	
14	112			Franpfard hoc anno 96 per <i>ß</i> 24, facit <i>m</i> 14½ <i>ß</i> 32.	
7	150			Sterbrecht <i>m</i> 8 minus 10 <i>ß</i> .	
15	24			Kaufrecht <i>m</i> 15 <i>ß</i> 24.	
12	3			Vall et wandl <i>m</i> 12 <i>ß</i> 3.	25
40	—			Stewr civitatis <i>m</i> 40.	
5	—			De walneo <i>m</i> 5.	
12	—			De molendino apud balneum ⁶ hoc anno <i>m</i> 12.	
4	—			Vom hamern im Podem ⁷ // 4.	
—	60			Von zwain akhern zu Polan ⁸ <i>ß</i> 60.	30
30	108			Pro tabernis <i>m</i> 30½ <i>ß</i> 28.	
10	31			Pro pagesden carnis brewj <i>m</i> 10 <i>ß</i> 31.	
18	140			De officiis <i>m</i> 18½ <i>ß</i> 60.	
3	12			De colonis ecclesie <i>m</i> 3 <i>ß</i> 12.	
206	40			De swaigis <i>m</i> 206 <i>ß</i> 40. ^{c)}	35
20	1132	136	9		

§ Summa perceptorum facit *m* 1132½ *ß* 56 // 20 *p* 9.

mutt messel

Percepta tritici

fol. 7'

40

143,5 — De afictibus mod. 143½.

^{a)} prvotno na tem mestu daljša številka; del pred prvim x-om je radiran. — ^{b)} sic! — ^{c)} ob robu mlajši zaznamek (vodoravna črta).

¹ Škofja Loka.

² Dovje.

³ Bitenjski urad.

⁴ Gadmarski urad.

⁵ Godeški urad.

⁶ Nekdanji mlín na prostoru današnje tovarne Šešir.

⁷ Fužine ob Selkčici v Podnu.

⁸ Poljane nad Škofjo Loko.

		<i>mutt</i>	<i>messel qr</i>
	De decimis mod. 26½.	26,5	—
	De molendinis mod. 5	<u>5</u>	<u>—</u>
	Summa tritici mod. 175.	175	—
5			
	Exposita		
	Dem vicari mod. 27.	27	—
	Abgankg officialibus mod. 3.	3	—
10	De decimis mod. 2½.	2,5	—
	Deperit propter mures mod. 2.	2	—
	Den klosterfrawn mod. 5.	5	—
	Maister Primus maurer am geding mod. 1.	<u>1</u>	<u>—</u>
		40,5	—
15	Summa expositorum cum abgang mod. 41 minus ½. Et sic remanet domino tritici mod. 134½; sunt venditi, modium unum per ß 88, facit <i>m</i> 74 minus 4 ß .	= 134,5	—
20			
	Percepta siliginis		
	De afictibus mod. 253 messel 4 qr. 1½.		
	De decimis mod. 39 messel 1.	253	4 1,5
	De molendinis mod. 5.	39	1
25		<u>5</u>	<u>—</u>
	Summa siliginis mod. 297½ messel 2 qr. 1½.	297,5	2 1,5
	Exposita		
30	Dem vicari mod. 20.		
	Den fronern per totum annum mod. 32.	20	—
	Abgang officialibus mod. 9.	32	—
	De decimis mod. 3½.	9	—
	Deperit propter mures 3.	3,5	—
35	Den samern Triest ¹ vnd Mautterdarf ² mod. 1.	3	—
	Den klosterfrawen mod. 5.	1	—
	Maister Primus maurer am geding mod. 1.	5	—
		<u>1</u>	<u>—</u>
40	Summa expositorum cum abgankg mod. 74½. Et sic remanet domino siliginis mod. 223; sunt venditi, modium unum per ß 78, facit <i>m</i> 108½ ß 34.	74,5	—
		= 223	—

¹ Trst.   ² Mauterndorf v Lungau na Salzburškem.

mutt messel qr**Percepta milj**

fol. 8

0,5 —
53 2
 53,5 2

De afictibus mod. ½.
 De decimis mod. 53 messel 2.

5

Summa milj mod. 53½ messel 2.**Exposita**

7 —
 4 —
1 —
 (12 —)
 = 41,5 —

Dem vicari mod. 7.
 Abgannck de decimis mod. 4.
 Deperit propter mures mod. 1.

10

Et sic remanet domino milj mod. 41½; sunt
 venditi, modium unum per β 57, facit m 14½ β
 45½.

15

53 —
- 40 —
 13 —

Mixture mod. 53, dauon get vier wachtern vnd dem tor-
 warttel mod. 40. Remanet mod. 13; sunt venditi, modi-
 um unum per β 22, facit m 1½ β 46.

20

2,5 —

Ordei mod. 2½ β 70.**Percepta avene**

25

1253 — 1,5
270,5 —
 1522,5 — 1,5

De afictibus mod. mille 252 qr. 1½.
 De decimis mod. 270½.

Summa avene mod. mille 522½ qr. 1½.

30

Exposita

50 —
 15 —
 12 —
 8 —
 70 —
 3,5 —
23 —
 181,5 —

Dem chastner mod. 50.
 Abgang officialibus mod. 15.
 Den swaigern mod. 12.
 Deperit propter mures mod. 8.
 De decimis mod. 70.
 Den samern Triest,¹ Mautterndarf² mod. 3½.
 Der Stadler³ et Gerstner⁴ verczert mod. 23.

35

Summa expositorum cum abgannck mod.
 181½. Et sic remanet domino avene mod.
 1341 qr. 1½; sunt venditi, modium unum per
 β 23, facit m 192½ β 43.⁵

40

=1341 — 1,5

45

¹ Trst. ² Mauterndorf v Lungavu na Salzburškeem. ³ Janez Stadler, glej zgoraj, str. 143, op. 3. ⁴ Jurij Gerstner, škofov pooblaščenec in odposlanec, glej listino 1479–V–28, obj. na planicah 6. sešitka IMK 4(1894). ⁵ Preračunana je okrogla vsota v modijih.

Avtorji prispevkov

- Špela Bajželj** dijakinja 3. letnika Gimnazije Škofja Loka
- Matjaž Bizjak** dr. zgodovinskih znanosti, višji znanstveni sodelavec, Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, Ljubljana
- Milka Bizovičar** uni. dipl. komunikologinja, novinarka pri Delo d. d. in urednica Podblegoških novic
- Romana Bohinc** uni. dipl. inž. tekstilne tehnologije in spec. managementa, vodja projekta Škofjeloški pasijon 2009, samostojna podjetnica
- Martin Cregeen** prevajalec, Kranj
- Tina Dolenc** uni. dipl. novinarka, pomočnica urednice Podblegoških novic
- Igor Drakulič** uni. dipl. novinar
- Alojzij Pavel Florjančič** uni. dipl. inž. geologije, urednik zbirke Doneski, častni član in dolgoletni predsednik Muzejskega društva Škofja Loka
- Kajetan Gantar** dr. literarnih znanosti, redni profesor za latinski jezik in književnost v pokoju, zaslužni profesor Univerze v Ljubljani, redni član SAZU in dopisni član Makedonske akademije znanosti in umetnosti
- Damir Globočnik** dr. umetnostne zgodovine, muzejski svetovalec za umetnostno zgodovino in vodja galerijske dejavnosti, Gorenjski muzej, Kranj
- Boris Golec** doc. dr., višji znanstveni sodelavec Zgodovinskega inštituta Milka Kosa ZRC SAZU in predavatelj na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani
- Stane Granda** dr. zgodovinskih znanosti, znanstveni svetnik in redni prof. za področje kulturne zgodovine, Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, Ljubljana

- Mateja Hafner Dolenc** uni. dipl. inž. arhitektka, vodja Oddelka za okolje in prostor Občine Škofja Loka
- Aleksander Igličar** mag. ekonomskih znanosti, višji predavatelj za računovodstvo, Ekonomska fakulteta, Ljubljana; predsednik Muzejskega društva Škofja Loka
- Helena Janežič** uni. dipl. prof. zgodovine in uni. dipl. bibliotekarka, vodja Zbirke tiskov Slovencev zunaj RS, Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana; podpredsednica Muzejskega društva Škofja Loka
- Janez Juhant** dr. filozofije in mag. teologije Univerze v Innsbrucku, redni prof. in predstojnik Katedre za filozofijo na Teološki fakulteti v Ljubljani
- Urška Jurman** umetnostna zgodovinarica in sociologinja kulture, kustosinja, kritičarka in urednica na področju sodobne umetnosti, Ljubljana
- Stanislav Južnič** dr. zgodovinskih znanosti, dipl. ing. fizike, Inštitut za matematiko, fiziko in mehaniko, Ljubljana
- Sabina Kocjančič** uni. dipl. novinarka, svetovalka za mladinsko dejavnost Občine Škofja Loka
- Bojan Kofler** mag. farmacije v pokoju, inovator, ljubiteljski entomolog in biospeleolog, Škofja Loka
- Tone Košir** mag. medicinskih znanosti, zdravnik v pokoju, Škofja Loka
- Matija Križnar** mag. geoloških znanosti, paleontolog v Kustodiatu za geologijo Prirodoslovnega muzeja Slovenije, Ljubljana
- Tomaž Lunder** uni. dipl. inž. elektrotehnike, samostojni fotograf
- Matjaž Metaj** uni. dipl. inž. strojništva, učitelj strokovnih teoretičnih predmetov na Šolskem centru Škofja Loka; filatelist in tajnik Filatelističnega društva Lovro Košir Škofja Loka

Jana Mlakar	prof. umet. zgodovine in angleškega jezika, direktorica Loškega muzeja Škofja Loka
Mojca Mravlja	prof. biologije na Gimnaziji Škofja Loka
Manca Mrežar	dijakinja 3. letnika Gimnazije Škofja Loka
Agata Pavlovec	akademska slikarka
Rosvita Pesek	dr. zgodovinskih znanosti, novinarka in voditeljica oddaje Odmevi na TV Slovenija
Franc Podnar	upokojeni zgodovinar, Stara Loka
Marjan Potočnik	uni. dipl. geograf in sociolog, direktor Radia Sora d. o. o., Škofja Loka
Arijana Radić	dijakinja 3. letnika Gimnazije Škofja Loka
Andrej Rant	doktor dent. medicine, numizmatik in pesnik, Ljubljana
Andreja Ravnihar Megušar	mag. mednarodnih odnosov in univ. dipl. geografinja, koordinatorka za mednarodno sodelovanje in protokol Občine Škofja Loka
Boštjan Soklič	uni. dipl. umet. zgodovinar, kustos Loškega muzeja Škofja Loka
Barbara Sterle Vurnik	uni. dipl. umet. zgodovinarica, višja kustosinja Loškega muzeja Škofja Loka
Mojca Šifrer Bulovec	uni. dipl. etnologinja, višja kustosinja Loškega muzeja Škofja Loka
Jurij Šilc	dr. elektrotehniških znanosti, višji znanstveni sodelavec, docent za napredno procesorsko arhitekturo, Institut Jožef Stefan, Mednarodna podiplomska šola Jožefa Stefana v Ljubljani; ljubitelski zgodovinar in rodoslovec
France Štukl	dr. zgodovinskih znanosti, arhivski svetnik v pokoju, častni član Muzejskega društva Škofja Loka

Jože Štukl	mag. arheoloških znanosti, višji kustos Loškega muzeja Škofja Loka
Snežna Taler	bibliotekarka, Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka
Pavel Toplak	mag. umetnostne zgodovine – konservator, direktor Kalman d. o. o., Ljubljana
Alenka Vojsk	prof. nemškega jezika na Gimnaziji Ledina, Ljubljana
Marko Vraničar	uni. dipl. inž. strojništva, podpredsednik Združenja borcev za vrednote NOB Škofja Loka
Vesna Žakelj	prof. biologije na Gimnaziji Škofja Loka

Navodila avtorjem člankov

Sedanji in prihodnji sodelavci Loških razgledov naj pri sestavljanju člankov upoštevajo naslednja navodila:

Oblika prispevka:

Znanstveni ter strokovni članki za poglavje *Razgledi* ne smejo biti daljši od ene avtorske pole (30.000 znakov brez presledkov), prispevki za *Gradivo* ne daljši od pol avtorske pole (15.000 znakov brez presledkov), nekrologi, predstavitev razstav, knjig in podobni prispevki pa ne daljši od četrte avtorske pole (7.500 znakov brez presledkov) računalniško napisanega besedila.

- Prispevki naj bodo napisani z urejevalnikom besedil Word, v naboru znakov Times New Roman. Velikost pisave naj bo 12 pik, z enojnim razmakom. Naslov in mednaslovi naj bodo poudarjeni, vsebinska razčlenitev prispevka pregledna in logična.
- Znanstveni in strokovni članki za poglavje Razgledi naj vsebujejo še:
  - a) izvleček – kratek opis prispevka (v obsegu od 5 do 10 vrstic),
  - b) povzetek – predstavi naj glavne rezultate prispevka (v obsegu od 20 do 30 vrstic).
- Opombe morajo biti pisane enotno, pod črto na dnu vsake strani (footnote).
- To velja tudi za navajanje virov in literature.

Citiranje virov in literature:

Citiranje virov in literature mora biti v skladu z uveljavljenimi pravopisnimi normami. Celoten naslov citata naj bo le v seznamu virov in literature na koncu prispevka. V opombah navajajte vire in literaturo le v skrajšani obliki, predpisano citiranje je obvezno. Viri in literatura naj bodo citirani takole:

- **Arhivski viri** – navedemo: arhiv (uporabljamo uveljavljene kratice), signatura in ime fonda ali zbirke, številko arhivske škatle ali fascikla (tehnične enote), številko mape (arhivske enote) in/ali ime dokumenta. Primer: Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki, ŠKL 1, Občina Zminec, tehnična enota 14, arhivska enota 144, regulacija Sore. V skrajšani obliki citiramo: ZAL-ŠKL, ŠKL 1, t. e. 14, a. e. 144.
- **Literatura – monografije** – navedemo: priimek in ime avtorja, *naslov (in podnaslov) dela (v ležečem tisku)*, kraj, založnik in leto izida, stran(i). Primer: Blaznik, Pavle: Škofja Loka in loško gospostvo (973–1803). Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1973, 560 str. V skrajšani obliki citiramo: Blaznik, Škofja Loka, str. 230–235.
- **Literatura – članek** – navedemo: priimek in ime avtorja, naslov članka, *naslov publikacije (v poševnem tisku)*, letnik, številka, kraj, založnik in

leto izida, stran(i).

Primer 1: Ramovš, Anton: Amoniti na loškem ozemlju. V: *Loški razgledi* 45, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1998, str. 11–14. V skrajšani obliki citiramo: Ramovš, Amoniti, str. 11–14.

Primer 2: Stariha, Gorazd: Trije tolovaji. V: *Zgodovina za vse*, letnik IV, št. 1, Celje : Zgodovinsko društvo, 2000, str. 47–58. V skrajšani obliki citiramo: Stariha, Trije tolovaji, str. 53.

Slikovne priloge:

- Zaželeno je, da avtorji svoje prispevke opremijo s fotografijami, skicami, risbami ipd. Oddajo naj jih v kuverti ali na CD (skenirani posnetki morajo biti v formatu TIFF ali JPG, v ločljivosti vsaj 300 dpi na 15 cm širine).
- Slikovne priloge morajo biti označene s številko, v tipkopisu pa mora biti določeno, kam sodijo. Podnapisi morajo biti že v tipkopisu glavnega besedila. V oklepaju naj bodo navedeni vir, avtor oziroma lastnik fotografije.

Ostala navodila:

- Teksti morajo biti posredovani v tiskani obliki (ena kopija) in elektronski obliki (na CD oziroma disketi). Ime datoteke naj bo ime avtorja. Pisci jih lahko pošljejo na naslov Muzejskega društva Škofja Loka (Grajska pot 13, Škofja Loka), po elektronski pošti na naslov judita.sega@guest.arnes.si ali osebno izročijo urednici.
- Rok za oddajo prispevkov je 1. december, razen za prispevke, ki so kronološko vezani na povzemanje dogodkov v tekočem letu, kjer je rok za oddajo 5. januar.
- Prispevke preberejo urednica in recenzenti, ki odločajo, če je prispevek primeren za objavo oziroma ga (po potrebi) s pripombami vrnejo avtorju v dopolnitev. Recenzije so anonimne.
- Za trditve in znanstveno vsebino prispevkov odgovarjajo avtorji.
- Disket, CD in rokopisov ne vračamo.

Podatki o avtorju:

- Vsak prispevek mora vsebovati ime in priimek avtorja, naziv, poklic in ustanovo, kjer je zaposlen.

Nakup knjig in Loških razgledov

Spoštovani ljubitelji domoznanskega branja!

Obveščamo vas, da so na zalogi nekatere starejše številke Loških razgledov in knjige, ki jih je izdalo Muzejsko društvo Škofja Loka.

France Stele: PISANA LOKA ŠKOFJA LOKA ..... 35 EUR

DONESKI

PASIJONSKI DONESKI 2010/5 ..... 15 EUR

OLIMPIJSKI VENEC / GRADIVO ZA BIBLIOGRAFIJO

DR. TINETA DEBELJAKA ..... 15 EUR

IVAN OMAN, GLAS LJUDSTVA V PRELOMNEM ČASU ..... 25 EUR

ŠKOFJELOŠKI PASIJON 2009 ..... 8 EUR

BIBLIOGRAFIJA LOŠKIH RAZGLEDOV ..... 5 EUR

Valentin Bogataj in Metka Sulič: MARIJAN GABRIJELČIČ 1940-1998 ..... 8 EUR

ŠKOFJELOŠKI PASIJON 2008 ..... 5 EUR

ŠKOFJELOŠKI PASIJON 2007 ..... 5 EUR

Marija Stanonik: NEKOČ JE BILO JEZERO ..... 8 EUR

UMORJENI ŠKOF ..... 5 EUR

VODNIKI

Milenko Arnejšek Prle: GREBENI SLOVENSКИH GORA ..... 30 EUR

LOŠKI RAZGLEDI

od številke 51 do 55 ..... 8 EUR

Knjige in Loške razglede lahko kupite na blagajni Loškega muzeja Škofja Loka na Loškem gradu in v Galeriji Ivana Groharja na Mestnem trgu v Škofji Loki. Lahko jih naročite tudi v spletni trgovini na spletnih straneh Muzejskega društva Škofja Loka www.mdloka.si.

Želimo vam prijetno branje!

Uredništvo

Spoštovani Ločani, prijatelji in obiskovalci Škofje Loke!

Muzejsko društvo Škofja Loka je že več kot 70 let nosilec domoznanstva na širšem Loškem ozemlju.

Naša najbolj prepoznavna dejavnost je izdajanje domoznanskega zbornika Loški razgledi, ki redno izhaja že od leta 1954. Poleg tega imamo še dve zbirki, v katerih izdajamo domoznanske knjige, in sicer:

zbirko Doneski, kjer smo do sedaj izdali 22 naslovov in

zbirko Vodniki po loškem ozemlju, v kateri je do sedaj izšlo 9 naslovov.

Redno tudi pripravljamo tematske Blaznikove večere, na katerih obravnavamo različne vsebine, pomembne za ljudi na širšem loškem ozemlju.

Naše delo in zgodovino delovanja društva si lahko ogledate na naših spletnih straneh: www.mdloka.si.

Vabimo vas, da se nam pridružite. Pristopno izjavo lahko izpolnite na spletnih straneh www.mdloka.si ali jo dvignete v pisarni Loškega muzeja.

mag. Aleksander Iglščar
predsednik Muzejskega društva Škofja Loka

